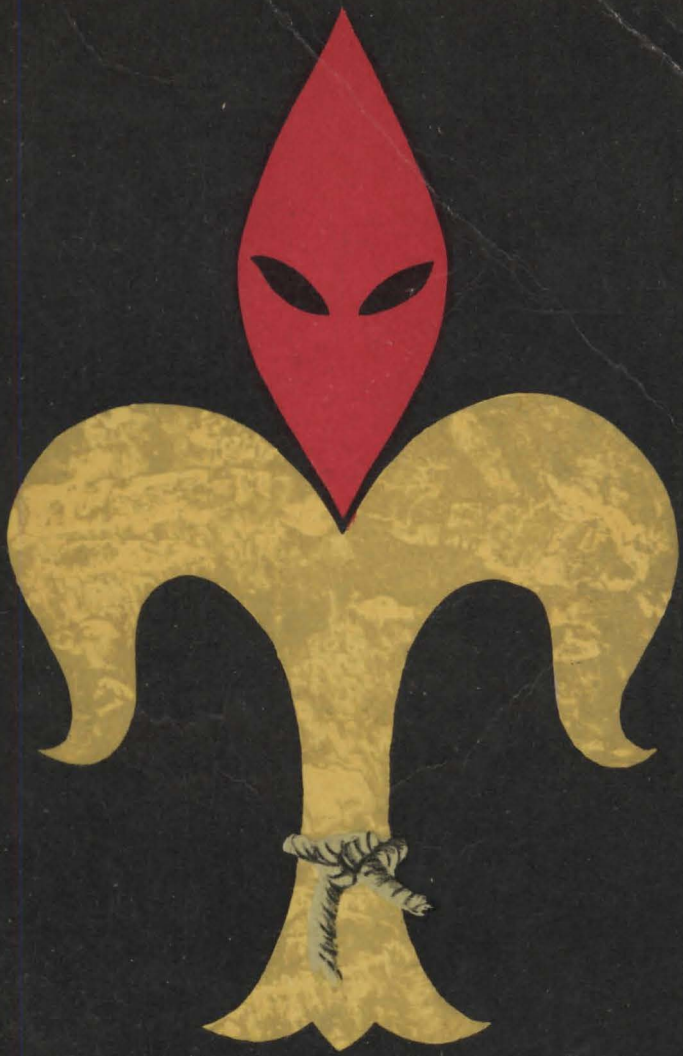

MAURICE DRUON

Regii Blestemați

Coperta de *Petre Vulcănescu*

Maurice Druon
LES ROIS MAUDITS
Le roi de fer (1955) ; La reine étranglée (1959)
Editions Mondiales, Paris

MAURICE DRUON

Regii Blestemați

REGELE DE FIER • REGINA SUGRUMATĂ

În romînește de *Sergiu Dan*
Prefață de *Const. Ciopraga*

ANDRIEȘ C. LUCIAN
Nr 2676
Biblioteca Personală

București 1965
EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

PREFAȚĂ

Înainte de a semna romane istorice, abundente și dinamice, Maurice Druon se făcuse prețuit pentru vivacitatea analitică îndreptată în direcția marii finanțe, a politicienilor, a academicienilor, a armatei, a lumii saloanelor din preajma celui de al doilea război mondial. După cîteva evocări de campanie, fostul combatant de pe Loire, apoi din Rezistență, era, la 30 de ani, Goncourt-ul anului 1948. Răsunătorul premiu i-l adusese *Marile familii*, operă în tradiția realistă a lui Balzac, Bourget, Martin du Gard. Era primul și cel mai temeinic volum al trilogiei *Sfîrșitul oamenilor*, net superior celorlalte : *„o frescă neagră a «elitei» franceze"*, *„povestirea unei descompuneri sociale"* care, cum observă Pierre de Boisdeffre *„îmbracă o amploare aproape epică"*.

Cu *Marile familii*, radiografie a unor apariții dezumanizate, privite cu luciditate necruțătoare, prozatorul se angaja, împreună cu Robert Merle, cu Henri Troyat și alți protestatari, în bătălia *noului realism*, curent cu atît mai prețios cu cît se opunea nenumăratelor tendințe ducînd spre absurd, spre contemplarea pesimistă a răului, spre esoterism, în esență spre fuga de real. Fondul etico-social al noului romancier se arăta, după experiența tragică a războiului, învestit cu trăsături progresiste. El afirma, în numele umanismului, simpatia pentru anonimi, respectul opiniilor, necesitatea colaborării între popoare. Unii vedeau în temeritățile limbajului său un revoluționar ; altora le apărea mai spectaculos omul de lume, înclinat spre critică. Superficialitatea pătrunde în *Voluptatea de a fi* și în alte pagini, nu lipsite totuși de talent. Ironistul din *Memoriile lui Zeus*, ultima-i scriere, se redresează dînd parodiei o funcție ascuțit demascatoare.

Cu ciclul *Regii blestemați*, întreprinzătorul Maurice Druon se lasă sedus de anvergura unor mari frămîntări politice, coborînd în istorie pînă în secolul al XIV-lea. Documentarea de arhivă cerea însă eforturi îndelungi care au fost împărțite cu istoricul Pierre de Lacretelle, cu Georges Kessel și alții. Investigațiile în bibliotecile și arhivele pariziene, milaneze,

londoneze sînt puse sub semnul respectului pentru adevăr. Şi, dacă ar trebui să dăm audienţă unei mărturii din Stendhal : *„Te ia groaza cînd te gîndeşti cîte cercetări trebuie făcute pentru a afla adevărul asupra celui mai neînsemnat amănunt"*, ar urma să vedem în romanul acesta, ieşit dintr-o colaborare, un model de reconstituire riguroasă.

Cu toată grija pentru exactitate, sîntem departe de meticuloasa pregătire aperceptivă din *Salammbô*, capodopera lui Flaubert, ori de aceea pe care şi-a impus-o Camil Petrescu în *Danton* şi în evocarea lui Bălcescu. În *Regii blestemaţi* libertăţile sînt numeroase, fantezia ducînd la episoade neverosimile. Faptele sînt dirijate, nu o singură dată, după voinţa autorului, căruia îi convin loviturile de teatru, scenele tari, exagerările de tot felul. Se istoriseşte neted, cultivîndu-se anecdota fără preocupări de profunzime. Se urmăreşte, ca în balade, reliefarea esenţialului prin simplificare. Se întîmplă, e drept, ca anecdota să fie mai semnificativă, mai elocventă decît multe imagini. În ansamblu verva, patosul, tonul viu fac bună figură de roman popular. Aceasta e formula la care s-a oprit Maurice Druon, avînd în vedere exemplul înaintaşilor şi preferinţele publicului larg. În felul lui, prozatorul e un om de acţiune, care se adresează altor oameni de acţiune, evitînd complicaţiile, simplificînd pentru a degaja scena. Iar oamenii de acţiune, scriu nu din plăcerea de a scrie, ci pentru că au ceva de spus. De aici, imagini şi expresii rezumative fericite. Şi mai ales alunecarea grăbită a episoadelor, acţiunea însemnînd mişcare.

Sînt, desigur, diverse modalităţi de reactualizare a trecutului, romanul fiind cu deosebire indicat pentru mari incursiuni şi reconstituiri. Pe drumul de la istorie la roman circulă, cum este firesc, pe lîngă personaje autentice, riguros istorice, numeroase figuri de ficţiune. Subjugat de respectul exactităţii şi cronologiei, istoricul propriu-zis rămîne legat de arhaic. Amănuntul, pentru el, are valoare în sine, devenind uneori scopul ultim al unei activităţi. Vibraţiile lirice din opera istoricului Michelet, romanticul, erau privite de confraţi cu rezerve. Evocînd, artistul extrage semnificativul, dîndu-i, dincolo de constrîngerile documentare, o interpretare estetică. În timp ce istoricul ordonează raţional, cauzal, dialectic, scriitorul aduce în plus sensibilitate, demonstrînd întrucîtva raţiunea inimii.

Între principalele forme de evocare posibile, mai des întîlnite sînt trei : una din ele, înaintînd laborios, cu tot felul de precauţii, se dezvoltă pe temelia celor mai solide cercetări, opera fiind de fapt o *restituire* de aspect aproape ştiinţific ; alta, nu ostilă supunerii la obiect, dar cu ardoare pentru amănunt, resimţind o anumită jenă în arborarea erudiţiei, recurge la o diversiune, dînd faptelor controlate cu răbdare fizionomia simplităţii, aerul de a fi fost inventate pe loc ; o a treia, fie din lipsă de izvoare abundente, fie din scepticism faţă de documente, reţine din totalitatea lor cîteva direcţii menite să sugereze o atmosferă. Scriitorul de tip intelectual, raţional se va opri la prima modalitate,

exemplul lui Voltaire cu a sa *Istorie a lui Carol al XII-lea* fiind definitoriu. Scriitorului de tip realist îi va conveni să treacă peste amănuntele seci, erudiția fiind absorbită în fapte, în situații, ca la Tolstoi în *Război și pace*. Superficializarea, voită sau nu, a datelor în avantajul construcției cît mai personale va caracteriza paginile scriitorului de tip avăsat-imaginativ, Walter Scott de pildă dînd, într-un timp relativ scurt, zeci de romane istorice bazate pe o pictură dacă nu foarte exactă, cel puțin extrem de vie.

Cînd Mihail Sadoveanu abordează istoria națională în *Frații Jderi* sau în *Nicoară Potcoavă*, capodopere la nivelul romanului istoric european, erudiția nu lipsește, dar nici nu e prea bogată, multe documente fiind pierdute. Scriitorul nu reconstituie riguros, ci *evocă*; prețioasă se dovedește nu atît arta gravurii pe porțiuni mici, cît viziunea întregului. În *Frații Jderi* ne întîmpină povestirea în frescă, dar care nu e de loc superficială, întrucît interpretarea vine din adîncime, sintetizînd, aducînd senzația vieții reale. Punctele de plecare consemnate documentar sînt puține, însă artistul procedează asemenea unui paleontolog, care, pornind de la fragmente disparate, reconstituie profiluri de vietăți dispărute de zeci de milenii. Fantezia bazată pe cunoaștere întregește lacunele unor arhive devastate de împrejurări nefaste.

Pe lîngă viziunea viitorului, se poate vorbi de o viziune a trecutului: o *retroviziune*. În această perspectivă retrospectivă, Maurice Druon extrage din filoanele vechimii mai puțin decît i se oferea.

Exemplele clasice, în literatură și artă, nu pot fi depășite lesne. Maurice Druon evoluează în dependența lui Walter Scott — autorul lui *Quentin Durward*, al *Contelui Robert de Paris*, al *Castelului periculos* — și a lui Alexandre Dumas-tatăl ale căror procedee sînt, firește, modernizate imaginației psihologice și plastice, simțului scenic vizibil în valorificarea *situațiilor dramatice* li se adaugă *sentimentul trecutului*. Asemenea aptitudini se lovesc însă de un soi de ireverență pentru elaborarea îndelungată.

În ciuda interesului pentru documentare, se ajunge la o situație curioasă: informațiile foarte numeroase sînt solubilizate în prea mult lichid, apărînd diluate. Scriitorul face genealogie, urmărește relațiile personajelor, dar furat de anecdotă nu-și păstrează timp pentru portrete. Tratarea rămîne la suprafață, în frescă, într-o stilizare care nu totdeauna pune în lumină complexitatea mobilurilor.

Deși tipul de roman pe care-l cultivă Maurice Druon reprezintă, ca orientare generală, un progres față de unele încercări ulterioare, acolo unde alții se mărgineau la simple constatări el aduce ca factor pozitiv o atitudine. Naratorul nu e un martor rece, ci un *participant*, un critic al trecutului îndepărtat. Ceea ce-i lipsește lui Maurice Druon, căruia nu-i scapă contradicțiile epocii, e concepția generală științifică asupra

proceselor istorice. Părțile nu sînt prinse în încheieturi, de aceea interpretarea de ansamblu suferă. Nu se ajunge la explicarea cauzelor reale pentru care centralizarea puterii, sub egida monarhiei, era imposibilă în secolul al XIV-lea. În mod eronat, unor fapte mărunte, întîmplătoare, li se atribuie un rol în determinarea marilor evenimente politico-sociale.

Drumul spre trecut, în compania scriitorului, rezervă, altminteri, momente interesante, fiind vorba de un ghid inteligent și talentat. Din peisajul vechimii, el degajează cu pricepere aspectele caracteristice, încît călătoria rămîne mereu antrenantă. Între mărturiile ce vorbesc de *misterele* evului mediu și fantezie, se face apel, pe rînd, la fiecare din ele. „Omul de astăzi, cînd caută să-și reprezinte evul mediu, crede în general că are de îndeplinit un enorm efort de imaginație. Evul mediu i se pare o epocă sumbră, cufundată în tenebrele timpului, un moment al lumii în care nu era niciodată soare și în care trăiau o umanitate și societăți radical diferite de acelea pe care le cunoaștem. Or e de ajuns să deschidem ochii asupra universului nostru, e destul să citim în fiecare dimineață ziarele : evul mediu e la ușa noastră ; persistă alături de noi și nu numai prin cîteva vestigii monumentale ; e de cealaltă parte a mării care înconjoară țărmurile noastre, la cîteva ore de zbor..."

Cu asemenea convenții geografice, pătrundem în trecut, pentru a reface biografiile unor „regi blestemați". Trecutul pare desprins din stampe de epocă, din gravuri în lemn povestind sobru, din sălile de arme cu amintiri războinice. Din portrete vechi, atîrnate pe ziduri de piatră ne privesc figuri arhaice. Toate acestea respiră și vibrează imperceptibil, după lungi veacuri de imobilitate. Întîmplările tragice și adesea ignobile din *Regele de fier* și volumul următor *Regina sugrumată*, s-au petrecut de mult : în 1314—1315.

Îngăduindu-și libertăți, Maurice Druon urmează, în unele privințe, exemplul lui Al. Dumas-tatăl, pentru care istoria devine un pretext : *„Un cui de care e agățat tabloul"*. Evocatorul „regilor blestemați" se ridică deasupra datelor exacte, deasupra personajelor care *„au existat realmente"* și al căror arbore genealogic este întregit cu trimiteri istorice, pentru a face un salt din istorie în poezie. Epoca reînvie în tablouri de curte, dar și în manifestări populare, în piețe publice, în semiobscuritatea catedralelor, între zidurile temnițelor, în cavalcade mîndre, dar și în suplicii, teribile, în culisele bisericii, în secretele cămătarilor, în uneltirile politice, nimic din ceea ce ar putea proiecta o lumină nefiind lăsat deoparte. Prinții, conții, seniorii se întrec în construcții de palate, în petreceri și fast. Ceea ce se făcuse la Westminster se făcuse și la Paris. La curtea Franței se desfășoară un lux insultător, cheltuindu-se pentru un singur *tournoi* atît cît ar fi fost de ajuns pentru a îndestula existența pe un an tuturor flămînzilor dintr-un comitat. Bărbații sînt împodobiți cu mai multe bijuterii decît

femeile. La Londra, călătorul străin se îndreaptă cu uimire de la coloanele clădirilor monumentale la cocioabele *„cu pereții înnegriți și ulicioare murdare, pe care treceau femei sfrijite cărînd poveri grele în spinare, copii zdrențăroși și oșteni cu înfățișare jalnică"*. La Roma, un răzvrătit, Cola di Rienzo, se va pune în fruntea maselor populare, devenind în 1347, căpitan și tribun al poporului. Pe străzile meșteșugărești ale Parisului, înguste, întunecoase și aglomerate, printre țesători, șelari, tîmplari, cărbunari, armurieri, foiesc într-o mișcare confuză mușterii și privitori. În alte străzi, cu uși și ferestre bine ferecate, pot fi văzuți escroci, zarafi, negustători. În piețele mai largi, cu aspect pitoresc de bîlci, dau reprezentații șarlatani ; curioșii se adună lîngă astrologi și vrăjitori. Un tînăr bun de gură, lîngă o tarabă, își recomandă gălăgios marfa : niște batiste, a căror întrebuințare nu era cunoscută încă. *„Lucrurile acestea frumoase nu-s oare făcute chiar pentru nasurile înălțimilor-voastre ?"* Se vorbește despre templieri ale căror imense averi fuseseră confiscate spre a redresa tezaurul secătuit al lui Filip cel Frumos. Mulțimea comentează ironic. *„Lupii trebuie lăsați să se sfîșie între ei ; în vremea asta, barem n-o să ne sfîșie pe noi."* Charles de Valois, fratele regelui, a susținut pe guelfi împotriva ghibelinilor, a pustiit Florența și a exilat de acolo pe *„un poetaș care făcea stihuri politice, numit Dante"* merite pentru care papa l-a numit conte de Romagne. La Florența, Giotto picta în frescă viața lui Francesco d'Assisi. Memoriile navigatorului Marco Polo, relatînd despre călătoria în Orientul Îndepărtat, începeau să circule pretutindeni.

Contrastele sociale sînt imense. Încruntatul Filip a pus să se zidească lîngă Notre-Dame, spre a înfrunta catedrala, un nou palat regal „somptuos și trist" : *„Colo casa Domnului, ici casa regelui"*. Mica nobilime de țară trece printr-o criză gravă. *„Toată averea unora ca de-alde noi, mici moșieri, sînt șerbii noștri și munca șerbilor noștri. Cum am putea aștepta ca ei să ne hrănească, atunci cînd nici ei n-au ce mînca și vin să moară la ușa noastră, cerînd de-ale gurii ?... Pămîntul nu face doi bani"*. Foametea face ravagii, oamenii bătîndu-se în jurul stîrvurilor. Morile au amuțit, pe cîmpii umblă fantome, mame înnebunite leagănă cadavrele copiilor. Disperați, țăranii atacă proviziile mănăstirilor.

Războaiele și molimile de ciumă întreține o senzație de spaimă cronică. În sate singuratice au fost adunați leproșii, de care toți se depărtează îngroziți. Exigența e pusă sub semnul efemerității. Călugării filozofi alcătuiesc culegeri de maxime, elogiind sărăcia *(Thesaurum pauperum)*, alții se dedau experiențelor de alchimie (*Arta transmutației*), alții fac speculații ermetice (*Elixirul filozofilor*).

Pentru că dezolarea se întinde, pentru că spectrul morții obsedează, iar predicile din amvon anunță zilele mîniei, bogații caută ca revers satisfacția clipei : frenezia erotică, ospețele copioase, anecdotele deșăn-

tate. Dintre nobili și căpitani, unii nu știu să citească, alții desconsideră erudiția.

Cufundat în uitare și tristețe, poporul așteaptă. *„Dar cine îi cere poporului să aibă vreo părere? Cine îl întreabă ce crede?"*

Într-un decor ca acesta, peste mulțimile neluate în seamă se duce o luptă aprigă pentru putere. Filip cel Frumos a zdruncinat supremația papală, instalînd la Avignon un papă la ordinele sale. Pe seniorii turbulenți i-a redus la tăcere, lucrînd metodic, perseverent la consolidarea unui stat centralizat. Voința neîncovoiată e prima trăsătură a portretului. În privirea imobilă și glacială se citește disprețul. Culoarea ochilor nedefinită, între cenușiu și albastru-pal *„seamănă cu gheața' iazurilor în diminețile de iarnă"*. Înstrăinat sufletește de oameni, regele se delectează cu animalele, între rege și acestea fiind *„o înțelegere imediată, tainică, tăcută"*. *Spre deosebire de oameni „cîinii n-aveau frică de el"*.

El e *regele de fier*, impenetrabil, abstract, inuman.

Pleoapele lui nu clipesc. El pare absent din lumea asta, inaccesibil, ireal. *„Nu știe decît să privească oamenii fără să spună nimic. Nu-i nici om, nici fiară, e o statuie..."* În sala de judecată, îndeplinind *„o slujbă cumplită"*, plutește parcă în înălțimi *„pătruns de învățătura bunicului său, sfîntul Ludovic"*, încredințat că reprezintă justiția divină. În familie, solitar, nu arată nici durere, nici duioșie. Fiica sa, regina Isabela a Angliei, e nefericită : regele Eduard preferă desfătările intime cu bărbații. Cu răceala marmoreană cu care contemplă *„orice făptură omenească"*, fie și propriul copil, *regele de fier* tace îndelung. Fericirea? repetă el apoi, sentențios... *„În ce stă oare fericirea, fata mea, dacă nu în a fi vrednic de soarta ce ți-e dată, în a învăța să zici întotdeauna «da» lui Dumnezeu... și adesea «nu» oamenilor?... Eu nu te-am măritat cu un bărbat, zise el, ci cu un rege."*

Cruzimea constituie, de altminteri, o trăsătură comună seniorilor, marilor demnitari, pînă și prințeselor. De-abia trecuți de vîrsta în care se distrau *„smulgînd aripile mușteloi"*, deveniți dintr-o dată atotputernici, ei puteau să se amuze *„smulgînd capul oamenilor"*. Astfel, *„prea tineri pentru a se teme sau a-și imagina moartea, nu ezitau s-o împartă în jurul lor"*. Intrigile, machiavelismul, egoismul se împacă foarte bine cu ireverența față de oameni. E o întrecere în cinism, în viclenie și tenacitate. Disimularea devine o condiție de reușită.

Pentru îndeplinirea voinței regelui, nici un mijloc de spoliere nu-i prea odios. Servii erau *„nici mai mult, nici mai puțin decît animale"*. Au fost eliberați din această stare acei care au putut să plătească favoarea cu prețul muncii de-o viață. Bancherilor italieni, așa numiții „lombarzi", constituiți într-o companie cu ramificații în Franța și Anglia, le-au fost stoarse, pentru a nu fi expulzați, sume imense. Împotriva templierilor s-a pus la cale o persecuție răsunătoare, cu scopul de a le anula prestigiul.

Legenda templierilor participanți la cruciade impresiona. *„Numele de templier era pe atunci de ajuns ca să evoce meleaguri depărtate și fapte de vitejie, corăbiile cu pînzele umflate îndepărtîndu-se spre Orient, țările în care cerul e veșnic albastru, galopul călăreților prin nisip, comorile Arabiei, prizonierii răscumpărați, orașele cucerite și prădate, cetățile cu scări uriașe zidite la marginea mării. Se povestea chiar că templierii aveau porturi tainice, de unde se îmbarcau pentru continente necunoscute."*

Constituiți de două secole într-un ordin cavaleresc, intrînd în posesiunea unor bogății care atrăgeau privirile, foștii cruciați dispuneau de o autoritate ce nu se voia subordonată regelui. Conflictul izbucnește, la început surd. Conducătorii ordinului, Jacques de Molay, mare maestru, și Geoffroy de Charnay, preceptor de Normandia, sînt întemnițați în propria reședință a ordinului : la Temple, unde, grație supliciilor, li se smulge mărturisirea *„tuturor crimelor din lume"*. Tezaurul templierilor e transferat la Louvre. Sinistrul sfetnic regal Guillaume de Nogaret adună, crud, false dovezi acuzatoare. După șapte ani, capii ordinului sînt supuși unui simulacru de judecată și sortiți rugului.

Cîteva scene care dezvăluie urzelile Inchiziției, de acord cu regele, sînt printre cele mai expresive din roman. E drept că figurile celor torturați apar ca într-o pîclă a depărtării, fantomatice, șterse. E drept, de asemenea, că înfruntarea dintre Jacques de Molay și tribunalul ecleziastic la Notre-Dame, sub bolțile sonore, are ceva teatral. E o punere în scenă cu mare spectacol, în prezența regelui, a miniștrilor, a cardinalilor. Fiecărui cap de acuzare îi urmează de partea cealaltă o retractare. *„Retrag tot ce-am spus ! zise marele maestru... tot ce am spus..."*, *răspunse vuind catedrala întreagă.*

Fie și în linii mari, Maurice Druon tinde să combată falsa interpretare a cruciadelor ca expresie a impulsurilor mistice, a tenebrosului medieval. Întrebările asupra sensului istoriei sînt totuși rare, prioritatea revenind faptelor. Ce motive au determinat complotul împotriva templierilor ? De ce toată această luptă spectaculoasă împotriva unor figuri ținute pînă atunci în mare cinste ? Cavalerii fiind potoliți, nu mai trebuiau trimiși peste mări pentru a-și cheltui flăcările. De cruciade nu mai era nevoie, căci, cum remarcă primul ministru Marigny, *„marele comerț și trafic care se făcea îndărătul flamurilor credinței"* continua să fie o realitate laică. Acuzațiile de erezie urmăreau altceva : ruinarea unei forțe. Aurul templierilor, acumulat prin silnicii și jaf, reprezenta o realitate de care monarhia prea credincioasă înțelegea să profite.

Întreg sistemul medieval se sprijină pe interese de castă și tercare. Tribunalul ecleziastic nu-i decît un instrument care nu judecă oameni, ci interese : *„Nu era vorba decît de principii"*. Rugul face parte din decorul familiar, constituind o caracteristică a practicii politice. Pradă flăcărilor, conducătorii templierilor par a demonstra prin decăderea lor

atotputernicia regală, însă cu ultimele forțe Jacques de Molay scandează blesteme care răspîndesc în mulțime neliniște și superstiții. Încă o dată, prozatorul se complace cu insistență în scene tari, de efect teatral. *„Mulțimea încremenită amuțise. S-ar fi zis că acolo, sub ochii ei, era ars pe rug un profet nebun. Chipul încins de vîlvătăi al marelui maestru era întors spre pridvorul regal. Și glasul înfricoșător se auzi iar :*

— Papă Clement... și tu, cavaler Guillaume de Nogaret... și tu, rege Filip... mai înainte de un an, vă chem să vă înfățișați la judecata lui Dumnezeu ca să vă primiți acolo pedeapsa cuvenită ! Fiți blestemați ! Blestemați ! Blestemați cu toată semințiа voastră pînă la al treisprezecelea neam !"...

Marguerite de Bourgogne, soția fiului mai mare al regelui, și Blanche de Poitiers, căsătorită cu al treilea fiu al lui Filip, s-au lăsat antrenate într-o dragoste extraconjugală. Seducătorii și tinerele sînt torturați cu sălbăticie, adulterinele fiind silite să asiste apoi la executarea temerarilor amanți : *„Numiții Gautier și Filip d'Aunay, călcîndu-și cinstea și trădînd legămîntul de credință feudală față de persoane de sînge regesc vor fi jupuiți de vii, trași pe roată, scopiți, după care li se va tăia capul și vor fi puși în streang, acestea în dimineața zilei ce va urma celei de azi. Astfel a judecat preaînțeleptul, preaputernicul și preaiubitul rege."*

Sub înrîurirea filozofiei ecleziastice, imaginea morții era opusă ca un *memento* pesimist bucuriei de a trăi. Din amvon, preoții vesteau iluzorii fericiri postume, moartea devenind o condiție a eliberării de dureri. Scheletul morții, în dans macabru, sculptat în piatră la intrarea în marile catedrale, exprima simbolic inutilitatea eforturilor. În împrejurări psihologice ca acestea, existența era sistematic îmbibată de resemnare și tristețe. *„Căci, în veacurile acelea cînd mulți prunci mureau în leagăn, iar dintre femei o jumătate în durerile facerii, cînd molimile secerau oamenii în floarea vîrstei, cînd rănile nu se vindecau decît rareori, cînd plăgile nu se închideau de fel, cînd biserica te învăța să fii mereu cu gîndul la moarte, cînd statuile din altare arătau cadavre mîncate de viermi, și cînd fiecare simțea de-a lungul întregii vieți că-și duce propriul său leș, ideea morții era obișnuită, familiară, firească..."*

Toate acțiunile regelui sînt orientate în sensul consolidării puterii absolute ; toate acțiunile bisericii catolice vizează recucerirea puterii pierdute. Ciocnirile între cele două principii, cel secular și cel etern, sînt cînd mai vizibile, cînd mai voalate. Îndărătul convenienței se pun la cale fărădelegi și turpitudini.

Interesele regatului și cele ale credinței sînt puse mereu în corelație, însă, straniu, legătura o face otrava, pumnalul, aurul corupător. În numele *„rațiunii de stat"*, formulă elastică servind cauze personale, răzvrătiții sînt *„urmăriți, martirizați, executați"*. Paradoxal, asasinatul devine simbolul puterii ; *„Morți în timpul interogatoriilor, morți în temnițe,*

morți pe rug, morți pe roată..." Gloriile sînt scurte. Înfiorătorul Nogaret, suflet de *„plumb și fier"*, fanatic al *„legii"*, cade sub legea otrăvii ; papa Clement, care a ratificat suprimarea templierilor, moare înghițind un preparat ucigător : pulbere de smarald ; cîțiva regi vor fi suprimați curînd cu aceleași mijloace.

Întemnițate într-o fortăreață pustie, supuse umilinței și foamei, nurorile regelui îndură o penitență cumplită. Nici o licărire de umanitate nu moaie inimile. În înțelegere cu Charles de Valois, infatuat și fantast, sadicul conte Robert d'Artois înlesnește sugrumarea frumoasei Marguerite de Bourgogne, pentru ca, rămas văduv, mărginitul Ludovic să-și poată alege o altă regină. Aceiași intriganți duc la înlăturarea lui Marigny, fostul sfetnic al lui Filip.

Precum se vede, crimele se țin lanț. Meditînd asupra tristelor realități, dizgrațiatul Marigny, care-și petrece ultimele zile în celula răposatului Jacques de Molay, templierul, face, agonizînd, un bilanț tulburător. *„Templierii se îndepărtaseră de rostul lor; ei se abătuseră de la slujirea creștinătății pentru a nu se mai îndeletnici decît de camătă ; stricăciunea se strecurase în rîndurile lor ; dintr-aceasta li se trăgea blestemul și drept era să fie nimiciți. Dar spre a le veni de hac templierilor, l-am pus în scaun de arhiepiscop pe fratele meu, care era ambițios și mișel, într-adins ca să-i osîndească pentru fărădelegi născocite ; nu e deci de mirare că fratele meu s-a întors împotriva mea și m-a trădat atunci cînd ar fi putut să mă scape. N-am de ce să-i port pică ; eu sînt cel vinovat... Negreșit, ar fi fost bine pentru Franța să avem un papă francez ; dar pentru că acest papă, ca să se poată alege, se înconjurase de cardinali alchimiști, lacomi nu de virtute, ci de aurul pe care voiau să-l fabrice, el a murit înghițind pulberea de smaralde ce i-au vîrît-o pe gît cardinalii săi. Pentru că Nogaret chinuise prea mulți nevinovați ca să scoată de la dînșii mărturisirile pe care le voia și pe care le credea necesare binelui țării, vrăjmașii lui au sfîrșit prin a-l otrăvi... Pentru că Marguerite de Burgundia fusese măritată din interese politice cu un prinț pe care nu-l iubea, dînsa a trădat căsătoria ; pentru că a trădat, a fost descoperită și întemnițată. Pentru că am ars scrisoarea, care i-ar fi putut reda libertatea regelui Ludovic, am dus-o la pieire pe Marguerite și în același timp mi-am urzit mie însumi pieirea... Pentru că Ludovic a pus s-o omoare, aruncînd crima în spinarea mea, ce se va întîmpla cu dînsul ? Ce se va întîmpla cu Charles de Valois, care, în dimineața asta, pune să mă spînzure pentru nelegiuiri ticluite ? Ce se va întîmpla cu Clémence a Ungariei dacă, pentru a fi regina Franței, primește să se mărite cu un ucigaș ?... Chiar atunci cînd sîntem pedepsiți pentru vreo vină născocită, există întotdeauna o cauză adevărată a pedepsei care ne lovește."*

La 47 de ani, Filip cel Frumos murea lăsînd în locu-i pe neajutoratul Ludovic al X-lea. Fără voința de fier a tatălui, neavînd nici măcar masca aceluia, el e o umbră șovăitoare. Făcut să fie condus de alții, își ia „mașinal" *poza* de stăpîn, pentru a-și uita îndată rolul. Bicisnic, înșelat, pătimaș, își exercită puterea cu toată lipsa de măsură. Sadic, meschin și ridicol, nu dispune de imaginația marilor scelerați. *„Dar mă vor iubi ei vrînd-nevrînd, iar dacă nu mă vor iubi, am să fac astfel că au să tremure de frică văzîndu-mă și-au să strige «ura», ca și cum n-ar mai putea de dragul meu."*

Fraza similară atribuită de Costache Negruzzi Lăpușneanului exprima energic esența unei conduite politice. Aceea a lui Ludovic apare muiată în pulbere, mărturie a neputinței.

Favorizînd asasinarea fostei sale soții, Ludovic își dă pe față instinctele criminale. Repudiindu-și copila, tatăl denaturat se arată într-o jalnică decrepitudine. Culcîndu-se cu lenjereasa palatului, în chiar noaptea înmormîntării tatălui, ireverența devine nebunie. În el, orice afirmație se învecinează cu o negație : *„Era rege și nu știa cum să domnească ; era om și nu știa cum să trăiască ; era însurat și nu avea soție."*

Cu tot disprețul pentru oameni, Filip cel Frumos înțelesese să utilizeze pe unii exponenți ai burgheziei incipiente împotriva nobilimii. Enguerrand de Marigny, burghez normand, devenit prim sfetnic regal, oferea regelui *„sprijinul unei clase care, dezvoltîndu-se, dobîndea conștiința importanței sale"*. Marigny reprezenta progresul, concretizat în centralizarea puterii, unificarea monedei și administrației, separarea puterii civile de autoritatea bisericii, pacea cu vecinii, pacea internă, măritea producției și a schimburilor și altele ca acestea. Charles de Valois susținea tacit sau pe față ambițiile feudalilor, disprețuind pe Marigny pentru politica ostilă nobilimii, pentru originea modestă, pentru că ajunsese un *alter ego* al regelui. Ușuraticul prinț de sînge regal încarna *„trecutul neîntrerupt"*, în care, perspicace, regele, fratele său, nu mai credea.

Pozițiile se delimitează tot mai clar între cele două clase, Ludovic, neajutoratul, lăsîndu-se dominat de feudali. Autoritatea centrală se dezagregă ; seniorii sînt liberi să se războiască între ei, să bată monedă, să creeze noi vasali ; burghezii și țăranii liberi nu mai pot solicita decît cu greu justiția regală. Biserica redevine arbitrul suprem.

În competiția dintre „pașa" de Valois și „marele vizir" Marigny, acesta din urmă nu rezistă. Însă suprimarea lui Marigny nu însemna suprimarea puterii burgheziei.

Opulența seniorilor nu face față luxului, risipei, ambițiilor crescînde. Îndărătul fastului se ascundea *„o lepră : banul"*. Titlul fabulos de împărat al Constantinopolelui, adus ca dar de nuntă lui Charles de Valois de o Courtenay, nu înșela pe nimeni, în Orient stăpînind Paleologii. Pe Charles îl tortura dorința de a fi rege al Franței. Sau cel puțin să

conducă din umbră pentru a şi reface averea. Băncile lombarzilor sînt mai puternice decît intrigile acestui aventurier megaloman, care va lăsa urmaşilor din dinastia Valois *„cîte o trăsătură a firii sale de nebun"*. Efigia bancherului Spinello Tolomei, ales de confraţii lui căpitan general al companiilor lombarde din Paris *(„frumos titlu care n-avea nici o semnificaţie militară, dar dădea deţinătorului o putere mai sigură decît aceea a unui conetabil")* e tot mai frecvent invocată de seniori. Căci iscusitul lombard controlează ocult o treime din operaţiile bancare ale Franţei. Nepotul lui Tolomei, Guccio Baglioni, figură prea caligrafică, un fel de june-prim, are un rol între curtea Franţei şi aceea a Angliei. Şi tot el mijloceşte la Napoli căsătoria lui Ludovic cu Clémence a Ungariei.

Banul nu egalează încă titlurile de noblеţe, dar, indirect, le domină. Prin intermediul aurului, diferenţele sociale se atenuează treptat. Surîzătorul Guccio, acest gentilom în devenire, al cărui fiu va fi pretendent la tronul Franţei, se arată ofensat de înfumurarea celor de sus, el gîndind deocamdată ca un burghez. *„Oamenii aceştia au nişte mari aere studiate, dar de loc maniere din inimă şi dau cu piciorul celor mai alese devotamente. Nu-i de mirare că sînt atît de rău iubiţi şi atît de bine trădaţi"*.

În fond, lupta pentru putere, indiferent că-şi ia ca paravan binele regatului, ori cauza religioasă, urmăreşte acapararea de bunuri. Acumularea primitivă a început de mult ; acum băncile dau impuls capitalului care se adună în mîini puţine. Ascensiunea rapidă a ministrului Marigny n-a fost rezultatul unor mari virtuţi, iar fratele său, arhiepiscopul, traficant de valori, nu uită să i-o reamintească. *„De unde ţi-a venit averea ? De la ce evrei jupuiţi ? De la ce templieri pîrjoliţi ? N-am făcut decît să te imit."*

Alte întîmplări sumbre, pînă în 1343, întregesc profilul epocii. Tehnica vindictei atinge culmea în această etapă prerenascentistă. În *Otrăvurile coroanei*, dragostea şi moartea se îmbină. După optsprezece luni de la ceremonia nupţială, Clémence a Ungariei îşi începe văduvia. Ludovic al X-lea a fost asasinat. Succesorul său, Filip al V-lea, va avea aceeaşi soartă. Rivalităţile între casele de Valois, de Navara şi d'Artois se adîncesc. În Anglia, opoziţia baronilor faţă de monarhie e înlesnită de dragostea Isabelei pentru lordul Roger Mortimer. Triumfă *Legea masculilor*. Agitînd subteran, templierii tăinuiţi determină pe sute de mii de tineri între 15 şi 20 de ani să-şi lase căminele şi să pornească într-o aventură bizară. „Păstorasii" sînt cuprinşi de un vînt al nebuniei : pradă, ucid, se dedau dezmăţului. Oraşele asaltate trec prin momente de panică, falşii cruciaţi pustiind totul. Al treilea fiu al lui Filip cel Frumos, Carol al IV-lea, mediocru şi arogant, cade la timp. Isabela s-a răzbunat, dirijînd îndemînatic detronarea nedemnului ei soţ Eduard. *Lupoaica Franţei* nu-şi dezminţea tatăl, „regele de fier". Ambiţia şi

intrigile, sperjurul și spada favorizează noi acțiuni sîngeroase. *Crinul și leul* (Franța și Anglia) se angajează în pustiitorul război de o sută de ani. Într-un epilog la al șaselea volum (1354—1362) se consemnează sfîrșitul principalilor eroi.

După cel de al doilea volum, narațiunea ia un ritm grăbit. Anecdota consistentă ține locul epicului. Stilul simplu de xilografie și stilul familiar se întîlnesc, îmbinîndu-se pe aceeași pagină. Dialogul e mereu viu, volubil, nepretențios. Maurice Druon scrie cu dezinvoltură, trecînd de la atrocități la idilic, de la obscen la virtute, de la frenezie la reflecție. Iar reflecțiile sale pledează pentru rațiune și progres. Între oamenii din popor sînt unii, cu merite deosebite, care intră în istorie pentru că au contribuit la înfăptuirea ei. Eternitatea aparține, de drept, poporului. Adevărul acesta sună lapidar: *„Națiunile nu mor niciodată cu moartea oamenilor, oricît de mari vor fi fost ei..."*

Un surîs ironic punctează din loc în loc expunerea. Ironia prețuiește uneori cît un comentariu explicativ. Începînd cu titlul ciclului, *Regii blestemați*, atitudinea prozatorului este limpede, concretizîndu-se explicit în sarcasm tăios față de o instituție sortită dispariției inexorabile.

CONST. CIOPRAGA

REGELE DE FIER

vol. I

1314

„*I*storia e un roman care a fost..."

Edmond și Jules de Goncourt

„Te ia groaza cînd te gîndești cîte cercetări trebuie făcute pentru a afla adevărul asupra celui mai neînsemnat amănunt."

Stendhal

PERSONAJELE PRINCIPALE

Regele Franței :	FILIP al IV-lea, zis CEL FRUMOS, 46 de ani, nepot al sfîntului Ludovic.
Frații săi :	MONSENIORUL CHARLES, conte de Valois, împărat cu numele al Constantinopolei, conte de Romagne, 44 de ani.
	MONSENIORUL LUDOVIC, conte d'Evreux, în vîrstă de vreo 40 de ani.
Fiii săi :	LUDOVIC, rege al Navarei, 25 de ani.
	FILIP, conte de Poitiers, 21 de ani.
	CHARLES, 20 de ani.
Fiica sa :	ISABELLE, regina Angliei, 22 de ani, soția regelui Eduard al II-lea.
Nurorile sale :	MARGUERITE DE BURGUNDIA, de vreo 21 de ani, soția lui Ludovic, fiică a ducelui de Burgundia, nepoată a sfîntului Ludovic.
	JEANNE DE BURGUNDIA, de vreo 21 de ani, fiică a contelui palatin al Burgundiei, soția lui Filip.
	BLANCHE DE BURGUNDIA, sora sa, ca la vreo 18 ani, soția lui Charles.
Miniștrii și consilierii săi :	ENGUERRAND LE PORTIER DE MARIGNY, 49 de ani, locțiitor al regelui și, cum ar veni azi, prim-ministru.

GUILLAUME DE NOGARET, 54 de ani, păstrătorul sigiliilor statului, adică ministru de justiție.

HUGUES DE BOUVILLE, mare șambelan.

Spița d'Artois, coborîtoare dintr-un frate al sfîntului Ludovic :

ROBERT al III-lea D'ARTOIS, senior de Conches, conte de Beaumont-le-Roger, 27 de ani.

MAHAUT, mătușa sa, de vreo 40 de ani, văduva contelui palatin al Burgundiei, contesă d'Artois, pair al Franței, mama prințeselor Jeanne și Blanche de Burgundia și vară a Margueritei de Burgundia.

Templierii :

JACQUES DE MOLAY, 71 de ani, mare maestru al Ordinului templierilor.

GEOFFROY DE CHARNAY, instructor al templierilor din Normandia.

EVRARD, fost cavaler templier.

Zarafii :

SPINELLO TOLOMEI, bancher din Sienna, așezat la Paris.

GUCCIO BAGLIONI, nepotu-său, de vreo 18 ani.

Frații d'Aunay :

GAUTIER, fiul cavalerului d'Aunay, de vreo 23 de ani, scutier al contelui de Poitiers.

FILIP, frate-său, de vreo 21 de ani, scutier al contelui de Valois.

Familia Cressay :

DOAMNA ELIABEL, văduva seniorului de Cressay, de vreo 40 de ani.

PIERRE și JEAN, fiii săi, de 20 și 22 de ani.

MARIE, fiica sa, de 16 ani.

JEAN DE MARIGNY, arhiepiscop de Sens, frate mai mic al lui Enguerrand de Marigny.

BEATRICE D'HIRSON, primă domnișoară de onoare a contesei Mahaut, de vreo 20 de ani.

CUVÎNT ÎNAINTE

La începutul secolului al XIV-lea, Filip al IV-lea, rege de o frumusețe legendară, domnea peste Franța ca stăpîn absolut. Biruise trufia războinică a marilor feudali, biruise pe flamanzii răzvrătiți, biruise pe englezi în Aquitania, biruise pînă și papalitatea, pe care o adusese cu de-a sila la Avignon. Înaltele curți de judecată erau la porunca lui, sinoadele în solda lui.

Avea trei fii ca să-i dea urmași. Fiică-sa era măritată cu regele Angliei, Eduard al II-lea. Număra alți șase regi printre vasalii săi, iar rețeaua alianțelor sale se întindea pînă la hotarele Rusiei.

Nici o bogăție nu scăpa de mîna lui. Rînd pe rînd, pusese biruri pe moșiile bisericii, îi jecmănise pe evrei, îi storsese pe bancherii lombarzi. Ca să facă față nevoilor vistieriei călpuia banii de aur, ciupind din greutatea lor. De la o zi la alta galbenii trăgeau mai puțin la cîntar și costau mai scump. Dările erau strivitoare, iscoadele poliției mișunau în tot locul. Crizele economice dădeau naștere sărăciei și foametei care, la rîndul lor, iscau răzmerițe înecate în sînge. Răscoalele sfîrșeau pe spînzurătoare. Toți trebuiau să se plece, să se încovoaie și să se supună autorității regale.

Ideea națională sălășluia în capul regelui acestuia liniștit și crud. Sub domnia lui, Franța era mare și francezii nenorociți.

O singură putere îndrăznise să-l înfrunte : Ordinul suveran al cavalerilor templieri. Această uriașă organizație, totodată militară, religioasă și financiară, își trăsese gloria și bogăția din cruciade.

Independența templierilor îl neliniștea pe Filip cel Frumos, iar averile lor uriașe îi ațîtau lăcomia. Puse la cale împotrivă-le cel mai mare proces de care își amintește istoria, căci procesul acesta cuprinse aproape cincisprezece mii de acuzați și, în cei șapte ani cît ținu, fură săvîrșite toate ticăloșiile.

Ne aflăm la capătul celui de al șaptelea an al acestui proces cînd începe povestirea noastră.

PARTEA ÎNTÎI

BLESTEMUL

I

REGINA FĂRĂ DRAGOSTE

Un trunchi întreg, culcat pe un strat de jeratic încins, ardea în cămin. Vitraliile verzui, în ramă de plumb, lăsau să străbată lumina zgîrcită a unei zile de martie.

Într-un jilț înalt de stejar, pe a cărui spetează se vedeau sculptați cei trei lei ai stemei Angliei, ședea regina Isabelle, soția lui Eduard al II-lea, cu bărbia sprijinită în palmă, ținîndu-și picioarele pe o pernă roșie, și privea dusă la pîlpîirile focului din vatră, fără să vadă ceea ce privea.

Avea douăzeci și doi de ani, o față frumoasă, cu pielea albă, minunat de netedă, și părul, auriu, răsucit în cosițe lungi aduse în sus, ca două toarte de amforă, de fiecare parte a obrazului.

Regina asculta pe una din doamnele franceze de la curte, care îi citea un poem al ducelui Guillaume d'Aquitaine [1] :

De dragoste nu pot vorbi de bine,
Că nici puțină nu e pentru mine,
Iar care-mi place mie nu mai vine...

Vocea cîntătoare a doamnei care citea se pierdea în această încăpere, prea mare pentru ca niște femei să poată trăi acolo fericite.

Curînd m-oi duce în surghiun,
Cu mari primejdii, groază-n sîn...

Regina fără dragoste scoase un oftat.

— Frumoase cuvinte, zise ea, și auzindu-le ai crede că anume pentru mine au fost făcute. Ah ! s-au dus vremurile cînd

[1] *Guillaume al IX-lea*, duce de Aquitania (1071—1127), unul dintre primii poeți francezi.

marii seniori de felul acestui duce Guillaume erau tot așa de iscusiți într-ale poeziei ca și în ale războiului. Cînd îmi spuneai c-a trăit ? Acum două sute de ani ! Să juri că le-a scris ieri.

Și repetă pentru ea însăși :

De dragoste nu pot vorbi de bine,
Că nici puțină nu e pentru mine...

O clipă rămase îngîndurată.

— Să citesc mai departe, doamnă ? întrebă lectora, cu degetul pe slovele înflorate ale paginii.

— Nu, draga mea, răspunse regina. Mi-a plîns destul inima pentru astăzi...

Își înălță capul și urmă pe alt ton :

— Vărul meu Robert d'Artois mi-a anunțat sosirea sa. Aveți grijă să fie adus la mine de îndată ce-o veni.

— Vine din Franța ? Atunci veți fi bucuroasă, doamnă.

— Doresc să fiu... dacă veștile pe care mi le aduce sînt bune.

O ușă se deschise și o altă doamnă franceză intră gîfîind și ridicîndu-și fustele ca să poată alerga mai iute. Ea se numea de acasă Jeanne de Joinville și era soția lui *sir* Roger Mortimer.

— Doamnă, doamnă, strigă ea, a vorbit !

— Adevărat ? întrebă regina. Și ce a spus ?

— A izbit în masă, doamnă, și a spus : „Vreau !"

O expresie de mîndrie trecu pentru o clipă pe frumosul chip al Isabellei.

— Aduceți-l înaintea mea, zise dînsa.

Lady Mortimer ieși, tot în fugă, după cum venise, și se întoarse după o clipă, ducînd în brațe un copil de cincisprezece luni, dolofan, trandafiriu și rotunjor, pe care îl depuse la picioarele reginei. Era îmbrăcat într-o rochiță roșie, cu broderii în fir de aur, mai grea ca dînsul.

— Așadar, domnia-ta, fiule, ai zis : „Vreau !" i se adresă Isabelle aplecîndu-se ca să-l mîngîie pe obraz. Mă bucură că acesta ți-a fost întîiul cuvînt : așa vorbește un rege.

Copilul îi zîmbea legănîndu-și capul.

— Și pentru ce a rostit vorba asta ? se întoarse regina spre lady Mortimer.

— Pentru că n-am vrut să-i dau și lui o bucățică din plăcinta pe care tocmai o mîncam, răspunse aceasta.

Isabelle avu un surîs fugar care se șterse numaidecît.

— Deoarece începe să vorbească, zise ea, doresc să nu fie îmboldit să gîngăvească și să rostească nerozii, așa cum se face de obicei cu copiii. Puțin îmi pasă dacă știe să zică „tăticu" și „mămica". Mi-ar plăcea mai curînd să cunoască cuvintele „rege" și „regină".

Glasul ei vădea o autoritate firească.

— Știi bine, draga mea, urmă Isabelle, ce anume m-a îndemnat să-ți încredințez creșterea fiului meu. Ești strănepoata marelui Joinville [1], care-l însoți la cruciade pe străbunicul meu, sfîntul Ludovic. Vei ști să-l înveți pe acest copil că el este al Franței și al Angliei deopotrivă.

Lady Mortimer făcu o plecăciune. Chiar în clipa aceea cealaltă doamnă franceză se întorcea, anunțînd pe monseniorul conte Robert d'Artois.

Isabelle se rezemă de speteaza jilțului, ținîndu-se foarte dreaptă, și își încrucișă mîinile albe pe piept, într-o atitudine de idol, cu acea grijă de a arăta întotdeauna ca o regină, ceea ce totuși nu reușea s-o îmbătrînească.

Un pas de o sută de ocale zgudui dușumeaua.

Bărbatul care intră era înalt de șase picioare, avea niște pulpe cît trunchiul de stejar, mîini ca niște ghioage. Pe cizmele lui roșii din piele de Cordova se vedeau urmele noroiului curățat de mîntuială ; mantaua care îi atîrna pe umeri era destul de largă, să acoperi un pat cu ea. Jungherul prins la șold, atît îi mai lipsea ca să pară gata de-a porni la luptă. De cum se ivea într-un loc, toate cîte se aflau în jurul său păreau deodată nevolnice, fărîmicioase, pieritoare. Era fălcos, cu bărbia rotundă, nasul scurt și avea pieptul lat. Ca să respire îi trebuia mai mult aer decît celorlalți oameni. Uriașul acesta avea douăzeci și șapte de ani, dar vîrsta i se pierdea în grămada de mușchi, și ai fi putut să-i dai tot așa de bine treizeci și cinci.

Își scoase mănușile, se apropie de regină, puse un genunchi jos cu o sprinteneală surprinzătoare la asemenea matahală, și se ridică mai înainte ca ea să fi avut vreme să-l poftească.

— Ei, iubite vere, zise Isabelle, ai trecut cu bine marea ?

— Ticăloasă călătorie, doamnă, groaznică, răspunse Robert d'Artois. Ne-a prins o furtună, să-ți verși mațele și sufletul, nu alta. Credeam că mi-a sunat ceasul de pe urmă și m-am apucat să-mi spovedesc lui Dumnezeu păcatele. Norocul meu că erau

[1] *Jean de Joinville* (1224—1317), cronicar francez, autorul celebrelor *Memorii* în care sînt înfățișate faptele de arme din timpul cruciadelor conduse de Ludovic al IX-lea.

așa de multe, și pînă să ajungem abia am avut vreme să mărturisesc jumătate din ele. Mai am destule pentru cînd m-oi întoarce.

Izbucni în rîs, ceea ce făcu să se cutremure vitraliile.

— Dar, ducă-se dracului, urmă el, unul ca mine e făcut să bată drumurile pe pămînt mai curînd decît să călărească apa sărată. Și de n-ar fi fost dragostea ce-ți port, iubită verișoară, și treburile despre care am a-ți vorbi fără nici o zăbavă...

— Îngăduie-mi, vere, să isprăvesc, îi tăie vorba Isabelle, arătîndu-i copilul. Fiul meu a început să vorbească astăzi.

Apoi, întorcîndu-se către lady Mortimer :

— Vreau să fie deprins cu numele stirpei sale și să știe de îndată ce se va putea că bunicul său Filip cel Frumos este regele Franței. Începeți prin a spune în fața lui Tatăl nostru și rugăciunea Maicii Domnului, precum și rugăciunea către dumnealui, sfîntul Ludovic. Acestea trebuie să i le vîriți în inimă mai înainte chiar ca mintea lui să le priceapă.

Nu era nemulțumită să arate unei rude din Franța, el însuși coborîtor dintr-un frate al sfîntului Ludovic, în ce chip veghea ea la educația fiului său.

— Frumoasă învățătură văd că-i dai acestui flăcău, spuse Robert d'Artois.

— Nu e niciodată prea devreme ca să înveți să domnești, răspunse Isabelle.

Fără a bănui că e vorba de dînsul, copilul se amuza făcînd cîțiva pași cu băgare de seamă și clătinîndu-se, așa cum umblă țîncii.

— Cînd te gîndești că și noi eram ca el ! zise d'Artois.

Regina zîmbi :

— Mai cu seamă, vere, cînd te vede cineva, greu îi vine să creadă una ca asta.

O clipă se gîndi ce poate să simtă femeia care a dat naștere acestei fortărețe umane și ce-ar putea să simtă ea însăși cînd fiul ei va ajunge un bărbat...

Copilul se apropia de cămin, cu mîinile întinse, ca și cum ar fi vrut să prindă o flacără în pumnul său micuț. Robert d'Artois îi tăie drumul întinzînd cizma sa roșie. Fără să se sperie nicicum, prințișorul apucă gamba aceasta pe care brațele sale abia ajungeau s-o cuprindă și se așeză de-a călarelea pe piciorul uriașului, care îl ridică în aer de trei sau de patru ori. Încîntat de joaca asta, prințișorul rîdea.

— Ah, monseniore Eduard, zise Robert d'Artois, îndrăzni-voi oare mai tîrziu, cînd vei fi un rege puternic, să-ți aduc aminte că te-am făcut să călărești pe cizma mea ?

— Vei putea să o faci, vere, răspunse Isabelle, dacă te vei dovedi întotdeauna prietenul nostru credincios... Lăsați-ne acum, adăugă ea, întorcîndu-se către însoțitoarele sale.

Doamnele franceze ieșiră luînd cu ele copilul care, dacă soarta își urma neabătută calea, avea să ajungă într-o zi regele Angliei, Eduard al III-lea.

Robert d'Artois așteptă pînă ce ușa se închise în urma lor.

— Ei bine, doamnă, vorbi el, pentru a desăvîrși buna învățătură pe care o dai fiului tău, ai putea în curînd să-i spui că Marguerite de Burgundia, regina Navarei, viitoarea regină a Franței, nepoată și ea a sfîntului Ludovic, va fi numită de poporul ei Marguerite cea dezmățată.

— Adevărat ? întrebă Isabelle. Așadar, ceea ce credeam noi e adevărat ?

— Da, verișoară. Și-i adevărat nu numai în ce-o privește pe Marguerite, ci și pe celelalte două cumnate ale tale.

— Cum ? Jeanne și Blanche ?

— De Blanche sînt sigur. Cît despre Jeanne...

Cu mîna sa uriașă Robert d'Artois făcu un gest de îndoială.

— E mai șireată ca celelalte, adăugă el, dar am toate motivele s-o cred și pe ea o tîrfă de mîna întîi.

Făcu trei pași și se proțăpi înaintea ei ca să-i arunce :

— Cei trei frați ai domniei-tale sînt încornorați, da, doamnă, încornorați ca niște oameni de rînd !

Regina se ridicase. Fața i se roșise nițel.

— Dacă ceea ce spui e adevărat, n-am să îngădui așa ceva, zise dînsa. N-am să îngădui această ocară, ca familia mea să ajungă de rîsul lumii.

— Nici baronii Franței nu vor îndura-o, răspunse d'Artois.

— Ai numele, dovezile ?

D'Artois răsuflă din adînc.

— Cînd ai venit anul trecut în Franța, cu soțul tău, la serbările acelea ce s-au dat cînd am avut cinstea să primesc armura de cavaler o dată cu frații tăi, știi doar că nu se precupețesc onorurile care nu costă nimic, adăugă el rînjind, atunci ți-am împărtășit bănuielile mele și mi le-ai spus pe ale tale. Mi-ai cerut să stau la pîndă și să-ți dau de știre cînd oi afla ceva. Îți sînt aliat : ți-am urmat întîia poruncă și vin acum s-o împlinesc pe cealaltă.

— Așadar ce ai aflat ? întrebă Isabelle, nerăbdătoare.

— Ei bine, mai întîi că unele giuvaeruri dispăreau din caseta blîndei, cinstitei, virtuoasei tale cumnate Marguerite. Or, cînd o femeie se desparte într-ascuns de bijuteriile sale, o face sau pentru a răsplăti rîvna vreunui tînăr ibovnic, sau pentru a-și cumpăra niște tăinuitori. E limpede, nu ?

— Ar putea spune că le-a dăruit bisericii.

— Nu întotdeauna. Nu atunci cînd o anume broșă, de pildă, a fost schimbată la un negustător lombard pe un pumnal de Damasc...

— Și ai descoperit la cingătoarea cui spînzură acest pumnal ?

— Vai, nu ! mărturisi d'Artois. Am căutat, dar am pierdut urma. Sînt șirete tîrfele, ți-am spus-o. Nu am vînat niciodată în pădurile mele de la Conches cerbi care să se priceapă mai bine să-l încurce pe vînător și să scape pe căi ocolite.

Isabelle nu-și ascunse dezamăgirea. Ghicind ce are să spună, Robert d'Artois întinse brațele ca pentru a o opri.

— Așteaptă, așteaptă, izbucni el. N-am isprăvit. Cinstita, nevinovata și neprihănita Marguerite a pus de i s-a dichisit un apartament în vechiul turn al Palatului Nesle [1], ca să aibă — zicea ea — unde să se retragă pentru a-și face rugăciunile. Numai că se roagă acolo tocmai în nopțile cînd fratele tău Ludovic lipsește de-acasă. Și lumina arde în turn destul de tîrziu. Vară-sa Blanche, uneori și vară-sa Jeanne vin să-i țină de urît. Viclene, fișnețele ! Dacă s-ar întîmpla ca vreuna din ele să fie întrebată ce căuta acolo, i-ar veni ușor să zică : „Cum ? Ce vină-mi găsiți ? Eram doar cu cealaltă !" O femeie păcătoasă, de una singură, e greu să se apere. Trei tîrfe înhăitate sînt însă o cetățuie. Numai că iată cum se petrec lucrurile : tocmai în serile cînd Ludovic lipsește, tocmai în serile cînd turnul Nesle e luminat, se simte jos, pe malul apei, la picioarele turnului, unde locul e întotdeauna pustiu, oarecare forfotă. S-au văzut ieșind bărbați care, după veșmintele lor, nu păreau să fie călugări și care, dacă ar fi fost acolo ca să cînte sfînta liturghie, ar fi ieșit pe altă ușă. Cei de la curte își țin gura, dar prostimea începe să trăncănească, slugile fiind mai limbute ca stăpînii lor.

Tot vorbind așa, se răsucea în loc, dădea din mîini, umbla încoace și încolo, făcînd să tremure dușumeaua sub el, și își flutura mantaua furtunos. Această forță clocotitoare pe care și-o arăta era, la Robert d'Artois, un mijloc de convingere. Căuta să convingă cu mușchii, ca și cu vorba. Cel care îl asculta se

[1] Veche construcție din Parisul medieval, pe malul stîng al Senei.

vedea prins într-un vîrtej, iar felul său de a spune lucrurilor pe șleau, atît de potrivit cu întreaga-i înfățișare, părea dovada unei aspre bune-credințe. Totuși, privindu-l mai cu luare-aminte, te puteai întreba dacă toată această viforoasă răbufnire nu era decît lăudăroșenie de măscărici și prefăcătorie de comediant. O ură veșnic trează, lucea în ochii cenușii ai uriașului.

— Tatălui meu i-ai vorbit despre asta ? întrebă tînăra regină, străduindu-se să-și păstreze stăpînirea de sine.

— Vară dragă, pe regele Filip îl cunoști mai bine ca mine. El crede așa de mult în virtutea femeilor, că ar trebui să i le arăt pe cumnatele tale culcate alături de ibovnicii lor pentru a-l face să mă asculte. Și apoi, eu nu sînt atît de bine văzut la curte de cînd am pierdut procesul...

— Știu, vere, că ai fost nedreptățit, și dacă n-ar sta decît în puterea mea, acest neajuns ce ți s-a făcut ar fi îndreptat.

Într-o pornire de recunoștință, Robert d'Artois se repezi să ia mîna reginei ca să i-o sărute.

— Dar tocmai din pricina acestui proces, urmă încet Isabelle, nu s-ar putea crede oare că răzbunarea te împinge la ceea ce faci acum ?

Uriașul se ridică dintr-o săritură.

— Desigur, doamnă, o fac din răzbunare !

Hotărît, vlăjganul ăsta de Robert te dădea gata cu sinceritatea lui ! Gîndeai să-i întinzi o capcană, să-l prinzi cu șoalda, și cînd colo el ți se deschidea tot, ca o fereastră.

— Mi-au furat moștenirea domeniului meu d'Artois, izbucni el, ca să-l dea mătușii mele Mahaut din Burgundia... căţeaua, paceaura, plesni-i-ar ochii ! Mînca-o-ar lepra s-o mănînce, hoitul să rămînă din ea ! Și pentru ce mi s-a făcut asta ? Pentru că umblînd cu vicleșuguri și uneltiri, mituind cu bani grei de aur pe sfetnicii tatălui tău, a ajuns să-și mărite cele două dezmățate de fete, ca și pe cealaltă dezmățată de vară-sa, cu frații tăi.

Începu s-o maimuțărească pe mătușă-sa Mahaut, contesă de Burgundia și d'Artois, așa cum ar fi vorbit dînsa regelui Filip cel Frumos :

— „Iubite stăpîne, scumpul meu văr, cumetre dragă, ce-ar fi s-o măriți pe drăguța mea Jeanne cu fiul tău Ludovic ? N-o vrea Ludovic ? O găsește nițel cam pirpirie ? Nu face nimic, dă-i-o atunci pe Margot, iar pe Jeanne dă-i-o lui Filip, apoi pe drăguța mea Blanchette, frumosului tău Charles. Ce bucurie pe noi să-i știm iubindu-se toți laolaltă ! Și apoi dacă mi se lasă ținutul d'Artois, pe care-l stăpînea răposatul frate-meu, domeniul meu Franche-Comté din Burgundia îl voi da fetițelor. Nepotu-meu

Robert ? Să i se arunce un os cîinelui ăstuia ! Castelul de la Couches, pămînturile de la Beaumont sînt încă prea de-ajuns pentru necioplitul ăsta." Şi aşa, cu o drăcovenie şuşotită la urechea lui Nogaret, cu sumedenie de plocoane trimise lui Marigny, iată că am măritat-o pe una, am măritat-o pe a doua şi am măritat-o şi pe a treia. Şi de îndată ce s-au văzut căpătuite, dragele mele curvuliţe mi se apucă de uneltit, îşi trimit vorbă una alteia, îşi fac rost de ibovnici şi se ostenesc să pună nişte coarne arătoase pe coroana Franţei... Zău, doamnă, dacă le-aş şti fără pată, mi-aş stăpîni furia. Dar, pentru că se poartă atît de josnic după tot răul ce mi l-au căşunat, fetele astea din Burgundia vor plăti-o scump. Mă voi răzbuna pe ele de cîte am suferit de la mama lor.

Isabelle rămînea îngîndurată sub această vijelie de cuvinte. D'Artois se apropie de dînsa şi-i spuse coborîndu-şi glasul :

— Ele te urăsc.

— E adevărat că, în ce mă priveşte, nu le-am iubit de fel, şi asta chiar de la început, fără să ştiu de ce, răspunse Isabelle.

— Nu le iubeşti pentru că sînt nişte prefăcute, pentru că nu li-e capul decît la plăceri şi nu-şi cunosc îndatoririle. Ele însă, ele te urăsc pentru că te invidiază.

— Soarta mea nu are totuşi nimic de invidiat, zise Isabelle, suspinînd, şi viaţa lor mi se pare mai plăcută decît a mea.

— Eşti regină, doamnă, regină în suflet şi în sînge, pe cînd cumnatele tale degeaba poartă coroană, nu vor fi niciodată. De aceea te vor duşmăni veşnic.

Isabelle îşi înalţă frumoşii ei ochi albaştri spre văru-său, şi d'Artois simţi că de data asta ţintise bine. Isabelle trecuse pentru totdeauna de partea lui.

— Ai numele acelora... în sfîrşit... al bărbaţilor cu care cumnatele mele... vorbi ea.

Nu spunea lucrurilor pe nume ca văru-său şi se ferea să rostească anumite cuvinte.

— Nu le ai ? urmă ea. Fără asta nu pot face nimic. Cată de le află şi îţi jur că atunci, sub un motiv oarecare voi veni numaidecît la Paris spre a curma acest dezmăţ. În ce fel te pot ajuta ? I-ai spus ceva despre asta unchiului meu, Valois ?

Vorbea iarăşi hotărît, lămurit, poruncitor.

— M-am ferit s-o fac, răspunse d'Artois. Monseniorul de Valois mi-e cel mai statornic ocrotitor şi cel mai bun prieten, dar nu seamănă de fel tatălui tău. S-ar apuca să zbiere peste tot ceea ce noi vrem să ascundem, ar da alarma prea devreme şi, tocmai cînd am vrea să le prindem pe desfrînatele astea cu mîţa în sac, le-am găsi neprihănite ca nişte călugăriţe...

— Atunci ce propui ?

— Două lucruri, zise d'Artois. Mai întîi, ar trebui ca pe lîngă doamna Marguerite să fie chemată o nouă însoțitoare care să fie la cheremul nostru și care ne va spune tot ce se întîmplă pe acolo. Pentru această slujbă m-am gîndit la doamna de Comminges, care a devenit de curînd văduvă și căreia i se cuvine o asemenea cinste. În privința asta unchiul domniei-tale, Valois, ne-ar putea fi de folos. Fă să-i ajungă o scrisoare în care să-ți arăți dorința, prefăcîndu-te că-i porți de grijă acestei văduve. Monseniorul de Valois se bucură de multă trecere pe lîngă fratele tău Ludovic și, de nu s-ar osteni decît pentru a avea o trecere nițel mai mare, tot are s-o facă pe doamna de Comminges să intre numaidecît în palatul Nesle. Vom avea astfel o iscoadă a noastră la fața locului, și cum spunem de alde noi, militarii, un spion înlăuntrul cetății face mai mult ca o armată pe dinafară.

— Voi scrie această scrisoare și o vei lua cu tine, zise Isabelle. Și după aceea ?

— Ar trebui totodată să adormi neîncrederea cumnatelor față de tine și, arătîndu-te plină de dragoste pentru ele, să le trimiți niște daruri drăguțe, continuă d'Artois. Să fie lucruri dintre acelea ce pot fi purtate tot așa de bine de bărbați sau de femei și pe care le vei trimite într-ascuns, astfel ca nici tată, nici soț să nu știe, ca o mică taină prietenească între voi femeile. Marguerite își golește caseta de giuvaeruri de dragul unui iubit necunoscut ; ar însemna, zău, să avem ghinion dacă dînsa, avînd la îndemînă un dar de care n-ar avea de dat socoteală, n-am găsi podoaba noastră încopcită pe haina flăcăului. Să le dăm prilejul de a fi nesocotite.

Isabelle cugetă o clipă la cele auzite, apoi se apropie de ușă și bătu din palme.

Întîia doamnă franceză apăru.

— Draga mea, zise regina, fii bună și caută-mi tăscuța aceea de aur pe care neguțătorul Albizzi mi-a adus-o azi-dimineață propunîndu-mi s-o cumpăr.

În timpul acestei scurte așteptări, Robert d'Artois uită în sfîrșit de grijile și urzelile sale și găsi răgazul să privească încăperea în care se afla, frescele cu subiecte religioase zugrăvite pe pereți, uriașul tavan căptușit cu grinzi groase în chip de carenă de corabie. Tot ce se vedea acolo era destul de nou, de trist și de rece. Mobila era frumoasă, dar cam puțină.

— Nu e prea vesel locul în care trăiești, verișoară, zise el. Te-ai crede mai curînd într-o catedrală decît într-un castel.

— Dea Dumnezeu, răspunse Isabelle cu jumătate glas, ca palatul acesta să nu devină pentru mine o închisoare. Cît de mult îmi lipsește Franța !

D'Artois se simți mișcat de tonul ei, ca și de cuvintele rostite. Înțelese atunci că avea în fața lui două Isabelle : pe de o parte tînăra suverană, pătrunsă de rolul ei și care se silea puțintel să-și păstreze aerul maiestuos ; pe de altă parte, în dosul acestei măști, o femeie care suferea.

Doamna franceză se întoarse aducînd o pungă țesută în fir de aur, căptușită cu mătase și închisă cu trei nestemate mari cît vîrful degetului gros.

— O minune ! izbucni d'Artois. Taman ce ne trebuie. Cam prea greoaie ca să fie o bijuterie de femeie și-i tocmai podoaba pe care un tinerel de la curte visează să și-o agațe la șold ca să aibă cu ce se făli.

— Vei comanda negustorului Albizzi două tăscute aidoma cu asta, îi spuse Isabelle slujitoarei sale, și-i vei cere să le facă numaidecît.

Apoi, după ce doamna franceză părăsi încăperea, adăugă pentru Robert d'Artois :

— Așa că vei putea să le iei cu tine în Franța.

— Nimeni nu va ști că ele au trecut prin mîna mea.

Se auzi larmă afară, strigăte și rîsete. Robert d'Artois se apropie de o fereastră. În curte, o ceată de zidari se opinteau tocmai, să înalțe deasupra unei bolți o piatră ornamentală în care erau sculptați leii de pe stema Angliei. Niște oameni trăgeau de funiile unei macarale, alții, cocoțați pe o schelă, se pregăteau să apuce blocul de piatră, și toată munca asta părea să se facă cu foarte multă voioșie.

— Ei, după cum văd, zise Robert d'Artois, se pare că regelui Eduard tot îi mai place zidăria.

Recunoscuse printre muncitori pe Eduard al II-lea, soțul Isabellei, un bărbat de vreo treizeci de ani, destul de chipeș, cu părul încîrlionțat, spătos și lat în șolduri. Veșmintele lui de catifea erau mînjite de ghips.

— Au trecut mai bine de cincisprezece ani de cînd se tot reclădește Westminsterul ! zise Isabelle cu glas mînios. (Rostea Westmoustiers, ca francezii.) De șase ani de cînd m-am măritat trăiesc printre mistrii și tencuială. Nu mai încetează să dărîme ce au clădit cu o lună înainte. Dar nu zidăria o îndrăgește el, ci pe zidari ! Crezi barem că dînșii îi spun „Sire" ? Îi spun Eduard, își rîd de el, iar el se arată încîntat de asta. Ia te uită, privește-l !

In curte, Eduard dădea porunci, sprijinindu-se de un tînăr muncitor pe care îl ținea de gît. Domnea în jurul său o familiaritate ciudată. Leii Angliei erau dați jos, fără îndoială pentru că regele și zidarii săi socotiseră că nu se aflau la loc potrivit.

— Credeam, vorbi mai departe Isabelle, că trăisem cele mai rele zile pe vremea cînd Eduard îl avea lîngă el pe cavalerul de Gabaston. Béarnezul acesta obraznic și lăudăros îl ducea așa de bine de nas pe soțul meu, că se apucase să cîrmuiască și regatul. Eduard îi dăduse toate giuvaerurile din zestrea mea de mireasă. Hotărît lucru, e o datină în familia asta ca bijuteriile femeilor să ajungă, într-un fel sau altul, pe dosul bărbaților !

Avînd în fața ei o rudă, un prieten, Isabelle își deșerta în sfîrșit sufletul de tot amarul și de toate umilințele îndurate. Năravurile regelui Eduard al II-lea erau cunoscute de toată Europa.

— Anul trecut, marii vasali ai coroanei și cu mine am izbutit să-l doborîm pe Gabaston ; i s-a tăiat capul și acum trupul său putrezește în pămînt, la Oxford, povesti bucuroasă tînăra regină.

Atîta cruzime, întipărită pe un chip așa de frumos, nu păru să-l mire pe Robert d'Artois. Trebuie spus că asemenea omoruri erau în vremile acelea lucru obișnuit. Țările se vedeau adeseori date pe mîna unor băiețandri amețiți de atotputernicia lor, ca de o joacă. Abia trecuți de vîrsta în care copiii petrec smulgînd aripile muștelor, ei puteau să petreacă smulgînd capetele oamenilor. Și, prea tineri ca să-și închipuie moartea și să se teamă de ea, nu șovăiau s-o împrăștie în jurul lor.

Isabelle se urcase pe tron la 16 ani și în acești șase ani învățase multe.

— Ei bine, urmă ea, am ajuns, vere, să-l regret pe cavalerul Gabaston. Căci de atunci, parcă înadins ca să se răzbune pe mine, Eduard aduce în palat drojdia cea mai de jos, bărbații cei mai ticăloși din cîți se află în țară. Îl vede lumea umblînd prin cîrciumile cele mai murdare din portul Londrei, stînd la masă cu cerșetorii, luîndu-se la trîntă cu hamalii și întrecîndu-se la fugă cu rîndașii. Frumoase întreceri cavalerești, n-am ce zice ! Și în vremea asta țara o conduce cine vrea, numai să aibă grijă de desfătările lui și să petreacă cu el. Acum, sînt baronii Despenser : tatăl nu-i mai breaz ca fiul, care-i ține loc de nevastă soțului meu. În ce mă privește, Eduard nu

se mai atinge de mine și, dacă i se năzare uneori s-o facă, mă cuprinde o asemenea rușine, că rămîn de gheață.

Vorbind, își plecase fruntea.

— O regină e ființa cea mai de plîns dintre toate femeile regatului, cînd soțul ei n-o iubește. E de ajuns să-i fi dat un moștenitor, după aceea, viața ei nu mai contează. Care soție de nobil, care soție de tîrgoveț sau de țăran ar îndura ceea ce trebuie să îndur eu... pentru că sînt regină ? Cea de pe urmă spălătoreasă din țara asta are mai multe drepturi ca mine : ea poate veni să-mi ceară sprijin...

Robert d'Artois știa — cine nu știa ? — că Isabelle n-avea parte de o căsnicie fericită, dar nu-și închipuise ca prăpastia între ea și soțul ei să fie atît de adîncă, nici ca regina să sufere atîta de pe urma lui.

— Verișoară, frumoasa mea verișoară, eu, eu vreau să-ți fiu un reazem ! zise el cu căldură.

Isabelle înălță trist din umeri, ca pentru a spune : „Ce poți face tu pentru mine ?" Se aflau față în față. El întinse mîinile, o apucă de coate cu toată blîndețea de care era în stare, murmurînd :

— Isabelle...

Ea își puse mîinile pe brațele uriașului, răspunzînd :

— Robert...

Se uitară unul în ochii celuilalt cuprinși de o tulburare la care nu se așteptau. D'Artois avu impresia că din ființa ei îi venea o chemare tainică. Se simți deodată zdruncinat în chip straniu, apăsat și stînjenit de propria lui forță, pe care se temea să n-o folosească prea stîngaci.

Văzuți de foarte aproape, ochii ei albaștri, sub arcuitura sprîncenelor blonde, erau încă și mai frumoși, obrajii mai catifelați, mai fragezi. Își ținea gura întredeschisă și dunga dinților săi albi apărea între buze.

D'Artois se simți pe neașteptate îmboldit să-și închine timpul său, viața sa, trup și suflet, gurii acesteia, acestor ochi, acestei regine plăpînde care, într-o clipă, redevenise o fetișcană, cum și era ; o dorea, atîta tot, cu o dorință năvalnică și de nestăpînit, pe care nu știa cum să și-o arate. Gusturile sale nu-l duceau de obicei spre femeile de soi, iar farmecele unei purtări curtenitoare nu-i stăteau în fire.

— De ce ți-am destăinuit toate acestea ? se întrebă Isabelle.

Privirile lor nu se desprindeau.

— Ceea ce un rege dispreţuieşte, neştiind să-i recunoască desăvîrşirea, zise Robert, mulţi alţi bărbaţi ar fi fericiţi să aibă, mulţumind cerului în genunchi. La vîrsta ta şi atît de fragedă, atît de frumoasă, e oare cu putinţă să fii lipsită de bucuriile hărăzite oamenilor? E oare cu putinţă ca buzele acestea dulci să nu fie niciodată sărutate? Ca braţele acestea, acest trup... Ah! ia-ţi un bărbat, Isabelle, şi bărbatul ăsta să fiu eu!

Fără îndoială, o luase cam repede spunînd pe şleau ceea ce voia, şi cuvintele lui nu prea semănau cu acelea din poemele ducelui Guillaume de Aquitania. Isabelle însă abia mai asculta ce-i spune. O stăpînea, o strivea cu toată înălţimea sa; mirosea a pădure, a piele, a cal şi a armură. Nu avea nici glasul, nici înfăţişarea unui cuceritor de inimi şi, totuşi, ea era cucerită. Avea în faţa ei un bărbat, unul adevărat, un mascul aspru şi aprins, şi-i auzea răsuflarea puternică. Isabelle simţea cum orice voinţă o părăseşte şi nu mai avea decît o dorinţă: să-şi lase capul pe acest piept de bivol şi să i se dea... să-şi potolească setea cea mare... Tremura niţel.

Se desprinse dintr-o dată.

— Nu, Robert, spuse ea, nu voi face tocmai ceea ce le reproşez atît de mult cumnatelor mele. Nu pot, nu trebuie s-o fac. Cînd mă gîndesc însă la ceea ce-mi impun, la ceea ce-mi refuz, pe cînd ele au norocul să fie căsătorite cu soţi care le iubesc... Ah, nu! Trebuie să-şi primească pedeapsa, o pedeapsă straşnică!

Pentru că nu-şi îngăduia ea însăşi să păcătuiască, mintea i se înverşuna împotriva celor care au păcătuit. Veni să se aşeze iar în jilţul înalt de stejar. Robert d'Artois o urmă.

— Nu, Robert, repetă ea întinzînd braţele ca pentru a se apăra. Nu te folosi de slăbiciunea mea; m-ai supăra.

Ca şi măreţia, frumuseţea desăvîrşită inspiră respect, şi uriaşul se supuse.

Dar ceea ce se petrecuse atunci n-avea să li se şteargă niciodată din amintire. Vreme de o clipă orice barieră între dînşii căzuse. Le venea greu să-şi ia ochii unul de la celălalt. „Aşadar, pot fi şi eu iubită", îşi zicea Isabelle, simţindu-se aproape recunoscătoare bărbatului care îi dăduse această certitudine.

— Asta era tot ce aveai să-mi spui, vere, alte veşti nu mi-ai adus? vorbi ea, făcînd o sforţare pentru a se stăpîni.

Robert d'Artois, care se întreba dacă nu cumva greşise lăsînd să-i scape clipa prielnică, nu răspunse îndată.

Răsuflă din adînc.

— Ba da, doamnă, zise, părînd să-şi întoarcă gîndurile de foarte departe. Îţi aduc şi o înştiinţare din partea unchiului tău, Valois.

Discuţia dintre dînşii o luase pe alt făgaş şi fiecare cuvînt pe care îl rosteau acum suna altfel.

— Demnitarii Ordinului templierilor vor fi judecaţi în curînd, urmă d'Artois, şi tare mi-e teamă că marele maestru Jacques de Molay va fi dat morţii. Unchiul tău, Valois, îţi cere să-i scrii regelui, îndemnîndu-l la îndurare.

Isabelle nu răspunse. Şedea iarăşi cu bărbia în palmă.

— Grozav îi mai semeni aşa ! se minună d'Artois.

— Cui ?

— Tatălui tău, regele Filip.

— Ceea ce hotărăşte tatăl meu, regele, rămîne bine hotărît, vorbi rar Isabelle. Îmi pot spune cuvîntul în treburi care ating cinstea familiei, n-am însă căderea să mă amestec în cîrmuirea regatului Franţei.

— Jacques de Molay e un moşneag. A fost un om deosebit, un om mare. Dacă a săvîrşit greşeli, le-a ispăşit îndeajuns. Adu-ţi aminte că el te-a ţinut la cristelniţă... Crede-mă, verişoară, mare nelegiuire au să mai săvîrşească, şi asta datorită încă o dată lui Nogaret şi lui Marigny ! Lovind în templieri, oamenii aceştia ieşiţi din nimic au vrut să lovească în tot cinul cavalerilor şi în marea nobilime.

Regina asculta, încurcată ; se vedea numaidecît că afacerea o depăşea.

— Nu-mi pot da seama despre ce-i vorba, zise ea, nu-mi pot da seama.

— Ştii că îi sînt foarte îndatorat unchiului tău Valois şi el mi-ar fi recunoscător dacă aş căpăta această scrisoare de la tine. Şi-apoi, mila nu-i şade niciodată rău unei regine ; e un simţămînt de femeie şi nu ţi-ar aduce decît laude. Unii îţi caută cusur că ţi-e inima aspră ; bun răspuns le-ai da acestora. Fă-o pentru tine, Isabelle, şi fă-o pentru mine.

Rostise „Isabelle" pe acelaşi ton ca mai înainte, lîngă fereastră.

Ea îi surîse.

— Iscusit mai eşti, Robert, cu toată mutra ta de urs ! Bine, îţi voi face această scrisoare pe care o doreşti şi vei putea s-o iei cu tine o dată cu celelalte lucruri. Voi încerca chiar să-l hotărăsc pe regele Angliei să-i scrie şi el regelui Franţei. Cînd pleci ?

— Cînd îmi vei porunci, verișoară.

— Tăișcuțele vor fi gata mîine, așa cred. Ai să pleci curînd.

Era o părere de rău în glasul reginei. El o privi în ochi, și Isabelle se simți din nou tulburată.

— Voi aștepta un mesager din partea ta ca să știu dacă trebuie să pornesc la drum spre Franța. Cu bine, vere. Ne vom mai vedea la cină.

D'Artois făcu o plecăciune și, după ce ieși, încăperea i se păru reginei ciudat de liniștită, ca o vale după ce a trecut furtuna. Isabelle închise ochii și rămase o clipă nemișcată.

„E un bărbat pe care l-a înrăit nedreptatea ce i s-a făcut, gîndi ea. Dacă l-ar îndrăgi însă cineva, ar fi în stare să iubească."

Oamenii chemați să joace un rol hotărîtor în istoria noroadelor habar n-au adeseori ce împliniri ale soartei poartă într-înșii. Cele două personaje care avură această lungă întrevedere, într-o după-amiază din martie 1314, în castelul Westminster, nu puteau să-și închipuie că vor fi, prin înlănțuirea faptelor lor, aproape singurii urzitori ai unui război care va dura mai bine de o sută de ani între regatele Franței și Angliei.

ANDRIEȘ C. LUCIAN
Nr 2676
Biblioteca Personală

II

ÎNTEMNIȚAȚII DIN BECIUL TEMPLULUI

Zidurile groase erau acoperite cu silitră. O lumină tulbure, gălbuie, începea să coboare în încăperea boltită de la subsol.

Întemnițatul care moțăia, cu brațele strînse sub bărbie, se scutură, străbătut de un fior, și se ridică deodată, buimăcit, cu inima zvîcnindă. Rămase o clipă nemișcat, privind pîcla dimineții care pătrundea prin răsuflătoarea beciului. Asculta. Limpede, cu toate că, înăbușită de grosimea zidurilor, îi ajungea în auz bătaia clopotelor din Paris, vestind utreniile : clopotele de la Saint-Martin, Saint-Merry, Saint-Germain-l'Auxerrois, Saint-Eustache și acelea de la Notre-Dame ; clopotele bisericilor din satele apropiate : Courtille, Clignancourt și Mont-Martre.

Întemnițatul nu deslușì nici un zgomot care să-l poată neliniști. Doar spaima îl făcuse să tresară, spaima ce-l cuprin-

dea în fiece dimineață îndată ce deschidea ochii, așa cum de fiece dată, în somn, avea coșmare.

Trase spre dînsul o strachină de lemn și dădu pe gît o înghițitură zdravănă de apă pentru a-și mai potoli fiebințeala care nu-l mai părăsea de atîta amar de vreme. După ce bău, lăsă apa să se liniștească și se aplecă asupra ei ca peste o oglindă sau peste fundul unei fîntîni. Chipul pe care izbuti să-l vadă, nedeslușit și întunecat, era al unui moșneag de 100 de ani. Rămase așa cîteva clipe, căutînd să descopere ce putea să mai fi rămas din înfățișarea sa dinainte în acest obraz încețoșat, în această barbă de pustnic, în buzele acestea înghițite de gura știrbă, în nasul subțiat, în găurile întunecoase ale privirii. Împinse deoparte strachina, se ridică și făcu cîțiva pași pînă ce simți întinzîndu-se lanțul care-l lega de zid. Atunci începu deodată să urle :

— Jacques de Molay ! Jacques de Molay ! Eu sînt Jacques de Molay !

Nimeni nu-i răspunse. Nimeni, o știa, n-avea să-i răspundă, nici măcar un ecou.

Simțea însă nevoia de a-și striga propriul său nume, de a-l arunca stîlpilor de piatră, bolților, ușii de stejar, pentru a nu lăsa mintea să i se piardă în nebunie, pentru a-și aminti că avea 72 de ani, că pe vremuri comandase armate, cîrmuise provincii, că avusese o putere la fel de mare ca aceea a suveranilor și că atît cît va mai păstra în el o pîlpîire de viață va continua să fie, chiar și în această temniță, marele maestru al Ordinului cavalerilor templului [1].

Și, culme a cruzimii sau a batjocurii, aici, în încăperile de sub turnul cel mare al castelului templierilor, prefăcute în temnițe, tocmai aici l-au închis, pe el și pe demnitarii de frunte ai Ordinului, în propria lor așezare, în casa lor cea mai de seamă.

— Și cînd te gîndești că eu sînt cel care am pus să se zidească din nou acest turn ! murmură cuprins de mînie marele maestru, lovind cu pumnul în pereți.

Gestul îi smulse un țipăt, trezindu-i o durere cumplită la mîna al cărei policar strivit nu mai era decît o fărîmă de carne sîngerîndă. De altfel, mai rămăsese oare vreun loc pe trupul său care să nu fie o rană, o suferință ? Prin picioarele

[1] Ordin înființat în 1118, în timpul cruciadelor, de Hugues de Payns, avînd drept misiune paza locurilor așa-zise sfinte. Ordinul devine în scurtă vreme o puternică organizație militară și economică, avînd sediul la Paris și nedepinzînd direct decît de papă.

umflate sîngele abia mai trecea, şi întemniţatul avea junghiuri groaznice de cînd îndurase cazna numită a „butucilor". După ce îi prinseseră picioarele între scînduri, simţise cum se înfig în carnea lui colţii de stejar în care schingiuitorii izbeau cu ciocanul, pe cînd Guillaume de Nogaret, ministrul de justiţie al regatului, îi punea întrebări şi îl îndemna să recunoască. Să recunoască — ce ?... Leşinase.

Pe trupul său ciopîrţit şi sfîşiat, jegul, umezeala şi lipsa de hrană săpaseră urme adînci.

Afară de asta mai suferise de curînd cazna „întinderii oaselor", poate că cea mai groaznică din cîte i-a fost dat să îndure. Îi legaseră de piciorul drept o greutate de optzeci de ocale, apoi cu ajutorul unei funii şi al unui scripete l-au tras pînă-n tavan, pe dînsul, un moşneag. Şi mereu se auzea glasul înfricoşător al lui Guillaume de Nogaret : „Ci mărturiseşte odată, messire..." Şi cum el se încăpăţîna să tăgăduiască, îl trăseseră, tot mai tare, tot mai iute, de la duşumea la tavan. Simţise cum i se rup braţele şi mîinile, cum i se smulg încheieturile, cum îi trosneşte trupul, şi se pornise să urle că mărturiseşte tot, da, orice crimă, toate crimele din lume. Da, e adevărat, templierii se dedau între dînşii la sodomie ; da, pentru a intra în Ordin, trebuiau să scuipe crucea ; da, se închinau unui idol cu cap de pisică ; da, se îndeletniceau cu magia, cu vrăjitoria, slujeau diavolului ; da, furau banii ce le erau încredinţaţi ; da, urziseră un complot împotriva papei şi a regelui... Şi mai ce încă ?

Jacques de Molay se întreba cum de putuse supravieţui acestor chinuri. Fără îndoială pentru că tortura, aplicată cu măsură, nu era niciodată împinsă pînă acolo încît să i se tragă moartea din ea şi, de asemenea, pentru că trupul unui bătrîn cavaler, deprins o viaţă întreagă să mînuiască spada şi călit în lupte, era mai tare decît se aştepta el însuşi.

Jacques de Molay îngenunche, cu ochii la raza de lumină ce pătrundea prin răsuflătoarea beciului.

— Doamne-Dumnezeule, rosti el, de ce ai dat sufletului meu mai puţină tărie decît trupului ? Fost-am oare vrednic să fiu căpetenia Ordinului ? Nu m-ai apărat, lăsîndu-mă să cad în mişelie, cruţă-mă acum, Doamne-Dumnezeule, fă să nu cad în nebunie. N-am să mai pot îndura multă vreme, n-am să mai pot îndura.

Îl ţineau în fiare de şapte ani, nu-l scoteau de acolo decît pentru a-l tîrî înaintea comisiei de anchetă şi a-l supune la toate constrîngerile şi ameninţările slujitorilor legii şi ai bise-

ricii. Se putea teme, pe drept, să nu înnebunească după asemenea încercări. Marele maestru pierdea adeseori noțiunea timpului. Ca să-și mai abată gîndul de la toate acestea, încercase să domesticească o pereche de șobolani care veneau în fiecare noapte să ronțăie firimiturile sale de pîine. Îl apuca ba mînia, ba plînsul, trecea de la gînduri pioase, la dorința răzbunării, și după ce stătea prostit izbucnea în furii năprasnice.

„Dintr-asta li se va trage moartea, dintr-asta li se va trage moartea", își spunea el într-una.

Cine avea să moară ? Clément, Guillaume, Filip... Papa, ministrul de justiție și regele. Vor muri, Molay nu știa cum, dar neîndoios în chinuri înfricoșătoare, pentru a-și ispăși crimele. Și murmura, iar și iar, numele lor afurisite.

Tot în genunchi, cu barba ridicată spre răsuflătoarea beciului, marele maestru șopti :

— Mulțumescu-ți ție, Doamne, că mi-ai lăsat ura. Doar puterea ei mă mai ține încă în viață.

Se sculă cu greu de jos și se întoarse la banca de piatră, una cu zidul, și care îi slujea totodată de scaun și de pat.

Cine și-ar fi putut închipui vreodată că va ajunge aici ? Gîndul îl întorcea mereu spre tinerețea lui, spre flăcăul ce fusese cu cincizeci de ani în urmă, cînd coborîse pentru întîia oară dealurile natale din Jura pentru a se avînta în marea aventură.

Ca toate odraslele nobilimii din vremea aceea, visase să îmbrace lunga mantie albă cu cruce neagră, care era uniforma Ordinului templierilor. Numele de templier era pe atunci de ajuns ca să evoce meleaguri depărtate și fapte de vitejie, corăbiile cu pînze umflate îndreptîndu-se spre Orient, țările în care cerul e veșnic albastru, galopul călăreților prin nisip, comorile Arabiei, prizonierii răscumpărați, orașele cucerite și prădate, cetățuile cu scări uriașe zidite la marginea mării. Se povestea chiar că templierii aveau porturi tainice de unde se îmbarcau pentru continente necunoscute...

Și Jacques de Molay își împlinise visul ; străbătuse trufaș orașe depărtate, îmbrăcat în strălucitoarea mantie ale cărei cute îi cădeau pînă la pintenii de aur.

Se ridicase în ierarhia Ordinului mai sus decît ar fi îndrăznit vreodată să spere, trecînd prin toate demnitățile, pentru a fi, în cele din urmă, adus de alegerea fraților săi, în slujba supremă de mare maestru al Franței și al țărilor de

dincolo de mare, și la conducerea celor cincisprezece mii de cavaleri.

Toate acestea ca să ajungă în cele din urmă într-un beci, putrezind de viu, lipsit de toate cele. Puțini sînt cei cărora soarta le-a hărăzit o atît de uimitoare strălucire, urmată de o restriște așa de mare...

Cu ajutorul unei verigi a lanțului, Jacques de Molay scrijelea tocmai în silitra zidului niște linii care-i aminteau planul unei fortărețe, cînd auzi pași grei și clinchet de arme, pe scara ce ducea la celula sa.

Spaima îl cuprinse din nou, dar de astă dată o spaimă precisă, îndreptățită.

Ușa grea se deschise scîrțîind și, în spatele unui temnicer, Molay zări patru arcași în tunici de piele, cu sulițe în mîini. Li se vedea răsuflarea, ca un abur ușor, învăluindu-le obrazul.

— Venim să te luăm, jupîne, zise cel din fruntea arcașilor.

Molay se ridică fără să spună o vorbă.

Temnicerul se apropie și, cu lovituri puternice de ciocan și daltă, sfărîmă capătul nituit ce lega lanțul de brățările de fier, cîntărind fiecare cîte două ocale, în care erau încătușate gleznele întemnițatului.

Acesta își strînse pe umerii numai piele și os mantia lui mare, vestita mantie care nu mai era acum decît o zdreanță cenușie a cărei cruce neagră atîrna ferfeniță.

Apoi se urni din loc. În moșneagul acesta istovit, care se clătina urcînd anevoie treptele turnului, abia ținîndu-se pe picioarele îngreuiate de lanțuri, mai rămăsese ceva din comandantul oștilor care recucerise, pentru ultima oară, Ierusalimul din mîna păgînilor.

„Dă-mi, Doamne, puterea să îndur, murmură el în sine, dă-mi un dram de putere." Și ca să regăsească în el această putere, își repeta cele trei nume ale vrăjmașilor săi : Clément, Guillaume, Filip...

Ceața umplea curtea întinsă a templului, punea glugi foișoarelor zidului împrejmuitor, se strecura printre creneluri, învăluia clopotnița bisericii mari din dreapta turnului.

Vreo sută de oșteni așteptau cu lancea la picior, vorbind între dînșii pe șoptite, în jurul unui furgon deschis.

De dincolo de ziduri se auzea larma Parisului, și din cînd în cînd nechezatul unui cal se ridica în văzduh cu o tristețe sfîșietoare.

În mijlocul curții, domnul Alain de Pareilles, căpitan al arcașilor regelui, omul care era de față la toate execuțiile,

care însoțea osîndiții la judecată și la cazne, pășea încet, cu un aer plictisit și nepăsător. Avea vreo 40 de ani și părul său de culoarea oțelului îi cădea în șuvițe mici pe fruntea pătrată. Purta za ușoară, sabia la șold și își ținea coiful la subsuoară.

Întoarse capul auzind pașii grei ai marelui maestru, iar acesta, dînd cu ochii de el, se simți pălind, dacă așa ceva mai era cu putință.

De obicei, pentru a-i duce la interogatorii, nu se pregătea asemenea alai ; nu era nici carul acesta, nici mulțimea asta de soldați. Cîțiva armășei de-ai regelui veneau să-i ia pe acuzați pentru a-i trece cu barca de cealaltă parte a Senei, mai adeseori la căderea nopții.

Prezența lui Alain de Pareilles, ca singură, arăta îndeajuns ce-i aștepta.

— Așadar, judecata s-a rostit ? întrebă Molay pe căpitanul arcașilor.

— Da, jupîne, răspunse acesta.

— Și știi cumva, fiule, vorbi Molay, după .o șovăire, ce cuprinde hotărîrea ?

— Asta n-o știu, jupîne ; am poruncă să vă duc la Notre-Dame ca să vă fie citită.

Urmă o tăcere, apoi Jacques de Molay întrebă iar :

— În ce zi sîntem ?

— Lunea de după Sfîntul Grigore.

Asta însemna 18 martie, 18 martie 1314.

„La moarte mă vor duce oare ?" se întrebă Molay.

Poarta turnului se deschise din nou și, împresurați de paznici, trei alți demnitari, inspectorul general, instructorul Normandiei și comandirul Aquitaniei, se iviră, la rîndul lor.

Albiți și dînșii, cu bărbi albe și zbîrlite, bătînd din pleoape peste ochii înfundați în orbitele uriașe, cu trupuri ce se pierdeau în mantiile zdrențuite, rămaseră o clipă nemișcați, asemenea unor mari păsări de noapte, pe care lumina le împiedică să vadă. Comandirul Aquitaniei avea, de altfel, albeață la ochiul stîng, ceea ce-l făcea să semene într-adevăr cu o bufniță. Părea cu totul năucit. Inspectorul general, pe jumătate pleșuv, avea mîinile și picioarele îngrozitor de umflate.

Împleticindu-se în fiarele lui, instructorul Normandiei, Geoffroy de Charnay, se repezi înaintea celorlalți la marele maestru și îl strînse în brațe. O lungă prietenie îi lega pe cei doi bărbați. Jacques de Molay era cel care făcuse toată cariera lui Charnay, cu zece ani mai tînăr ca dînsul, și în el văzuse pe urmașul său în demnitatea de mare maestru.

Charnay avea o tăietură adîncă pe frunte, rămasă dintr-o luptă de demult, în care o singură lovitură de spadă îi strîmbase și nasul. Bărbatul acesta aspru, cu chipul brăzdat de greutățile războiului, își îngropă fruntea în umărul marelui maestru, ca să-și ascundă lacrimile.

— Curaj, frate, curaj, îi spuse Jacques de Molay îmbrățișîndu-l. Curaj, fraților, repetă el, strîngîndu-i la piept și pe ceilalți doi demnitari.

Văzîndu-se unii pe alții, își puteau da seama fiecare în ce hal se află.

Un temnicer se apropie.

— Aveți dreptul de-a fi deferecați, domnilor, le zise.

Marele maestru își desfăcu mîinile într-un gest de amărăciune și lehamite.

— Nu am dinarul, răspunse el.

Căci, pentru a li se scoate sau a li se pune fiarele, de cîte ori ieșeau din temniță — ceea ce se numea a fi ferecați și deferecați — templierii trebuiau să dea un dinar din cei doisprezece la care aveau drept ca să-și plătească hrana ticăloasă, paiele culcușului și spălatul cămășii. Încă o chichiță, o cruzime de-a lui Nogaret !... Erau învinuiți, nu osîndiți. Li se cuvenea deci o indemnizație pentru întreținere. Doisprezece dinari, cînd ciozvîrta de carne costa peste patruzeci ! Cu alte cuvinte, posteau patru zile din opt, dormeau pe piatră și putrezeau în murdărie.

Instructorul Normandiei scoase dintr-o veche pungă de piele care-i spînzura la brîu cei doi dinari, tot ce mai avea, și-i zvîrli jos, unul pentru fiarele lui, celălalt pentru fiarele marelui maestru.

— Frate ! zise Jacques de Molay, cu un gest de refuz.

— La ce îmi vor mai folosi acum banii ăștia... răspunse Charnay. Primește, frate ; n-am nici un merit într-asta.

În timp ce li se scoteau cîrligele fiarelor, simțeau răsunînd în oasele lor loviturile de ciocan. Dar și mai tare încă simțeau zvîcniturile inimii în piept.

— De data asta s-a zis cu noi, murmură Molay.

Se întreba ce fel de moarte li s-a hotărît și dacă vor mai fi supuși la alte cazne, ultimele.

— De vreme ce ne scot fiarele, poate că-i un semn bun, spuse inspectorul general, scuturîndu-și mîinile umflate. Poate că papa a hotărît să ne cruțe viața.

Îi mai rămăseseră cîțiva dinți rupți în gură, cei din față, și asta îl făcea să scoată parcă un șuierat cînd vorbea, iar temnița îl cam adusese în mintea copiilor.

Marele maestru înălță din umeri, arătînd pe cei o sută de arcași rînduiți deoparte.

— Să ne pregătim de moarte, frate, răspunse el.

— Uitați-vă, uitați-vă ce mi-au făcut, izbucni inspectorul, suflecîndu-și mîneca și descoperind brațul umflat.

— Toți am fost chinuiți, spuse marele maestru.

Își întoarse privirea, ca întotdeauna cînd i se vorbea de tortură. El n-a fost destul de tare ca s-o îndure pînă la capăt, semnase mărturiile mincinoase și nu și-o iertă.

Cercetă din ochi uriașa îngrădire care fusese reședința și simbolul puterii lor.

„Pentru cea din urmă oară", îi trecu prin minte.

Pentru cea din urmă oară contempla această așezare măreață, cu foișorul, biserica, palatele, casele, curțile și livezile sale, adevărată cetate în mijlocul Parisului.

Aici trăiseră de două veacuri templierii, aici se închinaseră, dormiseră, judecaseră, aici chibzuiseră și hotărîseră expedițiile lor depărtate, aici, în acest foișor, fusese păstrat tezaurul regatului Franței, încredințat lor spre pază și gospodărire.

Aici, după nenorocitele expediții ale sfîntului Ludovic și după pierderea Palestinei și a Ciprului, s-au întors templierii, tîrînd în urma lor scutierii, catîrii încărcați cu aur, călărețiii pe cai arăbești și sclavii lor negri.

Jacques de Molay revedea această întoarcere a învinșilor, care mai păstra totuși un aer de epopee.

„Nimeni nu mai avea nevoie de noi și noi n-o știam, gîndea marele maestru. Vorbeam mereu de alte cruciade și cuceriri... Poate că ne țineam prea trufași, păstrînd și privilegii, fără a le mai justifica."

Dintr-o oaste recunoscută a creștinătății, templierii ajunseseră bancherii obișnuiți ai bisericii și ai regilor. Cînd ai mulți datornici îți faci repede mulți vrăjmași.

Afacerea a fost, vai, bine ticluită ! Drama a început în ziua cînd Filip cel Frumos ceruse să facă parte din ordinul lor pentru a deveni mare maestru al templierilor. Consiliul Ordinului răspunsese printr-un refuz mîndru și fără apel.

„Greșit-am oare ? se întreba pentru a suta oară Jacques de Molay. N-am făcut-o cumva numai ca să nu împart autoritatea mea cu nimeni ? Dar nu, nu puteam face altminteri !

Rînduiala Ordinului e limpede : nici un cap încoronat la conducerea noastră."

Regele Filip nu uitase niciodată această înfrîngere, această ocară. A început să-l îmbrobodească, umblînd cu vicleşuguri, copleşindu-l cu hatîrurile şi prietenia lui. Marele maestru nu era oare naşul fiicei sale Isabelle ? Marele maestru nu era oare stîlpul de nădejde al regatului ?

Dar tezaurul regal a fost mutat de la templu la Luvru. În acelaşi timp, o tainică, o veninoasă urzeală se ţesea în jurul templierilor, pentru a asmuţi norodul împotriva lor. Se povestea că doseau grînele înadins ca să le vîndă mai scump şi că erau vinovaţi de foametea ce bîntuia. Că se gîndeau mai mult cum să-şi sporească avuţiile decît să smulgă din mîna păgînilor mormîntul lui Cristos. Deoarece erau răi de gură, cum sînt oştenii, li se aducea învinuirea că ar fi hulitori ai celor sfinte. Umbla vorba : „înjură ca un templier". De la hulitori la eretici nu era decît un pas. Se zicea că aveau apucături de acelea ce-s împotriva firii şi că sclavii lor negri ar fi vrăjitori...

„Bineînţeles, nu toţi fraţii noştri erau nişte sfinţi şi multora dintr-înşii trîndăvia nu le pria de fel."

Se spunea mai cu seamă că la ceremoniile de primire a noilor cavaleri, neofiţii erau siliţi să se lepede de Cristos, să scuipe crucea, şi că erau învăţaţi la năravuri fără de ruşine.

Sub cuvînt că trebuie să se pună capăt acestor zvonuri, Filip îi propuse marelui maestru, pentru cinstea şi interesul Ordinului, să ceară el însuşi începerea unor cercetări.

„Şi m-am învoit... gîndea Molay. M-au tras pe sfoară, m-au înşelat cumplit."

Căci, într-una din zilele lui octombrie 1307... Ah, cum îşi mai amintea Molay de ziua aceea... „În ajun încă mă îmbrăţişa şi îmi zicea frate, dîndu-mi locul de frunte la înmormîntarea cumnatei sale, contesa de Valois..."

Într-o vineri, tocmai în treisprezece ale lunii, blestemată zi, fără îndoială, regele Filip, printr-o uriaşă razie poliţienească, pregătită cu mult înainte, îi aresta în zori pe toţi templierii din Franţa, învinuindu-i, în numele Inchiziţiei, de erezie.

Nogaret însuşi venise să-l ridice pe Jacques de Molay şi pe alţi o sută patruzeci de cavaleri ce se aflau în lăcaşul templului...

O poruncă răcnită îl făcu să tresară pe marele maestru, smulgîndu-l din noianul gîndurilor lui de om care îşi vîntură mereu nenorocirile pe dinaintea ochilor. Dumnealui, Alain de

Pareilles, își alinia arcașii. Pusese chivăra pe cap. Un oștean îi ținea calul, ajutîndu-l să încalece.

— Să mergem, spuse marele maestru.

Prizonierii fură împinși spre car. Molay se urcă întîiul. Comandirul Aquitaniei, cel cu albeață în ochi, omul care pusese pe goană oastea turcilor la Saint-Jean-d'Acre, nu se dezmeticise încă. Trebuiră să-l suie pe sus. Fratele inspector își mișca buzele într-una, vorbindu-și singur. Cînd Geoffroy de Charnay se cățără la rîndul său în furgon, un cîine nevăzut începu să urle undeva dinspre grajduri, și fruntea instructorului Normandiei, cu cicatricea ei, se încruntă deodată.

Apoi, tras de patru cai de ham, carul greoi se urni din loc.

Poarta cea mare se deschise și o uriașă larmă de glasuri îi întîmpină. Mai multe mii de oameni, toți locuind în mahalaua templului și prin cele dimprejur, se îmbulzeau de-a lungul zidurilor. Arcașii din capul coloanei trebuiră să-și croiască drum prin mulțimea care urla, izbind în grămadă cu coada suliții.

— Faceți loc slujitorilor regelui ! strigau ei.

Ținîndu-se drept pe cal, cu același aer plictisit, Alain de Pareilles domina hărmălaia.

Dar cînd templierii se arătară, vuietul încetă dintr-o dată. În fața acestor patru moșnegi prăpădiți, pe care hurducăturile roților îi zvîrleau unii într-alții, parizienii avură o clipă de mută uluire, de milă neașteptată.

După aceea se auziră strigăte : „La moarte ! La moarte cu ereticii !" aruncate de armășeii regelui, amestecați în mulțime. Atunci, cei care sînt întotdeauna gata să strige într-un glas cu stăpînirea și să facă pe grozavii cînd nu pierd nimic începură să zbiere cît îi ținea gura :

— La moarte !

— Hoți !

— Idolatri !

— Priviți-i ! Nu mai sînt așa de fuduli acuma, păgînii ăștia ! La moarte cu ei !

Ocările, batjocurile, amenințările se încrucișau de-a lungul jalnicului alai. Dar furia asta rămînea neînsemnată. O bună parte din mulțime privea tăcută, și tăcerea ei, chiar fără să fie o manifestare fățișă, era totuși grăitoare.

Căci, în acești șapte ani, lucrurile se schimbaseră. Lumea știa cum se desfășurase procesul. Poporul văzuse templieri în ușa bisericilor, arătîndu-și oasele care le căzuseră din picioare în urma schingiuirilor. Se văzuseră în mai multe orașe din Franța cavaleri, cu sutele, arși pe rug. Se știa că unele tribunale

ecleziastice refuzaseră să osîndească, și că noi episcopi, ca fratele primului ministru Enguerrand de Marigny, fuseseră învestiți anume pentru a îndeplini această sarcină. Se zicea că papa Clément al V-lea, el însuși, nu se plecase decît cu de-a sila, pentru că era în mîna regelui și se temea să nu aibă aceeași soartă cu papa Bonifaciu, căruia îi urmase în scaun. Și apoi, în acești șapte ani, grîul nu se găsea mai din belșug, prețul pîinii mai crescuse încă și trebuia să recunoști că neajunsurile acestea nu mai erau din vina templierilor...

Douăzeci și cinci de arcași, cu arcul agățat în spate și sulița pe umăr, mergeau înaintea carului, cîte douăzeci și cinci de fiecare parte, și tot atîția încheiau alaiul.

„Ah, de-am mai avea barem un pic de vlagă în trup!" gîndea marele maestru. La 20 de ani ar fi sărit asupra unui arcaș, i-ar fi smuls sulița și ar fi încercat să scape fugind, sau poate că s-ar fi bătut aici pînă la moarte. Acum, însă, abia dacă ar fi putut trece peste loitrele carului.

În spatele său, fratele inspector bombănea între dinții rupți:

— N-au să ne osîndească. Nu-mi vine a crede că ne vor osîndi. Nu mai sîntem primejdioși.

Iar bătrînul templier cu albeață la ochi se dezmeticise în sfîrșit din năuceala lui ca să murmure :

— Bun lucru e să mai umbli pe-afară ; bun lucru să mai respiri aer proaspăt. Nu-i așa, frate ?

„Nici măcar nu-și dă seama unde ne duce", gîndi marele maestru.

Instructorul Normandiei îi atinse brațul :

— Cinstite frate, zise el în șoaptă, văd în această mulțime oameni care plîng și alții făcîndu-și cruce. Nu sîntem singuri în calvarul nostru.

— Oamenii aceștia pot să ne jelească, dar nu pot face nimic pentru a ne scăpa, răspunse Jacques de Molay. Altele sînt fețele pe care le caut.

Instructorul înțelese de care fețe anume vorbea marele maestru și de care speranță smintită se agăța în ultima clipă. Și, fără să vrea, începu și el să caute din ochi prin mulțime. Căci, dintre cavalerii templieri, un oarecare număr scăpase în 1307. Unii se adăpostiseră prin mînăstiri, alții lepădaseră veșmintele Ordinului și trăiau în afara legii, ascunși pe la țară sau prin tîrguri ; mai erau apoi alții care izbutiseră să ajungă în Spania, unde regele Aragonului, refuzînd să se supună poruncilor regelui Franței și ale papei, lăsase templierilor dregătoriile lor, întemeind pentru dînșii un nou Ordin. Afară de

aceştia, erau templierii care, după o judecată în faţa unor tribunale mai îndurătoare, fuseseră daţi în paza călugărilor ce aveau pe mîna lor azilurile şi spitalele. Toţi aceşti foşti cavaleri rămăseseră în legătură unii cu alţii, atît cît se putea, înjghebînd între dînşii un fel de reţea tainică.

Şi Jacques de Molay îşi zicea că poate...

Poate că un complot se pusese la cale... Poate că la răspîntia unei străzi, la răspîntia străzii Blancs-Manteaux, la răspîntia străzii La Bretonnerie, de după mînăstirea Saint-Merry, o ceată de bărbaţi aveau să se ivească pe neaşteptate şi, trăgîndu-şi săbiile ascunse sub zavelci, o să dea iureş în arcaşi, pe cînd alţii, postaţi la ferestre, vor slobozi în ei proiectile. Cu o căruţă pornită în galop, li s-ar putea tăia drumul şi s-ar înteţi panica...

„Şi pentru ce ar face una ca asta foştii noştri fraţi ? gîndi Molay. Pentru a-l scăpa de la pieire pe marele maestru, care i-a trădat, care s-a lepădat de Ordin, care a mărturisit în urma schingiuirilor..."

Şi totuşi, privirea lui scormonea prin mulţime, atît de departe cît putea, şi nu zărea decît părinţi care îşi cocoţaseră ţîncii pe grumaz ca să nu le scape nimic din priveliştea asta, copii care, mai tîrziu, cînd se va pomeni în faţa lor de templieri, nu-şi vor aminti decît de patru moşnegi bărboşi, tremurînd de frig, împresuraţi de oşteni ca nişte nelegiuiţi.

Inspectorul general continua să scuipe într-una, iar eroul de la Saint-Jean-d'Acre să repete că e tare plăcut să te plimbi dimineaţa.

Marele maestru simţi crescînd în el una din acele mînii vecine cu nebunia, care îl apucau atît de des în celula sa, făcîndu-l să urle şi să izbească în ziduri. Avea, fără îndoială, să săvîrşească o faptă năprasnică, o faptă cumplită... nu ştia ce anume... dar trebuia neapărat s-o săvîrşească.

Îşi primea moartea, aproape ca o izbăvire, dar nu voia să moară pe nedrept, nici să moară cu cinstea terfelită. Îndelungata deprindere a războiului îi răscolea pentru o ultimă oară sîngele lui de moşneag. Voia să moară luptînd.

Căută mîna lui Geoffroy de Charnay, vechiul său camarad, ultimul om tare pe care-l avusese lîngă dînsul, şi strînse această mînă.

Ridicîndu-şi ochii, instructorul Normandiei văzu pe tîmplele brăzdate adînc ale marelui maestru arterele care băteau, zvîcnind ca nişte năpîrci albastre.

Alaiul ajunse la podul Notre-Dame.

III

NURORILE REGELUI

Un miros îmbietor de făină caldă, miere și unt parfuma aerul în jurul tarabei.

— Calde, calde plăcințele ! striga negustorul, foindu-se în dosul plitei lui în plină stradă. N-au să ajungă pentru toată lumea ! Poftiți, domnilor, luați ! Calde plăcințele !

Le făcea toate deodată, întindea aluatul, scotea de pe foc turtișoarele coapte, dădea rest, supraveghea puștii ca să nu-i ciordească ceva de pe tarabă.

— Calde plăcințele !

Atît era de absorbit de treburi, că nici nu-l văzu pe mușteriul a cărui mînă albă puse un dinar pe scîndură, plătind o turtișoară. Văzu doar mîna stîngă așezînd la loc turtișoara, din care cumpărătorul nu mușcase decît o dată.

— Ia te uită năzurosul, zise el, atițînd focul. Să le mai dai marfă bună, cu făină curată de grîu și unt de Vaugirard...

În clipa asta ridică ochii și, zărind fața mușteriului căruia i se adresa, încremeni cu gura căscată, și ultima vorbă îi rămase în gît. Omul acesta, foarte înalt, cu ochii nespus de mari și nemișcați, care purta pălărie albă și tunică pînă aproape de genunchi...

Mai înainte ca tarabagiul să fi putut schița o plecăciune sau îngîna o vorbă de iertare, omul cu pălărie albă se și depărtase. În vreme ce ultimul rînd de plăcinte începuse să se ardă, plăcintarul își bălăbănea brațele, privind în urma mușteriului care se pierdea în mulțime.

Ulițele cu dugheni ale vechiului Paris, după spusa călătorilor care bătuseră drumurile Africii și Orientului, aduceau grozav cu piețele unui tîrg arab. Aceeași forfotă necontenită, aceleași maghernițe mărunte înghesuite una-n alta, aceleași mirosuri de grăsime prăjită, de mirodenii și pielărie, aceeași scurgere înceată de mușterii și de gură-cască croindu-și anevoie drum prin îmbulzeală. Fiece stradă, fiece ulicioară, își avea îndeletnicirea ei, meșteșugul ei deosebit ; ici țesătorii ale căror suveici se zăreau alergînd pe războaiele lor în odăițele din fundul dughenii, colo cavafii bătînd în calapoade, mai încolo șelarii mînuind sula, și mai departe tîmplarii rotunjind la strung picioarele scaunelor.

Era o uliță a păsărarilor, o uliță a precupeților, o uliță a covacilor, unde se auzeau răsunînd barosurile pe nicovală și se

vedea jeraticul împurpurînd fundul atelierelor. Giuvaergiii se înşirau de-a lungul cheiului care le purta numele, lucrînd în jurul flăcăruii din lighenuşe cu mangal.

Se zărea cîte o fîşie subţire de cer între casele de lemn şi de chirpici, cu crestele aşa de apropiate, că vecinii îşi puteau întinde mîna de la o fereastră la alta. Uliţele, mai în tot locul, erau acoperite cu un noroi destul de rău mirositor, în care oamenii îşi tîrau, după cum le era starea, picioarele desculţe, saboţii sau încălţările de piele.

Bărbatul cel înalt cu pălăria albă mergea mai departe, prin îmbulzeală, călcînd fără grabă, cu mîinile la spate, părînd a nu se sinchisi că e îmbrîncit din toate părţile. Mulţi, de altminteri, se dădeau la o parte făcîndu-i loc să treacă şi îl salutau. El le răspundea dînd uşor din cap. Era lat în spate şi voinic, iar părul mătăsos, de un blond bătînd în roşcat, îi cădea în inele pînă aproape de guler, încadrînd un obraz cu trăsături regulate, de o rară frumuseţe, în care nici un muşchi nu se clintea.

Trei armăşei de-ai regelui, în haină albastră şi purtînd la subsuoară ghioaga cu măciulia în formă de floare de crin, semnul slujbei lor, îl urmau pe plimbăreţul singuratic, ţinîndu-se la oarecare depărtare, fără să-l piardă o clipă din ochi, oprindu-se cînd se oprea şi pornind iar o dată cu dînsul.

Deodată, un tînăr cu haina strînsă pe el, tîrît de trei ogari înalţi pe care îi ducea de zgardă, ţîşni dintr-o ulicioară ce tăia drumul şi se izbi de picioarele trecătorului cu pălărie albă, gata-gata să-l dea jos. Cîinii se învălmăşiră, începură să latre.

— Ia te uită puşlamaua ! strigă tînărul, cu un vădit accent italian. Era cît pe ce să-mi calci cîinii ! Mi-ar fi părut bine să te muşte !

Să fi avut 18 ani cel mult, zvelt, cu ochii negri şi bărbia subţire, flăcăul se proţăpise în drum şi se răţoia umflîndu-şi glasul spre a face pe grozavul. Careva îl prinse de braţ şi-i şuşoti o vorbă la ureche. Cît ai clipi, tînărul îşi scoase pălăria de pe cap şi făcu o plecăciune, însoţind-o cu un gest larg de respect, fără slugărnicie însă.

— Frumoşi cîini, ai cui sînt ? întrebă trecătorul, lăsîndu-şi privirea ochilor săi mari şi reci pe chipul tînărului.

— Ai unchiului meu, bancherul Tolomei... servitorul domniei-voastre ! răspunse tînărul.

Fără să mai spună nimic, bărbatul cu pălăria albă îşi văzu de drum. După ce se depărtase nitel, şi armăşeii care-l urmau de asemeni, oamenii din jurul tînărului italian izbucniră în rîs.

Acesta nu se clintise din loc şi părea tare necăjit de boroboaţa pe care o făcuse ; pînă şi cîinii lui amuţiseră.

— Ei, acuşica nu mai e aşa de fudul dumnealui ! rîdeau unii.

— Uitaţi-vă la el ! Gata-gata să-l trîntească pe rege, şi pe deasupra l-a mai şi înjurat.

— Te poţi pregăti, flăcăule, să dormi în noaptea asta la închisoare, cu treizeci de lovituri pe cocoaşă.

Italianul îi înfruntă pe aceşti gură-cască :

— Ce vreţi ? Nu l-am văzut niciodată, cum era să-l recunosc ? Şi-apoi aflaţi, domnilor, că sînt dintr-o ţară unde nu avem rege, pentru a fi nevoie să ne lipim de ziduri făcîndu-i loc să treacă. În oraşul meu, Sienna, fiecare cetăţean poate fi rege la rîndul său. Cine-i caută ceartă lui Guccio Baglioni n-are decît s-o spună !

Îşi rostise numele ca o sfidare pe care o arunca celor dimprejur. Mîndria ţîfnoasă a toscanilor îi lucea în privire. Purta la şold un pumnal cizelat. Nimeni nu mai suflă o vorbă ; tînărul pocni din degete pentru a-şi chema cîinii şi îşi căută de drum, nu atît de sigur de el cum voia să pară, întrebîndu-se dacă neghiobia lui n-are să aibă urmări supărătoare.

Căci omul pe care-l îmbrîncise era într-adevăr regele Filip cel Frumos. Acestui suveran, puternic de nu-i sta alături nimeni altul, îi plăcea să umble aşa, prin oraşul său de scaun, ca un fitecine, întrebînd de preţul lucrurilor, gustînd din fructe, pipăind postavurile, ascultînd ce spun oamenii. Lua pulsul poporului său. Străinii care nu ştiau cine era îl opreau rugîndu-l să le arate drumul. Un oştean, într-una din zile, îi aţinuse calea ca să-şi ceară solda. Tot aşa de zgîrcit la vorbă ca şi la pungă, rareori se întîmpla ca într-o asemenea plimbare să rostească mai mult de trei fraze sau să cheltuie mai mult de trei gologani.

Regele trecea tocmai prin hala de carne cînd clopotul cel mare de la Notre-Dame se porni să sune şi în acelaşi timp izbucni o larmă de glasuri.

— Iată-i ! Iată-i ! se auzea strigînd.

Vuietul se apropia tot mai mult ; un freamăt trecu prin mulţime şi oamenii începură să alerge.

Un măcelar burduhănos ieşi de după butucul său, cu satîrul în mînă, urlînd :

— La moarte cu ereticii !

Nevastă-sa îl prinse de mînecă.

— Eretici ? Tot atît ca și tine, zise dînsa. Mai bine ai sta locului și i-ai servi pe mușterii, trîntore.

Se luară la harță. Numaidecît se strînse lume în jur.

— Și-au recunoscut vina în fața judecătorilor ! urmă casapul.

— Judecătorii ? sări cu vorba careva. Așa-s ei de cînd lumea. Judecă după cum le cer aceia care-i plătesc, și mai cu seamă li-e frică de picioare-n c...

Începură atunci să vorbească toți deodată.

— Templierii sînt oameni cucernici. Făceau întotdeauna pomană cum se cuvine.

— Trebuia să li se ia banii, dar nu să fie uciși în cazne.

— Cel mai mult le datora regele, de aici li se trage.

— Bine a făcut regele !

— Regele sau templierii, zise o calfă, sînt toți o apă. Lupii trebuie lăsați să se sfîșie între ei ; în vremea asta, barem n-o să ne sfîșie pe noi.

Chiar atunci o femeie întoarse capul, păli și făcu semn celorlalți să tacă. Filip cel Frumos era în spatele lor și-i cerceta cu uitătura-i nemișcată și rece. Armășeii se apropiaseră pe nesimțite de dînsul, gata să intervină. Într-o clipă zgomotoasa ceată se împrăștie, oamenii luînd-o repede la picior care încotro apuca, strigînd în gura mare :

— Trăiască regele ! La moarte cu ereticii !

Nici un mușchi nu se clintise pe fața regelui. S-ar fi putut crede că nu auzise nimic. Îi plăcea poate să vadă oamenii uluiți de ivirea lui neașteptată, plăcerea aceasta însă nu voia s-o arate.

Hărmălaia creștea într-una. Alaiul templierilor trecea acum pe la capătul străzii, și regele, dintr-o fundătură între case, putu să-l zărească, o clipă, în carul lui, pe marele maestru stînd în picioare, înconjurat de cei trei tovarăși de restriște. Marele maestru se ținea drept, ceea ce era supărător pentru ochii regelui. Avea aerul unui martir, nu însă al unui învins.

Lăsînd mulțimea să se îmbulzească la spectacol, Filip cel Frumos se întoarse spre palatul său cu același pas liniștit, prin străzile golite dintr-o dată.

Poporul n-avea decît să mîrîie nițel, iar marele maestru să-și înalțe bătrînu-i trup dărîmat. Într-un ceas totul va fi sfîrșit, iar sentința — așa credea regele — va fi îndeobște bine primită. Într-un ceas truda acestor șapte ani va ajunge la capătul ei, împlinită cum se cuvine. Tribunalul episcopal se rostise ; arcașii erau în număr mare ; armășeii păzeau străzile. Într-un ceas, afacerea templierilor va fi ștearsă dintre grijile

cîrmuirii şi, oricum ai privi, puterea regală are să iasă crescută şi întărită.

„Chiar şi fiică-mea Isabelle va fi bucuroasă. Voi fi ascultat de rugămintea ei, mulţumind astfel toată lumea. Dar era timpul să se isprăvească odată", îşi zicea Filip cel Frumos, gîndindu-se la cuvintele auzite lîngă butucul măcelarului.

Se întoarse acasă prin Galeria marchitanilor.

Filip cel Frumos pusese să i se reclădească din temelii sau să i se reînnoiască palatul, fără să păstreze dintre vechile clădiri decît bisericuţa, rămasă din zilele bunicului său sfîntul Ludovic. Era vremea cînd peste tot se clădea şi se înfrumuseţa. Regii se întreceau în privinţa asta ; ceea ce se făcuse la Westminster se făcuse tot pe atîta la Paris. Palatul nou-nouţ, ridicat în inima cetăţii, înălţîndu-şi turnurile sale albe deasupra Senei, era impunător şi cam bătător la ochi.

Dacă se arăta cărpănos la cheltuiala măruntă, Filip nu se zgîrcea cînd voia să-şi dovedească puterea. Dar, nelăsînd să-i scape nici un cîştig, le dăduse marchitanilor, pe chirie grasă, privilegiul de a-şi desface marfa în marea galerie care străbătea palatul, numită de aceea Galeria marchitanilor, înainte de a i se zice Galeria negustorilor.

Era o încăpere uriaşă, la intrarea în palat, înfăţişîndu-se ca o catedrală cu două naosuri. Prin întinderea şi înălţimea ei stîrnea admiraţia călătorilor străini. Pe coloanele înalte se înşirau cele patruzeci de statui ale regilor care, de la Faramond şi Meroveu, se perindaseră unul după altul pe tronul regatului franc. În faţa statuii lui Filip cel Frumos fusese aşezată aceea a lui Enguerrand de Marigny, mîna dreaptă a regelui şi întîiul dintre marii dregători ai ţării, omul care inspirase lucrările şi le dusese la bun sfîrşit.

În jurul coloanelor nu erau decît galantare cu găteli şi dresuri femeieşti, tarabe cu tot soiul de flecuşteţe şi bibiluri, negustori de podoabe, de cusături şi de horboţele, înaintea cărora se îmbulzeau pariziencele nostime din burghezime şi doamnele de la curte. Deschisă oricui, galeria ajunsese un loc de plimbare, de întîlniri amoroase şi de afaceri. Freamătul atîtor glasuri care vorbeau, trăncăneau şi rîdeau era acoperit de strigătele vînzătorilor ademenind muşteriii ca la iarmaroace. Mulţi erau străini, mai cu seamă din Italia şi Flandra şi-i cunoşteai numaidecît după vorbă.

Un pehlivan ciolănos, care se hotărîse să strîngă avere răspîndind întrebuinţarea batistei, îşi lăuda marfa unui pîlc de cucoane simandicoase fluturîndu-şi pătrăţelele de pînză brodată.

— Vai, frumoase doamne, nu-i oare jalnic să-ți sufli nasul între degete sau să ți-l ștergi cu mîneca, atunci cînd se găsesc batiste atît de drăguțe anume născocite pentru asta ? Lucrurile acestea frumoase nu-s oare făcute chiar pentru nasurile înălțimilor-voastre ?

Alăturea, un bătrîn nobil se lăsa rugat să-i cumpere unei damicele dantelă cu broderie englezească.

Filip cel Frumos străbătu galeria. Obișnuiții curții se plecau înaintea lui, pînă-n pămînt. Femeile pe lîngă care trecea schițau o reverență. Fără s-o arate, regelui îi plăcea această zarvă, rîsetele acestea, ca și semnele de respect care îi dovedeau puterea ce-o avea. Aici, în larma atîtor glasuri, bătaia clopotului mare de la Notre-Dame părea depărtată, mai ușoară și mai potolită.

Regele zărise un grup a cărui tinerețe și strălucire atrăgeau atenția și privirile tuturor : două femei tinerele și un flăcău blond, înalt și foarte chipeș. Tinerele femei erau două din nurorile regelui, acelea cărora li se zicea „surorile burgunde", Jeanne, contesă de Poitiers, măritată cu cel de al doilea fiu al regelui, și Blanche, soră-sa mai mică, măritată cu mezinul. Flăcăul care le însoțea era îmbrăcat ca un ofițer de curte princiară.

Vorbeau în șoaptă, cu o tulburare stăpînită. Filip cel Frumos încetini pasul ca să-și observe mai bine nurorile.

„Fiii mei n-au a se plînge de mine, gîndi Filip cel Frumos. Făcîndu-i să se însoare după cum cereau interesele coroanei, le-am dat în același timp neveste foarte drăguțe."

Cele două surori nu prea semănau între ele. Jeanne, cea mai mare, soția lui Filip de Poitiers, avea douăzeci și unu de ani. Înaltă, zveltă, cu părul între castaniu și blond-cenușiu, avea în înfățișarea ei, nițel cam prea studiată, în linia gîtului și în felul cum își pleca privirea ceva care îi amintea regelui de frumoșii ogari ai haitei sale. Se îmbrăca fără zorzoane, cu o cumpătare care părea oarecum căutată. În ziua aceea purta o rochie lungă din catifea de un gri-deschis, cu mînecile strîmte, și deasupra o haină pînă în șolduri, tivită cu hermină.

Soră-sa Blanche era mai scundă, mai plinuță, mai trandafirie, cu o fire mai deschisă. Deși doar cu trei ani mai tînără ca Jeanne, în obrazul ei rîdeau încă gropițele copilăriei, pe care avea să le păstreze, fără îndoială, multă vreme. Avea părul blond, cu reflexe calde, ochi — lucru rar — de un castaniu-deschis, grozav de sclipitori, și niște dinți mici de o albeață

străvezie. Pentru dînsa, dichisul era mai mult ca o joacă, o patimă. Şi se dăruia acestei patimi îmbrăcîndu-se cît mai fistichiu, ceea ce nu dovedea întotdeauna gustul cel mai bun. Purta pălării încreţite, foarte mari, şi îşi atîrna la gît, la mîneci şi la cingătoare cît mai multe bijuterii cu putinţă. Rochiile ei erau toate brodate în fir de aur şi perle. Avea însă atîta farmec, că i se iertau toate şi părea aşa de mulţumită de ea însăşi, că îţi făcea plăcere s-o priveşti.

Vorbeau despre ceva între dînşii, pomenind de cinci zile... „Are oare vreun rost să-ţi faci atîta sînge rău pentru cinci zile ?" zicea contesa de Poitiers tocmai cînd regele se ivi de după o coloană care îl ascunsese privirii lor.

— Bună ziua, fetelor, spuse el.

Cei trei tineri tăcură deodată. Frumosul domnişor salută ploconindu-se adînc şi se trase cu un pas înapoi, cum cerea rangul său, păstrîndu-şi privirile în pămînt. După ce făcură o plecăciune, cele două tinere femei rămaseră mute, împurpurate la faţă, niţel cam încurcate. Aveau aerul celor prinşi cu şoalda.

— Ia spuneţi, fetelor, urmă regele, nu s-ar zice că-s de prisos în ciripeala voastră ? Ce tot povesteaţi acolo ?

Nu era cîtuşi de puţin surprins văzîndu-i încremeniţi. Se deprinsese să-i vadă pe toţi, chiar şi pe cei intimi, ca şi pe rudele cele mai apropiate, fîstîcindu-se în prezenţa lui. Adeseori se mira în faţa acestui zid de gheaţă care se punea între el şi toţi cei din jur... Toţi, afară de Marigny, afară de Nogaret... Aşa cum nu-şi putea lămuri spaima ce se aşternea adeseori pe chipul oamenilor necunoscuţi la trecerea lui. Era totuşi încredinţat că face tot ce se poate pentru a părea binevoitor şi simpatic. Ţinea să fie temut şi iubit în acelaşi timp. Cerea prea mult...

Blanche fu aceea care îşi veni mai repede în fire :

— S-avem iertare, măria-ta, dar nu ne vine uşor să ţi-o spunem !

— Cum aşa ? întrebă Filip cel Frumos.

— Pentru că... te vorbeam de rău, măria-ta, răspunse Blanche.

— Zău ? făcu Filip, neştiind dacă îşi rîde de el şi mirat că îndrăzneşte cineva să-l ia peste picior.

Aruncă o căutătură tînărului care, ţinîndu-se mai la o parte, nu părea de fel la largul său, şi, arătîndu-l cu capul, întrebă :

— Cine este ?

— E domnul Filip d'Aunay, scutier al unchiului de Valois, care mi l-a împrumutat ca să mă însoțească, răspunse contesa de Poitiers.

Tînărul salută din nou.

O clipă regelui îi trecu prin minte că fiii săi greșeau poate lăsîndu-și soțiile să se plimbe cu niște scutieri așa de chipeși ; obiceiul de odinioară, care cerea ca prințesele să nu fie însoțite decît de doamnele de onoare, era fără îndoială mai bun.

— N-ai cumva un frate ? îl întrebă pe scutier.

— Da, sire, un frate care e în slujba monseniorului de Poitiers, răspunse tînărul d'Aunay, susținînd cu greu privirea regelui.

— Asta e : vă iau întotdeauna pe unul drept celălalt, zise Filip cel Frumos.

Apoi se întoarse iar spre Blanche :

— Și ce răutăți ziceați pe seama mea, fetițo ?

— Jeanne și cu mine, amîndouă într-un glas, ne plîngeam amarnic de tine, tată, căci s-au împlinit cinci nopți la rînd de cînd soții noștri nu-și fac datoria față de noi, așa de tîrziu îi ții la adunările consiliului sau îi trimiți departe cu treburi de-ale domniei.

— Fetelor, fetelor, acestea nu-s lucruri care se spun în gura mare, zise regele.

Era rușinos din fire și se zicea despre dînsul că nu se atinsese de vreo femeie în cei nouă ani de cînd rămăsese văduv. Dar nu putea s-o pedepsească pe Blanche pentru vorbele ei. Vioiciunea și voioșia ei, îndrăzneala de-a spune tot ce-i venea pe limbă îi potoleau mînia. Era înveselit și totodată supărat. Zîmbi, ceea ce nu i se întîmpla nici o dată într-o lună.

— Și a treia ce zice ? întrebă el.

Prin „a treia" înțelegea pe Marguerite de Burgundia, vara Jeannei și a Blanchei, măritată cu fiu-său mai mare, Ludovic, regele Navarei.

— Marguerite ? izbucni Blanche. Se închide în casă, se întunecă la față și spune că ești tot așa de rău pe cît de frumos.

Și de data asta regele rămase cam nehotărît, întrebîndu-se în ce fel trebuie să înțeleagă ultimul cuvînt. Blanche îl privea însă cu ochi atît de limpezi, atît de nevinovați ! Numai dînsa îndrăznea să glumească cu el, și să nu tremure în fața lui.

— Ei bine, liniștește-o pe Marguerite, fii și tu liniștită, Blanche, zise Filip cel Frumos. Ludovic și Charles vă vor putea ține tovărășie în seara asta. Azi e o zi bună pentru țară. Nu ținem consiliu astă-seară. Cît despre soțul tău, Jeanne, știu că se întoarce mîine și că a scos-o bine la capăt cu treburile noastre din Flandra. Sînt mulțumit de el.

— Dacă-i așa, îl voi primi de două ori mai bine, zise Jeanne plecîndu-și gîtul minunat.

Pentru regele Filip, cele cîteva cuvinte schimbate însemnau o convorbire foarte lungă. Se răsuci brusc în călcîie, fără să dea bună ziua, și se depărtă, pornind spre scara cea mare care ducea la odăile sale.

— Uf, răsuflă Blanche, cu mîna la piept, uitîndu-se în urma lui. Am scăpat ca prin urechile acului.

— Credeam c-o să leșin de frică, zise Jeanne.

Filip d'Aunay se roșise pînă în vîrful urechilor, dar nu de pe urma fîstîcelii, ca adineauri, ci de mînie.

— Îți mulțumesc, spuse tăios, întorcîndu-se spre Blanche. Plăcute lucruri, n-am ce zice, am auzit din gura dumitale.

— Și ce-ai fi vrut să fac ? se răsti Blanche. Ai găsit ceva mai nimerit ca să ieși din încurcătură ? Ți-a pierit glasul și ai stat ca o curcă plouată. Ce era să fac ? Dă peste noi deodată, fără să-l fi simțit. N-are nimeni în țară ureche bună ca a lui. Dacă o fi auzit cumva ultimele noastre cuvinte, numai așa puteam să-l îmbrobodesc. Și în loc să-mi cauți ceartă, Filip, ai face mai bine mulțumindu-mi.

— Nu mai începeți iar, zise Jeanne. Să ne urnim din loc, apropiindu-ne de prăvăliile acelea, și să lăsăm mutrele astea de parcă am unelti ceva.

Porniră înainte, luînd un aer firesc, răspunzînd celor care se plecau înaintea lor, salutîndu-i cu cinstea cuvenită.

— Domnul meu, vorbi iar Jeanne cu jumătate glas, te rog să bagi de seamă că vinovat de tot ce s-a întîmplat ești numai dumneata, cu gelozia dumitale prostească. Dacă nu începeai a te văita cît de mari îți sînt suferințele pe care regina Navarei te face să le înduri, n-am fi trecut prin primejdia ca regele să miroasă ceva.

Filip d'Aunay își păstra aerul său posomorît.

— Fratele dumitale, zău așa, e mai plăcut ca dumneata, zise Blanche.

— Pentru că, fără îndoială, are o soartă mai bună ca mine, și mă bucur pentru dînsul, răspunse Filip d'Aunay. E adevărat, sînt prost, prost că mă las înjosit de o femeie care se poartă cu

mine de parcă aș fi un servitor, o femeie care mă cheamă în patul ei cînd are chef și mă gonește cînd i-a trecut cheful, care mă lasă zile de-a rîndul fără un semn de viață din parte-i, care se face a nu mă vedea cînd mă întîlnește. Unde o fi vrînd să ajungă cu joaca asta ?

Filip d'Aunay, scutier al monseniorului conte de Valois, fratele regelui, era de trei ani amantul Margueritei, cea mai mare dintre nurorile lui Filip cel Frumos. Și dacă se încumeta să vorbească astfel în fața contesei Blanche de Burgundia, soția lui Charles, al treilea fiu al lui Filip cel Frumos, o făcea pentru că Blanche era iubita fratelui său Gautier d'Aunay, scutier al contelui de Poitiers. Iar dacă îndrăznea să vorbească așa înaintea Jeannei, contesă de Poitiers, care nu era încă amanta nimănui, o făcea pentru că ea înlesnea, mai din slăbiciune, mai ca să petreacă, legăturile de dragoste ale celorlalte două nurori regale, ajutîndu-le să-și vadă ibovnicii și punînd la cale întîlnirile.

Astfel, în acest ajun de primăvară a anului 1314, chiar în ziua cînd urmau să fie judecați templierii și cînd această afacere gravă era grija de căpetenie a coroanei, din cei trei prinți ai Franței, cel mai mare, Ludovic, și al doilea frate al său, Charles, purtau coarne mulțumită celor doi scutieri, unul slujind la curtea unchiului, celălalt la curtea fratelui lor, și aceasta sub oblăduirea cumnatei lor Jeanne, soață credincioasă dar codoașă binevoitoare, care simțea o plăcere tulbure trăind dragostea altora.

Cele spuse cu cîteva zile înaintea reginei Angliei erau deci departe de a fi o născocire.

— Oricum, în seara asta nici pomeneală să ne vedem în turn, zise Blanche.

— Pentru mine nu va fi nici o deosebire față de serile dinainte, răspunse Filip d'Aunay. Turbez însă gîndindu-mă că la noapte, în brațele lui Ludovic de Navara, Marguerite va șopti aceleași cuvinte...

— Ei, prietene, mergi cam prea departe, îl întrerupse Jeanne, vorbindu-i foarte de sus. Adineauri o învinuiai pe Marguerite, fără motiv, că are alți amanți. Acum ai vrea s-o împiedici de a avea un soț. Bunăvoința pe care ți-o arată prea te face să uiți cine ești. Cred că mîine am să-l sfătuiesc pe unchiul nostru să te trimită pentru cîteva luni în comitatul de Valois, unde ți-s moșiile, ca să-ți mai vii în fire.

Frumosul Filip se potoli dintr-o dată.

— O, doamnă, murmură el, cred că aș muri dacă ai face-o.

Era mult mai fermecător așa decît mînios. Făcea să-l înfricoșezi înadins doar ca să vezi cum i se lasă în jos genele lungi și mătăsoase, cum îi tremură ușor bărbia albă. Arăta deodată atît de nefericit, atît de jalnic, încît cele două tinere femei, uitînd de spaima prin care trecuseră, nu putură să-și oprească un zîmbet.

— Să-i spui fratelui dumitale, Gautier, că diseară îi voi duce dorul, zise Blanche cu o rară drăgălășie.

Și, din nou, nu se putea ști dacă spunea adevărul sau minţea.

— N-ar trebui s-o înștiinţăm pe Marguerite despre cele ce aflarăm adineauri? întrebă d'Aunay cu glas șovăitor... Poate că s-a pregătit pentru astă-seară...

— Facă Blanche ce-o vrea, eu una nu mai vreau să știu de nimic, spuse Jeanne. Am tras destulă spaimă. Nu mai vreau să fiu amestecată în treburile voastre. Se va isprăvi rău într-o zi și, zău așa, ar însemna s-o pat de florile mărului, pe degeaba.

— E drept, zise Blanche, că tu nu te alegi cu nimic din norocul ce-a dat peste tine. Dintre noi toate, tu ești aceea al cărei bărbat lipsește cel mai des. Dacă eu și cu Marguerite am avea norocul ăsta...

— Dar n-am poftă de așa ceva, răspunse Jeanne.

— Sau n-ai curajul s-o faci, zise încetișor Blanche.

— E adevărat, chiar dacă aș dori-o, eu nu am, surioară dragă, dibăcia ta de-a minți, și sînt sigură că m-aș trăda numaidecît.

Zicînd aceasta, Jeanne rămase o clipă gînditoare. Nu, hotărît, n-avea poftă să-l înșele pe Filip de Poitiers, dar îi era lehamite să treacă în ochii celorlalte ca o mironisiță...

— Doamnă, îi spuse Filip d'Aunay, n-ai putea să mă trimiți... cu vreo vorbă la vara dumitale?

Jeanne îl privi pieziș pe tînărul scutier.

— Așadar, nu poți răbda nici o zi mai mult fără s-o vezi pe frumoasa Marguerite? întrebă ea cu o înțelegere înduioșată. Ei, treacă de la mine, am să fiu bună. O să cumpăr pentru Marguerite vreo giuvaerica pe care ai să i-o duci din parte-mi. Dar e ultima oară cînd fac asta.

Se apropie de o tarabă. Pe cînd cele două tinere femei alegeau, Blanche punîndu-şi ochii pe cele mai scumpe lucruri, fără să se codească, Filip d'Aunay îşi întoarse gîndul la întîlnirea cu regele.

„De cîte ori dă cu ochii de mine, mă întreabă de nume, gîndi el. Asta s-a întîmplat pe puţin pentru a zecea oară. Şi întotdeauna pomeneşte de frate-meu."

Simţi o teamă ascunsă şi se întrebă de ce intră frica în el la vederea regelui. De bună seamă că frica asta i-o stîrneşte uitătura sa, ochii aceia prea mari şi nemişcaţi, strania lor culoare nehotărîtă, între cenuşiu şi albastru-spălăcit, asemenea gheţii heleşteielor în dimineţile de iarnă, ochii aceia care te urmăreau ceasuri întregi după ce i-ai întîlnit.

Nici cele două tinere femei, nici însoţitorul lor nu-l văzuseră pe bărbatul de statură înaltă, îmbrăcat ca un vînător, care, la cîţiva paşi, prefăcîndu-se că stă la tocmeală ca să cumpere o pafta, trăgea cu coada ochiului la dînşii. Bărbatul acesta era contele Robert d'Artois.

— Filip, n-am destui bani la mine, eşti bun să plăteşti ?

Vorbise Jeanne, scoţîndu-l pe Filip d'Aunay din visarea lui. Şi Filip se grăbi să plătească. Jeanne alesese pentru Marguerite o cingătoare împletită cu fire de aur.

— O ! zise Blanche, aş vrea şi eu una la fel.

Nici ea însă nu avea bani şi Filip fu cel care plăti.

Aşa se întîmpla întotdeauna cînd le însoţea pe aceste doamne. Îl încredinţau că îi vor înapoia banii îndată, dar uitau întotdeauna şi el era un cavaler prea galant ca să mai pomenească vreodată de aşa ceva.

— Bagă de seamă, băiatule, îi spusese într-o zi jupîn Gautier d'Aunay-tatăl, întotdeauna femeile cele mai bogate sînt cele care te costă mai scump.

O simţise pe pielea lui. Dar puţin îi păsa de asta. Erau bogaţi aceşti d'Aunay şi moşiile lor de la Vémars şi d'Aunay-les-Bondy, între Pontoise şi Luzarches, le aduceau bani cu nemiluita. Filip îşi zicea că, mai tîrziu, strălucitele lui prietenii îi vor deschide drumul la dregătorii înalte. Iar deocamdată nimic nu i se părea prea scump ca să-şi potolească focul inimii.

Avea acum pretextul, costisitor pretext, ca să dea fuga la palatul Nesle, unde locuiau regele şi regina Navarei, de cealaltă parte a fluviului. Trecînd podul Saint-Michel îi mai rămîneau doar cîteva minute de mers pînă acolo.

Le lăsă pe cele două prințese și ieși din Galeria marchitanilor.

Afară, clopotul cel mare de la Notre-Dame tăcuse, și o liniște neobișnuită, tulburătoare, se lăsase peste ulițele Parisului vechi. Ce se petrecea la Notre-Dame ?

IV

CATEDRALA NOTRE-DAME ERA ALBĂ

Arcașii înșiruiți unul lîngă altul alcătuiau o barieră pentru a ține în loc mulțimea dincoace de piața catedralei. Pe la toate ferestrele se îmbulzeau capete curioase.

Negura se risipise și un soare palid lumina zidurile albe ale catedralei Notre-Dame de Paris. Căci catedrala nu era terminată decît de șaptezeci de ani și se mai lucra necontenit la înfrumusețarea ei. Avea încă strălucirea clădirilor noi și lumina scotea la iveală arcuitura ogivelor sale, trecea prin înfloriturile uriașei ferestre colorate de la intrarea principală, așternea umbre trandafirii pe mulțimea statuilor înșirate deasupra porticelor.

Negustorii de păsări care, în fiece dimineață, își vindeau marfa în fața bisericii, fuseseră împinși, pentru un ceas, spre pereții caselor de peste drum. Cîrîitul unei păsări, înăbușindu-se în cușca ei, sfîșia tăcerea, acea tăcere apăsătoare care l-a izbit pe Filip d'Aunay cînd ieșise din Galeria marchitanilor : pene și fulgi zburau prin văzduh pînă-n nasul oamenilor.

Căpitanul Alain de Pareilles stătea nemișcat în fruntea arcașilor săi.

În capul scării care ducea din piață spre intrarea catedralei, cei patru templieri stăteau în picioare, cu spatele la mulțime și fața spre tribunalul ecleziastic, așezat între canaturile deschise ale ușii celei mari. Episcopi, canonici, clerici erau rînduiți în jilțuri aduse acolo pentru dînșii.

Lumea își arăta, curioasă, pe cei trei cardinali, anume trimiși de papă spre a arăta limpede că sentința va fi fără apel și fără drept la o nouă judecată în fața sfîntului scaun. Ochii tuturor căutau și la Jean de Marigny, fratele primului ministru, tînărul arhiepiscop de Sens, care condusese tot procesul, și la călugărul Renaud, duhovnicul regelui și mare inchizitor al Franței.

Vreo treizeci de călugări, purtînd unii anterie cafenii, alții albe, stăteau în picioare la spatele judecătorilor. Singurul mirean în această adunare de fețe bisericești, polițaiul [1] Parisului, Jean Ployebouche, un bondoc de vreo cincizeci de ani, cu obrazul încruntat, nu părea prea mulțumit de a se afla acolo. El reprezenta puterea regală și era însărcinat cu paza ordinei. Ochii îi mergeau într-una de la mulțimea strînsă în fața catedralei, la căpitanul de arcași, și de la acesta la tînărul arhiepiscop de Sens ; ghiceai că nu înceta să-și repete în gînd : „Numai de s-ar isprăvi totul cu bine".

Soarele juca pe mitrele episcopilor, pe cîrjele și sfitele lor de culoarea știrului, pe hermina și catifeaua pelerinelor, pe veșmintele purpurii ale cardinalilor, cu crucile de aur, pe oțelul zalelor, pe sulițele oștenilor. Scînteierile acestea, culorile vii, toată strălucirea asta făcea și mai izbitor contrastul cu acuzații pentru care se desfășura atîta pompă, cei patru templieri zdrențăroși, strînși unii într-alții, alcătuind un grup sculptat parcă în cenușă.

Cardinalul arhiepiscop d'Albano, primul trimis al papei, citea în picioare hotărîrea tribunalului. Citea cu încetineală, umflîndu-se în pene, încîntat de propriul său glas, bucuros că are prilejul de-a se lăsa admirat de niște ascultători străini. Din cînd în cînd, făcea pe omul îngrozit numai la auzul pomelnicului nelegiuirilor pe care trebuia să le înșire, apoi își relua mutra plină de ifos ca să amintească cu vocea mieroasă alte răutăți, alte fărădelegi și alte mărturii strivitoare.

— ...Avînd în vedere că frații Géraud du Passage și Jean de Cugny au mărturisit și dînșii după mulți alții că la primirea lor în Ordin au fost puși cu de-a sila să scuipe crucea, zicîndu-li-se că era o bucată de lemn și că Dumnezeu cel adevărat se află în ceruri... Avînd în vedere că fratelui Guy Dauphin i s-a poruncit ca atunci cînd vreunul din frații de rang mai înalt e încolțit de poftele trupului și ar vrea să și le potolească asupra lui, să se supună la toate ce i se vor cere... Avînd în vedere că asupra acestui cap de acuzare domnul de Molay a recunoscut și mărturisit la interogatoriu...

Mulțimea trebuia să-și ciulească urechile ca să prindă cuvintele pocite de accentul italian și de rostirea umflată a cardinalului. Prea se rățoia trimisul papei și prea o lungea din cale-afară. Norodul începea să-și piardă răbdarea.

[1] În original : *Prévôt.*

La auzul incriminărilor, a mărturiilor mincinoase sau stoarse prin caznă, Jacques de Molay murmură pentru sine : „Minciună... minciună... minciună..."

Şi vorba asta repetată, hîrîită în gîtlej, stîrnea un vuiet surd, care ajungea la tovarăşii aflaţi lîngă dînsul.

Mînia care îl apucase pe marele maestru în carul ce-l aducea aici, departe de a se fi potolit, creştea într-una. Sîngele îi zvîcnea tot mai tare la tîmplele străvezii.

Nu se întîmplase nimic din ceea ce nădăjduise, nimic în stare să curme coşmarul. Nici o ceată de foşti templieri nu ţîşnise din mijlocul mulţimii. Soarta lor părea pecetluită.

— ...Avînd în vedere că fratele Hugues de Payraud recunoaşte a fi silit pe noii-veniţi în Ordin să se lepede de Cristos de trei ori...

Hugues de Payraud era inspectorul general. Auzind ce i se pune în cîrcă, el întoarse spre Jacques de Molay un chip strîmbat de groază şi şopti :

— Frate, frate, am spus eu vreodată aşa ceva ?

Cei patru demnitari erau singuri, părăsiţi de Dumnezeu şi de oameni, prinşi ca într-un cleşte uriaş între rîndurile de oşteni şi tribunal, între puterea regală şi cea a bisericii. Fiecare cuvînt al trimisului papei îi strîngea şi mai tare în menghină şi coşmarul nu putea să sfîrşească decît în moarte.

Cum se face că toate comisiile de anchetă, deşi li s-a explicat de sute de ori, n-au înţeles că această lepădare de Cristos era doar o încercare impusă neofiţilor pentru a se vedea dacă vor avea tăria s-o repete atunci cînd ar fi fost prinşi de musulmani şi siliţi să-şi lepede credinţa ?

Marele maestru simţea o poftă sălbatică să-i sară în gît episcopului, să-l pălmuiască, să dea cu mitra lui de pămînt, să-l sugrume, şi nu-l ţinea în loc decît certitudinea că toţi ar tăbărî pe el şi l-ar opri mai înainte de-a face un gest. Apoi, nu numai împuternicitului papei ar fi vrut să-i scoată măţele, ci şi tînărului Marigny, acest îngîmfat cu mitra de aur în creştet, care şedea moleşit în jilţ. Dar mai ales ar fi vrut să-i aibă în mînă pe adevăraţii săi vrăjmaşi, cei trei care nu erau aici : regele, ministrul de justiţie, papa.

O furie neputincioasă, mai grea ca toate lanţurile, îi înceţoşa privirea, făcînd să-i joace un văl roşu înaintea ochilor. Şi, totuşi, ceva trebuia să se întîmple... O ameţeală aşa de năprasnică îl cuprinse, că se temu să nu se prăbuşească pe treptele de piatră. Nu vedea nici măcar că o mînie ase-

mănătoare îl încolțise pe Charnay și că cicatricea instructorului Normandiei se făcuse albă de tot pe fruntea sa stacojie.

Trimisul papei se opri o clipă din pologhia lui, lăsă în jos mîna care ținea pergamentul cu hotărîrea tribunalului, apoi îl duse iar la ochi. Făcea tot ce putea ca să lungească spectacolul. Motivarea hotărîrii era terminată ; începea sentința propriu-zisă. Împuternicitul papal citi iar :

— ...avînd în vedere că acuzații au mărturisit și recunoscut, îi osîndim la temniță și tăcere pe tot restul zilelor cîte vor mai avea de trăit, pentru ca să dobîndească iertarea greșelilor lor prin lacrimile căinții. *În nomine patris...* [1]

Trimisul papei isprăvise. Nu-i mai rămînea decît să se așeze, făcînd sul pergamentul pe care îl întinse apoi unui grămătic al tribunalului.

La început, mulțimea rămase tăcută. După un asemenea pomelnic de fărădelegi, pedeapsa cu moartea era atît de așteptată, încît osînda la temniță — adică închisoarea pe viață, celula, lanțurile, pîinea cu apă drept hrană — părea o hotărîre blîndă.

Filip cel Frumos își cumpănise bine lovitura. Norodul, luat pe neașteptate, avea să înghită ușor, aproape fără a crîcni, sfîrșitul acesta al unei tragedii care îl tulburase vreme de șapte ani. Primul împuternicit al papei și tînărul arhiepiscop de Sens schimbară între dînșii un surîs, abia mijit, ca unii ce erau înțeleși dinainte.

— Fraților, fraților, îngăimă fratele inspector, auzit-am bine oare ? Nu ne omoară ! Ne-au iertat !

Avea ochii plini de lacrimi ; mîinile umflate îi tremurau și gura cu dinți rupți i se căsca parcă pentru a rîde.

Tocmai priveliștea acestei bucurii respingătoare dezlănțui tot ce a urmat. Jacques de Molay zăbovi o clipă privind chipul pe jumătate smintit al acestui bărbat, odinioară curajos și tare.

Și deodată, se auzi din capul scării un glas tunînd :

— Protestez !

Și atît de puternic răsuna acest glas, încît nu-i venea nimănui să creadă că putea fi al marelui maestru.

— Protestez împotriva unei sentințe nedrepte și afirm că toate crimele de care sîntem învinuiți sînt crime născocite ! striga Jacques de Molay.

Un murmur ca un suspin uriaș se înălță din mulțime. Tribunalul începu să se frămînte neliniștit. Cardinalii se

[1] În numele tatălui (în lb. lat.).

priveau încremeniți. Nimeni nu se aștepta la asta. Jean de Marigny se ridică deodată smucindu-se din jilțul său. Nu mai avea acum mutra moleșită de adineauri, era alb la față, încruntat, tremurînd de furie.

— Minți ! răcni el. Ai mărturisit înaintea comisiei de anchetă !

Dintr-o pornire firească, arcașii își strînseră rîndurile, așteptînd o poruncă.

— Nu sînt vinovat, urmă Jacques de Molay, decît că m-am lăsat învins de lingușirile voastre mincinoase, de amenințările și chinurile la care m-ați supus. Afirm înaintea lui Dumnezeu, care ne aude, că Ordinul, al cărei mare maestru sînt, n-are nici o vină.

Și Dumnezeu părea să-l audă într-adevăr, căci strigătul marelui maestru, aruncat înspre interiorul catedralei și răsfrînt de bolțile ei, se întorcea într-un ecou, ca și cum un alt glas mai adînc, la capătul naosului, i-ar fi repetat cuvintele.

— Ai mărturisit crima de sodomie ! îi țipă Jean de Marigny.

— În chinurile torturii, răspunse Molay.

„...în chinurile torturii...", repeta vocea care părea să pornească din Tabernacol.

— Ai mărturisit erezia !

— În chinurile torturii !

„...în chinurile torturii...", glăsui din nou Tabernacolul.

— Retrag tot ce-am spus ! zise marele maestru.

„... tot ce-am spus...", răspunse vuind catedrala întreagă.

Un nou glas izbucni. Era Geoffroy de Charnay, instructorul Normandiei, care, la rîndul său, se răfuia cu arhiepiscopul de Sens.

— V-ați folosit de halul de slăbiciune în care ne-ați adus, zicea el. Sîntem victimele urzelilor voastre și ale făgăduielilor voastre mincinoase. Ura și răzbunarea voastră ne duc la pieire ! Dar o strig la rîndul meu, sus și tare, în fața lui Dumnezeu : sîntem nevinovați, iar cei care spun altfel mint cu nerușinare !

Se făcu atunci tărăboi mare. Călugării care se țineau îngrămădiți la spatele tribunalului începură să urle :

— Ereticilor ! În foc ! Aruncați-i în foc pe eretici !

Strigătele lor fură însă repede acoperite. Cu acea pornire inimoasă care împinge poporul în ajutorul celui mai slab și

al omului curajos aflat în restriște, aproape toată mulțimea aceea trecuse de partea templierilor.

Unii ridicau pumnii înspre judecători. Pe la colțurile pieței se stîrni învălmășeală. De la ferestre se auzeau urlete.

La o poruncă a lui Alain de Pareilles, jumătate din arcași alcătuiră un lanț viu, apucîndu-se de braț, pentru a ține piept valului care amenința să înece piața și să ia cu asalt treptele. Cealaltă jumătate a oștenilor își îndreptară vîrful sulițelor spre mulțime.

Cu ghioagele lor, avînd măciulia în chip de floare de crin, armășeii regelui loveau orbește în grămadă. Cuștile negustorilor de păsări fură trîntite la pămînt, și orătăniile, călcate în picioare, țipau.

Tribunalul se ridicase, înfricoșat. Jean de Marigny se sfătuia cu polițaiul Parisului.

— Fă ce știi, monseniore, hotărăște orice, zicea polițaiul, dar osîndiții nu trebuie lăsați aici. Vom fi toți măturați de mulțimea asta. Sfinția-ta nu știe de ce-s în stare parizienii cînd se înfierbîntă.

Jean de Marigny întinse brațele, ridicînd și cîrja sa episcopală, ca să arate oamenilor că are să le vorbească. Dar nimeni nu mai voia să-l asculte. Îl împroșcau cu ocări :

— Călăule ! Episcop mincinos ! Dumnezeu te va pedepsi !

— Vorbește, monseniore, vorbește, îi spunea polițaiul.

Tremura pentru slujba și pentru pielea lui ; își amintea de tulburările din 1306, cînd fusese jefuit palatul lui Barbet, polițaiul dinaintea lui.

— Pe doi dintre osîndiții aceștia îi declarăm înrăiți în nelegiuire, rosti episcopul, umflîndu-și zadarnic glasul. Ei au căzut iar în erezia lor. S-au lepădat de judecata bisericii ; biserica se leapădă de dînșii și îi lasă la judecata regelui.

Cuvintele lui se pierdură în hărmălaie. Apoi tot tribunalul, ca un cîrd de gaițe înfricoșate, fugi în catedrala Notre-Dame, a cărei ușă grea se închise numaidecît.

La un semn al polițaiului către Alain de Pareilles, o ceată de arcași se repezi pe scări. Carul fu adus, și osîndiții împinși înăuntru de oștenii care dădeau în ei cu coada suliței. Ei se lăsau îmbrînciți fără cea mai mică împotrivire. Marele maestru și instructorul Normandiei se simțeau totodată istoviți și parcă ușurați. Erau, în sfîrșit, cu conștiința împăcată. Ceilalți doi nu mai pricepeau nimic.

Arcașii deschiseră drum carului, în vreme ce polițaiul Ployebouche poruncea armășeilor săi să curețe piața cît mai

repede, să nu mai rămînă picior de om acolo. Se răsucea în loc, nemaiştiind ce să facă.

— Duceţi-i îndărăt la închisoare ! îi strigă lui Alain de Pareilles. Eu alerg să-l înştiinţez pe rege.

Luă cu el patru armăşei, să-i fie pază.

V

MARGUERITE DE BURGUNDIA, REGINA NAVAREI

În vremea asta, Filip d'Aunay ajunsese la palatul Nesle. Aici se văzu rugat să aştepte în anticamera iatacurilor reginei de Navara. Clipele acestea nu se mai sfîrşeau. Filip se întreba dacă Marguerite era reţinută de cine ştie ce oaspeţi nepoftiţi, sau dacă îşi făcea numai o plăcere lăsîndu-l să tînjească. Aşa ceva ar fi fost în firea ei. Şi, cine ştie, după un ceas, va sfîrşi prin a-i trimite vorbă că nu e chip s-o vadă. Turba de necaz.

Acum trei ani, cînd începuse dragostea lor, nu i-ar fi făcut una ca asta. Sau poate că da. Nu mai ţinea minte. Prins în vraja unei legături care abia se înfiripa şi în care vanitatea îşi avea partea ei tot aşa de mare ca dragostea, ar fi aşteptat pe atunci şi cinci ore de-a rîndul doar ca să-şi zărească ibovnica, să-i atingă degetele, sau să audă de la dînsa o vorbă şoptită chemîndu-l la o întîlnire.

Vremurile se schimbaseră. Piedicile ce stau în cale, care dau atîta farmec unei iubiri la începuturile ei, ajung de nesuferit la o dragoste veche de trei ani, şi adeseori pasiunea moare tocmai fiindcă nu mai întîmpină greutăţile din care s-a născut. Veşnica incertitudine a întîlnirilor, uneori hotărîte şi apoi amînate, îndatoririle impuse de rînduielile curţii, la care se adăugau toanele ciudatei firi a reginei, toate sfîrşiseră prin a-l întărîta în aşa hal pe Filip, încît nu mai ştia decît să se arate năbădăios.

Marguerite nu părea să pună prea mult la inimă lucrurile acestea. Ea gusta plăcerea îndoită de a-şi înşela soţul şi de a-şi chinui amantul. Era dintre femeile acelea care nu află un fior nou în dragoste decît privind la suferinţele pe care le stîrnesc, pînă li se face lehamite chiar şi de această joacă.

Nu trecea o zi fără ca Filip să nu-şi spună că o mare dragoste nu-şi găseşte împlinirea în preacurvie, nu era zi să nu *jure că va rupe cu Marguerite.*

Se *simţea* slab însă şi laş, prins în mrejele ei. Asemenea unui cartofor care se încurcă tot mai rău în iţele jocului umblînd să-şi recîştige miza, el alerga după visurile sale de odinioară, după darurile sale irosite de pomană, după timpul pierdut, după fericirea trecută. Nu avea tăria să se ridice de la masa de joc, zicînd : „am pierdut destul".

Şi iată-l acum aici, rezemat de pervazul unei ferestre, aşteptînd ca ea să binevoiască a-i spune să intre.

Pentru a-şi întoarce gîndul la altele, amăgindu-şi nerăbdarea, privea în curtea palatului la forfota rîndaşilor care scoteau caii spre a-i duce să-i dezmorţească pe micul maidan de alături, numit *Pré-aux-Clercs,* se uita la hamalii care intrau pe poartă cărînd în spinare ciozvîrte de vită şi legături de zarzavat.

Palatul Nesle era alcătuit din două clădiri deosebite : palatul propriu-zis, zidit nu demult, şi apoi *turnul* ridicat sub domnia lui Filip-August, pe vremea cînd zidul de apărare trecea pe aici, ca să fie şi pe malul stîng al Senei un turn la fel cu acela al Luvrului. Filip cel Frumos cumpărase palatul cu şase ani înainte, de la contele Amaury de Nesle, şi îl dăruise fiului său mai mare, regele Navarei, să-i fie reşedinţă.

Pînă atunci turnul fusese folosit drept corp de gardă şi magazie. Marguerite fu aceea care porunci să i se gătească încăperile turnului pentru dînsa, ca să aibă unde se retrage cîteodată, zicea ea, singură cu gîndurile sale şi cu cărţile de rugăciuni, privind de acolo la apele neodihnite ale fluviului. Spunea că are nevoie de singurătate şi, cum toţi ai săi o ştiau cam zurlie, Ludovic al Navarei nu se arătă mirat de această poftă. La drept vorbind, însă, ea nu rîvnise la odăile din turn decît ca să aibă unde-l primi mai în linişte pe chipeşul d'Aunay.

Tînărul scutier se ţinea grozav de mîndru pentru aceasta. De dragul lui, o regină poruncise să se facă dintr-o cetăţuie *un iatac al dragostei.*

Mai pe urmă, cînd frate-său Gautier d'Aunay ajunsese ibovnicul Blanchei, noua pereche de îndrăgostiţi găsise tot în turn un adăpost tainic. Blanche n-avea de ce să-şi bată capul scornind vreo pricină care o aducea acolo. Venea, cică, s-o vadă pe vara şi cumnata ei, iar Marguerite, inimă săritoare, atît aştepta s-o ajute.

Acum însă, de cîte ori privea, ca în clipa asta, zidurile întunecate ale marelui turn cu acoperișul țuguiat, cu ferestrele înalte și înguste care dădeau spre Sena, scutierul nu putea să nu se întrebe dacă nu cumva și alți bărbați cunosc aceleași îmbrățișări pe furate sau aceleași nopți de furtunoasă dragoste... Chiar și în ochii aceluia care credea că o cunoaște mai bine ca nimeni altul, Marguerite rămînea o ființă atît de greu de înțeles ! Și aceste cinci zile fără un semn de viață din partea ei, tocmai cînd toate împrejurările ar fi fost prielnice unei întîlniri, nu erau oare o dovadă ?...

O ușă se deschise și una dintre slujitoare îl pofti pe Filip s-o urmeze. Simțea o greutate pe inimă, avea buzele uscate, dar de astă dată era hotărît să nu se lase dus cu vorba. Străbătu un coridor lung, apoi slujitoarea se făcu nevăzută, lăsîndu-l să pătrundă într-o odaie joasă, înțesată de mobilă, unde plutea mireasma aceea amețitoare pe care Filip o cunoștea bine, o esență de iasomie adusă din Orient de negustorii de parfumuri.

Îi trebui o clipă ca să se obișnuiască cu lumina firavă și căldura iatacului ei. Într-o vatră mare, pe un morman de jeratic, un trunchi de copac ardea cu pîlpîiri roșietice.

— Doamnă... vorbi el.

Un glas veni din fundul încăperii, un glas puțintel răgușit, somnoros parcă.

— Apropie-te, domnule.

Marguerite era oare singură ? Îndrăznea să-l primească în odaia ei, fără martor, cînd regele Navarei putea fi prin preajma locului ?

Se liniști îndată, dezamăgit : regina Navarei nu era singură. Sta culcată pe patul ei, în timp ce o însoțitoare destul de bătrîioară, aproape ascunsă privirilor de pologul patului, ședea pe un scăunel și-i pilea cu grijă unghiile de la picioare.

Filip făcu un pas înainte și, luînd tonul obișnuit al slujitorilor curții, pe care chipul său îl dezmințea, spuse că e trimis de contesa de Poitiers, dornică să afle vești de la regina Navarei, că îi aduce o dată cu salutările contesei și un dar din partea ei.

Marguerite ascultă fără o tresărire. Își ținea frumoasele ei brațe goale aduse sub ceafă și ochii pe jumătate închiși.

Mică de statură, avea părul negru și fața de culoarea chihlimbarului. Se zicea că are cel mai minunat trup din lume și ea făcea tot ce se putea pentru ca acest lucru să se știe.

Filip privea gura ei rotundă, pătimașă, bărbia scurtă, sînii pe jumătate dezgoliți, picioarele fine și plinuțe pe care însoțitoarea le dezvelise.

— Pune darul pe masă, mă uit la el îndată, zise ea.

Se întinse, căscă și Filip îi zări limba trandafirie, cerul gurii, dinții mici și albi ; căsca somnoroasă ca o pisică.

Nu-și întorsese ochii măcar o dată spre el. Filip se ținu să nu izbucnească. Însoțitoarea îl cerceta pe furiș, cu priviri curioase. El se gîndi că prea lăsase să i se citească mînia în obraz. Nu văzuse niciodată însoțitoarea asta bătrînă pe lîngă Marguerite. Era oare una nouă ?

— Trebuie să duc vreun răspuns contesei ?... întrebă el.

— Au ! strigă Marguerite ridicîndu-se. M-ai înțepat, draga mea.

Însoțitoarea îngînă o scuză. Marguerite binevoi în sfîrșit să-l privească pe Filip. Avea ochi negri minunați, cu priviri catifelate care mîngîiau lucrurile și ființele.

— Spune-i cumnatei mele, contesa de Poitiers... rosti ea.

Filip se trăsese puțin într-o parte ca să scape de uitătura iscoditoare a însoțitoarei. Cu un gest nervos al mîinii îi făcu semn amantei sale s-o îndepărteze pe bătrînă. Dar Marguerite părea să nu priceapă, zîmbea, și nici măcar lui Filip, ci așa, în gol.

— Sau nu, nu-i nevoie să-i spui, continuă ea. Am să-i scriu un bilețel pe care i-l vei da.

Apoi, întorcîndu-se către însoțitoare :

— Acum, gata. E timpul să mă îmbrac. Du-te de-mi pregătește veșmintele hotărîte pentru astăzi.

Bătrîna doamnă trecu în odaia vecină, lăsînd însă ușa deschisă, și Filip văzu că ea se uita spre dînsul.

Marguerite se dăduse jos din pat și, trecînd pe lîngă el, îi șopti repede, aproape fără să miște buzele :

— Te iubesc.

— De ce nu te-am văzut de cinci zile ? întrebă Filip tot în șoaptă.

— O, dar frumoasă mai e centura asta ! exclamă ea, desfăcînd cingătoarea. Ce gust are Jeanne și ce mult îmi place darul ei !

— De ce nu te-am văzut ? repetă Filip, coborîndu-și glasul.

— Are să-mi vină de minune cînd voi agăța de ea tășcuța mea cea nouă, spuse foarte tare Marguerite. Domnule d'Aunay, ai timp să aștepți pînă scriu un cuvînt de mulțumire pentru cumnată-mea ?

Se așează la o masă, luă o pană de gîscă și o foaie de hîrtie, făcîndu-i semn lui Filip să se apropie.

„Prudență", scrise dînsa, în așa fel ca ibovnicul să poată citi peste umărul ei.

Apoi strigă doamnei pe care o auzea cotrobăind în încăperea de alături :

— Doamnă de Comminges, du-te și adu-mi-o pe fiică-mea, nici n-am sărutat-o în dimineața asta.

Însoțitoarea ieși.

— Minți, îi spuse atunci Filip. Prudența e un pretext minunat ca să îndepărtezi un amant și să primești pe alții.

Ea nu mințea însă pe de-a-ntregul. Întotdeauna, cînd o legătură de dragoste își trăiește ultimele zile, cînd amanții încep să se certe sau să li se urască unul de altul, se trădează față de cei din jur și lumea descoperă atunci de parcă ar fi o noutate, ceea ce nu e decît sfîrșitul dragostei. Să fi scăpat Marguerite cîteva cuvinte necugetate ? Să fi ajuns izbucnirile mînioase ale lui Filip și la urechea altora, în afara cercului restrîns al celor două surori, Jeanne și Blanche ? De portarul și de camerista care o slujeau în turn Marguerite era sigură ca de ea însăși, căci vîrîse groaza în acești doi servitori, aduși de dînsa din Burgundia, ghiftuindu-i totodată cu aur. Dar, mai știi ? Se simțea pîndită de ochi bănuitori. Regele Navarei făcuse cîteva aluzii în legătură cu succesele ei, glume de soț rîzînd cam chiondărîș. Și apoi, mai era noua însoțitoare, această doamnă de Comminges, care îi fusese impusă de cîteva zile, spre a se face pe placul monseniorului Charles de Valois. În vălurile sale de văduvă, noua însoțitoare umbla de colo-colo, vîrîndu-și nasul peste tot... Și Marguerite se simțea mai puțin hotărîtă ca în trecut să înfrunte primejdia.

— Dar știi că devii plictisitor, îi spuse ea. După ce că ești iubit, mai și bombănești într-una.

— Ei bine, diseară nu voi avea cum să te plictisesc, răspunse Filip. Astăzi nu se ține sfat la curte, chiar regele ne-a spus-o, așa că vei putea să-ți liniștești soțul după pofta inimii.

Văzîndu-i ochii, Filip ar fi putut înțelege, dacă nu era orbit de mînie, că în privința asta, cel puțin, n-avea de ce să-și facă sînge rău.

— Iar eu mă voi duce la curve, adăugă el.

— Prea bine, zise Marguerite. Așa îmi vei putea povesti și mie cum fac dragoste fetele astea. M-ar bucura s-o aflu.

Privirea i se aprinsese, își trecea vîrful limbii pe buze, a batjocură.

„Tîrfă ! Tîrfă ! Tîrfă !" gîndi Filip. Nu știai cum s-o iei ; orice i-ai fi spus, cuvintele se prelingeau pe dînsa, fără s-o pătrundă, ca apa pe un geam.

Marguerite se îndreptă spre un sipet deschis, luă de acolo o pungă nouă țesută în fir de aur, închisă cu trei nestemate mari și pe care Filip n-o mai văzuse la dînsa.

Primise acest dar alaltăieri de la cumnată-sa Isabelle a Angliei, printr-un trimis neștiut de nimeni, care adusese două tășcuțe la fel pentru Jeanne și Blanche. Un bilețel din partea Isabellei le cerea să nu sufle o vorbă despre asta, căci, scria regina Angliei, „soțul meu Eduard se uită la fiecare ban pe care-l cheltuiesc și ar putea să se supere". Cele trei prințese se arătaseră destul de mirate de această drăgălășenie neobișnuită a cumnatei lor. „Are necazuri în căsnicie, vorbiră între ele, și vrea să se apropie de noi."

— Îmi vine de minune, zise Marguerite, trecînd cingătoarea prin inelele de aur și oprindu-se, cu punga lipită de mijloc, în fața unei mari oglinzi de cositor.

— Cine ți-a dat tășcuța asta ? întrebă Filip.

— Mi-a dat-o...

Era gata să spună, cu naivitate, adevărul. Dar văzîndu-l așa de întărîtat, așa de bănuitor, nu se putu opri să nu-și bată joc nițel de dînsul.

— Mi-a dat-o... cineva, zise ea.

— Cine ?

— Ghici !

— Ludovic ?

— Bărbatul meu nu e atît de darnic !

— Cine, atunci ?

— Caută.

— Vreau să știu, am dreptul s-o știu, spuse Filip, aprinzîndu-se. E darul unui bărbat, al unui bărbat bogat, al unui bărbat îndrăgostit... și care are, îmi închipui, pentru ce fi îndrăgostit.

Marguerite continua să se privească în oglindă, punîndu-și tășcuța cînd pe un șold, cînd pe celălalt și sfîrșind prin a o aduce la mijlocul cingătoarei.

— Robert d'Artois, zise Filip.

— Vai, domnule, dar prost gust îți închipui că am, se apără ea. Bădăranul ăsta mătăhălos care miroase întotdeauna a vînat...

Nu le putea trece prin minte nici unuia, nici altuia, cît de aproape de adevăr erau și ce rol jucase Robert d'Artois în trimiterea acestei tășcuțe.

— Atunci, Gaucher de Châtillon, care-ţi dă tîrcoale ca şi tuturor celorlalte femei ? stărui Filip.

Marguerite îşi lăsă capul pe umăr, luînd o poză visătoare.

— Conetabilul [1] ? se miră ea. Nu băgasem de seamă că mă place. Dar fiindcă mi-o spui... Îţi mulţumesc că mi-ai deschis ochii.

— Pînă la urmă am să aflu cine e.

— După ce vei fi pomenit numele tuturor bărbaţilor de la curtea Franţei...

Era gata să adauge : „ai să te gîndeşti poate la curtea Angliei", dar îşi înghiţi vorba văzînd-o pe doamna de Comminges, care se întorcea împingînd înaintea ei pe prinţesa Jeanne, aproape un copilaş încă. Fetiţa călca încet, strînsă într-o rochiţă de catifea împodobită cu perle. N-avea de la maică-sa decît fruntea bombată, rotundă, aproape îndărătnică. Era blondă însă, cu un nas subţire şi gene lungi care clipeau pe ochii limpezi. Putea fi tot aşa de bine copilul regelui Navarei ca şi al lui Filip d'Aunay. Dar nici în privinţa asta Filip nu putuse afla niciodată adevărul, iar Marguerite era prea şireată ca să-şi trădeze asemenea mare taină. De fiecare dată cînd o vedea pe micuţa Jeanne, Filip se întreba : „să fie oare a mea ?" Şi se gîndea că mai tîrziu va fi nevoit să-şi plece capul primind poruncile unei prinţese care poate că era fiică-sa şi care într-o zi va sta poate pe două tronuri. Căci Ludovic de Navara, moştenitorul Franţei, şi Marguerite, soţia sa, nu aveau deocamdată alţi copii.

Marguerite ridică fetiţa, o sărută pe frunte şi, încredinţîndu-se că arată bine, o dădu iar pe mîna însoţitoarei, zicînd :

— Ei, acum am sărutat-o, poţi s-o duci de aici.

Citi în privirea doamnei Comminges că aceasta îşi dădea bine seama că nu o trimisese să-i aducă fetiţa decît ca s-o îndepărteze pentru o clipă. „Trebuie să mă descotorosesc de bătrîna asta", gîndi Marguerite.

O altă doamnă dădu buzna în cameră, întrebînd dacă regele Navarei nu se afla acolo.

— Nu la mine poate fi găsit de obicei la această oră, zise Marguerite.

— E căutat peste tot, vorbi doamna. Regele porunceşte să vină de îndată. Se ţine sfat, care nu suferă întîrziere, la palat.

— Şi se ştie despre ce-i vorba ? întrebă Marguerite.

[1] Comandantul suprem al armatei pînă la Richelieu.

— Pe cît am înțeles, doamnă, templierii s-au răzvrătit împotriva judecății care-i osîndește. Poporul se frămîntă în jurul catedralei Notre-Dame și pretutindeni garda a fost îndoită.

Marguerite și Filip schimbară o privire. Le venise același gînd care n-avea nici o legătură cu treburile domniei. Poate că împrejurările îl vor sili pe Ludovic de Navara să-și petreacă o parte din noapte la palat.

— S-ar putea ca ziua asta să nu sfîrșească așa cum era prevăzut, spuse Filip.

Marguerite îl cercetă o clipă din ochi și găsi că îl făcuse să sufere îndeajuns. El stătea iarăși cu fruntea plecată, într-o atitudine respectuoasă și distantă, dar privirea lui cerșea fericirea. Era tulburată și simțea crescînd în ea din nou dragostea pentru dînsul, ca în zilele dintîi.

— Tot ce se poate, domnule, zise Marguerite.

Și se gîndea în același timp că nu va putea fi vreodată iubită mai mult. Se duse să ia hîrtia pe care scrisese „Prudență" și o aruncă în foc, adăugînd :

— Nu-mi place scrisoarea asta. Îi voi trimite alta contesei de Poitiers, mai tîrziu ; sper să-i pot da știri mai plăcute. Cu bine, domnule.

Filip, cel care ieși din palatul Nesle, nu mai era de fel același Filip care intrase acolo. O singură vorbă de speranță îl făcuse să-și redobîndească încrederea în ibovnica lui, în el însuși, în viața toată, iar dimineața asta pe sfîrșite i se păru numai zîmbet și lumină.

„Mă iubește tot așa de mult ; sînt nedrept cu ea", gîndi el.

Ieșind din corpul de gardă se lovi piept în piept cu contele d'Artois, care tocmai intra. S-ar fi putut crede că uriașul se ținea de Filip, urmărindu-l pas cu pas. Nici vorbă însă de așa ceva. D'Artois era deocamdată foarte absorbit de alte treburi.

— Măria-sa regele Navarei se află în palatul său ? îl întrebă pe Filip.

— Știu doar că e căutat pentru a lua parte la sfatul regelui.

— Ați trecut pe-aici ca să-i dați de știre despre aceasta ?

— Da, răspunse Filip, fără să stea pe gînduri.

Și numaidecît își spuse că minciuna lui, prea lesne de controlat, era o nerozie.

— Tot pentru asta îl caut și eu, zise d'Artois. Monseniorul de Valois ar dori să stea de vorbă cu el înainte de-a se începe sfatul regelui.

Se despărțiră. Dar întîlnirea aceasta neașteptată trezi bănuiala lui d'Artois. „El să fie ?" îi fulgeră prin minte, pe cînd străbătea curtea. Îl zărise pe Filip cu un ceas mai devreme în Galeria marchitanilor, alături de Jeanne și de Blanche. Îl regăsea acum la ușa reginei Marguerite... „Domnișorul ăsta le slujește oare drept curier, sau e amantul uneia din cele trei ? Dacă e așa, n-are să treacă mult pînă s-o aflu."

Căci nu-și pierduse vremea de pomană de cînd se întorsese din Anglia. Doamna de Comminges, care intrase în slujba reginei Marguerite, îi dădea de știre în fiecare zi de toate cîte le vedea pe-acolo. Avea și un om al său pus anume să caște ochii la tot ce se întîmplă noaptea prin împrejurimile turnului Nesle. Lațul era întins. Cu atît mai rău de scatiul ăsta cu pene frumoase, dacă s-o prinde în el !

VI

CUM SE PETRECEAU LUCRURILE LA SFATUL REGELUI

Polițaiul Parisului, alergînd într-un suflet la rege, îl găsise pe acesta în toane bune. Filip cel Frumos admira tocmai trei ogari înalți care îi fuseseră trimiși o dată cu scrisoarea ce urmează :

Sire,

Un nepot al meu a venit să-mi mărturisească, adînc rușinat de nelegiuirea sa, că acești trei ogari pe care îi plîmba s-au izbit de maiestatea-voastră, tăindu-vă drumul. Așa nevrednici cum sînt pentru a vă fi dăruiți, nu-mi găsesc nici cel mai mic merit ca să-i mai păstrez de acum înainte, după ce au atins un atît de măreț și de puternic suveran cum e maiestatea-voastră. Mi-au fost aduși alaltăieri din Anglia. Vă rog să-i primiți pentru ca ei să vă amintească de credința și supunerea umilă a slugii maiestății-voastre.

SPINELLO TOLOMEI

— Mare pișicher e Tolomei ăsta, spuse Filip cel Frumos.

El, care nu voia să primească nici un fel de plocon, nu putea să refuze cîini. Avea cele mai frumoase haite din lume și însemna să atingi singura lui coardă simțitoare dăruindu-i

animale așa de minunate cum erau ogarii pe care îi avea acum în fața ochilor.

În vreme ce polițaiul îi explica ce se petrecuse la Notre-Dame, Filip cel Frumos continua să mîngîie cei trei ogari, să le ridice buza pentru a le cerceta colții albi și gura neagră, să le pipăie pieptul lat.

Între rege și animale, cîini mai cu seamă, se făcea o înțelegere imediată, tainică, tăcută. Spre deosebire de oameni, cîinii n-aveau frică de el. Și de pe acum, cel mai mare din cei trei ogari venise, nechemat, să-și pună capul pe genunchiul regelui, cătînd liniștit la noul său stăpîn.

— Bouville ! strigase Filip cel Frumos.

Hugues de Bouville, primul șambelan al regelui, bărbat de vreo cincizeci de ani, în părul căruia șuvițele albe se împleteau ciudat cu cele negre, făcîndu-l să semene unui cal pag, se ivi în ușă.

— Bouville, trimite vorbă să se adune de îndată sfatul restrîns, porunci regele.

Apoi, lăsîndu-l pe polițai să plece, după ce îi dăduse a înțelege că are să plătească cu capul dacă izbucnește o tulburare cît de mică în Paris, Filip cel Frumos rămase să cugete înconjurat de cîinii săi.

Hotărîse ca ogarul cel mare, care părea că a și prins dragoste de noul stăpîn, să se numească „Lombard", pentru că venea de la un bancher italian.

Sfatul restrîns se adunase nu în sala cea mare de judecată, care putea să cuprindă o sută de oameni și unde se țineau adunările sfatului mare, ci într-o mică încăpere vecină, în care se făcuse foc.

În jurul unei mese lungi, luaseră loc membrii acestui sfat restrîns, pentru a hotărî soarta templierilor. Regele ședea în capul mesei, cu cotul sprijinit de brațul jilțului său, cu bărbia în palmă. La dreapta lui ședeau Enguerrand de Marigny, locțiitorul regelui și întîiul dregător al țării, Nogaret, păstrătorul sigiliilor statului, Raoul de Presle, judecător la înalta curte și alți doi oameni de legi care făceau aici pe grefierii ; la stînga regelui se aflau fiul cel mai mare, Ludovic de Navara, pe care îl găsiseră, în sfîrșit, și Hugues de Bouville, marele șambelan. Două jilțuri vor rămîne goale : cel al contelui de Poitiers, călătorind cu treburi de-ale domniei, și cel al prințului Charles, fiul mai mic al regelui, care plecase de dimineață la vînătoare și nu mai putuse fi ajuns din urmă. Lipsea și monseniorul de Valois, pe care trimiseseră să-l caute la el acasă, unde se vede că

uneltea cu ai săi, cum făcea întotdeauna înainte de a se duce la sfatul regelui. Filip cel Frumos hotărîse să înceapă fără dînsul.

Enguerrand de Marigny vorbi cel dintîi. Cu șase ani mai în vîrstă ca regele, nu așa de înalt ca dînsul, dar la fel de arătos, acest mare senior nu era de viță nobilă. Burghez normand, el se numea Enguerrand Le Portier mai înainte de-a ajunge domnul de Marigny ; cariera sa uimitoare îi adusese tot atîta pizmă cît și respect, iar titlul de locțiitor al suveranului, anume înființat pentru dînsul, făcuse din el un *alter ego* al regelui. Avea 52 de ani, era spătos, cu bărbia lată, cu pielea noduroasă și ducea un trai plin de măreție din uriașa avere pe care și-o strînsese. Trecea drept omul cel mai bun de gură din țară și avea o inteligență politică cu mult mai presus decît a celor din vremea lui.

I-au trebuit doar cîteva minute ca să înfățișeze cum stau lucrurile în toate privințele, după un raport pe care i-l făcuse frate-său, arhiepiscopul de Sens.

— Marele maestru și instructorul Normandiei au fost lăsați pe mîna măriei-tale de către tribunalul bisericii, zise el. Poți face cu ei ce poftești. Nu e oare tot ce nădăjduiam ?

Ușa trîntită vijelios de perete îl întrerupse. Era monseniorul de Valois, fratele regelui și împărat al Constantinopolei, care își făcea astfel intrarea. Fără să-și mai dea osteneala să afle ce se vorbise pînă atunci, noul-sosit izbucni :

— Ce-mi aud urechile, frate ? Domnul Le Portier de Marigny (rostise înadins mai apăsat Le Portier) găsește că toate merg cum nu se poate mai bine ? Ei, dacă-i așa, frate, sfetnicii tăi se mulțumesc cu puțin. Mă întreb, cînd oare vor găsi și ei că toate merg prost ? !

Aerul părea cuprins de un freamăt viu de îndată ce se ivea undeva Charles de Valois. Pașii săi stîrneau un fel de vîrtej. Cu doi ani mai tînăr ca Filip cel Frumos, căruia nu-i prea semăna, era atît de clocotitor, pe cît de liniștit era celălalt.

Pe jumătate chel, cu nasul lucios și obrajii roșii ca ai unui mîncău și băutor ce era, trăit mai mult prin tabere, împingîndu-și înainte burduhanul de pîntec, monseniorul se îmbrăca în veșminte de o bogăție orientală, care ar fi părut caraghioase pe oricare altul. Născut așa de aproape de tronul Franței și nemîngîiat că nu se urcase în el, acest prinț încurcă-lume nu încetase să bată toate drumurile pămîntului pentru a găsi un alt tron pe care să se așeze. Fusese o clipă doar rege al Aragonului, apoi renunțase la acest regat ca să umble cu limba scoasă după coroana de împărat al Germaniei, fiind înfrînt însă cînd se făcuse

alegerea. Prin cea de-a doua soție a sa, Catherine de Courtenay, era împărat cu numele al Constantinopolei, dar un împărat în toată legea, Andronic al II-lea Paleologul, domnea acum în Bizanț. Și toate de cîte se apuca îi mergeau la fel. Faima cea mare i-o adusese campania fulger din Guiana [1] în '97, căci era bun căpitan de oști, și campania din Toscana, unde, sprijinind pe guelfi împotriva ghibelinilor, pustiise Florența și trimisese în surghiun un poetaș care făcea stihuri politice, numit Dante. Pentru care lucru, papa cel dinaintea ăstuia de azi îl făcuse conte de Romagne. Valois ducea trai regesc, își avea curtea lui, propriul său prim-ministru și nu-l putea suferi pe Enguerrand de Marigny din nenumărate motive : pentru că îl știa de neam prost, pentru că era locțiitor al regelui, pentru că își avea statuia înălțată printre acelea ale regilor în Galeria marchitanilor, pentru că ducea o politică potrivnică marilor feudali, pentru tot ce era și tot ce făcea. Valois nu putea să înghită nici în ruptul capului, el, nepot al sfîntului Ludovic, ca țara să fie cîrmuită de un om ieșit din popor. În ziua aceea, venise îmbrăcat în albastru și aur de la pălărie pînă la pantofi.

— Patru moșnegi mai mult morți decît vii, urmă el, a căror soartă ni s-a spus că era hotărîtă... în ce fel, vai ! înfruntă puterea regală, și, cică, toate merg cum nu se poate mai bine. Poporul scuipă în tribunalul bisericii... ce mai tribunal, de altminteri ! dar oricum, e totuși biserica la mijloc !... și aici se spune că toate merg cum nu se poate mai bine. Mulțimea urlă „la moarte !", dar împotriva ta, frate ; și aici auzi că toate merg strașnic. Ei bine, fie cum crezi tu, frate : toate merg cum nu se poate mai bine.

Își ridică mîinile, pe care le avea frumoase și încărcate cu inele, apoi se așeză în primul jilț de la celălalt capăt al mesei, ca pentru a arăta tuturor că, deoarece nu putea să șadă la dreapta regelui, are să șadă în fața lui.

Enguerrand de Marigny rămăsese în picioare, cu o strîmbătură batjocoritoare în colțul buzelor.

— Monseniorul de Valois trebuie să fie rău informat, rosti el pe un ton liniștit. Din cei patru moșnegi de care vorbește, numai doi s-au ridicat împotriva sentinței care îi osîndea. Cît despre popor, toate rapoartele mă asigură că părerile lui sînt foarte împărțite.

[1] Guiana (Aquitania), provincie din sud-vestul Franței, a constituit, începînd din 1154 — cînd devine posesiune engleză — o sursă de numeroase conflicte între Franța și Anglia. La sfîrșitul războiului de o sută de ani (sec. al XV-lea) rămîne definitiv în posesiunea Franței.

— Împărțite ! strigă Charles de Valois. Dar cine îi cere poporului să aibă vreo părere ? Cine îl întreabă ce crede ? Dumneata, domnule de Marigny, și știm pentru ce. Iată unde duce minunata dumitale născocire, de a-i aduna pe tîrgoveți, pe țărani și pe țopîrlani spre a le cere să aprobe hotărîrile regelui ! Acum poporul crede că toate îi sînt îngăduite !

În toate timpurile și în toate țările au fost întotdeauna două partide : al reacțiunii și al progresului. Cele două tendințe se înfruntau în sfatul regelui. Charles de Valois se socotea căpetenia firească a marilor vasali. El întrupa trecutul neîntrerupt, și evanghelia lui politică se întemeia pe unele principii pe care le apăra cu înverșunare : dreptul seniorilor de a se război între dînșii, dreptul marilor feudali de-a bate monedă în ținuturile lor, întoarcerea la ordinea morală a nobilimii războinice, supunerea față de sfîntul scaun, recunoscut ca puterea cea mai înaltă îndrituită să judece neînțelegerile dintre prinți și, în sfîrșit, păstrarea neștirbită a rînduielii sociale a feudalității. Toate, datini statornicite în veacurile trecute, dar pe care Filip cel Frumos, îndemnat de Marigny, le desființase, sau împotriva cărora nu înceta să lupte.

Enguerrand de Marigny reprezenta progresul. Marile sale idei erau centralizarea puterii, unificarea monetară și administrativă, neatîrnarea puterii civile față de autoritatea bisericească, pacea la hotare prin întărirea orașelor-cheie și a garnizoanelor permanente, pacea înlăuntrul țării prin supunerea tuturor față de puterea regală, creșterea producției și a schimburilor, siguranța drumurilor pentru circulația mărfurilor. Li se zicea, acestor măsuri „noutăți". Ele aveau și partea lor rea : ca să ții o poliție care se înmulțea necontenit și să ridici cetăți trebuia bănet, nu glumă.

Combătut aprig de partidul feudal, Enguerrand se străduise să-i dea regelui sprijinul unei clase care, dezvoltîndu-se, dobîndea conștiința importanței sale : burghezia. În nenumărate rînduri, fie că era vorba de strîngerea birurilor sau de afacerea templierilor, de-o pildă, el îi adunase pe burghezii din Paris în fața palatului cîrmuirii. Făcuse același lucru în felurite alte orașe din țară. Avea în minte pilda Angliei, unde se și înființase Camera Comunelor.

Nu li se cerea încă acestor mici adunări franceze să discute hotărîrile regelui, ci doar să ia cunoștință de pricinile care le ființaseră și să le aprobe.

Valois, așa încurcă-lume cum o fi fost, era departe de a fi un neghiob. Nu lăsa să-i scape nici un prilej fără să încerce a-i

scoate nume rău lui Marigny. Vrăjmășia lor, ascunsă multă vreme, ajunsese de cîteva luni la o luptă fățișă, și cearta din 18 martie în sfatul regelui nu era decît un episod.

Harța luase o întorsătură aprigă și învinuirile șfichiuiau usturătoare, de-o parte și de alta.

— Dacă feudalii cei mari, printre care domnia-ta, monseniore, ești cel mai mare, zise Marigny, s-ar fi supus de bunăvoie legiuirilor regale, n-am fi avut nevoie să căutăm reazem în popor.

— Frumos reazem, n-am ce zice ! strigă Valois. Răzmeriţele din 1306, cînd regele și dumneata însuși ați trebuit să vă adăpostiți în cetățuia templului de teama Parisului răsculat, nu v-au slujit de învățătură ! Eu vă prezic de pe acum că nu va trece multă vreme, dacă lucrurile sînt lăsate să meargă așa mai departe, și tîrgoveții se vor lipsi de rege pentru a lua cîrma în mîna lor, iar legile le vor face adunările pe care le-ai născocit dumneata.

Regele tăcea, cu bărbia în palmă și ochii mari deschiși ațintiți drept înaintea lui. Nu clipea niciodată și aceasta dădea privirii sale o fixitate stranie care îi înfricoșa pe toți.

Marigny se întoarse spre el, ca pentru a-i cere să-și folosească autoritatea, punînd capăt unei discuții care ieșea din făgașul ei.

Filip cel Frumos își înălță încet bărbia și spuse :

— Frate, acum de templieri e vorba.

— Fie, zise Valois, bătînd ușor cu degetele în masă. Să vorbim despre templieri.

— Nogaret ! șopti regele.

Ministrul de justiție se ridică. De cînd începuse dezbaterea, clocotea în el o mînie care nu aștepta decît o clipă prielnică pentru a răbufni. Fanatic al binelui obștesc și al intereselor statului, socotea procesul templierilor ca o treabă a *lui* și punea într-însa o patimă ce nu cunoștea margini și nici tihnă. De altminteri, acestui proces își datora slujba înaltă, încă din 1307, cînd arhiepiscopul de Narbonne, pe atunci păstrătorul sigiliilor regale, refuzase, într-o dramatică ședință a sfatului, să pună aceste sigilii pe ordinul de arestare a templierilor, și Filip cel Frumos le luase din mîinile arhiepiscopului pentru a le încredința lui Nogaret. Ciolănos, oacheș, cu fața prelungă și ochii apropiați unul de altul, obișnuia să-și pipăie într-una haina de pe dînsul sau să-și roadă unghia vreunuia din degetele sale turtite. Era aprig, neînduplecat și crîncen ca însăși coasa morții.

— Sire, grozăvia fără seamăn întîmplată acum, de care mintea noastră se cutremură și auzul nostru se înfioară, începu el pe un ton în același timp umflat și repezit, face dovada că orice îndurare și orice milă arătată unor ticăloși e o slăbiciune care se întoarce împotriva voastră.

— E adevărat, zise Filip cel Frumos întorcîndu-se spre Charles de Valois, că îndurarea la care m-ai sfătuit tu, frate, și pe care mi-a cerut-o printr-o scrisoare fiică-mea, regina Angliei, îndurarea aceasta n-a prea dat roade bune... Urmează, Nogaret.

— Li se lasă acestor cîini nărăviți în rele viața, pe care n-o merită, iar ei, în loc să-și binecuvînteze judecătorii, se folosesc numaidecît de viața ce li s-a dăruit ca să insulte biserica și regele. Templierii sînt niște eretici...

— Au fost... îi tăie vorba Charles de Valois.

— Ai spus ceva, monseniore ? întrebă Nogaret, pierzîndu-și răbdarea.

— Ziceam *au fost*, căci, dacă-mi amintesc bine, din cincisprezece mii cîți erau în Franța nu-ți mai rămîn decît patru în mînă... destul de stînjenitori, o recunosc, deoarece, după șapte ani de cercetări, ei își strigă și acum nevinovăția ! Se pare că odinioară, domnule de Nogaret, nu te lăsai pe tînjală, în vremea cînd, cu o singură palmă, ai știut să dai un papă peste cap.

Pe Nogaret îl trecu un fior și pielea obrazului i se întunecă sub părul albăstriu al bărbii. El era acela care se dusese să-l scoată din scaun pe bătrînul papă Bonifaciu al VIII-lea, om de 86 de ani, poruncind să fie pălmuit și tîrît de barbă de pe jilțul său pontifical. Vrăjmașii ministrului nu uitau niciodată să i-o amintească. Pentru acest exces de zel, Nogaret fusese izgonit din sînul bisericii, și Filip cel Frumos a trebuit să folosească toată autoritatea lui pe lîngă Clément al V-lea ca să-i ridice afurisenia.

— Noi știm, monseniore, răspunse el, că te-ai bucurat întotdeauna de sprijinul templierilor. Te bizuiai, fără îndoială, pe oștile lor ca să recucerești, fie și cu prețul pieirii Franței, acel tron fantomă al Constantinopolei pe care, nici pînă astăzi, nu te-ai așezat.

Răspunsese cu ocară la ocară și fața i se înseninâ.

— Asta-i prea de tot ! răcni Valois, ridicîndu-se deodată și răsturnînd scaunul în spatele său.

Un lătrat porni de sub masă, făcîndu-i să tresară pe cei de față, în afară de Filip cel Frumos, și stîrnind un hohot de rîs

regelui Ludovic al Navarei. Lătratul venea de la ogarul cel mare pe care Filip cel Frumos îl păstrase lîngă dînsul și care nu era încă deprins cu asemenea strigăte.

— Ludovic... încetează, zise Filip cel Frumos, ațintind asupra fiului său o uitătură înghețată.

Apoi pocni din degete, chemînd : „Lombard... jos !" și după ce aduse cîinele la loc, cu capul rezemat de coapsa lui, îl mîngîie o clipă.

Ludovic de Navara, căruia i se zicea încă de pe atunci Aiuritul, adică zăbăucul și buimacul, își lăsă nasul în jos ca să-și înăbușe hohotele de rîs. Împlinise 28 de ani, dar minte n-avea decît de 17. Și ochii lui erau limpezi, dar, spre deosebire de tătîne-su, avea privirea șovăitoare și cătînd mereu în lături, iar părul lipsit de luciu.

— Sire, zise Charles de Valois, după ce Bouville, șambelanul, îi ridicase scaunul, sire și iubite frate, martor mi-e Dumnezeu că n-am avut niciodată alta în gînd decît interesele și slava ta.

Filip cel Frumos întoarse ochii spre el, și Charles de Valois se simți mai puțin stăpîn pe ce spunea. Urmă totuși :

— Numai la tine mă gîndesc, frate, cînd văd nimicindu-se cu ușurință ceea ce era tăria regatului. Fără Ordinul templierilor și fără cavaleri, cum ai putea purcede la o cruciadă, dacă ar trebui s-o faci ?

Marigny fu acela care dădu răspunsul.

— Sub înțeleapta domnie a regelui nostru, vorbi el, n-am avut nevoie de cruciade, monseniore, tocmai pentru că nobilimea războinică a stat liniștită și pentru că n-a fost nevoie să fie dusă să-și iroseasc rîvna peste mări și țări.

— Și credința, domnule ?

— Aurul, monseniore, pe care l-am luat templierilor, a umplut vistieria mai mult decît tot negoțul și toate afacerile ce se făceau în dosul flamurilor credinței, iar mărfurile își croiesc tot așa de bine drum fără cruciade.

— Domnule, vorbești ca un păgîn !

— Vorbesc ca un slujitor al regatului, monseniore !

Regele bătu încetișor în masă.

— Frate, zise el iar, de templieri e vorba astăzi... Îți cer sfatul.

— Sfatul meu... sfatul meu ? repetă Valois, luat din scurt.

El era oricînd gata să schimbe lumea întreagă, dar niciodată să-și dea o părere hotărîtă.

— Ei bine, frate, cei care au condus așa de straşnic afacerea asta (arătă spre Nogaret şi Marigny) să te sfătuiască cum s-o duci la capăt. În ce mă priveşte...

Şi făcu gestul lui Pilat.

Păstrătorul sigiliilor şi locţiitorul regelui schimbară între dînşii o privire.

— Ludovic... părerea ta, spuse regele.

Ludovic de Navara tresări, lăsînd să treacă o clipă pînă să răspundă, mai întîi, fiindcă habar n-avea, şi apoi, fiindcă sugea tocmai o bomboană de miere care i se lipise de măsele.

— Ce-ar fi să-i dăm pe mîna papei? vorbi el în cele din urmă.

— Destul, Ludovic, spuse regele înălţînd din umeri.

Marigny ridică şi el sprîncenele cu o expresie de compătimire.

A-l trimite din nou pe marele maestru înaintea papei însemna să iei lucrurile de la început, să pui iarăşi totul în discuţie, răscolind procesul în fond şi în formă, să renunţi la hotărîrea sinoadelor, smulsă cu atîta greutate, prin care recunoşteau că judecarea templierilor nu-i treaba papei, să te lipseşti de rodul celor şapte ani de strădanii şi să le dai osîndiţilor prilejul de a tăgădui tot ce au mărturisit.

„Şi cînd te gîndeşti că nătărăul ăsta are să-mi urmeze la tron, îşi spunea Filip cel Frumos, uitîndu-se la fiu-său. Ei, să sperăm că pînă atunci îi va mai veni mintea la cap."

O ploaie cu băşici răpăi în geamurile plumbuite.

— Bouville! chemă regele.

Hugues de Bouville crezu că regele îi cere părerea. Marele şambelan nu era decît devotament, supunere, credinţă, grijă de a plăcea, dar nu-l tăia capul să ia singur vreo hotărîre. Se întreba deci, ca întotdeauna, cam ce ar dori Filip cel Frumos să audă din gura lui.

— Mă gîndesc, sire, mă gîndesc... răspunse el.

— Porunceşte să se aducă lumînări, nu se vede de loc... zise regele. Nogaret, părerea dumitale?

— Cei care au căzut din nou în erezie să sufere pedeapsa ereticilor... şi fără amînare, răspunse păstrătorul sigiliilor.

— Poporul ce zice? întrebă Filip cel Frumos, mutîndu-şi privirea asupra lui Marigny.

— Fierberea lui se va potoli de îndată ce aceia care au pricinuit-o vor fi încetat să mai existe, grăi locţiitorul regelui.

Charles de Valois făcu o ultimă încercare.

— Frate, zise el, ia aminte că marele maestru avea rang de principe suveran și că a te atinge de capul său înseamnă să lovești în legea de temelie care ocrotește capetele regești...

Privirea regelui îi curmă vorba.

Urmă o tăcere apăsătoare, apoi Filip cel Frumos rosti :

— Jacques de Molay și Geoffroy de Charnay vor fi arși astă-seară în ostrovul jidovilor, dinaintea palatului. În văzul lumii s-au răzvrătit, în văzul lumii își vor primi pedeapsa. Am zis.

Se sculă în picioare și toți ceilalți făcură la fel.

— Ai să întocmești hotărîrea, domnule de Presle. Vreau, domnii mei, ca toți să fiți de față la pieirea lor, iar fiul nostru Charles să fie și el acolo. Îl vei înștiința despre aceasta, tu, fiule, sfîrși regele, privindu-l pe Ludovic de Navara.

Apoi chemă :

— Lombard !

Și ieși cu cîinele după dînsul.

La acest consiliu la care luaseră parte doi regi, un împărat și un vicerege, doi oameni fuseseră osîndiți la moarte. Nici unul dintre cei de față n-avusese o clipă măcar sentimentul că era vorba de două vieți omenești ; nu era vorba decît de principii.

— Nepoate, îi zise Charles de Valois lui Ludovic Aiuritul, am fost martori în această zi la sfîrșitul nobilimii feudale.

VII

TURNUL ÎNDRĂGOSTIȚILOR

Înnoptase de-a binelea. O pală de vînt ducea de ici-colo miresme de pămînt jilav, de nămol și de sevă în fierbere, gonind nori grei pe un cer fără stele.

O luntrișoară care tocmai se desprinsese de mal în dreptul turnului palatului Luvru înainta pe Sena, a cărei apă sclipea ca o platoșă veche bine unsă.

Doi pasageri erau așezați spre fundul bărcii, cu fețele vîrîte în gulerul mantalelor largi.

— Ciudată vreme azi, zise luntrașul, apăsînd încet pe vîslele lui. Te scoli dimineața pe o negură de nu vezi la doi pași, apoi deodată, cînd sună de zece, iaca și soarele. Îți zici : s-a pornit primăvara. Nici nu sfîrșești vorba, încep iarăși babele să-și scu-

ture cojoacele, şi zloata o ţine aşa pînă la toacă. Acuşica s-a stîrnit vîntul, care se va înteţi, de bună seamă... Ciudată vreme.

— Dă-i mai iute, unchiaşule, zise unul din pasageri.

— Fac şi eu ce pot, răspunse luntraşul. Sînt bătrîn, vedeţi şi dumneavoastră ; 53 am să am la Sfîntul Mihail. Nu mai am vlagă, aşa ca dumneavoastră, tinerii mei domni...

Era îmbrăcat în zdrenţe şi părea că-i place să vorbească pe un ton plîngăreţ.

— Care va să zică, mergem chiar la turnul Nesle ? urmă el. E vreun locşor acolo să tragem la mal ?

— Firește că e, răspunse acelaşi pasager.

— Că nu prea merge nimeni într-acolo, e greu de trecut.

La oarecare depărtare, în stînga, se zăreau jucînd lumini pe ostrovul jidovilor, iar mai încolo, ferestrele luminate ale palatului. Mulţime de luntre roiau înspre partea aceea.

— Care va să zică, nobilii mei domni, nu vă duceţi să vedeţi cum îi prăjeşte pe templieri ? vorbi iar luntraşul. Se spune că şi regele are să fie acolo cu fiii săi. Adevărat oare ?

— Se pare, făcu pasagerul.

— Dar prinţesele vor fi şi ele de faţă ?

— Nu ştiu... se prea poate, zise pasagerul întorcîndu-şi capul, ca să arate că nu ţine să mai lungească vorba.

Apoi, către tovarăşul său, şopti printre dinţi :

— Nu-mi place moşulică ăsta, prea vorbeşte mult.

Celălalt pasager înălţă nepăsător din umeri, şi după o clipă, şuşoti :

— Cum ţi-a dat ea de veste ?

— Prin Jeanne, ca întotdeauna, răspunse primul.

— Contesa Jeanne, drăguţa de ea, cît bine ne-a mai făcut !

Cu fiecare lovitură de vîsle turnul Nesle se apropia tot mai mult, înălţîndu-şi uriaşele sale ziduri negre spre cerul negru.

Cel mai voinic dintre cei doi pasageri, cel care vorbise ultimul, îşi puse mîna pe braţul vecinului său, murmurînd :

— Gautier, în seara asta sînt fericit... Dar tu ?

— Eu sînt mulţumit, Filip.

Astfel vorbeau cei doi fraţi d'Aunay, Gautier şi Filip, ducîndu-se la întîlnirea pe care Marguerite şi Blanche le-o dăduse îndată ce aflaseră că soţii lor vor fi opriţi toată seara lîngă rege. Şi o dată mai mult, tot contesa de Poitiers le făcuse codoşlîcul, avînd grijă să-i vestească pe ibovnici.

Filip d'Aunay îşi stăpînea cu greu nerăbdarea şi bucuria. Toată neliniştea care îl frămîntase în dimineaţa aceea pierise, toate bănuielile lui i se păreau acum nedrepte şi fără noimă.

Marguerite îl chemase ; pentru dînsul Marguerite înfrunta toate primejdiile ; peste cîteva clipe o va ține în brațele sale și el se jura să fie amantul cel mai drăgăstos, mai vesel, mai înfocat din cîți ar fi în lume.

Luntrea ajunse la malul pe care se sprijinea zidul uriaș al turnului. Creșterea din ultimele zile a fluviului lăsase acolo un strat de nămol.

Vîslașul întinse brațul celor doi tineri pentru a-i ajuta să coboare.

— Așadar, moșule, ne-am înțeles, îi zise Gautier. Ne aștepți aici, fără să te depărtezi și fără să te vadă cineva.

— Vă aștept și toată viața, dacă doriți, tînărul meu domn, de vreme ce mă plătiți pentru asta, răspunse luntrașul.

— O jumătate de noapte va fi de-ajuns, zise Gautier.

Îi dădu un gologan de argint, de douăsprezece ori mai mult cît făcea cursa, și îi făgădui încă pe atîta la întoarcere. Vîslașul mulțumi, plecîndu-se adînc.

Călcînd cu grijă ca să nu lunece și nici să se murdărească prea tare de noroi, cei doi frați ajunseră din cîțiva pași la o ușă tainică, în care bătură într-un anume fel știut numai de dînșii. Ușa se deschise încetișor.

— Bună seara, înălțimile-voastre, îi întîmpină slujnica pe care Marguerite o adusese din Burgundia.

Ținea în mînă un căpețel de lumînare aprinsă și, după ce zăvorî la loc ușa, o luă înaintea celor doi, pe o scară în spirală.

Marea încăpere de la întîiul cat al turnului, unde îi pofti să intre, nu era luminată decît de pîlpîirile roșietice ale focului mare din vatra în care ardeau bușteni întregi. Vîlvătaia lor se pierdea într-o licăreală slabă pe tavanul înalt în chip de boltă, sprijinit pe douăsprezece arcade ogivale.

Aici, ca și în iatacul Margueritei, plutea o mireasmă de iasomie ; totul era îmbibat de acest parfum, brocatele întinse pe perete, covoarele, blănurile de sălbăticiuni împrăștiate din belșug pe divanurile joase, după moda orientală.

Prințesele nu erau acolo. Slujnica ieși zicînd că se duce să le vestească sosirea.

Cei doi tineri, după ce lepădară mantiile lor largi, se dădură mai aproape de vatră și își întinseră mîinile, cu gîndul la altceva, spre vîlvătaia roșietică.

Cu doi ani mai mare ca frate-său, căruia îi semăna grozav, Gautier era însă mai scund, mai voinic și mai blond. Avea grumazul lat, obrajii trandafirii și privea viața ca pe o joacă. Nu era, ca celălalt, mistuit de dragoste. Era însurat — și nimerise

bine — cu una din neamul Montmorency, avînd și trei copii de la dînsa.

— Mă întreb mereu, zise el continuînd să-și încălzească mîinile, pentru ce m-a luat Blanche să-i fiu amant și chiar pentru ce are un amant. La Marguerite asta e lesne de înțeles. E de-ajuns să-l vezi pe Ludovic de Navara, cu uitătura lui bleagă, cu pieptul scofîlcit și tîrîndu-și picioarele, și să te privești alături, ca să înțelegi numaidecît. Și apoi mai sînt și alte lucruri pe care le știm...

Amintea pe ocolite, prin cuvintele acestea, de unele taine ale căsniciei regale, de puțintica vlagă iubăreață a regelui Navarei și de ura surdă ce era între soți.

— Dar pe Blanche n-o înțeleg, urmă Gautier d'Aunay. Soțul ei e frumos, mult mai frumos ca mine... Ba da, așa e, Filip, să nu zici că nu. E mai frumos, leit tată-său, regele... Își iubește soția și, orice ar spune Blanche, cred că și ea îl iubește. Pentru ce, atunci ? Mă întreb de fiecare dată, cînd vin s-o văd, cum de-a dat norocul ăsta peste mine.

— Pentru că vrea să facă și ea ca vară-sa, răspunse Filip.

Se auzi un zgomot ușor de pași, apoi șușoteli în coridorul care ducea din palat în turn, și cele două prințese apărură.

Filip se repezi la Marguerite, dar se opri deodată, înainte de a ajunge la dînsa. Zărise la cingătoarea amantei sale tăișcuța de aur și nestemate care-i stîrnise atîta furie în dimineața aceea.

— Ce ai, frumosul meu Filip ? întrebă Marguerite cu brațele întinse spre dînsul și obrazul gata de sărutat. Nu ești fericit în seara asta ?

— Ba da, răspunse el cu răceală.

— Ce-ți mai veni în minte ? Ce te-a apucat...

— Ți-ai... pus-o înadins ca să mă necăjești ? întrebă el arătînd spre punga de aur.

Marguerite simți că o îneacă rîsul.

— Ce nătîng îmi ești, ce gelos și ce încîntător ! Așadar, n-ai priceput că am glumit azi-dimineață ? Uite, ți-o dau, ia punga asta dacă numai așa îți vine inima la loc. Vezi bine că nu e un dar de dragoste.

Desprinse tăișcuța din șold și o agăță de cingătoarea lui Filip, care rămase uluit. El încercă să se împotrivească.

— Ba da, ba da, vreau s-o porți tu, zise ea. Acum e într-adevăr un dar de dragoste, pentru tine. Nu, primește-o ! Nimic nu-i prea frumos pentru frumosul meu Filip. Dar nu mă mai întreba de la cine am punga asta, căci aș fi silită să ți-o iau îndărăt. Pot doar să-ți jur că nu un bărbat mi-a dat-o. De

altminteri Blanche are una la fel. Blanche, adăugă ea întorcîndu-se spre vară-sa, arată-i punga ta lui Filip. Pe a mea i-am dăruit-o.

Blanche se lungise pe unul din paturi, în partea cea mai întunecoasă a încăperii, iar Gautier, îngenuncheat lîngă dînsa, îi acoperea de sărutări sînii și mîinile.

— Mă prind pe ce vrei, șopti Marguerite la urechea lui Filip, că nu va trece un minut și frate-tău va primi același dar.

Ridicîndu-se pe jumătate, Blanche întrebă :

— Nu e primejdios să facem asta, Marguerite, și avem oare dreptul s-o facem ?

— Firește că da, răspunse Marguerite. Nimeni în afară de Jeanne nu le-a văzut și nu știe că le-am primit.

— Dacă-i așa, izbucni Blanche, nu vreau ca frumosul meu amant să fie mai puțin iubit și mai puțin împodobit ca al tău.

Și își desfăcu punga pe care Gautier o primi fără împotrivire, nici stînjeneală, deoarece și frate-său primise una.

Marguerite se uită la Filip cu o privire care voia să spună : „Ei, nu ți-am zis eu ?" Filip îi surîse. „Uimitoare Marguerite", gîndi el.

Nu va fi în stare niciodată să-i ghicească gîndul, nici s-o înțeleagă. Era oare aceeași femeie care se arătase dimineața crudă, cochetă, vicleană, jucîndu-l pe degete așa cum ar fi învîrtit un fazan în frigare, iar acum, făcîndu-i un dar de o sută cincizeci de livre, stătea în brațele lui, supusă, drăgăstoasă, aproape tremurînd ?

— Cred că te iubesc așa de mult, murmură el, pentru că nu te înțeleg.

Nici un compliment nu-i putea face Margueritei mai multă plăcere. Îi mulțumi, îngropîndu-și buzele în grumazul lui. Apoi, dezlipindu-se deodată și ciulind urechea, le strigă :

— Auziți ? Templierii. Îi aduce la rug.

Cu privirea aprinsă în obrazul însuflețit de o curiozitate tulbure, îl tîrî pe Filip spre fereastră, un fel de pîlnie scobită în grosimea zidului, și deschise vitraliul.

Un murmur prelung de glasuri pătrunse în odaia din turn.

— Blanche, Gautier, veniți să vedeți ! îi chemă Marguerite.

Dar Blanche răspunse cu un geamăt fericit :

— Ah, nu ! Nu vreau să mă mișc de aici, mă simt așa de bine !

Între cele două prințese și amanții lor pierise de mult orice rușine și prinseseră obiceiul de a se deda, unii în fața altora, la toate desfătările dragostei. Dacă Blanche întorcea ochii uneori

și își ascundea goliciunea în ungherele mai întunecoase. Marguerite, dimpotrivă, găsea o plăcere sporită să privească la dragostea celorlalți, precum și de-a se lăsa îmbrățișată sub ochii lor.

Acum, însă, stătea lipită de fereastră, fără să-și poată lua privirea de la spectacolul ce se desfășura în mijlocul Senei. Colo jos, pe ostrovul jidovilor, o sută de arcași stînd roată ridicau făclii aprinse și flacăra legănată de vînt a tuturor făcliilor alcătuia o peșteră de lumină în care se vedea deslușit uriașul rug înălțat și calfele călăului cățărîndu-se și prăvălind butucii rotunzi din stiva pregătită. Dincolo de arcași, ostrovul, care în celelalte zile nu era decît un imaș unde locuitorii duceau la păscut vacile și caprele, acum gemea de lume, și sumedenie de bărci brăzdau fluviul, încărcate de oameni care țineau să fie de față la supliciul templierilor.

Desprinsă de malul drept, o luntre mai grea ca toate celelalte și plină de oșteni în picioare se oprise la ostrov. Din ea coborîră două mari umbre cenușii, purtînd pălării ciudate, în urma unui călugăr care ducea o cruce. Atunci, larma surdă a mulțimii crescu, devenind un vuiet uriaș. Aproape în același timp, un pridvor mare se lumină în turnul de apă zidit la capătul grădinii palatului. Se văzură umbre mișcîndu-se în acest pridvor. Și vuietul mulțimii se stinse deodată. Regele și sfetnicii săi luaseră loc.

Marguerite pufni de rîs, într-un chiot lung și ascuțit care nu se mai sfîrșea.

— De ce rîzi ? întrebă Filip.

— Pentru că Ludovic e acolo, răspunse ea, și de-ar fi lumină ar putea să mă vadă.

Îi luceau ochii ; buclele negre îi jucau pe fruntea bombată. Dintr-o smucitură își trase rochia, dezvelind frumoșii săi umeri de culoarea chihlimbarului, apoi lăsă să-i lunece jos tot ce mai avea pe dînsa pînă rămase goală, ca și cum ar fi voit, prin depărtările nopții, să-și bată joc de soțul pe care nu-l putea suferi. Atrase pe șoldurile ei mîinile lui Filip.

În fundul iatacului Gautier și Blanche erau culcați unul lîngă altul, contopiți într-o îmbrățișare, iar trupul Blanchei avea reflexe sidefii.

Colo jos, în mijlocul fluviului, vuietul se pornise iar. Templierii erau legați pe rugul căruia dintr-o clipă într-alta avea să i se dea foc.

Marguerite se înfioră sub adierea răcoroasă a nopții și se apropie de cămin. Rămase o clipă cu ochii ațintiți la vatră, lăsîndu-se pătrunsă de căldura mîngîietoare pînă ce dogoarea

jarului deveni de nesuferit. Flăcările i se răsfrîngeau pe trup în licăreli jucăuşe.

— Vor arde, vor arde, zise ea cu voce gîfîitoare şi răguşită, în vreme ce noi...

Ochii ei căutau în inima focului vedenii cumplite pentru a-şi aţîţa plăcerea.

Se întoarse deodată şi, oprindu-se în faţa lui Filip, i se dădu, de-a-n picioarele, aşa cum nimfele din poveste se dădeau faunilor cu poftele aprinse.

La lumina focului din vatră, umbra lor se aşternea pe perete, uriaşă, pînă în ogivele tavanului.

VIII

„VĂ CHEM LA JUDECATA LUI DUMNEZEU..."

Grădina palatului nu era despărţită de ostrovul jidovilor decît printr-un braţ subţire de apă. Rugul fusese înălţat în aşa fel încît să fie cu faţa spre pridvorul regal ; din locul său Filip cel Frumos putea să vadă totul foarte bine.

Mulţimea curioşilor nu mai contenea să se reverse pe amîndouă malurile fluviului, şi ostrovul însuşi, negru de atîta lume, abia se mai deslueşea. În seara asta luntraşii îşi umpluseră chimirul.

Dar oşteni cu suliţele în mînă făceau zid stăvilind îmbulzeala ; armăşei împănau mulţimea ; cete de arcaşi păzeau pe la poduri şi la capătul străzilor ce dădeau înspre Sena. Stăpînirea n-avea de ce se teme.

— Marigny, poţi să-l feliciţi pe poliţai, zise regele locţiitorului său aflat lîngă dînsul.

Frămîntarea care stîrnise în dimineaţa aceea teama că ar putea duce la o răscoală nu mai era acum decît o petrecere a gloatei, o zarvă voioasă de bîlci, o desfătare tragică hărăzită de rege capitalei sale. Totul aducea a tărăboi de iarmaroc. Cerşetorii de pe la uşile bisericilor se amestecau printre burghezii care veniseră acolo cu soaţele şi plozii, „dezmăţatele" năvăliseră, vopsite şi sulemenite, de prin ulicioarele din dosul catedralei Notre-Dame, unde îşi făceau meseria. Puştii se strecurau printre picioarele oamenilor ca să ajungă în rîndurile din faţă. Cîţiva evrei, strînşi în cete sfioase, veniseră să privească rugul care, de data asta, nu era pregătit pentru ei. Şi frumoase doamne în ja-

chete îmblănite, rîvnind la emoţii tari, se lipeau de craii lor, sclifosindu-se cu ofuri şi ohuri.

Vremea era destul de răcoroasă şi vîntul sufla în vîrtejuri. Pîlpîirea făcliilor brăzda apa fluviilor cu dungi roşietice.

În fruntea arcaşilor săi, dumnealui Alain de Pareilles, cu viziera coifului ridicată, se ţinea pe cal, cu mutra-i plictisită de totdeauna.

Rugul era mai înalt ca un stat de om ; călăul şi calfele lui, îmbrăcaţi în roşu, cu glugi pe cap, se tot suceau primprejur, rînduind butucii, pregătind mănunchiurile de surcele, cu grija de-a face treaba cum se cuvine.

În vîrful rugului, marele maestru al templierilor şi instructorul Normandiei erau legaţi cot la cot de stîlpii lor, cu faţa întoarsă spre pridvorul regal. Li se pusese pe cap semnul ruşinii, mitra de hîrtie a ereticilor. Vîntul se juca cu bărbile lor.

Un călugăr, cel pe care Marguerite îl zărise din turnul Nesle, ridica pînă la osîndiţi o cruce mare şi îi îndemna să se gătească de moarte. Mulţimea din jur făcu tăcere ca să poată auzi ce spune :

— Peste o clipă vă veţi înfăţişa înaintea lui Dumnezeu, striga călugărul. Mai e vreme încă să vă spovediţi păcatele şi să vă căiţi... Faceţi-o acum, vă conjur pentru cea din urmă oară !

De-acolo sus, de pe rugul lor, încremeniţi între cer şi pămînt, desprinşi parcă de viaţă, osîndiţii nu răspunseră. Privirile li se lăsau în jos spre călugăr, pline de un adînc dispreţ.

Un murmur trecu din gură în gură :

— Nu vor să se spovedească, nu se căiesc...

Tăcerea se făcu mai grea, mai adîncă. Călugărul îngenunchease la picioarele rugului şi bolborosea rugăciuni. Călăul luă din mîna uneia din calfele sale şomoiogul de cînepă aprinsă şi îl învîrti de cîteva ori prin aer ca să aţîţe flacăra.

Un copil strănută şi se auzi răsunînd numaidecît zgomotul unei palme.

Căpitanul Alain de Pareilles se întoarse spre pridvorul regal, ca şi cum ar fi aşteptat o poruncă, şi toate privirile, capetele toate se răsuciră într-acolo. Şi în toate piepturile răsuflarea se opri deodată.

Filip cel Frumos era în picioare, lîngă balustradă, iar sfetnicii săi stăteau nemişcaţi în jurul său. Feţele lor alăturate se deslueau în lumina făcliilor, semănînd cu un basorelief de piatră trandafirie sculptat în coasta turnului.

Chiar şi osîndiţii îşi ridicaseră ochii într-acolo. Privirea regelui şi aceea a marelui maestru se încrucişară, rămînînd o

clipă prinse una de alta, măsurîndu-se. Nimeni nu putea să știe ce gînduri, ce simțăminte, ce amintiri se frămîntau sub fruntea celor doi vrăjmași. Mulțimea înțelese însă, cu simțul ei înnăscut, că se petrecea acolo ceva măreț, ceva cumplit și supraomenesc în această înfruntare mută dintre regele atotputernic, înconjurat de slujitorii gata să-i împlinească voința, și marele maestru al cavalerilor legat de stîlpul infamiei, între acești doi oameni pe care nașterea și întorsăturile istoriei îi ridicaseră deasupra tuturor celorlalți semeni ai lor.

Filip cel Frumos, într-o pornire de milă, avea oare să-i ierte pe osîndiți în ultima clipă ? Jacques de Molay avea oare să se umilească cerînd îndurare ?

Regele făcu semn cu mîna și se văzu un smaragd scînteindu-i în deget. Alain de Pareilles repetă gestul cu ochii la călău, și acesta vîrî șomoiogul sub maldărul de crengi și surcele ale rugului. Un suspin uriaș scăpă din mii de piepturi, suspin de ușurare și de groază, de bucurie tulbure și de spaimă, de neliniște, de scîrbă și de plăcere, amestecate.

Cîteva femei începură să urle. Copiii își ascunseră capul în poalele părinților. Se auzi vocea unui bărbat, strigînd :

— Și doar ți-am spus să nu vii !

Fumul începu să se înalțe în rotocoale groase pe care o rafală de vînt le abătu înspre pridvorul regelui.

Monseniorul de Valois se apucă să tușească dinadins și se trase îndărăt între Nogaret și Marigny.

— Dacă o ține tot așa, zise el, ne vom înăbuși mai înainte ca templierii dumneavoastră să ardă. Ați fi putut barem porunci să se aducă lemne uscate.

Nimeni nu luă în seamă spusa lui. Cu fața încruntată și ochii aprinși, Nogaret își sorbea lacom izbînda. Rugul acesta era încununarea celor șapte ani de lupte și de călătorii istovitoare, rodul miilor de cuvinte rostite pentru a convinge, ale miilor de pagini scrise pentru a dovedi. „Haide odată, ardeți, mistuiți-vă în flăcări, gîndea el. Destul ați lungit-o, ținîndu-mă în loc. Dreptatea era de partea mea și v-am răpus."

Urmînd pilda regelui, Enguerrand de Marigny se silea să rămînă nepăsător și să privească acest supliciu ca pe o necesitate de stat. „Trebuia, trebuia", își repeta el în gînd. Nu putea însă, văzînd oameni murind, să nu cugete la moarte. Cei doi osîndiți pe care îi avea sub ochi încetau să mai fie abstracțiuni politice. Faptul că un tribunal îi găsise vătămători pentru ordinea publică nu-i împiedica să fie niște făpturi alcătuite din carne, gînduri, dorințe și dureri, ca oricare, ca

el însuşi. „În locul lor, aş fi oare în stare de asemenea curaj ?" se întreba Marigny, fără să se poată opri de a-i admira. Cuvintele „în locul lor" îi stîrniră un fior prin şira spinării. Îşi veni însă repede în fire. „Nu zău, ce-mi trece prin minte ! vorbi în sinea lui. Mă paşte şi pe mine boala sau nenorocirea, ca pe oricare, dar nimic altceva. Persoana mea e apărată la tot pasul. Ca şi de rege, nimeni nu se poate atinge de mine..."

Marele maestru, însă, nici el n-avea să se teamă de ceva cu şapte ani în urmă, şi nimeni nu era atît de puternic ca dînsul...

Hugues de Bouville, vrednicul şambelan cu chica bălţată, murmura o rugăciune abia mişcînd buzele.

Vîntul se înteţi, şi fumul, din clipă în clipă mai gros şi mai înalt, îi împrejmui pe osîndiţi, ascunzîndu-i aproape de privirile mulţimii. Se auzi cum cei doi moşnegi legaţi de stîlpii lor tuşesc şi horcăie.

Ludovic de Navara începu să rîdă prosteşte, frecîndu-şi ochii înroşiţi.

Frate-său Charles, mezinul lui Filip cel Frumos, întoarse capul. Se vedea numaidecît că priveliştea nu-l încîntă. Avea 20 de ani ; era zvelt, blond şi trandafiriu, iar cei care îl cunoscuseră pe tată-său la aceeaşi vîrstă ziceau că îi seamănă leit, doar că arăta mai puţin voinic şi totodată mai puţin autoritar, ca o copie ştearsă a unui model mare. Înfăţişarea o avea, dar îi lipsea firea oţelită.

— Văzui adineauri lumină la tine, în turn, îi spuse el lui Ludovic, pe şoptite.

— Or fi paznicii care vor şi ei să privească.

— Le-aş da bucuros locul meu, murmură Charles.

— Cum ? făcu Ludovic de Navara, nu te amuză să vezi cum e prăjit naşul Isabellei ?

— E drept că Molay a fost naşul surorii noastre, şopti Charles.

— Eu unul, zise Ludovic de Navara, găsesc asta foarte nostim.

— Ludovic... încetează odată ! făcu regele, sîcîit de şuşoteala lor.

Ca să-şi risipească neliniştea ce-l năpădise, tînărul prinţ Charles se sili să-şi abată gîndurile înspre ceva mai plăcut. Şi începu să se gîndească la soţia sa, Blanche, la minunatul ei zîmbet, la trupul ei, la braţele ei subţiri care se vor întinde peste cîteva clipe ca să-l facă să uite priveliştea asta cumplită.

Grozav mai știa să-l iubească și să împrăștie fericirea în jurul ei ! De nu le-ar fi murit cei doi copii ai lor în primele luni după naștere... Vor face alții și viața nu le va mai fi umbrită de nici o grijă... Bucurie netulburată, dorințele împlinite... Blanche îi spusese că se va duce în seara asta la vară-sa Marguerite, să-i țină de urît. Acum trebuie să se fi întors acasă. Se îmbrăcase oare destul de gros, luase oare o escortă îndeajuns de numeroasă ?

Urletul mulțimii îl făcu să tresară. Flăcările țîșniră din rugul aprins. La o poruncă a lui Alain de Pareilles arcașii își stinseră torțele în iarbă și noaptea nu mai fu luminată decît de văpăile rugului.

Vîlvătaia îl atinse mai întîi pe instructorul Normandiei. Acesta se dădu înapoi cu o zvîcnitură înfiorătoare cînd limbile de foc începură să-l lingă, iar gura i se deschise largă, parcă încercînd zadarnic să tragă în piept aerul care se depărta. Cu toate că era legat strîns, trupul său se îndoi aproape în două ; mitra de hîrtie îi căzu de pe cap, lăsînd să i se vadă marea cicatrice albă pe fruntea violetă. Focul se tot rotea în jurul său. Apoi, un val gros de fum cenușiu îl înghiți cu totul. Cînd se risipi fumul, Geoffroy de Charnay era cuprins de flăcări, urlînd și gîfîind și încercînd să se smulgă din stîlpul morții, care tremura, gata să iasă din temelia lui de butuci. Se vedea că marele maestru îi strigă ceva, dar mulțimea hărmăluia acum așa de tare ca să-și biruie groaza, încît nu se putu auzi nimic, afară de cuvîntul „frate" strigat de două ori.

Calfele călăului alergau de colo-colo, îmbrîncindu-se, aruncînd în văpaie alți bușteni din stiva pregătită și aținînd focul cu vătraie lungi de fier.

Ludovic de Navara, a cărui minte lucra întotdeauna cu încetineală, îl întrebă pe frate-său :

— Zici că era lumină în turnul Nesle ?

Și o grijă păru să-l frămînte o clipă.

Enguerrand de Marigny își pusese mîna streașină înaintea ochilor ca pentru a se feri de lumina orbitoare a flăcărilor.

— Frumoasă priveliște de iad ne dai, Nogaret ! zise monseniorul de Valois. Oare la viața dumitale viitoare ți-e gîndul ?

Guillaume de Nogaret nu răspunse.

Rugul devenise o vîlvătaie uriașă, și Geoffroy de Charnay nu mai era acum decît ceva care se înnegrea mereu, pîrîia, se umfla acoperindu-se de bășici, și se afunda încet în cenușă, prefăcut el însuși în cenușă.

Niște femei leșinară. Altele dădeau fuga la mal pentru a-și vărsa greața în apa fluviului, aproape sub nasul regelui. După ce urlase atîta, mulțimea se potolise, iar unii începuseră să vorbească de o minune, fiindcă vîntul se încăpățîna să sufle numai într-o parte și marele maestru nu fusese încă atins de flăcări. Cum de putea el ține atîta vreme ? Pe locul unde se afla, rugul părea nevătămat.

Apoi, pe neașteptate, din jeraticul scormonit cu vătraiele, flăcările aținate izbucniră în fața marelui maestru.

— Gata, i-a venit și lui de hac ! exclamă Ludovic de Navara.

Cu obrazul prelung și gîtul întins, se scutura de rîs, rîsul acela de neînțeles care îl apuca în fața celor mai tragice situații.

Nici chiar în clipa asta, ochii cei mari și reci ai lui Filip cel Frumos nu clipeau.

Și, deodată, cuvîntul marelui maestru țîșni din perdeaua de foc și, ca și cum s-ar fi adresat fiecăruia în parte, cuvîntul acesta îl izbi pe fiecare drept în obraz. Cu o putere de neînvins și un glas care de pe acum venea parcă de dincolo de viață, Jacques de Molay vorbea din nou, așa cum vorbise în piața catedralei Notre-Dame.

Și striga :

— Rușine ! Rușine ! Vă uitați cum mor niște oameni nevinovați. Rușinea să cadă asupra voastră a tuturor ! Dumnezeu vă va judeca.

Flacăra îi biciui fața, îi arse barba și îi mistui într-o clipă mitra de hîrtie aprinzîndu-i părul alb.

Mulțimea încremenită amuțise. S-ar fi zis că acolo, sub ochii ei, era ars pe rug un profet nebun.

Chipul încins de vîlvătăi al marelui maestru era întors înspre pridvorul regal. Și glasul înfricoșător se auzi iar :

— Papă Clément... și tu, cavaler Guillaume de Nogaret... și tu, rege Filip... mai înainte de un an, vă chem să vă înfățișați la judecata lui Dumnezeu ca să vă primiți pedeapsa cuvenită ! Fiți blestemați ! Blestemați ! Blestemați cu toată seminția voastră pînă la al treisprezecelea neam !...

Flăcările îi pătrunseră în gură, înăbușindu-i ultimul strigăt. Apoi, vreme de cîteva clipe care păreau să nu se mai sfîrșească, luptă cu moartea.

În cele din urmă, se frînse în două. Funia se rupse. Trupul se nărui în flăcări și toți îi văzură mîna care rămase ridicată printre limbile de foc. Și rămase așa pînă ce se făcu toată neagră.

Îngrozită de blestem, mulțimea rămase în loc, nemișcată, și nu era toată decît suspin și murmur, așteptare, uluire și teamă. Toată greutatea nopții și a groazei căzuse peste ea ; întunecimile biruiau lumina din ce în ce mai slabă a rugului.

Arcașii împingeau lumea îndărăt, dar nimeni nu se hotăra să plece.

— Nu pe noi ne-a blestemat, ci pe rege, nu-i așa ? mergea șoapta din gură în gură.

Și privirile se întorceau înspre pridvorul regal. Regele era tot acolo, lîngă balustradă. Se uita la mîna neagră a marelui maestru, înfiptă în cenușa roșie. O mînă arsă, tot ce mai rămînea din atîta putere și slavă, tot ce mai rămînea din Ordinul vestit al cavalerilor templului. Mîna aceasta însă era încremenită în gestul anatemei.

— Ei bine, frate, zise monseniorul de Valois, cu un zîmbet răutăcios, iată-te mulțumit, nu-i așa ?

Filip cel Frumos se întoarse :

— Nu, frate, nu sînt mulțumit, zise el. Am săvîrșit o greșeală.

Valois se umflă în pene, gata să-și soarbă triumful.

— Da, am săvîrșit o greșeală, mai spuse o dată regele. Ar fi trebuit să poruncesc să li se smulgă limba din gură înainte de a-i arde.

Și tot fără să clipească, urmat de Nogaret, de Marigny și de șambelanul său, părăsi pridvorul spre a se întoarce la palat.

Acum, rugul era cenușiu, cu cîteva stele de foc care mai țîșneau și se stingeau repede. Pridvorul regal era plin de fum și de un iz amar de carne arsă.

— Pute rău, zise Ludovic de Navara. Mi se pare într-adevăr că pute. Să plecăm de-aici.

Tînărul prinț Charles se întreba dacă, chiar în brațele soției sale Blanche, va reuși să uite tot ce-i văzuseră ochii.

IX

CARAMANGIII

Șovăitori, frații d'Aunay, care tocmai ieșiseră din turnul palatului Nesle, bălăceau în nămol și scrutau întunecimile. Luntrașul lor pierise.

— Ţi-am spus doar că omul ăsta nu-mi place, zise Gautier. N-ar fi trebuit să mă încred în el.

— I-ai dat prea mulţi bani, răspunse Filip. Secătura o fi socotit că şi-a făcut ziua şi s-a dus să vadă cum îi arde pe templieri.

— Cu atît mai bine dacă nu-i decît asta.

— Şi cam ce alta ai mai vrea să fie ?

— Nu ştiu. Dar mie asta nu-mi miroase a bine. Moşul vine să ne roage să ne treacă dincoace, văitîndu-se că n-a cîştigat o para toată ziulica. Îi spunem să aştepte aici şi el o şterge.

— Şi ce-ai fi vrut să faci ? N-aveam de ales. Era singurul luntraş care se afla la mal.

— Tocmai asta îmi dă de gîndit. Şi prea punea multe întrebări.

Ciuli urechea, încercînd să prindă un zgomot de vîsle, dar nu se auzea nimic altceva decît clipocitul fluviului şi zumzetul tot mai depărtat al Parisului, glasul celor care se întorceau la casele lor. Colo, pe ostrovul jidovilor, căruia începînd de a doua zi avea să i se zică ostrovul templierilor, nu mai licărea nici o lumină. Un miros de fum plutea amestecat cu mirosul sălciu al Senei.

— Nu ne mai rămîne altceva de făcut decît s-o luăm pe jos spre casă, zise Gautier. O să ajungem cu nădragii plini de noroi pînă peste genunchi. Dar, la urma urmelor, merita osteneala...

Porniră de-a lungul zidului care împrejmuia palatul Nesle, ţinîndu-se de braţ ca să nu lunece. Ochii li se roteau în jur, scormonind prin beznă. Nici urmă de luntraş.

— Mă întreb de la cine le-au putut ele primi, vorbi deodată Filip.

— Ce anume ?

— Tăşcuţele.

— A, tot la asta ţi-e gîndul, răspunse Gautier. Eu unul, drept să-ţi spun, nu mă sinchisesc de fel de unde le-or fi căpătat. Din toate darurile pe care ni le fac, nu avurăm niciodată altele mai frumoase.

Vorbind, îşi mîngîia punga prinsă de cingătoare şi simţea sub degete relieful nestematelor.

— Nu poate fi careva de la curte, urmă Filip. Marguerite şi Blanche n-ar fi riscat ca juvaerurile astea să fie recunoscute

de cineva asupra noastră. Cine, atunci ? Să fie un dar din partea neamurilor din Burgundia ?... Oricum, e ciudat că n-au voit să ne spună.

— Ce-ai vrea mai mult, întrebă Gautier, să știi, sau să ai ?

Filip voia tocmai să răspundă cînd, din fața lor, se auzi un șuierat ușor. Tresăriră și amîndoi deodată duseră mîna la jungherele din șold. N-aveau altă armă asupră-le, căci nu-și luaseră săbiile ca să nu-i încurce la mers.

Oricine le-ar fi ațînut calea la ceasul acesta din noapte și în asemenea loc nu putea să aibă decît gînduri rele.

— Cine-i ? întrebă Gautier.

Se auzi un nou șuierat și nu mai avură timp nici să se tragă îndărăt spre a face față primejdiei.

Șase bărbați, țîșniți din beznă, tăbărîră asupra lor. Trei dintre năvălitori, sărind la Filip, îl lipiseră cu spatele de zid și, ținîndu-i brațele, îl împiedicau să se slujească de pumnal. Ceilalți trei avură mai mult de furcă pînă să-i vină de hac lui Gautier. Acesta trîntise la pămînt pe unul din bătăuși, sau, mai bine spus, unul din ei căzuse lat, ferindu-se de o lovitură de pumnal. Ultimii doi însă îl prinseră pe la spate, și răsucindu-i mîna îl siliră să lepede arma. Filip simțea că încercau să-i șterpelească tăișcuța de aur.

Nu era cu putință să strige după ajutor ! Oștenii de pază de la palatul Nesle i-ar fi putut lua la rost, întrebîndu-i ce anume căutau prin locurile acestea. Într-o străfulgerare a minții înțeleseră amîndoi că trebuie să tacă. Ori se descurcă ei singuri, ori nu mai scapă de aici.

Proptit în zid, Filip se apăra cu dîrzenia deznădejdii și, neputînd folosi pumnalul, izbea în neștire cu picioarele. Nu voia să i se ia tăișcuța. Podoaba aceasta devenise dintr-o dată tot ce avea mai de preț pe lume și era hotărît să facă orice pentru a o păstra. Gautier ar fi stat mai curînd la tocmeală cu hoții. Să-i jefuiască, dar să le lase viața. Barem de le-ar lăsa-o, dacă nu cumva, după ce îi vor fi prădat, vor zvîrli leșurile lor în Sena.

Chiar în clipa aceea, o nouă arătare se desprinse din întuneric. Gautier, care n-o văzuse apropiindu-se, nu mai avu vreme să-și dea seama dacă această umbră era a unui alt tîlhar.

Totul se petrecu foarte repede.

Unul din bătăuși scoase un strigăt :

— Păzea, fraților, păzea !

Ca un leu se năpustise noul-sosit în toiul încăierării şi toţi văzură sclipirea de fulger a spadei sale care se învîrtea prin aer.

— Aha ! Ticăloşilor ! Mişeilor ! Puşlamalelor ! zbiera el cu glas tunător, izbind în dreapta şi-n stînga.

Văzînd cît de vijelios i se învîrteşte spada, borfaşii se traseră în lături ca nişte muşte. Cum unul din ei trecea pe lîngă dînsul, îl înşfăcă de guler cu mîna rămasă slobodă şi dădu cu el de perete. Tîlharii toţi o luară atunci la sănătoasa, lăsîndu-se păgubaşi. Zgomotul fugii lor se auzi tot mai de departe de-a lungul splaiului, înspre *Le Petit-Pré-aux-Clercs*, pînă ce pieri cu totul.

Gîfîind, clătinîndu-se pe picioare şi apăsîndu-şi pieptul cu mîinile amîndouă, Filip se apropie de frate-său.

— Rănit ? întrebă.

— Nu, zise Gautier, abia trăgîndu-şi sufletul, în timp ce îşi freca umărul, dar tu ?

— Nici eu. Dar mare minune că scăpărăm teferi.

Se răsuciră amîndoi deodată spre omul care, după ce se ţinuse cîteva clipe pe urmele hoţilor, se întorcea acum, vîrîndu-şi sabia în teacă. Era înalt, spătos, voinic, sufla năprasnic pe nări.

— Ei bine, domnul meu, vorbi Gautier, îţi sîntem adînc recunoscători. Fără domnia-ta acum am fi plutit pe apă cu burta-n sus. Cui avem cinstea de-a rămîne îndatoraţi ?...

Omul rîdea cu toată faţa, un rîs gros, niţel cam silit. I se ghiceau în întuneric dinţii de lup. Celor doi fraţi le fulgeră o clipă prin minte că mai auziseră rîsul acesta, apoi, deodată, luna se ivi dintre nori şi la lumina ei recunoscură cine era omul care-i apărase.

— Ei, drăcie ! izbucni Filip. Domnia-ta eşti, care va să zică, monseniore !

— Oho, dar ce-mi văd ochii ! făcu acesta, vă recunosc şi eu, crailor !

Omul care le scăpase viaţa era Robert d'Artois.

— Fraţii d'Aunay ! exclamă el. Cei mai fercheşi flăcăi de la curte ! Al naibii să fiu dacă mă aşteptam să dau de voi... Treceam de-a lungul splaiului, aud tărăboi pe aici, îmi zic : „Ha, fără îndoială, vreun tîrgoveţ căruia mardeiaşii îi fac de petrecanie". Căci Parisul mişună de tîlhari, iar acest Ploye-bouche de poliţai... Ployecul ar trebui să-i zicem !... în loc să cureţe oraşul de borfaşi, n-are altă treabă decît să lingă cipicii lui Marigny.

— Monseniore, vorbi Filip, nu știm cum să vă mulțumim...

— O nimica toată, zise Robert d'Artois, lăsîndu-și laba pe umărul lui Filip, care se clătină sub greutatea ei. O plăcere ! Ce poate fi mai firesc pentru un gentilom decît să sară în ajutorul oamenilor încolțiți de hoți. Plăcerea e însă îndoită cînd e vorba de niște domni pe care îi cunoști, și sînt încîntat că am putut scăpa viața celor mai buni scutieri ai verilor mei Valois și Poitiers. Păcat numai că era așa de întuneric aici. Ah, fir-ar să fie ! Dacă luna se arăta mai devreme, mi-ar fi plăcut să spintec pe cîțiva din derbedeii ăștia ! N-am îndrăznit să intru cu spanga-n ei de teamă să nu vă găuresc pe voi... Dar ia să-mi spuneți, crailor, ce naiba învîrtiți prin locurile astea noroioase ?

— Ne... ne plimbam, zise Filip d'Aunay, încurcat.

Uriașul izbucni în rîs :

— Vă plimbați ! Frumos loc de plimbare și la ceas cum nu se poate mai potrivit ! Vă plimbați... prin noroi pînă la buca șezutului. Auzi colo răspuns ce le trece prin cap ! Ah, tinerețe ! Daraveri de dragoste, nu-i așa ? Veșnic femeile ! urmă el vesel, strivind încă o dată umărul lui Filip cu laba sa de urs. Vă sfîrîie călcîiele după ele ! Frumoasă e tinerețea !

Deodată le zări tăișcuțele de aur care scînteiau în bătaia lunii.

— Pe toți dracii ! strigă d'Artois. Vă sfîrîie călcîiele după femei, dar nu pe degeaba ! Frumoasă podoabă, crailor, frumoasă podoabă !

Cîntărea în mînă tăișcuța lui Gautier.

— Împletitură de aur, lucru subțire... Lucru italienesc sau poate englezesc. Și nou-nouț... Nu din solda de scutier îți poți cumpăra asemenea minunății. Pungașii ar fi dat o lovitură bună.

Aprins la față în lumina palidă, se frămînta, dădea din mîini, le ardea celor doi tineri cîte un ghiont de se clătinau pe picioare, și vorbea în gura mare, turnîndu-le toate pe șleau. Cei doi frați simțeau că începe să-i scoată din sărite. Dar cum să-i spui omului care adineauri ți-a apărat viața să-și vadă de treaba lui ?

— Dragostea își are răsplata ei, bobocilor, continuă el, mergînd între dînșii. De bună seamă că ibovnicele voastre sînt niște doamne de neam mare și grozav de darnice. Ai dracului strengari îmi sînteți, las' că vă știu eu ! Cine ar fi crezut una ca asta !...

— Înălțimea-ta se înșală, zise Gautier, destul de rece. Pungile acestea le avem din familie.

— Chiar așa, nici nu gîndeam altfel, zise d'Artois. Le aveți de la o familie pe care o vizitarăți aproape de miezul nopții, sub zidurile turnului Nesle !... Bine, bine, nu suflu o vorbă nimănui. Cinstea înainte de orice ! Vă înțeleg, bobocilor. Numele doamnelor cu care ne culcăm nu trebuie să intre in gura lumii ! Ei, dați-i drumul înainte, vă las cu bine. Și să nu mai ieșiți noaptea cu toate giuvaericalele pe voi.

Se porni iar pe rîs, îi cuprinse pe cei doi frați într-o îmbrățișare largă, ciocnindu-i unul de altul, apoi îi lăsă acolo, tulburați și necăjiți, fără să le dea măcar răgazul de a-i mai mulțumi o dată.

Se aflau la bariera Bucy și, cotind la dreapta, își văzură de drum, în vreme ce d'Artois se depărta luînd-o peste cîmp, către Saint-Germain-des-Prés.

— Ar fi mai bine dacă nu s-ar apuca să povestească tuturor de la curte în ce loc ne-a întîlnit, zise Gautier. Crezi că va fi în stare să-și țină fleoanca ?

— Firește. Nu-i băiat rău. Dovada ai avut-o. Fără fleoanca lui, cum zici, și fără brațele lui de matahală, n-am fi acum aici. Să nu uităm asta așa de repede.

— E adevărat. De altminteri l-am fi putut și noi întreba ce caută prin locurile acestea.

— Umbla după tîrfe, aș putea s-o jur, spuse Filip. Iar acum, cred că se îndreaptă spre vreun bordel.

Se înșela. Robert d'Artois nu se îndrepta spre vreun bordel. Făcuse un ocol prin *Le Petit-Pré-aux-Clercs*, apoi ținînd iar malul, se întorsese pe sub zidurile turnului Nesle.

Luna se ascunsese iar. D'Artois fluieră încetișor, același fluierat care dăduse semnalul încăierării.

Aceleași șase umbre se desprinseră din zid, și încă una care se ridică dintr-o luntre. Și umbrele stăteau într-o poziție respectuoasă.

— E în regulă, v-ați făcut bine treaba, vorbi d'Artois, și totul a mers așa cum v-am poruncit. Ține, Carl-Hans ! adăugă el chemînd pe mai-marele mardeiașilor, împărțiți asta între voi.

Și îi zvîrli o pungă.

— Mi-ați ars o lovitură zdravănă la umăr, înălțimea-voastră, zise unul dintre caramangii.

— Nu face nimic ! rîse d'Artois. Asta era cuprinsă în plată. Și acum, ștergeți-o. Dac-oi mai avea nevoie de voi, trimit să vă cheme.

Se urcă în luntrea care aștepta acolo și luntrea se afundă sub greutatea lui. Omul care apucă vîslele era tot luntrașul care îi adusese pe frații d'Aunay.

— Așadar, înălțimea-voastră e mulțumită? întrebă el.

Îi pierise acum glasul plîngăreț, părea întinerit cu zece ani și vîslea voinicește.

— Foarte mulțumit, dragul meu Lormet! zise d'Artois. I-ai păcălit de minune. Acum știu ceea ce voiam să știu.

Se trînti pe spate în barcă, își întinse picioarele mari cît stîlpii de pod și lăsă să-i spînzure laba uriașă în apa neagră.

PARTEA A DOUA

PRINȚESELE ADULTERE

I

BANCA TOLOMEI

Jupîn Spinello Tolomei rămase o vreme pe gînduri, apoi, coborînd glasul ca și cum i-ar fi fost teamă că trage careva cu urechea pe la uși, zise :

— Să vă dau o arvună de două mii de livre ? Suma asta frumușică v-ar conveni, monseniore ?

Își ținea ochiul stîng închis ; dreptul îi strălucea, liniștit și nevinovat.

Deși se stabilise de ani îndelungați în Franța, nu se putuse dezbăra de accentul său italienesc. Era un bărbat rotofei, cu bărbia dublă și fața oacheșă. Părul cărunt, tuns cu grijă, îi venea peste gulerul caftanului de postav scump, tivit cu blană și strîns la brîu pe pîntecul în chip de pară. Cînd vorbea, ridica niște mîini grăsulii și ascuțite, frecîndu-le ușurel una de alta. Vrăjmașii lui ziceau că ochiul deschis era cel al minciunii și că își ținea închis ochiul adevărului.

Bancherul acesta, unul din cei mai cu vază din Paris, avea apucături de episcop. Le avea cel puțin în clipa aceea, pentru că vorbea unei fețe bisericești.

Fața bisericească era Jean de Marigny, un tînăr subțirel și fercheș, aproape grațios, chiar acela care, în ajun, făcînd parte din tribunalul episcopal adunat în piața catedralei Notre-Dame, se deosebise de ceilalți judecători prin aerele sale blăjine, înainte de a se zburli așa de năprasnic împotriva marelui maestru. Era fratele lui Enguerrand de Marigny și fusese pus anume în scaunul de arhiepiscop la Sens, de care ținea eparhia Parisului, pentru a duce la bun sfîrșit procesul templierilor. Se găsea deci vîrît foarte de aproape în treburile cele mai de seamă ale regatului.

— Două mii de livre ? întrebă el.

Părea nițel cam nervos și își întoarse fața ca să nu i se vadă surpriza plăcută pe care i-o pricinuia cifra rostită de bancher. Nu se aștepta la atîta.

— Drept să-ți spun, suma asta îmi convine, vorbi mai departe, prefăcîndu-se nepăsător. Aș vrea să isprăvim însă cît se poate de repede.

Bancherul îl pîndea cum pîndește pisica o pasăre rară. Îi răspunse :

— Dar putem isprăvi numaidecît.

— Prea bine, zise tînărul arhiepiscop. Și cînd vrei să ți se aducă...

Nu-și sfîrși vorba, căci i se păru că aude zgomot după ușă. Se înșelase însă. Totul era liniștit în jur. Nu ajungeau pînă aici din strada Zarafilor decît zvonurile obișnuite ale dimineții, strigătele tocilarilor și sacagiilor, ale negustorilor de ierburi medicinale, de verdețuri, ceapă, untișor de salată, brînză albă, cărbuni de lemn. „Hai la lapte, cumetrelor, hai la lapte... Avem brînză gustoasă adusă din Champagne !... Hai la cărbune ! Un dinar sacul !" Prin ferestrele cu trei ogive, după moda din Sienna, o lumină blîndă cădea pe tapiseriile pereților, înfățișînd bătălii, pe policioarele de stejar ceruit, pe marea ladă de bani ferecată.

— Lucrurile ? întrebă Tolomei, încheind fraza arhiepiscopului. Cînd veți dori, monseniore, cînd veți dori.

Se apropiase de o masă lungă, pe care se vedeau împrăștiate pene de gîscă, pergamente în suluri, tăbliță ceruite și stileturi pentru scris. Dintr-un sertar, bancherul scoase doi săculeți cu aur.

— Cîte o mie în fiecare, zise. Luați-i chiar acum dacă doriți. Îi pregătisem pentru domnia-voastră. Fiți așa de bun, monseniore, și semnați-mi această adeverință...

Și îi întinse lui Jean de Marigny un petec de hîrtie, de asemeni pregătit dinainte.

— Bucuros, zise arhiepiscopul, luînd o pană de gîscă.

Dar tocmai cînd să iscălească, șovăi. În adeverință erau înșirate „lucrurile" pe care trebuia să le încredințeze lui Tolomei spre vînzare : odoare bisericești, artofoare de aur, cruci încrustate cu nestemate, arme scumpe, toate provenind din averile confiscate templierilor în eparhia de Sens. Acestea toate însă ar fi trebuit să ajungă în tezaurul regal sau să fie date ordinului călugăresc, ce vedea de aziluri și spi-

tale. Era deci o coțcărie, o prădăciune pe care tînărul arhiepiscop o săvîrșea astfel, fără a mai pierde vremea. Să-și pună iscălitura sub acest pomelnic de odoare jefuite, cînd marele maestru fusese ars pe rug chiar în noaptea trecută...

— Aș vrea mai curînd... zise el.

— ...Ca lucrurile să nu fie vîndute în Franța? îi tăie vorba zaraful italian. Asta se înțelege de la sine, monseniore. *Non sono pazzo*, nu-s nebun să le vînd aici...

— Voiam să spun... această adeverință...

— Nimeni în afară de mine n-are s-o vadă vreodată. În privința asta sînt tot așa de interesat ca și înălțimea-voastră, zise bancherul. Adeverința e doar pentru împrejurarea în care pe unul din noi l-ar lovi vreo nenorocire... ferească Dumnezeu.

Își făcu cruce, apoi numaidecît, pe sub masă, își răschiră două degete în chip de coarne.

— N-are să vă fie prea greu să-i duceți? vorbi el mai departe, ca și cum pentru dînsul afacerea era încheiată, și arătă din ochi săculeții de aur. Doriți să poruncesc unui om al meu să vă însoțească?

— Mulțumesc. nu-i nevoie, mă așteaptă la scară sluga mea, răspunse arhiepiscopul.

— Atunci... colea, vă rog, zise Tolomei. punînd degetul pe foaia de hîrtie în locul unde arhiepiscopul urma să semneze.

Acesta nu mai putea da îndărăt. Cînd ești silit să-ți iei părtași la hoții, n-ai încotro, trebuie să-ți pui încrederea în ei...

— De altminteri, vedeți bine, monseniore, că nu țin de fel să trag vreun cîștig de la înălțimea-voastră, dîndu-vă atîta bănet, spuse iar bancherul. Voi avea doar ponoasele și nicidecum foloasele. Dar vreau să vă fac un hatîr pentru că sînteți un om de vază, iar prietenia oamenilor de vază e mai de preț ca aurul.

Rostise cuvintele acestea pe un ton blajin, însă ochiul său stîng rămase tot închis.

„La urma urmei, omul are dreptate, gîndi Jean de Marigny. Lumea îl crede șiret, dar șiretenia lui e să spună verde ce gîndește..."

Și își puse semnătura pe adeverință.

— Pentru că îmi veni în minte, monseniore, zise Tolomei, poate că știți cum a primit regele cîinii englezești pe care i-am trimis ieri?

— A! cum i-a primit? Aşadar de la dumneata are ogerul acela mare de care nu se mai despa te şi pe care l-a botezat Lombard?

— L-a botezat Lombard? Sînt bucuros s-o aflu. Regele e un om de duh, zise Tolomei. Închipuiţi-vă, monseniore, că ieri dimineaţă...

Era gata să istorisească întîmplarea, cînd se auzi o bătaie în uşă. Un slujitor se ivi, anunţînd că a venit contele d'Artois şi cere să fie primit.

— Bine, îl voi primi îndată, zise Tolomei, făcînd semn slujbaşului să iasă.

Jean de Marigny se întunecase la faţă.

— Aş vrea mai degrabă... să nu-l întîlnesc, spuse el.

— Desigur, desigur, răspunse bancherul, cu blîndeţe. Monseniorul d'Artois e o gură spartă. S-ar duce să povestească peste tot că v-a văzut aici...

Scutură un clopoţel de pe masă. O draperie se desfăcu îndată, şi un tînăr, purtînd o haină pînă la genunchi, strînsă pe trup, pătrunse în cameră. Era flăcăul care, în ajun, fusese cît pe ce să-l trîntească pe regele Franţei.

— Nepoate, îi spuse bancherul, însoţeşte pe luminăţia-sa, fără să treci prin galerie, băgînd de seamă să nu fie văzut de nimeni. Iar acestea să i le duci pînă în stradă, adăugă el punîndu-i în braţe cei doi saci cu aur. Bucuros să vă mai văd, monseniore!

Jupîn Spinello Tolomei făcu o plecăciune adîncă spre a săruta ametistul din degetul înaltei feţe bisericeşti. Apoi, trase draperia.

După ce Jean de Marigny ieşi de acolo, italianul se întoarse la masa lui, luă chitanţa pe care arhiepiscopul o semnase şi, cu mare grijă, o făcu sul.

— *Coglione!* murmură el. *Vanesio, ladro, ma pure coglione.* (Înfumurat, hoţ, dar totuşi fricos.)

Acum, ochiul său stîng se deschisese. Puse hîrtia în sertar, apoi ieşi la rîndul său, spre a-l primi pe celălalt vizitator.

Străbătu marea galerie luminată de zece ferestre, unde se aflau tejghelele sale, căci Tolomei nu era numai bancher, ci aducea şi mărfuri rare de tot felul, pe care le negustorea, de la mirodeniile şi pieile din Cordova, pînă la postavurile din Flandra, covoarele din Cipru ţesute în fir de aur, parfumurile din Arabia.

O droaie de vînzători se ocupau de mușteriii care intrau și ieșeau necontenit ; contabilii își făceau socotelile cu ajutorul unor tăblii anume întocmite, pe ale căror pătrățele îngrămădeau niște fise de aramă ; și galeria toată zumzăia într-un freamăt înăbușit.

Călcînd grăbit, burduhănosul italian saluta pe cîte unul, îndrepta o cifră în treacăt, lua la rost vreun slujbaș sau poruncea cu un *„niente"* rostit între dinți să fie refuzată vreo cerere de împrumut.

Robert d'Artois sta aplecat peste o tejghea cu arme aduse din Asia Mică și cumpănea în mînă un pumnal greu, încrustat cu aur și nestemate.

Uriașul se întoarse dintr-o dată cînd bancherul îi puse mîna pe braț și își luă aerul acela bădărănesc și vesel pe care-l avea mai totdeauna.

— Așadar, îi spuse Tolomei, aveți nevoie de mine ?

— Drace ! făcu matahala. Două lucruri vreau să-ți cer.

— Întîiul dintre ele mi-l închipui, niște bani, nu-i așa ?

— Mai încet ! mormăi d'Artois. Oare tot Parisul trebuie să știe că-ți datorez averi, cămătar care storci și mațele din mine ! Hai să stăm de vorbă în biroul tău...

Ieșiră din galerie. O dată ajunși acolo și ușa închisă, Tolomei zise :

— Monseniore, dacă ați venit pentru un nou împrumut, mi-e teamă că nu mai e cu putință.

— De ce ?

— Dragă domnule Robert, vorbi rar Tolomei, cînd ați pornit procesul împotriva mătușii domniei-voastre Mahaut, pentru moștenirea comitatului d'Artois, cheltuielile eu le-am plătit. Procesul acesta l-ați pierdut.

— Dar l-am pierdut datorită unei ticăloase lucrături, o știi prea bine ! izbucni d'Artois. L-am pierdut din pricina uneltirilor acestei cățele de Mahaut... Vedea-o-aș moartă pentru cîte mi-a făcut ! S-au înțeles pe spinarea mea ! Tîrg de coțcari ! I s-au dat moșiile mele din Artois, pentru ca în schimb fiică-sa să aducă zestre coroanei ținutul Franche-Comté. Dar dacă este o dreptate pe lume, ar trebui să fiu *pair* al regatului și cel mai bogat baron al Franței. Și voi fi, mă auzi tu, Tolomei, voi fi !

Pumnul său uriaș izbi în masă.

— V-o doresc din inimă, domnul meu, zise Tolomei pe același ton liniștit. Dar deocamdată procesul l-ați pierdut.

Lăsase deoparte izmenelile sale ceremonioase și-i vorbea lui d'Artois cu mult mai multă familiaritate decît arhiepiscopului.

— Am primit totuși comitatul Beaumont-le-Roger cu un venit de cinci mii de livre și castelul de la Conches unde locuiesc, răspunse uriașul.

— Așa e, recunoscu Tolomei. Dar dintr-asta nu mi-ați putut întoarce datoria. Dimpotrivă.

— Nu reușesc să pun mîna pe veniturile mele. Vistieria îmi datorează cîștigurile pe mai mulți ani...

— Asupra cărora v-am împrumutat o sumă frumușică. V-au trebuit bani ca să reparați acoperișurile și grajdurile de la Conches...

— Le mistuise focul, spuse Robert d'Artois.

— Se poate. Și apoi v-au trebuit iarăși bani ca să-i țineți pe cei care vă sprijină în Artois.

— Și ce m-aș face fără dînșii ? Mulțumită lor, unui Fiennes și altora, îmi voi atinge țelul într-o zi, cu spada în mînă dacă va fi nevoie... Și apoi, ia spune-mi, jupîne bancher...

Și uriașul schimbă deodată tonul, ca și cum s-ar fi săturat să facă pe școlarul care se lasă dojenit. Îl apucă pe Tolomei de caftan, numai cu degetul gros și arătătorul, și începu să-l salte ușurel...

— ...la să-mi spui... mi-ai plătit procesul, grajdurile și toată șandramaua, recunosc, dar n-ai făcut oare cîteva învîrteli bunicele datorită mie ? Cine oare ți-a dat de veste că templierii urmează a fi arestați și cine te-a sfătuit să împrumuți de la dînșii bani pe care n-a trebuit să-i mai înapoiezi niciodată ? Cine oare te-a înștiințat că banii de aur vor fi călpuiți, ceea ce ți-a îngăduit să-ți bagi tot aurul în mărfuri pe care le-ai vîndut după aceea cu preț îndoit ? Hai, ia spune, cine ?

Căci Tolomei, urmînd o tradiție pe care marii bancheri n-au uitat-o nici pînă azi, avea iscoadele sale în sfaturile cîrmuirii, și iscoada sa cea mai de seamă era Robert d'Artois, ca unul ce se afla prietenul și comeseanul lui Charles de Valois, care îi povestea tot ce știa.

Tolomei se desprinse din strînsoarea degetelor lui d'Artois, își netezi boțitura caftanului, surîse și spuse, ținîndu-și mereu ochiul stîng închis :

— Recunosc, monseniore, recunosc. Mi-ați dat uneori cîte o știre care mi-a prins bine, dar, vai !...

— Ce vai ?

— Vai ! Cîştigurile ce le-am avut astfel nu ating nici pe departe banii pe care vi i-am dat eu.

— Adevărat ?

— Adevărat, monseniore, întări Tolomei, cu mutra cea mai nevinovată.

Minţea, şi ştia bine că putea s-o facă fără teamă, căci Robert d'Artois, oricît de iscusit ar fi fost în lucrături viclene, rămînea un ageamiu în ce priveşte socotelile băneşti.

— Ah ! făcu acesta, înciudat.

Se scărpină în obraz, clătinînd din cap de la dreapta la stînga.

— Oricum, templierii... Cred că eşti destul de mulţumit în dimineaţa asta ? întrebă el.

— Da şi nu, monseniore, da şi nu. De multă vreme ei nu mai vătămau negoţul nostru. De cine se va lua acum stăpînirea ? De noi ăştia, lombarzii, cum ni se zice. Meseria de zaraf nu e de loc uşoară. Şi totuşi, fără noi nimic nu s-ar putea face... Şi fiindcă veni vorba, adăugă Tolomei, aflaraţi cumva de la domnul de Valois dacă e plănuită o nouă schimbare a preţului livrei bătute la Paris, aşa cum auzii ?

— Nu, răspunse d'Artois, absorbit de un gînd al său. Dar de data asta o am în mînă pe Mahaut. O am pentru că le am în mîna mea pe fetele ei şi pe nepoată-sa. Şi am să le sucesc gîtul... haţ... uite aşa !

Ura îi însăprea trăsăturile, punîndu-i pe faţă o mască aproape frumoasă. Se apropiase iarăşi de Tolomei. Zaraful îşi zicea : „Omul acesta, cu scrînteala lui, e în stare de orice... Oricum, sînt hotărît să-i mai împrumut cinci sute de livre... Ce-i drept, adulmecă vînatul." Apoi întrebă :

— Despre ce-i vorba ?

Robert d'Artois coborî glasul. Ochii îi luceau.

— Curvuliţele au ibovnici, zise el, şi de azi-noapte ştiu cine sînt aceştia. Dar nici o vorbă, auzi ! Nu vreau să se ştie... nu încă...

Italianul rămase pe gînduri. I se mai vorbise de aşa ceva, dar nu crezuse.

— Şi la ce vă poate sluji asta ? întrebă el.

— La ce ? se răsti d'Artois. Dar unde ţi-e mintea, zarafule ? Nu vezi ruşinea ? Viitoarea regină a Franţei prinsă ca o tîrfă cu nişte flăcăi... Dar dintr-asta o să iasă un tămbălău grozav, apoi divorţul ! Toate muierile din neamul Burgundiei sînt vîrîte pînă-n gît în mocîrla asta, Mahaut îşi pierde

orice trecere la curte, moștenirile rîvnite de coroană se spulberă, eu cer redeschiderea procesului și îl cîștig !

Umbla în lungul și-n latul încăperii, și pașii săi făceau să se cutremure dușumeaua, mobilele, tot ce era acolo.

— Și cine va dezvălui rușinea, domnia-voastră ? întrebă Tolomei. Vă veți duce să-i vorbiți regelui...

— Nu, jupîne, nu eu. Pe mine nu m-ar asculta. Altcineva are să-i vorbească... cineva mai în măsură s-o facă... dar care nu se află în Franța... Și-i tocmai al doilea lucru pe care venisem să ți-l cer. Aș avea nevoie de un om de nădejde și nu prea bătător la ochi, care să meargă în Anglia spre a duce o scrisoare.

— Cui ?

— Reginei Isabelle.

— Ei, ia te uită !... murmură bancherul.

Urmă apoi o tăcere în care se auziră niște zgomote din stradă și strigătele vînzătorilor ambulanți lăudîndu-și marfa.

— E drept că, pe cît se spune, regina Isabelle nu-și prea îndrăgește cumnatele sale din Franța, zise într-un tîrziu Tolomei, care n-avea nevoie să audă mai mult pentru a înțelege cum își urzise planul d'Artois. Îi sînteți bun prieten, cred, și ați fost în Anglia acum cîteva zile ?

— M-am întors de acolo vinerea trecută și m-am pus pe treabă fără a mai pierde o clipă.

— Dar de ce nu trimiteți la regina Isabelle un om al domniei-voastre, sau poate vreun olac al monseniorului de Valois ?

— Pe slujitorii mei îi știe toată lumea, iar pe cei ai monseniorului de asemenea, în țara asta unde fiecare e cu ochii la celălalt, așa că n-ar trece mult și tot ce-am plănuit s-ar nărui. M-am gîndit că un negustor, dar un negustor pe care să te poți bizui, ar fi mai potrivit. Dumneata ai mulți oameni care călătoresc pentru treburile dumitale... De altminteri, scrisoarea nu va cuprinde nimic de care să aibă a se teme cel ce o va duce...

Tolomei se uită drept în ochii uriașului, cumpăni o clipă lucrurile în gînd și, în cele din urmă, scutură clopoțelul său de bronz de pe masă.

— Voi încerca să vă fiu încă o dată de folos, zise el.

Draperia se dădu deoparte și același tînăr care-l însoțise pe arhiepiscop se arătă din nou. Bancherul îl prezentă :

— Nepotu-meu, Guccio Baglioni, de puțină vreme sosit de la Sienna. Nu cred că ispravnicii și armășeii prietenului

nostru Marigny să-l cunoască încă bine... deși ieri dimineață — Tolomei coborî glasul și-l privi pe flăcău cu o prefăcută asprime — a făcut una boacănă de tot față de regele Franței... Cum îl găsiți ?

Robert d'Artois îl cercetă din ochi pe Guccio.

— Drăguț băiat, zise el ; bine croit, subțirel, cu pulpe tari, ochi de trubadur și destulă viclenie în privire... drăguț băiat. Pe el l-ai trimite, jupîn Tolomei ?

— Sînt eu leit, zise bancherul... doar mai zvelt și mai tînăr. Am fost ca dînsul, închipuiți-vă, dar nimeni afară de mine n-ar crede asta văzîndu-mă acum.

— Dacă-l vede regele Eduard, riscăm să nu se mai întoarcă niciodată.

Și, zicînd acestea, uriașul se porni pe un rîs cu hohote, căruia unchiul și nepotul îi ținură isonul.

— Guccio, vorbi Tolomei, curmîndu-și rîsul, vei cunoaște Anglia. Mîine în zori vei pleca spre Londra la vărul nostru Albizzi, și acolo, cu ajutorul său, te vei duce la Wesmoustiers, să-i dai reginei, și numai ei, scrisoarea pe care înălțimea-sa o va scrie. Îți voi spune de îndată, pe îndelete, ce anume va trebui să faci.

— Mi-ar plăcea mai curînd să dictez, zise d'Artois ; mai ușor mînuiesc o țepușă decît afurisitele voastre pene de gîscă.

Tolomei gîndi : „Și bănuitor, pe deasupra, voinicul ! Nu vrea să lase urme."

— Cum doriți, monseniore.

Și se așeză să scrie cu mîna lui următoarea scrisoare :

„Lucrurile pe care le ghicisem sînt pe de-a-ntregul adevărate și mai rușinoase încă decît aș fi crezut. Îi cunosc pe cei cu pricina, și atît de bine i-am dibuit, că n-ar mai putea să scape dacă dăm zor. Dar numai măria-ta ai putere îndeajuns de mare spre a împlini ceea ce am chibzuit împreună și a pune capăt, venind aici, la atîta mîrșăvie care terfelește grozav cinstea celor mai apropiate rude ale măriei-tale. N-am altă dorință decît aceea de a fi în toate cu trup și suflet sluga măriei-tale."

— Semnătura, monseniore ? întrebă Guccio.

— Iat-o, răspunse d'Artois, întinzînd tînărului un inel de fier. Vei înmîna asta reginei Isabelle... Are să știe despre ce-i vorba... Dar ești oare sigur că ai să poți ajunge la dînsa de cum vei sosi acolo ? adăugă el parcă ros încă de-o îndoială.

— Vai, monseniore, zise Tolomei, dar nu sîntem chiar niște necunoscuți pentru suveranii Angliei. Cînd regele Eduard a venit anul trecut cu regina Isabelle la marile serbări în care ați primit spada de cavaler o dată cu fiii regelui Filip, ei bine, grupul nostru de negustori lombarzi i-a împrumutat regelui Eduard douăzeci de mii de livre, bani strînși între noi mînă de la mînă și pe care nici pînă azi nu ni i-a înapoiat.

— Așadar nici el nu-și plătește datoriile ? exclamă d'Artois. Fiindcă ai pomenit de asta, zarafule, cum rămîne cu... ceea ce te-am rugat la început ?

— Ah, monseniore, văd că nu-i chip să mă împotrivesc vreodată dorințelor domniei-voastre ! zise Tolomei oftînd.

Și se duse să aducă un săculeț de cinci sute de livre, pe care i-l dădu adăugînd :

— Vă vom trece și asta la socoteală, ca și cheltuielile cu drumul la Londra al trimisului domniei-voastre.

— Ah ! zarafule, zarafule, izbucni d'Artois, zîmbind cu toată gura și luminîndu-se la față. Văd că-mi ești prieten. Cînd voi pune iar mîna pe comitatul părintesc, am să te fac vistiernicul meu.

— Mă bizui mult pe asta, monseniore, spuse celălalt, făcînd o plecăciune.

— Iar de nu, am să te iau cu mine în iad. Altminteri, prea o să-ți duc lipsa !

Și uriașul, prea lat pentru ușa camerei, ieși jucînd în palmă săculețul cu aur ca pe o minge.

— Iar i-ai dat bani, unchiule ? spuse Guccio, clătinînd din cap a dojană. Și doar tu ziceai că...

— *Guccio mio, Guccio mio*, răspunse blînd zaraful (și avea acum amîndoi ochii bine deschiși), amintește-ți întotdeauna de asta : tainele mărimilor acestei lumi sînt dobînda banilor ce le împrumutăm. Chiar în dimineața asta, monseniorul Jean de Marigny și monseniorul d'Artois mi-au dat niște polițe asupra lor, care prețuiesc mai mult decît aurul și pe care vom ști, cînd le va veni sorocul, să le prefacem în bani buni. Cît despre aurul împrumutat... vom mai scoate cîte ceva din pagubă.

Rămase o clipă pe gînduri, apoi urmă :

— Întorcîndu-te din Anglia, vei face un ocol. Ai să te abați pe la Neauphle-le-Vieux.

— Bine, unchiule, răspunse Guccio, fără tragere de inimă.

— Împuternicitul nostru de acolo nu izbutește să pună mîna pe banii ce ni-i datorează castelanii de la Cressay. Tatăl a

murit de curînd. Moștenitorii nu vor să plătească. Se pare că nu mai au o lețcaie.

— Și ce-i de făcut, dacă nu mai au o lețcaie?

— Ei, asta-i acum! Au o casă, au o moșie. poate că or fi avînd rude. N-au decît să se împrumute de aiurea ca să ne plătească. De nu, te duci să-l vezi pe ispravnic, pui sechestru, scoți la mezat. E nemilos, e trist, o știu. Un bancher însă trebuie să se obișnuiască a fi neînduplecat. Nici o îndurare față de datornicii mărunți, altminteri nu vom mai putea fi de folos celor mari. Nu e numai banul nostru în joc. La ce te gîndești, *figlio mio* [1]?

— La Anglia, unchiule, răspunse Guccio.

Întoarcerea prin Neauphle i se părea o corvoadă, pe care o primea însă cu voie bună; toată curiozitatea, toate visurile sale de băietan se și îndreptau spre Londra. Pentru întîia oară va călători pe mare... Hotărît lucru, viața de negustor lombard era o viață plăcută și-i pregătea surprize frumoase. Să călătorească, să bată drumurile, să ducă regilor scrisori tainice...

Bătrînul își privea nepotul cu o adîncă duioșie. Guccio era singura slăbiciune a inimii acesteia hîrșită în vicleșuguri.

— Vei face o călătorie frumoasă și te pizmuiesc, îi spuse el. Puțini oameni la vîrsta ta au prilejul să vadă atîtea țări. Tu învață, scormonește, scotocește, deschide ochii la toate, fă-i pe alții să vorbească, iar tu vorbește cît de puțin. Ia seama la cine te cinstește cu băutură; nu da fetelor mai multe parale decît merită și nu uita niciodată să-ți scoți pălăria cînd vezi trecînd vreun alai cu prapuri și icoane... Iar dacă întîlnești vreun rege în calea ta, poartă-te în așa fel încît să nu mă mai coste, de data aceasta, un cal sau un elefant.

— Să fie oare adevărat, unchiule, întrebă Guccio, surîzînd, că regina Isabelle e așa de frumoasă cum se spune?

II

DRUMUL LONDREI

Unora li-e mereu gîndul la călătorii și isprăvi minunate ca să aibă cu ce se viteji în ochii altora și chiar în ai lor. Apoi, cînd au intrat în horă și cînd o primejdie se arată, încep să

[1] Fiul meu (în lb. ital.).

cugete : „Unde mi-a fost mintea de m-am lăsat împins și ce nevoie aveam să mă vîr singur unde sînt ?" Era tocmai ceea ce i se întîmplă tînărului Guccio Baglioni. N-avusese dorință mai fierbinte decît să cunoască marea. Acum însă, cînd plutea pe valurile ei, ar fi dat orice ca să fie oriunde aiurea.

Era în toiul mareelor echinoxului și puține corăbii ridicaseră ancora în ziua aceea. Făcînd niței pe grozavul de-a lungul cheiului de la Calais, cu sabia în șold și mantaua dată peste umăr, Guccio găsise pînă la urmă un stăpîn de corabie care binevoi să-l îmbarce. Plecaseră pe înserat și furtuna se pornise aproape în clipa cînd ieșeau din port. Închis într-un soi de cabină înjghebată sub punte, lîngă catargul cel mare — „e locul unde te zgîlțîie cel mai puțin", spusese corăbierul — și unde o scîndură îi ținea loc de pat, Guccio petrecea cea mai afurisită noapte din viața lui.

Valurile izbeau corabia ca niște lovituri de berbece, și Guccio simțea lumea clătinîndu-se în jurul său. Se rostogolea de pe scîndură pe podea și se zbătea într-o beznă de nepătruns, ciocnindu-se ba de pereții de lemn, ba de ghemurile de frînghie întărite de apă sau de lăzile rău prinse care se rostogoleau cu zgomot, și încerca să se agațe de lucruri nevăzute care îi fugeau de sub degete. Carcasa corăbiei părea gata-gata să se facă țăndări. Între două vîjîituri ale furtunii, Guccio auzea pînzele pocnind și talazurile spărgîndu-se pe punte. Se întreba dacă nu cumva întregul echipaj fusese măturat și dacă nu era singurul supraviețuitor la bordul unei corăbii părăsite pe care valurile o zvîrleau spre cer ca s-o repeadă numaidecît îndărăt spre hăuri, în niște căderi care păreau fără de sfîrșit.

„De bună seamă că am să mor, își zicea Guccio. Ticăloasă soartă, să pieri așa, la vîrsta mea, înghițit de valuri. N-am să-l mai văd niciodată pe unchiu-meu, niciodată n-am să mai văd soarele. Să fi așteptat barem o zi sau două la Calais ! Ce prostie am făcut ! Dacă scap însă cu zile, mă jur pe Maica Precista, rămîn la Londra, mă fac sacagiu, orice mă fac, dar cît oi trăi nu mai pun piciorul pe o corabie."

În cele din urmă, cuprinse cu amîndouă brațele piciorul marelui catarg și, în genunchi, agățat, bîțîind, gata să-și verse mațele, ud leoarcă, rămase așa, în întuneric, așteptîndu-și sfîrșitul și făgăduind de ceasul morții că va dărui icoane bisericilor Santa Maria delle Nevi, Santa Maria della Scala, Santa Maria dei Servi, Santa Maria del Carmine — adică tuturor bisericilor din Sienna pe care le cunoștea.

Cu ivirea zorilor furtuna se potoli dintr-o dată. Sleit de puteri, Guccio privi în jurul său : lăzile, pînzele, coviltirile, ancorele și parîmele zăceau unele peste altele într-o harababură de nedescris, iar în fundul corăbiei, sub pardoseala cu scîndurile dezlipite, o pînză de apă clipocea.

Chepengul care ducea spre punte se deschise și un glas aspru strigă :

— Hei ! Signor ! Ai putut să dormi ?

— Să dorm ? răspunse Guccio, înciudat. Aș fi putut tot așa de bine să mor.

Îi zvîrliră o scară de frînghie și-l ajutară să se cațere pe punte. O adiere de vînt rece îl învălui, făcîndu-l să se înfioare sub veșmintele ude.

— Nu puteai oare să-mi spui de la început că vom avea furtună ? îl întrebă Guccio pe stăpînul corăbiei.

— Ei, asta-i ! E drept, domnul meu, că am avut o noapte păcătoasă. Dar păreai așa de zorit... Și-apoi, pentru de-alde noi furtuna e lucru obișnuit, răspunse acesta. Acum sîntem aproape de coastă.

Era un moșneag zdravăn, cu niște ochi mici, negri, care îl priveau pe Guccio într-un fel cam batjocoritor.

Întinzînd brațul spre o dungă alburie ce ieșea din ceață, bătrînul corăbier adăugă :

— Acolo e Douvres.

Guccio suspină, înfășurîndu-se mai bine în mantaua lui.

— Cît mai avem pînă s-ajungem ?

Celălalt răspunse înălțînd din umeri :

— Patru sau cinci ceasuri, nu mai mult, căci vîntul suflă din răsărit.

Pe punte, trei marinari dormeau, rupți de oboseală. Un altul, agățat de cîrmă, mușca dintr-o halcă de pastramă, cu ochii țintă la prora corăbiei și la coasta Angliei.

Guccio se așeză lîngă bătrînul corăbier, adăpostindu-se după un mic perete de scînduri care-l ferea de bătaia vîntului și, în ciuda luminii, a frigului și a hulei, adormi îndată.

Cînd se deșteptă, portul Douvres îi înfățișa înaintea ochilor bazinul său dreptunghiular și zidurile necioplite ale șirurilor sale de case scunde cu acoperișuri de piatră. La ieșirea din port, în dreapta, se vedea locuința șerifului, păzită de oșteni înarmați. Pe cheiul înțesat de mărfuri adăpostite sub streșini, roia o mulțime gălăgioasă. Vîntul aducea miasme de pește, de păcură, de lemn putrezit. Forfoteau pescari tîrînd

năvoadele şi ducîndu-şi pe umăr vîslele grele. Copiii împingeau pe caldarîm saci mai mari ca dînşii.

Cu pînzele lăsate, corabia intră în bazin, mînată de vîslaşi.

Tinereţii nu-i trebuie mult ca să-şi recapete vlaga şi iluziile. Primejdiile depăşite nu fac decît să-i dea şi mai multă încredere în puterile ei şi să-i dea brînci spre alte isprăvi. Lui Guccio i-a fost de ajuns acest somn de cîteva ceasuri ca să uite spaimele nopţii. Puţin mai lipsea să se umfle în pene ca unul ce ar fi biruit furtuna ; vedea în întîmplarea aceasta un semn că nu-l părăsise steaua sa norocoasă şi o dovadă că ştiuse să-şi aleagă corăbieri iscusiţi. Stînd în picioare pe punte, falnic de parcă era un cuceritor, cu mîna strînsă pe o parîmă, privea cu o aprinsă curiozitate cum venea spre dînsul împărăţia Isabellei.

Scrisoarea lui Robert d'Artois cusută în căptuşeala hainei şi inelul de fier din degetul său i se păreau chezăşia unui viitor strălucit. Avea să pătrundă în dedesubturile cîrmuirii statelor, avea să cunoască regi şi regine, să afle cuprinsul celor mai tainice tratate. Îmbătat de aceste visări, sărea peste ani : se şi vedea un ambasador cu mare trecere, confident ascultat al mărimilor lumii acesteia, în faţa căruia se plecau cei mai înalţi demnitari. Va fi sfetnicul regilor... N-avea oare pilda compatrioţilor Biccio şi Musciato Guardi, cei doi vestiţi financiari toscani, cărora francezii le ziceau Biche şi Mouche, şi care fuseseră mai bine de zece ani vistiernicii, ambasadorii, intimii neînduplecatului Filip cel Frumos ? El are să se arate mai ceva ca dînşii, iar într-o zi oamenii îşi vor istorisi viaţa ilustrului Guccio Baglioni, care, la începuturile sale, era cît pe ce să-l trîntească pe regele Franţei la un colţ de stradă...

Larma portului îi suna în urechi de pe acum ca uralele unei mulţimi ieşite să-l întîmpine. Bătrînul corăbier aruncă o scîndură care uni corabia cu cheiul. Guccio plăti preţul călătoriei şi părăsi marea coborînd pe uscat, dar picioarele, deprinse cu legănarea valurilor, i se fleşcăiseră şi mergea clătinîndu-se, gata-gata să se prăbuşească pe pămîntul lunecos.

Deoarece nu aducea mărfuri, nu avu de ce să treacă pe la „mulgători", adică pe la vameşi. Ceru primului băieţaş care sări să-i ducă bagajul să-l însoţească la lombardul de prin partea locului.

Zarafii şi neguţătorii italieni de pe acea vreme îşi aveau propria lor organizaţie de poştă şi cărăuşie. Uniţi în mari „companii" care purtau numele întemeietorului lor, ei aveau

contoare în toate orașele de seamă și în porturi ; contoarele acestea erau ca sucursalele băncilor de astăzi, dacă li s-ar fi adăugat un birou poștal al lor și un serviciu de voiaj.

Împuternicitul contorului din Douvres ținea de „compania" Albizzi. Fu bucuros să-l primească pe nepotul patronului „companiei" Tolomei și făcu pentru dînsul tot ce-i stătea în putere. Guccio găsi în casa lui cele de trebuință ca să se spele, hainele îi fură uscate și călcate, îi schimbară dinarii săi franțuzești pe livre englezești și i se servi un prînz îmbelșugat, pe cînd rîndașii îi pregăteau un cal.

În timp ce mînca, Guccio povesti prin ce furtună trecuse, grozăvindu-se în ochii ascultătorilor.

Se afla acolo un bărbat sosit în ajun, pe nume Boccaccio, care călătorea pentru treburile „companiei" Bardi. Fusese de față cu patru zile înainte la arderea pe rug a lui Jacques de Molay, auzise cu urechile sale blestemul și se folosea, ca să descrie tragedia asta, de cuvinte șfichiuitoare, pline de un duh îndrăcit, spre încîntarea comesenilor italieni. Era om de vreo 30 de ani — îi părea deci lui Guccio destul de bătrîior — avea un obraz vioi și ager, cu buze subțiri, și o privire care-și rîdea parcă de toate. Deoarece se ducea și el la Londra, se învoiră să facă drumul împreună.

Plecară pe la amiază, luînd cu dînșii un servitor.

Amintindu-și de poveștele unchiului, Guccio îl îmbie la vorbă pe însoțitorul său care, de altminteri, nici nu aștepta altceva. Signor Boccaccio părea să fi văzut multe. Umblase peste tot, prin Sicilia, Veneția, Spania, Flandra, Germania, pînă hăt în Răsărit, și răzbise cu pricepere, ieșind teafăr din destule încurcături ; cunoștea obiceiurile tuturor acestor neamuri, știa să judece cu capul său cît prețuiește o religie față de alta, îi disprețuia îndeajuns pe călugări și ura inchiziția. De asemenea, femeile păreau să-i placă foarte, și lăsa a se înțelege că se avusese bine cu multe, cunoscînd despre o grămadă dintre ele, vestite sau neștiute, tot felul de istorioare stranii. Nu punea mare preț pe virtutea femeilor și, vorbind de ele, găsea cuvinte piperate ca să le înfățișeze, ceea ce-l îngîndura pe Guccio. Afară de asta, părea să aibă tot atîta îndrăzneală cîtă șiretenie. Era un cuget liber acest signor Boccaccio și întru totul mai presus ca muritorii de rînd.

— Mi-ar fi plăcut, îi spuse lui Guccio, să aștern pe hîrtie toată recolta asta de povești și de idei pe care am adunat-o de-a lungul călătoriilor mele.

— De ce n-o faci, signor ? întrebă Guccio.

Celălalt oftă, mărturisind parcă vreun vis neîmplinit.

— *Troppo tardi* [1], zise el, nu devii scriitor la vîrsta mea. Cînd te-ai apucat de meseria de-a cîștiga bănet, după ce ai trecut de 30 de ani, nu mai poți face alta. Și apoi, dacă aș scrie tot ce știu, aș risca să fiu ars pe rug.

Drumul acesta cot la cot cu un tovarăș care știa atîtea, prin mijlocul unei frumoase cîmpii înverzite, îl încîntă pe Guccio. Trăgea bucuros aerul prevestitor al primăverii : potcoavele cailor păreau să le însoțească mersul cu un cîntec voios, iar Guccio se ținea așa de mîndru, de parcă ar fi luat parte și el la toate isprăvile vecinului său.

Pe înserat, se opriră la un han. Popasurile călătoriei sînt prielnice mărturisirilor. Stînd în fața vetrei și dînd pe gît ulcele de bere tare dreasă cu ienupăr, cu ardei iute și cuișoare, în vreme ce li se pregătea o cină și un pat, signor Boccaccio îi povesti lui Guccio că avea o ibovnică franțuzoaică și că ea îi născuse mai an un copil, un băiat botezat Giovanni.

— Se spune că țîncii ăștia născuți în afara căsniciei sînt mai ageri și mai voinici decît ceilalți, observă pe un ton plin de ifos Guccio, care avea întotdeauna cîteva cuvinte de-a gata ca să întrețină conversația.

— Fără îndoială că Dumnezeu i-a dăruit cu minte și cu vlagă pentru a-i despăgubi de moștenirea și respectul de care i-a lipsit, răspunse signor Boccaccio. Sau poate că i-a înzestrat astfel numai fiindcă vor trebui să se bată în viață ceva mai crîncen decît ceilalți, știind că nu pot ajunge nimic decît prin ei înșiși.

— Oricum ar fi, al dumitale va avea un tată de la care va putea să învețe multe.

— Dacă nu cumva are să-i poarte pică lui tată-său că l-a adus pe lume în împrejurări atît de vitrege, zise voiajorul comercial, dînd ușor din umeri.

Dormiră în aceeași încăpere, amîndoi pe același crivat. Pe la ceasurile cinci dimineața porniră iar la drum. Ici-colo, petice de negură mai acopereau pămîntul. Signor Boccaccio tăcea ; nu era el om deprins a se scula cu noaptea în cap.

Vremea se arăta răcoroasă și, curînd, cerul se lumină de-a binelea. Guccio descoperi în jurul său o cîmpie a cărei frumusețe îl fermecă. Arborii erau încă desfrunziți, dar în aer se simțea mireasma sevei colcăind în plante, iar o iarbă proaspătă și fragedă își și așternuse covorul ei verde pe pămînt. Iedera se cățăra pe zidurile caselor scunde și ale conacelor cu turnu-

[1] Prea tîrziu (în lb. ital.).

leţe de un fel toate. Nenumărate garduri de mărăcini tăiau cîmpurile şi dealurile. Peisajul vălurit şi tivit cu păduri, sclipirea albastră-verzuie a Tamisei, întrezărită din vîrful unui dîmb, o ceată de vînători ce le ieşi înainte cu haita lor la marginea unui sat, toate îl încîntau pe Guccio. „Frumoasă ţară are regina Isabelle", îşi repeta el.

Cu fiecare leghe străbătută, regina aceasta, în faţa căreia va sta curînd, lua tot mai mult loc în gîndurile lui. Împlinindu-şi misiunea, de ce n-ar încerca să-i şi placă ? Poate că datorită bunăvoinţei ce i-o va arăta Isabelle, va răzbi Guccio la culmile acelea pentru care se simţea sortit. Istoria atîtor capete încoronate şi atîtor împărăţii aducea pilde cu duiumul de întîmplări încă şi mai uimitoare. „Deşi regină, ea nu e mai puţin femeie, îşi zicea Guccio ; are 22 de ani şi soţul ei n-o iubeşte. Curtenii englezi nu se pot încumeta să-i facă curte, de teamă să nu-l supere pe rege. Iată însă că sosesc eu, sol tainic ; pentru a ajunge la ea am înfruntat furtuna... îmi pun un genunchi jos, o salut pînă la pămînt, îi sărut poala rochiei..."

În mintea lui şlefuia de pe acum cuvintele cu care îşi va pune inima, deşteptăciunea şi braţul în slujba tinerei regine blonde... „Doamnă, nu-s de neam mare, dar sînt cetăţean liber al republicii Sienna şi nu-s mai prejos de oricare nobil. Am 18 ani şi nu-mi ştiu altă dorinţă mai fierbinte decît să privesc la frumuseţea măriei-voastre şi să vă închin sufletul şi sîngele meu..."

— Încă puţin şi iată-ne sosiţi, zise signor Boccaccio.

Fără ca Guccio să fi băgat de seamă, ajunseseră în mahalalele mărginaşe ale Londrei. Casele se făceau tot mai dese, înşirîndu-se de-a lungul drumului. Mireasma plăcută a crîngurilor pierise, în aer se simţea turba arsă.

Guccio căsca ochi miraţi în jurul său. Unchiul Tolomei îi vorbise de un oraş minunat şi el nu vedea decît un nesfîrşit şir de sate alcătuite din cocioabe, cu pereţii înnegriţi şi ulicioare murdare, pe care treceau femei sfrijite cărînd poveri grele în spinare, copii zdrenţăroşi şi oşteni cu înfăţişare jalnică.

Deodată, într-o mare îmbulzeală de oameni, de cai şi căruţe, călătorii noştri se pomeniră înaintea podului Londrei. Două turnuri pătrate vegheau la un capăt, iar între ele se întindeau seara lanţuri şi se închideau porţi uriaşe. Cel dintîi lucru pe care-l văzu Guccio fu un cap de om, plin de sînge, înfipt într-una din suliţele înălţate deasupra acestei porţi. Corbii se roteau în jurul chipului omenesc cu ochii scoşi.

— Dreptatea regelui englezilor s-a făcut azi-dimineață, zise signor Boccaccio. Astfel sfîrșesc aici nelegiuiții sau cei pe care stăpînirea îi scoate vinovați ca să scape de dînșii.

— Ciudată firmă pentru a-i întîmpina pe străini, vorbi Guccio.

— E un mijloc de a-i înștiința că n-au sosit într-un oraș de vorbe dulci și gingășie.

Pe atunci, acesta era singurul pod aruncat peste Tamisa, alcătuind o adevărată stradă construită deasupra apei și ale cărei case de lemn, îngrămădite unele într-altele, adăposteau dugheni de tot soiul.

Douăzeci de arcade înalte de șaizeci de picioare sprijineau acest pod uimitor. Trebuiseră aproape o sută de ani pentru a-l clădi, și londonezii se mîndreau grozav cu el.

O apă tulbure spumega primprejurul arcadelor, pe la ferestre se vedeau rufe puse la uscat, femei veneau să deșerte găleți în fluviu.

Pe lîngă podul Londrei, Ponte Vecchio de la Florența nu părea decît o jucărie în amintirea lui Guccio, iar fluviul Arno nu era decît o gîrlă pe lîngă Tamisa. Își spuse gîndul tovarășului său de drum.

— Cu toate acestea, ei de la noi le învață pe toate, răspunse signor Boccaccio.

Le trebui mai bine de un sfert de ceas pînă să străbată de cealaltă parte a fluviului, așa de deasă era mulțimea și așa de îndărătnici milogii care se țineau scai de dînșii, apucîndu-i de cizme.

Ajungînd pe celălalt mal, Guccio zări în dreapta turnul, a cărui uriașă clădăraie se înălța înfricoșătoare pe cerul posomorît ; apoi, urmîndu-l pe signor Boccaccio, pătrunse în inima orașului vechi. Hărmălaia și forfota de pe străzi, larma glasurilor străine sub un cer plumburiu, mirosul greu de turbă care plutea în tot orașul, țipetele ce se auzeau din cîrciumi, îndrăzneala pațachinelor care agățau mușterii cu vorbe nerușinate, bădărănia gălăgioasă a soldaților, toate i se păreau lui Guccio stranii și în același timp apăsătoare. Parisul i se înfățișa deodată în amintire ca un oraș luminos, pe cînd Londra părea să intre în noapte ziua-n amiaza mare.

Cei doi călători mai făcură trei sute de pași, apoi cotiră la stînga în Lombard Street, unde toate băncile italiene își aveau așezările, după cum arătau firmele cu slova turnată în fier și zugrăvită. Erau niște clădiri nu tocmai arătoase, cu unu

sau cel mult două caturi, dar îngrijite strașnic, cu uși lustruite și gratii la ferestre. Signor Boccaccio îl lăsă pe Guccio în fața băncii Albizzi. Cei doi tovarăși de drum își luară rămas bun unul de la celălalt, cu multă căldură, arătîndu-se amîndoi bucuroși de prietenia ce se înfiripase între ei și făgăduindu-și să se revadă cît de repede la Paris. Acestea sînt vorbe pe care omul le spune deseori în călătorie și apoi uită de ele....

III

LA WESTMINSTER

Jupîn Albizzi era un bărbat înalt, uscățiv, cu obraz prelung și oacheș, sprîncene stufoase și un păr care-i scăpa de sub tichie în smocuri negre. Îl primi pe Guccio cu o politețe liniștită și o bunăvoință de mare senior. Vorbea de „casa" lui, cu un gest nepăsător al mîinii, ca și cînd nici nu s-ar fi sinchisit de bogăția pe care această locuință o vădea totuși îndeajuns. Stînd în picioare lîngă masa lui de lucru, cu trupul slab înfășurat într-un caftan de catifea de un albastru-închis, împodobit cu nasturi de argint, Albizzi arăta ca un prinț toscan.

Pe cînd schimbau între dînșii binețe, după obicei, Guccio își plimba privirea de la jilțurile înalte de stejar la pereții îmbrăcați în mătase de Damasc, de la taburetele de lemn scump încrustate cu sidef la covoarele bogate care acopereau pardoseala în întregime, de la căminul monumental la sfeșnicele de argint masiv. Și flăcăul nu se putu opri să facă repede în mintea lui o socoteală : „covoarele astea... pe puțin șaizeci de livre fiecare... sfeșnicele de două ori pe atît... Casa toată, dacă și celelalte odăi sînt la fel cu asta, face de trei ori mai mult decît aceea a unchiului meu". Căci, deși se visa ambasador secret și cavaler îndrăgostit de o regină, Guccio continua totuși să fie negustor, fiu, nepot și strănepot de negustor.

— Ar fi trebuit, vere, să te îmbarci pe una din corăbiile mele... căci noi sîntem și armatori... și să pornești prin Boulogne, zise jupîn Albizzi, și astfel ai fi făcut o călătorie mai plăcută.

Porunci să se servească hypocras, un vin dres cu mirodenii, care era băut cu migdale zaharisite. Guccio îi spuse atunci ce anume îl aducea la Londra.

— Vrei să ai o audiență la regină ? întrebă Albizzi, jucîndu-se cu rubinul mare ce-i strălucea la mîna dreaptă. Unchiul tău, Tolomei, pe care-l prețuiesc mult, s-a gîndit bine trimițîndu-te la mine. N-are rost să-ți mai ascund că mi-e ușor să obțin lucrul acesta, altora cu neputință. Unul din cei mai de seamă mușterii ai mei, care mi-e și îndatorat, se numește Hugh le Despenser.

— Drăguțul regelui Eduard ? întrebă Guccio.

— Nu. Hugh-tatăl. Puterea lui e mai ascunsă, dar e mare. Se slujește în chip iscusit de trecerea fiului său și, dacă lucrurile merg înainte cum au pornit, e pe cale să ajungă la cîrma țării. Așadar, nu e tocmai de partea reginei...

— Păi atunci, vorbi Guccio, este el oare omul care mă poate ajuta ?

Albizzi surîse :

— Dragă vere, îmi pari încă foarte tînăr. Aici, ca oriunde aiurea, se găsesc oameni care, nefiind în cîrdășie nici cu un clan, nici cu altul, trag foloase de pe urma amîndurora, cîntînd ba în struna unuia, ba a celuilalt. Pentru asta e de ajuns să-ți drămuiești zîmbetul și vorba și să știi să-i ai la mînă pe cei mari prin slăbiciunile lor, într-un cuvînt, să-i cunoști mai bine decît se cunosc ei înșiși. În ce mă privește știu ceea ce pot face.

Își chemă secretarul, așternu în grabă pe o hîrtie cîteva rînduri și pecetlui scrisoarea.

— Vei fi la Westminster chiar astăzi după prînz, dragă vere, spuse el îndată ce secretarul părăsi încăperea, și regina are să te primească. Vei trece în ochii tuturor drept un negustor de pietre scumpe și argintărie, venit anume din Italia și recomandat de mine. Ca toate femeile, Isabellei îi plac lucrurile frumoase. În timp ce ai să-i înfățișezi giuvaericalele, vei putea să-ți împlinești misiunea cu care ai fost trimis.

Se apropie de o ladă, o deschise și scoase de acolo o cutie de catifea roșie împodobită cu ferecături aurite.

— Iată scrisorile tale de introducere, adăugă el.

Guccio ridică repede capacul : inele cu pietre sclipitoare, salbe grele de perle, o oglindă cercuită cu smaralde și diamante amestecate zăceau pe fundul cutiei.

— Și dacă reginei i-ar veni poftă să cumpere vreuna din giuvaericalele acestea, ce mă fac ?

Albizzi surîse :

— Regina n-o să cumpere nimic de-a dreptul de la dumneata, căci nu are bani pe mîna ei şi i se ţine socoteală de tot ce cheltuieşte. Dacă va dori vreun lucru, are să-mi dea de ştire. Am pus de i s-au făcut, luna trecută, trei tăşcuţe de aur ce nici pînă azi nu mi-au fost plătite.

După un prînz vrednic de cele mai alese ospeţe ale celor mari, deşi Albizzi se scuză că e o masă obişnuită, Guccio încălecă iar spre a se duce la Westminster. Îl însoţea un slujitor al băncii, îmbrăcat în cazacă neagră, un fel de huidumă cît un bivol, anume ca să-i fie de pază, şi care ducea lădiţa legată cu lanţ la brîu.

Lui Guccio îi bătea inima de mîndrie şi mergea ţinîndu-şi bărbia în sus, umflîndu-se în pene şi privind oraşul de parcă a doua zi urma să-i fie moşie.

Palatul, măreţ prin proporţiile sale uriaşe, dar prea încărcat de toate ornamentaţiile gotice, îi păru cam de prost-gust faţă de ce se construia în anii aceia prin Toscana şi mai ales la Sienna. „Ăştia, gîndi el, după ce că şi aşa le lipseşte soarele, fac pare-se tot ce pot ca să împiedice sărăcăcioasele raze pe care le au să ajungă la ei."

Sosi acolo, la porţile prin care intră oaspeţii de seamă, şi descălecă sub o boltă unde oştenii gărzii se încălzeau în jurul unui foc zdravăn de buşteni. Un scutier se apropie.

— Signor Baglioni ? întrebă el în franţuzeşte. Sînteţi aşteptat. Vă voi însoţi.

Avînd mereu alături pe servitorul băncii, care ducea lădiţa cu giuvaericale, Guccio îl urmă pe scutier. După ce străbătură o curte împrejmuită de arcade, apoi alta la fel, porniră în sus pe o scară largă de piatră şi pătrunseră în încăperile palatului. Bolţile erau foarte înalte şi ecoul repeta straniu cel mai mic zgomot ; lumina se prelingea zgîrcită. Pe măsură ce înainta de-a lungul unui şir de săli îngheţate şi de galerii mohorîte, Guccio se silea zadarnic să-şi păstreze încrederea şi se simţea parcă făcîndu-se tot mai mic. Într-asemenea loc nu era mare lucru să mori fără a lăsa vreo urmă. În sfîrşit, la capătul unui coridor lung de douăzeci de stînjeni, Guccio văzu o ceată de bărbaţi ale căror costume bogate şi mantii garnisite cu blană se deosebeau lesne ; la şoldul stîng al fiecăruia licărea mînerul unei săbii. Era garda reginei.

Scutierul îi spuse lui Guccio să aştepte şi-l lăsă acolo, printre curtenii care-l cercetau cu un aer destul de răutăcios, vorbind despre dînsul în englezeşte, fără ca el să înţeleagă.

Se simți deodată năpădit de o spaimă nedeslușită. Dacă se va ivi acum ceva neprevăzut ? Dacă acești curteni, pe care îi știa împărțiți în clici potrivnice și sfîșiate de uneltiri tainice, vor intra la bănuială ? Dacă, mai înainte de a apuca s-o vadă pe regină, vor pune mîna pe el, îl vor scotoci și vor da de scrisoarea lui Robert d'Artois ? Toate temerile care pot naște într-o minte înfricoșată îl încolțiră, mărite de grija de a nu-și arăta cumva tulburarea care să-l dea în vileag.

Cînd, întorcîndu-se să-l ia, scutierul îi atinse brațul, Guccio tresări. Luă lădița din mîinile servitorului lui Albizzi, dar, în graba sa, uită că era legată cu un lanț de cingătoarea acestui om care, deodată, se pomeni smucit din loc. Lanțul se încîlci, lacătul nu se lăsă descuiat. Se auziră rîsete, și Guccio simți că se face de batjocură. În așa hal, încît intră la regină umilit, fîstîcit și rușinat, pomenindu-se în fața ei mai înainte chiar s-o fi văzut.

Isabelle ședea, foarte dreaptă, într-un jilț care i se păru lui Guccio un tron, în aceeași sală unde cu cîtăva vreme înainte îl primise pe Robert d'Artois. O femeie tînără, cu obrazul îngust, se ținea țeapănă pe un taburel, lîngă dînsa. Guccio puse un genunchi jos și căută în minte o vorbă plăcută care nu-i veni de fel. Își închipuise — prin ce neroadă amăgire ? — că regina va fi singură. Prezența unei a treia ființe izbuti să-i pună pe goană toate frumoasele sale speranțe cu care venise.

Regina fu aceea care vorbi.

— Lady Despenser, zise ea, să vedem giuvaerurile pe care ni le aduce acest tînăr italian. Mi s-a trimis vorbă că ar fi adevărate minuni.

Numele de Despenser sfîrși prin a-l tulbura cu totul pe Guccio și a-i stîrni neliniștea. Care putea fi rolul unei Despenser, pe lîngă regină ?

Ridicîndu-se la un semn al Isabellei, deschise lădița și o înfățișă ochilor acesteia. Lady Despenser abia își aruncă o privire și rosti scurt, cu voce tăioasă :

— Giuvaerurile astea sînt într-adevăr tare frumoase, dar n-avem nevoie de ele. Nu le putem cumpăra, doamnă.

Regina avu un gest de necaz și, stăpînindu-și mînia, răspunse :

— Știu, doamnă, că dumneata, soțul dumitale și toate rubedeniile voastre purtați atîta grijă de banii țării, încît s-ar putea crede că sînt ai voștri. Aici, însă, îmi veți îngădui să fac ce poftesc cu banii mei... De altminteri sînt încîntată, doamnă,

că atunci cînd vine la palat vreun străin sau negustător, doamnele mele franceze sînt îndepărtate ca din întîmplare, pentru ca soacra dumitale sau chiar dumneata să-mi țineți o tovărășie care se aseamănă mai degrabă cu o pază. Îmi închipui că, dacă soțul meu și al dumitale vedeau giuvaericalele acestea, le-ar fi dat ușor de rost ca să se împodobească unul pe altul, așa cum femeile nu îndrăznesc s-o facă.

Oricîtă silință își dădea pentru a se stăpîni, din gura Isabellei răbufnea ura împotriva acestei familii ticăloase, care făcea de rîsul lumii coroana și în același timp jefuia vistieria țării. Căci nu numai că Despenserii, tatăl și mama, trăgeau foloase în chip josnic din dragostea regelui pentru fiul lor, dar însăși soața acestuia închidea ochii, foarte binevoitoare, la mîrșăvia știută de toți, ba dădea și o mînă de ajutor. Lady Despenser, cea tînără, pe numele ei de acasă Eleanor de Clare, era de altminteri chiar cumnata răposatului cavaler de Gabaston, cu alte cuvinte, regele Eduard al II-lea își măritase rubedenia cea mai apropiată a fostului său iubit, cel căruia i s-a tăiat capul, cu prietenul său de astăzi.

Simțindu-se jignită de această bruftuială, Eleanor Despenser se ridică și se duse să-și facă de lucru într-un ungher al uriașei încăperi, fără însă a înceta s-o urmărească din ochi pe regină și pe tînărul italian.

Regăsindu-și un pic din curajul ce-i stătea de altfel în fire și care îl părăsise așa de straniu astăzi, Guccio îndrăzni în sfîrșit s-o privească pe Isabelle în față. Acum ori niciodată sosise clipa s-o facă să priceapă că el, Guccio, era de partea ei, că o compătimea și că nu dorea decît s-o slujească. Întîlni însă la dînsa o asemenea răceală, o asemenea nepăsare față de persoana sa, că-și simți inima sloi.

Era frumoasă, firește, dar de o frumusețe care făcea să tacă în Guccio orice dorință de dragoste, de duioșie sau măcar de tainică înțelegere. Îi amintea mai degrabă o statuie din vreo biserică decît o femeie. Minunații săi ochi albaștri aveau aceeași privire înghețată ca și ochii lui Filip cel Frumos. Cum să te apuci să-i spui unei astfel de femei : „Doamnă, sîntem cam de aceeași vîrstă, sîntem tineri amîndoi și vreau să te iubesc !" ? Părea că sîngele strămoșilor, îndeletnicirea de regină, credința că Dumnezeu îi pusese coroana pe cap, toate acestea făcuseră din ea o ființă ruptă de restul seminției omenești, o ființă pentru care timpul avea altă măsură și trupul se supunea altor porunci.

Atîta fu în stare Guccio, să-şi scoată din deget inelul de fier al lui Robert d'Artois şi, stînd aşa ca să nu-l vadă lady Despenser, să-i zică reginei :

— Doamnă, îmi veţi face oare cinstea de a cerceta acest inel, oprindu-vă privirea la lucrătura lui ?

Regina încuviinţă din cap, se uită la inel, fără ca vreun muşchi al feţei să-i tresară.

— Îmi place să văd asta, răspunse ea. Ai, îmi închipui, şi alte lucruri ieşite din aceeaşi mînă ?

Guccio se prefăcu a scotoci în lădiţă, jucă în palme perlele, apoi, scoţînd din haină scrisoarea, spuse :

— Preţurile sînt scrise aici.

— Să mergem la lumină ca să văd mai bine perlele acestea, vorbi Isabelle.

Se ridică şi, însoţită de Guccio, se apropie de fereastră, unde putu să citească în voie scrisoarea.

— Te întorci în Franţa ? întrebă în şoaptă.

— De îndată ce mi-o veţi porunci, doamnă, răspunse pe acelaşi ton Guccio.

— Să-i spui atunci monseniorului d'Artois că nu peste multă vreme voi fi în Franţa şi totul se va face aşa cum ne-am înţeles.

Se mai însufleţise puţin la faţă, dar toată atenţia îi era absorbită de scrisoarea primită, şi nicidecum de cel care i-o adusese. O grijă într-adevăr regească, de a-i plăti cum se cuvine pe cei ce o slujeau, o făcu totuşi să adauge :

— Am să-i spun monseniorului d'Artois să te răsplătească pentru osteneala dumitale mai bine decît aş putea s-o fac eu acum.

— Cinstea de a vă vedea şi de a vă urma poruncile îmi este, doamnă, cea mai frumoasă răsplată.

Isabelle mulţumi din cap, cum ar fi răspuns la complimentul obişnuit al unui servitor, şi Guccio înţelese că între strănepoata sfîntului Ludovic şi nepotul unui zaraf toscan era o distanţă de netrecut.

Cu glas tare, pentru ca lady Despenser să audă, Isabelle rosti :

— Te voi înştiinţa prin Albizzi ce-am hotărît în privinţa perlelor. Cu bine, domnule.

Şi, cu un gest al mîinii, îi făcu semn să plece.

Guccio puse iar genunchiul jos, apoi se retrase, uşurat că îşi îndeplinise misiunea, dar foarte dezamăgit în visurile sale.

IV

POLIȚA

Cu toată bunăvoința lui Albizzi, care îl poftise să mai rămînă cîteva zile, Guccio părăsi Londra a doua zi dis-de-dimineață, foarte necăjit pe el însuși. Nu-și ierta că el, cetățean liber al republicii Sienna, și socotindu-se ca atare de-o seamă cu oricare nobil de pe lume, se lăsase tulburat în așa hal de prezența unei regine. Căci orice ar face, degeaba, nu va putea niciodată să-și ascundă că glasul îi pierise, inima îi bătuse prea tare, iar picioarele i se muiaseră cînd se pomenise în fața reginei Angliei, care n-avusese pentru dînsul nici măcar un surîs. „E o femeie ca oricare alta, la urma urmelor ! Ce m-a făcut deci să tremur așa de tare?" își repeta el cu năduf. Dar acestea și le spunea cînd se depărtase de-a binelea de Westminster.

Neîntîlnind vreun tovarăș de drum, ca la dus, mergea singurel, rumegîndu-și ciuda împotriva altora și a lui însuși. Supărarea asta nu-l părăsi nici o clipă cît ținu călătoria de întoarcere, ba se făcu și mai amarnică pe măsură ce străbătea leghe după leghe.

Pentru că nu se bucurase la curtea Angliei de primirea la care nădăjduise, pentru că nu i se arătase, de dragul ochilor lui, cinstea cuvenită unui prinț, Guccio își făcuse părerea, cînd puse iar piciorul în Franța, că englezii erau niște barbari. Cît despre regina Isabelle, dacă era nefericită, dacă soțul ei își bătea joc de dînsa, n-avea decît ceea ce merita. „Cum ? Treci marea, îți primejduiești viața și nu ți se mulțumește pentru asta mai mult decît unui servitor ! Ăștia de sus or fi făcînd ei pe grozavii, așa cum au învățat, dar nu se pricep să vorbească inimilor și-i scîrbesc pînă și pe oamenii cei mai devotați. N-au de ce să se mai mire că nimeni nu-i iubește și toți îi trădează."

Bătînd aceleași drumuri pe unde săptămîna trecută se și văzuse ambasador și amant regal, Guccio începea să priceapă că norocul nu se arată tinerilor ca în basmele cu zîne. Se va răzbuna însă. Pe cine și pe ce anume, asta n-o știa încă, dar simțea că trebuie să se răzbune.

Și mai întîi, deoarece soarta și disprețul regilor voiau ca el să nu fie decît un bancher lombard, ei bine, va ști să se arate un bancher cum rareori s-a văzut. Unchiul său, Tolomei, îl însărcinase să treacă pe la sucursala din Neauphle-le-Vieux pen-

tru a încasa o poliță ? Ei bine, datornicii nici nu bănuiau ce trăsnet stă să se abată pe capul lor !

Apucînd pe la Pontoise, ca să taie apoi drumul prin Ile-de-France, Guccio, care simțea întotdeauna nevoia de-a se închipui în pielea vreunui personaj, se pregătea acum să facă pe cămătarul nemilos. Cămătarul acela din Veneția, care, după legendă, cerea o livră de carne din trupul datornicului pentru o livră de aur, avea să pară pe lîngă dînsul o inimă duioasă.

Tot frămîntîndu-se așa, sosi la Neauphle în dimineața zilei de Saint-Hugues. Sucursala lui Tolomei ocupa o clădire prin preajma bisericii, în piața tîrgului, pe coasta unui deal.

Guccio vîrî groaza în slujbașii băncii, ceru să i se arate toate catastifele, îi scărmănă pe toți de le merse fulgii. La ce era bun șeful sucursalei ? Trebuia oare ca el, Guccio Baglioni, însuși nepotul directorului companiei, să se pună pe drumuri ori de cîte ori va fi de încasat o poliță de trei sute de livre ? Mai întîi, cine erau castelanii ăștia de la Cressay, care datorau trei sute de livre ? Îl lămuriră. Tatăl murise, asta, ce-i drept, o știa Guccio. Și apoi ? Erau doi fii, de 20 și 22 de ani. Cu ce se îndeletniceau ? Vînau... Niște pierde-vară, e limpede. Mai era și o fată, 16 ani... Slută, fără îndoială, hotărî Guccio... Și mama, care ducea greul casei după moartea seniorului de Cressay. Oameni de neam bun, dar ajunși în sapă de lemn. Cîte parale făceau castelul și pămîntul lor ? Ca la vreo mie cinci sute de livre. Aveau o moară și vreo sută de iobagi pe moșie.

— Și cînd au toate acestea, nu-i puteți sili să vă plătească datoria ? izbucni Guccio. O să vedeți voi, acuma, dacă asta o să mai dureze ! Cu mine nu merge ! Unde șade ispravnicul ? ...La Montfort-l'Amaury ? Bine. Cum îi zice ? ...Portefruit ? Foarte bine. Dacă pînă diseară n-au plătit, mă duc să-l iau pe ispravnic și le pun sechestru. Asta e !

Încălecă iar și porni spre Cressay, de parcă s-ar fi dus să cucerească o cetate de unul singur. „Banii mei, ori sechestrul... banii mei, ori sechestrul, își repeta într-una. N-au decît să se plîngă lui Dumnezeu sau sfinților săi."

Numai că cineva avusese același gînd înaintea lui, și acesta era tocmai ispravnicul Portefruit.

Cressay, la o jumătate de leghe de Neauphle, e un cătun așezat în coasta unei vîlcele, la malul Mauldrei, gîrlă ce putea fi trecută dintr-o săritură de cal.

Castelul pe care îl zări Guccio nu era, la drept vorbind, decît un conac mare, destul de prăpădit, cu niște turnulețe scunde și noroaie de jur împrejur, fără șanț împrejmuitor, de-

oarece gîrla îi ţinea de apărare. Sărăcia şi paragina se vedeau peste tot. Acoperişurile se prăbuşeau în mai multe locuri. Coteţul de porumbei părea cam goluţ ; pereţii acoperiţi cu muşchi erau crăpaţi, iar în pădurile vecine cîte o rarişte adîncă lăsa să se vadă sute de trunchiuri tăiate de la rădăcină.

Cînd Guccio pătrunse în curte, era mare tărăboi acolo. Trei vătăşei de-ai regelui, învîrtind în mînă ghioagele cu floarea de crin, înfricoşau pe nişte şerbi zdrenţăroşi, silindu-i să strîngă toate vitele, să lege boii doi cîte doi şi să aducă de la moară saci de grîne pe care îi aruncau într-o căruţă a stăpînirii. Strigătele vătăşeilor, goana ţăranilor înspăimîntaţi, behăitul celor vreo douăzeci de oi, cîrîitul orătăniilor făceau laolaltă o hărmălaie nemaipomenită.

Nimeni nu se sinchisi de Guccio ; nimeni nu veni să-i ia calul, pe care-l priponi singur, prinzîndu-i frîul într-un inel de fier. Un ţăran bătrîn, trecînd pe lîngă dînsul, zise doar atît :

— A dat mare urgie pe casa asta. Să fi fost aici stăpînul, murea a doua oară. Nu-i dreptate !

Uşa conacului era deschisă şi venea dintr-acolo larma unei ciorovăieli aprige.

„N-am picat, pare-se, la vreme potrivită", gîndi Guccio, a cărui supărare nu înceta să crească.

Urcă treptele pragului şi, luîndu-se după glasurile acelea, pătrunse într-o încăpere lungă şi întunecoasă, cu pereţi de piatră şi tavanul din grinzi.

O fată tînără, pe care nici nu-şi dădu osteneala s-o privească, îi ieşi în întîmpinare.

— Vin pentru nişte treburi şi aş vrea să stau de vorbă cu cineva de-al casei, zise el.

— Sînt Marie de Cressay. Fraţii mei sînt colo, şi mama de asemeni, răspunse tînăra fată, cu glas şovăitor, arătînd spre fundul odăii. Sînt tare prinşi deocamdată...

— N-are a face, am să aştept, zise Guccio.

Şi, ca să-şi arate hotărîrea, se duse de se proţăpi în faţa căminului, întinzîndu-şi cizmele spre focul din vatră, deşi nu-i era frig de fel.

La celălalt capăt al încăperii, răcneau toţi. Stînd între cei doi fii ai săi, unul bărbos, altul spîn, dar amîndoi înalţi şi roşcovani, doamna de Cressay se silea să ţină piept unui al patrulea personaj, pe care-l ghici numaidecît Guccio ca fiind ispravnicul Portefruit.

Doamna de Cressay — cucoana Eliabel pentru cei de prin partea locului — avea ochi lucioşi, pieptul mare, şi în veşmin-

tele cernite de văduvă arăta foarte trupeşă la cei 40 de ani ai săi.

— Domnule ispravnic, striga ea, bărbatul meu s-a înfundat în datorii, gătindu-se pentru războiul regelui, din care s-a ales cu mai multe răni decît cu foloase, în vreme ce moşia, fără stăpîn, se ducea de rîpă. Biruri şi angarale am plătit întotdeauna, iar pomană la biserică am dat. Cine a făcut mai mult în judeţul ăsta, ia să aud ? ! Şi pentru a îmbuiba nişte oameni de teapa dumitale, jupîne Portefruit, ai căror bunici umblau desculţi prin băltoacele de pe la noi, vine acum stăpînirea să ne jecmănească !

Guccio privi în jurul său. Cîteva taburele ţărăneşti, două scaune cu spetează, nişte laviţe lipite de perete, nişte sipete şi, într-o despărţitură, un pat cu polog, din care se vedea mindirul de paie, acestea alcătuiau toată mobila. Deasupra vetrei era agăţat un vechi scut spălăcit, pesemne scutul ce-l purtase prin bătălii răposatul senior de Cressay.

— Am să mă plîng contelui de Dreux, urmă doamna Eliabel.

— Contele de Dreux nu e regele, iar eu poruncile regelui le împlinesc, răspunse ispravnicul.

— Nu te cred, jupîne ispravnic. Nu pot să cred că regele porunceşte să fie căzniţi ca nişte tîlhari oameni care au hrisoave de noblеţe, vechi de două sute de ani. Ori poate că ţara nu e cîrmuită cum se cuvine.

— Lăsaţi-ne barem un răgaz ! zise fiul cel bărbos. Vom plăti cu ţîrîita. Nu ne puteţi strînge de gît aşa.

— Destulă vorbărie ! i-o tăie ispravnicul. V-am dat destule răgazuri şi n-aţi plătit.

Avea braţele scurte, faţa rotundă şi glasul tăios.

— Slujba mea nu e să stau să v-ascult păsurile, ci să vă fac să plătiţi datoriile, urmă el. Mai datoraţi vistieriei trei sute douăzeci de livre şi opt gologani. Dacă nu le aveţi, cu atît mai rău. Sechestrez şi vă scot la mezat.

Guccio se gîndi : „Hoţomanul ăsta vorbeşte întocmai cum mă pregăteam să vorbesc eu, iar după trecerea lui pe aici n-are să mai rămînă nimic de luat. Hotărît lucru, în călătoria asta toate mi-au ieşit de-a-ndoaselea. Să intru de îndată şi eu în joc ?"

Şi se simţi pornit împotriva acestui ispravnic care picase tocmai atunci şi îi tăia craca de sub picioare, furîndu-i rolul pe care îşi făgăduise să-l joace el.

Tînăra fată care îl întîmpinase rămăsese la cîţiva paşi. O privi mai cu luare-aminte. Era blondă, cu minunate şuviţe de

păr auriu care-i ieşeau de sub testemel, avea o piele foarte bălaie, ochi mari întunecaţi şi un trup subţire, zvelt şi bine legat. Părea foarte stînjenită că un necunoscut e martor la asemenea scenă. Nu se întîmpla să treacă în fiecare zi, prin paraginile acelea, un tînăr cavaler cu chipul plăcut şi ale cărui veşminte vădeau îndeajuns bogăţia ; era curat ghinion să se nimerească acolo tocmai cînd familia ei se arăta în lumina cea mai jalnică.

Ochii lui Guccio zăboviră asupra Mariei de Cressay. Oricît de necăjit era, trebui să recunoască că o vorbise de rău fără s-o fi văzut. Nu te puteai aştepta să dai peste o fată aşa de frumoasă în asemenea loc. Privirea lui Guccio lunecă de la piept spre mîini ; le avea albe, subţiri, cu pielea netedă, şi se potriveau de minune cu faţa ei.

Colo, în celălalt capăt al sălii, harţa era în toi.

— Nu e oare de-ajuns că mi-am pierdut soţul, trebuie să mai plătesc şi şase sute de livre pentru a-mi păstra casa ? Am să mă plîng contelui de Dreux, o ţinea într-una cucoana Eliabel.

— Am şi vărsat trei sute, zise fiul cel bărbos.

— Să ne pui sechestru înseamnă să ne osîndeşti la foame, iar să ne scoţi la mezat înseamnă să ne omori, se vîrî în vorbă al doilea fiu.

— Rînduielile sînt rînduieli, le-o întoarse ispravnicul. Îmi cunosc legile şi voi face vînzarea după cum pun şi sechestrul.

Încă o dată Guccio auzi din gura ispravnicului chiar cuvintele pe care le pregătise el.

— Ispravnicul acesta mi-e tare nesuferit. Ce vrea de la dumneavoastră ? întrebă el în şoaptă.

— Habar n-am şi fraţii mei nu ştiu nici ei mai mult ; nu prea ne pricepem la lucrurile astea, răspunse Marie de Cressay. E vorba de birul pe moştenire...

Guccio se încruntă :

— Şi pentru asta cere el şase sute de livre ?

— Ah, domnule, a dat năpasta peste noi, murmură ea.

Privirile li se întîlniră, reţinîndu-se o clipă, şi Guccio crezu că fata va izbucni în plîns. Dar nu ; înfrunta dîrz restriştea şi numai dintr-un sentiment de ruşine feciorelnică îşi întoarse frumoşii săi ochi de un albastru-întunecat.

Guccio se frămînta. Mînia lui era gata să se reverse asupra ispravnicului, tocmai fiindcă omul acesta îi înfăţişa uricioşul personaj pe care se pregătise el însuşi să-l joace.

Deodată, întorcîndu-se brusc, Guccio străbătu sala cu pași iuți și, proțăpindu-se înaintea împuternicitului stăpînirii, îi zvîrli în obraz :

— Dă-mi voie, jupîne ispravnic ! Nu cumva te-ai pornit niței pe hoție ?

Încremenit, ispravnicul îl înfruntă, întrebîndu-l cine este.

— Asta nu te privește, răspunse Guccio, și roagă-te să n-o afli prea curînd dacă, din nenorocire, socotelile pe care le-ai făcut sînt strîmbe. Am însă și eu oarecare drept de a mă amesteca în moștenirea seniorului de Cressay. Ești bun să-mi spui la cît prețuiești această moșie ?

Văzînd că celălalt încearcă să-l ia de sus și amenință să-și cheme vătășeii, Guccio urmă :

— Bagă de seamă ! Vorbești unui om care mai alaltăieri era oaspele maiestății-sale regina Angliei și căruia îi stă în putere să-l înștiințeze mîine pe domnul Enguerrand de Marigny despre felul cum se poartă ispravnicii săi. Așadar, răspunde, jupîne : cît face moșia ?

Cuvintele acestea stîrniră mare impresie. La auzul numelui lui Marigny, ispravnicul o băgase pe mînecă ; familia tăcea cu sufletul la buze, uluită, iar lui Guccio i se păru că mai crescuse cu două șchioape.

— Cressay e prețuit în condica dăjdiilor de la dregătoria de plasă la trei mii de livre, răspunse în cele din urmă ispravnicul.

— Nu zău, trei mii de livre ? sări Guccio. Trei mii de livre casa asta de țară, cînd palatul Nesle, unul dintre cele mai frumoase din cîte sînt la Paris și reședință a regelui Navarei, e înscris pentru cinci mii de livre în condica birurilor ? Le prețuiți cam scump aicea, în plasa voastră.

— Mai sînt și pămînturile.

— Toate laolaltă nu fac decît o mie cinci sute de livre, cel mult, și asta o știu din loc sigur.

Ispravnicul avea pe frunte, deasupra ochiului stîng, meteahnă din născare, o pată ca o fragă care, la necaz, dădea în vioriu. Și Guccio, tot vorbindu-i, nu-și lua ochii de la fraga ispravnicului, ceea ce sfîrși prin a-l face să-și piardă cumpătul.

— Vrei să-mi spui acuma, întrebă iar Guccio, care e birul pe moșteniri ?

— Patru gologani de fiecare livră în plasa noastră.

— Minți cu nerușinare, jupîn Portefruit. Birul este de doi gologani pentru nobili în toate plășile. Nu ești singurul care cunoști legea, mai sînt și eu aici. Omul acesta se folosește de

neștiința voastră ca să vă tragă pe sfoară, ca un cotcar ce este, zise Guccio, întorcîndu-se spre familia Cressay. Căci vine să vă îmbrobodească vorbindu-vă în numele regelui, dar nu vă spune că ține birurile și angaralele în arendă, că are să verse la vistieria regelui numai atît cît scrie legea, și tot ce o trece peste asta va merge în buzunarul său. Iar dacă vă scoate la mezat, cine altul va cumpăra castelul Cressay, și nu pentru trei mii, ci pentru o mie cinci sute sau și mai puțin, ori chiar numai pentru datoria aceea ? Nu cumva chiar dumneata ți-ai pus asta în gînd, jupîne ispravnic ?

Toate supărările lui Guccio, tot năduful și toată mînia ce se adunase în el cît ținuse călătoria găseau acum pe capul cui să se reverse. Se înfierbînta vorbind. Aflase în sfîrșit prilejul de a-și da ifose, de a se face respectat și de-a face pe omul de vază. Trecînd fără să-și dea seama în tabăra pe care venise s-o atace, lua apărarea celor năpăstuiți, înfățișîndu-se ca un cavaler al dreptății.

Cît despre ispravnic, pe obrazul său mare și rotund, din care fugise sîngele, numai fraga viorie de deasupra ochiului făcea o pată mai închisă. Își vîntura brațele scurte, zbătîndu-se ca un rățoi. Se jura pe toți sfinții că e de bună credință. Nu el făcuse socotelile. Se prea poate să fie o greșeală... a slujbașilor săi sau chiar a celor de la dregătoria de plasă.

— Ei, atunci, o să luăm socotelile de la capăt ! zise Guccio. În cîteva clipe, îi dovedi că familia Cressay nu datora mai mult de o sută cincizeci de livre pariziene.

— Așa ! Haide acuma să poruncești vătășeilor dumitale să dezlege boii, să ducă îndărăt grîul la moară și să lase în pace niște oameni de treabă !

Și, înșfăcîndu-l pe ispravnic de mînecă, îl duse pînă la ușă. El se supuse și le strigă vătășeilor că e o greșeală la mijloc, că trebuie făcută din nou socoteala, că vor veni altă dată și că, pînă una-alta, toate trebuie să fie lăsate la locul lor. Credea că isprăvise cu asta, dar Guccio îl aduse iarăși în mijlocul încăperii, zicîndu-i :

— Și acum, înapoiază-ne o sută cincizeci de livre.

Căci Guccio ținuse partea familiei Cressay cu atîta patimă, încît începuse să zică „noi" cînd îi apăra drepturile.

La aceasta, ispravnicul simți că furia îl înăbușă, dar Guccio mi-l potoli numaidecît.

— N-a fost vorba mai adineauri, întrebă el, că ai și apucat să le iei trei sute de livre ?

Cei doi frați arătară că așa este.

— Atunci, jupîne ispravnic... haide, scoate o sută cincizeci de livre, spuse Guccio întinzînd mîna.

Burtosul Portefruit vru să mai chițibușească. Ceea ce luase era bun luat. Ar trebui să mai vadă socotelile, așa cum sînt trecute în condicile lui. De altminteri, nici nu avea la dînsul atîta bănet. Are să mai treacă pe acolo.

— Ar fi mai bine dacă ai avea banii aceștia la dumneata, vorbi Guccio. Ești într-adevăr sigur că n-ai adunat ceva bani astăzi ?... Anchetatorii domnului de Marigny umblă repede și ar fi mai bine pentru dumneata să închei socoteala asta de îndată.

Ispravnicul șovăi o clipă. Să-și cheme vătășeii ? Dar tînărul acesta părea să fie nemaipomenit de iute și purta o spângă strașnică la șold. Afară de asta, mai erau și cei doi frați Cressay, înalți și vînjoși, ale căror țepușe de vînătoare le stăteau la îndemînă pe un sipet. Țăranii, de bună seamă, vor sări și dînșii de partea stăpînilor lor. Afurisită belea în care era mai bine să nu se bage, mai ales că îi atîrna și numele acesta de Marigny deasupra capului. Se dădu bătut și, scoțînd un pungoi de sub haină, numără pe capacul sipetului banii luați cu japca. Abia atunci Guccio îl lăsă să plece.

— Ne vom aminti de numele dumitale, jupîne Portefruit, îi strigă el din ușă.

Și se întoarse, rîzînd cu toată gura și descoperindu-și dinții pe care îi avea frumoși, albi și strînși.

Familia îl înconjură îndată, copleșindu-l cu binecuvîntări, numindu-l izbăvitorul ei. În însuflețirea care-i cuprinse pe toți, frumoasa Marie de Cressay apucă mîna lui Guccio și o duse la buze, apoi păru îngrozită de ceea ce îndrăznise să facă.

Guccio, încîntat de el însuși, intra tot mai mult în pielea noului său rol. Se purtase întocmai cum se închipuia în visurile sale cavalerești : era cavalerul rătăcitor sosind într-un castel necunoscut pentru a da ajutor tinerei fete în restriște și a ocroti văduva și orfanii împotriva celor răi.

— Dar, în sfîrșit, cine ești, domnule ? Cui datorăm atîta ? întrebă Jean de Cressay, cel de purta barbă.

— Mă numesc Guccio Baglioni ; sînt nepotul băncii Tolomei și mă aflu aici pentru polița aceea a dumneavoastră.

Tăcerea căzu în odaie și gheața se așternu pe fețele neamului Cressay. Se uitară unul la altul înmărmuriți și îngrijorați. Iar Guccio se simți parcă despuiat de o frumoasă armură.

Cucoana Eliabel își veni în fire cea dintîi. Umflă iute aurul lăsat de ispravnic și, luîndu-și un zîmbet de fațadă, spuse pe un

ton glumeț că vor mai vorbi despre asta, dar că mai înainte ținea ca binefăcătorul lor să le facă cinstea de-a cina cu dînșii.

Începu să se agite, îi trimise pe copii după unele și altele, apoi, strîngîndu-i la bucătărie în jurul ei, le zise :

— Fiți cu băgare de seamă, oricum ar fi e totuși un lombard. Trebuie să te ferești întotdeauna de de-alde ăștia, mai ales cînd ți-au făcut un bine. E trist că bietul vostru tată a fost silit să recurgă la ei. Să-i arătăm ăstuia, care are de altfel o înfățișare foarte plăcută, că bani nu avem de loc, dar să ne purtăm așa fel încît să nu uite că sîntem nobili.

Căci doamna de Cressay era tare fudulă de nobletea ei, cum au fost de cînd lumea micii gentilomi de la țară, și socotea că face mare cinste celui pe care îl poftea la masa ei, fără să fie nobil.

Se nimerise bine, cei doi fii aduseseră în ajun de la vînătoare destul vînat ; tăiară cîteva păsări și izbutiră astfel să gătească cele două rînduri de bucate a cîte patru feluri fiecare, după cum cerea ighemoniconul nobilimii. Întîiul rînd era alcătuit dintr-o supă nemțească cu jumări de ouă deasupra, o gîscă, un ostropel din iepure de casă și un iepure fript, iar al doilea dintr-o coadă de mistreț în sos, un clapon gras, lapte de pasăre și blămănjele.

Nu era cine știe ce ospăț, dar se deosebea mult de mesele lor de toate zilele, cînd adeseori se mulțumeau, asemenea țăranilor, cu o strachină de colărez și niște linte cu slănină.

Trecu o vreme pînă ce toate acestea să fie gata. Aduseră vin din beci, și masa fu așezată pe niște căpriori în sala cea mare, lîngă una din lavițe. O față de masă albă cădea pînă la pămînt, și mesenii o ridicară pe genunchii lor, ca să-și poată șterge mîinile cu ea. Se afla cîte un blid de cositor pentru doi, și, deosebit, unul numai pentru cucoana Eliabel, ceea ce arăta rangul ei. Bucatele erau puse la mijlocul mesei și fiecare lua de acolo cu mîna.

Trei țărani care de obicei vedeau de orătăniile din ogradă fuseseră aduși ca să slujească la masă. Miroseau nițel a cocină de porci și a coteneață de iepuri.

— Sofragiul nostru, zise cucoana Eliabel, cu o strîmbătură a feței de parcă își cerea scuze și lua în rîs, arătînd spre șchiopul care tăia niște felii de pîine cît roata carului, ținîndu-le loc și de farfurie căci mîncau carnea pe ele. Trebuie să vă spun, domnule Baglioni, că el se pricepe mai ales la crăpatul lemnelor. Aceasta explică...

Guccio mîncă şi bău mult. Paharnicul turna zdravăn, de s-ar fi zis că dă apă cailor.

Gazdele îl îmbiară pe Guccio la vorbă, ceea ce nu fu prea greu. Le povesti într-aşa fel furtuna ce-l apucase pe Marea Mînecii, că lăsară toţi coada de mistreţ să cadă la loc în sosul ei. Vorbi de toate, despre întîmplările mai de seamă, despre starea drumurilor, despre templieri, despre podul din Londra, despre Italia, despre cîrmuirea lui Marigny. Auzindu-l, ziceai că era prietenul cel mai intim al reginei Angliei, şi atîta stăruia asupra tainei ce învăluia misiunea sa, încît ai fi putut crede că dintr-asta are să iasă război între cele două ţări. „Nu vă pot spune mai mult în privinţa aceasta, căci e o taină a statului şi nu-s îndreptăţit s-o dau în vileag." Fălindu-te cu isprăvile tale în faţa altuia, ajungi lesne să le crezi tu însuţi, şi Guccio, văzînd acum lucrurile într-altfel de cum le văzuse în dimineaţa aceea, îşi socotea călătoria ca o mare izbîndă.

Cei doi fraţi Cressay, băieţi de treabă, dar nu prea ageri la minte şi care nu umblaseră niciodată mai departe de zece leghe de casa lor, se uitau cu admiraţie şi pizmă la flăcăul acesta, mai tînăr ca ei, care se şi învrednicise să vadă şi să facă atîtea.

Cucoana Eliabel, trupeşă de cam plesnea rochia pe dînsa şi căreia mîncarea bună îi trezea pofte neîmplinite în văduvie, începu să-l privească galeş pe tînărul toscan ; se mira singură cum îi zvîcneşte inima făcînd să-i tresalte pieptul plin şi, în ciuda proastei păreri ce o avea în privinţa lombarzilor, îi găsea mult farmec lui Guccio, părului său încîrlionţat, dinţilor strălucitori, ochilor negri şi visători, ba chiar şi vorbirii sale zîzîite. Şi-i arunca cu dibăcie cîte un cuvînt măgulitor.

„Fereşte-te de linguşeli, îi spusese adeseori Tolomei nepotului său. Linguşeala e primejdia cea mai rea pentru un bancher. Te laşi lesne îmbrobodit plecîndu-ţi urechea la vorbele de laudă ce ţi se spun şi-i mai bine să ai de-a face cu un hoţ decît cu un linguşitor." În seara aceea, însă, lui Guccio nici nu-i trecea prin minte una ca asta şi sorbea fiecare laudă, părîndu-i-se dulce ca mierul.

Ce-i drept, vorbea mai mult pentru Maria de Cressay, pentru tînăra fată care nu-şi lua ochii de pe el, ridicînd asupră-i frumoasele sale gene aurite. Avea ea un anume fel de a-l asculta, cu buzele întredeschise ca o rodie coaptă, ceea ce aţîţa pofta lui de a vorbi, de a vorbi mereu şi apoi de a muşca din rodie.

Depărtarea îi înfrumusețează ușor pe oameni. În ochii Mariei, Guccio apărea ca prințul străin în călătorie. Era neprevăzutul, nesperatul, visul de neîmplinit mîngîiat adeseori și care bate deodată la ușă, cu chip, umeri și nume de om.

Atîta uimire și încîntare pe fața și în privirea Mariei de Cressay îl făcură pe Guccio s-o găsească în curînd cea mai frumoasă fată văzută cîndva și cea mai vrednică de dragoste. Pe lîngă dînsa regina Angliei i se păru rece ca lespedea unui mormînt. „Dacă s-ar arăta la curte, își zicea el, și îmbrăcată cum se cuvine, nu i-ar sta nimeni alături."

Prînzul se prelungi atîta, încît, cînd se spălară pe mîini, toți erau puțin cercheliți, iar afară se întunecase.

Cucoana Eliabel hotărî că tînărul nu poate porni la drum în ceasul acela tîrziu și îl rugă să primească a înnopta acolo, oricît de sărăcăcios ar fi culcușul.

— Vei dormi aici, zise ea arătîndu-i marele pat cu polog, în care șase inși se puteau întinde în voie. Într-alte vremi mai fericite, se culcau aici oștenii gărzii ; astăzi fiii mei. Vei dormi cu dînșii.

Îl încredință de asemenea că avuseseră grijă de calul său, care se află la grajd. Viața de cavaler la voia întîmplării continua, și Guccio găsea această viață plină de farmec.

Nu după mult, cucoana Eliabel și fiică-sa se retraseră în iatacul femeilor, iar Guccio se lungi pe salteaua încăpătoare din odaia mare a conacului, alături de frații Cressay. Se cufundă numaidecît în somn, gîndind la o gură asemenea unei rodii coapte, pe care el își apăsa buzele și sorbea toată dragostea din lume.

V

LANUL DE SECARA

Îl trezi o mînă care-i atingea încetișor umărul. Cît pe ce să prindă această mînă și s-o lipească de obrazul său... Deschizînd ochii, văzu aplecat deasupra lui pieptul îmbelșugat și chipul zîmbitor al doamnei Eliabel.

— Dormit-ai bine, domnule ?

Era aproape de nămiezi. Niţel încurcat, Guccio răspunse că a dormit mai bine ca niciodată şi că voia acum să se îmbrace cît de repede.

— Mi-e ruşine să stau astfel în faţa dumneavoastră, zise el.

Cucoana Eliabel bătu din palme, şi argatul şchiop care slujise în ajun la masă se ivi cu o secure în mînă. Doamna de Cressay îi porunci să aducă un lighean cu apă caldă şi nişte „pînze", adică ştergare.

— Aveam odinioară la castel o baie cu aburi, să te tot scalzi, vorbi ea. S-a dărăpănat însă toată, căci era de pe vremea bunicului dinspre bărbatu-meu răposatul şi n-am avut niciodată bani destui ca s-o dregem. A ajuns acum şopron în care ţinem lemnele. Ah, viaţa nu-i de loc uşoară pentru de-alde noi, oamenii de la ţară !

„Începe să bată şaua ca să pricep că n-are cu ce plăti datoria", gîndi Guccio.

Îşi simţea capul cam greu după vinul băut seara, iar cucoana Eliabel nu era tocmai fiinţa pe care ar fi dorit s-o vadă la deşteptare. Întrebă unde sînt Pierre şi Jean de Cressay ; plecaseră la vînătoare de cum se crăpase de zi. Cu glas mai şovăitor întrebă de Maria. Cucoana Eliabel îl lămuri că fiică-sa trebuise să plece la Neauphle, unde avea să facă nişte cumpărături pentru casă.

— Trebuie să mă duc acolo numaidecît, zise Guccio. Să fi ştiut o luam pe calul meu, cruţîndu-i osteneala unui drum.

Cucoana Eliabel nu arătă mare părere de rău auzind asta, şi Guccio se întrebă dacă nu cumva castelana potrivise lucrurile înadins, îndepărtînd pe toţi ai casei spre a rămîne singură cu el. Mai ales că atunci cînd şchiopul aduse ligheanul cu apă, din care împrăştie pe jos cam un sfert, cucoana Eliabel rămase acolo să încălzească prosoapele în faţa vetrei. Guccio aşteptă s-o vadă părăsind încăperea.

— Ci spală-te, tînărul meu domn, zise ea. Slujnicele noastre sînt aşa de neîndemînatice, că te-ar jupui ştergîndu-te. Şi măcar atîta grijă să-ţi port. Haide, nu te uita că sînt aici ; ţi-aş putea fi mamă.

Bîlbîind o mulţumire, fără să creadă o iotă din ce spune, Guccio hotărî să se dezbrace şi, gol pînă la brîu, fără s-o privească pe cucoană, îşi stropi cu apă călduţă capul şi pieptul. Era destul de slăbuţ, cum sînt cei de vîrsta lui, dar bine croit pentru statura sa mică. „Norocul meu, îşi spuse, că n-a cerut să mi se aducă un hîrdău în care aş fi trebuit să intru gol-goluţ sub ochii ei. Ciudate apucături au oamenii ăştia de la ţară !"

Cînd isprăvi, doamna de Cressay se apropie cu prosoapele calde și începu să-l șteargă. Pornind îndată spre Neauphle, gîndea Guccio, și dînd pinteni calului, ar mai putea s-o ajungă din urmă pe Maria sau s-o întîlnească în tîrg.

— Ce piele frumoasă ai, domnule, zise pe neașteptate cucoana Eliabel parcă a glumă, dar glasul îi cam tremura. Femeile te-ar putea pizmui pentru o piele atît de catifelată... Iar culoarea asta oacheșă trebuie să le pară multora plăcută.

Vorbind, îi mîngîia spatele, plimbîndu-și vîrful degetelor de-a lungul șirei spinării. Simțindu-se gîdilat, Guccio se întoarse rîzînd.

Cucoana Eliabel avea privirea tulburată, pieptul îi zvîcnea și un zîmbet straniu îi schimba fața. Guccio își puse repede cămașa.

— Ah, frumoasă mai e tinerețea! începu iar cucoana Eliabel. Văzîndu-te, îmi pun capul că guști zdravăn din ea și că te folosești de toate prilejurile pe care ți le scoate în cale.

Guccio se îmbrăca mai departe, pe cît putea mai cuviincios. Doamna de Cressay tăcu o clipă și i se auzi răsuflarea. Apoi, pe același ton, urmă :

— Așadar, drăguțul meu domn, ce-ai să faci pentru datoria aceea a noastră ?

„În sfîrșit", gîndi Guccio.

— Poți într-adevăr să ne ceri ce poftești, urmă ea ; ești binefăcătorul nostru și te binecuvîntăm. Dacă vrei aurul pe care l-ai scos acestui ticălos de ispravnic, e al dumitale, ia-l. O sută de livre, dacă vrei. Dar ai văzut în ce hal sîntem și ne-ai arătat că ești om de inimă.

Zicînd acestea, se uita cum el își prinde pantalonii, și împrejurarea nu era tocmai potrivită pentru Guccio ca să vorbească despre afaceri.

— Cel care ne scapă nu poate fi cel care ne gîtuie, urmă ea. Voi, oamenii de la oraș, nu știți ce greu o ducem noi. N-am plătit încă datoria noastră la bancă, fiindcă nu puteam s-o plătim. Dregătorii regelui ne jecmănesc, de asta ți-ai putut da seama și singur. Șerbii nu mai muncesc ca pe vremuri. De cînd cu noile rînduieli n-au în cap decît gîndul dezrobirii ; nu mai scoți nimic de la ei și puțin ar lipsi ca țopîrlanii ăștia să se creadă de-o seamă cu dumneata și cu mine. Căci, dumneata nu ești nobil, adăugă ea pentru a-i arăta cu prisosință cinstea ce i-o face socotindu-l în tabăra ei, dar ai merita mult să fii... Unde mai pui că tot ce-ți aduce recolta unui an îți ia seceta

în anul următor și că bărbații noștri cheltuiesc în războaie puțina lor agoniseală, dacă pe deasupra nu-și lasă și ciolanele pe-acolo.

Guccio, care nu avea în cap decît un gînd, cum să dea iar de Maria, încercă să ocolească răspunsul :

— Nu eu hotărăsc, ci unchiu-meu, zise el.

Dar de pe acum se știa învins.

— Îi poți arăta unchiului dumitale că aceștia nu-s bani pierduți ; eu îi doresc să nu aibă niciodată datornici mai puțin cinstiți ca noi. Păsuiți-ne încă un an ; vă vom plăti dobînzile. Fă asta pentru mine și-ți voi fi foarte recunoscătoare, îl rugă cucoana Eliabel, apucîndu-i mîinile.

Apoi, cu o ușoară stînjeneală, dar care n-o împiedica să-l privească drept în ochi, adăugă :

— Știi, simpatice domn, că de cum te-am văzut ieri — o doamnă n-ar trebui, poate, să spună asta, dar nu-mi pasă — am simțit prietenie pentru dumneata și că nu e lucru pe care să mi-l ceri și să nu vreau să-l fac pentru a te vedea mulțumit ?...

Lui Guccio nu-i veni atunci în minte să-i răspundă : „Dacă-i așa, plătește datoria și am să fiu mulțumit".

Nu încăpea îndoială, văduva era gata să se jertfească, și puteai cel mult să te întrebi dacă se pregătea de jertfă pentru a amîna plata datoriei, sau dacă se folosea de această datorie pentru a avea prilejul să se jertfească.

Ca un adevărat italian, Guccio se gîndi că ar fi nostim să-i pice mama și fata deodată. Doamna Eliabel era încă ispititoare pentru un bărbat căruia i-ar plăcea grăsanele mai coapte ; avea mîini catifelate, iar sînii, așa mari cum erau, păreau să fi rămas tari. Dar aceasta nu putea fi decît o petrecere trecătoare, în afară de fata la care rîvnea. Îi pierea plăcerea de a se prinde în joacă la gîndul că ar putea s-o piardă pe cea mai tînără dacă s-ar încurca cu mamă-sa.

Guccio scăpă de cucoana Eliabel, prefăcîndu-se foarte mișcat de stăruințele ei, și o încredință că se va sili să-i împlinească rugămintea, în ce privește datoria, dar că pentru aceasta, trebuia să dea fuga îndată la Neauphle ca să stea de vorbă cu slujbașii băncii.

Ieși în curte și, dînd acolo de șchiop, îl zori să-i înșăueze calul, apoi încălecă și porni spre tîrg. Pe drum, nici urmă de Maria. În goana calului Guccio se întreba dacă tînăra fată era într-adevăr așa de frumoasă cum o văzuse în ajun, dacă nu se înșelase în privința făgăduielilor pe care crezuse că le citește

în ochii ei, dacă toate acestea nu erau poate decît năzăreli ce-ți umblă prin cap după o masă bună și dacă meritau atîta grabă. Căci sînt femei care, cînd te privesc, par să ți se dea din prima clipă, dar aceasta le e privirea obișnuită ; au pentru un scaun sau un copac aceeași uitătură și, pînă la urmă, nu dau nimic...

Guccio n-o văzu pe Maria în piața tîrgului. Aruncă o privire prin ulițele dimprejur, intră în biserică, rămase acolo doar cît să-și facă cruce, fără s-o vadă pe cea căutată, apoi se duse la sucursală. Aici, îi învinui pe cei trei slujbași că l-au informat greșit. Acești Cressay erau niște oameni de vază, cinstiți și buni de plată. Trebuia să li se prelungească datoria. Cît despre ispravnic, e o adevărată secătură... Tot rățoindu-se așa, Guccio nu-și lua ochii de la fereastră. Slujbașii clătinau din cap, cătînd la tînărul acesta smintit care se răzgîndea de la o zi la alta, și își ziceau că ar fi o jale dacă banca ar încăpea într-adevăr pe mîna lui.

— Se prea poate să mai dau pe-aici de multe ori. Sucursala asta trebuie supravegheată de aproape, le spuse el drept rămas bun.

Și sări în șa, iar pietricelele uliței începură să zboare sub potcoavele calului său. „O fi apucat pe vreun drum mai scurt, își zicea. Dacă-i așa, o voi vedea la castel, dar va fi greu s-o văd singură..."

Puțin după ce ieșise din tîrg, zări o umbră care se grăbea înspre Cressay și o recunoscu pe Maria. Atunci, deodată, auzi că păsările cîntau, văzu că soarele strălucea, că era aprilie și că frunzișoare fragede se iviseră în toți copacii. Din pricina acestei rochii ce se depărta între pajiștile înverzite, primăvara, pe care Guccio nici n-o luase în seamă de trei zile încoace, izbucnise deodată pentru dînsul în toată frumusețea ei.

Încetini mersul calului și ajunse în dreptul Mariei. Ea îl privi, nu prea mirată că-l vede acolo, și ca și cum ar fi primit atunci cel mai frumos dar din lume. Umbletul pe jos îi împurpurase fața, și Guccio găsi că era și mai frumoasă de cum gîndise în ajun.

O pofti să încalece la spatele său. Ea surîse ca să-i răspundă că se învoiește și buzele i se deschiseră din nou ca o rodie. Guccio își opri calul lîngă taluzul șoselei și se aplecă pentru a-i da brațul și umărul. Fata era ușoară ; se săltă sprinten pe cal și porniră la pas. Cîtva timp merseră în tăcere. Lui Guccio parcă-i pierise glasul. Așa, deodată, flecarul acesta nu mai găsea ce să vorbească.

Simţea că Maria abia îndrăzneşte să-şi pună mîinile pe el spre a se ţine. O întrebă dacă era deprinsă să meargă astfel călare.

— Cu tata sau cu fraţii mei... numai, răspunse ea.

Niciodată încă nu umblase aşa, ţinîndu-se de spatele unui străin. Îşi luă inima în dinţi şi se strînse mai tare de umerii flăcăului.

— Eşti grăbită să te întorci acasă ? întrebă el.

Fata nu răspunse, şi Guccio îşi împinse calul pe o potecuţă care tăia drumul, dar rămînea pe dîmbul unde se aflau.

— Frumoase sînt meleagurile voastre, urmă el după o nouă tăcere ; e tot aşa de frumos aici ca în Toscana.

Credea că spusese o strașnică vorbă de îndrăgostit. Şi ce-i drept, niciodată încă nu simţise, ca în clipa aceea, frumuseţea lină a cîmpiei din Ile-de-France. Privirea lui se pierdea pînă în depărtările albăstrii, pînă-n zarea de colnice şi păduri a cărei dungă era înecată într-o ceaţă străvezie, apoi se întorcea la iarba deasă a pajiştilor dimprejur, cu petele mari de un verde mai lăptos, mai firav ale semănăturilor de secară abia încolţite şi ale şirurilor de păducei în care se deschideau muguri cleioşi.

Guccio întrebă ce fel de turnuri erau acelea care se desluşeau înspre miazăzi, la marginea zării, desprinzîndu-se din necuprinsa tălăzuire verde. Maria făcu o mare sforţare ca să răspundă că erau turnurile de la Montfort l'Amaury.

Încerca un simţămînt de neliniște şi de fericire care o împiedica să vorbească, o împiedica să cugete. Încotro ducea poteca asta ? Nu mai ştia. Unde o ducea călăreţul acesta ? Nici asta n-o ştia. Se supunea unui lucru care nu avea încă nume, ceva mai tare ca teama de necunoscut, mai tare ca cele învăţate, ca sfaturile părinţilor şi poveţele menite să-i deschidă ochii, ale duhovnicilor. Se simţea la cheremul unei voinţi străine. Mîinile i se chirceau ceva mai strîns pe această mantie, pe spinarea bărbatului care, în clipa aceea cînd toate se scufundau, era pentru dînsa singura certitudine a universului. Şi, trecînd prin grosimea veşmintelor unuia şi altuia, bătăile inimii ei răsunau în pieptul lui Guccio.

Calul, care mergea cu frîul în voie, se opri singur ca să mănînce un firicel de iarbă.

Guccio descălecă, întinse braţele spre Maria şi o luă jos de pe cal. Nu-i dădu drumul însă şi zăbovi cu mîinile petrecute în jurul ei, mirat că trupul fetei e aşa de gingaş, aşa de subţirel, aşa de tare. Ea rămase nemişcată, ostatică bîntuită

de temeri, dar fără a se împotrivi, între degetele care o înlănțuiau. Guccio simți că trebuie să spună ceva, dar obișnuitele vorbe amăgitoare nu se lăsau rostite, iar cele care îi veniră pe buze fură niște cuvinte italienești.

— *Ti voglio bene, ti voglio tanto bene*[1].

Fata păru să le priceapă, atît de limpede le era înțelesul în gura lui.

Privind chipul Mariei în bătaia soarelui și așa de aproape, Guccio își dădu seama că genele nu erau aurii, cum le văzuse în ajun ; Maria avea părul castaniu, cu sclipiri roșcate, pielea bălaie și niște ochi mari de un albastru-închis sub sprîncenele arcuite. De unde venea strălucirea aurie pe care o împrăștia făptura ei ? În ochii lui Guccio, Maria se făcea din clipă în clipă mai adevărată, mai reală și era minunat de frumoasă în această realitate. O strînse mai aproape, își strecură mîna încet, ușor, de-a lungul șoldului ei, apoi îi atinse mijlocul, continuînd să descopere adevărul acestui trup.

— Nu... murmură ea, îndepărtîndu-i mîna.

Dar, ca și cum s-ar fi temut să nu-l supere, își răsturnă nițel obrazul spre dînsul. Avea buzele întredeschise și pleoapele lăsate. Guccio se aplecă peste această gură, spre această rodie frumoasă la care rîvnea atît de mult. Și rămaseră așa cîteva clipe lungi, lipiți unul de altul, ascultînd piuitul păsărilor, lătratul depărtat al cîinilor și răsuflarea puternică a firii întregi, care părea să ridice pămîntul sub picioarele lor.

Cînd se desprinseră din această îmbrățișare, Guccio dădu cu ochii de trunchiul negru și strîmb al unui măr gros care creștea acolo, și copacul acesta i se păru uimitor de frumos și de viu, cum nu mai văzuse niciodată pînă atunci. O coțofană țopăia în secara nouă ; iar băiatul crescut în orașe stătea uluit de acest sărut în plin cîmp.

Cu fața strălucitoare de fericire, Maria nu-și mai lua ochii de la Guccio.

— Ai venit, ai venit în sfîrșit, șopti ea.

S-ar fi spus că îl aștepta de la începutul veacurilor, din noaptea timpurilor și că îi cunoscuse chipul de cînd lumea.

El voi s-o mai sărute o dată, dar de rîndul acesta Maria își feri obrazul.

— Nu, zise ea, trebuie să ne întoarcem acasă.

Era pătrunsă de gîndul că dragostea intrase în viața ei și deocamdată se simțea copleșită de fericire. Nu-și mai dorea nimic.

[1] Te iubesc, te iubesc nespus de mult (în limba ital.).

Cînd se văzu din nou pe cal, în spatele lui Guccio, își petrecu brațele după grumazul tînărului italian, își puse capul pe umărul său și se lăsă purtată așa, în legănarea calului, legată de bărbatul pe care Dumnezeu i-l trimisese.

Maria avea gustul miracolului și simțul absolutului, dar îi lipsea darul imaginației. Nici o clipă nu-i trecu prin minte că Guccio ar putea să fie într-o altfel de stare sufletească decît a ei, și nici că sărutul lor putea să aibă pentru dînsul un alt înțeles decît acela pe care i-l dădea ea.

Abia cînd începură să se ivească în vale acoperișurile din Cressay, Maria se așeză mai drept pe cal, așa cum îi stă bine unei domnișoare de familie.

Frații săi se întorseseră de la vînătoare. Cucoana Eliabel nu se arătă bucuroasă văzînd-o pe Maria venind acasă în tovărășia lui Guccio. Își judecă fata în gînd cu o asprime care nu-i venea atît din grija pentru rînduielile bunei-cuviințe, cît dintr-o ciudă nemărturisită. Cu toată silința ce-și dădeau de a nu se trăda prin nimic, pe fața tinerilor se întipărise o fericire care-i displăcu castelanei. Nu îndrăzni însă vreo dojană în prezența tînărului bancher.

— Am întîlnit-o pe domnișoara Maria și am rugat-o să-mi arate împrejurimile moșiei dumneavoastră, vorbi Guccio. Mănos pămînt mai aveți.

Apoi, adăugă :

— Am poruncit să vi se prelungească polița pînă la anul ; sper că unchiu-meu are să încuviințeze hotărîrea mea. Cum să refuzi ceva unei atît de nobile doamne !

Rostise asta surîzînd cucoanei Eliabel. Ea se sclifosi puțintel și supărarea îi trecu.

Mulțumiră în fel și chip lui Guccio, dar cînd el spuse că trebuie să-i părăsească, nimeni nu stărui prea mult ca să mai rămînă. Obținuseră de la dînsul ceea ce doreau, și era într-adevăr un flăcău încîntător lombardul acesta care le făcuse un mare bine... Dar la urma urmelor habar n-aveau cine e. Iar cucoana Eliabel, gîndind la cîte zîmbre îi făcuse în dimineața aceea și la graba neașteptată cu care el o părăsise, nu se simțea prea mulțumită de ea însăși. Polița fusese prelungită, acesta era lucrul cel mai însemnat. Și cucoana Eliabel nu trebui să se ostenească prea mult ca să-și vîre în cap că farmecele ei ajutaseră la asta.

Singura ființă care dorea cu adevărat ca Guccio să mai rămînă nu putea și nu îndrăznea să sufle o vorbă.

Pe neașteptate se simțiră toți destul de stingheriți. Îl siliră totuși pe Guccio să ia cu dînsul o ciozvîrtă din căprioara pe care o vînaseră tinerii Cressay și nu-l lăsară pînă nu făgădui că va mai veni pe la ei. Guccio făgădui, dar de data asta privirea lui căta, pe furiș, spre Maria.

— Voi mai trece pe aici pentru poliță, de asta să fiți siguri, spuse pe un ton glumeț, menit să-i ascundă gîndul adevărat.

Așteptă pînă îi legară de oblînc sacul cu lucrurile lui, apoi încălecă.

Privind cum se depărtează de-a lungul rîului Mauldre, doamna de Cressay scoase un oftat prelung și le spuse fiilor ei, vorbind însă mai mult pentru sine decît pentru dînșii :

— Copii, mama voastră se mai pricepe încă să sucească mintea domnișorilor. Am învîrtit-o bine cu ăsta și aflați că, dacă nu-l luam cum știu eu, nu s-ar fi arătat așa de binevoitor.

De teamă să nu se trădeze, Maria se și întorsese în casă.

Galopînd pe șoseaua spre Paris, Guccio se socotea un cuceritor căruia nici o ființă nu-i putea sta împotrivă și care nu avea decît să se arate prin castele pentru a culege inimile. Chipul Mariei, așa cum o văzuse în marginea lanului de secară, nu-l mai părăsea. Și el își făgăduia să se întoarcă la Neauphle foarte curînd, poate chiar în cîteva zile...

Acestea sînt și ele planuri dintre acelea pe care omul și le face la drum și nu le înfăptuiește niciodată.

Sosi noaptea în strada Zarafilor și rămase pînă tîrziu de vorbă cu unchiul său, Tolomei. Acesta se împăcă lesne cu lămuririle pe care i le dădu Guccio în privința poliței amînate ; avea alte griji pe cap. Păru să plece însă urechea mai cu luare-aminte cînd auzi de matrapazlîcurile ispravnicului Portefruit.

Toată noaptea, în somnul său, Guccio avea impresia că n-o visează decît pe Maria. A doua zi se și gîndea mai puțin la dînsa.

Cunoștea la Paris două neveste de negustori, nostime burghezoaice, din care nici una nu trecuse de 20 de ani și care n-aveau inimă să-i refuze ceva. După cîteva zile uitase de iubita lui din Neauphle.

Dar soarta oamenilor se țese încet și nimeni nu știe care dintre faptele sale semănate la întîmplare are să încolțească pentru a îmboboci, asemenea copacilor. Nimeni nu-și putea în-

chipui că sărutul de la margînea unui lan de secară are să schimbe într-o zi istoria regatului Franței și are s-o ducă pe frumoasa Maria pînă la leagănul unui rege.

La Cressay, Maria începu să aștepte.

VI

ALAI REGESC LA CLERMONT

Douăzeci de zile mai tîrziu, tîrgul Clermont de l'Oise cunoștea o forfotă nemaipomenită. De la castel și pînă la barieră, de la biserică pînă la clădirea isprăvniciei era îmbulzeală mare de norod. Oamenii se buluceau pe uliție și prin cîrciumi într-o zarvă voioasă. De dimineață fluturau flamuri la ferestre ; crainicii vestiseră pe la răspîntii că monseniorul Filip, conte de Poitiers, al doilea fiu al regelui, și unchiul său, monseniorul de Valois, veneau s-o întîmpine în numele suveranului pe sora și nepoata lor, regina Isabelle a Angliei.

Ea pusese piciorul pe pămîntul Franței cu două zile înainte și acum străbătea Picardia. În dimineața aceea părăsise orașul Amiens și, dacă totul mergea bine, avea să ajungă la Clermont către sfîrșitul după-amiezii. Acolo regina urma să înnopteze, iar a doua zi, cu escorta venită din Anglia și cu cea franceză care-i ieșise înainte, avea să pornească înspre Pontoise, unde tată-său, Filip cel Frumos, o aștepta la castelul Maubuisson.

Pe la chindii, ispravnicul, căpitanul tîrgului și pîrgarii, cărora li se vestise sosirea apropiată a prinților, trecură bariera Parisului pentru a pune la picioarele înalților oaspeți cheile orașului. Filip de Poitiers, care călărea în fruntea alaiului, ascultă urările lor de bun sosit și pătrunse cel dintîi în Clermont.

Îl urmau, într-o colbăraie grozavă stîrnită de cai, mai bine de o sută de curteni, scutieri, slujitori și sulițași, atît dintre însoțitorii săi, cît și dintre cei ai lui Charles de Valois.

Un cap se înălța deasupra tuturor celorlalte, al mătăhălosului Robert d'Artois, la trecerea căruia se zgîiau toți ochii. E drept că acest senior, călare pe un perșron [1] mare rotat —

[1] Cal din ținutul Perche.

la cogeamite călăreț, cogeamite cal — purta ciubote roșii, mantie roșie, cazacă de catifea roșie și avea o înfățișare de te băga în sperieți. Pe cînd mulți călăreți arătau frînți de oboseală, el se ținea drept în șa, ca și cum ar fi încălecat abia atunci.

Într-adevăr, de cînd plecase din Pontoise, Robert d'Artois se simțea întărit și odihnit la gîndul că izbînda lui se apropia. Numai el singur știa adevăratul țel al călătoriei tinerei regine a Angliei, numai el singur știa ce întîmplări, dezlănțuite pentru a-și potoli setea lui de răzbunare, aveau să zguduie curtea Franței. Și se simțea cuprins de pe acum de o aprigă și tainică bucurie.

Cît ținu drumul, nu-și luase o clipă ochii de la Gautier și Filip d'Aunay, care făceau parte din alai, primul ca scutier al contelui de Poitiers, iar celălalt ca scutier al lui Charles de Valois. Cei doi tineri erau încîntați de plimbarea asta și de tot fastul regesc. Ca să fie mai strălucitori, în naivitatea și înfumurarea lor, își agățaseră la veșmintele de paradă frumoasele tăișcuțe de aur primite în dar de la ibovnicele lor. Văzîndu-le aceste tăișcuțe prinse în cingătoare, Robert d'Artois simțea zbătîndu-i-se în piept valurile unei crude și nețărmurite bucurii, și abia se ținea să nu rîdă. „Haideți, drăgălașilor, bobocilor, nătăfleților — vorbea în sinea lui — hai, zîmbiți cît mai e vreme, gîndiți-vă la frumoșii sîni ai iubitelor voastre. Gîndiți-vă bine la ei, căci n-o să-i mai atingeți niciodată, și bucurați-vă de ziua de azi, căci tare mi-e teamă că nu veți mai apuca multe. Au să vă sfărîme capetele drăguțe și seci ca pe niște nuci."

În același timp, asemenea unui tigru care se joacă cu prada, ascunzîndu-și ghearele, îi saluta prietenos pe frații d'Aunay sau le striga cîte o vorbă de duh, rîzînd în hohote. De cînd îi scăpase din capcana ticluită la turnul Nesle, cei doi frați îi arătau prietenie și i se socoteau îndatorați.

Îndată ce alaiul se opri în piața mare, ei îl poftiră pe d'Artois să golească împreună o bărdacă de vin roșu, foarte rece. Schimbară între dînșii glume, închinînd paharele. „Beți, frățiorilor, beți și țineți bine minte gustul acestui vinișor", își zicea d'Artois.

În jurul lor, cîrciuma răsuna de veselie nepăsătoare, de strigătele și de vorbele aprinse ale cheflilor.

Prin ulițele cuprinse de fierbere voioasă, tarabagiii făceau vînzare ca în zilele de iarmaroc, și de la castelul regal

pînă la biserică se scurgea potop de lume, încetinind mersul cailor.

Marile flamuri de toate culorile, care împodobeau ferestrele, fluturau în adierea vîntului. Un călăreț veni în galop, vestind apropierea reginei, și se stîrni îndată mare învălmășeală.

— Zorește-i pe oamenii noștri, îi zise Filip de Poitiers lui Gautier d'Aunay, care se apropiase de el.

Apoi, al doilea fiu al regelui se întoarse către Charles de Valois :

— Vom fi acolo la ceasul hotărît, unchiule. Regina nu va avea de așteptat.

Îmbrăcat tot în albastru, nițel aprins la față de oboseală, Charles de Valois se mulțumi să dea din cap. Nu se simțea în apele lui și s-ar fi lipsit bucuros de goana asta călare.

Clopotele bisericii începură să sune, și dangătul lor vuia în văzduh, spărgîndu-se de zidurile tîrgului. Convoiul apucă pe drumul către Amiens.

Robert d'Artois se apropie de prinți și merse așa, pinten la pinten, alături de Poitiers. Deși i se răpise moștenirea ținutului d'Artois, Robert rămînea totuși văr al regelui, și locul său era în rînd cu cele mai strălucite coroane ale Franței. Privind mîna lui Filip de Poitiers, strînsă pe frîul roibului său, Robert gîndea : „De hatîrul tău, slăbănogul meu văr, ca să ți se dea ție domeniul Franche-Comté, mi s-a luat mie Artois. Dar mai înainte ca ziua de mîine să se fi sfîrșit, cinstea ta de bărbat are să capete o rană care nu se lecuiește ușor."

Filip, conte de Poitiers și soț al Jeannei de Burgundia, avea 21 de ani. Înfățișarea lui, ca și felul său de a fi îl deosebeau de toți ceilalți din familia regală. Nu era frumos și impunător ca tătîne-su, nici gras și repezit ca unchiul de Valois. Înalt, slab la trup și la față, cu picioare și mîini stranii de lungi, avea gesturi întotdeauna măsurate, era zgîrcit la vorbă și cam aspru ; trăsăturile, îmbrăcămintea fără zorzoane, politețea socotită a cuvintelor, totul arăta o fire chibzuită și hotărîtă, la care capul ținea în frîu pornirile inimii. Chiar pe atunci Filip de Poitiers era o forță de care trebuia să se țină seamă.

La o leghe de Clermont, cele două convoaie, al reginei Angliei și al prinților, se întîlniră. Opt oșteni de la curtea Franței se strînseră pe o parte a drumului și scoaseră din trîmbițele lor niște sunete lungi și monotone. Trîmbițașii englezi răspunseră suflînd în cornuri asemănătoare, dar care

sunau mai ascuțit. Apoi prinții se apropiară, iar Isabelle, subțire și dreaptă pe buiestrașa-i albă, ascultă scurta urare de bun sosit a fratelui ei, Filip de Poitiers. După asta, Charles de Valois veni să sărute mîna nepoatei sale ; apoi fu rîndul contelui d'Artois, care, din felul cum își înclină capul și din privire, îi dădu să înțeleagă tinerei regine că toate se petreceau așa cum le prevăzuseră.

În vreme ce se schimbau binețe, întrebări și răspunsuri, cele două escorte așteptau, cercetîndu-se din ochi. Cavalerii francezi judecau costumele englezilor, iar aceștia, nemișcați și demni, avînd soarele în față, purtau cu mîndrie pe scuturile lor cei trei lei ai Angliei ; îi simțeai siguri de ei înșiși și grijulii de a arăta cît mai falnici în țară străină.

Din marea litieră albastră și aurie care venea în urma reginei se auzi un țipăt de copil.

— Surioară, l-ai luat oare și pe nepotul nostru în această călătorie ? întrebă Filip. Are să-i fie tare greu la vîrsta lui fragedă.

— N-aș fi avut liniște dacă-l lăsam la Londra fără mine, răspunse Isabelle. Știi doar bine ce fel de oameni roiesc în jurul meu...

Filip de Poitiers și Charles de Valois o întrebară ce anume o aducea în Franța ; regina le spuse numai atît, că voia să-și vadă părintele, și ei pricepură că nu vor scoate mai mult de la dînsa, cel puțin deocamdată.

Zicîndu-se puțintel ostenită de drum, Isabelle ceru să se dea jos de pe iapa ei albă și luă loc în litiera cea mare, purtată de două catîrce cu valtrapuri de catifea, una la hulubele din față, și cealaltă la hulubele din spate. Cele două escorte se puseră din nou în mișcare către Clermont.

Văzînd că Poitiers și Valois au trecut iar în capul convoiului, d'Artois își împinse calul lîngă litiera reginei.

— Ești tot mai frumoasă de fiecare dată cînd te văd, verișoară, îi spuse el.

— Nu minți, răspunse Isabelle. Nu pot fi frumoasă după douăsprezece ore de drum prin colbăraia asta.

— Cînd ți-a îndrăgit cineva amintirea vreme de atîtea săptămîni, nu mai vede colbul, nu-ți vede decît ochii.

Isabelle se ghemui mai adînc în perne. Se simțea iarăși cuprinsă de acea stranie slăbiciune care o apucase la Westminster în fața lui Robert. „Să fie oare adevărat că mă iubește, îi trecu prin minte, sau îmi spune doar vorbe frumoase,

cum o fi spunînd oricărei alte femei ?" Printre perdelele litierei, vedea în coasta calului rotat uriașa cizmă roșie și pintenul de aur al contelui d'Artois ; vedea pulpa de namilă, ai cărei mușchi zvîcneau sub nădragul strîns, și se întreba dacă va încerca de fiecare dată cînd se va găsi în prezența acestui bărbat aceeași tulburare, aceeași dorință de a i se lăsa în brațe, aceeași speranță de a ajunge la niște tărîmuri necunoscute... Făcu o sforțare ca să se stăpînească. Nu venise aici pentru ea însăși.

— Vere, zise regina, cît putem sta de vorbă, spune-mi repede ce ai să-mi spui.

Cu mare grabă și prefăcîndu-se că-i descrie priveliștea, d'Artois îi povesti ceea ce știa și ceea ce făcuse, pînda cu care împresurase prințesele regale, capcana întinsă celor doi frați d'Aunay la turnul Nesle.

— Cine sînt oamenii aceștia care necinstesc coroana Franței ? întrebă Isabelle.

— Se află la douăzeci de pași de tine. Fac parte din escorta care te însoțește.

Și îi dădu toate lămuririle în privința fraților d'Aunay, unde le sînt moșiile, din ce neam se trag și cu cine se înrudesc.

— Vreau să-i văd, zise Isabelle.

Făcîndu-le semne cu brațele, d'Artois îi chemă pe cei doi tineri.

— Regina v-a zărit printre toți ceilalți, le zise el cu o clipire șireată a ochilor, și i-am vorbit de voi.

Chipurile celor doi frați se roșiră de mîndrie și plăcere.

Îi împinse către litieră, ca și cum le-ar fi deschis calea măririlor, și în vreme ce flăcăii salutau, plecîndu-se mai jos de grumazul cailor, uriașul spuse cu o prefăcută voioșie :

— Măria-ta, aceștia-s domnii Gautier și Filip d'Aunay, cei mai credincioși scutieri ai fratelui și ai unchiului măriei-tale. Îi recomand bunăvoinței măriei-tale ca pe unii ce se află oarecum sub oblăduirea mea.

Isabelle îi cercetă o clipă pe cei doi tineri, întrebîndu-se ce anume aveau în înfățișarea și făptura lor care să poată abate de la datorie niște fiice de rege. Erau frumoși, nici vorbă, și frumusețea bărbaților o cam tulbura întotdeauna pe Isabelle. Zări apoi tășcuțele de aur la cingătoarea celor doi călăreți, și privirea ei merse de la tășcuțele acelea la ochii lui Robert. Pe fața acestuia miji un surîs. De acum încolo el se putea trage din nou în umbră. Nu va mai trebui nici măcar să apară în fața curții ca pîrîtor. Întîlnirea aceasta întîmplă-

toare era de-ajuns ca să-i ducă la pierzanie pe cei doi scutieri. „Frumos mai lucrași, Robert, frumos mai lucrași", își zicea el.

Frații d'Aunay, cu capetele pline de visuri, plecară să-și ia locul în convoi.

Din orașul Clermont în sărbătoare, se și înălțau strigătele de bun sosit către această frumoasă regină de 22 de ani, care aducea la curtea Franței cea mai neașteptată dintre nenorociri.

VII

CUM E TATA, E ȘI FATA

Era în seara cînd sosise Isabelle ; regele stătea de vorbă cu fiică-sa între patru ochi, într-o încăpere a castelului Maubuisson, unde-i plăcea să rămînă singur.

— Aici mă sfătuiesc cu mine însumi, le spusese celor din jurul său într-o zi cînd se hotărîse să vorbească.

Pe masă, un sfeșnic de argint cu trei brațe lumina un vraf de pergamente pe care regele își punea semnătura după ce le cerceta. Parcul foșnea în asfințit, iar Isabelle, cu fața întoarsă spre întunericul de afară, privea cum umbra înserării învăluia copacii unul cîte unul.

Așezat în împrejurimile orașului Pontoise, Maubuisson era reședință regală de pe vremea reginei Blanche de Castille [1], iar Filip făcuse din el unul din locurile în care obișnuia să petreacă lunile de vară. Îi plăcea acest domeniu tăcut, împrejmuit de ziduri înalte, pentru parcul său, pentru grădinile sale și mînăstirea în care călugărițele benedictine duceau un trai tihnit. Castelul însuși nu era mare, dar Filip cel Frumos îi prețuia liniștea și se simțea mai bine la Maubuisson decît în palatele sale mai încăpătoare.

Isabelle le întîmpinase pe cele trei cumnate ale sale, Marguerite, Jeanne și Blanche, cu un obraz numai zîmbet și răspunsese așa cum se cuvenea la urările lor de bună venire.

Cina fusese scurtă. Și acum Isabelle se retrăsese cu tatăl ei pentru a împlini fapta cumplită și de neînlăturat la care se hotărîse. Regele Filip o ținea sub uitătura aceea înghețată cu care privea orice făptură omenească, fie și propria sa

[1] Regină și regentă a Franței (1185—1252), mama lui Ludovic al IX-lea.

odraslă. Aştepta s-o audă vorbind şi ea nu se încumeta să înceapă. „Am să-i fac atîta rău", gîndea Isabelle. Şi deodată, din pricina acestei prezenţe, a acestui parc, a acestor copaci, a tăcerii acesteia, se simţi năpădită de un val de amintiri ale copilăriei şi o amarnică milă de ea însăşi îi aduse un nod în gît.

— Tată, izbucni ea, tată, sînt nenorocită. Ah, cît de departe mi se pare Franţa de cînd sînt regina Angliei ! Şi cum duc dorul zilelor care nu mai sînt !

Şi trebui deodată să lupte cu un duşman neaşteptat : lacrimile.

După o tăcere, fără să se apropie de dînsa, Filip cel Frumos întrebă încet, dar cu glas lipsit de orice căldură :

— Numai ca să-mi spui asta ai făcut o asemenea călătorie ?

— Şi dacă nu tatălui meu, zise ea, cui altuia să-i spun că n-am parte de fericire ?

Regele privi întunericul de după fereastra cu geamuri lucioase, apoi lumînările, apoi focul din vatră.

— Fericirea... vorbi el rar. În ce stă oare fericirea, fata mea, dacă nu în a fi vrednic de soarta ce ţi-e dată, în a învăţa să zici întotdeauna „da" lui Dumnezeu... şi adeseori „nu" oamenilor ?

Erau aşezaţi faţă în faţă pe nişte jilţuri de stejar fără pernă.

— Sînt regină, e adevărat, spuse ea în şoaptă. Dar e oare trai de regină traiul meu acolo ?

— Se poartă rău cu tine ?

Întrebarea lui nu arăta vreo mirare. Ştia prea bine ce avea să-i răspundă.

— Nu ştii cu cine m-ai măritat ? răbufni Isabelle. E oare un soţ acela care din prima zi se ţine departe de patul meu ? Cel căruia nici grija ce-i port, nici alintările, nici zîmbetele mele nu-i smulg o vorbă ? Care fuge de mine de parcă aş fi bolnavă şi împarte, nici măcar unor ibovnice, ci unor bărbaţi, tată, unor bărbaţi, mîngîierile ce mi se cuvin ?

Toate acestea Filip cel Frumos le cunoştea de multă vreme, iar răspunsul său era şi el pregătit de multă vreme.

— Eu nu te-am măritat cu un bărbat, zise el, ci cu un rege. Nu te-am jertfit din greşeală. Ţie trebuie oare să-ţi aduc aminte ce datorăm statelor noastre şi că noi nu sîntem născuţi pentru a ne lăsa în voia durerilor unuia sau altuia dintre noi ? Noi, nu vieţile noastre le trăim, ci pe acelea ale ţărilor noas-

tre, și numai într-aceasta putem să ne aflăm mulțumirea... dacă sîntem vrednici de soarta ce ne este hărăzită.

Vorbind, se apropiase puțin de dînsa și lumina flăcărilor îi săpa umbre adînci pe față, scoțîndu-i la iveală și frumusețea și aerul acela de-a voi întotdeauna să-și biruie simțămintele și de-a fi mîndru că le biruie.

Mai mult decît vorba, această înfățișare de rege și această frumusețe o ajutară pe Isabelle să-și înfrîngă orice slăbiciune. „Nu aș fi putut iubi decît un bărbat care să-i semene, gîndi ea, și nu voi iubi vreodată, nici iubită nu voi fi vreodată, căci n-am să găsesc niciodată un bărbat după chipul său."

Apoi, cu glas tare :

— Sînt bucuroasă, tată, că mi-ai reamintit care mi-e datoria.. Nu pentru a mă tîngui am venit în Franța. Sînt bucuroasă de asemenea că mi-ai reamintit acel respect de sine pe care se cade să-l aibă cei de viță regească, și că fericirea nu trebuie să însemne nimic pentru unii ca noi. Aș vrea doar ca și în jurul tău fiecare să gîndească la fel în privința aceasta.

— Pentru ce ai venit ?

Isabelle răspunse pe nerăsuflate :

— Pentru că frații mei și-au luat soții niște tîrfe, tată, pentru că am aflat-o și pentru că sînt tot așa de neînduplecată ca și tine cînd trebuie să apăr cinstea noastră.

Filip cel Frumos oftă :

— Nu-ți îndrăgești cumnatele, o știu, dar ceea ce te desparte de ele...

— Ceea ce mă desparte de ele este ceea ce desparte o femeie cinstită de o curvă ! rosti Isabelle cu răceală. Așteaptă, tată ! Știu lucruri care ți-au fost tăinuite. Ascultă-mă, căci nu-ți aduc doar vorbe goale. Îl cunoști pe tînărul domn Gautier d'Aunay ?

— Sînt doi frați pe care-i iau întotdeauna unul drept altul. Tatăl lor a fost cu mine în Flandra. Cel de care-mi vorbești a luat-o de soție pe Agnes de Montmorency, nu-i așa ? și slujește la fiul meu, contele de Poitiers, ca scutier...

— O slujește și pe nora ta, Blanche, dar într-alt fel. Fratele său mai mic, Filip, care e la palatul unchiului meu Valois...

— Da, făcu regele, da...

Lucru foarte rar, o cută adîncă îi brăzdă fruntea.

— ...Ei bine, acesta se ține cu Marguerite, pe care ai ales-o să fie într-o zi regina Franței. În ce-o privește pe Jeanne,

nu i se cunoaşte ibovnicul pentru că, fără îndoială, şi-l ascunde mai bine ca celelalte. Se ştie însă atîta, că ea tăinuieşte desfătările soră-si şi ale verişoarei, înlesneşte vizitele îndrăgostiţilor la turnul Nesle şi se descurcă foarte bine într-o meserie al cărei nume e... Şi află că toată curtea vorbeşte despre asta, numai ţie nu ţi se spune nimic.

Filip cel Frumos ridică mîna.

— Unde ţi-s dovezile ?

Isabelle dădu atunci pe faţă istoria cu tăşcuţele de aur.

— Le vei găsi la cingătoarea fraţilor d'Aunay. Le-am văzut chiar eu pe cînd veneam încoace. E tot ce aveam să-ţi spun.

Filip cel Frumos îşi privi fata. I se părea că acolo, sub ochii lui, ea luase pe neaşteptate alt chip şi alt suflet. Rostise învinuirea fără să şovăie, fără să-i tremure glasul şi rămase nemişcată acolo, dreaptă în jilţul ei, cu buzele strînse, păstrînd în fundul ochilor o lucire neînduplecată, ca de gheaţă. Nu vreun simţămînt josnic sau invidia o îmboldiseră să vorbească, ci dreptatea. Era într-adevăr fiica lui.

Regele se ridică, fără a răspunde. Rămase o clipă mai lungă în picioare la o fereastră, mereu cu încreţitura aceea care-i brăzda fruntea de la o tîmplă la alta.

Isabelle nu mişca, aşteptînd să vadă ce are să urmeze după ceea ce dezlănţuise, gata să dea alte lămuriri.

— Vino, zise deodată regele. Haidem la ele.

Deschise uşa, străbătu un lung coridor întunecos, apoi împinse o a doua uşă : vîntul nopţii îi înfăşură dintr-o dată, fluturîndu-le în spate veşmintele largi.

Cele trei nurori îşi aveau odăile în cealaltă aripă a castelului Maubuisson. Din turn, unde se afla camera de lucru a regelui, se putea ajunge acolo făcîndu-se un ocol prin nişte galerii acoperite. Pe lîngă fiecare ferestruică a meterezelor moţăia cîte un străjer. Scurte răbufniri de vînt zgîlţîiau ţiglele acoperişului. De jos venea mireasma pămîntului reavăn.

Fără o vorbă, regele şi fiică-sa merseră de-a lungul galeriilor. Călcau într-un pas amîndoi şi paşii lor răsunau pe lespezi, iar din zece în zece stînjeni cîte un arcaş se ridica.

Cînd ajunse la uşa care dădea în odăile prinţeselor, Filip cel Frumos se opri o clipă, trăgînd cu urechea. Rîsete şi ţipete voioase răzbeau prin uşă. O privi pe Isabelle.

— Trebuie, zise el.

Isabelle îşi înclină capul, fără să răspundă, şi Filip cel Frumos împinse uşa.

Marguerite, Jeanne și Blanche scoaseră un țipăt de mirare și rîsetele lor se curmară deodată.

Se jucau tocmai cu niște păpuși și făceau mare haz încercînd să reconstituie o scenă născocită de ele și care, meșterită de un păpușar iscusit, le plăcuse grozav într-o zi la Vincennes, dar îl mîniase pe rege.

Păpușile erau făcute după chipul mărimilor de la curte. Micul decor înfățișa camera regelui, unde acesta era culcat într-un pat cu baldachin țesut în fir de aur. Monseniorul de Valois bătea la ușă, cerînd să vorbească cu frate-său. Hugues de Bouville, șambelanul, răspundea că regele nu-l putea primi și că poruncise ca nimeni să nu-i vorbească. Monseniorul de Valois o lua din loc, spumegînd de mînie. Veneau după aceea să ciocănească în ușă păpușile care întruchipau pe Ludovic de Navara și pe frate-său Charles. Bouville dădea același răspuns celor doi fii ai regelui. În cele din urmă se arăta Enguerrand de Marigny, în fața căruia mergeau trei armășei cu ghioagele de fier în mîini; numaidecît i se deschidea larg ușa, zicîndu-i-se: „Monseniore, fiți bine venit. Regele ține foarte mult să vă vorbească."

Această satiră a obiceiurilor de la curte îl supărase rău pe Filip cel Frumos, care ceruse să nu mai audă de asemenea joacă. Cele trei tinere prințese nu luaseră însă în seamă porunca regelui și, într-ascuns, se desfătau cu atît mai mult, cu cît era o petrecere oprită.

Ele mai schimbau pe ici, pe colo cîte o vorbă din cele rostite parcă de păpuși și se întreceau să le pună în gură glume batjocoritoare, mai ales cînd mînuiau păpușile care îi înfățișau pe soții lor.

La ivirea regelui și a Isabellei, se fîstîciră ca niște școlărițe prinse cu șoalda.

Marguerite apucă în grabă o haină care zăcea pe un scaun și și-o puse ca să-și acopere frumoșii sîni prea dezgoliți. Blanche își strînse la loc părul pe care și-l ciufulise maimuțărind mînia unchiului Valois.

Jeanne, care se stăpînea mai bine, zise repede:

— Am terminat, sire, chiar acum am terminat, și ați fi putut asculta, căci nu era nimic ca să vă supere. Vom strînge acum totul.

Bătu din palme, strigînd:

— Hei! Beaumont, Comminges, dragele mele...

— Nu-i nevoie să-ți chemi doamnele, îi tăie scurt vorba regele.

Abia dacă aruncase o privire la joaca lor ; era cu ochii la ele. 18 ani, 19 ani şi jumătate, 23 de ani ; cîteşitrele nostime, fiecare în felul ei. Le văzuse crescînd, făcîndu-se tot mai frumoase din ziua cînd sosiseră, la doisprezece sau treisprezece ani fiecare, pentru a se mărita cu cîte unul din fiii săi. Dar nu păreau să fi căpătat mai multă minte decît avuseseră atunci. Se mai jucau cu păpuşi ca nişte ştrengăriţe neascultătoare. Să fie oare adevărat ce-a spus Isabelle ? Era oare cu putinţă ca atîta viclenie femeiască să se fi cuibărit în fiinţele acestea care lui i se păreau tot nişte copile ? „Poate că nu mă pricep de fel la femei", gîndi regele.

— Unde vă sînt soţii ? întrebă.

— În sala de arme, sire, răspunse Jeanne.

— După cum vedeţi, n-am venit singur, urmă el. V-am auzit adeseori zicînd că cumnata voastră nu vă iubeşte. Şi cu toate acestea mi se spune că ea v-a făcut, fiecăreia dintre voi, cîte un dar foarte frumos...

Isabelle văzu întunecîndu-se ochii prinţeselor Marguerite şi Blanche, ca şi cum lumina lor li s-ar fi stins deodată.

— Vreţi să-mi arătaţi şi mie, vorbi rar Filip cel Frumos, tăşcuţele acelea pe care le-aţi primit din Anglia ?

Tăcerea care urmă după cuvintele lui despărţi lumea în două. De o parte era Filip cel Frumos, Isabelle, curtea, prinţii, regatele ; de cealaltă parte, începînd să trăiască un coşmar înfiorător, cele trei nurori ale regelui de fier.

— Ei, făcu regele, ce-i tăcerea asta ?

Continua să le privească, aţintind asupră-le ochii săi mari, ale căror pleoape nu clipeau niciodată.

— Am lăsat-o pe a mea la Paris, spuse Jeanne.

— Şi eu, şi eu, spuseră numaidecît celelalte două.

Filip cel Frumos se îndreptă fără grabă spre uşa care dădea pe coridoare şi se auzi pardoseala de lemn trosnind sub paşii săi. Cele trei femei, albe ca varul, îl urmăreau din ochi.

Nimeni nu se uita la Isabelle. Ea se lipise cu spatele de perete, ascunsă oarecum de cămin, şi i se auzea răsuflarea întretăiată.

Regele spuse, fără a-şi întoarce capul :

— Fiindcă v-aţi lăsat aceste tăşcuţe la Paris, vom ruga pe tinerii d'Aunay să meargă de îndată să le aducă.

Deschise uşa, chemă un oştean de pază şi-i porunci să-i caute pe cei doi scutieri.

Blanche nu se mai putu ține. Se lăsă frîntă pe un scăunel, cu capul din care fugise sîngele, cu inima oprită, și fruntea i se aplecă într-o parte, gata parcă să lunece jos. Jeanne o apucă de braț și o scuturâ ca s-o silească să-și vină în fire.

Cu micile ei mîini cafenii, Marguerite sucea în neștire gîtul păpușii care îl înfățișa pe Marigny și cu care se jucase mai adineauri.

Isabelle stătea nemișcată. Simțea pe fața ei privirile Margueritei și ale Jeannei, priviri pline de ură care îi spuneau îndeajuns rolul ei de pîrîtoare, și încercă deodată o mare sfîrșeală. „Voi merge pînă la capăt", gîndi ea.

Frații d'Aunay dădură buzna, zoriți, fîstîciți, aproape îmbrîncindu-se în rîvna lor de a sluji bine și de a se arăta vrednici.

Fără a se dezlipi de peretele de care sta rezemată, Isabelle întinse mîna și spuse doar atît :

— Tată, domnii aceștia par să-ți fi ghicit gîndul, căci iată-i că-ți aduc tăișcuțele mele spînzurate de cingătoarea lor.

Filip cel Frumos se întoarse spre nurorile sale.

— Puteți să mă faceți să pricep cum de au ajuns acești scutieri să poarte podoabele care v-au fost dăruite de cumnata voastră ?

Nici una nu răspunse.

Filip d'Aunay se uită mirat la Isabelle, ca un cîine care nu înțelege de ce e bătut, apoi își întoarse privirea la frate-său mai mare, căutîndu-i ocrotirea. Gautier stătea cu buzele întredeschise.

— Garda ! strigă regele.

Glasul său făcu să treacă un fior rece prin spinarea tuturor celor de față și se răsfrînse, neobișnuit, înfricoșător, în tot castelul și în bezna dimprejur. De mai bine de zece ani, chiar din ziua bătăliei de la Mons-en-Pévèle, cînd își reînsufleți oștirea smulgînd o izbîndă gata să-i scape, nu-l auzise nimeni să strige vreodată și nimeni nu-și mai amintea că putea să aibă un glas așa de puternic. De altminteri, acesta fu singurul cuvînt pe care-l rosti astfel.

— Să vie arcașii ! Chemați-l pe căpitanul vostru, le spuse oștenilor care alergaseră la strigătul său.

Se auzi tropotul greu al cailor, apoi domnul Alain de Pareilles se ivi în capul gol, încheindu-și cataramele din mers.

— Domnule Alain, îi zise regele, înhață-i pe acești doi oameni. În temniță și în lanțuri să-i pui. Vor avea să răspundă înaintea judecății mele pentru trădarea lor.

Filip d'Aunay vru să spună ceva.

— Sire, îngînă el, sire...

— Ajunge, zise Filip cel Frumos. Domnului de Nogaret ai să-i vorbești de acum înainte...

Se întoarse spre căpetenia arcașilor.

— Domnule Alain, prințesele vor rămîne aici sub paza oamenilor dumitale pînă la alt ordin al meu. N-au voie să iasă. N-are voie nimeni, oricine ar fi, nici slugile lor, nici rudele, nici chiar soții lor, să pătrundă în acest loc sau să vorbească cu ele. Răspunzi de asta în fața mea.

Oricît de uluitoare ar fi fost poruncile acestea, Alain de Pareilles le ascultă fără a crîcni. Omul care îl arestase pe marele maestru al templierilor nu se mai putea mira de nimic. Voința regelui era singura lui lege.

— Haideți, domnilor, le spuse el celor doi frați d'Aunay, arătîndu-le ușa.

Și dădu arcașilor poruncile sale, potrivit cu cele pe care le primise.

Ieșind de acolo, Gautier îi șopti fratelui său:

— Să ne rugăm lui Dumnezeu, frate, totul s-a sfîrșit...

Apoi, pașii lor pe lespezile de piatră se pierdură în tropăitul oștenilor, auzindu-se din ce în ce mai slab.

Marguerite și Blanche ascultară pașii aceștia care se depărtau. Era dragostea lor, cinstea lor, fericirea lor, viața lor toată care se depărta. Jeanne se întreba dacă va izbuti vreodată să se dezvinovățească. Marguerite, pe neașteptate, zvîrli în foc păpușa pe care o ținea în mînă.

Blanche era din nou gata să leșine.

— Vino, Isabelle, zise regele.

Ieșiră. Regina Angliei cîștigase; dar se simțea obosită și cuprinsă de o stranie tulburare pentru că tată-său îi spusese: „Vino, Isabelle". Era întîia oară cînd îi spunea pe nume, ca pe vremea depărtată a copilăriei.

Făcură cale întoarsă, unul în urma celuilalt, de-a lungul galeriilor, așa cum veniseră. Vîntul de răsărit mîna pe cer uriași nori negri. Filip o lăsă pe Isabelle în ușa odăilor sale și, apucînd un sfeșnic de argint, porni să-și caute fiii.

Umbra lui mare și zgomotul pașilor trezeau străjerii prin coridoarele pustii. Îi era inima grea. Nici nu simțea picăturile de ceară care i se prelingeau pe mînă.

VIII

MAHAUT, CONTESĂ DE BURGUNDIA

În toiul nopții, doi călăreți se depărtară de castelul Maubuisson : erau Robert d'Artois și credinciosul, nedespărțitul său Lormet, în același timp argat, scutier, tovarăș de drum, și omul căruia îi încredința tainele sale punîndu-l să împlinească orice treabă.

Din ziua în care d'Artois îl alesese dintre șerbii săi de la Conches, luîndu-l pe lîngă dînsul, Lormet nu-l mai părăsise, ca să spunem așa, nici o clipă. Te minunai văzîndu-l pe acest omuleț rotofei și spătos, ale cărui tîmple începuseră să încărunțească, purtînd de grijă în orice prilej namilei sale de stăpîn și urmîndu-l pas cu pas pentru a-l ocroti. Șiretenia îi era tot așa de mare și de răzbătătoare ca și devotamentul ce-l arăta lui Robert d'Artois. El făcuse pe luntrașul fraților d'Aunay în seara în care li se întinsese capcana.

Se crăpa de ziuă cînd cei doi călăreți ajunseră la bariera Parisului. Își puseră la pas caii, din care ieșeau aburi de atîta goană, iar Lormet căscă de vreo douăsprezece ori și mai bine. La 50 de ani trecuți, ținea la drum lung călare mai dihai ca un tînăr scutier, dar lipsa somnului îl dădea gata.

În piața Grève se adunau, cum era obiceiul, zilierii în căutare de lucru. Contramaiștrii de pe șantierele regelui și stăpînii de corăbii umblau printre cetele de muncitori și tocmeau ucenici, hamali și oameni de alergătură. Robert d'Artois străbătu piața și apucă pe strada Mauconseil, unde locuia mătușă-sa Mahaut d'Artois, contesă de Burgundia.

— Pricepi tu, Lormet, zise uriașul, vreau ca blestemata asta de cățea prea ghiftuită să-și audă nenorocirea din gura mea. Asta-i una din cele mai plăcute dimineți ale vieții mele. Nu se află obraz de fată frumoasă încins de focul dragostei, care să-mi poată da mai multă plăcere privindu-l, decît mutra scîrboasă a mătușii mele cînd am să-i povestesc ce se întîmplă la Maubuisson. Și vreau ca ea să vină la Pontoise și să-și grăbească pieirea, ducîndu-se să chelălăiască în fața regelui, și s-o văd crăpînd de ciudă.

Lormet mai căscă o dată pînă la urechi.

— Are să crape, monseniore, spuse el, are să crape, n-aveți grijă, că doar faceți tot ce trebuie pentru asta.

Ajunseră la mărețul palat al conților d'Artois.

— Și cînd te gîndești că bunicul meu l-a clădit ! izbucni Robert. Și că eu ar fi trebuit să stau aici !

— O să stați aici, monseniore, o să stați !

— Iar pe tine te-oi face portar al palatului, cu o sută de livre pe an leafă.

— Mulțumesc, monseniore, răspunse Lormet, de parcă ar fi avut de pe acum înalta slujbă și banii în buzunar.

D'Artois sări de pe cal, îi aruncă lui Lormet frîul și, apucînd ciocanul din poartă, izbi de cîteva ori în ea, mai-mai s-o spargă.

Zgomotul se auzi răsunînd de sus în jos prin toată casa. Poarta de stejar se deschise, lăsînd să iasă un paznic zdravăn și foarte dezghețat, care ținea în mînă un toroipan să omori boul cu el.

— Cine e ? întrebă servitorul, furios de așa tămbălău.

Dar Robert d'Artois îl împinse deoparte și pătrunse în palat. Roia argățime multă pe coridoare și pe scări : vreo duzină de valeți și de slujnice umblau de colo-colo, făcînd curățenia de dimineață prin încăperi. Zărindu-l pe d'Artois, neliniștea li se așternu pe față. Dînd brînci tuturor, Robert se urcă la catul de sus, unde erau odăile contesei Mahaut, și strigă o dată „hei" ! așa de tare, că ar fi putut ridica în două picioare un rînd întreg de cai.

Un valet veni în fugă, înfricoșat, cu o găleată în mînă.

— Unde-i mătușă-mea, Picard ? Trebuie s-o văd pe mătușă-mea numaidecît !

Picard, cu capul turtit, aproape chel, puse jos găleata și răspunse :

— Mănîncă, monseniore !

— Ei, puțin îmi pasă de asta ! Spune-i că am venit, dar dă fuga repede !

Luîndu-și în grabă o mutră răvășită de tristețe și de spaimă, Robert d'Artois îl urmă pe valet pînă la odaia mătușii Mahaut, făcînd să se cutremure dușumeaua sub greutatea lui.

Contesa Mahaut d'Artois, regentă a Burgundiei, și pair al regelui Franței, era o femeie voinică, de vreo 50 de ani, cu cheresteaua zdravănă, trupeșă, lată în șolduri. Din chipul care fusese frumos mai rămăsese încă sub masca de grăsime o mîndrie sigură de ea însăși. Avea fruntea înaltă, largă și bombată, părul încă foarte negru, un tulei de mustață cam prea deasă deasupra buzei, gura roșie și bărbia groasă.

Toate erau mari la femeia asta, trăsăturile, picioarele și brațele, pofta de mîncare, mîinile, lăcomia de avere, ambi-

țiile și rîvna de putere. Cu dîrzenia unui războinic și cu încăpățînarea unui om de legi, ea alerga din Artois în Burgundia, de la curtea ei din Arras la cea din Dôle, supraveghind treburile celor două comitate, cerînd vasalilor ei supunere oarbă, avînd grijă să nu-i supere pe cei puternici, dar lovind fără cruțare pe vrăjmașul lipsit de apărare.

Doisprezece ani de luptă cu nepotu-său o învățaseră să-l cunoască bine. De cîte ori se ivea vreun neajuns, de cîte ori vasalii ei din Artois se zburleau, de cîte ori un tîrg se ridica împotriva birurilor, putea fi sigură că Robert era în spatele acestor boroboațe.

„E un lup sălbatic, un lup mare, crud și prefăcut, zicea vorbind despre dînsul. Dar eu sînt mai căpățînoasă și lupul va sfîrși prin a-și frînge gîtul tot izbindu-se în mine."

De multe luni de zile abia dacă își mai vorbeau, iar de văzut, nu se vedeau decît atunci cînd rînduielile de la curte îi puneau față în față.

În dimineața aceea, așezată înaintea unei mesuțe, la piciorul patului, contesa Mahaut înfuleca bucată după bucată o plăcintă de iepure cu care își începea de obicei gustarea de dimineață.

Așa cum Robert se străduia să pară mîhnit și tulburat, ea se sili, cînd îl văzu intrînd, să-și dea un aer firesc și nepăsător.

— Ei, iată-te sosind o dată cu zorile, nepoate ! rosti ea, fără nici o mirare în glas. Și ce năvalnic ! Vii ca o furtună ! De ce atîta grabă ?

— Mătușică, mătușică ! izbucni Robert, totul e pierdut !

Fără să tresară, Mahaut dădu liniștit pe gît o cupă plină cu rubiniu, vin care-i venea de la viile sale din Artois și al cărui buchet îi plăcea mai mult ca oricare altul pentru a-și începe ziua cum se cuvine.

— Ce-ai pierdut, Robert ? întrebă ea. Vreun alt proces ?

— Mătușică, îți jur că nu e acum vremea să ne luăm peste picior. Nenorocirea ce se abătu peste familia noastră e prea mare ca să ne mai ardă de glumă.

— Ce fel de nenorocire pentru unul dintre noi ar putea fi o nenorocire și pentru celălalt ? spuse Mahaut cu o liniște batjocoritoare.

— Mătușică, sîntem în mîna regelui.

Mahaut lăsă să i se vadă în privire o umbră de îngrijorare. Se întreba ce capcană putea să i se întindă și ce rost avea toată introducerea asta.

Cu un gest care-i era familiar își suflecă mînecile pînă la coate. Apoi bătu cu palma în masă și chemă :

— Thierry !

— Mătușică, sări Robert, n-aș putea vorbi față de nimeni, afară de dumneata. Ceea ce am să-ți spun privește cinstea noastră.

— Ei aș ! Poți să spui orice în fața cancelarului meu.

Nu avea încredere în nepotu-său și ținea să aibă un martor.

O clipă se măsurară din ochi, ea încercînd să-i ghicească gîndurile, el bucurîndu-se de comedia pe care o juca. „N-ai decît, cheamă-ți-i pe toți, gîndea el. Cheamă-i, să audă fiecare."

Era lucru straniu să vezi cum se pîndesc, se cîntăresc și se înfruntă aceste două ființe cărora firea le dăduse atîtea trăsături aidoma, ca doi bivoli de același neam, care se asemănau așa de bine și se urau așa de mult.

Ușa se deschise și în pragul ei se ivi Thierry d'Hirson. Fost canonic în tagma călugărilor de pe lîngă catedrala din Arras, cancelar al contesei Mahaut la cîrmuirea provinciei d'Artois și niteluș ibovnicul ei, omulețul acesta buhăit, cu față dolofană, nas ascuțit și alb, îți dădea o uimitoare impresie de îndrăzneală și voință. Abia dacă avea buze, iar ochii arătau multă cruzime. Viclenia, deșteptăciunea și dîrzenia îi erau armele.

Îl salută pe Robert d'Artois.

— Dați rar pe la noi, monseniore.

— Nepotu-meu are, pare-se, să-mi vestească o mare nenorocire, zise Mahaut.

— Așa e, vai ! oftă Robert, lăsîndu-se într-un jilț.

Tăcu înadins cîteva clipe ; Mahaut începea să dea semne de nerăbdare.

— Au fost între noi neînțelegeri, mătușică... vorbi el din nou.

— Ba mai mult încă, nepoate... Niște certuri urîte care s-au sfîrșit rău pentru dumneata...

— Firește, firește, și martor mi-e Dumnezeu că ți-am dorit tot ce se poate mai rău.

Folosea iar șiretlicul său obișnuit, vorbind pe șleau, mărturisindu-și gîndurile dușmănoase, ca să-și ascundă mai bine jungherul din mînă.

— Dar asta nu ți-aș fi dorit-o niciodată, urmă el. Mă știi doar bun cavaler și neclintit cînd e vorba de cinste !

— Dar ce s-a întîmplat la urma urmelor ? Ci vorbește odată !

— Fiicele dumitale, verișoarele mele, sînt învinovățite de adulter și arestate din porunca regelui, iar Marguerite împreună cu ele.

Mahaut nu-și trădă numaidecît uluirea. Nu-i venea să-și creadă urechilor.

— De la cine ai aflat scornitura asta ?

— De la mine însumi, mătușică, și toată curtea o știe la fel. Asta s-a petrecut ieri la căderea nopții.

De aici încolo își făcu o plăcere din a o chinui pe baldîra de mătușă-sa, lăsînd-o să se perpelească pe frigarea spaimei, destăinuindu-i din toată istoria doar cît voia el, cu țîrîita, povestindu-i cum toată suflarea de la Maubuisson fusese trezită noaptea de mînia regelui.

— Ele și-au recunoscut vina ? întrebă Thierry d'Hirson.

— Habar n-am, răspunse Robert d'Artois. Dar tinerii d'Aunay se află pe mîna prietenului dumitale Nogaret și, în clipa de față, sînt pe cale de-a recunoaște pentru ele.

— Nu-mi place Nogaret, zise Mahaut. Chiar de-ar fi nevinovate, el e în stare să le scoată mai negre ca smoala.

— Mătușică, vorbi iarăși Robert, am făcut în plină noapte cele zece leghe de la Pontoise la Paris, ca să-ți dau de veste, căci nimeni nu se gîndea s-o facă. Mai crezi oare că vreun gînd rău mă aduce la dumneata ?

În restriștea și nehotărîrea în care se afla, Mahaut înălță ochii la vlăjganul de nepotu-său și gîndi : „Poate c-o fi în stare uneori de o faptă bună".

Apoi, îl întrebă cu glas morocănos :

— Vrei să mănînci ?

Și, numai din vorba asta, Robert pricepu că o lovise tare de tot.

Înșfăcă de pe masă un fazan rece, îl rupse în două cu mîinile și începu să muște din el. Deodată o văzu pe mătușă-sa făcînd fețe-fețe. Mai întîi partea de sus a pieptului, deasupra rochiei tivite cu ermină, deveni stacojie, apoi gîtul, apoi obrazul, primprejurul gurii și nasului. Se vedea sîngele năvălindu-i în față, atingîndu-i fruntea, care se înroși ca focul. Contesa Mahaut își duse mîna la piept.

„Acu-i acu, gîndi Robert. Are să crape. Are să crape îndată."

Se înșela însă. Contesa se ridicase și în același timp se auzi un zdrăngănit puternic. Contesa trîntise jos plăcinta de iepure, cupele și farfuriile de argint, măturîndu-le de pe masă cu brațul.

— Tîrfele ! urlă ea. După tot ce-am făcut pentru ele, după ce le-am căpătuit măritîndu-le așa cum le-am măritat... Să se lase prinse ca niște putori de stradă ! Ei bine, să piardă tot ! Să le închidă, să le tragă în țeapă, să le spînzure !

Fostul canonic stătea țeapăn, fără să crîcnească. Era deprins cu izbucnirile mînioase ale contesei.

— Vezi, mătușică, tocmai așa gîndeam și eu, zise Robert, cu gura plină. Să-ți facă una ca asta drept mulțumire pentru cît te-ai zbătut...

— Trebuie să mă duc de-ndată la Pontoise, spuse Mahaut, fără să-l audă. Trebuie să le văd și să le suflu ce să răspundă.

— Mă îndoiesc să poți ajunge la ele, mătușică. Sînt păzite să nu dea ochi cu nimeni, și nimeni nu poate...

— Dacă-i așa, voi vorbi cu regele. Béatrice ! Béatrice ! strigă ea bătînd din palme.

O draperie fu dată deoparte, și o fată minunată, înaltă și oacheșă, de vreo 20 de ani, cu pieptul rotund și tare, cu șoldurile bine arcuite și gambele lungi, intră călcînd alene. De cum o zări, Robert d'Artois se simți poftind la ea.

— Béatrice, ai auzit tot, nu-i așa ? întrebă Mahaut.

— Da, doamnă, răspunse fata. Eram după ușă, ca de obicei.

Avea o stranie încetineală în glas, ca și în gesturi, ca și în felul de a se mișca și de a privi. Dădea o impresie de moliciune unduitoare și de nefirească liniște ; s-ar fi zis că nici trăsnetul, trecînd prin fereastră, n-ar fi făcut-o să-și iuțească pasul, și nici nu i-ar fi șters umbra de zîmbet liniștit ce-i flutura în colțul buzelor. O licărire ironică îi lucea însă în ochi între genele lungi și negre. Nenorocirea altora, frămîntările și suferințele lor îi stîrneau, de bună seamă, bucurie.

— E nepoata lui Thierry, îi spuse Mahaut lui Robert d'Artois, arătînd-o ; am făcut din ea prima mea însoțitoare.

Béatrice d'Hirson își înălță ochii la el, privindu-l în față cu o feciorelnică nerușinare. Era curioasă, se vedea cît de colo, să-l cunoască pe uriașul despre care auzise atîta vorbindu-se ca de un căpcăun.

— Béatrice, urmă contesa Mahaut, vezi să mi se înhame șase cai la trăsură. Plecăm la Pontoise.

Béatrice continua să se uite în ochii lui Robert şi s-ar fi putut crede că nu auzise. Fata asta frumoasă avea în ea ceva sîcîitor şi tulbure. Ea dădea bărbaţilor, din prima clipă, un sentiment de complicitate imediată, ca şi cum nu avea să li se împotrivească nici cît de cît. Totodată, te întrebai, văzînd-o, dacă era cu desăvîrşire tîmpită, sau dacă nu cumva, în chipul cel mai liniştit, îşi bătea joc de oameni.

„Pe fata asta, gîndi Robert în timp ce ea ieşea fără grabă, pe fata asta am s-o răstorn eu într-o zi; nu ştiu cînd, dar am s-o pun jos."

Din fazan nu mai rămăsese decît un os pe care-l aruncă în foc. Acum îi era sete. Alt vin nu mai fusese adus. Robert luă de pe o policioară cana din care băuse Mahaut — aşa nu risca să fie otrăvit — şi dădu pe gît ce mai rămăsese în ea.

Contesa se învîrtea în lung şi în lat prin cameră, îşi sufleca mereu mînecile şi îşi muşca buzele.

— N-am să te las singură, mătuşică, într-o zi ca asta, zise d'Artois. Te însoţesc. E datoria mea de nepot.

Mahaut ridică ochii la dînsul, muncită încă de o umbră de bănuială. Apoi se hotărî în sfîrşit să-i întindă mîinile.

— Mi-ai căşunat destul rău, Robert, şi mă prind că ai să-mi mai căşunezi de acum încolo. Astăzi însă, trebuie s-o recunosc, te porţi ca un băiat de treabă.

IX

SÎNGELE REGILOR

În încăperea unde Nogaret îi cercetase pe fraţii d'Aunay, un beci lung şi scund din vechiul castel de la Pontoise, lumina zilei începea să pătrundă. Prin răsuflătorile strîmte pe care tocmai le deschiseseră pentru a primeni aerul, intrau valuri de pîclă străvezie. Se auzi cîntatul unui cocoş, apoi altul, şi un stol de vrăbii îşi luă zborul jos de tot, aproape atingînd pămîntul. Făclia înfiptă în perete pîrîia gata să se stingă, adăugînd izul ei acru la mirosul trupurilor schingiuite. Lumina abia mai pîlpîia, şi Nogaret spuse cu glasul său aspru, cenuşiu:

— Făclia.

Unul din cei doi călăi își părăsi locul de lîngă peretele de care stătea rezemat și luă dintr-un colț o făclie nouă ; îi dădu foc la capăt lipind-o de jeraticul care roșea drugii de fier, acum fără întrebuințare. Apoi o vîrî în inelul prins de perete.

Omul se întoarse la locul său, alături de celălalt. Cei doi călăi — „schingiuitorii", cum li se zicea — aveau aceleași trăsături aspre, aceeași uitătură prostită în ochii cu cearcăne roșii de nesomn. Brațele vînjoase și păroase, care le spînzurau goale pînă la coate de-a lungul scurtei lor de piele, mai păstrau dîre de sînge. Duhneau cumplit.

Nogaret le aruncă doar o privire fugară ; se ridică de pe scăunelul pe care șezuse în timpul interogatoriului și trupul său slab așternu o umbră tremurătoare pe lespezile plumburii.

Din celălalt capăt al încăperii venea un gîfîit întretăiat de plînsete cu sughițuri : frații d'Aunay păreau să geamă amîndoi într-un glas. Călăii îi lăsaseră acolo jos, după ce își isprăviseră treaba. Dar, fără să-l mai întrebe nimic pe Nogaret, se duseseră să aducă mantiile lui Gautier și Filip și le aruncaseră pe trupurile stîlcite, ca pentru a le ascunde de propria lor privire.

Nogaret se aplecă ; fețele celor doi aveau o stranie asemănare. Pielea le era la fel de învinețită, cu dîre umede, iar părul, năclăit de sudoare și sînge, li se lipise de scăfîrlie. Trupurile tresăreau la fiecare geamăt ieșit dintre buzele rupte, pe care se vedeau urmele lăsate de încleștarea dinților.

Gautier și Filip d'Aunay avuseseră parte de o copilărie și apoi de o tinerețe fericită. Trăiseră pentru dorințele și plăcerile lor, pentru ambițiile și deșertăciunile lor. Deprinseseră, ca toți băieții de neam, meșteșugul armelor, fără să știe însă ce e suferința decît din necazuri mărunte sau dintr-acelea pe care și le scornește mintea. Ieri încă făceau parte din alaiul mărimilor, și toate nădejdile li se păreau îndreptățite. Doar o singură noapte trecuse ; nu mai erau acum nimic decît niște dobitoace cu oasele sfărîmate, iar dacă mai erau în stare să-și dorească ceva, doreau moartea.

Nogaret își îndreptă spinarea ; fața nu i se schimbase. Suferința celorlalți, sîngele celorlalți, ocările vrăjmașilor săi, deznădejdea și ura se prelingeau pe el, ca apa pe piatră. Nu trebuia să-și dea prea mare silință ca să regăsească asprimea de care i se dusese vestea, acea cruzime care făcuse din el slujitorul credincios al celor mai tainice țeluri ale regelui. Era așa pentru că așa se voia : avea în el chemarea pentru ceea

ce gîndea el că este binele obștesc, precum alții au chemarea dragostei.

O chemare nu e decît numele frumos al unei patimi. Era în sufletul de plumb și de fier al lui Nogaret același egoism, același sălbatic imbold care-l face pe îndrăgostit să jertfească totul făpturii rîvnite. Nogaret trăia într-o lume în care toate se supuneau unei singure pravile, aceea a intereselor Statului. În ochii lui oamenii nu însemnau mare lucru, iar el însuși mai nimic.

Istoria cunoaște o ciudată seminție, care veșnic renaște, aceea a fanaticilor interesului obștesc și ai legii scrise. Neabătuți de la ceea ce judecata lor socoate a fi drept, neținînd seamă de omenie, fără cruțare față de alții ca și față de ei înșiși, acești slujitori ai unor zei făuriți de mintea lor și ai unor pravili de neclintit primesc să fie călăi pentru că vor să fie cei de pe urmă călăi. Într-aceasta ei se înșală, căci, după moartea lor, lumea nu le mai dă ascultare.

Supunîndu-i la cazne grele pe frații d'Aunay, Nogaret credea că ajută astfel viața regatului. Privise fețele lui Gautier și Filip, care în ochii lui aproape că nu aveau nume, fără să-i treacă prin cap că erau fețe omenești, și pusese fără să vrea o umbră pe trăsăturile lor stîlcite ; pentru dînsul ei nu erau decît niște semne ale dezordinii. Îi doborîse.

„Templierii s-au ținut mai tare", atît își spuse. Și nici n-avusese la îndemînă decît niște schingiuitori de prin partea locului, iar nu pe cei ai inchiziției de la Paris.

Fața i se schimonosi cînd își îndreptă trupul, căci îi înțepeniseră șalele și o durere îi încolți spinarea. „Asta-i din pricina frigului", murmură el. Porunci să se închidă răsuflătorile și se apropie de pirostriile sub care jeraticul mai mocnea încă. Întinse mîinile, frecîndu-le una de alta, apoi, bodogănind ceva, își trecu palmele peste șale.

Cei doi călăi, lipiți de perete ca mai înainte, păreau să moțăie de-a-n-picioarele. De jos, unde zăceau frații d'Aunay, venea un geamăt pe care Nogaret nu-l mai auzea.

După ce-și mai încălzi trupul, se întoarse și luă de pe masă un sul de pergament. Apoi, suspinînd, porni spre ușă.

Cînd ieși, călăii se apropiară de Gautier și de Filip, încercînd să-i pună pe picioare. Neizbutind s-o facă, prinseră în brațele lor cele două trupuri pe care le schingiuiseră, și le duseră pe sus, așa cum sînt purtați copiii bolnavi, pînă la carcera lor.

De la castelul vechi din Pontoise, care nu mai slujea decît ca închisoare și căpitănie de arcași, pînă la reședința regală de la Maubuisson, nu era de mers nici o jumătate de leghe. Domnul de Nogaret făcu drumul pe jos, cu doi armășei înainte, urmat de diacul său care ducea vraful de pergamente, cutia cu pene de gîscă și călimara.

Nogaret călca iute, și trupul său slăbănog lăsa să-i filfîie mantia în spate. Îi plăcea aerul rece al dimineții și mireasma pădurii după ploaie.

Fără a răspunde la salutul arcașilor de pază, străbătu curtea castelului Maubuisson și trecu pragul, neluînd în seamă nici șușotelile, nici mutrele, ca la priveghi, ale șambelanilor și curtenilor strînși în sala de intrare și pe coridoare. Un scutier se repezi să-i deschidă o ușă, și păstrătorul peceților se găsi față în față cu familia regală.

Filip cel Frumos era așezat la o masă lungă acoperită cu un covor de mătase. Chipul său părea mai încruntat ca de obicei. Avea pungi albastre pe sub ochi și își ținea buzele încleștate. La dreapta lui se afla Isabelle, țeapănă și cam aducînd a icoană de mironosiță. O diademă ușoară de nestemate pe boneta încrețită și cele două cosițe aurii care-i încadrau chipul ca niște toarte de amforă îi dădeau o înfățișare și mai aspră. Ea adusese nenorocirea. În ochii celorlalți ea purta răspunderea grozăviei și, prin acea stranie legătură care-l unește pe pîrîtor de vinovat, se simțea aproape ca și cînd ar fi fost învinuită.

În stînga lui Filip cel Frumos, monseniorul de Valois bătea neastîmpărat cu degetele în masă și scutura mereu din cap, de parcă l-ar fi stînjenit gulerul. Celălalt frate al regelui, monseniorul Ludovic d'Evreux, liniștit și, ca de obicei, îmbrăcat fără strălucire, era și el de față.

Se aflau de asemenea acolo cei trei fii ai regelui, soții prințeselor, asupra cărora se abătuseră năpasta și batjocura: Ludovic de Navara, cu uitătura-i prefăcută și pieptul scobit, care nu înceta să se frămînte; Filip de Poitiers, a cărui față de ogar părea mai subțiată și mai alungită din pricina silinții ce-și dădea ca să pară netulburat, și în sfîrșit Charles, cu trăsăturile sale frumoase de adolescent, răvășite de cea dintîi durere a vieții lui...

Dar Nogaret nici nu se uită la dînșii; Nogaret nu voia să-l vadă decît pe rege.

Desfăcu sulul de pergament și, la un semn al suveranului, începu să citească, întocmai cum se găseau scrise acolo, măr-

turiile celor doi scutieri. Avea același glas domol ca atunci cînd îi schingiuise pe Gautier și Filip d'Aunay. Dar în această sală rece, luminată de trei ferestre arcuite, glasul său suna înfricoșător; acum venise rîndul familiei regale să treacă printr-o grea încercare. Nimic nu era lăsat deoparte, căci lui Nogaret nu-i plăcea să facă treaba pe jumătate. Firește, cei doi frați d'Aunay, ca niște adevărați cavaleri, începuseră prin a tăgădui; dar avea păstrătorul peceților un fel al său de a cerceta, în fața căruia șovăielile conștiinței și galanteria nu țineau prea mult. Luna cînd începuseră legăturile de dragoste ale prințeselor, zilele în care ibovnicii se întîlneau, nopțile din turnul Nesle, numele slugilor tăinuitoare, tot ceea ce fusese pentru învinuiți patimă, așteptare înfrigurată și plăcere era dat în vileag, scormonit și scotocit, totul se prefăcea acum în noroi. Și cîți or fi fost cei care, știind taina, trebuie să se fi prăpădit de rîs...

Abia dacă îndrăznea cineva să se uite la cei trei prinți, și ei înșiși își fereau ochii unii de alții. Vreme de peste trei ani fuseseră batjocoriți, îmbrobodiți, păcăliți; fiecare cuvînt al lui Nogaret mai adăuga ceva pe deasupra la rușinea lor.

În mintea lui Ludovic de Navara încolțea un gînd cumplit, născut din înșiruirea datelor: „În cei dintîi șase ani ai căsniciei noastre n-am avut copil. Și am căpătat unul tocmai cînd acest Filip d'Aunay a intrat în patul Margueritei... Atunci, micuța Jeanne, fiică-mea... poate că nu-i a mea..." Și nu mai auzea nimic pentru că își repeta într-una: „Fiica mea nu e a mea... fiica mea nu e a mea..." Își simțea tot sîngele vîjîindu-i în tîmple.

Contele de Poitiers, dimpotrivă, se silea să nu piardă o iotă din ce citea Nogaret. Acesta, în ciuda tuturor strădaniilor sale, nu izbutise să-i facă pe frații d'Aunay să spună că Jeanne avusese un iubit, nici să le smulgă vreun nume. După cîte mărturisiseră, l-ar fi dat în vileag dacă-l știau. Că jucase și dînsa un rol destul de mîrșav nu mai încăpea îndoială... Filip de Poitiers cugeta la cele auzite.

Cînd Nogaret isprăvi și puse pe masă hîrțoagele, Filip cel Frumos zise:

— Domnule de Nogaret, ne-ai lămurit limpede asupra unor lucruri dureroase. După ce vom fi judecat, vei nimici toate acestea — arătă pergamentele — pentru ca să nu rămînă urmă decît în taina urechilor noastre. Acum poți pleca, ai făcut treabă bună.

Nogaret se înclină și ieși.

Urmă o tăcere lungă, apoi, deodată, careva scoase un țipăt :

— Nu !

Era Charles. Se ridicase în picioare, strigînd încă o dată : „Nu !", ca și cum i-ar fi fost peste putință să creadă în adevărul celor auzite. Bărbia îi tremura, fața i se învinețise și nu izbutea să-și oprească lacrimile.

— Templierii... zise el, rotind o privire rătăcită în jurul său.

— Ei, ce este ? întrebă Filip cel Frumos încruntîndu-se.

Nu-i plăcea să i se zgîndărească această amintire încă prea proaspătă. Căci același gînd le trecuse tuturor prin cap... „Blestemați să fiți pînă la cel de-al treisprezecelea neam al seminției voastre..."

Dar nu de blestem își aduse aminte Charles.

— În noaptea aceea, bîlbîi el, în noaptea aceea erau împreună.

— Charles, zise regele, ai fost un soț foarte slab ; prefă-te barem că ești un prinț tare.

Fu singurul cuvînt de îmbărbătare pe care tînărul Charles îl auzi de la tată-său.

Monseniorul de Valois nu scosese încă nici o vorbă și era adevărată pedeapsă pentru dînsul să rămînă tăcut atîta vreme. Prinse deci prilejul ca să-și dea drumul.

— Pe Dumnezeul meu, izbucni el, se petrec ciudate lucruri în țară, pînă chiar și sub acoperișul regelui. Neamul cavalerilor se stinge, frate măria-ta, și toată cinstea se duce o dată cu el.

Asupra acestora se porni să-i tragă un frecuș în care, sub vorba-i umflată de încurcă lume, se simțea destul venin. Pentru Valois tot răul avea o singură pricină : sfetnicii regelui (nu-i spunea lui Marigny pe nume, dar în el țintea) doborau cinurile cavalerești, năruind prin aceasta și bunacuviință obștească. Legiuitorii „de neam prost" născoceau nu știu ce lege scoasă din pravila romană pentru a o pune în locul vechii rînduieli feudale, care slujise așa de bine strămoșilor săi. Roadele se vedeau. Pe vremea cruciadelor ne puteam lăsa femeile fără grijă ani de-a rîndul ; ele știau să-și păzească cinstea, și nici un vasal nu s-ar fi încumetat să le-o răpească. Acum, totul nu era decît rușine, stricăciune. Cum se poate ? Doi scutieri...

— Unul dintre aceşti scutieri slujeşte în palatul tău, frate, îi tăie vorba regele.

— Aşa cum celălalt e al fiului tău, răspunse Valois, arătîndu-l pe contele de Poitiers.

Acesta îşi depărtă braţele lungi, zicînd :

— Oricare dintre noi poate fi înşelat de cel căruia i-a dat încrederea.

— Tocmai de aceea, sări Valois, trăgînd spuza pe turta lui, tocmai de aceea nu poate fi mai ticăloasă nelegiuire din partea unui vasal decît să ademenească pe femeia stăpînului său, răpindu-i cinstea, mai cu seamă cînd e soţie sau fiică de rege. Scutierii d'Aunay au călcat...

— Socoate-i deci ca şi morţi, frate, întrerupse regele, cu un gest scurt, nepăsător şi hotărît în acelaşi timp, care făcea cît cea mai lungă sentinţă şi ştergea dintre cei vii doi oameni. Nu despre asta e vorba. Trebuie să hotărîm soarta prinţeselor vinovate de preacurvie... Îngăduie, frate, adăugă el oprindu-l pe Valois, care dădea să mai spună ceva, îngăduie ca, de data aceasta, să-i întreb mai întîi pe fiii mei... Vorbeşte, Ludovic.

Cînd să deschidă gura, Ludovic de Navara fu apucat de o tuse năprasnică şi două pete roşii i se iviră în obraji. Îl năpădise sîngele mîniei. Aşteptară tăcuţi pînă să-i treacă tusea.

— Se va spune în curînd că fiică-mea e o bastardă, rosti el cînd îşi mai veni în fire. Iată ce se va spune ! O bastardă !

— Dacă tu cel dintîi ai s-o ţipi în gura mare, Ludovic, zise regele, nemulţumit, fără îndoială că alţii n-au să se dea în lături s-o spună după tine.

— Într-adevăr, într-adevăr, făcu Charles de Valois, care nu se gîndise încă la aceasta, şi un licăr straniu i se aprinse pe neaşteptate în bulbucaţii ochi albaştri.

— Şi de ce n-aş ţipa-o, dacă e adevărat ? urmă Ludovic, nemaiştiind ce vorbeşte.

— Taci, Ludovic, se răsti regele Franţei, lovind cu pumnul în masă. Binevoieşte de ne spune numai ce pedeapsă crezi că i se cuvine soţiei tale.

— Să crape ! răspunse regele Navarei. Ea şi celelalte două. Cîteşitrele ! La moarte cu ele, la moarte, la moarte !

Rosti de mai multe ori „la moarte", scrîşnind din dinţi şi tăind aerul cu mîna de parcă reteza capete.

Atunci, după ce ceru din ochi tatălui său încuviinţarea de a vorbi, Filip de Poitiers spuse :

— Durerea te face să-ţi pierzi judecata, Ludovic. Jeanne nu are pe suflet un păcat aşa de mare ca Marguerite şi

Blanche. E foarte vinovată, nici vorbă, că le-a ajutat să-şi facă mendrele, în loc să mi le dea în vileag, şi pentru aceasta a pierdut mult în ochii mei. Dar pînă şi domnul de Nogaret, care se pricepe să smulgă multe lucruri, n-a putut căpăta dovezi că şi dînsa şi-ar fi trădat îndatoririle de soţie.

— Ia să-l pui s-o strîngă cu uşa şi ai să vezi dacă nu mărturiseşte ! strigă Ludovic. Ea a ajutat să ni se terfelească cinstea, a mea şi a lui Charles, iar dacă zici că ţii la noi ai să ceri să fie pedepsită la fel ca şi celelalte două tîrfe.

Filip de Poitiers avu atunci răspunsul acesta uimitor, care arăta îndeajuns ce fel de om era :

— Cinstea ta mi-e scumpă, Ludovic, dar ţinutul Franche-Comté nu mi-e mai puţin scump.

Cei de faţă se uitară unul la altul, şi Filip vorbi mai departe :

— Tu ai în stăpînirea ta Navara, moştenită de la mama, şi ai să ai, facă domnul ca aceasta să fie cît mai tîrziu cu putinţă, Franţa. Cît despre mine, eu n-am decît Poitiers, pe care tata a avut bunăvoinţa să mi-l dea, şi nu sînt nici măcar pair al Franţei. Dar prin Jeanne sînt conte palatin al Burgundiei, stăpîn peste pămînturile de la Salins, ale căror ocne îmi aduc cea mai mare parte a veniturilor mele, iar după moartea contesei Mahaut, al meu are să fie tot ţinutul Comté. Asta e. Vreau ca Jeanne să fie închisă la o mînăstire atîta vreme cît e nevoie, pînă se va aşterne uitarea pe fapta ei, ba chiar pentru totdeauna dacă cinstea coroanei o cere, dar viaţa să-i fie cruţată.

Monseniorul Ludovic d'Evreux, care tăcuse pînă atunci, încuviinţă spusele lui Filip.

— Nepotul meu are dreptate, atît înaintea lui Dumnezeu, cît şi înaintea ţării, zise el. Moartea e lucru greu, care multă jale ne va aduce fiecăruia dintre noi, şi nu se cade s-o hotărîm la mînie pentru aproapele nostru.

Ludovic de Navara îi aruncă o uitătură urîtă.

Erau două clanuri în familie, şi asta de multă vreme. Unchiul Valois se bucura de dragostea nepoţilor săi Ludovic şi Charles, firi mai slabe, care se lăsau lesne duşi de nas şi rămîneau nitel cu gura căscată în faţa limbuţiei lui şi a vrăjii ce-i învăluia viaţa plină de isprăvi neobişnuite, în faţa tronurilor lui pierdute şi recucerite. Filip de Poitiers era de partea unchiului d'Evreux, om la locul său, drept şi chibzuit, care, dacă soarta ar fi voit, ar fi fost un rege de treabă, despre care nu s-ar fi vorbit prea mult. Nu rîvnea să ajungă

mai sus, mulțumindu-se foarte bine cu moșiile sale, pe care le gospodărea priceput. Trăsătura cea mai izbitoare a firii lui Ludovic d'Evreux stătea în aceea că era la fiece pas muncit de gîndul morții.

Cei de față nu se arătară deci mirați văzînd că în această încurcătură familială el își sprijinea nepotul la care ținea mai mult ; se știa că se înțeleg de minune.

Mai uimitoare fu purtarea lui Valois, care, după ce-și vărsase năduful în chip așa de furios, schimbă foaia pe neașteptate și, lăsîndu-l de astă dată pe iubitul său nepot Ludovic de Navara fără sprijin, se rosti și el împotriva osîndirii la moarte a prințeselor. De bună seamă, surghiunul la mînăstire era o pedeapsă prea blîndă, dar întemnițarea pe viață într-o cetățuie (apăsă mai tare : pe viață), i se părea potrivită și acesta era sfatul său.

La împăratul, doar cu numele, al Constantinopolei, blîndețea nu era o pornire a inimii. Ea trebuie să-i fi venit dintr-o socoteală, iar socoteala asta i se năzărise atunci cînd Ludovic de Navara rostise cuvîntul bastardă. Într-adevăr... într-adevăr, cei trei fii ai lui Filip cel Frumos nu aveau urmași de parte bărbătească. Ludovic și Filip aveau fiecare cîte o fată ; dar iată că de pe acum micuța Jeanne era atinsă de greaua bănuială de a nu fi odrasla lui tată-său, ceea ce putea să fie o piedică la urcarea ei pe tron, dacă lucrurile ar ajunge acolo. Charles avusese două fetițe, moarte la naștere... Dacă soțiile vinovate ar fi date pe mîna călăului, cei trei prinți s-ar grăbi să se însoare din nou și ar putea căpăta niște fii. Pe cînd așa, dacă prințesele ar fi închise *pe viață*, ei ar rămîne căsătoriți, fără drept de a-și lua alte neveste și lipsiți de cine știe ce urmași. Firește, ar mai putea cere divorțul, dar păcatul preacurviei nu era un motiv pentru a desface căsătoria. Toate astea se perindau foarte repede în capul prințului acestuia cu închipuirea aprinsă. Asemenea căpitanilor acelora care, pornind la război, visează că s-ar putea întîmpla să fie uciși toți ofițerii mai mari ca dînșii și se și văd ajunși în capul oștirii întregi, unchiul Valois, privind pieptul scofîlcit al nepotului Ludovic, trupul pirpiriu al nepotului său Filip, se gîndea că boala i-ar putea răpune pe neașteptate. Mai sînt de asemenea cu putință accidente de vînătoare, lăncile care se frîng în turniruri, caii care te trîntesc la pămînt ; și s-au văzut destui unchi supraviețuind nepoților...

— Charles ! zise omul cu pleoapele nemișcate, care era deocamdată singurul și adevăratul rege al Franței.

Valois tresări de parcă s-ar fi temut că i s-au putut citi gîndurile pe față.

Dar nu lui i se adresa Filip cel Frumos, ci celui mai mic dintre fiii săi.

Tînărul prinț își îndepărtă mîinile, cu care își acoperise obrazul. Nu încetase o clipă să plîngă.

— Blanche, Blanche, gemu el, cum se poate, tată, cum a putut ea face una ca asta ? Îmi spunea așa de frumos că mă iubește și mi-o dovedea așa de frumos !

Isabelle nu-și putu stăpîni un gest de nerăbdare și dispreț. „Dragostea asta a bărbaților pentru trupul femeii pe care au avut-o, gîndi ea, și ușurința cu care înghit orice minciună numai să aibă pîntecele rîvnit ! E așa de importantă oare pentru dînșii această îmbrățișare care mie îmi face scîrbă și mă jignește ?"

— Charles, stărui regele, ca și cum ar fi vorbit unui nătîng, ce ne sfătuiești să facem cu soția ta ?

— Nu știu, tată, nu știu. Vreau să mă ascund, să plec, să intru la o mînăstire.

S-ar fi zis că era gata să ceară să fie pedepsit el fiindcă îl înșelase nevastă-sa !

Filip cel Frumos înțelese că n-are să mai scoată nimic de la el. Se uită la copiii lui de parcă nu i-ar fi văzut niciodată și, cugetînd cît de lipsită de temei e rînduiala care făcea din întîiul născut moștenitorul coroanei, își zicea că natura slujește uneori destul de prost legea tronului. Cîte neghiobii ar putea săvîrși, ajuns în capul țării, fiul său mai mare, acest Ludovic nechibzuit, repezit și crud ? Și ce sprijin ar putea găsi el la Charles, cel de-al doilea frate al său, această zdreanță care se prăbușea la întîia nenorocire ? Filip era, fără îndoială, o fire mai așezată, și din toți trei, cel mai potrivit pentru domnie, dar Ludovic nu l-ar asculta de fel, asta se ghicea lesne.

— Sfatul tău, Isabelle ? o întrebă regele pe fiică-sa, cu glas destul de scăzut, aplecîndu-se spre dînsa.

— Soția care a păcătuit, răspunse Isabelle, trebuie să fie oprită pentru totdeauna de a mai zămisli odrasle regești. Iar poporul trebuie să cunoască ce osîndă i s-a dat, pentru ca toți să știe că nelegiuirea se pedepsește mai strașnic cînd păcătoasa e soață sau fiică de rege decît atunci cînd e vorba de femeia unui șerb.

— E bine gîndit, grăi regele.

Dintre toți copiii lui, ea era aceea care ar fi putut fi într-adevăr cel mai bun suveran. Mare păcat că nu se născuse bărbat și înaintea celorlalți.

— Judecata noastră se va rosti pînă la apusul soarelui, zise Filip cel Frumos ridicîndu-se.

Și părăsi încăperea, pentru a se duce, ca întotdeauna, să se sfătuiască cu Marigny și Nogaret, înainte de a lua vreo hotărîre.

X

JUDECATA

Cît ținu drumul de la Paris la Pontoise, în trăsura ei, contesa Mahaut nu se gîndise decît în ce chip să încerce a-l îndupleca pe rege. Îi era însă greu să-și adune gîndurile. Prea îi treceau multe prin minte, prea o încolțeau temerile, prea era pornită împotriva smintelii fetelor ei și a verișoarei Marguerite, împotriva prostiei soților lor, împotriva purtării nesocotite a ibovnicilor, împotriva tuturor celor care, din ușurință, orbire sau goană după plăceri, amenințau să ducă de rîpă tot ceea ce ea clădise pentru a-și întemeia puterea. Mamă a unor prințese izgonite de soții lor, ce s-ar mai alege de Mahaut? Ea era hotărîtă să arunce toată vina pe Marguerite, pentru a le scăpa pe celelalte două. La urma urmei, Marguerite nu era fiica ei. Apoi, fiind cea mai în vîrstă dintre ele, putea fi lesne învinuită că le tîrîse după dînsa pe cele mai tinere.

Robert d'Artois îi tot îmboldise pe vizitii să mîne mai iute, de parcă ar fi vrut să-și arate rîvna plină de grijă pentru mătușă-sa. Îi făcea plăcere să privească cum saltă în goana trăsurii frumoșii sîni ai domnișoarei Béatrice d'Hirson, dar mai vîrtos se bucura văzîndu-l pe fostul canonic hurducat în șa, sau auzind-o pe mătușă-sa gemînd. De fiecare dată cînd, pe la hopuri, din marele trup zguduit al contesei scăpa vreun vaiet, Robert, ca din întîmplare, iuțea și mai mult goana. De aceea, ea avu un suspin de ușurare cînd se iviră, în sfîrșit, peste crestele unor copaci, foișoarele reședinței regale de la Maubuisson.

Curînd, trăsura contesei pătrunse în curtea castelului. O mare liniște domnea acolo, întreruptă doar de pașii arcașilor.

Mahaut se dădu jos și, întorcîndu-se către întîiul oștean de pază pe care-l văzu, întrebă :

— Unde-i regele ?

— Împarte dreptatea în naosul mînăstirii.

Urmată de Robert, de Thierry d'Hirson și de Béatrice, Mahaut se îndreptă cu pași iuți spre mînăstire. În ciuda oboselii, călca sprinten și hotărît.

Naosul înfățișa ochilor în ziua aceea o priveliște neobișnuită : între stîlpii cenușii, sub uriașa boltă înghețată, nu se vedeau călugărițele închinîndu-se, ci toată curtea Franței încremenită în tăcere înaintea regelui ei.

Cînd contesa Mahaut intră, cîteva capete se întoarseră și un murmur trecu din gură în gură. Un glas care era cel al lui Nogaret se opri din citit, și regele schimbă o privire cu neînduplecatul său sfetnic.

Mahaut nu trebui să-și croiască drum ; înaintea ei toți se trăgeau la o parte. Îl văzu pe rege, așezat în tronul său, cu coroana pe cap și sceptrul în mînă ; fața îi era mai rece ca de obicei, privirea mai fixă.

Filip cel Frumos părea desprins de lumea asta. În slujba cumplită pe care o îndeplinea, pătruns de învățătura bunicului său, sfîntul Ludovic, nu era el oare întruparea judecății lui Dumnezeu pe pămînt ?

Isabelle, Enguerrand de Marigny, monseniorul de Valois, monseniorul d'Evreux ședeau în jilțuri, asemenea celor trei prinți și cîtorva mari vasali ai regelui. La picioarele tronului, trei tineri călugări, rași în creștet, stăteau cu capetele plecate, îngenuncheați pe lespezi. Alain de Pareilles, omul care nu lipsea de la nici o execuție, era în picioare, ceva mai la o parte, în fața regelui. „Slavă Domnului, gîndi Mahaut. Am sosit la timp. Judecă pesemne vreun proces de vrăjitorie sau sodomie."

Și se pregăti să-și ia locul lîngă tron, unde se cuvenea să șadă, alături de ceilalți mari vasali ai regelui. Deodată simți că i se moaie picioarele ; unul din pocăiții îngenuncheați își ridicase capul : era fiică-sa Blanche. Cei trei călugări erau cele trei prințese pe care le răseseră în cap și le îmbrăcaseră în aba groasă. Mahaut se clătină, înăbușind un țipăt, de parcă ar fi pocnit-o cineva în burtă. Fără voie, se agăță de nepotu-său, prinzîndu-i brațul, pentru că el era mai aproape de dînsa.

— Prea tîrziu, mătușă ! Vai, am sosit prea tîrziu, atîta spuse Robert d'Artois, care-și sorbea din plin răzbunarea.

Regele făcu semn ministrului de justiție, și acesta citi mai departe.

Glasul aspru al lui Nogaret revărsa un val de imagini înjositoare peste creștetul tuns pînă la piele al prințeselor de Burgundia. Rușinea o atingea de asemenea pe Mahaut, cum la fel îi atingea pe tustrei prinții, soții batjocoriți, așezați lîngă tatăl lor, cu capetele plecate și ei, ca niște vinovați.

— ...Și pentru care pricină, văzînd recunoașterile și mărturiile susnumiților Gautier și Filip d'Aunay, zisele doamne Marguerite și Blanche de Burgundia, fiind dovedite de preacurvie, vor fi întemnițate în cetățuia de la Chateau Gaillard, și aceasta, pentru toate zilele lor, cîte le va mai da Dumnezeu.

— Pe viață, murmură Mahaut, sînt osîndite pe viață.

— ...În ce-o privește pe doamna Jeanne, contesă palatină de Burgundia și contesă de Poitiers, urmă Nogaret, avînd în vedere că ea nu a fost dovedită a-și fi călcat credința față de soț și că această nelegiuire nu-i poate fi pusă în seamă, însă fiind vădit că a dat ajutor vinovat celorlalte la toate stricăciunile lor, ea va fi închisă în castelul de la Dourdan atîta vreme cît va fi nevoie pentru pocăința ei și cît o vrea regele s-o țină.

În tăcerea care se făcu după asta, Mahaut își spuse, cu ochii la Nogaret : „De la el, de la cîinele ăsta, se trag toate, cu patima lui turbată de a iscodi, de a pîrî și de-a chinui. Mi-o va plăti. Cu pielea lui mi-o va plăti." Dar ministrul de justiție nu isprăvise de citit :

— Numiții Gautier și Filip d'Aunay, călcîndu-și cinstea și trădînd legămîntul de credință feudală față de persoane de sînge regesc, vor fi jupuiți de vii, trași pe roată și scopiți, după care li se va tăia capul iar trupurile vor fi înălțate în furci aceasta în dimineața zilei ce va urma celei de azi. Astfel a judecat preaînțeleptul, preaputernicul și preaiubitul nostru rege.

Umerii prințeselor s-au înfiorat sub cuvintele care vesteau ce cazne cumplite îi așteptau pe ibovnicii lor. Nogaret făcu sul pergamentul său, și regele se ridică. Naosul începu să se golească într-un murmur prelung, care se înălța între zidurile acestea unde nu se auzeau de obicei decît rugăciuni. Se depărtau toți de Mahaut și se fereau să dea ochi cu ea. Simțea de jur împrejur lașitatea oamenilor. Vru să se apropie de fiicele ei, dar Alain de Pareilles îi ațînu calea.

— Nu, doamnă, zise el. Regele nu îngăduie decît fiilor săi, dacă doresc aceasta, să audă cuvîntul de rămas bun și de căință al soțiilor lor.

Mahaut încercă atunci să se întoarcă spre rege, dar acesta și plecase, urmat de Ludovic de Navara, care simțea că se înăbușe de rușine și mînie, și de Filip de Poitiers, la fel, fără o privire măcar spre nevastă-sa.

— Mamă! strigă Blanche, văzînd că Mahaut se depărtează, susținută de-o parte și de alta de cancelarul ei și de Béatrice. Din cei trei soți înșelați, numai Charles rămăsese acolo. Veni lîngă Blanche, dar nu știu decît să îngîne :

— Ai făcut asta, ai făcut asta!

Blanche se înfioră și-și scutură capul pleșuv, pe care briciul lăsase ici și colo mici pete roșii. Parcă era o pasăre care năpîrlise.

— Nu știam... N-am vrut... Charles, bolborosi ea izbucnind în plîns.

Se auzi în clipa aceea glasul aspru al Isabellei :

— Nici o slăbiciune, Charles. Rămîi prinț! zise ea.

Țeapănă sub coroana ei îngustă, rămăsese și ea acolo, ca o strajă, cu o strîmbătură de dispreț în colțul buzelor.

Abia atunci răbufni Marguerite de Burgundia, vărsîndu-și furia atîta vreme ținută în frîu :

— Nici o slăbiciune, Charles! Nici o îndurare! țipă ea. Poartă-te ca soră-ta Isabelle, care nu va înțelege niciodată slăbiciunile dragostei. Ea n-are decît fiere și ură în inimă. De n-ar fi fost ea, voi n-ați fi știut nimic niciodată. Dar mă urăște, te urăște și pe tine, ne urăște pe toți.

Isabelle își încrucișă mîinile în poala rochiei și se uită lung la Marguerite, cu o mînie rece.

— Dumnezeu să-ți ierte păcatele, zise ea.

— Are să-mi ierte mie păcatele mai curînd decît o să facă din tine o femeie fericită.

— Sînt regină, răspunse Isabelle. Dacă nu-mi este dată fericirea, cel puțin am un sceptru și un regat.

— Eu, dacă nu mi-a fost hărăzită fericirea, cel puțin am avut plăcerea, aceea care face cît toate coroanele din lume, și nu-mi pare rău de nimic.

Înfruntînd-o pe suverana Angliei, această femeie cu capul chilug, cu obrazul brăzdat de oboseală și de lacrimi, mai găsea în ea putere să insulte, să rănească, să-și apere trupul, care rîvnise la plăceri.

— M-am bucurat de primăvară, vorbi ea cu glas înfrigurat, gîfiind, m-am bucurat de dragostea unui bărbat, de căldura și puterea unui bărbat, am simțit bucuria de a îmbrățișa și de a fi îmbrățișată... Tot ceea ce tu nu cunoști, ceea ce tu mori să cunoști și n-ai să cunoști niciodată. Ah ! Îmi închipui că nu prea ești ispititoare la așternut, dacă bărbatutău se ține mai curînd cu băieți !

Albă ca varul, dar nefiind în stare să-i răspundă, Isabelle îi făcu un semn lui Alain de Pareilles.

— Nu, strigă Marguerite, tu n-ai să poruncești domnului de Pareilles. El a fost pînă acum sub mîna mea și poate că are să mai fie iar într-o zi. Îmi va îngădui deci încă o dată să pornească atunci cînd voi porunci eu.

Întoarse spatele reginei și lui Charles și făcu semn că e gata. Cele trei prințese osîndite ieșiră de acolo și, înconjurate de arcași, străbătură coridoarele și curtea pînă la odaia ce le era închisoare.

Cînd Alain de Pareilles trase ușa în urma lor, Marguerite alergă să se trîntească pe pat și își înăbuși plînsul mușcînd cearșaful.

— Cositele mele, frumoasele mele cosițe, plîngea cu sughițuri Blanche.

XI

PIAȚA DU MARTRAI

Zorile întîrziau să se arate pentru cei care își trecuseră noaptea fără odihnă și fără nădejde, fără uitare și fără amăgire.

Într-o chilie din beciul isprăvniciei de la Pontoise, doi oameni culcați unul lîngă altul pe un maldăr de paie așteptau moartea. Din porunca lui Guillaume de Nogaret, frații d'Aunay fuseseră doftoriți, astfel că rănile nu le mai sîngerau, inima le bătea mai bine, iar carnea lor sfîșiată, trupurile lor strivite prinseseră iar puteri ca să sufere mai crîncen și să simtă mai vie spaima morții în chinurile ce le erau hărăzite.

Nici prințesele osîndite, nici Mahaut, nici cei trei fii ai regelui, nici regele însuși nu dormiră în noaptea aceea. Și nici Isabelle nu închise ochii ; cuvintele cumnatei sale, Marguerite nu-i mai ieșeau din minte. Numai doi oameni se adînciseră

fără habar în somn : Nogaret, pentru că își împlinise datoria, și Robert d'Artois, pentru că, vrînd să-și guste răzbunarea, făcuse douăzeci de leghe călare.

Cu puțin înainte de utrenii se auziră pe coridoare pași grei bocănind în lespezile de piatră : arcașii domnului Alain de Pareilles veneau să le ia pe prințese. În curte așteptau trei care îmbrăcate în negru, străjuite de șaizeci de călăreți în nădragi de piele, zale și chivere de fier. Alain de Pareilles porunci să fie urcate prințesele, apoi făcu din mînă semn să se pornească, și convoiul osînditelor se urni din loc în lumina trandafirie a dimineții.

La o fereastră a castelului, contesa Mahaut sta în picioare, cu fruntea lipită de geam, și umerii săi încovoiați tresăreau, zguduiți de plîns.

— Plîngeți, doamnă ? o întrebă Béatrice d'Hirson.

— Mi se întîmplă și mie cîteodată, răspunse Mahaut, cu glas răgușit.

Béatrice se și îmbrăcase din cap pînă-n picioare.

— Ieși în oraș ? zise Mahaut.

— Da, doamnă, mă duc să văd... cu voia dumneavoastră.

În vremea asta, piața din Pontoise, cărei i se zicea du Martrai, unde urma să aibă loc execuția fraților d'Aunay, se și umpluse, neagră de atîta lume. Tîrgoveți, țărani și ostași nu mai încetau să curgă într-acolo de la revărsatul zorilor. Proprietarii caselor care dădeau spre piață își închiriaseră pe preț bun ferestrele ; pe la toate pervazurile se îngrămădeau privitorii. Faptul că cei dați morții erau niște nobili, că erau tineri și mai cu seamă că erau seniori de prin partea locului, înzecea curiozitatea. Apoi, însăși natura crimei pe care o săvîrșiseră, vîlva uriașă ce se stîrnise în jurul dragostei lor cu nurorile regelui, ațîțau închipuirea oamenilor.

Cam la un stînjen deasupra pămîntului fusese înjghebată în timpul nopții podeaua de unde se înălțau cele două spînzurători care atrăgeau toate privirile.

Cei doi călăi sosiră, recunoscuți de departe după tichia roșie și tunica de aceeași culoare, urmați de calfele lor ducînd lăzile negre în care erau rînduite sculele. Călăii se urcară pe podea și o tăcere se lăsă deodată peste mulțimea strînsă acolo. Apoi unul din călăi se apucă să învîrtească o roată care scîrțîi. Și mulțimea începu să rîdă ca la o boscărie de bîlci. Privitorii făceau haz, își dădeau cu coatele, iar o ulcică de vin trecu din mînă în mînă pînă la călăi, care băură, în timp ce lumea de jur împrejur bătea din palme.

Cînd se ivi căruța care-i aducea pe frații d'Aunay, un vuiet de glasuri se înălță în văzduh, crescînd pe măsură ce se desluşeau mai bine cei doi tineri. Nici Gautier, nici Filip nu mişcau. Fără funiile care îi legau de loitrele căruței, n-ar fi fost în stare să se țină în picioare.

Un preot venise în temnița lor, să le primească spovedania îngăimată şi ultimele cuvinte pe care țineau să le spună celor de-acasă. Istoviți, cu respirația gîfîitoare, năuciți, nu aveau nici o tresărire de revoltă, aproape că nu-şi mai dădeau seama ce se întîmplă cu ei şi nu doreau nimic alta decît moartea, care să le curme cît mai repede coşmarul.

Călăii îi săltară sus pe podea şi îi despuiară pînă la piele de veşmintele lor.

Văzîndu-i goi, ca două mari păpuşi trandafirii, gloata fu apucată de o veselie bezmetică de iarmaroc. Un val de glume bădărăneşti şi de măscări se rostogoli în piață, pe cînd osînditii erau legați pe roată, cu fața întoarsă spre cer. Apoi, urmă o aşteptare. Călăii stăteau rezemați de stîlpii celor două spînzurători, cu brațele încrucişate. Cîteva minute trecură aşa. Mulțimea începea să-şi piardă răbdarea, să pună întrebări, să se frămînte neliniştită. Deodată, înțeleseră toți pe cine anume aşteptau. Trei care îmbrăcate în zăbranice negre soseau la un capăt al pieței. Ca o culme a cruzimii, pentru a face şi mai cumplită pedeapsa, Nogaret, în înțelegere cu regele, poruncise ca prințesele să fie de față la supliciu.

Zărind cele două trupuri goale întinse pe roți, cu mîinile şi picioarele în cruce, Blanche leşină.

Jeanne, agățată de zăbrelele căruței, cu obrazul înlăcrimat, urla norodului :

— Spuneți-i soțului meu, spuneți-i monseniorului Filip, că sînt nevinovată !

Pînă aici ea se ținuse bine, dar acum, nervii sleiți îi veniseră de hac, şi mulțimea făcea haz de restriştea ei.

Singură Marguerite de Burgundia avea tăria să privească eşafodul, iar cei care i se aflau în preajmă putură o clipă să se întrebe dacă dînsa nu încerca o crîncenă, o năprasnică plăcere văzîndu-l expus în ochii tuturor, trandafiriu sub lumina soarelui, pe bărbatul care trebuia să moară fiindcă se culcase cu ea.

Cînd călăii ridicară ghioagele de fier pentru a sfărîma oasele condamnaților, Marguerite scoase un țipăt : „Filip !" cu un glas care nu era nicidecum al durerii.

Apoi, ghioagele se abătură peste ei ; se auziră pîrîituri şi, pentru fraţii d'Aunay, cerul se stinse deasupra lor. Călăii smulgeau cu cîngi de fier pielea de pe cele două trupuri care nu mai simţeau acum nimic ; sîngele şiroia pe scîndurile eşafodului.

Un val de isterie cuprinse lumea îngrămădită acolo, cînd amîndoi meşterii călăi apucară nişte cuţite lungi de măcelărie şi începură să ciopîrţească pe cei doi ibovnici vinovaţi, zvîrlind în sus, amîndoi deodată, cu o mişcare dibace de jongleri, mădularele păcatului.

Se îmbulzeau toţi ca să vadă mai bine. Femeile ţipau către bărbaţii lor :

— Are să-ţi treacă acum pofta să faci ca ei, curvar bătrîn ce eşti !

— Vezi ce te aşteaptă !

— Ai merita şi tu una ca asta !

Trupurile fură date jos de pe roţi şi securile scînteiară în lumină pentru a le tăia capul. Apoi, ceea ce mai rămase din Gautier şi Filip d'Aunay, din cei doi frumoşi scutieri care mai alaltăieri se fîţîiau călări pe şoseaua către Clermont, fu înălţat — grămezi stîlcite amestecate cu sînge — pe furcile spînzurătorii în jurul cărora corbii bisericilor din vecinătate începeau să se rotească.

Atunci, cele trei căruţe negre porniră iar ; armăşeii căpităniei se apucară să golească piaţa şi fiecare se întoarse la dugheana, la potcovăria, la căsăpia sau la grădina lui, cu acea stranie linişte sufletească a oamenilor pentru care moartea altuia nu e decît un spectacol.

Căci, în veacurile acelea cînd mulţi prunci mureau în leagăn, iar dintre femei, o jumătate în durerile facerii, cînd molimile secerau oamenii în floarea vîrstei, cînd rănile nu se vindecau decît rareori, cînd plăgile nu se închideau de fel, cînd biserica te învăţa să fii mereu cu gîndul la moarte, cînd statuile din altare arătau cadavre mîncate de viermi, şi cînd fiecare simţea de-a lungul întregii vieţi că-şi duce propriul său leş, ideea morţii era obişnuită, familiară, firească ; privind la omul ce-şi dă sufletul, cei de pe atunci nu vedeau în aceasta, ca noi, un tragic semn care să le aducă aminte că şi dînşii sînt muritori.

În vreme ce pe şoseaua Normandiei, o femeie cu creştetul ras, într-o căruţă cernită, nu înceta să strige : „Spuneţi-i monseniorului Filip că sînt nevinovată ! Spuneţi-i că nu l-am înşelat !", în piaţa du Martrai, călăii îşi împărţeau, în faţa

cîtorva gură-cască, veşmintele victimelor. Aşa o cerea într-adevăr datina, ca tot ce se găsea asupra osîndiţilor, „de la brîu în jos", să le rămînă călăilor. Astfel că frumoasele tăşcuţe ale reginei Angliei căzură în mîna lor. Fiecare dintre ei luă cîte una ; era o pleaşcă rară, un chilipir cum nu le pica decît o dată în toată viaţa lor de călăi.

Se aflau tocmai asupra acestei împărţeli cînd o frumoasă făptură oacheşă, arătînd după îmbrăcăminte mai degrabă a domnişoară de neam mare decît a orăşancă de rînd, se apropie de ei, şi cu glas şoptit, puţintel şovăitor, îi rugă să-i dea limba unuia dintre cei ciopîrţiţi. Frumoasa fată era Béatrice d'Hirson.

— Se zice că face bine la durerile de stomac, spuse ea. Limba oricăruia dintre cei doi. Mi-e totuna.

Călăii se uitară unul la altul, bănuitori, întrebîndu-se dacă nu era cumva vrăjitorie la mijloc. Căci era lucru ştiut că limba unui spînzurat, mai cu seamă a unui spînzurat din ziua de vineri, slujea la chemarea diavolului. Dar limba unui osîndit căruia i se tăiase capul putea oare să aibă aceeaşi întrebuinţare ?

Deoarece Béatrice ţinea în palmă un galben de aur strălucitor, ei se învoiră şi făcură în aşa fel încît să-i dea, fără ca nimeni să vadă, ceea ce dorea.

XII

CĂLĂREŢUL DIN AMURG

În vreme ce sîngele fraţilor d'Aunay se usca pe pămîntul galben al pieţei du Martrai, unde cîinii aveau să vină zile de-a rîndul să adulmece mîrîind, cei de la castelul Maubuisson se trezeau încetul cu încetul din coşmarul lor.

Fiii regelui nu se arătară pînă seara. Nimeni nu intră în odăile lor, în afară de curtenii care-i slujeau ; nimeni nu se apropie de uşile în dosul cărora mînia, umilinţa sau durerea sfîrşeau să sape urme adînci în sufletul celor trei bărbaţi.

Pe la amiază, însoţită de suita ei restrînsă, Mahaut pornise îndărăt spre Paris. Măcinată de ură şi amărăciune, încercase să pătrundă la rege, dar Nogaret veni să-i spună

că regele are de lucru şi doreşte să nu fie tulburat. „El, dulăul ăsta, îmi taie drumul şi mă împiedică să ajung la stăpînu-său", îşi zise contesa Mahaut. Totul o întărea în gîndul că păstrătorul peceţilor fusese singurul care urzise pierzania fetelor şi propria ei urgisire. Totul o îndreptăţea să creadă asta. Nogaret nu era doar la întîia lui uneltire mişelească.

— Gîndeşte-te la judecata lui Dumnezeu, jupîne Nogaret, îi spuse dînsa pe un ton ameninţător, părăsindu-l.

Alte patimi, alte interese îi frămîntau pe cei de la Maubuisson. Oamenii de casă ai prinţeselor surghiunite căutau să reînnoade iţele nevăzute ale puterii şi ale intrigii, fie şi lepădîndu-se de prieteniile cu care se făleau în ajun. Suveicile mînate de frică, de vanitate, de ambiţie porneau iar să se învîrtească spre a ţese la loc, pe o canava nouă, pînza sfîşiată cu atîta furie.

Prevăzător, Robert d'Artois avea dibăcia să-şi ascundă triumful, aşteptînd să-i culeagă roadele. De pe acum, însă, toţi aceia care pînă mai ieri roiau în jurul clanului prinţeselor de Burgundia se îmbulzeau spre el.

Seara, la cina regelui, în afară de cei doi fraţi ai acestuia şi de fiică-sa, se mai aflau în jurul lui Filip cel Frumos Marigny, Nogaret, Bouville şi, în sfîrşit, Robert d'Artois, a cărui prezenţă arăta îndeajuns că începe iar să se bucure de bunăvoinţa suveranului.

Cină fără pompă ; aproape o cină de doliu. În încăperea lungă şi strîmtă de lîngă odaia regelui, unde li se servi masa, domnea o tăcere apăsătoare. Pînă şi monseniorul de Valois tăcea, iar ogarul Lombard, ca şi cum ar fi simţit stinghereala comesenilor, îşi părăsise locul său obişnuit, de la picioarele stăpînului, şi se lungise în faţa căminului.

În clipa cînd slujitorii, între două tacîmuri, schimbau feliile de pîine, intră Lady Mortimer, purtîndu-l în braţe pe micul prinţ Eduard ; îl aducea să dea mamei sale sărutul dinainte de culcare.

— Doamnă de Joinville, zise regele, chemînd-o pe Lady Mortimer cu gloriosul ei nume de naştere, adu-l la mine pe nepotu-meu.

„*Singurul* meu nepot...", adăugă în sinea lui.

Luă copilul şi îl ţinu cîtva timp în faţa ochilor săi, cercetînd obrăjorul nevinovat, rotunjor şi trandafiriu, în care gropiţele făceau umbre. „Al cui copil te vei dovedi că eşti ?" avea poftă să-l întrebe Filip cel Frumos. „Al schimbăciosului

și desfrînatului tău tată, dus de nas de alții, sau al fiicei mele Isabelle ? Pentru cinstea neamului meu mi-ar place să-i semeni mamei tale, dar pentru fericirea Franței, facă cerul ca tu să fii doar fiul bicisnicului tău de tată !"

— Eduard ! Zîmbește-i măriei-sale bunicului tău !

Țîncul nu părea să aibă nici o frică de privirea nemișcată ațintită asupră-i. Deodată, întinzîndu-și pumnișorul, îl vîrî în chica cu răsfrîngeri aurii a suveranului și trase o șuviță încrețită.

Filip cel Frumos zîmbi. Atunci toți comesenii avură un suspin de ușurare și fiecare se grăbi să rîdă, iar limbile se dezlegară în sfîrșit.

O dată copilul scos de acolo și cina sfîrșită, regele le dădu voie tuturor să se retragă, afară de Marigny și de Nogaret, cărora le făcu semn să rămînă. Lăsă să treacă o clipă mai lungă fără a scoate o vorbă, și sfetnicii săi îi respectară tăcerea.

— Cîinii sînt și ei făpturile lui Dumnezeu ? întrebă el pe neașteptate, fără să se poată înțelege la ce se gîndise punînd această întrebare.

Se ridicase și își puse mîna pe ceafa caldă a ogarului, care înălță capul la apropierea stăpînului, continuînd să se întindă în fața focului.

— Sire, răspunse Nogaret, știm multe despre oameni pentru că sîntem oameni noi înșine, dar cunoaștem prea puține despre celelalte taine ale firii...

Filip cel Frumos se apropie de o fereastră și rămase acolo, privind afară, unde nu se vedeau decît ziduri negre și umbra întunecată a frunzișului. Așa cum celor ce stau la cîrma statelor li se întîmplă adeseori în serile zilelor în care s-au împovărat cu tragice răspunderi, mintea lui dădea tîrcoale unor întrebări tainice și nedeslușite, căutînd temeiurile unei rînduieli universale care să-i îndreptățească viața, domnia și faptele.

Într-un tîrziu se întoarse și zise :

— Enguerrand, ceea ce trebuia făcut s-a făcut, și urma focului și a fierului nu se poate șterge. Vinovații sînt acum în fața lui Dumnezeu. Dar încotro merge țara ? Fiii mei nu au moștenitori.

— Vor avea, sire, dacă au să-și ia alte soții, spuse Marigny fără să ridice capul.

— În fața lui Dumnezeu ei sînt căsătoriți.

— Dumnezeu poate desface... zise Marigny.

— Dumnezeu nu se supune stăpînilor lumii acesteia. Dumnezeu nu vede împărăția mea, ci numai pe a lui. Nu prin rugăciuni am să-mi slobod eu fiii din legăturile lor!

— Stă în puterea papii să desfacă aceste legături, adăugă Marigny.

Privirea regelui se întoarse atunci spre Nogaret.

— Adulterul nu este un motiv pentru desfacerea căsătoriei, rosti cu glasul său tăios ministrul de justiție.

— N-avem totuși altă speranță astăzi decît să obținem consimțămîntul lui Clement, zise Filip cel Frumos. Și nu-s ținut a lua în seamă legea făcută pentru ceilalți oameni, chiar dacă legea e în mîinile papii. Un rege trebuie să prevadă că poate muri la tot ceasul. Cui deci, Nogaret, și dumneata, Enguerrand, cui vă veți duce să-i vestiți că m-am întors la Dumnezeu, dacă aceasta s-ar întîmpla acum? Lui Ludovic. El e întîiul meu născut, el deci trebuie să fie divorțat mai întîi.

Nogaret ridică mîna lui ciolănoasă, luminată de flacăra din vatră.

— Nu văd, într-adevăr, de ce monseniorul de Navara ar putea dori vreodată să-și aducă îndărăt soția și nici nu cred că acest lucru ar fi de dorit pentru țară.

— Vei ști deci, zise Filip cel Frumos, să convingi cancelaria pontificală și pe papa Clement că interesele unui rege nu sînt interese omenești, ci interese de stat.

— Mă voi strădui cu toată rîvna, sire, răspunse Nogaret.

Se auzi un tropot de cal. Marigny se ridică de la locul său și se apropie de fereastră, în timp ce Nogaret îi spunea regelui:

— Ducesa de Burgundia se va sili fără îndoială din toate puterile să ne facă greutăți pe lîngă sfîntul scaun. Monseniorul Ludovic trebuie strunit ca nu cumva să se apuce, prin ciudățeniile ce-i stau în fire, să strice tot ce punem la cale pentru dînsul.

— Așa e, zise Filip cel Frumos. Am să-i vorbesc chiar mîine, iar dumneata vei pleca cît mai curînd la papa.

Tropotul iute al calului, care îl atrăsese pe Marigny la fereastră, se opri pe caldarîmul curții.

— O ștafetă, sire, zise Marigny. Pare să fi străbătut un drum lung, căci veșmintele îi sînt tare prăfuite și calul său abia mai suflă.

— De unde vine? întrebă regele.

— Nu știu; nu-i pot deslușî armoariile.

Într-adevăr, se lăsase noaptea, şi întunericul cotropise împrejurimile castelului. Marigny plecă de la fereastră şi se întoarse lîngă vatră.

Apoi, numaidecît, se auziră paşi grăbiţi pe coridor, şi Bouville, întîiul şambelan, se arătă în uşă :

— Sire, o ştafetă soseşte de la Carpentras şi cere să fie primită chiar de măria-ta.

— Să vie !

Cel care intră era un flăcău de vreo 25 de ani, înalt şi spătos. Tunica lui lungă pînă-n genunchi, galbenă, cu mînecî negre, era toată prăfuită, crucea brodată a curierilor papali îi strălucea în piept. Îşi ţinea în mîna stîngă pălăria, mînjită şi ea de noroi şi de praf, precum şi bastonul sculptat, semn al slujbei sale. Ştafeta făcu cîţiva paşi spre rege, puse jos genunchiul drept, apoi, desprinzînd de la cingătoare cutia de abanos ferecată cu argint, în care se afla mesajul, zise :

— Sire, papa Clement a murit.

Regele şi Nogaret tresăriră amîndoi deodată, şi feţele lor păliră. Tăcerea care urmă acestei veşti fu grozavă. Regele deschise cutia de abanos, scoase un sul şi, rupîndu-i peceţile, ceti cu luare-aminte, vrînd parcă să se încredinţeze că ştirea e adevărată.

— Papa pe care îl făcurăm noi s-a dus la Dumnezeu, murmură el, întinzînd pergamentul lui Marigny.

— Cînd a murit ? întrebă Nogaret.

— Acum şase zile. În noaptea de nouăsprezece spre douăzeci, răspunse curierul papal.

— Patruzeci de zile... zise regele.

Nici nu era nevoie să spună mai mult, căci tustrei miniştrii săi făceau tocmai aceeaşi socoteală. Patruzeci de zile trecuseră, nu mai mult, de cînd, pe ostrovul jidovilor, glasul marelui maestru al templierilor strigase în mijlocul flăcărilor : „Papă Clement, cavaler de Nogaret, rege Filip, înainte de a se împlini anul, vă chem să vă înfăţişaţi la judecata lui Dumnezeu..." Nu trecuseră nici şase săptămîni şi iată că blestemul se şi abătuse asupra celui dintîi.

— Spune-mi, vorbi iarăşi regele, întorcîndu-se către curierul papal şi făcîndu-i semn să se scoale de jos, cum a murit sfîntul nostru părinte şi ce căuta la Carpentras ?

— Sire, mergea înspre Cahors, şi se oprise acolo simţindu-se rău. Suferea de friguri şi-l chinuiau spaime nelămurite de mai multe zile. Zicea că vrea să se întoarcă spre a muri

acolo unde se născuse. Doctorii au încercat de toate ca să-l vindece, dîndu-i chiar să mănînce pulbere de smaragde pisate, care e leacul cel mai bun, pare-se, la boala ce-o avea. Dar nimic nu i-a ajutat. A simțit că se înăbușe. Cardinalii erau în jurul lui. Nu știu nimic alta.

Tăcu.

— Du-te, zise regele.

Ștafeta ieși. Nu se mai auzea în încăperea aceea alt zgomot decît respirația celor patru bărbați, încremeniți în locul unde îi aflase vestea, și răsuflarea unui ogar mare, care dormea, moleșit de căldură.

Regele și Nogaret se uitau unul la altul. „Căruia dintre noi doi îi vine rîndul acum?" se întrebau. Ochii lui Filip cel Frumos păreau încă și mai mari și mai nemișcați ca de obicei. Fața îi era de-o paloare grozavă, iar trupul său, înfășurat în lunga haină regească, avea ceva din înțepeneala înghețată a statuilor de pe morminte.

Partea a Treia

MÎNA LUI DUMNEZEU

I

ULIȚA VRĂJITOARELOR

Opt zile după supliciul fraților d'Aunay și condamnarea prințeselor, poporul Parisului își și însușise o legendă în care cruzimea, rușinea și dragostea aveau fiecare partea lor.

Fără să mai stea să judece, scornitorii acestei legende o socoteau pe Marguerite de Navara capul răutăților. Nu i se mai punea în seamă doar un ibovnic, ci zece, ba chiar cincizeci. Și oamenii priveau cu groază înspre turnul Nesle, unde, de cum se înnopta, străjeri cu sulița în mînă vegheau pe lîngă ziduri, gata să-i ia la goană pe cei care, mînați de-o curiozitate nesocotită, s-ar fi abătut către locul acela blestemat. Căci povestea nu se sfîrșise. Șopteau unii pe la răspîntii lucruri ciudate. Cică fuseseră scoase din apă în zilele din urmă cam prea multe leșuri prin părțile acelea, și se zicea că monseniorul Ludovic Aiuritul, închis în palatul său, îi căznea de moarte pe aceia dintre slujitorii ce putuseră s-o ajute pe nevastă-sa la desfrînările ei, și că, după ce mureau, îi zvîrlea în Sena.

În dimineața aceea, frumoasa Béatrice d'Hirson părăsise dis-de-dimineață palatul contesei Mahaut. Era pe la începutul lui mai, și razele jucăușe ale soarelui băteau în toate geamurile caselor. Béatrice mergea fără să se grăbească, bucuroasă că simte vîntul călduț mîngîindu-i fruntea. Tot trupul ei îndrăgea căldura ; adulmeca mireasma primăverii născînde și afla o plăcere în a stîrni privirile bărbaților, mai cu seamă cînd aceștia erau din lumea de jos. „Dacă ar ști ei ce am de gînd să fac ! Dacă ar ști ce duc în tășcuța mea !“ gîndea Béatrice, înveselită.

Merse așa pînă la mahalaua Saint-Eustache și ajunse curînd în *rue des Bourbonnais*, o ulicioară stranie, însuflețită de o viață ascunsă. Aici își aveau magherniţele lor jălbarii, precum și negustorii de ceară, pentru că aceștia, în afară de făclii, lumînări și vopsele de tot felul, făceau și tăbliţele pentru scris. În odăiţele din dosul multor dugheni, însă, negustorii din *rue des Bourbonnais* se îndeletniceau cu ciudate matrapazlîcuri. Ţi se vindeau acolo pe bani grei, și cu strașnică fereală, leacurile tainice din care trăiau toți cei ce se ţineau de vreo vrăjitorie : praf de șarpe, pilitură de broască rîioasă, creieri de pisică, limbă de spînzurat, păr de curvă, precum și tot felul de buruieni din care se făceau băuturile pentru farmece de dragoste sau otrăvuri menite să te scape de vrăjmași, grăbind adică să le „crească iarba deasupra". Și aceasta le dădea dreptate celor ce botezaseră „ulița vrăjitoarelor" ulicioara asta în care diavolul făcea negustorie cu ceara, materie primă la farmece, căci din ea puteai scoate un omuleț după chipul dușmanului și, străpungîndu-i inima cu acul, să-i curmi astfel zilele.

Cu nasul în sus, dîndu-și un aer nepăsător și rotind o privire iscoditoare, Béatrice d'Hirson pătrunse într-o dugheană, pe a cărei tăbliță de afară se putea citi în slove zugrăvite :

ENGELBERT

de la care cumpără făclii și lumînări
curtea regală,
precum și multe biserici și paraclise

Dugheana, înghesuită între două case, era lunguiață, scundă și întunecoasă. În tavan atîrnau făclii de toate grosimile, iar pe rafturi late prinse de perete se vedeau rînduite lumînări în legături de cîte o duzină fiecare, alături de o sumedenie de turtișoare roșii, galbene sau verzi pentru peceți. De cum intrai te întîmpina mirosul tare de ceară, și toate cîte se aflau acolo îți cam lunecau printre degete de unsuroase ce erau.

Negustorul, un moșneguț cu o tichie de lînă neînălbită în cap, aţîța tocmai jeraticul din plită și supraveghea tiparele de turnat lumînări. Dînd cu ochii de Béatrice, gura lui știrbă se căscă într-un zîmbet larg.

— Meştere Engelbert, îi spuse Béatrice, venii să-ţi plătesc ce ţi se cuvine pentru luminăritul palatului d'Artois.

— E o faptă bună, frumoasa mea domnişoară, căci negustoria nu merge de fel. Birul cel nou — adevărată născocire a diavolului — pe care ni-l stoarce acuma ne omoară. Zău, nu ştiu dacă voi mai putea ţine încă multă vreme taraba asta a mea !

Vorbind, meşterul Engelbert îşi ştergea de şorţul său mîinile înnegrite, apoi se îndreptă spre un ungher ascuns al dughenii, de unde se întoarse cu o tăbliţă de ceară, pe care era scris ce avea de primit.

— Ia să vedem dacă ni se potrivesc socotelile ! zise el încruntînd din sprîncene.

— De bună seamă că se potrivesc, rosti încet Béatrice şi vîrî în palma negustorului cîţiva pitaci de argint.

— Aha ! Iaca un bun obicei cum ar trebui să fie multe ! rîse înviorat moşneguţul, după ce numără gologanii.

Apoi, făcînd o mutră ca pentru o taină ce-i lega pe amîndoi, adăugă :

— Am să-l chem îndată pe omul dumitale. Sînt foarte mulţumit de el, căci nu se dă în lături de la treabă şi-i zgîrcit la vorbă... Ei, meştere Evrard !

Cel care intră, venind din cămăruţa de la spatele dughenii, era un bărbat de vreo 30 de ani, ciolănos, dar voinic. Tras la faţă, avea ochii înfundaţi şi întunecoşi, cu cearcăne groase sub pleoape, şi buzele subţiri.

Şchiopăta şi şchiopătura asta îl sîcîia, făcîndu-l din cînd în cînd să se strîmbe.

Era un fost cavaler al templului, ţinînd de căpitănia d'Artois. După douăsprezece ceasuri de schingiuiri, scăpase din mîna călăilor săi, dar noaptea aceea de chinuri neomeneşti, pe care piciorul rupt i-o amintea mereu, îl smintise niţel. Atunci îşi pierduse el credinţa în Dumnezeu ; atunci învăţase să urască. Nu mai trăia decît rumegînd visuri de răzbunare.

Să nu fi avut strîmbătura care-i pocea deodată chipul şi strălucirea neliniştitoare a ochilor, n-ar fi fost lipsit de oarecare aspră frumuseţe. Venise să se ascundă într-o zi, ca o fiară hăituită, în grajdurile palatului d'Artois. Béatrice îl

dusese la Engelbert, care îl hrănea, îi dădea un culcuș, dar, mai cu seamă, îl punea la adăpost față de bănuielile stăpînirii. În schimb, pe lîngă muncile grele, fostul cavaler vedea de socotelile negoțului, avînd și grijă ca mușteriii să plătească marfa luată pe datorie.

Așa cum o potrivea de fiecare dată cînd venea Béatrice, meșterul Engelbert spuse că are de făcut un drum neîntîrziat și ieși. Plecă liniștit. Mușteriii puteau să vină în lipsa lui, știa că Evrard nu dădea marfa pînă nu lua banii. Cît despre negustoria cu ceara pentru farmece, Engelbert ținea ca asta să nu se facă sub ochii săi și nici pe a sa răspundere. Nu voia să știe de nimic, mulțumindu-se să bage banii în buzunar.

De îndată ce rămaseră singuri, fostul templier o prinse pe Béatrice de mîini.

— Vino, îi zise.

Fata îl urmă și, trecînd pe sub o perdea, se pomeni în magazioara în care meșterul Engelbert păstra turtele de ceară nelucrată, butoiașele de seu, grămezile de fețtile. Aici, pe un mindir îngust vîrît între o ladă veche și peretele scorojit, dormea Evrard.

— Iată-mi castelul și moșiile, iată averile cavalerului Evrard, vorbi el pe un ton de amară batjocură, rotind brațul de jur împrejur ca să-i arate mohorîta și urîcioasa lui locuință. Dar, adăugă îndată, oricum ar fi, îmi place mai mult decît moartea.

Apoi, apucînd-o de umeri, o trase pe Béatrice spre dînsul.

— Iar tu, îi șuieră la ureche, tu îmi placi mai mult ca veșnicia.

Pe cît era de tărăgănat și de potolit glasul ei, pe atît era al lui de repezit.

Privind fruntea fostului templier, Béatrice zîmbea, cu aerul pe care-l avea întotdeauna cînd își rîdea oarecum de întîmplări și de oameni. Încerca o plăcere crudă simțind că poate face ce vrea cu dînșii. Iar pe omul acesta îl știa de două ori la cheremul ei, mai întîi pentru că era un fugar, trăind într-ascuns, și pe care îl putea da oricînd pe mîna urmăritorilor, apoi pentru că îl simțea cu totul robit tainicelor sale ispite. În vreme ce degetele lui îi pipăiau trupul, cu o

nerăbdare înfrigurată, iar dînsa, liniştită ca întotdeauna, îl lăsa să facă asta, o auzi spunînd :

— Trebuie să fii mulţumit. Papa Clement e mort.

— Da... da... făcu Evrard cu o bucurie sălbatică în ochi. Doctorii săi i-au dat să înghită smaragde pisate. E un leac bun, care taie maţele. Oricine-ar fi, doctorii ăştia s-au dovedit prietenii mei. Blestemul începe să se împlinească, Béatrice. Unul a şi crăpat. Mîna lui Dumnezeu loveşte repede, mai cu seamă cînd oamenii dau şi ei o mînă de ajutor.

— Şi diavolul de asemeni, zise ea zîmbind.

Béatrice părea să nu bage de seamă că el îi ridicase fusta. Degetele lustruite de ceară ale fostului templier mîngîiau frumoasa ei coapsă tare, netedă şi caldă.

— Vrei să-i ajuţi lui Dumnezeu să-i lovească şi pe ceilalţi ?

— Pe care dintre ei ?

— Pe omul căruia îi datorezi piciorul tău rupt.

— Nogaret... murmură Evrard.

Se trase puţin îndărăt şi strîmbătura lui obişnuită îi schimonosi de trei ori faţa.

Béatrice veni iar lîngă dînsul.

— Te poţi răzbuna dacă o doreşti, zise. Nu aici, la voi, trimite Nogaret după lumînări ?

Evrard o privea fără să priceapă.

— Voi sînteţi cei care faceţi lumînările pentru el ? stărui Béatrice.

— Da, noi le facem, zise fostul templier, şi sînt de un fel cu acelea pe care le vindem pentru odaia de lucru a regelui.

— Cum sînt făcute ?

— Lumînări foarte lungi de ceară albă, cu feştile spălate în ce ştim noi ca să nu fumege prea tare. Nogaret îşi mai luminează palatul cu nişte făclii mari, galbene. Lumînările le foloseşte însă numai cînd îşi petrece noaptea scriind — cam două duzini pe săptămînă.

— Eşti sigur de asta ?

— O ştiu de la portarul său, care vine să ia cîte douăsprezece duzini deodată. Căci nu noi i le ducem ; nu se intră aşa de uşor la el. E bănuitor cîinele şi-şi păzeşte bine pielea.

Arătă cu capul niște legături de lumînări rînduite pe un raft.

— Uite colo, viitoarea lui provizie e de pe acum gata și, alături, cea a regelui... Și cînd te gîndești că eu, adăugă el cuprins deodată de mînie și lovindu-se în piept, eu trebuie să pregătesc lumînările care să-i lumineze toate fărdelegile ce-i încolțesc în cap. De fiecare dată cînd văd plecînd de-aici vrafurile lui de lumînări, îmi vine să torn peste ele veninul diavolului.

Béatrice zîmbea mereu.

— Îți pot da eu ce să-i torni, zise ea. Nu-i cîtuși de puțin nevoie să ajungi pînă la Nogaret, dacă vrei să-l lovești. Cunosc eu mijlocul să otrăvești o lumînare.

— Se poate una ca asta ? întrebă Evrard.

— Cel care îi respiră flacăra vreme de un ceas nu mai vede niciodată alta, afară de cea a iadului. E un mijloc care nu lasă urmă și nici leac nu are.

— De unde l-ai aflat ?

— Ei, asta-i ! făcu Béatrice, legănîndu-și umerii și lăsînd în jos pleoapele, ca și cum ar fi voit să se alinte, făcînd nazuri. E un praf pe care e de-ajuns să-l amesteci cu ceara...

— Și pentru ce vrei tu să... șopti Evrard.

Béatrice îl apucă de umăr și, trăgîndu-l spre dînsa, își apropie gura de urechea lui, vrînd parcă să-l sărute.

— Pentru că și alții, afară de tine, vor să se răzbune, îi șuieră ea. Crede-mă, n-are de ce să-ți fie teamă.

Evrard chibzui o clipă. I se auzea respirația iute și zgomotoasă. Privirea i se făcu mai ascuțită, mai lucitoare.

— Atunci, n-ar trebui să mai pierdem vremea, rosti el pe nerăsuflate. S-ar putea ca eu să plec de-aici curînd. Să n-o mai spui însă nimănui... Dar nepotul marelui maestru, dumnealui Jean de Longwy, a început să ne numere. A jurat și dînsul să-l răzbune pe domnul de Molay. N-am pierit cu toții, în ciuda cîinelui de care vorbirăm. A fost la mine deunăzi unul din foștii mei frați întru tagmă, Jean du Pré, dîndu-mi de știre să fiu gata de a porni înspre Langres. Frumos ar fi să-i duc în dar domnului de Longwy sufletul lui Nogaret... Cînd aș putea căpăta pulberea aceea ?

— Iat-o, făcu Béatrice, vîrînd mîna în tășcuța prinsă de cingătoare.

Îi întinse lui Evrard un săculeț, pe care el îl deschise cu băgare de seamă. Săculețul conținea două prafuri amestecate de mîntuială, unul cenușiu, celălalt sticlos și alburiu.

— Asta e cenușă, zise Evrard, arătînd pulberea cenușie.

— Așa e, răspunse ea. Cenușă din limba unui om ucis de Nogaret... ca să asmuțim mînia diavolului asupră-i și treaba să meargă fără greș. Astălaltă, spuse Béatrice, cu ochii la pulberea albă, e din *viperă de Faraon* [1]. Nu-ți fie teamă. Omoară numai cînd arde. Cînd te apuci să faci lumînarea?

— Chiar acum, zise Evrard.

— Ai timp destul? Engelbert nu se va întoarce?

— Nu mai devreme de un ceas. Tu ai să stai la pîndă, ca și cum ai fi un mușteriu intrat în dugheană.

Plecă să aducă ceaunul pe care îl duse în cămăruță și începu să ațîțe cărbunii aprinși sub el. Scoase apoi o lumînare dintre cele pregătite pentru păstrătorul peceților, o vîrî într-un tipar și o puse să se înmoaie la foc, după care o despică în lungime cu o custură și vărsă acolo pulberea din săculeț.

În dugheană, Béatrice părea o cumpărătoare care așteaptă să i se aducă ce a cerut, dar prin crăpătura perdelei îl urmărea pe Evrard, cu fața luminată de pîlpîirile jeraticului, șontăcăind de colo-colo în jurul ceaunului. Se uita la el și bolborosea cuvinte de făcătură, printre care se auzi de trei ori Guillaume, numele de botez al lui Nogaret. Apoi, Evrard se duse să răcească lumînarea într-un hîrdău plin cu apă.

— Uite-o, e gata, zise el. Poți veni încoace.

Lumînarea era făcută la loc și lucrătura nu lăsase nici o urmă.

— Pentru un om deprins mai curînd să mînuiască spada, nu e prea rău, rosti Evrard mulțumit, cu o lucire de cruzime în ochi.

Și se duse să pună la loc lumînarea de unde o luase, adăugînd:

— Să nădăjduim că e o bună vestitoare a somnului veșnic.

Lumînarea otrăvită în mijlocul legăturii, și fără să poată fi deosebită de celelalte, era acum ca lozul cel mare al unei

[1] Sulfo-cianură de mercur.

loterii. În ce zi oare valetul însărcinat să pună lumînări în sfeşnicele ministrului de justiţie o va trage din vraf pe asta? Privind la cele de alături, pregătite pentru palatul regelui, Béatrice avu un rîs curmat repede. Dar Evrard se şi întorsese la dînsa, apucînd-o cu braţele amîndouă.

— Poate că te văd pentru ultima oară...

— Poate că da... poate că nu, răspunse ea, închizînd ochii pe jumătate.

Evrard o duse aşa, fără ca ea să se împotrivească cît de puţin, şi o culcă pe saltea.

— Cum făceai cînd erai templier ca să te ţii neprihănit? întrebă ea.

— Nu m-am putut ţine niciodată, răspunse Evrard, cu glas înăbuşit.

Atunci, frumoasa Béatrice închise pleoapele; buza de sus i se ridică în chip curios, descoperindu-i dinţii mici şi albi. Se lăsă în voia lui, pătrunsă de gîndul straniu că face dragoste cu diavolul.

De altminteri, Evrard nu era şchiop?

II

TRIBUNALUL UMBRELOR

Nogaret lucra noapte de noapte, aşa cum făcuse toată viaţa. Şi în fiecare dimineaţă contesa Mahaut stătea la pîndă, doar-doar i s-o aduce vestea mult dorită care putea să-i redeschidă uşa regelui. Zadarnică aşteptare. Domnul de Nogaret era sănătos tun, şi Béatrice trebui să îndure furiile năbădăioasei contese. Fata mai trecu o dată pe la meşterul lumînărar Engelbert. Aşa cum se aştepta, Evrard dispăruse pe neaşteptate. Începu să se îndoiască de el ca şi de puterea „viperei Faraonului"; afară numai dacă în pofida sau tocmai din pricina limbii prefăcute în cenuşă a unuia dintre fraţii d'Aunay, diavolul nu-şi îndreptase loviturile în altă parte.

Într-o dimineaţă din cea de a treia săptămînă a lunii mai, împotriva obiceiului, Nogaret sosi cu oarecare întîrziere la

sfatul de taină și pătrunse în sală îndată după rege, atingîndu-l în treacăt pe Lombard.

Erau acolo toți sfetnicii obișnuiți și, pentru întîia oară, cei doi frați și cei trei fii ai regelui se aflau adunați laolaltă.

Afacerea care le dădea zor mare era alegerea papei. Marigny primise tocmai un raport de la Carpentras, unde cardinalii care țineau acolo conclav după moartea lui Clement al V-lea se luptau între dînșii, prinși într-o harță al cărei sfîrșit nu se întrezărea de fel.

Se împliniseră acum patru săptămîni de cînd scaunul pontifical stătea gol, și situația cerea ca regele Franței să arate limpede ce are de gînd.

Toți cei de față știau care era gîndul regelui : el voia ca papalitatea să rămînă la Avignon, pentru a o avea cît mai la îndemînă ; voia să-l aleagă el, dacă nu pe față, cel puțin de fapt, pe viitorul cap al creștinătății și să-l țină astfel la cheremul său, tocmai pentru că noul papă avea să-i datoreze alegerea ; voia ca uriașa organizație politică pe care o înfățișa biserica să nu poată unelti împotriva regatului Franței, așa cum făcuse adeseori.

Dar cei douăzeci și trei de cardinali adunați la Carpentras, cardinalii aceștia care veneau de pretutindeni, din Italia, din Franța, din Spania, din Sicilia și din Germania, și care își datorau demnitatea lor unor merite foarte inegale, erau împărțiți în tot atîtea tabere cîte pălării se aflau acolo.

Certurile teologice, părerile care se băteau cap în cap, ciocnirile de interese, dușmăniile de familie, toate acestea ațîțau lupta lor. Pe cardinalii italieni, mai cu seamă, de-alde Caetani, Colonna, Orsini, îi măcina o ură de neîmpăcat.

— Acești opt cardinali italieni, zise Marigny, nu se înțeleg decît în privința unui lucru, și anume, să mute iarăși papalitatea la Roma. Din fericire, nu pot cădea la înțelegere asupra numelui aceluia pe care ar putea să-l facă papă.

— Cu timpul poate că se vor înțelege, își spuse gîndul monseniorul de Valois.

— Tocmai de aceea nu trebuie să le dăm timp să se înțeleagă, răspunse Marigny.

Urmă o scurtă tăcere, și Nogaret simți atunci parcă o greață care-i apăsa stomacul și-i îngreuia răsuflarea. Vru să-și îndrepte trupul chircit în jilț și-i fu greu să-și miște încheie-

turile înțepenite. Apoi, deodată, îi pieri orice oboseală : răsuflă din adînc și își șterse fruntea îmbrobonită.

— Pentru mulți creștini Roma este orașul papii, vorbi Charles de Valois. În ochii lor Roma este buricul pămîntului.

— Lucru care-i convine, fără îndoială, împăratului Constantinopolei, dar nu și regelui Franței, zise Marigny.

— Nu poți totuși schimba ceea ce au făcut veacurile, domnule Enguerrand, ci să împiedici ca tronul sfîntului Petru să rămînă acolo unde l-a întemeiat el.

— Dar de cîte ori papa vrea să se așeze la Roma, nu poate niciodată să rămînă acolo, spuse tare Marigny. E silit să fugă dinaintea clicilor care sfîșie orașul și să-și caute adăpost în vreun castel, sub ocrotirea unui oraș sau altuia, păzit de oșteni ce nu sînt ai lui. Cred că se simte mult mai bine în paza gărzii noastre de la Villeneuve, așezată de cealaltă parte a Rhonului.

— Papa va rămîne în reședința sa de la Avignon, rosti regele.

— Îl cunosc bine pe Francesco Caetani, urmă Charles de Valois. E un om foarte învățat și de mare vrednicie, la care pot avea trecere.

— Să nu aud de acest Caetani, zise regele. E din neamul lui Bonifaciu și are să calce pe urmele acestuia în privința bulei „Unam Sanctam" [1].

Filip de Poitiers, care nu spusese încă nimic, se amestecă în vorbă, aplecîndu-și înainte trupul deșirat.

— În afacerea asta sînt destule urzeli ascunse, pentru ca ele să se destrame unele pe altele, spuse el. Și dacă nu vom pune lucrurile la locul lor, ne așteaptă iarăși o tărăgăneală de un an, cît va ține conclavul. În împrejurări mult mai grele domnul de Nogaret a dovedit de ce e în stare. E rîndul nostru să fim acum cei mai statornici și cei mai dîrji.

După o clipă de tăcere, Filip cel Frumos se întoarse spre Nogaret. Acesta, cu obrazul foarte palid, respira greu.

— Părerea dumitale, Nogaret ?

— Da, sire, bolborosi anevoie ministrul de justiție.

Își trecu o mînă tremurătoare pe frunte.

---

[1] Bulă prin care papa Bonifaciu al VIII-lea decreta că orice ființă omenească este supusă papalității, aceasta constituind însăși chezășia salvării sufletului său.

— Să-mi fie cu iertare. Căldura asta groaznică...

— Dar nu e cald aici, zise Hugues de Bouville.

Cu limba împleticită și cu glas parcă venind de departe, Nogaret izbuti să rostească :

— Interesul țării și cel al credinței ne poruncesc să facem astfel.

După aceea tăcu și nimeni nu înțelese de ce a vorbit atît de puțin.

— Părerea dumitale, Marigny ?

— Eu propun ca, sub cuvînt că urmează a fi duse la Cahors rămășițele pămîntești ale răposatului papă, așa cum a cerut-o el însuși, să arătăm din nou conclavului că trebuie să se grăbească. Bertrand de Got, nepotul lui Clement, ar putea fi însărcinat cu această pioasă misiune. Domnul de Nogaret va călători împreună cu el, avînd împuternicirile ce sînt de trebuință și o bună escortă înarmată, așa cum se cuvine. Escorta ar da greutate împuternicirilor.

Charles de Valois întoarse capul, nemulțumit ; nu vedea cu ochi buni o asemenea silnicie făcută conclavului.

— Și cu divorțul meu cum rămîne ? întrebă Ludovic de Navara.

— Taci, Ludovic, îl repezi regele. Tocmai la aceasta lucrăm.

— Da, sire, zise Nogaret, fără măcar a-și da seama că vorbise.

Glasul îi era scăzut și răgușit. Gîndurile i se învălmășeau în minte într-un iureș tulbure, și lucrurile din jur începură să ia alt chip în ochii lui. Bolțile încăperii se făceau înalte, aidoma celor de la biserica Sainte-Chapelle, apoi, pe neașteptate, se lăsau în jos pînă a ajunge tot așa de scunde ca tavanul beciurilor în care el obișnuia să-i cerceteze pe arestați.

— Ce se întîmplă aici ? întrebă Nogaret, încercînd să-și descheie haina.

Deodată, se zgîrci tot, cu genunchii lipiți de burtă, cu capul căzut și mîinile chircite pe piept. Regele se ridică și toți cîți erau acolo făcură la fel. Nogaret scoase un țipăt înăbușit și se rostogoli din jilț, cuprins de vărsături.

Hugues de Bouville, marele șambelan, îl duse acasă, unde veniră numaidecît să-l vadă doctorii regelui.

Aceştia se sfătuiră îndelung înainte de a veni să dea socoteală suveranului. Nimic nu fu dat în vileag din raportul lor. Curînd însă, la curte şi în tot oraşul, se vorbi de o boală necunoscută. Otravă ? Se zicea că fuseseră încercate leacurile cele mai tari împotriva otrăvurilor. Toate treburile mari ale cîrmuirii fură lăsate deoparte în ziua aceea.

Cînd contesa Mahaut află vestea din gura domnişoarei Béatrice, spuse doar atît : „Nogaret plăteşte", şi se aşeză la masă.

Nogaret plătea. De cîteva ceasuri nu mai recunoştea pe nimeni în jurul său. Culcat pe o parte în patul răvăşit, cu trupul scuturat de spasme, scuipa sînge.

La început, încercase să stea aplecat deasupra unui lighean. Acum nu mai avea putere să se ţină aşa, şi sîngele îi curgea din gură pe un cearşaf gros, împăturit, care era schimbat din vreme în vreme de un valet.

Încăperea gemea de lume ; curieri se schimbau pentru a duce veşti regelui, roiau valeţi, majordomi, secretari, iar într-un colţ, alcătuind o mică gaşcă, fătarnică şi limbută, rubedeniile lui Nogaret, cu gîndul la împărţirea prăzii, socoteau în minte preţul mobilierului.

Dar toţi aceştia erau pentru Nogaret nişte arătări de nerecunoscut, care se frămîntau undeva, foarte departe de el, fără noimă şi fără ţintă, într-un vălmăşag de glasuri nedesluşite. Alţi strigoi, pe care numai el singur îi vedea, începeau să-l împresoare.

Căci, în ceasul acesta cînd îl năpădeau spaimele morţii, Nogaret se gîndea pentru întîia oară la moartea celorlalţi şi se simţea frate al tuturor celor pe care îi urmărise, hăituise, căznise şi executase. Morţi în toiul cercetărilor, morţi în temniţă, morţi pe rug, morţi pe roată, ieşeau toţi din mintea lui chinuită de vedenii şi veneau aşa de aproape de el, mai să-l atingă.

Nogaret scoase un urlet înfricoşat :

— Înapoi ! Înapoi !

Doctorii dădură fuga în jurul său. Buimac, se răsucea în aşternut, cu ochii daţi peste cap, împingînd îndărăt stafiile... Iar mirosul sîngelui care-i venea pe gură i se părea a fi mirosul sîngelui victimelor lui.

Se ridică în capul oaselor, apoi căzu pe spate. Cei de față se trăseseră la o parte și priveau cum se cufundă în noapte cel care era unul din stăpînii țării.

Cu mîinile la gît, se silea să smulgă fiarele înroșite în foc care arseseră sub ochii lui atîtea piepturi goale. Își simți deodată picioarele străpunse parcă de ace și în prada acestei dureri cumplite începu să țipe :

— Cleștele ! Fie-vă milă, scoateți-mi cleștele !

Întocmai cum țipaseră frații d'Aunay în temnița lor din Pontoise...

Coșmarul în care se zbătea Nogaret nu era nimic altceva decît propria lui viață, așa cum ea asuprise viața altora.

— N-am făcut nimic din vrerea mea ! Regele ! El singur ! L-am slujit pe rege !

În fața tribunalului morții, acest om de legi mai încerca o ultimă chițibușărie.

Pe la unsprezece noaptea încăperea se goli. Nu rămaseră lîngă Nogaret decît un doctor, un bărbier și un vechi slujitor al său. Curierii regelui, înfășurați în mantiile lor, dormeau pe jos în odaia de alături. Neamurile muribundului plecaseră, nu fără părere de rău. Una din aceste rubedenii îi strecurase o pungă de gologani unui valet, zicîndu-i :

— Să-mi dai de știre de-ndată ce-o fi gata.

Bouville, care venea să afle cum îi mai merge bolnavului, îl întrebă pe doctorul rămas de veghe.

— Nimic nu i-a putut ajuta, spuse acesta în șoaptă. Vărsăturile l-au mai lăsat, dar aiurează într-una. Nu ne mai rămîne alta decît să așteptăm ca Dumnezeu să-l ia ! Afară doar dacă vreo minune...

Numai Nogaret, horcăind pe patul său, știa că templierii morți îl așteaptă în fundul întunecimilor. Treceau pe dinaintea lui, unii călări, în zale de fier, alții înălțîndu-și trupul stîlcit în cazne grele ; se înșirau de-a lungul unui drum pustiu, mărginit de prăpăstii și luminat de pîlpîirea rugurilor.

— Aymon de Barbonne... Jean de Furne... Pierre Suffet... Brintinhiac... Guillaume Bocelli... Ponsard de Gizy...

Își strigau oare strigoii numele, sau le șoptea chiar muribundul care nu-și mai recunoștea propriile cuvinte ?

— Fiu de Cathar[1] ! strigă un glas, acoperind deodată pe toate celelalte.

Şi, ivindu-se dintr-o şi mai neagră noapte, statura înaltă a lui Bonifaciu al VIII-lea se ridică în acel spaţiu nemărginit pe care Nogaret îl purta într-însul, tărîm brăzdat de munţi şi de văi, prin care mulţimi fără număr mergeau la judecata de apoi.

— Fiu de Cathar !

La glasul lui Bonifaciu învia marea dramă a vieţii sale. Nogaret se vedea, într-o zi de septembrie, sub soarele orbitor al Italiei, urcînd în capul unui pîlc de şase sute de călăreţi şi o mie de pedestraşi spre stînca de la Anagni ; Sciarra Colonna, vrăjmaşul de moarte al lui Bonifaciu, omul care ţinuse mai curînd să vîslească trei ani înlănţuit pe o galeră arăbească decît să se lase recunoscut şi să fie dat pe mîna papii, călărea alături. Thierry d'Hirson făcea şi el parte din expediţie. Orăşelul îşi deschisese porţile, fără împotrivire ; palatul Caetani fu luat şi, trecînd prin catedrală, cotropitorii dădură năvală în încăperile episcopale. Acolo, bătrînul papă de 86 de ani, cu mitra pe cap şi crucea în mînă, singur într-o uriaşă sală de unde fugiseră toţi, privea cum se năpusteşte această hoardă în chivere şi zale, cu suliţe şi spăngi. Cînd strigară la el cerîndu-i să abdice, Bonifaciu le răspunse : „Iată gîtul meu, iată-mi capul, tăiaţi-l ; voi muri, dar voi muri papă". Sciarra Colonna îl pălmui cu mănuşa-i de fier.

— N-am lăsat să-l omoare, striga Nogaret din fundul agoniei sale.

Năvălitorii dăduseră iama în oraş, făcînd jaf cumplit. A treia zi, însă, locuitorii întoarseră foaia, căzură peste oştile franceze şi-l răniră pe Nogaret, silindu-l să fugă. Dar ţinta şi-o atinsese totuşi. Frica, mînia şi ruşinea suferită îi veniră de hac moşneagului, tulburîndu-i minţile. Cînd îl scoaseră din mîna oamenilor lui Nogaret, Bonifaciu plîngea ca un copil. Îl duseră îndărăt la Roma, dar acolo se sminti de-a binelea şi, spumegînd de furie, ocăra pe oricine se apropia de dînsul, refuza mîncarea ce i se aducea şi se tîra în patru labe prin odaia unde îl ţineau. O lună după aceasta, regele Franţei era biruitor, papa murise hulind cele sfinte şi zbierînd ca turbat că nu are nevoie de grijanie.

[1] Părinţii lui Nogaret aparţinuseră sectei religioase a *catharilor*, existentă în sudul Franţei la sfîrşitul sec. al XII-lea, sectă declarat eretică de către papalitate.

Aplecat asupra lui Nogaret, doctorul privea la trupul care tresărea din ce în ce mai slab, luptînd împotriva unei afurisenii de multă vreme ridicată.

— Papă Clement... și tu, cavaler Guillaume de Nogaret... și tu, rege Filip...

Buzele lui Nogaret rosteau abia auzit blestemul, ca un ecou al glasului marelui maestru, care îi răsuna tunător în cap.

— Mă arde, mai apucă el să șoptească.

În zori, pe la ceasurile patru, episcopul Parisului veni să-l grijească. Slujba fu simplă. O rugăciune fu rostită deasupra trupului istovit și pentru cei îngenuncheați, care bîțîiau pătrunși de oboseală și de o frică nelămurită.

Episcopul rămase o clipă la căpătîiul patului, bolborosindu-și ruga. Vîrît în cearșafurile lui, Nogaret nu mai mișca, de parcă o lespede grea îl apăsa de pe acum. Văzînd că pleacă episcopul, cei de față își închipuiră că totul se sfîrșise. Doctorul se apropie : Nogaret mai sufla încă.

În licărul sfios al zorilor, geamurile se făcură alburii și un clopot începu să sune voios, de cealaltă parte a Senei, de cealaltă parte a lumii. Bătrînul servitor întredeschise o fereastră și trase în piept cu nesaț un pic de aer proaspăt. Parisul mirosea a primăvară și a frunze. Orașul se deștepta într-o larmă înăbușită.

Se auzi o șoaptă :

— Îndurare !

Toți se întoarseră într-acolo. Nogaret murise. Un firicel de sînge i se usca sub nări. Doctorul zise :

— L-a luat Dumnezeu !

Atunci, bătrînul servitor se duse să scoată două lungi lumînări albe din ultima legătură luată de la meșterul Engelbert, le înfipse în sfeșnice și le așeză lîngă pat, ca să lumineze priveghiul păstrătorului sigiliilor Franței.

III

DOCUMENTELE UNEI DOMNII

Abia își dăduse sufletul marele dregător, și domnul Alain de Pareilles, în numele regelui, pătrunse în locuința lui Nogaret pentru a pune mîna pe toate documentele, hîrțoagele și

dosarele care se găseau acolo. Puse să i se deschidă sipetele şi sertarele. Cîteva scrinuri, ale căror chei Nogaret le păstra într-un loc neştiut, fură sparte.

După un ceas, Alain de Pareilles se întorcea la palat cu un vraf de hrisoave, de acte, de pergamente şi de tăbliţe de ceară, aşezîndu-le pe toate, cum îi spusese Hugues de Bouville, pe masa mare de stejar care ocupa o latură întreagă a odăii de lucru a regelui.

Apoi, regele însuşi veni să-l vadă pentru cea din urmă oară pe Nogaret. Nu zăbovi mult în faţa trupului neînsufleţit. Spuse o rugăciune abia mişcînd buzele. Nu-şi luă ochii de pe chipul mortului, ca şi cum ar mai fi vrut să-i pună o întrebare celui care îi împărtăşise toate tainele şi îl slujise atît de bine.

Cînd se întoarse la palat, cu trei armăşei după dînsul, Filip cel Frumos mergea puţin adus de spate. În dimineaţa luminoasă se auzeau strigătele băieşilor chemîndu-i pe locuitori la baia de aburi. Parisul îşi începea viaţa de toate zilele iar cete de copii voioşi se şi apucaseră de joacă, fugărindu-se de-a lungul străzilor.

Filip cel Frumos străbătu galeria negustorilor şi intră în palat. Împreună cu secretarul său particular Maillard, se puse numaidecît să cerceteze documentele ridicate din locuinţa lui Nogaret ; moartea neaşteptată a ministrului de justiţie lăsa multe şi însemnate treburi neisprăvite.

Pe la ceasurile şapte, Enguerrand de Marigny intră la rege. Cei doi bărbaţi se uitară unul la altul fără a spune o vorbă şi secretarul ieşi.

— Papa, zise deodată regele. Şi acum Nogaret...

În cuvintele lui se simţea o teamă, aproape o deznădejde. Marigny veni lîngă masă şi se aşeză în jilţul pe care i-l arătă suveranul. Rămase tăcut o clipă, apoi vorbi :

— Ei, da ! Acestea, măria-ta, nu sînt decît potriviri stranii pe care le brodeşte întîmplarea. Asemenea lucruri se petrec în toate zilele, dar nu ne uimesc pentru că habar n-avem de ele.

— Îmbătrînim, Marigny.

El avea 46 de ani, iar Marigny, 49. Puţini oameni pe vremurile acelea ajungeau la 50.

— Trebuie să cercetăm toate acestea, urmă regele, arătînd dosarele de pe masă.

Şi, fără a mai adăuga ceva nici unul, nici celălalt, se apucară să dea deoparte ceea ce trebuia ars, să rînduiască ceea ce Marigny trebuia să păstreze, ori să împartă unora sau altora dintre praviliştii săi.

În odaia de lucru era o tăcere tulburată doar cînd şi cînd de strigătele depărtate ale tarabagiilor, de larma obişnuită a Parisului care trudea. Fruntea palidă a regelui se aplecă peste vrafurile de hîrtii desfăcute, dintre care cele mai însemnate se aflau în scoarţe de piele cu ţifrul lui Nogaret deasupra.

Filip îşi vedea astfel perindîndu-i-se pe dinainte toată domnia, douăzeci şi nouă de ani în care ţinuse în mîinile sale soarta a milioane de oameni şi impusese vrerea sa Europei.

Şi deodată înşiruirea aceasta de întîmplări i se păru străină de viaţa lui, de propriul său destin. Toate îi apăreau sub o altă lumină şi cu alte umbre.

Aflînd acum ce gîndeau şi ce scriau alţii despre dînsul, regele se putea vedea dinafară. Nogaret păstrase rapoartele iscoadelor sale, ciornele interogatoriilor, puzderie de scrisori, o adevărată arhivă de poliţie. Din toate aceste rînduri ieşea o imagine a regelui, pe care acesta nu o recunoştea de fel, imaginea unei făpturi îndepărtate, a unui om aspru, străin de suferinţa oamenilor, neştiind ce-i mila. Citea, uimit la culme, două fraze ale lui Bernard de Saisset, episcopul acela care dezlănţuise cu aţîţările sale dihonia dintre rege şi Bonifaciu al VIII-lea. Două fraze crîncene şi îngheţate : „O fi el bărbatul cel mai frumos de pe lume, dar nu ştie decît să privească oamenii, fără să spună nimic. Nici om nu e, nici dihanie, e o statuie."

Şi mai erau aceste cuvinte ale altui martor al domniei lui : „Nimic n-are să-l facă să se încovoaie, e un rege de fier".

— Un rege de fier, repetă în şoaptă Filip cel Frumos. Ştiut-am deci să-mi ascund aşa de bine slăbiciunile ? Ce puţin ne cunosc ceilalţi şi ce rău mă va judeca viitorimea !

Deodată, un nume întîlnit îl făcu să-şi amintească de o solie neobişnuită pe care o primise la începuturile domniei. Rabban Kaumas, episcop nestorian[1] chinez, venise în Franţa,

[1] Adept al doctrinei patriarhului Nestorius (sec. IV—V) din Constantinopol.

trimis de marele han al Persiei, coborîtor al lui Gingis Han, ca să-i propună regelui Franței alianța sa, o armie de o sută de mii de oameni și războiul împotriva turcilor.

Filip cel Frumos avea pe atunci 20 de ani. Ce ispită pentru un crai tînăr visul acesta al unei cruciade la care ar lua parte Europa și Asia, ce faptă vrednică de Alexandru! În ziua aceea, totuși, Filip alesese o altă cale: să nu mai audă de cruciade și de isprăvi războinice. Toate strădaniile lui voia să le închine Franței și păcii. Judecase oare bine? Care ar fi fost acum puterea Franței dacă primea alianța cu hanul Persiei? Visă o clipă la o uriașă campanie de recucerire a locurilor sfinte, care i-ar fi dus slava numelui pînă departe prin veacuri... Apoi se întoarse la grijile lui și apucă un nou teanc de pergamente prăfuite.

Și, deodată, își încovoie umerii. De data aceasta, doar dînd cu ochii de anul înscris pe ele: 1305! Era anul morții soției sale Jeanne, care adusese regatului provincia Navara, iar lui, singura dragoste a vieții. Nu rîvnise niciodată altă femeie, și de nouă ani, de cînd o pierduse, nu se mai uitase la alta și nici nu se va mai uita. N-apucase să iasă din anul cernit decît pentru a intra în vîltoarea tulburărilor din 1306 cînd, în fața Parisului răsculat împotriva rînduielilor sale cu privire la greutatea și prețul banilor, trebuise să caute adăpost în cetățuia templierilor. Cu un an mai tîrziu poruncea să fie puși în lanțuri cei care îl primiseră și apăraseră... Mărturiile templierilor erau păstrate aici, în aceste mari suluri de pergament, pe care Nogaret le șnuruise și sigilase. Regele nu le desfăcu.

Și acum? După atîția alții, iată că venise și rîndul lui Nogaret. Chipul său își pierduse lumina și căldura. Mintea sa neobosită, voința sa, sufletul înfocat și aspru, totul pierise. Doar faptele sale rămîneau. Căci viața lui Nogaret nu fusese o viață de om care păstrează sub înfățișarea marelui dregător toate acele mărunte necazuri intime și dureroase pe care un om le lasă în urmă, fără ca alții să le fi bănuit vreodată... El, Nogaret, era într-adevăr așa cum îl arăta chipul. Viața lui și-o contopise cu aceea a statului. Tainele îi erau toate aici, înscrise în aceste mărturii ale trudei sale.

„Cîte întîmplări uitate dorm aici, gîndi regele. Atîtea procese, atîtea cazne, atîția morți. Un fluviu de sînge... De ce? Ce fel de ogor a hrănit tot sîngele acesta?"

Cu ochii ațintiți în gol, regele cugeta.

„Pentru ce? se mai întreba el. În vederea cărui țel? Unde-mi sînt izbînzile? Nu văd nici una care să-mi supraviețuiască..."

Simțea marea zădărnicie a oricărei fapte, așa cum o încearcă omul năpădit de gîndul propriei sale morți și pătruns de acea nepăsare față de tot ce-l așteaptă, ca și cum lumea nici n-ar fi existat.

Marigny ședea încremenit, tulburat de aerul grav al regelui. Făcuse întotdeauna față, cu destulă ușurință, îndatoririlor sale tot mereu mai mari, tuturor sarcinilor și demnităților sale, dar de un singur lucru nu fusese în stare, să înțeleagă tăcerile suveranului său. Nu era niciodată sigur că-i ghicește într-adevăr gîndul.

— Noi am cerut papii Bonifaciu să-l treacă în rîndul sfinților pe regele Ludovic, dar fost-a el oare cu adevărat un sfînt? întrebă pe neașteptate Filip cel Frumos cu glas înăbușit.

— Aceasta era spre folosul statului, măria-ta, răspunse Marigny.

— Dar trebuia oare, după aceea, să-i facem silnicie lui Bonifaciu?

— Era gata să rostească afurisenia asupra măriei-tale, pentru că nu urmai în țara ta politica pe care o voia el. Nu ți-ai nesocotit îndatoririle de rege. Ai rămas pe tronul ce ți l-a hărăzit Dumnezeu și ai spus limpede în auzul tuturor că țara o ai de la Dumnezeu și de la nimeni altcineva.

Filip cel Frumos arătă cu degetul un sul de pergament:

— Dar evreii? Nu cumva am ars cam prea mulți? Sînt și ei făpturi omenești, supuse la suferință și muritoare, la fel ca noi. Dumnezeu nu cerea asta.

— Sfîntul Ludovic îi ura, măria-ta, iar statul avea nevoie de avuțiile lor.

Statul, statul pentru fiecare faptă a noastră, nevoia statului... „Trebuia s-o facem pentru stat... Sîntem datori să facem așa pentru stat..."

— Sfîntul Ludovic iubea credința și slava lui Dumnezeu. Eu, însă, ce-am iubit oare? vorbi în șoaptă Filip cel Frumos.

— Dreptatea, spuse Marigny, dreptatea pe care se întemeiază binele tuturor și lovește în toți cei care nu calcă la rînd cu obștea.

— Cei care nu calcă la rînd cu obștea au fost numeroși de-a lungul domniei mele, și vor mai fi și de acum înainte dacă toate veacurile se aseamănă între ele.

Ridica dosarele lui Nogaret şi le lăsa să cadă pe masă, unul după altul.

— Amarnic lucru e cîrmuirea statelor, rosti el.

— Toată fapta cu adevărat mare îşi are partea ei de fiere, măria-ta, răspunse Marigny, şi domnul nostru Isus Cristos ştia asta. Ai domnit ca un rege mare. Aminteşte-ţi că ai unit sub schiptrul tău atîtea ţinuturi, Chartres, Beaugency, Champagne, Bigorre, Angoulême, la Marche, Douai, Montpellier, la Comté-France, Lyon şi o parte din Guyenne. Ai întărit oraşele, aşa cum o dorea tatăl măriei-tale, Filip al III-lea, pentru ca ele să nu mai fie la cheremul oricui... Ai dat ţării o nouă pravilă scoasă din legile Romei de odinioară. Ai pus rînduială temeinică la curtea de judecată ca ea să poată împărţi mai bine dreptatea. Ai dăruit multora dintre locuitorii ţării pitacul de burghezi ai regelui [1], luîndu-i sub oblăduirea măriei-tale. Ai slobozit şerbii din multe ţinuturi şi judeţe. Nu, măria-ta, n-ai a te teme că ai greşit. Dintr-o ţară fărîmiţată ai făcut un regat care începe să aibă o singură inimă.

Filip cel Frumos se ridică. Auzind cu cîtă neşovăitoare convingere vorbea locţiitorul său, se simţea întărit, şi în ea îşi căuta un sprijin ca să lupte cu o slăbiciune ce nu-i stătea în fire.

— Poate că e aşa cum spui, Enguerrand. Dar dacă eşti mulţumit privind îndărăt, ce zici despre cele ce se întîmplă azi? Ieri, pe strada Saint-Merri, arcaşii au trebuit să ţină în frîu o mulţime de oameni. Citeşte ce-mi scriu judeţii din Champagne, din Lyon şi din Orléans. Pretutindeni oamenii ţipă, pretutindeni se plîng de scumpirea grînelor şi de lefurile prea mici. Iar cei care ţipă, Enguerrand, nu vor şti niciodată că tot ceea ce dînşii cer şi ceea ce aş vrea să le dau nu stă în puterea mea, ci doar cu vremea se va face. Izbînzile mele ei le vor da uitării şi nu-şi vor aduce aminte decît de birurile mele. Au să mă judece aspru că n-am avut grijă de hrana lor cît am trăit...

Marigny asculta, mai neliniştit acum de cuvintele regelui decît de tăcerile lui. Niciodată nu-l auzise vorbind atîta, nici mărturisind îndoieli de acestea, nici lăsînd să i se vadă o asemenea deznădejde.

[1] Începînd din mijlocul sec. al XIII-lea, regalitatea, pentru a-şi asigura sprijinul burgheziei împotriva marilor feudali, instituie aşa-numita categorie de burghezi ai regelui; reprezentanţii burgheziei, în schimbul unei taxe, se puteau sustrage autorităţii senioriale, depinzînd numai de puterea regală centrală.

— Măria-ta, rosti el, trebuie să luăm hotărîri în mai multe privinţe.

Filip cel Frumos zăbovi o clipă cu ochii la documentele anilor săi de domnie, împrăştiate pe masă. Apoi îşi înălţă deodată capul, de parcă şi-ar fi poruncit să uite de suferinţa şi de sîngele oamenilor, redevenind rege.

— Da, Enguerrand, zise el, trebuie.

IV

ZILE DE VARĂ ALE REGELUI

Cu moartea lui Nogaret, Filip cel Frumos pătrunsese parcă într-un tărîm unde nimeni nu putea să-l urmeze. Primăvara domnea pe pămînt şi peste casele oamenilor ; Parisul se încălzea la soare, dar regele trăia parcă surghiunit într-o iarnă lăuntrică. Iar prorocirea marelui maestru nu-i mai ieşea din minte.

Adeseori pleca la vreuna din reşedinţele sale, de unde pornea la vînători lungi care îl mai făceau să uite, abătîndu-l de la gîndurile negre. Rapoarte neliniştitoare îl rechemau însă în grabă la Paris. Starea satelor şi oraşelor era jalnică. Preţul bucatelor creştea : ţinuturile mănoase nu lăsau să se scurgă nimic din belşugul lor asupra celor sărace. Auzeai tot mai des : „Armăşei cît broaşte-n lac, iar făină nici de leac". Oamenii nu mai voiau să plătească dăjdiile şi se sculau împotriva ispravnicilor şi perceptorilor. Folosindu-se de această ananghie în care se afla cîrmuirea, marii feudali din Burgundia şi Champagne se încîrdăşeau iar şi ridicau capul, cerînd privilegii tot mai mari. În Artois, Robert se folosea de vîlva stîrnită în jurul prinţeselor osîndite şi de nemulţumirea obştească, apucîndu-se iar de aţîţări.

— Urîtă primăvară pentru ţară, se pomeni zicînd Filip cel Frumos în faţa monseniorului de Valois.

— Sîntem în cel de-al paisprezecelea an al veacului, răspunse Valois, un an pe care soarta l-a hărăzit să aducă năpastă.

Amintea prin aceasta o tulburătoare învăţătură trasă din întîmplările trecutului : 714, năvălirea musulmanilor din Spania ; 814, moartea lui Carol cel Mare ; 914, năvălirea ungurilor şi foametea cea mare ; 1114, pierderea Bretaniei ;

1214, bătălia de la Bouvines... o izbîndă la marginea prăpastiei, plătită scump. Numai anul 1014 lipsea din pomelnicul acesta de jale și nenorociri.

Filip cel Frumos se uită la frate-său, parcă fără să-l vadă. Își lăsă mîna pe gîtul lui Lombard, mîngîindu-l în răspăr.

— Toate necazurile domniei, frate, îți vin de la cei care te sfătuiesc rău, zise Charles de Valois. Marigny nu mai cunoaște nici o măsură. Se folosește de încrederea ce i-o arăți ca să te înșele și să te atragă tot mai mult pe calea apucată de dînsul. Dacă m-ai fi ascultat pe mine cînd cu încurcăturile acelea din Flandra...

Filip cel Frumos înălță din umeri, vrînd să zică : „În privința asta nu pot face nimic". Problema Flandrei se ridica în anul acela iarăși înaintea lor, cum se ridicase adeseori ca un val amenințător. Bruges, cetatea nebiruită, ținea în loc toate străduințele regelui ; comitatul Flandrei scăpa mereu din mîinile care voiau să-l apuce. Nici prin vorbe de pace, nici prin lupte nu li se venise de hac flamanzilor. Cînd li se impunea un tratat, îi înlăturau urmările cu vicleșuguri, și problema flamandă rămînea ca o rană fără leac în coasta regatului. Ce mai rămînea din jertfele de la Furnes și de la Courtrai, ce mai rămînea din izbînda de la Mons-en-Pévèle ? Iarăși va trebui să poarte război împotriva flamanzilor.

Dar ca să ridici oaste e nevoie de bănet. Iar dacă ar fi fost să pornească războiul, cheltuiala ar depăși fără îndoială bugetul din 1299, rămas în amintirea tuturor ca cel mai ridicat din cîte pomenise țara : 1.642.649 de livre, cu un deficit care atingea 70.000 de livre. Or, de cîțiva ani, încasările obișnuite ale vistieriei ajungeau cam pe la 500.000 de livre. De unde să iei restul ?

Fără a ține seama de părerea lui Charles de Valois, Marigny puse la cale o adunare obștească pentru ziua de 1 august 1314. De două ori pînă atunci se folosise acest mijloc, dar și într-un rînd și într-altul, cu prilejul neînțelegerilor dintre rege și papalitate ; mai întîi, cînd începuse răfuiala cu Bonifaciu, apoi cealaltă cu templierii. Astfel, ajutînd puterea statului să se rupă de supunerea față de puterea bisericească, și-a cucerit burghezia dreptul de a-și spune și ea cuvîntul la treburile obștești. Acum, lucru nou, cîrmuirea avea să se sfătuiască cu norodul în privința orînduielilor bănești ale statului.

Marigny pregătise cu deosebită grijă această adunare, trimițînd prin orașe slujitori de-ai lui, stînd de vorbă cu

oamenii mai des ca înainte și împărțind făgăduieli. Geniul său era acela al unui mare diplomat : vorbea fiecăruia pe limba lui.

Adunarea se ținu în galeria marchitanilor, unde, în ziua aceea, dughenile rămaseră închise. Cele patruzeci de statui ale regilor, și a lui Marigny printre ele, păreau să vegheze din vîrful coloanelor. Fusese ridicată o podea, pe care luară loc regele; sfetnicii săi și marii feudali ai țării.

Marigny vorbi cel dintîi. Își ținu cuvîntarea, stînd la picioarele statuii sale de marmură, și glasul său părea mai hotărît ca de obicei, mai convins că țara însăși se rostește prin el. Purta veșminte strălucite, iar înfățișarea impunătoare și gestul îi erau ale unui orator. Sub el, în uriașa sală cu două bolți, cîteva sute de oameni ascultau.

Marigny le arătă că dacă bucatele se făceau tot mai rare, deci mai scumpe, aceasta nu trebuia să mire pe nimeni. Pacea pe care o păstrase regele Filip înlesnea creșterea populației. „Mîncăm același grîu, dar sîntem mai mulți la împărțeală", zise el. Trebuia deci semănat mai mult. Începu apoi să învinovățească orașele Flandrei, care amenințau pacea. Or, fără pace, nu era chip să scoți recolte mai mari, nu găseai brațe să desțelenească pămînturile rămase în paragină. Iar fără veniturile și bogățiile ce veneau din Flandra, birurile vor apăsa tot mai greu celelalte provincii. Flandra trebuia să-și plece capul ; o vor sili la aceasta făcîndu-i război. Pentru a-l face, însă, era nevoie de bani, nu regele avea nevoie, ci țara, iar toți aceia care se aflau acolo trebuiau să priceapă că înseși liniștea și propășirea lor erau amenințate.

— Acum se vor vedea cei care sînt gata să ajute la lupta împotriva flamanzilor, își încheie Marigny cuvîntarea.

Un murmur se înălță din sală, întrerupt numaidecît de glasul tunător al lui Pierre Barbette.

Îmbogățit de pe urma negoțului de pînzeturi și de cai, Barbette, burghez din Paris, recunoscut de semenii săi drept cel mai destoinic în a sta de vorbă cu stăpînirea în privința drepturilor și taxelor, era omul lui Marigny și aliatul acestuia. Amîndoi puseseră la cale tot ce avea să spună negustorul. În numele celui dintîi oraș al țării, Barbette făgădui ajutorul cerut. El însufleți toată adunarea, și deputații celor patruzeci și trei de „vrednice orașe" aclamară într-un singur glas pe rege, pe Marigny și pe Barbette, credinciosul lor slujitor.

Dacă adunarea fusese o izbîndă a lui Marigny, pentru vistierie rezultatele atît de așteptate se dovediră îndată neîn-

destulătoare. Oastea era însă pe picior de război mai înainte ca ajutorul bănesc să fi fost vărsat în întregime.

Trupele regelui năvăliră în Flandra, iar Marigny, doritor să obțină cît mai repede un succes, se grăbi să intre în vorbă cu flamanzii și să încheie, pe la începutul lui septembrie, înțelegerea de la Marquette. De îndată însă ce oastea părăsi țara, Ludovic de Nevers, conte de Flandra, rupse această învoială, și tulburările începură din nou. Monseniorul de Valois și clanul lui de mari feudali îl învinuiră pe Marigny că se lăsase mituit de flamanzi. Cheltuiala campaniei trebuia plătită, și perceptorii regelui continuau să strîngă, spre marea nemulțumire a provinciilor, ajutorul de război care nu mai avea de acum încolo nici un rost. Vistieria era tot mai sleită, și Marigny se văzu iarăși silit să caute bani în afară de veniturile obișnuite.

Evreii fuseseră jumuliți în două rînduri, și a-i tunde din nou însemna să scoți prea puțină lînă. Templierii nu mai existau, iar aurul lor se topise de mult. Rămăseseră lombarzii.

Încă în 1311, trebuiseră să-și răscumpere pe bani grei dreptul de a rămîne în țară. De data aceasta nu mai putea fi vorba de răscumpărare : să le ia tot avutul și să-i izgonească din Franța, asta le-o cocea Marigny. Negoțul lor cu Flandra putea sluji ca pretext, precum și sprijinul bănesc pe care-l dădeau cîrdășiilor de nobili paraponisiți.

Să te apuci de ei nu era lucru ușor. Lombarzii, burghezi ai regelui, se țineau strîns unii de alții, erau organizați straşnic și aveau în fruntea lor o căpetenie de care ascultau toți. Se aflau pretutindeni, negoțul era în mîna lor, domneau peste zărăfie. Dădeau bani cu împrumut marilor feudali, orașelor și regelui. La nevoie își desfăceau băierile pungii, făcînd și milostenii.

Așa stînd lucrurile, i-au trebuit lui Marigny cîteva săptămîni ca să-și întocmească planul și să-l convingă pe rege.

Nevoile statului găseau în Marigny un avocat îndărătnic și, pe la jumătatea lui octombrie, totul era gata pentru o vînătoare uriașă a cărei desfășurare urma să fie aidoma aceleia cu care, șapte ani mai înainte, începuse zdrobirea templierilor.

Dar lombarzii din Paris erau oameni bine informați ; hîrșiți cu necazurile de acest fel, știau să plătească scump pentru a afla tainicele hotărîri din sfatul regelui.

Tolomei, cu ochiul său deschis, veghea.

V

PUTEREA ŞI BANII

Charles de Valois ajunsese să-l urască pînă într-atîta pe Marigny, încît ar fi dorit să se abată o nenorocire asupra ţării, dacă această nenorocire l-ar fi doborît pe locţiitorul regelui. De aceea, de cîte ori Marigny punea la cale ceva, el făcea tot ce-i sta în putere ca să-i vîre bețe în roate. Robert d'Artois îl ajuta în felul său : ca să-l îndulcească pe Tolomei, căruia îi cerea din ce în ce mai mulţi bani, îi dezvăluia bancherului tot ce afla asupra planurilor lui Marigny.

Într-o seară, de pe la jumătatea lui octombrie, se strînseseră acasă la Tolomei vreo treizeci de bărbaţi care întrupau una din cele mai mari puteri ale vremii aceleia.

Cel mai tînăr dintre ei, Guccio Baglioni, avea 18 ani, iar cel mai bătrîn, 75 : era Boccanegra, căpetenia tuturor societăţilor lombarde. Oricît ar fi fost de deosebiţi ca vîrstă şi trăsături, între aceşti oameni era totuşi o asemănare ciudată : toţi purtau veşminte la fel de scumpe, vorbeau cu aceeaşi stăpînire de sine, aveau aceeaşi vioiciune în priviri şi în gesturi, îşi aplecau urechea cu aceeaşi luare-aminte ca să nu scape nimic din spusele lui Tolomei.

În lumina făcliilor înfipte de-a lungul pereţilor, bărbaţii aceştia oacheşi, cu feţele lor vioaie, alcătuiau o familie cu acelaşi grai, şi totodată un trib gata de luptă, tot atît de puternic — deşi erau puţini la număr — cît toate cîrdăşiile nobilimii sau toate adunările de burghezi.

Se aflau acolo de-alde Peruzzi, Albizzi, Guardi, Bardi, Pucci, Casinelli, toţi din Florenţa, ca şi bătrînul Boccanegra sau signor Boccaccio, întîiul voiajor comercial al domnilor Bardi. Erau de asemenea de faţă unii ca Salimbene, Buonsignori, Allerani şi Zaccaria din Genua, alături de Scotti din Piazenca şi de clanul bancherilor din Sienna, condus de Tolomei. Între toţi aceşti oameni existau rivalităţi de prestigiu, zîzanii stîrnite de concurenţa negustorească, vreo rîcă veche moştenită în familie sau o vrajbă din pricina femeilor sau a cine ştie căror năravuri. Dar, în faţa primejdiei, se regăseau cot la cot, ca fraţii.

Mai întîi vorbi Tolomei, arătîndu-le cum stau lucrurile, fără a încerca cîtuşi de puţin să înşenineze culorile tabloului.

Cînd toţi lombarzii fură astfel pregătiţi pentru ce e mai rău : să părăsească Franţa, să-şi desfacă prăvăliile, să pornească peste tot procese împotriva nobililor nerecunoscători pentru datoriile neplătite, să atîţe în capitală, zvîrlind bani cu nemiluita, cele mai grozave dihonii... cînd totul începu să fiarbă, şi fiecare se gîndea cu mînie la ceea ce era silit să lase în urmă, unul locuinţa sa bogată, altul logodnica cu care avea să se însoare, celălalt cîteşitrele ibovnicele — atunci Tolomei zise :

— Am în mîna mea un mijloc pentru a-l opri pe locţiitorul regelui să ne lovească sau chiar pentru a-l doborî.

— Atunci, nu şovăi : doboară-l ! strigă Buonsignori, capul clanului genovez. Ne-am săturat să-i ghiftuim cu averi pe porcii ăştia, care se îngraşă din munca noastră.

— Nu ne vom mai întinde spinarea ca să fim bătuţi ! sări unul din neamul Albizzilor.

— Şi care ţi-e mijlocul de care vorbeşti ? întrebă Scotti.

Tolomei clătină din cap :

— Nu vi-l pot spune...

— Să le dăm bani cu împrumut, nu-i aşa ? spuse Zaccaria. Ei şi ? Datoriile i-au stînjenit oare vreodată pe parveniţii ăştia ? Dimpotrivă ! Dacă plecăm, vor avea un bun prilej ca să uite ce ne datorează...

În cuvintele lui Zaccaria răzbătea amărăciunea : el reprezenta o societate cu clientelă măruntă şi îi pizmuia pe cei care aveau muşterii barosani. Tolomei se întoarse cu faţa la el şi, pe un ton în care se simţea totodată cumînţenia prevăzătoare şi forţa, îi zise :

— Ceva mai mult decît nişte datorii, Zaccaria. O armă veninoasă de care Marigny habar nu are, iar eu, vă rog să am iertare, sînt silit să nu v-o dau în vileag... Ca s-o pot însă folosi, am nevoie de dumneavoastră. Căci trebuie să stau de vorbă cu locţiitorul regelui de la putere la putere : ţin într-o mînă ameninţarea, aş vrea să am în cealaltă o propunere ispititoare... pentru ca Marigny să aibă de ales între înţelegere sau luptă pe viaţă şi pe moarte.

Îşi dezvălui planul. Dacă voiau să-i despoaie pe lombarzi, asta era pentru că regele se afla la strîmtoare şi nu avea cu ce plăti cheltuiala războiului său din Flandra. Marigny trebuie cu orice preţ să umple vistieria : însăşi soarta lui era în joc. Lombarzii se vor arăta vrednici supuşi ai regelui, propunînd de bunăvoie un împrumut uriaş cu dobîndă foarte

mică. Dacă Marigny refuza, Tolomei avea să tragă sabia din teacă.

— Tolomei, trebuie să ne lămureşti, zise Bardi. Ce fel de armă e aceea de care vorbeşti atîta ?

După o clipă de şovăire, Tolomei răspunse :

— Dacă vreţi, asta i-o pot destăinui lui Boccanegra, numai lui.

Un murmur străbătu sala, şi cei de faţă se sfătuiră din ochi.

— *Si... va bene... faciamo cosi* [1]... se auzi.

Tolomei se trase într-un colţ împreună cu Boccanegra, căpetenia lor, şi îi vorbi în şoaptă. Ceilalţi pîndeau chipul cu nas subţire, buze strînse şi ochi osteniţi ai bătrînului florentin.

Tolomei îi destăinui hoţiile săvîrşite de Jean de Marigny cu averea templierilor şi-i spuse că are în mînă chitanţa iscălită de tînărul arhiepiscop.

— Două mii de livre bine plasate, adăugă încetişor Tolomei. Ştiam eu că au să-mi folosească într-o zi.

Boccanegra îşi stăpîni un hohot scurt care-i gîlgîi în fundul gîtlejului, apoi îşi reluă locul şi le spuse în două cuvinte celorlalţi că pot avea încredere în Tolomei. Acesta începu atunci, cu tăbliţa şi stiletul în mînă, să însemneze cît înţelegea fiecare să verse la împrumutul regal, dacă vor cădea la învoială cu Marigny.

Boccanegra se înscrise cel dintîi cu o sumă destul de mare : zece mii şi treisprezece livre.

— Pentru ce aceste treisprezece livre ? îl întrebară.

— Ca să le aducă nenorocire.

— Peruzzi, tu cît poţi da ?

Peruzzi socotea, zgîriind în grabă pe tăbliţele lui.

— Ţi-oi spune... îndată, răspunse el.

— Şi tu, Guardi ?

Aveau toţi mutra unor oameni cărora li se smulge o bucată de carne din trup. Genovezii, în jurul lui Salimbene şi al lui Zaccaria, se sfătuiau. Îi ştiau toţi că sînt aprigi în daraverile băneşti. Se zicea despre dînşii : „Cînd un genovez se uită la punga ta, ea s-a şi golit". Totuşi, nu se dădură în lături, iar unii din ei murmurau : „Dacă izbuteşte să ne scoată dintr-asta, el este cel care îi va urma într-o zi lui Boccanegra în fruntea noastră".

[1] Da... e bine... să facem aşa (în lb. ital.).

Tolomei se apropie de fraţii Bardi, care vorbeau cu Boccaccio în şoaptă :

— Cît, Bardi ?

Cel mai vîrstnic dintre Bardi surîse :

— Cît tine, Tolomei.

Ochiul stîng al bancherului din Sienna se deschise :

— Dacă-i aşa, voi da de două ori cît gîndeai tu.

— Paguba ar fi cu mult mai mare dacă am pierde tot, zise Bardi, înălţînd din umeri. *Non è vero* [1], Boccaccio ?

Acesta dădu din cap că aşa e. Dar se ridică şi îl luă deoparte pe Guccio. Întîlnirea lor pe drumul Londrei statornicise între dînşii un fel de prietenie.

— Unchiul tău are într-adevăr mijlocul de a-i suci gîtul lui Enguerrand ?

Guccio îşi luă aerul său cel mai serios ca să răspundă :

— *Caro Boccaccio* [2], eu nu l-am auzit niciodată pe unchiu-meu zicînd că face un lucru pe care să nu-l poată face.

Cînd lombarzii isprăviră de vorbit, vecernia se sfîrşise la toate bisericile, şi noaptea se lăsase asupra Parisului. Cei treizeci de zarafi părăsiră palatul Tolomei, ieşind prin portiţa care dădea spre schitul Saint-Merri. Înconjuraţi de slugile lor cu facle în mînă, ei alcătuiau, în întunericul brăzdat de flăcări roşii, un alai straniu al averilor ameninţate, alaiul celor osîndiţi să-şi apere bogăţiile.

În odaia sa de lucru, singur cu Guccio, Tolomei făcea socoteala banilor făgăduiţi, aşa cum un cap de oaste îşi numără pîlcurile. Cînd isprăvi de socotit, zîmbi. Cu ochiul jumătate închis şi cu mîinile împreunate pe şale, privind la focul în care buştenii se mistuiau prefăcîndu-se în cenuşă, Tolomei murmură :

— N-ai învins încă, domnule de Marigny.

Apoi, către Guccio :

— Dacă izbutim, vom cere noi privilegii în Flandra.

Căci, aşa cum se găsea în pragul nenorocirii, Tolomei gîndea totuşi fără voie să tragă foloase de pe urma spaimei şi primejdiei prin care trecea. Împingîndu-şi burta înainte, se apropie de o ladă de fier, o deschise şi scoase din ea un calîf de piele.

— Chitanţa iscălită de arhiepiscop, zise el. Cu ura ce i-o poartă monseniorul de Valois, şi cu ceea ce se povesteşte pe seama celor doi Marigny, şi cu zvonul că Enguerrand ar fi

[1] Nu-i aşa ? (în lb. ital.).

[2] Dragă Boccaccio (în lb. ital.).

luat mită de la flamanzi, e de ajuns ca să-i ducă la spînzurătoare și pe unul și pe celălalt... Vei lua acum calul cel mai bun și vei pleca de îndată la Neauphle, unde ai să pui pergamentul acesta la loc sigur...

Îl privi pe Guccio drept în ochi și urmă, apăsînd pe fiecare cuvînt :

— Dacă mi s-ar întîmpla vreo nenorocire, *Guccio mio*, pergamentul acesta îl vei înmîna ducelui d'Artois. El va ști, fără îndoială, să-l folosească așa cum se cuvine... Fii cu ochii-n patru, prăvălia din Neauphle n-are să fie nici ea cruțată de năvala arcașilor...

În fața primejdiei spre care pornea, Guccio își aminti deodată de Cressay, de frumoasa Maria și de sărutul din marginea lanului de secară.

— Unchiule, unchiule, izbucni el, iată la ce mă gîndii. Voi face întocmai cum dorești. Dar nu mă voi duce la Neauphle, ci la Cressay, ai cărui stăpîni ne sînt îndatorați. Le-am făcut, nu demult, un bine, iar polița ce-o avem e un mijloc destul de convingător. Afară de asta, îmi închipui că fata, dacă lucrurile nu s-au schimbat, n-are să se dea în lături cînd i-oi cere să mă ajute.

— E bine gîndit, zise Tolomei cu căldură. Te-ai copt, flăcăule ! La un bancher și inima bună trebuie să slujească la ceva... Fă, așadar, precum zici. Fiindcă ai însă nevoie de oamenii aceia, trebuie să le aduci daruri. Ia deci pentru femeile de acolo cîțiva coți din stofa brodată cu fir de aur și din dantela pe care am primit-o ieri de la Bruges. Sînt și doi băieți, parcă așa îmi spuseși ?

— Da, zise Guccio, doi băieți care îndrăgesc vînătoarea, și nimic altceva.

— Minunat ! Atunci să iei cu tine cei doi șoimi pe care i-am adus pentru contele d'Artois. Așteaptă el pînă-i voi aduce alții... *A proposito* [1]...

Tolomei începu să rîdă încetișor, dar se opri : un gînd îi fulgerase prin minte.

Se aplecă din nou peste lada de fier și scoase de acolo alt pergament.

— Iată socoteala banilor pe care ni-i datorează monseniorul d'Artois, urmă el. Nu va refuza să te ajute, dacă are să fie nevoie de asta. Mai sigur sînt însă de sprijinul său, dacă i te vei înfățișa cu jalba într-o mînă și socoteala datoriilor în cealaltă... Uite și polița asta a regelui Eduard... Nu

[1] Apropo (în lb. ital.).

ştiu, nepoate, dacă ai să te îmbogăţeşti cu toate aceste înscrisuri, dar ştiu că vei putea face cu ele destul rău ! Haide, nu mai pierde vremea ! Du-te de-ţi înşeuează calul.

Îşi puse o mînă pe umărul tînărului şi sfîrşi ce avea de spus :

— Soarta societăţilor noastre e în mîinile tale, Guccio, să nu uiţi asta. Înarmează-te şi ia doi oameni cu tine. Ia de asemenea săculeţul ăsta de o mie de livre. E o armă care face cît zece săbii.

Guccio îşi îmbrăţişă unchiul cu o emoţie pe care n-o simţise niciodată pînă atunci. Nu mai era vorba de data aceasta să intre în pielea unui personaj imaginar şi nici să-şi născocească rolul conspiratorului hăituit ; acum rolul venea singur. Bărbat e acela care ştie să înfrunte primejdii, şi Guccio era pe cale să devină bărbat în toată firea.

Nici nu se împlinise un ceas, şi doi slujitori îl însoţeau mergînd la trap alături de el, către bariera Saint-Honoré.

Atunci, jupîn Spinello Tolomei îşi puse mantaua-i îmblănită, căci octombrie era friguros, apoi chemă doi servitori înarmaţi cu facle şi hangere şi, înconjurat astfel, porni spre palatul lui Enguerrand de Marigny pentru a da marea bătălie.

— Spune-i monseniorului Enguerrand că bancherul Tolomei vrea să-l vadă neîntîrziat, îi zise uşierului.

Tolomei aşteptă o clipă mai lungă într-o anticameră somptuoasă ; ducea trai regesc locţiitorul.

— Vino, jupîne, îi spuse un secretar, deschizîndu-i o uşă.

Tolomei străbătu trei încăperi mari şi se pomeni în faţa lui Enguerrand de Marigny, care, singur în cabinetul său, îşi sfîrşea cina, fără a se opri din lucru.

— Iată o vizită neprevăzută, zise Marigny cu răceală, făcîndu-i semn bancherului să se aşeze. Ce te aduce ?

Tolomei înclină uşor capul, se aşeză şi răspunse cu glas liniştit :

— O problemă de stat, monseniore. Umblă zvon de cîteva zile în privinţa unei anumite măsuri pe care sfatul regelui ar fi pregătit-o, măsură care atinge negoţul meu şi, trebuie s-o spun, îmi căşunează mari pagube. Oamenii nu mai au încredere, muşteriii se răresc, furnizorii cer să fie plătiţi, iar cît despre cei care au cu noi alte daraveri... datorii bunăoară... aceştia amînă într-una scadenţele. Dintr-asta ni se trag mari necazuri.

— Care nu sînt nicidecum o problemă de stat, răspunse Marigny.

— Rămîne de văzut, zise Tolomei, rămîne de văzut. Dacă n-ar fi vorba decît de mine, aș dormi liniștit. Dar e un lucru care-i atinge pe mulți, aici și aiurea. Pretutindeni oamenii își arată îngrijorarea, în prăvăliile mele...

Marigny își frecă bărbia lată și noduroasă.

— Dumneata ești un om cu judecată, jupîne Tolomei, îl întrerupse el pe bancher, și nu trebuie să dai crezare acestor zvonuri. Ai cuvîntul meu că ele nu sînt adevărate, adăugă îndată, privind netulburat pe unul din oamenii cărora le pregătea pieirea.

— Desigur, desigur, cuvîntul domniei-voastre... Dar, pe cît știu, războiul a costat țara mult bănet, vorbi Tolomei. Ajutoarele făgăduite nu-s vărsate așa de repede pe cît ar fi fost de dorit, iar vistieria s-ar putea să aibă nevoie de aur sunător. De aceea, am plănuit și noi la rîndul nostru...

— Ce anume? Negustoria voastră, ți-o repet, nu mă privește...

Tolomei ridică mîna ca pentru a zice: „Răbdare, domnule locțiitor, nu știi unde vreau să ajung...", și își sfîrși vorba începută:

— Dorim să facem o mare sforțare pentru a veni în ajutorul multiubitului nostru rege. Sîntem în măsură de a oferi vistieriei un împrumut însemnat, la care și-ar da partea lor toate băncile lombarde, mulțumindu-ne cu o dobîndă foarte mică. Mă aflu aici ca să vă înștiințez despre aceasta.

Tolomei se aplecă spre focul din vatră și murmură o cifră atît de mare, încît Marigny avu o tresărire. Dar numaidecît îi trecu prin minte: „Dacă ei sînt gata să se lipsească de o asemenea sumă, înseamnă că le putem lua de douăzeci de ori pe atîta".

Pentru că citea mult și lucra adeseori pînă tîrziu noaptea, Marigny avea ochii obosiți și pleoapele roșii.

— Bun gînd ați avut și vrednic de laudă e ceea ce ați plănuit, iar eu vă sînt recunoscător, zise el după o clipă de tăcere. Trebuie, totuși, să vă arăt mirarea mea... Mi-a ajuns la ureche, jupîne, că unele din societățile voastre au scos mult aur din țară, trimițîndu-l în Italia... Aurul acesta nu poate fi în același timp și aici și acolo...

Tolomei își închise de-a binelea ochiul stîng.

— Domnia-voastră sînteți un om cu judecată, monseniore, și nu trebuie să dați crezare acestor zvonuri. Aveți cuvîntul meu că nu-i nimic adevărat în ele, rosti bancherul apăsînd

batjocoritor pe ultimele cuvinte. Propunerea mea nu-i oare o dovadă că sîntem de bună-credinţă ?

— Aveţi noroc, răspunse cu răceală locţiitorul, că iau drept bune spusele dumitale. Dacă ar fi altfel, regele n-ar putea îngădui asemenea ştirbire a avutului Franţei şi s-ar vedea nevoit să-i pună capăt...

Tolomei nici nu clipi. Fuga aurului lombard începuse din pricina ameninţării că lombarzii vor fi jecmăniţi, şi tocmai această fugă a capitalurilor urma să-i slujească lui Marigny pentru a da o îndreptăţire măsurii plănuite. Era un cerc vicios.

— Ne-am spus, aşa cred, tot ce trebuia, jupîne Tolomei, vorbi iar Marigny.

— Firește, monseniore, răspunse bancherul, ridicîndu-se. Dar nu uitaţi propunerea noastră... dacă împrejurările o vor face folositoare.

Apoi, luînd-o spre uşă, rosti deodată, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva :

— Mi se spune că fratele domniei-voastre, monseniorul arhiepiscop, se află de cîteva zile în Paris...

— E adevărat.

Tolomei clătină din cap, gînditor.

— Nu cutez a supăra o atît de înaltă faţă bisericească, zise el, chiar dacă îmi datorează ceva. Aş fi însă fericit să ştie că-i stau la dispoziţie începînd de astăzi, dacă binevoieşte, la orice oră. Înştiinţarea mea are să-l intereseze.

— Ce ai să-i spui ?

— Monseniore, zîmbi Tolomei, cea dintîi virtute a unui bancher e să ştie să tacă.

Apoi, pe cînd se pregătea să iasă, mai spuse o dată, cu mare răceală în glas :

— Începînd de astăzi, dacă binevoieşte.

VI

TOLOMEI CÎŞTIGĂ

În noaptea aceea Tolomei nu închise ochii, ca să zicem aşa, de loc. Se întreba dacă-i va mai rămîne vreme să întrebuinţeze, împotriva lui Marigny, mijlocul de constrîngere pe care-l avea.

Ar fi de ajuns semnătura lui Filip cel Frumos în josul unui pergament pe care i l-ar înfățișa Enguerrand de Marigny, și s-a zis cu lombarzii. Enguerrand nu va da oare zor să isprăvească cu ei mai repede ? „L-o fi prevenit pe frate-său ?" se întreba Tolomei. „Și arhiepiscopul i-o fi mărturisit oare ce armă a lăsat în mîinile mele ? Nu va obține încă în noaptea asta iscălitura regelui, ca să mi-o ia înainte ? Sau nu cumva cei doi frați se vor înțelege pentru a mă omorî ?"

Răsucindu-se în așternut, muncit de nesomn, Tolomei se gîndea cu amărăciune la această a doua patrie pe care socotea că o slujise atît de bine cu munca și banii lui. Pentru că strînsese avere în Franța, ținea la ea mai mult decît la Toscana, în care se născuse. Și iubea cu adevărat Franța, în felul său. Să nu mai simtă sub tălpi caldarîmul străzii lombarzilor, să nu mai audă clopotul mare de la Notre-Dame, să nu se mai ducă la sfatul fruntașilor orașului, să nu mai respire mirosul Senei, al primăverii, gîndul la toate aceste renunțări îi sfîșia inima. Fără să bage de seamă, devenise un adevărat parizian, unul dintre parizienii aceia născuți foarte departe de Franța și care nu mai vor să știe de alt oraș. „Să mă duc s-o iau de la capăt aiurea, la vîrsta mea... și asta, dacă mi-or lăsa viața ca s-o iau de la capăt !"

Nu adormi decît în zori și fu deșteptat aproape numaidecît de un tropăit de pași în curte și de lovituri de ciocan în poartă. Tolomei gîndi că veneau să-l aresteze și își aruncă în grabă hainele pe dînsul. Un servitor înfricoșat se ivi în ușă :

— Monseniorul episcop vrea să vă vorbească de îndată.

Se auzea, venind de jos, un zgomot învălmășit de tropăituri și clinchetul sulițelor pe lespezile cu care erau pardosite încăperile de dedesubt.

— Ce-i tămbălăul ăsta ? întrebă Tolomei. Arhiepiscopul nu e singur ?

— Are șase oșteni ai gărzii sale cu dînsul, signor, lămuri servitorul.

Tolomei se bosumflă ; privirea i se înăspri.

— Deschide obloanele la odaia mea de lucru, porunci el.

Monseniorul Jean de Marigny o și pornise în sus, urcînd treptele. Tolomei îl așteptă în capul scării. Subțirel, cu crucea de aur bălăbănindu-i-se la piept, arhiepiscopul îl luă la rost pe bancher de cum dădu cu ochii de el :

— Ia ascultă, jupîne ! Ce înseamnă vorba ciudată pe care mi-ai trimis-o azi-noapte prin frate-meu ?

Tolomei își ridică mîinile grase cu degete ascuțite, într-un gest liniștitor :

— Nimic, monseniore, care să vă tulbure, nici care să merite osteneala de a veni pînă aici. M-aș fi dus eu, dacă mă pofteați, la palatul episcopal... Sînteți așa de bun să intrați la mine ? Vom fi mai la largul nostru aici spre a vorbi de afacerile noastre.

Cei doi bărbați pătrunseră în odaia unde bancherul lucra de obicei. Servitorul dădea tocmai deoparte obloanele dinlăuntru, împodobite cu zugrăveli. După aceea, aruncă niște surcele peste jeraticul care mai mocnea în vatră și, într-o clipă, focul se încinse duduind. Tolomei făcu semn servitorului să iasă.

— Ați venit înconjurat de soldați, monseniore, vorbi el. Era oare nevoie ? N-aveți încredere în mine ? Gîndiți că vă pîndește vreo primejdie aici ? M-ați deprins, trebuie s-o spun, cu altfel de apucături...

Glasul încerca să fie binevoitor, dar, semn de neliniște, rostirea toscană i se simțea mai tare ca de obicei.

Jean de Marigny se așeză în fața vetrei, întinzîndu-și mîna înelată spre foc.

„Omul acesta nu e sigur de el și nu știe cum să mă ia, își spuse Tolomei. Sosește aici cu tărăboi mare de oșteni înarmați, de parcă ar veni să sfărîme totul, și acum stă de-și privește unghiile."

— Graba dumitale de a mă înștiința că vrei să-mi vorbești mi-a dat de gîndit, zise într-un tîrziu arhiepiscopul. Eram hotărît să vin să te văd, însă aș fi vrut să aleg eu cînd anume.

— Dar sfinția-voastră ați ales, monseniore, sfinția-voastră ați ales... Ceea ce am spus seniorului Enguerrand nu era decît o vorbă de politețe... Vă rog să credeți...

Arhiepiscopul aruncă o privire spre Tolomei. Bancherul părea cum nu se poate mai liniștit și ațintea asupra lui singurul său ochi deschis.

— Ce-i drept, jupîne Tolomei, am a-ți cere ceva... zise el.

— Sînt întotdeauna gata să împlinesc dorințele sfinției-voastre, răspunse Tolomei cu glas moale.

— Lucrurile... acelea pe care ți le-am... încredințat... începu Marigny.

— ...lucruri de mare preț, și care erau luate din averea templului, preciză Tolomei, fără a schimba tonul.

— Vîndutu-le-ai ?

— Nu știu, monseniore, nu știu. Eu le-am trimis peste granită, așa cum ne-am înțeles, căci nu puteam să le vînd

aici... Îmi închipui că o parte din ele a găsit cumpărători. Voi fi înştiinţat despre aceasta pe la sfîrşitul anului.

Burduhănos şi voinic, Tolomei îşi încrucişase mîinile pe pîntec şi clătina din cap cu un aer plin de bunăvoinţă.

— Şi chitanţa aceea pe care ţi-am iscălit-o ? întrebă Jean de Marigny. Mai ai nevoie de ea ?

Îşi ascundea teama, dar o făcea cu stîngăcie.

— Nu cumva vă este frig, monseniore ? V-aţi făcut tare alb la faţă, zise Tolomei, aplecîndu-se pentru a vîrî o buturugă în foc.

Apoi, ca şi cum ar fi uitat întrebarea pusă de arhiepiscop, urmă :

— Ce părere aveţi, monseniore, despre măsura pe care sfatul regelui a dezbătut-o în mai multe rînduri săptămîna asta ? Este oare cu putinţă să fim jefuiţi de averile noastre, să fim aduşi în sapă de lemn şi împinşi la surghiun, la moarte ?

— N-am nici o părere, spuse arhiepiscopul. Acestea-s treburi de-ale statului.

Tolomei scutură din cap.

— I-am înfăţişat ieri monseniorului frate al sfinţiei-voastre o propunere a cărei însemnătate mi-e teamă că nu a văzut-o. Păcat. Cîrmuirea pune la cale, zic unii, să ne despoaie pentru nevoile statului. Noi însă, monseniore, sîntem gata să venim în ajutorul statului cu un foarte mare împrumut, iar fratele sfinţiei-voastre tace, de parcă n-ar fi auzit. Nu v-a pomenit nimic despre asta ? Păcat, mare păcat, zău aşa !

Jean de Marigny se ridică.

— Nu am a discuta, jupîne, hotărîrile regelui, zise el cu asprime.

— Nu este încă o hotărîre a regelui, i-o întoarse Tolomei. N-aţi putea oare să-i amintiţi locţiitorului că lombarzii, încolţiţi să-şi dea viaţa, care e a regelui, credeţi-mă, şi aurul lor, care e de asemeni al regelui, ar dori, dacă se poate, să-şi păstreze viaţa ? Ei îşi dau aurul de bunăvoie, pe cînd cîrmuirea vrea să li-l ia cu japca. De ce să nu fie ascultaţi ?

Se făcu o tăcere. Încremenit, Jean de Marigny părea să privească undeva, dincolo de pereţi.

— Ce vrei să faci cu pergamentul pe care ţi l-am iscălit ? întrebă el.

Tolomei îşi trecu vîrful limbii peste buze.

— Sfinţia-voastră ce-aţi face cu el, în locul meu ? Închipuiţi-vă o clipă... nu-i decît o stranie închipuire, firească... dar închipuiţi-vă că sînteţi ameninţat de o năpastă şi că aveţi în

mînă... ceva... un talisman, asta e, un talisman ! care poate să vă ajute să înlăturați această năpastă...

Se apropie de o fereastră, căci auzise zgomot în curte. Veneau hamali, cărînd în spinare lăzi și baloturi de postav. Tolomei socoti în gînd prețul mărfurilor care îi sosiseră în ziua aceea și oftă.

— Da... un talisman împotriva nenorocirii, murmură el.

— Doar nu vrei să spui că această chitanță...

— Ba da, monseniore, vreau să spun și-o și spun, rosti aspru Tolomei. Această chitanță dovedește că v-ați însușit averi ale templierilor, aflate sub sechestru regal. Ea dovedește că ați prădat, că l-ați prădat pe rege.

Îl privea pe arhiepiscop drept în ochi. „Acuma, gîndi el, am făcut-o. Să vedem care din noi se va da bătut."

— Vei avea de dat socoteală ca unul ce m-ai ajutat la aceasta ! zise Jean de Marigny.

— Atunci, ne vom legăna împreună în ștreang la Montfaucon, ca doi tîlhari, îi răspunse Tolomei cu răceală. Dar nu mă voi legăna singur...

— Ești un ticălos fără pereche ! strigă Jean de Marigny.

Tolomei înălță din umeri.

— Nu-s arhiepiscop, monseniore, și nu eu am șterpelit raclele de aur în care templierii înfățișau trupul Mîntuitorului. Nu-s decît un negustor, și în clipa asta facem un tîrg, fie că vă place ori nu. Iată singurul adevăr din toate spusele noastre. Să nu-i despoaie pe lombarzi, și atunci nu vor ieși la iveală matrapazlîcurile sfinției-voastre. Dar dacă eu cad, monseniore, cădeți cu mine odată. Și cădeți de mai sus. Iar pe locțiitorul regelui, căruia prea îi merg toate din plin ca să n-aibă vrăjmași, îl veți tîrî după sfinția-voastră...

Jean de Marigny apucă brațul bancherului.

— Dă-mi chitanța, scrîșni el.

Tolomei îl privi pe arhiepiscop. Buzele îi erau albe ; bărbia, mîinile, trupul tot îi tremura.

Tolomei se desprinse binișor din degetele care-l strîngeau.

— Nu, zise el.

— Îți înapoiez cele două mii de livre pe care mi le-ai dat, vorbi arhiepiscopul, și vei păstra toți banii din vînzarea lucrurilor.

— Nu.

— Cinci mii.

— Nu.

— Zece mii ! Zece mii de livre pentru chitanța aceea !

Tolomei surîse.

— Şi de unde le veţi lua ? Vă ştiu averea mai bine ca sfinţia-voastră ! Ar trebui ca tot eu să vi le împrumut !

— Zece mii de livre ! mai spuse o dată Jean de Marigny strîngînd pumnii. Am să-i găsesc. Frate-meu mă va ajuta.

— Monseniore, sînt gata să dau vistieriei, numai partea mea, şaptesprezece mii de livre !

Arhiepiscopul pricepu că trebuia să schimbe tactica.

— Şi dacă obţin de la frate-meu ca dumneata să fii cruţat de măsura care se va lua ? Să fii lăsat să-ţi iei toată averea şi să reîncepi negoţul într-altă parte...

Tolomei chibzui o clipă. I se dădea prilejul să scape singur. Împotriva acestei făgăduieli, să-şi mai încerce oare norocul pentru a-i izbăvi pe ceilalţi ?

— Nu, monseniore, răspunse el. Voi urma şi eu soarta tuturor. Nu vreau să reîncep viaţa într-altă parte şi nu văd pentru ce aş face-o. Eu sînt de-aici, acuma, din Franţa, tot atîta ca şi sfinţia-voastră. Sînt burghez de-al regelui. Vreau să rămîn la Paris, în casa asta pe care eu mi-am ridicat-o. Aici mi-am petrecut treizeci şi doi de ani din viaţă, monseniore, şi, dac-o vrea Dumnezeu, tot aici îmi voi sfîrşi zilele...

Tonul său şi hotărîrea pe care o arăta nu erau lipsite de măreţie.

— De altminteri, adăugă, să fi vrut să vă înapoiez chitanţa aceea, şi n-aş putea s-o fac ; nu mai e aici.

— Minţi ! se răsti arhiepiscopul.

— Se află la Sienna, monseniore, la vărul meu Tolomei, care mi-e tovarăş în multe afaceri.

Jean de Marigny nu răspunse. Se duse cu paşi iuţi la uşă şi strigă :

— Souillard ! Chauvelot !

Bancherul îşi zise : „Acum ţin'te bine, Tolomei !"

Doi vlăjgani înalţi de şase picioare se iviră în uşă, cu suliţele în mînă.

— Păziţi-l pe omul acesta. Să nu se mişte din loc ! porunci arhiepiscopul. Şi închideţi uşa... Tolomei, dumneata mă sileşti la asta şi ai să te căieşti ! Voi scotoci peste tot pînă am să dau de hîrtia aceea ! Nu plec de-aici fără ea !

— N-am să mă căiesc de nimic, monseniore, iar sfinţia-voastră n-are să găsească nimic, spuse Tolomei. Veţi pleca aşa cum aţi venit, fie că mă lăsaţi aici mort sau viu. Dar dacă din întîmplare aş muri, aflaţi că aceasta nu v-ar aduce nici un cîştig, căci vărul meu din Sienna ştie ce are de făcut. Dacă mi

se întîmplă să dau ortul popii prea curînd, are el grijă ca această chitanță să ajungă sub ochii regelui Filip.

În trupul său gros inima bătea să se spargă și o sudoare rece îi curgea pe șale, dar, adunîndu-și toate puterile, proptit într-un perete nevăzut, se silea să rămînă neclintit.

Arhiepiscopul scotocea prin lăzile de fier, întoarse cu dosu-n sus sertarele mescioarelor, împrăștiind pe jos vrafurile de hîrtii și sulurile de pergament. În răstimpuri trăgea cu coada ochiului la bancher ca să-și dea seama dacă izbutise cu acest tertip să bage frica-n el. Trecu apoi în odaia lui Tolomei, și toscanul îl auzi dînd iama prin dulapurile de haine.

„Bine că Nogaret e mort, gîndea Tolomei. Se pricepea mai bine în treburi de-astea și ar fi găsit el ac de cojocul meu."

Arhiepiscopul se arătă iar.

— Duceți-vă, spuse el celor doi oșteni ai săi.

Era învins. Tolomei nu se lăsase doborît de frică. Trebuia să cadă la învoială cu el.

— Ei, ce zici ? întrebă Marigny.

— Ce să zic, monseniore, răspunse Tolomei, cu glas liniștit, n-am de adăugat nimic la ceea ce v-am spus adineauri. Toată harababura asta n-avea nici un rost. Vorbiți-i locțiitorului și zoriți-l să primească propunerea ce i-am făcut, atît cît mai e vreme. De nu...

Fără să-și spună gîndul pînă la capăt, bancherul se duse la ușă și o deschise. Jean de Marigny ieși, fără o vorbă.

Scena care, în aceeași zi, îl aduse pe arhiepiscop să se înfrunte cu frate-său, fu cumplită. Puși deodată față-n față, în goliciunea firii lor adevărate, frații Marigny, care pînă atunci călcaseră într-un pas amîndoi, se sfîșiau aprig.

Locțiitorul regelui îl copleși pe frățîne-său mai mic, aruncîndu-i în obraz toate dojenile și tot disprețul, iar acesta se apără cum putu, ca un mișel ce era.

— Tu ai mutră să mă judeci pe mine ? ! strigă el. De unde ți se trage bogăția ? De la care evrei jupuiți ? De la care templieri arși pe rug ? N-am făcut decît ce făceai și tu. Te-am ajutat destul în uneltirile tale, ajută-mă la rîndul tău.

— Să fi știut cine erai, nu te făceam arhiepiscop, zise Enguerrand.

— N-ai fi găsit altul afară de mine ca să-i osîndească pe templieri, o știi prea bine.

Da, locțiitorul știa că cei care stau la cîrma statelor sînt siliți la tot soiul de cîrdășii josnice. Dar se simțea deodată strivit văzînd urmările chiar în familia lui. Un om care primește

să-şi vîndă conştiinţa pentru o mitră episcopală poate tot aşa de bine să fure, să trădeze... Şi omul acesta era fratele său...

Enguerrand de Marigny apucă vraful de hîrtii în care se afla pregătită legea împotriva lombarzilor şi, cu un gest de furie, îl zvîrli în foc.

— Atîta trudă de pomană, zise el, atîta trudă !

VII

TAINELE LUI GUCCIO

Scăldat în lumina primăverii, cu frunzele străvezii ale copacilor săi şi cu clipocitul argintiu al rîului Mauldre, Cressay rămăsese în amintirea lui Guccio ca o arătare minunată. Dar, în dimineaţa aceea de octombrie, cînd ajunse pe colinele de la Cressay, tînărul toscan, care întorcea mereu capul pentru a se încredinţa că arcaşii nu-s pe urmele lui, se întrebă o clipă dacă nu cumva se înşelase. Toamna părea să fi micşorat conacul, îndesîndu-l în pămînt. „Să fi fost oare turnuleţele aşa de joase cum par acum ?" îşi zicea Guccio. „E de ajuns oare să treacă o jumătate de an pentru ca în mintea noastră totul să se schimbe pînă într-atîta ?" Ograda desfundată de ploi ajunsese o băltoacă noroioasă, în care caii se împotmoleau pînă peste chişiţă. „Aici barem nu e primejdie să vină cineva după mine." gîndi Guccio. Aruncă hăţul argatului şchiop care-i ieşi înainte, poruncindu-i :

— Să-mi ţesălaţi caii şi să le daţi fîn !

Uşa conacului se deschise, şi în prag apăru Maria de Cressay.

— Domnul Guccio ! exclamă ea.

De uluită ce era se făcu albă la faţă şi trebui să se sprijine de pervaz.

„Frumoasă mai e, îşi zise Guccio, şi n-a încetat să mă iubească." Într-o clipă, crăpăturile zidurilor se şterseră şi turnurile conacului se făcură din nou pentru Guccio tot aşa de înalte ca în amintirea lui.

Dar Maria se şi pornise să strige prin uşa deschisă :

— Mamă ! S-a întors domnul Guccio !

Cucoana Eliabel făcu oaspelui o primire straşnică, sărutîndu-l pe obraji şi strîngîndu-l la pieptu-i zdravăn. Chipul tînărului tulburase adeseori nopţile ei de vădană. Îl prinse de mînă

şi-l duse astfel, să-l aşeze într-un jilţ, apoi porunci să i se aducă vin şi plăcinte.

Guccio se arătă încîntat de această primire şi explică, aşa cum chibzuise dimineaţa, că venea la Neauphle pentru a pune rînduială în treburile zărăfiei lor care era prost gospodărită. Slujbaşii nu izbuteau să încaseze la timp datoriile... Auzind aceasta, cucoana Eliabel se nelinişti.

— Ne-aţi păsuit un an întreg, zise ea, dar iarna vine după o recoltă destul de păcătoasă şi nu putem încă...

Guccio răspunse într-o doară, lăsînd să se înţeleagă însă că stăpînilor de la Cressay, fiind prietenii săi, nu va îngădui să li se facă neplăceri. Cucoana Eliabel îl pofti pe Guccio să rămînă la conac. Nicăieri în oraş, stărui dînsa, n-are să se simtă mai la largul său şi n-are să aibă mai plăcută societate. Guccio se învoi şi ceru să i se aducă bagajele.

— Am acolo, spuse el, nişte stofe care vă vor plăcea, aşa sper, şi nişte dantele... Cît despre Pierre şi Jean, lor le-am adus doi şoimi bine dresaţi, care îi vor ajuta, dacă se poate, să vîneze mai cu spor.

Stofele, dantelele, şoimii îi minunară pe toţi ai casei, şi darurile acestea fură primite cu strigăte de bucurie. Pierre şi Jean, întorşi de la vînătoarea de toate zilele, cu mirosul acela de pămînt şi de sînge ce se lipise parcă de pielea lor, ca o haină, nu-l mai slăbiră pe Guccio cu întrebările. Prietenul acesta ivit ca prin minune, tocmai cînd ei se pregăteau de lungile şi urîcioasele luni ale iernii, li se păru încă şi mai vrednic de dragostea lor ca la întîia lui trecere pe-acolo. S-ar fi zis că se cunoşteau de cînd lumea.

— Dar cunoştinţa noastră, ispravnicul Portefruit, ce s-a făcut ? întrebă Guccio.

— Fură cît poate, ca şi pînă acum, nu însă de la noi, slavă Domnului... şi mulţumită dumitale.

Maria luneca prin odaie, îndoindu-şi trupul ba ca să aţîţe focul din vatră, ba ca să aştearnă paie proaspete pe crivatul cu polog. Nu vorbea, dar nu-şi lua ochii de la Guccio. Acesta, nimerindu-se pe înserate singur cu ea, o prinse uşurel de braţe şi o trase spre dînsul.

— Nu vezi nimic în ochii mei ca să-ţi amintească de fericire ? vorbi el, împrumutînd cuvintele acestea dintr-o poveste cu cavaleri pe care o citise de curînd.

— O, ba da, domnule ! răspunse Maria, cu glas tremurător, mărind ochii. N-am încetat să te văd mereu aici, oricît de

departe erai. N-am uitat nimic, şi nimic nu s-a schimbat în inima mea.

Guccio căuta să se dezvinovăţească pentru că nu mai trecuse de şase luni pe acolo şi nu dăduse nici un semn de viaţă. Spre mirarea lui, însă, departe de a-i face vreo vină dintr-asta, Maria îi mulţumi că se întorsese mai curînd de cum se aştepta.

— Ziceai că vei veni iar pe aici spre sfîrşitul anului ca să strîngi dobînzile, spuse ea. Nu trăgeam nădejde să te văd mai devreme. Şi chiar dacă nu veneai de fel, eu te-aş fi aşteptat toată viaţa.

Guccio plecase de la Cressay, ducînd cu el amintirea unei fete frumoase şi supuse şi regretul unei aventuri neîmplinite la care, ce-i drept se gîndise puţin în toate lunile acestea. Regăsea acum o făptură minunată, orbită de dragoste, şi care crescuse asemenea unei plante, din primăvară pînă-n toamnă. „Mare noroc am ! îşi zicea. S-ar fi putut să mă uite şi să se mărite..."

Aşa cum se întîmplă adeseori cu bărbaţii fluşturatici din fire, flăcăul acesta, oricît de încrezut şi plin de el, era destul de modest în dragoste, pentru că şi-i închipuia pe ceilalţi la fel cu dînsul. Nici prin minte nu-i trecuse că putea să inspire, fără să-şi dea mare osteneală, un sentiment atît de puternic şi atît de rar.

— Maria, spuse el punînd în glas o căldură cu totul nouă, pentru a nu lăsa să se vadă minciuna cea mai obişnuită care iese din gura bărbaţilor, şi eu te-am avut mereu înaintea ochilor şi nimic nu m-a putut despărţi de tine.

Stăteau faţă în faţă, la fel de fîstîciţi, la fel de tulburaţi de propriile lor cuvinte şi gesturi.

— Lanul de secară... murmură Guccio.

Şi îşi apropie buzele de ale Mariei, care se întredeschiseră ca o rodie coaptă.

— Maria, vorbi el, socotind că această clipă era într-adevăr potrivită pentru a-i cere sprijinul de care avea nevoie, pe mine nu m-au adus aici nici treburile tarabei noastre, nici vreo poliţă neplătită la timp. Ţie însă nu vreau şi nu pot să-ţi ascund nimic. Ar fi să jignesc dragostea ce-o am pentru tine. Taina pe care ţi-o voi dezvălui acum e o nouă legătură între noi, şi-i o taină de mare însemnătate, căci de ea atîrnă viaţa multor oameni şi a mea de asemeni... Unchiul meu şi cîţiva prieteni de vază ai săi m-au însărcinat să ascund în loc sigur nişte documente care privesc statul, iar lor le ajută să scape de o mare primejdie. Chiar în clipa cînd îţi vorbesc, arcaşii

sînt fără îndoială pe urmele mele, adăugă Guccio, care, din obișnuință, începea iar să-și cam dea aere. Aveam douăzeci de locuri unde să-mi găsesc adăpost, dar eu la tine am venit, Maria. Viața mea de aci înainte depinde de tăcerea ta.

— Eu sînt aceea care depind de tine, stăpîne, zise Maria. Nu cred decît în Dumnezeu și în cel care, întîiul, m-a ținut în brațele sale. Viața mea a lui este.

Pătruns de propriile sale cuvinte, Guccio simțea pentru dînsa o pornire de recunoștință și de duioșie, o dată cu imboldul puternic al dorinței. Oricît de îngîmfat era, se mira singur cum de inspirase o atît de mare și trainică dragoste, gata să-i sară într-ajutor.

— Viața mea e a ta, mai spuse o dată Maria. Taina ta e a mea. Neștiut de nimeni va rămîne ceea ce vrei să rămînă neștiut, tăcerea mea va pecetlui ceea ce vrei să fie pecetluit, iar taina va muri o dată cu mine.

Îi veneau lacrimi în ochii de un albastru-întunecat. „Seamănă acum unei dimineți de primăvară cînd cade o ploaie cu soare", gîndi Guccio.

Apoi, întorcîndu-se la grija ce-l frămînta, spuse :

— Ceea ce trebuie să ascund se află într-o lădiță de plumb, nu mai mare ca mîinile mele lipite una de alta. Știi vreun loc aici ?

— În capelă, răspunse Maria după ce chibzui o clipă. Vom merge acolo mîine cînd s-o crăpa de zi. Frații mei pleacă la vînătoare înainte de revărsatul zorilor. Mama va ieși și ea ceva mai tîrziu, ducîndu-se în tîrg după cumpărături. Numai de n-ar voi să mă ia cu dînsa ! Dacă o fi așa, însă, am să spun că mă doare în gît.

Guccio mai apucă să-i șoptească „mulțumesc" ; se auzeau pe aproape pașii cucoanei Eliabel.

De data aceasta, deoarece Guccio urma să rămînă mai multă vreme la dînșii, îl găzduiră la catul de sus, într-o odaie mare și curată, dar friguroasă. Se culcă acolo, cu jungherul în șold și lădița de plumb, care conținea chitanța arhiepiscopului, sub căpătîi. Era hotărît să nu doarmă. Nu știa că în ceasul acela frații Marigny se și luaseră de păr, înghioldindu-se crîncen, și că legea pregătită împotriva lombarzilor se și prefăcuse în cenușă.

Luptînd să-și țină ochii deschiși, Guccio făcea socoteala femeilor cu care se culcase pînă atunci (nu împlinise încă 19 ani și încheie socoteala destul de repede), se gîndea la cele două tinere neveste de negustori pe care le ajuta în zilele

acelea să-şi încornoreze bărbaţii şi, punîndu-le alături de Maria, găsea că li-e sufletul cam de rînd şi trupul cu destule cusururi.

Nici nu simţi cînd îl fură somnul. Un nechezat îl trezi, făcîndu-l să sară în sus ; crezu că veneau să-l aresteze şi alergă la fereastră. Pierre şi Jean de Cressay, însoţiţi de doi ţărani, şi cu şoimii pe mînă, ieşeau tocmai din curte. Se auziră apoi uşi trîntite, şi o iapă sură destul de prăpădită îi fu adusă cucoanei Eliabel, care plecă la rîndul ei, urmată de argatul cel şchiop. Guccio îşi trase în picioare cizmele şi rămase să aştepte.

După cîteva clipe, auzind-o pe Maria chemîndu-l de jos, îşi ascunse lădiţa de plumb sub manta şi coborî scara.

Capela era o încăpere mică, boltită, chiar înlăuntrul conacului, înspre partea de răsărit, şi avea pereţii văruiţi.

Maria aprinse o lumînare de la candela care ardea în faţa unei statui de lemn a sfîntului Ioan Evanghelistul, cioplită cam din topor. În neamul Cressay, pe întîiul născut îl botezau întotdeauna cu numele acestui sfînt.

— Am dat de ascunzătoarea asta cînd eram mică, jucîndu-mă aici cu fraţii mei, povesti Maria. Vino.

Îl duse pe Guccio într-o parte a altarului.

— Aici, împinge lespedea, zise ea, aplecînd făclia pentru a lumina locul arătat.

Guccio apăsă cu mîinile, dar piatra nu se clinti.

— Nu, nu aşa.

Maria îi întinse făclia şi apăsă dînsa într-un anume fel care făcu piatra să se întoarcă parcă în loc, lăsînd să se vadă un scorb sub altar. La lumina flăcării, Guccio zări o tidvă omenească şi un pumn de oase.

— Cine e ? întrebă el.

Era superstiţios şi se grăbi să ducă mîna la spate, făcînd coarnele cu două degete.

— Nu ştiu, răspunse Maria, nimeni nu ştie.

Guccio aşeză lîngă craniul albicios cutia de plumb conţinînd petecul de pergament care putea duce la pieire pe cel mai de seamă ierarh al Franţei.

Lespedea fu pusă la loc şi nimeni n-ar fi putut spune că vreo mînă de om umblase pe-acolo.

— Taina noastră e acum pecetluită în faţa lui Dumnezeu.

Guccio o prinse în braţe şi voi s-o sărute.

— Nu, aici nu, se apără ea cu glas tremurînd de teamă, nu în capelă.

Se întoarseră în odaia cea mare, unde o slujnică sfîrșise tocmai de pus pe masă laptele și pîinea întîiului prînz al zilei. Guccio se opri în fața vetrei pînă ce Maria, văzînd-o pe slujnică ieșind, veni lîngă dînsul.

Atunci, mîinile lor se întîlniră ; Maria își lăsă capul pe umărul lui Guccio și rămase așa o vreme, lipită de el, descoperind pentru întîia oară, mai mult ghicindu-l, acest trup de bărbat, întîiul pe care îl ținuse în brațele sale și singurul pe care avea să-l țină vreodată.

— Te voi iubi întotdeauna, chiar dacă ar fi să nu mă mai iubești.

Apropiindu-se apoi de masă, turnă laptele în blide și frînse pîinea. Fiecare gest al ei exprima fericire. Guccio se gîndea la tidva albicioasă, întrezărită sub lespedea altarului...

Patru zile trecură. Guccio îi însoți pe cei doi frați la vînătoare, dovedindu-se destul de îndemînatic. Trecu de mai multe ori pe la prăvălia din Neauphle ca să dea un rost ședерii sale acolo. Într-un rînd îl întîlni pe ispravnicul Portefruit, care, recunoscîndu-l, îi făcu o temenea slugarnică. Plecăciunea asta risipi temerile lui Guccio. Dacă s-ar fi luat vreo măsură împotriva lombarzilor, jupînul Portefruit nu s-ar fi ostenit să fie așa de politicos. „Iar dacă el trebuie să vină într-o zi să mă aresteze, își zise Guccio, cele o mie de livre pe care le-am luat cu mine au să-mi prindă de minune ca să-l pot șpăgui."

Cucoana Eliabel, așa se părea, nu bănuia de fel ceea ce se petrecea între fiică-sa și tînărul toscan. Guccio se convinse de aceasta trăgînd cu urechea la ce vorbeau într-o seară cinstita cucoană și mezinul ei. Guccio era în odaia lui de la etaj. Doamna Eliabel și Pierre de Cressay stăteau de vorbă lîngă foc în sala cea mare de jos și glasurile lor ajungeau pînă la dînsul prin coșul căminului.

— Păcat că Guccio nu e de neam nobil, zicea Pierre. Ar fi un soț potrivit pentru soră-mea. E arătos, știe multe, și s-a căpătuit binișor... Mă întreb dacă n-ar trebui să ne gîndim la asta.

Cucoana Eliabel sări ca picată cu foc auzind ce-i dă prin minte :

— Niciodată ! strigă ea. Banii te-au zăpăcit, băiatule. Sîntem săraci acum, e adevărat, dar stirpa noastră ne îndreptățește la cea mai aleasă încuscrire și n-am să-mi dau eu fata unui june de neam prost care, pe deasupra, nici nu e măcar de la noi, din Franța. Nu zic, e nostim domnișorul, dar să n-aud că dă tîrcoale Mariei. L-aș pune îndată la locul lui... Un zaraf ! Fiică-mea

măritată cu un zaraf ! De altminteri, lui nici prin cap nu-i trece așa ceva, iar dacă vîrsta nu m-ar opri să mă laud, ți-aș mărturisi că flăcăul și-a pus ochii mai curînd pe mine decît pe soră-ta și că tocmai asta l-a făcut să se lipească de noi ca altoiul de un copac.

Guccio surîse de ceea ce i se năzărea cucoanei, dar se simți atins de disprețul cu care vorbise de neamul său prost și de îndeletnicirea sa. „Oamenii aceștia îți iau bani cu împrumut ca să aibă ce mînca, nu-ți plătesc ce-ți datorează și apoi se mai și uită la tine de parcă ai fi un șerb de-al lor, și nici măcar atîta. Și ce te-ai face, cucoană dragă, fără zaraf ? își vorbea Guccio, întărîtat la culme. N-ai decît, ia încearcă numai de-ți mărită fata cu vreun nobil de viță veche și ai să vezi dacă ea se învoiește."

Dar se simțea totodată destul de mîndru că izbutise să cucerească o domnișoară de neam mare, și chiar în seara aceea se hotărî s-o ia de soție, în ciuda tuturor piedicilor ce i s-ar pune, ba tocmai fiindcă i se puneau aceste piedici. În sprijinul hotărîrii sale afla tot felul de motive, unele mai temeinice ca altele, afară de singurul motiv adevărat : o iubea.

La prînzul următor o privea pe Maria, repetînd în sinea lui : „E a mea, e a mea !" Iar din chipul Mariei, toate, și frumoasele ei gene ridicate, și ochii cu luciri aurii, și buzele întredeschise, toate păreau să-i răspundă : „a ta sînt", ceea ce-l făcea pe Guccio să se întrebe : „dar cum de nu văd ceilalți ?"

A doua zi, găsi la Neauphle un răvaș prin care unchiul său îi dădea de știre că, deocamdată, primejdia trecuse și că urma să se întoarcă numaidecît acasă.

Tînărul se văzu deci nevoit să anunțe gazdele că treburi însemnate îl chemau îndărăt la Paris. Cucoana Eliabel și fiii săi primiră vestea cu mare părere de rău. Maria nu spuse nimic, văzîndu-și mai departe de ghergheful la care lucra. Dar, cînd rămase singură cu Guccio, își dădu pe față spaima. Se întîmplase o nenorocire ? Îl amenința pe Guccio vreo primejdie ?

El o liniști. Dimpotrivă, zicea, datorită lui, datorită ei, datorită acelor documente ascunse în capelă, oamenii care voiau să-i nimicească pe bancherii italieni fuseseră învinși.

La gîndul că Guccio are să plece, Maria izbucni în plîns.

— Mă părăsești, zise ea, e ca și cum aș muri.

— Mă voi întoarce de îndată ce-oi putea, o încredință Guccio, și, vorbind, îi acoperea fața de sărutări. Simțea în el o furie neașteptată împotriva împrejurărilor care se puneau de-a curmezișul dorințelor sale. Că toți bancherii lombarzi scăpaseră

de nenorocire, asta nu-l bucura de fel, ci dimpotrivă ! Ar fi voit să se mai afle în primejdie şi să aibă pentru ce rămîne la Cressay. Nu-şi ierta că nu ştiuse să folosească la timp prilejul, bucurîndu-se de acest trup minunat care i se lăsa în braţe fără să mai ştie de nimic, gata să i se dea. „Şovăiala asta nu-i vrednică de un bărbat", gîndi el.

— Mă voi întoarce, frumoasa mea Maria, repetă el, ţi-o jur, căci nu-i fiinţă în lume pe care s-o doresc mai mult.

Şi, de data aceasta, o spunea din inimă. Venise aici să caute un adăpost şi acum pleca ducînd o dragoste în suflet.

Deoarece unchiul nu pomenea în răvaşul său de chitanţa arhiepiscopului, Guccio se prefăcu a înţelege că trebuia s-o lase în capela din Cressay, ca să aibă de ce să se întoarcă curînd pe acolo. Alte întîmplări însă aveau să se ivească, schimbînd dintr-o dată ursita fiecăruia dintre ei.

VIII

ÎNTÎLNIREA DE LA PONT SAINTE-MAXENCE

La 4 noiembrie, regele urma să vîneze în pădurea de la Pont Sainte-Maxence. Împreună cu primul său şambelan, Hugues de Bouville, cu grămăticul său de taină, Maillard şi alţi cîţiva oameni de-ai lui, regele înnoptase în castelul din Clermont, la două leghe de locul întîlnirii.

Filip cel Frumos părea odihnit şi arăta o bună dispoziţie, cum nu i se văzuse de multă vreme. Treburile statului îi dădeau oarecare răgaz. Împrumutul luat de la lombarzi înzdrăvenise vistieria. Iarna avea să-i potolească pe nobilii paraponisiţi din Champagne şi pe burghezii din Flandra.

Ninsese toată noaptea, întîia zăpadă a anului, timpurie, aproape neobişnuită ; îngheţul de dimineaţă pusese o chiciură peste omătul subţire, făcînd din tot cîmpul o uriaşă mare albă. Şi oamenii se minunau, găsind culorile lumii de-a-ndoaselea, lucru care se întîmplă la un an o dată, adică lumină acolo unde de obicei e întuneric, iar cerul mai negru ca pămîntul, ziua nămiaza mare.

Oamenii, cîinii şi caii scoteau pe gură aburi, care se ridicau în faţa lor desfăcîndu-se în văzduh ca nişte flori mari de vată.

Cîinele Lombard mergea la pas lîngă calul regelui. Deşi ogar, deprins să încolţească iepurele, lua parte şi la vînătoarea de

cerbi sau de mistreți, gonind cam de unul singur și punînd adeseori haita pe urmele vînatului. Căci ogarilor le merge de obicei faima că au ochi ageri și că-s iuți de picior, dar că nu simt nimic ; Lombard însă avea miros ca un cîine din Poitou.

Pe cît de rece și de nepăsător era Filip cel Frumos cu oamenii, pe atît de bine se înțelegea cu animalele. Le arăta mai multă prietenie decît rudelor sale celor mai apropiate. În fundul sufletului, oricare dintre capețieni rămînea un om de la țară, legat de pămînt. Printre copaci, plante și dobitoace, regele Filip se simțea împăcat și la largul său.

În mijlocul poienii unde se făcea adunarea, într-o hărmălaie iscată de ropotul cailor și tropotul oamenilor, de nechezuri și lătrături, regele rămase o bucată de vreme să privească la haita sa minunată, să întrebe cum se simte cutare cățea care nu era acolo fiindcă fătase și să *vorbească* cîinilor săi.

— Oho ! feciorii mei ! oho ! frumoșii mei ! Stați, frumușeilor ! le zicea el.

Maestrul de vînătoare însoțit de mai mulți bătăiași se apropie de rege pentru a-i da raportul. În zori, gonacii urmăriseră pînă în vizuina lor mai mulți cerbi, și printre ei unul mare de șapte ani, care, după spusa hăitașilor, avea douăsprezece ramuri, de i se zicea cerb regesc, căci era vietatea cea mai de soi din cîte se află în pădure. Acest cerb era, pe deasupra, unul din cei porecliți „drumeți", care umblă fără ceată, din pădure în pădure, mai puternici și mai sălbăticiți tocmai fiindcă-s așa de singuratici.

— Să înceapă bătaia, porunci regele.

Dezlegară cîinii și-i scoaseră pe urmele vînatului, iar vînătorii se împrăștiară, așezîndu-se la pîndă în locurile de unde putea să sară cerbul.

După cîteva clipe izbucniră strigăte :

— Șo pe el ! Șo pe el !

Zăriseră cerbul. Pădurea toată răsună de lătratul cîinilor, de sunete de corn, de ropotul cailor și de trosnetul crengilor rupte.

Cerbii se lasă de obicei goniți cîtăva vreme prin preajma bîrlogului din care au fost scoși de hăitași, se rotesc în pădure și, umblînd cu șiretlicuri pentru a li se pierde urma, caută vreun cerb mai tînăr pe lîngă care aleargă o clipă ca să înșele mirosul cîinilor, apoi se întorc în locul împresurat de vînători.

Acesta însă îi uimi pe toți, zbughind-o drept înainte spre miazănoapte. Simțind primejdia, un imbold ascuns îl mîna

îndărăt către codrul depărtat al Ardenilor, de unde fără îndoială că venise.

Regele se avîntă cu mare vioiciune, apucînd de-a curmezișul ca s-o ia mult înaintea cerbului, să ajungă la marginea pădurii și să-l aștepte cînd o ieși la șes.

Nicăieri însă nu te poți rătăci mai ușor ca la vînătoare. Te crezi la o sută de stînjeni înaintea cîinilor și a celorlalți gonaci pe care îi auzi, dar numai după o clipă te pomenești învăluit de o tăcere ca la începutul lumii, de o singurătate desăvîrșită, în mijlocul unei catedrale de copaci, fără să știi unde o fi pierit haita care lătra așa de tare, nici ce zînă și ce vrăjitorie i-a făcut pe toți însoțitorii tăi să se topească, parcă intrați în pămînt.

Afară de asta, în ziua aceea sunetele răzbeau greu prin aerul înghețat, iar cîinii trebuie să se fi ținut anevoie pe urmele vînatului, din pricina chiciurii care răcea mirosurile.

Regele se rătăcise. Privind valea largă și albă, unde, cît vedeai cu ochii, pășunile, gardurile de nuiele, stogurile de paie rămase pe miriști, acoperișurile unui sat și tălăzuirea depărtată a altei păduri din vecinătate, toate erau acoperite de același scînteietor văl neîntinat, un fel de amețeală îl cuprinse pe Filip cel Frumos. Soarele, care străpungea negura, făcea să sclipească această priveliște ; regele se simți deodată foarte obosit și cu totul străin, parcă, de toate cîte țin de lumea asta. Nu se sinchisi prea tare, căci era zdravăn și puterile nu-l lăsaseră niciodată. Gîndi că se cam încălzise gonind atîta. Absorbit numai de cerbul său, vrînd să știe dacă țîșnise de undeva sau nu, își lăsă calul să meargă la pas, pe marginea pădurii, iar el căta cu ochii în pămînt, doar o da de vreun semn că trecuse cerbul pe acolo. „În chiciura asta, își zise, ar trebui să i se vadă ușor urmele." Zări nu departe un țăran care umbla pe cîmp.

— Hei, omule !

Țăranul se întoarse și veni spre dînsul. Era un mocofan de vreo 50 de ani, spătos și îndesat, cu fața oacheșă, brăzdată de zbîrcituri ; purta în picioare niște pîslari de pînză groasă și ținea o bîtă în mîna dreaptă. Își scoase căciula, lăsînd să se vadă părul încărunțit.

— N-ai văzut un cerb mare fugind pe aici ? îl întrebă regele.

— Ba da, măria-ta. O vietate întocmai cum zici mi-a trecut pe sub nas, cu o țîră înainte. Fugise bune două ceasuri,

căci se cocoşase alergînd şi avea limba scoasă de un cot. De bună seamă că era cerbul domniei-tale. Nu mai ai mult de umblat, căci, aşa cum arăta, căuta apa. N-are s-o găsească decît la eleşteul Fîntînii.

— Se ţineau cîinii după el ?

— Nici pomeneală de cîini, măria-ta. Dar ai să afli călcătura picioarelor, depărtate unul de altul, cam pe lîngă mesteacănul alb de colo. Cu sau fără cîini, la eleşteu cerbul îţi cade în mînă.

Regele se arătă mirat.

— Pari să ştii meleagurile astea şi te pricepi la vînătoare, zise el.

Faţa oacheşă se lumină de un zîmbet vesel. Nişte ochi mici căprui sclipiră şiret, aţintindu-se asupra regelui.

— Meleagurile astea le ştiu şi mă pricep nitel în ale vînătoarei, vorbi ţăranul, şi nu doresc alta decît ca un rege aşa de mare cum e măria-ta să-şi afle pentru multă vreme bună petrecere pe la noi, cît o vrea Dumnezeu.

— Aşadar, m-ai recunoscut ?

Celălalt înălţă iarăşi capul şi spuse cu mîndrie :

— Sînt om slobod, mulţămită măriei-tale, iar nu şerb, cum m-am născut. Ştiu să număr şi să ţiu stiletul pentru a socoti cînd e nevoie. L-am văzut o dată pe monseniorul de Valois cînd a dezrobit şerbii de pe moşiile sale, şi acum văzîndu-ţi chipul şi aducîndu-mi aminte ce se spune de măria-ta, am înţeles numaidecît că eşti fratele lui.

— Eşti bucuros de-a fi slobod ?

— Bucuros... de bună seamă. Adică ne simţim altfel, nu mai sîntem toată viaţa noastră ca nişte morţi. Şi ştim bine, noi ăştia, că măriei-tale îi datorăm legea pe care monseniorul de Valois a pus slujitori de ne-au cetit-o, aceea de o spunem adeseori pe de rost, ca rugăciunea noastră, cît om fi pe lume : *„Avînd în vedere că oricare făptură omenească e plăsmuită după chipul şi asemănarea Mîntuitorului nostru, şi de aceea trebuie să fie îndeobşte slobodă, cum o cere dreptatea firii..."* E bine să auzi una ca asta cînd te credeai, nici mai mult, nici mai puţin, ca dobitoacele.

— Cît ai plătit pentru slobozenia ta ?

— Şaptezeci şi cinci de livre.

— Le aveai ?

— Truda unei vieţi, măria-ta.

— Care ţi-e numele ?

— Andrei... Andrei din pădure, așa mi se zice, pentru că locuiesc pe acilea.

Regele, care nu era mărinimos de felul său, simți nevoia să-i dea ceva omului. Nu o pomană, ci un dar.

— Fii întotdeauna bun slujitor al țării, Andrei din pădure, îi spuse el, și păstrează asta ca să-ți aducă aminte de mine.

Își desprinse cornul și-l întinse țăranului. Era un corn de fildeș dăltuit, cu cercuri de argint, și care făcea mai mulți bani decît plătise omul ca să-și răscumpere libertatea. Mîinile țăranului tremurau de mîndru și de tulburat ce era.

— Vai, dar frumos mai e... murmură el. Am să-l pun sub icoana Maicii Domnului, ca să-mi apere casa de rele. Dumnezeu să te ție, măria-ta.

Regele se depărtă, plin de o bucurie cum nu mai simțise de multe luni. Un om îi vorbise în singurătatea pădurii, un om care, datorită lui, era slobod și fericit. Apăsătoarea povară a cîrmuirii și a anilor i se păru deodată mai ușoară. „Știi întotdeauna cînd lovești, își zicea, dar nu știi niciodată din înălțimea tronului, dacă binele pe care ai vrut să-l faci e făcut într-adevăr, și nici cui l-ai făcut." Această încuviințare care-i venea de la talpa țării îi era mai de preț și mai plăcută decît toate laudele curtenilor. Cînd frate-meu a avut nevoie de bani, i-am spus : „Nu mai pune noi biruri pe capul oamenilor, fără să le dai nimic în schimb. Sloboade șerbii de pe moșiile tale, așa cum am făcut eu cu cei din Agenais, din Rouergue, din Gasconia și cu cei din ținuturile Carcassonne și Toulouse. S-ar fi cuvenit să întind slobozenia peste țara toată... Din omul acesta pe care-l văzui adineauri, dacă de mic era dat la carte, se putea scoate un ispravnic sau un căpitan de oraș mai bun decît mulți alții."

Se gîndea la toți Andreii din păduri, de prin creierii munților sau de la șes, la toți iobagii de pe ogoare, la toți pîrliții cătunelor și la argații curților, ai căror copii, ieșiți din starea de șerbie, vor fi mîine o mare mulțime de oameni la care țara va găsi reazem și izvor de putere. „Am să întind și asupra altor plaiuri legea în privința iobagilor", hotărî în sinea lui regele.

Întîlnirea aceasta îi potolea temerile, gonind gîndurile negre, care nu-i mai dădeau pace de la moartea papii și a lui Nogaret. I se părea că Dumnezeu se slujise de cel mai umil glas din țară pentru a încuviința strădaniile sale de rege.

În clipa aceea auzi un „ham-ham !" scurt și răgușit în dreapta lui și recunoscu hămăitul lui Lombard.

— Așa, băiatule, așa ! Nu te lăsa ! Nu te lăsa ! îi strigă regele.

Lombard era pe urmele vînatului, gonind întins, cu sărituri mari și cu nasul la cîteva degete de pămînt. Nu regele se rătăcise, ci toți ceilalți vînători, și Filip cel Frumos se bucura ca un tinerel gîndind că el singur cu cîinele său cel mai iubit va răpune și va prinde marele cerb cu douăsprezece ramuri.

Dădu pinteni calului și, vreme de aproape un ceas încă, se ținu după Lombard prin cîmpii și vîlcele, sărind peste șanțuri și garduri de mărăcini. Se încălzise și sudoarea îi șiroia de-a lungul spinării.

Deodată, cînd să iasă dintr-un lăstăriș, văzu o dihanie neagră care fugea.

— Șo pe el ! strigă regele. La cap, Lombard, la cap !

Era chiar cerbul fugărit, o vietate mare și neagră, cu pîntecul gălbui. Nu mai alerga ușor ca la începutul vînătorii ; călca împleticit, oprindu-se din cînd în cînd să privească îndărăt și pornind iar cu o săritură greoaie. Se îndrepta într-adevăr spre eleșteul de care pomenise țăranul. Căuta apa în care să se răcorească, apa în care-și găsesc moartea animalele încolțite, prinzîndu-le picioarele, și de unde nu mai pot ieși.

Lombard lătra tot mai tare văzînd vînatul și se apropia tot mai mult de el. Dar toți, și regele și calul și cîinele și cerbul, erau la capătul puterilor.

Coarnele rămuroase ale cerbului îl nelinișteau pe rege ; sclipea ceva acolo în răstimpuri, apoi se stingea. Nu avea totuși nimic din animalele acelea fabuloase de care legendele erau pline, dar nu le văzuse nimeni vreodată, asemeni vestitului cerb al sfîntului Hubert, cu crucea sa de aur înfiptă în frunte. Cel din fața regelui nu era decît un cerb mare, istovit de o goană nedibace, fugind drept înainte peste cîmp, mînat de frica lui și care, în curînd, nu va mai avea scăpare.

Cu Lombard după el, cerbul se vîrî într-o pădurice de fag și nu mai ieși de-acolo. Regele îl auzi îndată pe Lombard scoțînd un lătrat mai prelung, mai ascuțit, furios și sfîșietor totodată, așa cum latră cîinii atunci cînd animalul pe care-l vînează e încolțit.

La rîndul său, regele pătrunse în pădure ; printre crengile copacilor se strecurau razele unui soare fără căldură, așternînd o lumină de un trandafiriu palid pe chiciura care trosnea sub picioare.

Regele se opri în loc și duse mîna la mînerul paloșului. Lombard urla într-una. Cerbul cel mare era acolo, rezemat de

un copac, ținîndu-și capul plecat și botul aproape în pămînt, gata să înfrunte primejdia ; din blana lui scăldată de sudori ieșeau aburi. Între coarnele uriașe avea într-adevăr o cruce, mare cît una de altar, și care strălucea. Vedenia asta se arătă regelui doar o clipă, căci numaidecît uimirea lui se prefăcu în cumplită spaimă : trupul țeapăn nu-l mai asculta. Vru să se dea jos de pe cal, dar piciorul nu ieșea din scară ; pulpele îi atîrnau în coastele calului ca două cizme de marmură. Cuprins de groază, regele vru atunci să-și apuce cornul ca să cheme în ajutor ; unde-i era cornul ? Nu-l mai avea, nu mai știa unde-l pierduse, iar brațele, lăsînd să scape frîiele, nu mai mișcau. Încercă să strige, dar nici un sunet nu-i ieși din gîtlej.

Cerbul își ridicase capul și sta cu limba scoasă, cercetînd din ochii săi mari și îndurerați pe călărețul acesta de la care aștepta moartea și care încremenise deodată. Pe fruntea lui rămuroasă crucea strălucea din nou. Copacii, pămîntul și toate cîte erau acolo se clătinară pe neașteptate și se oglindiră strîmb în ochii regelui. Simți o groaznică detunătură în cap, apoi se făcu în el noapte neagră.

Cîteva clipe mai tîrziu, cînd ceilalți vînători ajunseră în pădurice, dădură acolo peste trupul regelui Franței întins la picioarele calului său. Lombard lătra mereu în fața marelui cerb drumeț, și toți văzură atunci că ducea în coarne două crăci uscate ce i se agățaseră în vreun hățiș și, așezîndu-se în chip de cruce, luceau la soare sub poleiul lor de chiciură. Nu era însă vreme de pierdut cu cerbul ; de altfel, cînd gonacii chemară haita, el o luă la fugă, căci mai prinsese puteri, urmat doar de cîțiva cîini asmuțiți care aveau să se țină pe urmele lui pînă-n noapte sau pînă s-o înece în eleșteu.

Hugues de Bouville sosise cel dintîi în fața trupului amorțit al lui Filip cel Frumos. Văzu că suveranul mai răsufla încă și se întoarse la ceilalți, strigînd :

— Regele trăiește !

Doborîră cu săbiile doi copaci crestați de pădurari pentru tăiere, și, cu cingătorile și mantăile lor, încropiră de mîntuială un fel de năsălie pe care îl culcară. Regele nu dădu alt semn de viață decît atunci cînd începu să verse din el, deșertîndu-se pe toate părțile ca o rață înăbușită. Avea ochii sticloși, pe jumătate închiși. Unde mai era voinicul care odinioară făcea să se încovoaie doi oșteni, doar apăsîndu-le umerii cu palmele lui ?

Îl duseră așa pînă la Clermont, unde în timpul nopții își recăpătă oarecum graiul. Doctorii, aduși numaidecît, îi luară sînge.

Întîia vorbă, rostită anevoie, i-o auzi Bouville, care-l veghea :

— Crucea... Crucea...

Iar Bouville, gîndind că regele vrea să se roage, se duse să-i caute un crucifix.

Apoi Filip cel Frumos zise :

— Mi-e sete.

În zori, ceru, cu limba împleticită, să fie dus la Fontainebleau, unde se născuse. N-au lipsit unii să-și aducă aminte că și papa Clement al V-lea, simțindu-se pe moarte, vroise să se întoarcă la locul său de naștere și că murise în drum.

Au hotărît să-l călătorească pe apă ca să nu-l hurduce prea tare și, așezîndu-l într-o luntre cu fundul drept, au pornit pe rîul Oise la vale. Curtenii, slujitorii și arcașii de pază veneau în urmă într-alte bărci sau călări de-a lungul malurilor.

Vestea mergea mai repede decît acest straniu convoi, și țărmurenii dădeau fuga să vadă trecînd marea statuie doborîtă. Țăranii își scoteau căciula, cum făceau cînd procesiunea cu prapuri și icoane din ajunul Înălțării Domnului străbătea ogoarele lor. În fiecare sat arcașii se duceau să caute lighene cu jeratic, pe care le așezau în luntrea regelui, ca să-i ție de cald. El sta culcat, cu ochii în sus, privind cerul plumburiu, din care atîrnau nori grei de zăpadă.

Seniorul de Vauréal coborî din castelul său ce se înalța deasupra unui cot al rîului Oise și veni să-l salute pe rege, a cărui față i se păru ca de mort. Regele nu-i răspunse decît cu o clipire a pleoapelor, dar începea să-și mai miște mîinile și picioarele.

Se întuneca devreme. Au aprins la botul bărcilor făclii mari, a căror lumină roșie se răsfrîngea, jucăușă, pe maluri, de ai fi zis că o peșteră luminată de flăcări trece prin noapte. Și așa au ajuns la locul unde Oise se varsă în Sena, iar de acolo la Poissy. L-au dus pe rege la castelul în care se născuse bunicu-său, sfîntul Ludovic. Călugării din tagma dominicanilor și de la cele două mînăstiri, ctitorii regale, începură să facă rugăciuni pentru vindecarea lui.

Rămase acolo vreo zece zile, după care păru mai înzdrăvenit. Își dobîndise graiul. Putea să se țină pe picioare, dar mișcările îi erau încă greoaie și măsurate. Stărui să-și urmeze drumul spre Fontainebleau, ceea ce părea să fie ideea lui

fixă, şi, adunîndu-şi toată voinţa, ceru să fie aşezat pe cal. Merse astfel, cu băgare de seamă, pînă la Essonnes. Acolo însă, oricît se opinti din toate puterile, trebui să se dea bătut : trupul regesc nu mai asculta de vrerea lui. Trebuiră să-l culce într-o lectică, şi aşa îşi sfîrşi călătoria. Ninsoarea se pornise iar, şi paşii cailor se înfundau în zăpadă. Olăcarii trimişi înainte puseseră să se facă foc în toate încăperile castelului. Iar o bună parte a curţii şi sosise acolo.

Cînd intră, regele şopti abia auzit :

— Soarele, Bouville, soarele...

IX

UN ÎNTUNERIC MARE SE LASĂ PESTE ŢARĂ

Vreme de douăsprezece zile regele se zbătu, închis în el însuşi, ca un drumeţ rătăcit. Deşi obosea foarte repede, din cînd în cînd părea să se întoarcă la îndeletnicirile lui, arăta grijă pentru treburile statului, cerea să vadă cu ochii lui socotelile vistieriei, poruncea cu o nerăbdare ce nu suferea împotriviri să i se aducă la iscălit toate scrisorile şi ordonanţele : n-avusese niciodată aşa poftă de iscălit. Apoi, deodată, cădea într-o stranie năuceală, rostind puţine cuvinte; şi acelea fără şir şi fără noimă. Îşi trecea peste frunte o mînă moleşită, ale cărei degete le îndoia cu greu.

La curte se şoptea că regele nu mai ştie ce-i cu el. Adevărul este că începuse să nu mai ştie de nimic.

Din omul acesta de 46 de ani, boala făcuse în aşa de puţină vreme un moşneag cu faţa răvăşită, care nu mai trăia decît pe jumătate în fundul unei mari încăperi a castelului de la Fontainebleau.

Şi setea, aceeaşi sete care îl chinuia într-una, silindu-l să ceară mereu de băut !

Celor dinafară care doreau să ştie cum îi merge li se răspundea că regele căzuse de pe cal şi că un cerb îl luase în coarne. Adevărul însă începea să se răspîndească şi se şuşotea că mîna lui Dumnezeu îl lovise la cap.

Doctorii ziceau că nu va mai scăpa din asta, iar astrologul Martin, rostindu-se pe ocolite şi cîntărindu-şi cuvintele, vesti o cumplită năpastă care se va abate către sfîrşitul lunii peste

un puternic monarh al Apusului și care năpastă are să fie o dată cu o eclipsă de soare. „Se va lăsa în ziua aceea, scria meșterul cetitor în stele, Martin, un mare întuneric peste țară..."

Și deodată, într-o seară, Filip cel Frumos simți din nou în cap trosnitura aceea groaznică și acea neagră rostogolire în beznă pe care le simțise în pădurea de la Pont Sainte-Maxence. De data asta nu mai vedea nici un cerb și nici o cruce. Regele nu mai era decît un mare trup țintuit într-un pat, fără să știe măcar de îngrijirile ce i se dădeau.

Cînd ieși din această noapte a conștiinței, de care nu-și putea da seama dacă ținuse un ceas ori două zile, cel dintîi lucru pe care-l desluși regele fu o arătare albă ce sta aplecată asupra lui. Auzi și un glas vorbindu-i.

— Ah, frate Renaud, zise foarte încet regele, te recunosc bine... Dar parcă te-ar împresura o ceață.

Și adăugă îndată :

— Mi-e sete.

Călugărul Renaud, de la mînăstirea dominicanilor din Poissy, mare inchizitor al Franței, umezi buzele bolnavului cu nițică agheazmă.

— Chematu-l-ați pe episcopul Pierre ? E aici ? întrebă atunci regele.

Printr-una din acele tresăriri ale minții, cum le au adeseori muribunzii, purtîndu-i îndărăt către cele mai depărtate amintiri, gîndul care nu-i mai dădea pace regelui în zilele-i de pe urmă acesta era, să-l aibă la căpătîiul său pe Pierre de Latille, episcopul de la Châlons, unul dintre prietenii săi din anii copilăriei. De ce tocmai Pierre de Latille ? Cei din jur se întrebau de ce această dorință, căutîndu-i vreo pricină ascunsă, în loc să vadă că nu era decît o răbufnire din străfundurile amintirii. Și tocmai dorința asta care-l muncea îi veni pe buze cînd se trezi din somnul greu ce-l cuprinsese după a doua izbitură a boalei.

— Da, măria-ta, am trimis să-l aducă, răspunse fratele Renaud, și chiar mă mir că nu-i încă aici.

Mințea, căci trimisese într-adevăr un olăcar la episcopia din Châlons, dar, în înțelegere cu monseniorul de Valois, îl pornise la drum în așa fel ca episcopul să fie înștiințat prea tîrziu.

Fratele Renaud avea un rol de jucat și nu putea să se învoiască a-l împărți cu vreo altă față bisericească. Într-adevăr, duhovnicul regelui trebuia să fie neapărat marele inchizitor

al Franței. Erau prea multe taine între ei pentru ca tainele acestea, în clipa morții suveranului, să fie lăsate să ajungă la alte urechi. Astfel, monarhul atotputernic nu putea să obțină ca prietenul ales de dînsul să-l grijească pentru marea călătorie.

— Îmi vorbeai de mult, frate Renaud? întrebă regele.

Cu bărbia înecată în grăsime, cu ochi mici și negri, doar cu o cunună de păr țepos și gălbejit în jurul creștetului pleșuv, fratele Renaud era însărcinat, sub cuvînt că împlinește porunca dumnezeiască, să-i arate regelui ceea ce oamenii mai așteptau încă de la dînsul.

— Măria-ta, vorbi călugărul, dacă Dumnezeu te-ar chema îndărăt la el, așa cum poate s-o facă în orice minută cu fiecare dintre noi, îți va fi recunoscător că ai lăsat în bună rînduială treburile țării.

Regele rămase o clipă fără să răspundă, apoi întrebă:

— Frate Renaud, spoveditu-m-ai?

— Cum să nu, măria-ta, alaltăieri, răspunse dominicanul. Măria-ta ai făcut o frumoasă spovedanie, care mult ne-a minunat pe noi și are să-i minuneze pe toți supușii măriei-tale.

Ai mărturisit că te căiești de a fi apăsat cu prea multe dăjdii poporul tău și mai ales biserica, dar că nu ai a cere iertare pentru cei ce-ar fi murit din vrerea măriei-tale, căci credința și dreptatea trebuie să meargă mînă în mînă.

Marele inchizitor își ridicase glasul pentru ca toți cei de față să-l audă.

— Spus-am eu aceasta? se miră regele. Spus-am într-adevăr aceasta?

Nu mai știa. Rostise cu adevărat asemenea cuvinte, sau fratele Renaud era pe cale să născocească un sfîrșit pilduitor, așa cum se cuvine să aibă orice mărime a lumii? „Morții...", murmură Filip cel Frumos, dar nu mai avu putere să-și sfîrșească vorba. Știa că peste puțin se va duce după ei.

— Ar trebui ca măria-ta să ne spună care-i sînt ultimele hotărîri, stărui fratele Renaud, răbdător.

Se trase puțin mai la o parte dinaintea privirii regelui, și acesta își dădu seama deodată că odaia era plină.

— Ah, făcu el, vă recunosc bine pe toți care sînteți aici.

Și părea el însuși mirat că mai putea recunoaște fețele oamenilor.

Erau toți acolo în jurul patului, cei trei fii ai săi, cei doi frați, doctorii cu lighenele și lanțetele lor, și marele șambelan, și Enguerrand de Marigny. În fundul încăperii se vedeau

pairii Franței, nobilii cei mai de frunte ai țării și alții mai mărunți care se găseau acolo, fie aduși de nevoile dregătoriei lor, fie din întîmplare. Toți aceștia șușoteau între dînșii.

— Da, da, mai spuse o dată regele, vă recunosc bine.

Dar îi vedea ca prin ceață.

Cine o fi uriașul de colo, rezemat de perete, al cărui cap se ridică deasupra tuturor celorlalte ? A, da, e Robert d'Artois, acel încurcă-lume de la care i s-au tras atîtea griji... Dar femeia cea voinică, nu departe de el, care-și suflecă mînecile cu un gest de moașă ? O recunoaște și pe dînsa : e vară-sa, temuta contesă Mahaut.

Regele se gîndi la toate cîte le lăsa încurcate, la toate acele interese potrivnice care alcătuiau viața unui popor.

— Papa nu e încă ales, șopti el.

Alte probleme se îmbulzeau, veneau unele peste altele în mintea lui istovită. Soarta prințeselor nu era încă hotărîtă ; fiii săi nu mai aveau soții, fără să-și poată lua altele. În Flandra buba nu era spartă...

Tot omul crede nițel că lumea s-a născut o dată cu dînsul, iar în clipa cînd trebuie s-o părăsească suferă că lasă universul neisprăvit.

Regele își întoarse capul ca să-l privească pe Ludovic de Navara, care, cu brațele spînzurate de-a lungul trupului și pieptul sfrijit, părea să nu-și mai ia ochii de la tată-său, dar nu se gîndea decît la el însuși.

— Cugetă bine, Ludovic, cugetă bine ce înseamnă să fii rege al Franței ! murmură Filip cel Frumos. Vezi de învață cît mai curînd cum stau lucrurile în țara ta.

Contele de Poitiers se silea să se țină tare, iar Charles, cel de al treilea fiu, abia își stăpînea lacrimile.

Fratele Renaud schimbă cu monseniorul de Valois o privire ce voia să zică : „Monseniore, dă-ne o mînă de ajutor, căci altminteri nu vom mai avea vreme !"

În zilele acestea din urmă, marele inchizitor se lipise cu dibăcie de cel care avea să fie stăpînitorul adevărat al țării, Filip cel Frumos avea să moară. Ludovic de Navara îi va urma la tron, iar monseniorul de Valois era atotputernic pe lîngă moștenitor, care nu ieșea din vorba lui. De aceea, în tot ce făcea, marele inchizitor cerea părerea lui de Valois și-i arăta o supunere din ce în ce mai mare.

Valois se apropie de muribund și-i spuse :

— Iubite frate, nu crezi că ai avea ceva de schimbat în testamentul tău din 1311 ?

— Nogaret a murit, răspunse regele.

Fratele Renaud și Valois se uitară unul la altul, gîndind că regele nu mai știe ce spune și că așteptaseră prea mult. Dar Filip cel Frumos își urmă vorba începută :

— Pe el îl însărcinasem să-mi împlinească vrerile.

Valois făcu numaidecît un semn lui Maillard, grămăticul de taină al regelui, care se apropie cu călimara și penele sale.

— Ar fi nimerit, iubite frate, să faci o adăugire pentru a arăta din nou cine să le săvîrșească toate după voia ta, zise Valois.

— Mi-e sete, șopti Filip cel Frumos.

Îi umeziră din nou buzele cu cîțiva stropi de agheazmă.

Valois spuse iarăși :

— Dorești, așa cred, ca eu să veghez la împlinirea întocmai a vrerilor tale.

— Firește, zise regele. Și tu de asemenea, fratele meu Ludovic, adăugă el întorcînd capul spre monseniorul d'Evreux, care nu cerea nimic, nu spunea nimic și se gîndea la moarte.

Maillard începuse să scrie. Pleoapele regelui nu se mai mișcau. Uitătura îi era și acum tot așa de neclintită, dar în locul acelei străluciri care băgase spaima în contemporanii săi, marii ochi albaștri păreau acoperiți de o pînză spălăcită.

După numele lui Ludovic d'Evreux, buzele regelui mai șoptiră și alte nume, pe măsură ce privirea i se oprea la chipurile celor din jur. Numi astfel pe un canonic de la Notre-Dame, Filip le Convers, care se afla acolo ca să-i fie de ajutor fratelui Renaud, apoi pe Pierre de Chambly, om de casă al fiului său mai mare, și pe Hugues de Bouville, marele șambelan.

Enguerrand de Marigny se apropie atunci și făcu în așa fel ca să acopere fețele celorlalți cu spătoșenia sa.

Marigny știa că în ultimele zile monseniorul de Valois nu încetase să-l sape în ochii regelui cu mintea slăbită. Locțiitorul aflase învinuirile pe care monseniorul i le punea în cîrcă. „Boala ta, iubite frate, spuse de Valois, ți se trage din toate grijile pricinuite de acest rău slujitor. El i-a îndepărtat de tine pe toți acei care te iubesc și, ca să-și facă mendrele, a adus țara în halul jalnic de astăzi. Și tot el, iubite frate, te-a sfătuit să-l arzi pe marele maestru al templierilor."

Filip cel Frumos avea oare să-l numească pe Marigny printre împlinitorii diatei sale, dîndu-i, chiar numai prin aceasta, o ultimă dovadă de încredere ?

Maillard, cu pana ridicată, aştepta. Dar Valois zise de îndată :

— Cred că sîntem cîţi trebuie, iubite frate.

Şi-i făcu semn lui Maillard să încheie lista. Se auzi atunci glasul lui Marigny :

— Ţi-am slujit întotdeauna cu credinţă, măria-ta. Te rog să mă dai în grija fiului măriei-tale.

Între aceste două voinţe care se ciocneau în mintea lui, între Marigny şi Valois, între fratele său şi primul său ministru, regele avu o şovăială. Cum se gîndeau în clipa asta fiecare numai la ale lui şi ce puţin se gîndeau la el !

— Ludovic, zise Filip cel Frumos cu lehamite, să nu vă atingeţi de Marigny, dacă dovedeşte că ne-a fost credincios.

Marigny înţelese atunci că învinuirile prinseseră în mintea regelui.

Dar Marigny se ştia tare. Avea în mîinile sale toată dregătoria statului, vistieria, oştirea ; avea pînă şi biserica — în afară de fratele Renaud. Era încredinţat că ţara nu poate fi cîrmuită fără dînsul. Îşi încrucişă braţele pe piept şi, privind la Valois şi la Ludovic de Navara, de cealaltă parte a patului în care suveranul său lupta cu moartea, păru să înfrunte domnia cea nouă.

— Măria-ta mai are şi alte dorinţi ? întrebă fratele Renaud.

În clipa aceea Hugues de Bouville îndreptă o lumînare gata să cadă din marele policandru care dădea de pe acum acestei încăperi înfăţişarea unei odăi mortuare.

— De ce e aşa de întuneric aici ? întrebă regele. E încă noapte afară ? Nu s-a crăpat de zi încă ?

Cei de faţă se întoarseră fără voie spre fereastră. Într-adevăr în ziua aceea soarele umbrit de eclipsă nu se arăta de fel şi era întuneric pe tot pămîntul Franţei.

— Îi las fiicei mele Isabelle, spuse deodată regele, inelul pe care îl am în dar de la dînsa, cu rubinul cel mare căruia i se zice cireaşa.

Se opri o clipă, apoi întrebă :

— Pierre de Latille a sosit ?

Cum nimeni nu răspundea, adăugă :

— Îi las frumosul meu smarald.

Apoi începu să înşire daniile pe care le lăsa cu limbă de moarte unor biserici. Aceleia din Boulogne, pe nume Notre-Dame, pentru că acolo se cununase fiică-sa, bisericilor Saint-Martin-de-Tour şi Saint-Denis, le lăsa nişte flori de crin turnate în aur „preţ de o mie de livre", cum ţinea să arate amănunţit

de fiecare dată. Omul acesta care fusese toată viața așa de zgîrcit la cheltuială își mai cîntărea greutatea daniilor sale, de parcă ar fi așteptat ca ele să-i aducă vreo iertare a păcatelor.

Fratele Renaud se aplecă și-i spuse la ureche :

— Să nu uiți, măria-ta, stăreția noastră de la Poissy...

Pe chipul răvășit al lui Filip cel Frumos văzură toți o umbră de supărare.

— Frate Renaud, vorbi el, las mînăstirii tale frumoasa *Biblie* pe care sînt însemnări făcute de mîna mea. Are să-ți fie de mare folos, ție și tuturor duhovnicilor regilor Franței.

Marele inchizitor, care se aștepta la mai mult, ca unul ce dăduse rugului atîția eretici și uneltise în atîtea rînduri cu cîrmuirea, plecă ochii pentru a-și ascunde dezamăgirea.

— Iar călugărițelor tale dominicane de la Poissy, adăugă regele, le las marea cruce a templierilor. La voi se va păstra mai bine ca oriunde.

Cei de față simțiră un fior rece. Valois îi făcu semn poruncitor lui Maillard să încheie și-i ceru să citească cu glas tare adăugirile ce s-au adus testamentului. Cînd grămăticul ajunse la cuvintele „scrisu-s-au acestea din porunca regelui", Valois îl atrase spre dînsul pe nepotu-său Ludovic și, strîngîndu-i tare brațul, zise :

— Adaugă acolo : „și cu consimțămîntul regelui Navarei".

Atunci Filip cel Frumos îl privi pe fiul său care-i urma la tron și înțelese că din clipa aceea domnia lui se sfîrșise.

Trebuiră să-i țină mîna ca să poată iscăli pergamentul. Apoi, întrebă în șoaptă :

— Asta-i tot ?

Dar nu, nu era tot, și ultima zi de viață a unui rege al Franței nu se încheiase încă.

— Măria-ta, acum urmează să încredințezi fiului mărieitale regeasca minune, zise fratele Renaud.

Și le ceru tuturor să părăsească odaia, pentru ca regele să încredințeze fiului său, după datină, tainica putere de a lecui gîlcile.

Cu capul dat pe spate, Filip cel Frumos gemu :

— Frate Renaud, vezi cît fac măririle acestei lumi. Iată ce a ajuns regele Franței !

În clipa morții, i se mai cerea o ultimă strădanie ca să-i arate urmașului său cum să aline o suferință neînsemnată.

Nu regele fu acela care-l învățâ gesturile și cuvintele orînduite de biserică : le uitase. Fratele Renaud o făcu pentru dînsul. Iar Ludovic de Navara, îngenuncheat lîngă tată-său,

cu mîinile fierbinți lipite de mîinile înghețate ale regelui, primi taina ca moștenire.

O dată isprăvită ceremonia asta, Curtea fu din nou invitată să intre în odaia suveranului, iar fratele Renaud începu să zică rugăciuni, pe care toți cîți erau acolo le repetau cu jumătate glas.

Rosteau tocmai versetul „*In manus tuas, Domine...*", „în mîinile tale, Doamne, îmi dau sufletul..." cînd o ușă se deschise : era Pierre de Latille. Privirile se îndreptară spre noul-sosit și, o clipă, în timp ce buzele continuau să bolborosească fără voie, ochii tuturor rămaseră ațintiți asupră-i.

— *In manus tuas, Domine,* zise episcopul, luînd-o de la capăt o dată cu ceilalți.

Apoi se întoarseră cu fața spre pat. Toate rugile li se opriră în gîtlej : regele de fier murise.

Fratele Renaud se apropie ca să-i închidă ochii. Dar pleoapele care nu clipiseră niciodată se ridicară singure. De două ori încercă zadarnic marele inchizitor să i le coboare. Au trebuit să acopere cu un văl privirea acestui monarh care intra cu ochii deschiși în veșnicie.

REGINA SUGRUMATĂ

vol. II

1314—1315

PRINCIPALELE PERSONAJE

Regele Franței și Navarei	LUDOVIC al X-lea, zis AIURITUL, fiu al lui Filip cel Frumos și al soției acestuia, Jeanne de Navara, strănepot al sfîntului Ludovic, 25 de ani.
Frații săi :	MONSENIORUL FILIP, conte de Poitiers, pair al Franței, 21 de ani.
	MONSENIORUL CHARLES, conte de la Marche, 20 de ani.
Unchii săi :	MONSENIORUL CHARLES, conte de Valois, împărat cu numele al Constantinopolei, conte de Romagne, pair al Franței, 44 de ani.
	MONSENIORUL LUDOVIC, conte d'Evreux, ca la vreo 41 de ani.
Soția sa :	MARGUERITE, fiică a ducelui de Burgundia, nepoată a sfîntului Ludovic, 21 de ani.
Fiica sa :	JEANNE A FRANȚEI ȘI A NAVAREI, 3 ani.
Cumnata sa :	BLANCHE, soția lui Charles de la Marche, fiică a contelui palatin de Burgundia și a soției acestuia, Mahaut, contesă d'Artois, de vreo 19 ani.

Spița neamului d'Artois, ieșită dintr-un frate al sfîntului Ludovic :	ROBERT al III-lea D'ARTOIS, *senior* de Conches, conte de Beaumont-le-Roger, 27 de ani.
Spița neamului d'Anjou, ieșită dintr-alt frate al sfîntului Ludovic :	MARIA A UNGARIEI, regină a Neapolei, văduvă a regelui Charles II al Neapolei, mama regilor Robert al Neapolei și Charles Martel al Ungariei, de vreo 70 de ani.
	CLÉMENCE A UNGARIEI, nepoata celei de mai sus, fiică a lui Charles Martel și soră a lui Charobert, regele Ungariei, 22 de ani.
Frații Marigny :	ENGUERRAND, locțiitor al regelui Filip cel Frumos și prim-ministru al țării, 49 de ani.
	JEAN, arhiepiscop de Sens și de Paris, ca la vreo 35 de ani.
Lombarzii :	SPINELLO TOLOMEI, bancher din Sienna, așezat la Paris, mai-marele tuturor zărăfiilor ținute de lombarzi, de vreo 60 de ani.
	GUCCIO BAGLIONI, nepotu-său, de vreo 18 ani.
	SIGNOR BOCCACCIO, slujbaș al companiei Bardi, călătorind pentru treburile ei.
Familia Cressay :	CUCOANA ELIABEL, văduva seniorului de la Cressay, în vîrstă de vreo 40 de ani.
	PIERRE și JEAN, fiii săi, de 20 și 22 de ani.
	MARIA, fiică-sa, 16 ani.
	EUDELINE, ibovnică a lui Ludovic al X-lea, de vreo 32 de ani.
	HUGUES DE BOUVILLE, întîiul șambelan al regelui Filip cel Frumos.
	ALAIN DE PAREILLES, căpetenia arcașilor.

JACQUES DUEZE, episcop de Porto, cardinal pe lîngă curtea papală, 70 de ani.

ROBERT BERSUMÉE, comandantul fortăreței Château-Gaillard.

ROBERTO ODERISI, pictor napolitan, ucenic al lui Giotto.

Toate numele acestea sînt istorice, ca și ale baronilor, legiștilor, șambelanilor, sfetnicilor, cancelarilor, stareţului mînăstirii Saint-Denis, marilor slujitori ai coroanei etc., pomeniți în cursul acestei povestiri ; toate aceste personaje au existat într-adevăr. Singurele nume născocite sînt ale cîtorva comparși, cum e cel al servitorului lui Robert d'Artois sau cel al ispravnicului de la Monfort-l'Amaury, cărora nu le-am putut da de urmă.

CUVÎNT ÎNAINTE

La 29 noiembrie 1314, două ceasuri după vecernie, douăzeci și patru de soli călări în veșminte cernite și purtînd pajurile Franței ieșeau în goană pe poarta castelului de la Fontainebleau, înfundîndu-se în pădure. Drumurile erau troienite, cerul, mai întunecos ca pămîntul. Se și lăsase noaptea, sau mai curînd nu se sfîrșise încă noaptea din ajun.

Cei douăzeci și patru de soli nu vor face popas înainte de ivirea dimineții și vor goni mereu toată ziua de mîine și cele următoare, unii înspre Flandra sau Angoumois și Guiana, alții spre Dôle în ținutul Comté, sau către Rennes și Nantes, către Toulouse, Lyon, Aigues-Mortes, Marsilia, trezind pretutindeni județii, ispravnicii și seneșalii, pentru a vesti în fiecare oraș sau tîrg al țării că regele Filip al IV-lea cel Frumos a murit.

În drumul lor izbucnea bătaia clopotelor, spărgînd beznele : dangătul jalnic se umfla necontenit ca un talaz ce avea să se reverse pînă la hotare.

După douăzeci și nouă de ani de domnie fără slăbiciune, *regele de fier* se stinsese în cel de-al patruzeci și șaselea an al vieții, lovit de dambla, tocmai în ziua cînd o eclipsă de soare așternea o negură groasă deasupra Franței.

Astfel se adeverea, pentru a treia oară, blestemul aruncat din mijlocul flăcărilor, cu opt luni înainte, de marele maestru al templierilor.

Suveran ascuns și trufaș, cu o voință neclintită și o minte ageră, regele Filip își împlinise așa de bine domnia și stăpînise cu atîta strășnicie vremea sa, încît tuturor li se păru în seara aceea că însăși inima țării își încetase bătaia.

Niciodată însă neamurile nu mor o dată cu moartea oamenilor, oricît de mari ar fi fost ei ; naşterea şi pieirea naţiilor sînt supuse altor legi.

Numele lui Filip cel Frumos nu va fi luminat de-a lungul veacurilor decît de flăcările rugurilor pe care le-a aprins sub trupul vrăjmaşilor săi şi de scînteierea banilor de aur călpuiţi din porunca lui. Urmaşii vor uita repede că i-a îngenuncheat pe cei puternici, că a păzit pacea atît cît se putea, că a îndreptat legile, că a zidit cetăţi ca oamenii să poată munci la adăpostul lor, că a purces la unirea provinciilor, că i-a chemat pe tîrgoveţi să se adune pentru a se rosti în trebile obştei şi că a vegheat în toate privinţele la neatîrnarea Franţei.

Abia încremenise mîna lui, abia se stinsese această mare voinţă, şi interesele particulare, ambiţiile dezamăgite, poftele de onoruri şi de procopseală aveau să se dezlănţuie.

Două tabere stăteau gata să se înfrunte, să se sfîşie fără cruţare pentru a pune mîna pe putere : de-o parte gruparea reacţionară a marilor feudali, sub conducerea contelui de Valois, împărat cu numele al Constantinopolei şi frate al lui Filip cel Frumos, iar de cealaltă parte gaşca înaltei birocraţii, condusă de Enguerrand de Marigny, primul-ministru şi mîna dreaptă a răposatului monarh.

Pentru a opri această încăierare care clocea de luni de zile sau pentru a ţine cumpăna între cele două tabere învrăjbite, ar fi fost nevoie de un rege puternic. Or, prinţul de 25 de ani care se urca pe tron, monseniorul Ludovic, de altfel şi pînă atunci rege al Navarei, părea lipsit de orice însuşiri pentru a domni ; el nu aducea cu dînsul decît faima unui soţ încornorat şi trista sa poreclă de Aiuritul.

Nevastă-sa, Marguerite de Burgundia, cea mai vîrstnică dintre prinţesele din turnul Nesle, era întemniţată pentru preacurvie, şi viaţa ei avea să ajungă, în chip straniu, miza pe care se băteau cele două clici vrăjmaşe.

Dar, ca întotdeauna, cheltuielile luptei le va suporta sărăcia celor care nu aveau nimic şi nici măcar nu visau să se căpătuiască... Pe deasupra, acea iarnă a anilor 1314—1315 a fost o iarnă de foamete.

PARTEA ÎNTÎI

ZORILE UNEI DOMNII

I

PRINȚESELE ÎNTEMNIȚATE

Înfiptă pe muchea unei stînci calcaroase, la șase sute de picioare deasupra tîrgului Petit-Andelys, cetățuia Château-Gaillard domina toată Normandia de Sus.

În locul acela, Sena făcea o cotitură largă prin pășunile cu iarba grasă; Château-Gaillard supraveghea fluviul pînă la zece leghe în josul și în susul apei.

Dărăpănăturile acestei fortărețe temute mai încîntă și astăzi privirea, aţîţînd imaginația. Împreună cu vestitul Krak [1] al cavalerilor din Liban și cu turnurile de la Rumeli-Hissar pe Bosfor, Château-Gaillard este una din rămășițele uriașe ale arhitecturii cetăților medievale.

În fața acestor monumente, ridicate pentru a apăra pămînturi cucerite sau pentru a amenința alte împărății, mintea te duce la oamenii de care ne despart doar cincisprezece sau douăzeci de generații, la cei care durară asemenea cetățui, slujindu-se de ele, trăind între zidurile lor, dărîmîndu-le.

În vremea de care e vorba, Château-Gaillard nu avea mai mult de o sută douăzeci de ani. Richard Inimă-de-Leu pusese s-o zidească în doi ani, neținînd seamă de tratate, pentru a desfide pe regele Franței; văzînd-o gata, înălțîndu-se deasupra țărmului, înveșmîntată în piatra albă proaspăt cioplită, cu cele două rînduri de ziduri groase, cu dungi de fier care o îngrădeau, cu meterezele sale, cu cele treisprezece turnuri și marele foișor cu două caturi, Richard izbucnise mulțumit: „A, iată, *un castel zdravăn!*"

[1] Fortificație asemănătoare cu un castel medieval, înălțată de către cruciați.

Zece ani mai tîrziu, Filip-August i-l lua împreună cu toate ţinuturile normande.

De atunci, Château-Gaillard nu mai era o fortăreaţă de război şi slujea drept închisoare regală. Acolo erau închişi unii mari criminali de stat pe care regele avea interes să-i păstreze în viaţă, fără a le mai reda vreodată libertatea. Cel ce trecea podul peste şanţul cu apă ce împrejmuia Château-Gaillard nu trăgea nădejde să mai vadă vreodată lumea asta.

Corbii croncăneau toată ziua sub acoperişuri, iar noaptea lupii veneau să urle pînă pe sub ziduri. Singura plimbare a celor închişi era drumul spre bisericuţa unde se duceau să asculte liturghia, pentru a se întoarce apoi la temniţa lor din turn ca să-şi aştepte moartea.

În această ultimă dimineaţă a lunii noiembrie 1314, Château-Gaillard, cu meterezele sale şi cu pîlcul său de arcaşi n-aveau alt rost decît să ţină acolo două femei, una de 21 de ani, cealaltă de 18, Marguerite şi Blanche de Burgundia, două verişoare, amîndouă măritate cu fiii lui Filip cel Frumos, dovedite că au săvîrşit păcatul preacurviei cu nişte tineri scutieri, şi osîndite la temniţă pe viaţă, după scandalul cel mai răsunător din cîte au izbucnit cîndva la curtea Franţei.

Bisericuţa se afla înăuntrul celei de-a doua îngrădituri a cetăţuii. Zidită chiar în stîncă, era întunecoasă şi friguroasă, avea puţine ferestruici şi nici o podoabă în pereţi.

Doar trei jilţuri erau aşezate în faţa stranei : două în stînga pentru prinţese, unul în dreapta pentru comandantul fortăreţei.

În fund se vedeau înşiruiţi oşteni, cu acelaşi aer de lehamite pe care-l aveau la corvoadă, cînd se duceau să strîngă nutreţ pentru cai.

— Fraţilor, vorbi preotul, în această zi se cuvine să înălţăm rugile noastre cu mare osîrdie şi mare întristare.

Îşi drese glasul şi şovăi o clipă, tulburat parcă de ceea ce avea să spună.

— Domnul Dumnezeu a chemat la dînsul sufletul mult-iubitului nostru rege Filip, spuse el mai departe. Şi adîncă jale a cuprins ţara toată...

Cele două prinţese îşi întoarseră una la alta feţele strînse în scufiile lor cenuşii de pînză groasă legate pe sub bărbie.

— Aceia dar care i-au greşit sau adus ocară să se căiască în inima lor, urmă preotul, iar aceia care, cît a trăit, îi purtau pică, să se roage fierbinte pentru sufletul său, chemînd iertarea de care tot muritorul, mare sau mic, are nevoie în faţa judecăţii Celui-de-sus...

Cele două prințese căzură în genunchi, plecîndu-și capul pentru a-și ascunde bucuria. Nu mai simțeau frigul, nu mai simțeau spaima și restriștea lor ; un uriaș val de speranță creștea în ele, iar dacă le-ar fi trecut prin gînd să se adreseze lui Dumnezeu, i-ar fi mulțumit că le-a scăpat de cumplitul lor socru. În cele șapte luni de cînd fuseseră închise la Château-Gaillard, aceasta era întîia veste bună pe care lumea le-o trimitea.

Oștenii rînduiți în fundul bisericuței șușoteau între dînșii, își puneau întrebări unii altora cu jumătate glas, mișcau picioarele și începeau să facă prea multă gălăgie.

— Ne vor da oare fiecăruia cîte un pitac de argint ?

— Fiindcă a murit regele ?

— Așa-i obiceiul, pe cît mi s-a spus.

— Ba nu, cînd moare nu se dă nimic, poate să ne dea ceva cînd l-o unge rege pe ăl de vine după dînsul.

— Și cum o să-i zică de azi încolo regelui ?

— Păi, dumnealui, sfîntul Ludovic, a fost al nouălea, așa că ăstuia, de bună seamă, au să-i zică Ludovic al X-lea.

— Oare o face el război ca să ne mai plimbăm prin alte țări ?...

Comandantul fortăreței se întoarse la ei și le porunci cu glas aspru :

— Rugați-vă !

Avea și el grijile lui. Căci una dintre întemnițate, cea mai mare, era soția monseniorului Ludovic de Navara, care devenea astăzi rege. „Iată-mă acum pus s-o păzesc pe regina Franței", își zicea comandantul fortăreței.

Nu-i de fel ușor să fii temnicerul unor făpturi de neam regesc, iar Robert Bersumée își datora cele mai grele clipe din viața lui acestor două osîndite care-i fuseseră aduse pe la sfîrșitul lunii aprilie, cu capetele rase, în niște căruțe cernite și escortate de o sută de arcași, sub căpetenia domnului Alain de Pareilles. Vanitatea îi era măgulită, dar cîte griji, cîte necazuri ! Două femei tinere, prea tinere ca să nu-ți fie milă de ele, oricare le-ar fi fost păcatul... frumoase, prea frumoase chiar sub urîcioasele lor rochii de aba groasă, ca să nu te simți tulburat văzîndu-le zi de zi, vreme de șapte luni... Dacă ele ar zăpăci cu farmecele lor mintea vreunui sergent de-al fortăreței, dacă ar lua-o din loc, ori dacă vreuna s-ar spînzura, sau ar căpăta o boală din care i s-ar trage moartea, sau dacă s-ar întoarce lucrurile — mai știi cu treburile astea de la curte ? — tot el are să plătească oalele sparte, tot pe el îl vor scoate

vinovat că se purtase, fie prea moale, fie prea aspru, și asta n-o să-i ajute să se salte mai sus. El însă, ca și preotul, ca și prințesele întemnițate, ca și oștenii de pază chiar, n-avea de loc poftă să-și sfîrșească zilele într-o cetățuie bătută de vînturi și înecată în cețuri, zidită pentru a cuprinde două mii de soldați și care nu avea mai mult de o sută cincizeci, aici, în această vale a Senei, pe unde războiul nu mai trecea de atîta amar de vreme.

„Temnicer al reginei Franței, își repeta într-una comandantul fortăreței ; numai asta îmi mai lipsea."

Nimeni nu se ruga și fiecare se prefăcea că urmărește slujba, cu mintea însă la ale lui.

„*Requiem aeternam dona eis Domine...*" [1], îngîna pe nas capelanul, gîndindu-se cu o cruntă invidie la preoții înveșmîntați în patrafire frumoase, care cîntau tot atunci aceleași rugăciuni sub bolțile catedralei Notre-Dame. Călugăr caterisit care îmbrățișase preoția, visînd să ajungă într-o zi mare inchizitor, se împotmolise în slujba de popă al temniței. Se întreba acum dacă noua domnie n-are să-i aducă vreo schimbare în bine.

„*Et lux perpetua luceat eis*" [2], răspundea comandantul fortăreței, pizmuind totodată soarta lui Alain de Pareilles, căpitan a toată arcășimea regelui, care mergea în capul tuturor alaiurilor.

— *Requiem aeternam...* Care va să zică n-o să ne dea barem o juma de vin pe deasupra ? bombănea ostașul Gros-Guillaume către sergentul Lalaine.

Cît despre cele două osîndite, ele nu îndrăzneau să sufle un cuvințel ; și-ar fi cîntat prea tare bucuria.

De bună seamă, în multe biserici din Franța erau în ziua aceea oameni care jeleau din inimă moartea regelui Filip, fără să poată spune, de altminteri, ce anume îi face să plîngă, poate numai fiindcă era regele sub care trăiseră și fiindcă o dată cu el se ducea vremea lor. Nu trebuia să cauți însă asemenea simțăminte în fundul unei temnițe.

Cînd se sfîrși slujba, Marguerite de Burgundia ieși cea dintîi, oprindu-se în fața comandantului fortăreței.

— Domnule Bersumée, îi spuse ea uitîndu-i-se în ochi, țin să-ți vorbesc asupra unor lucruri însemnate și care te privesc.

Comandantul fortăreței se simțea întotdeauna stînjenit cînd ochii Margueritei de Burgundia se ațintea astfel într-ai lui,

[1] Pace veșnică dăruiește-i, Doamne (în lb. lat.).

[2] Și raza ta să-l lumineze veșnic (în lb. lat.).

iar de data asta se fîstîci mai rău ca de obicei. Își plecă privirea în pămînt.

— Am să trec să te ascult, doamnă, îndată după ce-mi voi fi făcut rondul și voi fi schimbat garda.

Apoi îi porunci sergentului Lalaine să le însoțească pe prințese, atrăgîndu-i luarea-aminte, în șoaptă, să fie cu ochii în patru.

Turnul în care Marguerite și Blanche erau închise nu cuprindea decît trei încăperi înalte și rotunde, toate la fel și așezate una deasupra celeilalte, fiecare avînd cîte o vatră cu prichici și un tavan boltit cu opt arcade ; odăile acestea erau legate între ele de o scară scobită în grosimea peretelui. În sala de jos se afla tot timpul o ceată de oșteni, cei care îi pricinuiau atîta grijă căpitanului Bersumée, de punea să-i schimbe la fiecare șase ceasuri, temîndu-se mereu ca nu cumva să se lase șpăguiți, ademeniți sau trași pe sfoară de prințesele captive. Marguerite locuia în odaia de la întîiul cat, iar Blanche, în cea de la al doilea. În timpul nopții prințesele erau despărțite de o ușă grea, care se închidea la mijlocul scării, dar ziua aveau voie să treacă dintr-o încăpere într-alta.

După ce sergentul le lăsă acolo, ele așteptară pînă ce se auziră scîrțiind toate broaștele și țițînele ușilor din josul scării.

Apoi se priviră și, împinse de același imbold, căzură una în brațele celeilalte, strigînd :

— E mort, e mort !

Se îmbrățișau, săreau într-un picior, rîdeau și plîngeau în același timp repetînd într-una :

— E mort ! E mort !

Își smulseră tichiile de pînză, descoperindu-și părul scurt, părul lor de șapte luni. Marguerite avea buclișoare negre de jur împrejurul capului, pe cînd la Blanche șuvițele dese, ca niște mănunchiuri de paie, nu crescuseră la fel peste tot. Blanche își trecu palma de la frunte la ceafă și zise, cu ochii la vară-sa :

— O oglindă ! Înainte de orice vreau o oglindă ! Marguerite, sînt oare tot frumoasă ?

Auzind-o, s-ar fi putut crede că urma să fie liberată numaidecît și că singura ei grijă era să arate bine.

— Cum trebuie să fi îmbătrînit eu, dacă mă întrebi una ca asta, răspunse Marguerite.

— Vai, nu ! se apără Blanche. Ești tot așa de frumoasă !

Credea într-adevăr ce spune ; cei care suferă laolaltă nu văd unii la alții vreo schimbare. Dar Marguerite clătină din cap ; știa bine că nu era adevărat.

Ceea ce îndureseră cele două prințese începînd din primăvară : grozăvia de la Maubuisson abătîndu-se din senin asupra lor tocmai cînd se simțeau mai fericite, judecata, înfricoșătoarea moarte a amanților executați sub ochii lor în piața mare din Pontoise, strigătele mîrșave ale gloatei îngrămădite de o parte și de alta a străzilor, și apoi această jumătate de an petrecută în temniță, cu vîntul care gemea pe acoperișuri, cu dogoarea care încingea zidurile de piatră, cu frigul de gheață care se lăsa de cum începea toamna, cu fiertura neagră de hrișcă ce li se dădea drept hrană, cu cămășile zgrunțuroase, parcă din păr de cal, primenite la două luni o dată, cu ferestruica îngustă ca o deschizătură de meterez prin care nu vedeau, oricum și-ar fi răsucit capul, nimic în afară de chivăra unui arcaș a cărui față rămînea nevăzută, trecînd încolo și încoace... toate acestea o înrăiseră prea tare pe Marguerite, simțea asta, ca să nu-i fi schimbat și chipul.

Poate că Blanche, cu cei 18 ani ai ei și cu strania-i ușurință care o făcea să nu-și dea seama de nimic și să treacă într-o clipă de la o tristețe fără margini la speranțele cele mai smintite, Blanche, care era în stare să se oprească deodată din plîns pentru că o pasăre cînta de cealaltă parte a zidului, și să se minuneze : „Marguerite ! Auzi ? O pasăre !"... Blanche, care credea în semne, în toate semnele, și țesea la visuri așa cum alte femei însăilează tivul fustelor, poate că Blanche, dacă ar ieși din temnița asta, ar putea să-și regăsească frăgezimea obrazului, o dată cu privirea și cu sufletul de odinioară ; Marguerite, însă, niciodată. Ceea ce se frînsese în inima ei nu se va mai lipi la loc.

Din ziua cînd au întemnițat-o nu vărsase o singură lacrimă, dar nici gîndul căinții n-o tulburase vreodată. Nu-și găsea nici o vină și nu-i părea rău de ceea ce făcuse.

Capelanul care o spovedea în fiecare săptămînă era îngrozit de tăcerea ei îndărătnică.

Nici o clipă nu-i trecuse prin minte să-și mărturisească vreo vinovăție pentru restriștea ei ; nici o clipă nu recunoscuse că, atunci cînd ești nepoata sfîntului Ludovic, fiică a ducelui de Burgundia, regină a Navarei și hărăzită să te urci pe preacreștinescul tron al Franței, a-ți lua un scutier ca ibovnic, a-l primi în palatul soțului tău, a-l încărca cu daruri ce sar în ochi, e o joacă primejdioasă, pe care s-ar putea s-o plătești cu cinstea și liber-

tatea. Se simțea îndreptățită la aceasta pentru că o măritaseră cu un prinț pe care nu-l iubea și care-i făcea scîrbă de cîte ori venea noaptea în patul ei.

Nu-și găsea ei vină că se prinsese în joc, ci doar îi ura pe aceia care o făcuseră să piardă ; și numai împotriva celorlalți își vărsa zadarnica mînie, împotriva cumnatei sale, regina Angliei, pentru că o dase în vileag, împotriva familiei sale din Franța pentru că o osîndise, împotriva neamurilor sale din Burgundia pentru că nu-i luaseră apărarea, împotriva țării întregi, împotriva soartei și împotriva lui Dumnezeu. La ceilalți se gîndea cu o mare sete de răzbunare cînd își aducea aminte că ea ar fi trebuit să fie în ziua aceea alături de noul rege, împărtășind cu el puterea și măreția, în loc să zacă întemnițată, regină de rîsul lumii, în dosul unor ziduri groase de douăsprezece picioare.

Blanche își petrecu brațele în jurul gîtului ei, zicînd :

— S-a isprăvit, sînt sigură, draga mea, că s-a isprăvit cu necazurile noastre.

— S-a isprăvit, răspunse Marguerite, numai dacă vom lucra cu dibăcie și repede.

Avea ea un plan care-i frămîntase mintea în timpul liturghiei, fără să știe prea bine unde are s-o ducă. Dar voia să folosească noile împrejurări. Adăugă :

— Mă vei lăsa să-i vorbesc eu găliganului ăstuia de Bersumée, a cărui căpățînă mi-ar plăcea mai curînd s-o văd în vîrful unei sulițe decît pe umerii săi.

O clipă mai tîrziu se auziră scîrțiind broaștele și zăvoarele din josul scării.

Cele două femei își puseră iar pe cap tichiile lor. Blanche se apropie de pervazul ferestruicii, iar Marguerite, silindu-se să-și dea un aer de regină, se așeză pe taburetul care era singurul scaun ce se găsea acolo. Comandantul fortăreței intră.

— Am venit, doamnă, așa cum m-ai rugat, zise el.

Marguerite zăbovi o vreme, privindu-l drept în față, apoi îl întrebă :

— Domnule Bersumée, știi dumneata pe cine păzești aici de azi înainte ?

Bersumée își întoarse ochii, de parcă ar fi căutat ceva în jurul său.

— Știu, doamnă, știu, răspunse el, și mă gîndesc la asta de azi-dimineață, de cînd ștafeta care se ducea spre Criqueboeuf și Rouen m-a sculat din somn.

— De şapte luni de cînd mă aflu închisă aici nu am rufărie, nici masă, nici scaun, nici pat, nici cearşafuri ; mănînc aceeaşi fiertură ca şi soldaţii dumitale, iar foc în vatră n-am decît un ceas pe zi.

— Am urmat, doamnă, poruncile domnului de Nogaret, răspunse Bersumée.

— Domnul de Nogaret e mort.

— Îmi trimisese instrucţiunile regelui.

— Regele Filip e mort.

Ghicind unde voia s-ajungă Marguerite, comandantul încercă s-o înfunde :

— Dar monseniorul de Marigny mai trăieşte, doamnă, el, care ţine în mîna lui tribunalele şi închisorile, precum şi toate cîte sînt în ţară, şi în a cărui mînă mă aflu şi eu în toate privinţele.

— Aşadar, ştafeta de azi-dimineaţă nu ţi-a adus porunci noi în legătură cu mine ?

— Nici una, doamnă.

— N-o să treacă mult şi ai să le primeşti.

— Le aştept, doamnă.

Se priviră o clipă în tăcere. Robert Bersumée, comandantul fortăreţei Château-Gaillard, împlinise 35 de ani, ceea ce pe atunci te făcea să treci drept om în vîrstă. Avea mutra morocănoasă şi încruntată pe care şi-o iau lesne ostaşii de meserie şi care, cu timpul intră în firea lor. Sprîncenele i se îmbinau deasupra nasului.

Pentru slujba de toate zilele în fortăreaţă purta o căciulă din blană de lup şi o za subţire cam lăbărţată, mînjită de grăsime şi care se umfla în jurul cingătoarei.

La început, cînd o aduseseră în temniţă, Marguerite încercase să-l ademenească cu farmecele ei, gata să i se dea pentru a face din el un aliat. Bersumée ocolise ispita, de teama necazurilor ce i s-ar fi putut trage dintr-asta. Simţea însă mereu aceeaşi stînjeneală în faţa Margueritei şi-i păstra un fel de pică pentru rolul primejdios pe care ea i-l hărăzise. Acum îşi zicea : „Ia te uită ! Aş fi putut fi amantul reginei Franţei." Şi se întreba dacă purtarea lui de soldat neabătut de la datorie are să-i prindă bine la înaintarea în grad sau, dimpotrivă, are să-i căşuneze rău.

— Nu mi-a fost de loc plăcut, doamnă, că a trebuit să mă port astfel cu nişte femei... şi încă de rang aşa de înalt ca domnia-ta, zise el.

— Asta mi-o închipui ușor, domnule, răspunse Marguerite, căci în dumneata se simte cavalerul, iar lucrurile ce ți s-au poruncit trebuie să-ți fi făcut mare scîrbă.

Deoarece tată-său potcovea caii, iar mă-sa era fată de paracliser, comandantul fortăreței auzi cu oarecare plăcere cuvîntul cavaler.

— Vezi, însă, domnule Bersumée, urmă prințesa întemnițată, că m-am săturat să tot mestec rumeguș de surcele ca să-mi păstrez dinții albi și să-mi ung mîinile cu slănina din ciorbă ca să nu-mi crape pielea de frig.

— Înțeleg, doamnă, înțeleg.

— Ți-aș fi îndatorată să faci astfel ca de astăzi înainte să nu mai am de îndurat gerul, păduchii și foamea.

Bersumée își plecă ochii.

— Nu am porunci, doamnă.

— Numai ura pe care mi-o purta regele Filip m-a adus aici, și acum, după ce a murit, toate se vor schimba, urmă Marguerite, cît pe ce să creadă ea însăși minciuna rostită cu atîta convingere. Ai să aștepți oare pînă ți s-o porunci să-mi deschizi porțile temniței ca să arăți oarecare bunăvoință reginei Franței ? Nu crezi că făcînd așa îți primejduiești destul de prost viitorul ?

Militarii sînt adeseori șovăitori din fire, ceea ce-i înclină la supunere și-i face să piardă multe bătălii. Pe cît de zăbavnic era Bersumée cînd urma să facă ceva de capul său, pe atît de iute se arăta cînd trebuia să împlinească poruncile mai-marilor. Știa să zbiere la ostașii pe care îi avea sub mîna lui și să le repeadă cîte un pumn, dar la o adică, în fața unei situații neașteptate, nu se prea simțea în stare să ia o hotărîre.

Între dușmănia unei femei care, după spusa ei, va fi atotputernică mîine, și furia monseniorului de Marigny, care era atotputernic astăzi, ce trebuia să aleagă ?

— Aș vrea de asemenea ca doamna Blanche și cu mine, vorbi iar Marguerite, să putem ieși un ceas, două, dintre zidurile acestea, însoțite de dumneata, dacă crezi că-i nevoie, ca să mai vedem și altceva în afară de meterezele fortăreței și de sulițele arcașilor dumitale.

Îl lua prea repede și cerea prea multe. Bersumée mirosi capcana. Deținutele sale încercau să-i scape printre degete. Nu erau deci așa de sigure că se vor întoarce la ce au fost înainte.

— Pentru că ești regină, răspunse el, vei înțelege, doamnă, că trebuie să slujesc statul cu credință și că nu pot călca consemnele care mi-au fost date.

Zicînd acestea, părăsi încăperea ca să nu mai lungească vorba.

— E un cîine, izbucni Marguerite în urma lui, un cîine de pază care nu e bun decît să latre și să muște.

Făcuse o mișcare greșită și acum își chinuia mintea căutînd cum să intre în legătură cu lumea de afară, cum să capete vești și să trimită scrisori care să nu fie citite de Marigny. Nu știa că un sol, ales printre cele dintîi mărimi ale țării, se și afla în drum pentru a-i propune un tîrg ciudat.

II

MONSENIORUL ROBERT D'ARTOIS

„Trebuie să te aștepți la orice cînd ești temnicerul unei regine", își zicea Bersumée coborînd din turn. Se simțea nemulțumit și-l munceau temeri nedeslușite. O întîmplare așa de gravă cum era moartea regelui nu putea trece fără ca Château-Gaillard să primească o vizită de la Paris. Și Bersumée se grăbi, zbierînd înjurături în dreapta și-n stînga, să-și pună garnizoana în stare de inspecție. Voia ca barem despre partea asta să nu i se poată găsi vreo vină.

Cît ținu ziua cetățuia fu întoarsă cu dosu-n sus, într-un iureș ce nu se mai pomenise acolo de pe vremea lui Richard Inimă-de-Leu. Peste tot se mătura, se freca de zor. Cutare arcas își pierduse tolba cu săgeți ? Unde era ? Tolbă să se facă ! Și ce-i cu zalele astea ruginite pe la subsuori ? Haide, pune mîna pe nisip și freacă-le, lună să fie !

— Dacă domnul de Pareilles pică din senin peste noi, nu vreau să mă înfățișez înaintea lui cu o ceată de cerșetori ! urla Bersumée. Haide, mișcă din loc !

Se curățau odăile corpului de gardă. Se ungeau lanțurile podului mișcător. Se scoteau plitele pentru clocotitul smoalei. ca și cum cetățuia urma să fie atacată dintr-o clipă într-alta. Și vai de cel care nu se mișca destul de iute ! Soldatul Gros-Guillaume, chiar cel de rîvnea la o porție de vin peste tainul de toate zilele, se alese cu un picior în spate. Sergentul Lalaine cădea de oboseală.

Ușile erau vraiște ; Château-Gaillard semăna cu o casă din care se mută locatarii. Dacă prințesele ar fi vrut s-o șteargă de acolo, dintr-o sută de zile, asta ar fi fost cea mai nimerită. Dom-

nea peste tot o asemenea zăpăceală, că nu le-ar fi văzut nimeni ieșind.

Cînd veni seara, Bersumée nu mai putea vorbi de atîta cît răcnise, iar arcașii moțăiau pe metereze. A doua zi însă, în primele ceasuri ale dimineții, cînd pîndarii vestiră un pîlc de călăreți cu prapur în frunte, care se apropia venind dinspre Paris, de-a lungul Senei, comandantul fortăreței se bucură în sinea lui că făcuse ce trebuie ca să nu fie luat pe nepregătite.

Îmbrăcă în grabă zaua lui de zile mari, trase în picioare cizmele cele mai bune, acelea pe care nu le purtase mai mult de cinci ani, își prinse niște pinteni lungi de trei șchioape și, după ce-și puse chivăra pe cap, ieși în curte. Rămase cîteva clipe să se uite, cu o mulțumire plină de grijă, la ostașii săi istoviți încă, dar ale căror sulițe și spăngi bine frecate reușeau să lucească pînă și în lumina lăptoasă a dimineții de iarnă.

„Nu mă poate lua nimeni la refec în ce privește ținuta ostașilor, își zicea. Și asta o să-mi dea glas mai vîrtos ca să mă plîng de solda mea prea mică și de întîrzierea cu care mi se trimit banii pentru hrana oamenilor."

Trîmbițele călăreților răsunau acum pe mal la poalele cetățuii, și se auziră copitele cailor izbind pămîntul pietros.

— Deschideți porțile ! Coborîți podul !

Lanțurile podului mișcător lunecară tremurînd în scripetele lor și, o clipă mai tîrziu, cincisprezece scutieri cu pajure regale, avînd la mijloc un călăreț roșu, ținîndu-se drept în șa, de parcă înfățișa propria sa statuie călare, treceau ca o furtună pe sub bolta corpului de gardă și cotropeau curtea fortăreței.

„Să fie oare noul rege ? gîndea Bersumée alergîndu-le înainte. Dumnezeule ! A și venit să-și ia soția ?"

I se tăiase răsuflarea de tulburat ce era și nu putu să deslușească îndată fața omului în manta sîngerie, care sărise de pe calul său și, ca o namilă îmbrăcată în postavuri, blănuri, piei și argint, își croia drum printre scutieri, venind spre dînsul.

— Din partea regelui, zise uriașul călăreț, fluturînd sub nasul lui Bersumée, fără a-i lăsa timp să citească, un pergament pe care atîrna o pecete. Sînt contele Robert d'Artois.

Comandantul fortăreței n-apucă decît să facă o plecăciune. Monseniorul Robert d'Artois îi dădu una peste umăr de se îndoi ; asta, ca să-i arate că nu se ține fudul față de cei mai mici, apoi ceru vin cald pentru dînsul și întreaga escortă, cu un glas care-i făcu pe pîndarii din turnurile cetățuii să se holbeze mirați. Pașii săi păreau să stîrnească o vijelie.

Încă din ajun Bersumée se hotărîse în sinea lui să fie la înălțime, să nu se lase luat pe neașteptate, să se arate comandant desăvîrșit al unei fortărețe fără cusur și să se poarte în așa fel, încît oaspele, oricare ar fi, să-și amintească de dînsul. Avea o urare de bun sosit gata pregătită ; cuvîntarea asta îi rămase în gît pentru totdeauna.

Cîteva clipe mai tîrziu, Bersumée se pomeni poftit să bea din vinul ce i se ceruse, se auzi îngăimînd niște biete lingușeli, văzu cele patru odăi ale locuinței sale, lipită de foișor, făcîndu-se caraghios de mici în fața staturii oaspelui, se înecă dînd pe gît băutura din cana lui și se găsi apoi în turnul celor două întemnițate, ținîndu-se după contele d'Artois, care urca în fugă scara neagră. Bersumée se socotise pînă în ziua aceea om înalt și deodată se simțea pitic.

În privința prințeselor, d'Artois nu pusese decît o întrebare :

— Cum o duc ?

— Foarte bine, mulțumesc, monseniore, răspunse Bersumée, blestemîndu-se îndată pentru răspunsul prostesc.

La un semn, sergentul Lalaine trase, cu degete tremurătoare, zăvoarele.

În mijlocul încăperii rotunde, Marguerite și Blanche așteptau în picioare. Erau palide și, cînd ușa se deschise, parcă îmboldite de aceeași teamă, se strînseră una într-alta și se luară de mînă.

D'Artois le învălui într-o privire. Ochii îi clipeau. Se oprise în pervazul ușii, astupînd-o cu totul.

— Tu, vere ! zise Marguerite.

Și deoarece Robert d'Artois nu răspundea, absorbit cum era în contemplarea celor două femei pe care se ostenise și el să le nenorocească, Marguerite continuă :

— Uită-te la noi, da, uită-te la noi ! Și vezi în ce hal ne-au adus ! Asta nu seamănă cu ceea ce-ți văd ochii la curte și nici cu amintirea ce-o ai despre noi ! N-avem o cămașă, o rochie. N-avem ce mînca. Și nici scaun n-avem pentru un domn așa de mare ca tine !

Își redobîndise repede glasul ei sigur.

„Or fi știind ?" se întreba d'Artois apropiindu-se încet. Or fi aflat tot ce făcuse el din răzbunare, din ură pentru mama contesei Blanche, ca să le ducă la pieire, și că o ajutase pe regina Angliei să le întindă capcana în care căzuseră ?

— Robert, ne aduci oare izbăvirea ?

Blanche scoase acest țipăt, îndreptîndu-se spre uriaș, cu mîinile întinse, cu ochi în care lucea speranța.

„Nu, habar n-au de nimic, gîndi el, și asta o să-mi facă misiunea mai ușoară." Nu răspunse la întrebarea ei și se întoarse deodată spre comandantul fortăreței :

— Bersumée, aici nu se face foc ?

— Nu, monseniore... Poruncile pe care le aveam...

— Să se facă numaidecît ! Și nu e nici un fel de mobilă aici ?

— Nu, monseniore, dar eu...

— Mobilă... să te faci ! Scoateți crivatul ăsta păcătos ! Să se aducă un pat, scaune, draperii, sfeșnice. Să nu te aud zicînd că n-ai nimic. Am văzut la tine acasă tot ce lipsește aici. Aduceți-le de-ndată !

Îl apucase de braț pe comandantul fortăreței și-l împingea afară ca pe-o slugă.

— Și de mîncare, zise atunci Marguerite. Mai spune-i bunului nostru temnicer, care ne face în toate zilele o hrană pe care și porcii ar lăsa-o neatinsă în albia lor, să ne dea în sfîrșit un prînz ca lumea.

— Și de mîncare, bineînțeles, doamnă ! repetă d'Artois. Plăcinte și fleici. Legume proaspete. Pere gustoase de iarnă și dulceață. Și vin, Bersumée, mult vin !

— Dar, monseniore... gemu comandantul.

— Nu-mi vorbi în nas ! urlă d'Artois. Gura îți miroase a cal !

Îl dădu afară și trînti ușa cu o izbitură de cizmă.

— Dragele mele verișoare, se întoarse d'Artois la ele, mă așteptam la mai rău, zău așa ; mi s-a luat însă o piatră de pe inimă văzînd că jalnica voastră ședere aici n-a atins cele mai frumoase obrăjoare din Franța.

Abia acum își scoase pălăria și făcu o plecăciune.

— Ne mai spălăm încă, spuse Marguerite. Dacă spargem gheața din lighenele ce ni se aduc, avem apă destulă.

D'Artois se așezase pe băncuța de lemn și nu-și lua ochii de la ele. „Ehei, păsărelelor, își cînta în sinea lui, uite unde ați ajuns vrînd să vă croiți cîte o coroană de regină din moștenirea lui Robert d'Artois !" Încerca să ghicească pe sub rochiile de aba groasă dacă trupurile celor două tinere femei pierduseră dulcea lor arcuitură de mai ieri. Era ca un pisoi mare gata să se joace cu niște șoricei în colivie.

— Marguerite, întrebă el, ți-a mai crescut părul ? E tot așa de des ca înainte ?

Margueritе de Burgundia tresări ca picată cu foc. Pălise la față.

— Scoală-te, domnule d'Artois ! rosti ea cu glas fierbînd de mînie. Oricît de năpăstuită mă găsești aici, nu îngădui încă unui bărbat să șadă în fața mea cînd eu stau în picioare !

D'Artois se ridică dintr-o săritură și o clipă privirile lor se înfruntară. Ea rămase nemișcată.

În lumina slabă care venea de la fereastră, el văzu mai bine chipul cel nou al Margueritei, chipul ei de femeie întemnițată. Trăsăturile își păstraseră frumusețea, dar toată dulceața lor pierise. Nasul îi era mai ascuțit, ochii mai înfundați. Gropițele care în primăvara trecută i se săpau în colțul obrajilor de culoarea chihlimbarului erau acum niște încrețituri mărunte. „Ia te uită, își zise d'Artois, nu se dă bătută. Cu atît mai bine, o să fie mai vesel." Îndrăgea trînta și-i plăcea să aibă de luptat pînă-și punea jos vrăjmașul.

— Vară dragă, îi spuse cu o prefăcută naivitate, nici prin minte nu mi-a trecut să te insult ; m-ai înțeles greșit. Voiam doar să știu dacă părul ți-a crescut destul de lung ca să te poți arăta iar în lume.

Oricît de bănuitoare era, Marguerite nu-și putu stăpîni o tresărire de bucurie.

...„Să te poți arăta iar în lume... Asta înseamnă deci că voi ieși de aici. Sînt oare iertată ? Mi-aduce oare tronul ? Nu, nu pentru asta a venit, mi-ar fi spus-o de la început..."

Gîndea prea repede și se simțea năpădită de îndoială. Îi veneau, fără să vrea, lacrimi în ochi.

— Robert, nu mă ține așa pe jeratic. Știu, asta îți stă în obicei și văd că ai rămas același. Dar nu fi crud. Ce-ai venit să-mi spui ?

— Vară dragă, am venit să te scap...

Blanche scoase un țipăt, și Robert crezu că are s-o vadă căzînd leșinată. Își lăsase fraza neterminată ; ținea cele două femei ca pe niște pești prinși în cîrligul undiței.

— ...aducîndu-ți o... propunere, sfîrși el.

Se bucură văzînd cum li se încovoaie umerii și auzindu-le suspinul dezamăgit.

— O propunere din partea cui ? întrebă Marguerite.

— A soțului tău Ludovic, regele nostru de acum încolo. Și a bunului nostru văr, monseniorul de Valois. Nu pot vorbi însă decît cu tine, între patru ochi. Vrea Blanche să ne lase singuri ?

— Da, da, făcu Blanche, cu un aer supus, plec numaidecît. Dar mai întîi, vreau să știu... Ce face soțu-meu, Charles ?

— Moartea tatălui său l-a mîhnit adînc.

— Şi de mine... ce spune ? Vorbeşte de mine ?

— Cred că-i pare rău de tine, deşi a suferit mult de pe urma ta. De la cele întîmplate la Pontoise, nu l-a mai văzut nimeni vesel cum era înainte.

Pe Blanche o podidiră lacrimile.

— Crezi că mă iartă ? întrebă ea.

— Aceasta ţine mult de vară-ta, răspunse d'Artois cu o mutră misterioasă, arătînd spre Marguerite.

O însoţi pînă la uşa pe care o închise în urma ei, apoi se întoarse la Marguerite :

— Draga mea, mai întîi trebuie să-ţi arăt cum stau lucrurile. De cîteva zile încoace, de cînd regele Filip trăgea să moară, soţul tău Ludovic parcă se zăpăcise mai rău. Să te culci prinţ şi să te scoli rege nu-i glumă. Rege al Navarei nu prea era decît cu numele şi toate se făceau acolo fără dînsul. Ai să-mi spui că are 25 de ani şi că la vîrsta asta ar putea domni, dar, fără a-l vorbi de rău, ştii ca şi mine că nu prea străluceşte prin deşteptăciune. Aşa că, pentru început, unchiul său, monseniorul de Valois, îl ajută în toate şi vede de treburile ţării împreună cu monseniorul de Marigny. Partea proastă e că aceşti doi oameni puternici, tocmai pentru că se aseamănă foarte mult, nu se prea iubesc şi fiecare din ei se face că n-aude cînd îi vorbeşte celălalt. Unii cred chiar că în curînd nu se vor mai înţelege de loc şi ar fi mare pacoste dacă lucrurile ar merge multă vreme aşa, căci o ţară nu poate fi cîrmuită de doi surzi.

D'Artois nu mai era de recunoscut ! Le zicea potolit şi limpede, ceea ce te îndreptăţea să gîndeşti că, în bună parte, făcea într-adins pe zurliul atunci cînd îţi vorbea gălăgios şi anapoda.

— În ce mă priveşte, urmă el, ştii că nu mă prăpădesc de dragul domnului de Marigny, care mi-a căşunat mult rău, şi doresc din tot sufletul ca vărul meu Valois, căruia îi sînt prieten şi aliat în toate, să iasă învingător din lupta asta.

Marguerite se silea să prindă ţîţele acestor urzeli tainice, pe care d'Artois i le dezvăluia dintr-o dată, intrigăria fiind pîinea lui de toate zilele. Ea nu mai ştia nimic din ceea ce se petrecea la curte şi, ascultîndu-l, părea să se trezească dintr-un somn lung. De afară ajungeau pînă la dînşii, înăbuşite de grosimea zidurilor, strigătele lui Bersumée dînd zor ostaşilor care-i goleau locuinţa.

— Ludovic tot mă mai urăşte, nu-i aşa ? întrebă Marguerite.

— O, și încă cum ! răspunse d'Artois. N-are nici un rost să-ți ascund asta : te urăște grozav. Trebuie să recunoști că are și de ce, căci perechea de coarne cu care i-ai împodobit fruntea îl împiedică să-și pună deasupra coroana Franței ! Nu uita, însă, dragă verișoară, că dacă-mi făceai una ca asta mie, de pildă, n-aș fi bătut toba să afle toată țara. Îți trăgeam o mamă de bătaie, de-ți trecea pofta să mai începi cîte zile-i mai avea, sau poate...

Îi aruncă o privire care o înfricoșă pe Marguerite.

— ...sau poate aș fi întors-o în așa fel ca să mă pot preface că cinstea mea a rămas nepătată. Dar, în sfîrșit, răposatul, socrutău. regele, judeca se vede altminteri și lucrurile au ajuns acolo unde au ajuns.

Avea îndrăzneala să deplîngă această nenorocire, știind bine că el se străduise, prin toate mijloacele, s-o dezlănțuie. Marguerite îl auzi iar :

— Cel dintîi gînd al lui Ludovic, după ce văzu că tată-su a închis ochii, și singurul gînd ce-l frămîntă deocamdată, căci nu cred să poată avea în cap mai multe deodată, este de a ieși din încurcătura în care se află din vina ta și de a șterge rușinea cu care l-ai acoperit.

— Ce vrea Ludovic ?

D'Artois își bălăbăni o clipă înainte și înapoi piciorul său cît un picior de pod, ca și cum se pregătea să izbească într-o piatră.

— Vrea să ceară desfacerea căsătoriei voastre, răspunse el, și vezi bine că o dorește neîntîrziat, de vreme ce m-a trimis încoace, fără să mai tărăgăneze.

„Așadar, nu voi fi niciodată regina Franței", gîndi Marguerite. Visurile smintite pe care și le făcuse în ajun se și spulberaseră. O zi de vis pentru șapte luni de temniță... și pentru toată viața !

În clipa aceea intrară doi oșteni, aducînd un braț de lemne și o legătură de surcele. Marguerite așteptă pînă ce aceștia aprinseră focul și părăsiră încăperea.

— Dacă-i așa, n-are decît să ceară desfacerea căsătoriei, zise ea cu lehamite. Ce pot face eu ?

Veni să-și întindă mîinile la flăcările care începeau să trosnească.

— Ei, verișoară, tocmai că poți face mult și ai putea trage foloase de pe urma unui lucru care nu te-ar costa mai nimic. S-a brodit că adulterul nu e motiv de despărțire ; e o neghiobie, dar așa este. Ai fi putut avea o sută de amanți

în loc de unul, te-ai fi putut culca cu toți bărbații din țară, și asta nu te împiedica să rămîi pentru totdeauna soția de nedespărțit a bărbatului cu care ai fost unită în fața lui Dumnezeu. Întreabă-l și pe preotul de aici sau pe cine vrei : așa este. Eu însumi am cerut să fiu lămurit în privința asta, căci nu-s de fel învățat într-ale bisericii. Legătura căsătoriei nu poate fi ruptă și, dacă vrei s-o desfaci, trebuie să dovedești că a fost la mijloc o piedică din pricina căreia nu s-a făcut de fel împreunare, sau că nu s-a împlinit de-a binelea, și că toate au rămas întocmai ca și cum căsătoria n-ar fi avut loc. Auzi ce spun ?

— Da, da, te ascult, zise Marguerite.

Nu mai era vorba acum de treburile țării, ci de soarta ei, și ea își vîra în cap fiecare cuvînt, ca să nu uite nimic.

— Așa că, spuse mai departe uriașul, iată la ce s-a gîndit monseniorul de Valois pentru a-și scoate nepotul din încurcătură.

Se opri cîteva clipe ca să-și dreagă glasul.

— Tu vei recunoaște că fiică-ta, prințesa Jeanne, nu este a lui Ludovic. Vei recunoaște că nu ți-ai lăsat niciodată soțul să se atingă de trupul tău și că astfel n-a fost între voi o căsătorie de adevăratelea. Asta o spui, chiar așa cum o auzi, în fața mea și în fața preotului de aici, care o va așterne pe hîrtie și va iscăli alături de noi. S-or găsi apoi lesne printre foștii tăi servitori sau cunoscuți cîțiva martori care să adeverească aceste lucruri. Astfel, legătura nu poate fi socotită ca atare, și desfacerea căsătoriei vine de la sine.

— Și ce mi se dă în schimbul acestei... minciuni ?

— În schimbul acestei... bunăvoințe, răspunse d'Artois, ai să fii dusă în ducatul Burgundiei, la vreo mînăstire, pînă ce va fi rostită desfacerea căsătoriei, și după aceea vei trăi cum ți-o plăcea sau cum or vrea neamurile tale.

În prima clipă Marguerite era cît pe ce să răspundă : „Da, primesc ; spun tot ce mi se cere și iscălesc orice, numai să fiu scoasă de aici". Dar îl văzu pe d'Artois pîndind-o, cu ochii pe jumătate închiși, silindu-se să-și dea un aer de om blajin care nu-l prindea de fel, și simți că încercau s-o tragă pe sfoară. „Voi iscăli și apoi mă vor ține mai departe aici", îi trecu prin minte.

Cei care au prefăcătorie și necredință în sufletul lor îi cred și pe ceilalți la fel. De data aceasta, însă, d'Artois nu mințea ; tîrgul pe care-l propunea era sincer, și avea chiar

poruncă s-o scoată de acolo pe Marguerite dacă se învoia să recunoască ce i se cerea.

— Ar însemna să săvîrşesc un mare păcat, zise ea.

D'Artois izbucni în rîs.

— Ei asta-i acum ! Lasă, Marguerite, ai săvîrşit tu altele, mi se pare, fără să te frămînţi atîta !

— Poate că m-oi fi schimbat şi m-am căit. Trebuie să mă gîndesc înainte de a lua o hotărîre.

Uriaşul avu o strîmbătură ciudată, molfăindu-şi buzele de la dreapta la stînga.

— Fie şi aşa, verişoară, îi spuse, dar gîndeşte-te repede, căci trebuie să mă întorc mîine la Paris, pentru slujba înmormîntării ce se va face la Notre-Dame. Douăzeci şi trei de leghe, proptit cu şezutu-n şa, chiar dacă iau calea cea mai scurtă ! Cu drumurile astea în care te-nfunzi de două şchioape în noroi, acum cînd înserează devreme şi se crapă de zi tîrziu, cu ce mai am de aşteptat la Mantes pînă mi se schimbă caii, nu-mi arde de fleacuri şi tare aş vrea să nu mă fi ostenit de pomană venind încoace. Pe curînd, vară dragă. Mă duc să dorm un ceas şi apoi mă întorc să mănînc cu voi. Să nu se spună că te-am lăsat singură în prima zi cînd ţi se dă o masă îmbelşugată. Pînă atunci te vei fi hotărît cum e mai bine, nu mă îndoiesc de asta.

Ieşi de-acolo ca o furtună, aşa cum venise, căci îşi pregătea cu grijă ieşirile ca şi intrările, şi era cît pe ce să-l trîntească pe arcaşul Gros-Guillaume, care urca scara, leoarcă de năduşeală şi cocîrjat sub povara unui lădoi.

Se vîrî apoi în locuinţa răvăşită a comandantului fortăreţei, prăvălindu-se pe singurul pat ce mai rămăsese acolo.

— Prietene Bersumée, îi spuse, cina să fie gata peste un ceas, dar cheamă-l pe valetul meu, Lormet, care trebuie să se afle printre scutieri. Să vină să-mi vegheze somnul.

Căci de nimic nu se temea acest voinic decît să se lase fără apărare în faţa vrăjmaşilor săi, care erau mulţi, pe cînd dormea. Şi în locul oricărui ostean sau scutier ţinea să-l aibă de pază la căpătîi pe bondocul de Lormet, servitorul său cărunt, care îl urma peste tot, cică pentru a-i duce mantia sau pelerina.

Zdravăn ca puţini alţii, în ciuda celor 50 de ani ai săi, şi cu atît mai primejdios cu cît nu dădeai doi bani pe înfăţişarea lui, în stare să săvîrşească orice i-ar cere „monseniorul Robert", şi mai ales să facă de petrecanie, cît ai clipi şi fără zgomot, oricui i-ar supăra stăpînul, la nevoie codoşindu-i

și fete sau năimindu-i haimanale, Lormet era un ticălos, nu atît din fire, cît din devotament ; ucigașul acesta avea pentru stăpînul său o grijă de doică.

Altminteri pișicher și făcînd de minune pe prostul, era o iscoadă de mîna întîi, iar dintre isprăvile lui, cea mai măruntă n-a săvîrșit-o atunci cînd adulmecase urma fraților d'Aunay, pentru ca Robert d'Artois să-i prindă aproape asupra faptului la picioarele turnului Nesle.

Cînd îl întreba cineva pe Lormet de ce e atît de devotat contelui d'Artois, înălța din umeri și răspundea mormăind : „Pentru că din fiecare mantie veche de-a lui îmi pot face două".

De cum intră Lormet în locuința comandantului fortăreței, Robert închise ochii și adormi numaidecît, cu brațele în lături și picioarele răscrăcărate, iar pîntecul începu să-i tresalte sub răsuflarea-i liniștită de căpcăun adîncit în somn.

Se trezi singur după un ceas și se întinse ca un tigru, de-i trosniră oasele, apoi se dădu jos din pat, cu trupul odihnit și mintea proaspătă.

Lormet ședea pe un scaun, cu genunchii lipiți și spada culcată deasupra, ținîndu-și fața rotundă întoarsă spre d'Artois. De sub pleoapele încrețite, ochii lui cătau plini de duioșie la stăpînul său, care se deștepta.

— E rîndul tău acum să te duci la culcare, dragul meu Lormet, îi zise d'Artois, dar, mai întîi, mergi de mi-l caută pe preot.

III

ULTIMA ȘANSĂ DE A FI REGINĂ

Dominicanul caterisit veni numaidecît, foarte tulburat că un domn așa de mare trimisese anume să-l cheme.

— Frate, îi zise d'Artois, o cunoști bine pe doamna Marguerite, căci îi ești duhovnic. Care-i partea mai slabă a firii sale ?

— Ispitele trupului, monseniore, răspunse preotul, plecîndu-și rușinos ochii.

— Asta o știam noi ! Dar altceva... văzuși la dînsa vreo coardă simțitoare pe care să putem apăsa ca s-o facem să înțeleagă unele lucruri ce sînt spre binele ei și în folosul țării ?

— Nu văd, monseniore. Nu văd în ea nimic ce-ar putea să-i frîngă cerbicia... afară de ce vă spuneam. Sufletul acestei prinţese e tare ca o sabie, şi nici temniţa nu i-a tocit tăişul. Vai, nu e de fel o oiţă pe care s-o duci cum vrei, credeţi-mă !

Cu mîinile vîrîte în mînecile sutanei, cu fruntea-i mare aplecată, încerca să se arate totodată cucernic şi isteţ. Nu se tunsese de o bucată de vreme, şi pielea îi era albastră în creştet, deasupra unei cununi subţiri de păr negru.

D'Artois rămase o clipă îngîndurat, frecîndu-şi obrazul ; scăfîrlia preotului îi amintise de barba lui, care începuse să-i crească.

— Şi în privinţa acelei părţi slabe a firii sale, de care ai pomenit, întrebă el iarăşi, aflat-a dînsa aici cu cine să-şi potolească... slăbiciunea, cum numiţi voi vlaga asta a trupului ?

— Pe cît ştiu eu, nimeni, monseniore.

— Şi Bersumée ? Nu zăboveşte la dînsa cam multişor, uneori ?

— Niciodată, monseniore. Răspund pentru asta.

— Dar... tu ?

— Vai, monseniore ! izbucni duhovnicul temniţei, făcîndu-şi cruce.

— Haide, haide ! rîse d'Artois. N-ar fi întîia oară cînd se întîmplă aşa ceva, şi cunosc destui de teapa ta care de îndată ce-şi leapădă anteriul se simt oameni la fel ca ceilalţi. Dinspre partea mea nu văd nici un rău în asta, ba chiar, ca să vorbesc pe şleau, aş zice mai curînd că-i lucru vrednic de laudă... Dar cu vară-sa ? Cele două femei nu-şi îndulcesc amarul, mîngîindu-se nitel una pe alta ?

— Vai, monseniore ! zise duhovnicul, prefăcîndu-se tot mai îngrozit, îmi cereţi să dau în vileag o taină a spovedaniei.

D'Artois îi arse prietenește o scatoalcă peste umăr, dar era cît pe ce să-l dea de-a dura în perete.

— Haide, haide, jupîne părinţele, lasă gluma ! strigă el. N-ai fost pus să slujeşti în temniţă ca să păstrezi tainele, ci ca să le spui mai departe cui trebuie să le ştie.

— Nici doamna Marguerite, nici doamna Blanche, zise cu jumătate glas preotul, nu mi s-au mărturisit vreodată să fi săvîrşit asemenea păcat, altfel decît în vis.

— Ceea ce nu-i o dovadă că sînt nevinovate, ci doar temătoare. Ştii să scrii ?

— Firește, monseniore.

— Ei, ia te uită ! zise d'Artois cu un aer mirat. Aşadar călugării nu-s toţi atît de proşti cum se zice !... Atunci, jupîne părinţele, du-te de-ţi ia o foaie de pergament, pene şi tot ce-ţi trebuie pentru a scrie, şi înfiinţează-te la turnul prinţeselor, în josul scării, gata să te urci sus de îndată ce te-oi chema. Haide, dă-i zor !

Duhovnicul făcu o plecăciune ; păru să mai aibă ceva de adăugat, dar contele d'Artois îşi şi pusese marea lui mantie roşie şi pornise spre uşă. Duhovnicul alergă după dînsul.

— Monseniore ! Monseniore ! spuse el cu glas pătruns de slugărnicie, veţi avea marea bunătate, dacă nu vă supăr cu astfel de rugăminte, veţi avea neţărmurita bunătate de a spune fratelui Renaud, marele inchizitor, dacă se întîmplă să-l întîlniţi, că sînt mereu preasupusul său fiu, şi să nu mă uite multă vreme în fortăreaţa asta, unde slujesc plin de rîvnă fiindcă Dumnezeu m-a pus aici ; dar am şi eu oarecare merite, monseniore, aşa cum v-aţi putut da seama, şi aş dori mult să li se găsească o altă întrebuinţare.

— Mă voi gîndi la asta, iubitule, mă voi gîndi, răspunse d'Artois, ştiind bine, chiar din clipa aceea, că nu va face nimic.

Cînd Robert intră iar în odaia Margueritei, cele două prinţese nu isprăviseră să se îmbrace ; abia se spălaseră pe îndelete în faţa focului din vatră, cu apa caldă şi frunzele de săpunel ce li se aduseseră, prelungind această plăcere regăsită ; îşi frecaseră una alteia părul încă scurt, în care mai luceau picăturile de apă, şi abia îşi puseseră cămăşile lungi ce li se dăduseră, albe şi închise la gît cu un şnur. Văzîndu-l, se traseră îndărăt speriate, ruşinîndu-se.

— Vai, dragele mele verişoare, zise Robert, nu vă sinchisiţi de mine. Rămîneţi aşa. Sînt doar din familie ! Şi apoi, cămăşile astea vă acoperă mai bine ca rochiile cu care ieşeaţi în lume odinioară. Arătaţi întocmai ca nişte călugăriţe. Aveţi însă de pe acum o înfăţişare mai chipeşă ca înainte cu un ceas, iar obrajii încep să vi se îmbujoreze din nou. Mărturisiţi deci că soarta voastră n-a întîrziat să se schimbe de cînd am sosit eu !

— O, da, mulţumesc, vere ! izbucni Blanche.

Încăperea era de nerecunoscut. Se adusese acolo un pat cu polog, două cufere mari care ţineau loc de laviţă, un scaun cu spetează şi o masă pe căpriori, unde se şi vedeau rînduite strachinile, cănile şi vinul lui Bersumée. O tapiserie de mătase, căreia nu i se mai deslueau culorile şi lucrătura

de roasă ce era, fusese întinsă pe partea cea mai mîncată de umezeală a peretelui boltit. O lumînare groasă, luată din biserica fortăreței, ardea pe masă, căci, deși se aflau la începutul după-amiezii, se și lăsase întunericul ; iar în căminul cu coș țuguiat pîrîiau bușteni întregi, la capătul cărora se scurgea apa în băsicuțe care pocneau.

Îndată după Robert, intrară sergentul Lalaine, arcașul Gros-Guillaume și alt oștean, aducînd o ciorbă deasă și aburindă, o pîine mare rotundă ca o turtă, cum o fac cei din țara Briei, o plăcintă de vreo două ocale într-o coajă rumenită, un iepure fript, o gîscă prăjită în untura ei și cîteva pere pergamute de soiul celor ce se coc tîrziu, pe care Bersumée le dibuise la un fructar din Andelys, amenințînd că dărîmă tîrgul.

— Cum, sări cu gura d'Artois, asta e tot ce ne aduceți, cînd am cerut o masă îmbelșugată ?

— Mare minune, monseniore, că s-a mai găsit și atîta pe vremea asta de foamete, răspunse Lalaine.

— O fi vreme de foamete pentru golanii care-s așa de puturoși, c-ar vrea ca pămîntul să-i hrănească fără a-l munci, dar nu pentru oamenii de treabă, i-o întoarse d'Artois. De cînd sugeam la țîță n-am mai avut parte de un prînz atît de calic !

Prințesele întemnițate priveau cu ochi de fiare hămesite la toate bunătățile acelea puse înaintea lor și pe care d'Artois se prefăcea într-adins a le disprețui, pentru ca astfel cele două femei să simtă mai bine în ce hal jalnic se aflau. Blanche avea lacrimile în pleoape, gata s-o podidească, iar cei trei oșteni holbau niște ochi pofticioși, minunîndu-se de cîte erau pe masă.

Gros-Guillaume, cu burta umflată doar de terci de secară, și care slujea de obicei la masa comandantului, se apropie încetișor ca să taie pîinea.

— Nu, să nu te atingi cu labele tale murdare ! îi urlă d'Artois. Ne-o vom tăia singuri. Haide, cărați-vă pînă nu mă supăr !

Ar fi putut să trimită după Lormet, dar somnul credinciosului său păzitor era printre puținele lucruri pe care le respecta Robert. Ar mai fi putut să cheme vreun scutier, dar nu ținea să aibă martori la ceea ce avea să facă.

— Voi încerca să mă deprind nițel cu traiul din închisoare, spuse d'Artois de îndată ce ieșiră arcașii, pe tonul glumeț folosit și în zilele noastre de oameni foarte bogați,

atunci cînd întîmplarea îi silește să se servească o dată singuri la masă sau să spele o farfurie. Mai știi ? adăugă el, poate că într-o zi o să mă băgați voi aici, verișoarelor !

O pofti pe Marguerite să se așeze în scaunul cu spetează.

— Blanche și cu mine vom ședea pe lavița asta, zise.

Turnă vin și, ridicîndu-și cupa spre Marguerite, închină :

— Trăiască regina !

— Nu-ți rîde de mine, vere, spuse Marguerite. Asta e cruzime.

— Nu-mi rîd de fel ; înțelege cuvintele mele așa cum le-ai auzit. Regină mai ești încă, pe cît știu, iar eu îți urez să trăiești... și atîta tot.

Asupra acestora se făcu tăcere, căci începură să mănînce. Oricare altul în afară de Robert ar fi fost mișcat văzînd cum cele două femei se reped la bucate ca niște cerșetoare.

În prima clipă, încercaseră să se prefacă mai puțin lacome, așa cum poruncește demnitatea, dar foamea dovedindu-se îndată mai tare, se porniră să înfulece de nu mai aveau vreme să răsufle între două înghițituri.

D'Artois prinse iepurele în vîrful săbiei sale și îl ținu pe jeraticul vetrei ca să-l încălzească. Făcea asta fără să-și ia ochii de la verișoarele sale și, privindu-le, simțea că-l înecă un hohot de rîs. „Pe jos de le-aș pune strachinele cu mîncare, s-ar așeza în patru labe ca să lingă tot pînă-n crăpăturile blidelor."

Cele două femei duceau des și cupele la gură, bînd cu sete vinul lui Bersumée, ca și cum ar fi trebuit să se despăgubească dintr-o dată pentru șapte luni cît băuseră numai apă de hîrdău, și sîngele li se urca în obraji. „Se vor îmbolnăvi, gîndea d'Artois, și-și vor sfîrși ziua asta frumoasă, vărsîndu-și mațele."

Mîncă el însuși cît o căprărie întreagă. Faima lui de mîncău fără pereche nu era o legendă, și ar fi trebuit să tai în patru fiecare din îmbucăturile sale ca să poată trece prin gîtlejul unui om obișnuit. Dădea gata gîsca prăjită, așa cum alții înfulecă de obicei sturzii, mestecîndu-i oasele. Se scuză, parcă simțindu-se vinovat, că nu poate face la fel și cu ciolanele iepurelui.

— Oasele de iepure, lămuri el, se rup de-a lungul lor și-ți taie măruntaiele.

Cînd toți fură în sfîrșit sătui, d'Artois o privi pe Blanche drept în ochi, arătîndu-i ușa. Ea se ridică, fără a se mai lăsa rugată, deși picioarele i se cam muiaseră. I se învîrtea capul

şi simţea mare nevoie să găsească un pat. Robert avu atunci singurul gînd omenos din cîte-i trecuseră prin minte de la sosirea lui acolo : „Dacă asta iese acuma în frig, îşi zise, o loveşte damblaua şi crapă".

— S-a făcut foc şi în odaia ta ? întrebă el.

— Da, mulţumesc, vere dragă, răspunse Blanche. Viaţa...

Un sughiţ îi tăie vorba.

— ...viaţa ni s-a schimbat cu totul datorită ţie... Ah, te iubesc, vere dragă... zău că te iubesc... Ai să-i spui lui Charles, nu-i aşa... ai să-i spui că-l iubesc... şi să mă ierte fiindcă-l iubesc.

În clipa aceea iubea toată lumea. Ieşi beată criţă şi abia nimerind treptele scării. „Dacă veneam aici numai pentru a petrece, gîndi d'Artois, asta nu mi s-ar fi împotrivit prea tare. Dă-i unei prinţese să bea vin din belşug şi vei vedea îndată că nu se deosebeşte de o fleoarţă. Dar şi cealaltă mi se pare cherchelită de-a binelea."

Mai zvîrli un buştean gros în foc, întoarse spre vatră jilţul Margueritei, apoi umplu din nou paharele.

— Ei, verişoară, te gîndişi la ce vorbirăm ? întrebă el.

— M-am gîndit, Robert, m-am gîndit. Şi cred, într-adevăr, că voi refuza.

Rostise cuvintele acestea foarte încet, legănîndu-şi niţel capul. Părea fleşcăită de căldură, ca şi de vin.

— Nu, zău, asta nu-i o vorbă chibzuită, verişoară ! izbucni Robert.

— Ba da, ba da, cred că am să refuz, mai spuse ea o dată cu glas cîntător şi parcă luîndu-l în rîs.

Uriaşul avu un gest de nerăbdare.

— Marguerite, ascultă-mă bine, urmă el. E numai spre binele tău să te învoieşti acum. Ludovic e un om nerăbdător din fire, în stare să facă orice pentru a obţine de îndată ceea ce vrea. Niciodată n-o să-ţi mai pice un chilipir ca ăsta. Declară ce ţi se cere. Procesul tău n-are nevoie să ajungă în faţa sfîntului scaun ; el poate fi judecat de tribunalul episcopal de la Paris, care se află în mîna monseniorului Jean de Marigny, arhiepiscopul de Sens, căruia i se va da de înţeles să se grăbească. Nici trei luni nu vor trece şi ai să poţi fi iarăşi stăpînă pe tine însăţi.

— Şi dacă nu vreau ?

Ea stătea puţintel aplecată spre focul din vatră, cu mîinile întinse înainte. Şnurul care închidea gulerul cămăşii sale lungi se deznodase, lăsînd să i se vadă sînii, şi privirea vărului

luneca acolo departe, dar Marguerite nu părea să se sinchisească de asta. „Cățeaua, și-a păstrat sîni frumoși", își zicea d'Artois.

— Și dacă nu vreau ? repetă ea.

— Dacă nu vrei, drăguță, căsătoria ta va fi oricum desfăcută, căci se găsește oricînd un motiv pentru a desface căsătoria unui rege, răspunse nepăsător d'Artois, absorbit cu totul de ceea ce-i vedeau ochii. Îndată ce vom avea un papă...

— A, va să zică tot n-aveți încă un papă ? sări bucuroasă Marguerite.

D'Artois își mușcă buzele ; făcuse o greșeală. Ar fi trebuit să se gîndească dinainte că, închisă în această temniță, ea nu avea de unde să știe ceea ce toată lumea știa, și anume că de la moartea lui Clement al V-lea, conclavul nu reușise încă să aleagă un nou cap al bisericii. Bună armă pusese, fără să vrea, în mîna potrivnicii sale. Și, după vioiciunea cu care Marguerite primi vestea, d'Artois își dădu seama că nu e chiar așa de beată cît voia să pară.

O dată ce săvîrșise această greșeală boacănă, încerca acum s-o întoarcă în folosul său, făcînd pe omul cu inima deschisă, joc în care era meșter.

— Păi tocmai aici e norocul tău ! izbucni el, și-i tocmai ceea ce voiam să te fac să înțelegi. De îndată ce secăturile astea de cardinali care și-au deschis tarabă de făgăduieli ca la bîlci, vînzîndu-și voturile cui dă mai mult, vor ajunge să capete preț bun ca să cadă la învoială, Ludovic nu va mai avea nevoie de tine. Cu atît ai să te alegi doar, ca el să te urască ceva mai tare și să te țină închisă aici toată viața.

— Așa e, dar cîtă vreme nu se află un papă, nu se poate face nimic fără mine.

— Încăpățînarea asta e o prostie.

Veni să se așeze lîngă dînsa, își petrecu laba uriașă în jurul gîtului ei pe cît putu mai ușurel, și începu să-i mîngîie umărul.

Atingerea acestei mîini mari și vînjoase păru s-o tulbure pe Marguerite. De atîta amar de vreme nu mai simțise o mînă de bărbat lipită de pielea ei !

— Ce interes așa de mare ai avea ca eu să-i fac pe voie lui Ludovic ? întrebă încetișor.

D'Artois se aplecă pînă a-i atinge părul cu buzele lui.

— Te iubesc mult, Marguerite, te-am iubit întotdeauna, o știi bine. Acum interesele noastre se împletesc. Tu trebuie

să-ți redobîndești libertatea, iar eu vreau să-l servesc pe Ludovic pentru a-i cîștiga bunăvoința. Vezi bine că trebuie să fim aliați.

Vorbind, își vîrîse adînc mîna pe sub cămașa reginei Franței și-i mîngîia de-a binelea sînii, fără ca ea să se apere în vreun fel. Dimpotrivă, își sprijinea capul pe brațul puternic al vărului ei și părea să i se lase în voie.

— Nu-i oare trist lucru, urmă Robert, ca un trup așa de frumos, așa de dulce și de bine făcut să fie lipsit de plăcerile pe care firea le hărăzește femeilor ? Fă ce ți se cere, Marguerite, și te iau cu mine chiar astăzi, departe de temnița asta ; te duc mai întîi la vreo mînăstire în care să te simți la largul tău și unde aș putea să vin mereu să te văd și să-ți port de grijă... Ce-ți pasă, la urma urmei, dacă recunoști că fiică-ta nu e a lui Ludovic, de vreme ce n-ai iubit niciodată copila asta ?

Înălțînd spre el niște ochi tînjitori, Marguerite rosti această vorbă cumplită :

— Dacă n-o iubesc, nu e tocmai o dovadă că e a soțului meu ?

Rămase o clipă pe gînduri, privind în gol. Bușteni se surpară în vatră, luminînd încăperea cu o jerbă de scîntei. Și Marguerite începu deodată să rîdă, descoperindu-și dinții mici și albi ; i se vedea cerul gurii, trandafiriu ca la pisici.

— De ce rîzi ? o întrebă Robert.

— Din pricina tavanului, răspunse ea. Acum văzui că seamănă cu cel din turnul Nesle.

D'Artois se ridică, uluit. Nu-și putea ascunde oarecare admirație față de atîta nerușinare amestecată cu atîta șiretenie. „Asta zic și eu femeie !" îi trecu prin cap.

Ea îl privea, o matahală proțăpită în fața căminului, pe niște pulpe ca trunchiurile de copaci. Flăcările făceau să-i lucească cizmele roșii, aprinzînd sclipiri în aurul pintenilor și în argintul cingătoarei. Dacă dorințele îi erau pe măsura staturii uriașe, avea cu ce să potolească ofurile unei femei după un post de șapte luni !

O prinse în brațe și o trase la pieptul său.

— Ah, verișoară ! făcu el. Să fi fost eu cel pe care ți l-au ales de bărbat... sau barem să mă fi luat pe mine ca amant în locul acelui tînăr scutier nătîng, lucrurile nu s-ar fi petrecut la fel pentru tine... și am fi fost într-adevăr fericiți.

— Fără îndoială, murmură ea.

O ținea de mijloc și i se părea că într-o clipă ea nu va mai fi în stare să gîndească.

— Nu e prea tîrziu, Marguerite, îi șopti.

— Poate că nu e... răspunse ea cu glas înăbușit, gata să i se supună.

— Atunci, hai să isprăvim mai întîi cu scrisoarea ce ți se cere, ca să ne putem ocupa pe urmă numai de noi înșine. Să-l chemăm pe preotul care așteaptă jos...

Cu o smucitură, Marguerite i se desprinse din brațe.

— Cine așteaptă jos? întrebă ea cu ochii aprinși de mînie. Vai, dar așa de proastă mă crezi, vere? Te-ai purtat cu mine așa cum se poartă de obicei tîrîturile de uliță cu bărbații, zgîndărindu-le simțurile pentru a face mai lesne din ei ce vor. Uiți însă că în meșteșugul ăsta femeile sînt mai tari, iar tu nu ești decît un ucenic.

Îl înfrunta cu capul sus, întărîtată, și își strîngea la loc gulerul desfăcut al cămășii.

D'Artois încercă să-i arate că se înșală, că el nu-i voia decît binele, că vorbirea lor luase o întorsătură neașteptată, că își amintise așa, deodată, de acel biet călugăr care tremura de frig în josul scării.

Ea îl cerceta cu o uitătură disprețuitoare și răutăcioasă. O prinse iar în brațe, măcar că dînsa i se împotrivi, și o duse pe sus pînă la pat.

— Nu, nu voi semna nimic, țipa ea zbătîndu-se. Silu-iește-mă dacă vrei, căci ești prea greu ca să mă pot apăra, dar voi spune preotului, voi spune lui Bersumée, voi face să afle Marigny ce mai ambasador îmi ești și cum m-ai pus jos cu de-a sila.

O lăsă acolo, furios, abia ținîndu-se să nu-i repeadă o palmă peste obraz.

— Niciodată, o auzi iar, mă înțelegi, niciodată n-ai să mă faci să mărturisesc că fiica mea nu e a lui Ludovic, pentru că dacă Ludovic moare, ceea ce doresc din tot sufletul, fiica mea va ajunge regina Franței, și atunci va trebui neapărat să se țină seamă de mine, ca regină-mamă.

D'Artois rămase o clipă năucit. „Judecă bine putoarea, își zise el, și dacă soarta îi va da dreptate..." Îl pusese cu botul pe labe.

— Puțină speranță ca lucrurile să-ți iasă așa, îi răspunse, totuși.

— N-am alta, o păstrez pe asta.

— Fă cum crezi, verișoară, zise d'Artois apropiindu-se de ușă.

Îndoita înfrîngere suferită îl făcea să turbeze de necaz. Coborî în grabă scara și dădu peste duhovnicul care aștepta, rebegit de frig, cu cîteva pene de gîscă în mînă.

— Monseniore, vorbi călugărul, nu veți uita să-i spuneți fratelui Renaud...

— Da, frățioare, îi aruncă în obraz d'Artois, am să-i spun că ești un mare dobitoc ! Nu știu unde naiba ai găsit slăbiciuni la femeile pe care le spovedești !

Apoi strigă :

— Scutieri ! La cai !

Bersumée se ivi, tot cu chivăra de fier pe care n-o mai scosese din cap de dimineață.

— Poruncile domniei-voastre, monseniore ? întrebă el.

— Ce porunci ? Ascultă de acelea ce ți s-au dat.

— Și lucrurile scoase din casa mea pentru odăile prințeselor ?

— Puțin îmi pasă de lucrurile tale !

I se și adusese frumosul său cal normand, iar Lormet îi ținea scara, să încalece.

— Și banii pentru prînzul de azi, monseniore ? mai întrebă Bersumée.

— Cere-i domnului de Marigny să ți-i plătească ! Haide, coborîți podul !

Dintr-o săritură, d'Artois se săltă în șa și dădu pinteni calului, pornind în galop, urmat de toată escorta lui.

Curînd nu se mai zăriră în întunericul ce se lăsa pe povîrnișurile de la Château-Gaillard decît scînteile care țîșneau de sub potcoavele cailor.

IV

TRĂIASCĂ REGELE !

Flacăra sutelor de lumînări așezate ca niște snopi în jurul stîlpilor își răsfrîngea lumina tremurătoare pe lespezile de mormînt ale regilor Franței ; privind la chipurile lor prelungi săpate în piatră, uneori străbătute parcă de fiorul visului, ai fi

zis că-i o oaste de cavaleri adormiți printr-o vrajă în mijlocul unei păduri cuprinse de flăcări.

În biserica Saint-Denis, criptă regească, toată curtea lua parte la înmormîntarea lui Filip cel Frumos.

Înșiruiți unul lîngă altul în naosul cel mare, cu fețele întoarse spre mormîntul proaspăt, se aflau acolo toți cei din seminția capețienilor și slujitorii lor, purtînd bogate veșminte cernite : prinții de obîrșie domnească, vasalii mireni și clerici, sfetnicii de taină ai regelui, marii duhovnici, capul tuturor oștilor, dregătorii de frunte ai coroanei.

Ministrul palatului, urmat de cinci slujitori ai curții, se apropie, călcînd rar și apăsat, de marginea cavoului în care leșul fusese coborît mai înainte, aruncă în groapă topuzul, semn al slujbei sale, și rosti formula legiuită care vestea trecerea de la o domnie la alta :

— Regele a murit ! Trăiască regele !

După dînsul, toți cei de față strigară într-un glas :

— Regele a murit ! Trăiască regele !

Și strigătul acesta, răsfrînt din ogivă în ogivă, din arcadă în arcadă, din pilastru în pilastru, răsună prelung, în înălțimea bolților.

Prințul cu ochi stinși, umeri înguști și piept scofîlcit, care devenea în această clipă regele Ludovic al X-lea, simți o ciudată furnicătură la ceafă, ca și cum niște stele i-ar fi spuzit deodată în cap. Fiorul de gheață al spaimei îi cuprinse tot trupul, zgîlțîindu-l așa de tare, că se temu să nu cadă leșinat, și atunci începu să se roage pentru el însuși cum nu se rugase vreodată pentru nimeni în lume.

La dreapta sa, Filip, conte de Poitiers, și prințul Charles, cei doi frați ai săi care nu aveau încă pe mîna lor moșii aducătoare de venituri, priveau înmărmuriți mormîntul, gîndind cu inima strînsă că oricărui om, fiu de sărman sau fiu de rege, îi este dat să trăiască clipa cînd trupul tatălui său e coborît pentru totdeauna în pămînt.

La stînga noului suveran stăteau cei doi unchi ai săi, monseniorul Charles de Valois și monseniorul Ludovic d'Evreux, doi bărbați spătoși care trecuseră de 40 de ani.

Pe contele d'Evreux îl năpădeau amintiri de demult. „Acum douăzeci și nouă de ani, își zicea el, ne aflam și noi, trei fii, tot pe lespezile acestea, în fața mormîntului tatălui nostru... Parc-a fost ieri ! Și iată-l acum pe Filip, care ne lasă. Ni s-a dus viața."

Privirea îi lunecă alături la chipul săpat în piatră al lui Filip al III-lea. „Tată, se rugă plin de rîvnă Ludovic d'Evreux, primește-l în împărăția de dincolo pe frate-meu Filip, căci ți-a fost vrednic urmaș."

Mai departe, lîngă altar, se găsea mormîntul sfîntului Ludovic, iar după el, efigiile marilor străbuni. Apoi, de cealaltă parte a naosului, începeau locurile încă goale, pardoseala de piatră ce avea să se deschidă într-o zi pentru tînărul acesta care se urca astăzi pe tron și pentru toți regii ce aveau să-i urmeze la domnie, unul după altul. „Mai e loc destul aici pentru multe veacuri", gîndi Ludovic d'Evreux.

Ținîndu-și brațele încrucișate pe piept, monseniorul de Valois, cu bărbia în sus și privirea neastîmpărată, cerceta tot ce era în jurul său, veghind ca slujba îngropăciunii să se desfășoare așa cum se cuvenea.

— Regele a murit ! Trăiască regele !...

Strigătul a mai răsunat încă de cinci ori de la un capăt la celălalt al bisericii, pe măsură ce slujitorii palatului treceau prin fața mormîntului. Apoi, după ce ultimul topuz căzu peste coșciug izbindu-se și sărind în sus, se făcu tăcere.

În clipa aceea Ludovic al X-lea fu apucat de o tuse năprasnică pe care, cu toată cazna lui, nu izbuti să și-o stăpînească. Un val de sînge îi năvăli în obraji și vreme de un minut noul rege rămase acolo, zgîlțîit de tuse, gata parcă să-și scuipe sufletul în fața gropii tatălui său.

Cei de față se uitară unul la altul, mitrele se aplecară spre mitrele vecine și coroanele spre coroane ; se auziră cîteva șușoteli de neliniște și de milă. Fiecare se gîndea : „Dar dacă și ăsta moare în cîteva săptămîni, ce se va întîmpla ?"

Printre vasalii cei mari, temuta contesă Mahaut d'Artois, cu fața împurpurată de frig, îl cerceta din ochi pe nepotul său Robert, uriașul, întrebîndu-se pentru ce acesta venise în ajun la Notre-Dame, nebărbierit și înglodat pînă-n șold, tocmai cînd prohodul era în toi. De unde venea, ce învîrtise pe unde o fi fost ? De îndată ce se ivea Robert în vreun loc, simțeai că se urzește ceva tulbure. Trecerea de care părea să se bucure de cîteva zile, de cînd Filip cel Frumos îșI dăduse sufletul, nu prevestea nimic bun pentru contesă. „Dacă noul rege, își zicea dînsa, se alege cu o răceală zdravănă la înmormîntarea lui tată-su, aceasta ar scoate-o mai curînd din toate încurcăturile."

Înconjurat de sfetnicii săi la întocmirea pravilelor, monseniorul Enguerrand de Marigny, locțiitorul suveranului pe care

îl îngropau, și întîiul dregător al țării, purta veșmînt cernit tot așa de bogat ca al prinților. El schimba din cînd în cînd cîte o privire cu frate-său mai mic, Jean de Marigny, arhiepiscopul de Sens, care-l prohodise în ajun pe răposatul rege la Notre-Dame, și care stătea acum cu mitra în cap și cîrja în mînă, înconjurat de cele mai înalte fețe bisericești ale capitalei.

Pentru doi burghezi normanzi care, cu douăzeci de ani în urmă, nu erau, pe numele lor de acasă, decît frații Portier, acești Marigny urcaseră în chip uimitor scara măririlor și, cel mare trăgîndu-l după dînsul pe mezin, izbutiseră să-și împartă frumușel puterea, unul ținînd în mîinile sale cîrma statului, iar celălalt cîrma bisericii. Împreună sfărîmaseră tagma templierilor.

Enguerrand de Marigny era dintre puținii oameni care, încă din viață, pot avea certitudinea că au intrat în istorie, pentru că ei au făcut-o. Dar în clipa asta, trebuia să-și amintească de unde pornise și unde ajunsese, ca să nu se lase doborît de jalea cumplită ce-l năpădea. „Măria-ta Filip, regele meu, vorbea în sinea lui cu ochii la sicriu, te-am slujit cît am putut, iar tu m-ai pus la cele mai înalte dregătorii, înălțîndu-mă la mare cinste și copleșindu-mă cu binefaceri nenumărate. Atîtea zile am lucrat cot la cot. Într-un gînd eram în toate privințele ; amîndoi am săvîrșit greșeli, amîndoi le-am îndreptat. Îți jur, măria-ta, că voi păzi tot ceea ce am făurit împreună și că voi duce mai departe lucrul început, ținînd piept celor ce se vor grăbi să-l năruie. Dar cît de singur mă voi simți de acum înainte !" Așa vorbea Enguerrand de Marigny, căci o rîvnă înflăcărată mistuia sufletul acestui mare om politic, și, întocmai ca un al doilea rege, se gîndea el la soarta regatului.

Îngenuncheat pe marginea gropii, Egidius de Chambly, parohul bisericii Saint-Denis, mai făcu o ultimă cruce deasupra sicriului, apoi se ridică. La un semn al său groparii puseră mîna, și lespedea de piatră lunecă pe mormînt.

Niciodată de acum încolo Ludovic al X-lea nu va mai auzi glasul înfricoșător al tatălui său :

— Taci, Ludovic !

Dar, departe de a se simți ușurat, îl cuprinse spaima. Auzi rostindu-se lîngă dînsul :

— Haide, Ludovic !

Tresări. Cel care vorbise era Charles de Valois, amintindu-i că trebuia să pornească înainte. Ludovic al X-lea se întoarse spre unchiu-său și-i spuse în șoaptă :

— L-ai văzut pe tata în ziua cînd a devenit rege. Ce-a făcut atunci ? Ce-a zis ?

— Și-a luat slujba în primire numaidecît, răspunse Charles de Valois.

„Și avea doar 18 ani... era cu 7 ani mai tînăr ca mine", gîndi Ludovic al X-lea. Simțind toate privirile ațintite asupră-i, făcu o sforțare ca să-și vină în fire, apoi se urni din loc, urmat de alaiul călugărilor care veneau după dînsul cu capetele plecate și mîinile vîrîte în mînecile largi ale sutanelor, cîntînd un psalm. Și, deoarece cîntau de douăzeci și patru de ceasuri, fără a se opri, glasul începuse să le sune spart.

Trecură așa din naosul bisericii în trapeza mînăstirii, unde era pregătit, după datină, praznicul de sufletul mortului, cu care îngropăciunea lua sfîrșit.

— Măria-ta, spuse abatele Egidius, înainte de a-l însoți pe Ludovic la locul său, vom face de azi înainte două rugăciuni, una pentru regele pe care Dumnezeu ni l-a luat, alta pentru acela pe care ni-l dă.

— Îți mulțumesc, părinte, zise Ludovic al X-lea cu glas șovăitor.

Se așeză apoi oftînd a lehamite și ceru îndată o cană de apă, pe care o bău dintr-o dată. Cît ținu prînzul rămase tăcut, fără a mînca, bînd însă apă multă. Se simțea înfrigurat, cu trupul și sufletul sleite de oboseală.

„Trebuie să fii tare ca să fii rege." Era una din învățăturile cu care Filip cel Frumos își mustruluia fiii pe cînd nu fuseseră încă primiți în rîndul cavalerilor și cam făceau mofturi, arătîndu-se uneori scîrbiți de exercițiile cu spada și de luptele cu lancea. „Trebuie să fii tare ca să fii rege", își repeta Ludovic al X-lea în această clipă, cea dintîi a domniei lui. Era dintre oamenii pe care oboseala îi scoate din sărite și se gîndea cu necaz că, atunci cînd ți se lasă moștenire un tron, ar trebui să ți se dea și vlaga necesară ca să stai drept în el. Dar cine altul, dacă nu avea o sănătate de atlet, ar fi putut îndura, fără să se simtă istovit, săptămîna pe care o trăise el ?

Ceea ce datina cerea noului rege, la intrarea sa în slujbă, era de-a dreptul peste puterile unui om. Ludovic trebuise să rămînă la căpătîiul tatălui său cît a ținut agonia, să primească din mîinile lui taina de a săvîrși regeasca minune, să-și pună și el semnătura pe ultimul testament și să prînzească vreme

de două zile în fața leșului îmbălsămat. Apoi, mai trebuise să facă drumul pe apă de la Fontainebleau la Paris, însoțind trupul neînsuflețit, și să se țină după aceea ceasuri întregi călare sau să stea de priveghi, să fie de față la atîtea slujbe religioase și la atîtea alaiuri, toate acestea pe o ticăloasă vreme de iarnă, bălăcind în lapoviță, cu vîntul hain care-ți tăia răsuflarea și cu o fulguială dușmănoasă care-ți pălmuia obrajii.

Și Ludovic al X-lea se minuna de unchiu-său Valois, care în zilele acestea rămăsese neclintit lîngă dînsul, hotărînd tot ce trebuia, poruncind scurt cine să treacă în față și cine mai la coadă, după rînduielile curții, mereu neobosit, încăpățînat și grozav de atent la toate. „Ce m-aș fi făcut fără dînsul?" se întreba Ludovic.

Între ei doi, Valois era cel care părea să aibă stăpînirea de sine a unui rege. De pe acum, vorbind starețului mînăstirii Saint-Denis, începea să se îngrijească de încoronarea lui Ludovic, sorocită pentru vara viitoare. Căci, în afară de mormintele regilor, mînăstirea de la Saint-Denis mai avea în paza ei prapurul Franței, care se scotea de acolo cînd regele pornea la război, precum și simbolurile și veșmintele încoronării. Contele de Valois voia să știe dacă toate sînt păstrate cum se cuvine. Mantia cea mare nu trebuia cumva înnoită? Sipetele în care urmau să fie duse la Reims sceptrul, pintenii și mîna dreptății erau în bună stare? Dar coroana de aur? Ar trebui ca giuvaergiii să ia cît mai curînd măsura capului noului rege pentru a i-o potrivi întocmai. Ah, cum ar mai fi vrut monseniorul de Valois să poarte el însuși această coroană! Și se tot foia în jurul ei, ca fetele acelea bătrîne care-și caută de lucru îmbrăcînd miresele în rochia de nuntă.

Starețul Egidius asculta fără să-și ia ochii de la tînărul rege, pe care îl apucase din nou tusea, și se gîndea: „Firește, le vom pregăti pe toate, dar trăi-va el pînă atunci?"

La sfîrșitul praznicului, Hugues de Bouville, întîiul șambelan al lui Filip cel Frumos, se ridică și veni să-și frîngă topuzul în fața lui Ludovic al X-lea, arătînd prin aceasta că și-a îndeplinit ultima sa datorie. Burduhănosul Bouville avea ochii plini de lacrimi, mîinile îi tremurau și trebui să se opintească de trei ori pentru a-și frînge sceptrul de lemn, aidoma celui mare de aur a cărui putere o înfățișa. Se întoarse după aceea la locul său, lîngă tînărul Mathieu de Trye, întîiul șambelan al lui Ludovic, cel care avea să-i urmeze în slujbă, și-i șopti:

— E rîndul domniei tale acum.

Ieşiră toţi de acolo, încălecară pe cai şi alaiul se înjghebă iar pentru a face ultimul drum. Afară se strînsese lume puţină ca să strige : „Trăiască regele !" Oamenii îngheţaseră destul în ajun, stînd să privească alaiul cel mare al cărui capăt se şi apropiase de Saint-Denis cînd coada nu trecuse încă de bariera Parisului ; întoarcerea de astăzi nu mai avea nimic să încînte ochii. Începuse să cadă un fel de măzăriche care te pătrundea prin veşminte pînă la piele şi nu rămăseseră pe străzi decît cei mai înverşunaţi gură-cască sau cei care puteau să strige din pragul uşii lor fără să se ude.

Încă de la vîrsta cînd înţelese că într-o zi va fi rege, Ludovic visase la intrarea ce şi-o va face în capitala sa, cu fruntea nimbată de razele soarelui. Iar cînd Regele de fier îl bruftuia, zicîndu-i cu glas aspru : „Ludovic, nu fi aşa de aiurit !" de cîte ori nu dorise moartea tatălui său, gîndind : „Cînd eu voi fi cel care porunceşte, toate se vor schimba, şi atunci se va vedea cine sînt".

Şi iată-l ajuns la domnie, fără ca nimic să-i arate că se prefăcuse peste noapte în rege adevărat. Iar dacă lucrurile se schimbaseră, aceasta era doar în mai rău, căci se simţea azi mai bicisnic decît ieri, şovăitor în noua sa măreţie şi mereu cu gîndul la tată-său, pe care-l iubise aşa de puţin.

Cu capul plecat şi cu umerii tremurînd de frig, îşi mîna calul printre mirişti goale în care ici şi colo paie răzleţe răzbeau din stratul de zăpadă ; părea că merge în fruntea rămăşiţelor unei oşti învinse.

Ajunseră aşa la mahalalele din marginea Parisului şi trecură bariera. Norodul capitalei nu fu nicicum mai înflăcărat decît cel din Saint-Denis. De altminteri, ce motive ar fi avut să se arate bucuros ? Iarna timpurie împiedica transporturile şi înmulţea numărul morţilor. Recoltele anilor din urmă fuseseră foarte slabe : bucatele se făceau rare şi preţurile nu conteneau să crească. Se simţea foametea în aer. Cît despre noul rege, nimic din puţinul ce se ştia în privinţa lui nu putea să readucă nădejdea în inimi.

Se zicea că e certăreţ şi încurcă-lume, de unde îi venea şi porecla de *Aiuritul*, care, de la curte, se împrăştiase în oraş. Vorbind de dînsul nimeni nu putea să pomenească vreo faptă bună sau mărinimoasă. Singura şi jalnica lui faimă şi-o trăgea din împrejurarea că era un prinţ înşelat de nevastă-sa şi care, aflînd de această ocară, se apucase să-i pună la grele cazne,

înainte de a-i zvîrli în Sena, pe slujitorii palatului său, bănuiți de dînsul că dăduseră o mînă de ajutor necredincioasei soții.

„Din această pricină mă disprețuiesc toți, își zicea Ludovic al X-lea, din pricina acestei tîrfe care m-a batjocorit și m-a făcut de rîsul lumii... Dar mă vor iubi ei vrînd-nevrînd, iar dacă nu mă vor iubi, am să fac astfel, că au să tremure de frică văzîndu-mă și au să strige „ura", ca și cum n-ar mai putea de dragul meu. Mai întîi însă vreau să-mi iau o altă soție, să am o regină alături de mine... pentru ca astfel să fie uitată rușinea suferită."

Raportul pe care i-l făcuse în ajun văru-său d'Artois, întors de la Château-Gaillard, nu părea să arate, vai, că treaba e ușoară. „Dezmățata se va supune, își repeta Ludovic ; voi porunci să i se facă așa trai cumplit la închisoare și așa să fie chinuită, încît se va supune."

Înnoptase de-a binelea și arcașii escortei aprinseseră făclii. Deoarece umblase zvonul prin sărăcime că stăpînirea va zvîrli mulțimii bani de argint, pomană de sufletul mortului, cete de milogi, jerpeliți de li se vedea pielea prin zdrențe, se strînseseră pe la răspîntia străzilor. Dar nici o para nu căzu de nicăieri.

Trista retragere cu torțe apucă pe la Châtelet și pe la *Podul zarafilor, ajungînd astfel la palatul regelui.*

Sprijinindu-se de umărul unui scutier, Ludovic al X-lea descălecă, și alaiul se destrămă numaidecît. Contesa Mahaut dădu semnalul împrăștierii, zicînd că fiecare avea nevoie acum de căldură și odihnă, și că ea se întoarce la palatul d'Artois.

Înaltele fețe bisericești și marii vasali ai coroanei se folosiră de prilej ca să apuce care mai de care spre reședințele lor. Pînă și frații regelui se retraseră, astfel că, intrînd în palat, Ludovic al X-lea nu se văzu urmat decît de escorta lui de scutieri și slujitori, de cei doi unchi Valois și Evreux, de Robert d'Artois și de Enguerrand de Marigny.

Trecură prin galeria marchitanilor, imensă și, la ora aceea, aproape pustie. Cîțiva tarabagii care-și lăcătuiau tocmai galantarele după o păcătoasă zi fără vînzare își scoaseră tichiile de pe cap și se îmbulziră laolaltă ca să strige : „Trăiască regele !" Glasul lor se răsfrînse hazliu, pierzîndu-se în bolțile celor două săli uriașe.

Aiuritul mergea încet, cu picioarele țepene în cizmele prea grele, cu trupul încins de fierbințeală. Se uita în dreapta și în stînga lui, la strivitoarele statui înșiruite de-a lungul zidurilor,

înfățișînd pe cei patruzeci de regi care de la Meroveu încoace au domnit peste Franța și pe care Filip cel Frumos pusese să fie ridicate acolo, la intrarea palatului regal, pentru ca suveranul în viață să apară fiecărui vizitator ca urmașul unei sfinte semințiii de însuși Dumnezeu aleasă spre a cîrmui țara.

Șirul acesta impunător al strămbunilor de piatră, cu ochi albi în lumina faclelor, nu făcea decît să-l amărască și mai rău pe bietul prinț de carne care le primea moștenirea.

Un tarabagiu îi spuse neveste-si :

— *Nu prea-i arătos noul nostru rege.*

Negustoreasa încetă să-și mai sufle în degete și răspunse cu rînjetul acela bucuros al femeilor față de nenorocirile care nu pot veni decît de la ele.

— Are mai ales o mutră potrivită pentru un soț încornorat.

Nu vorbise prea tare, dar glasul ei ascuțit răsună în tăcerea sălii. Aiuritul se răsuci dintr-o dată, cu fața aprinsă de mînie, căutînd zadarnic să descopere cine îndrăznise să rostească asemenea vorbe la trecerea lui. În juru-i, fiecare întoarse ochii, prefăcîndu-se a nu fi auzit nimic.

Ajunseseră la piciorul scării celei mari. De-o parte și de alta a intrării monumentale se înălțau, impunătoare, cele două statui ale lui Filip cel Frumos și Enguerrand de Marigny, căci întîiul dregător al țării avusese cinstea neîntrecută de a-și vedea chipul în piatră așezat alături de cel al stăpînului său în galeria istoriei.

Dacă privea cineva cu ură această statuie, acela era monseniorul de Valois, care, ori de cîte ori trebuia să treacă prin fața ei, spumega de furie că un om de rînd fusese ridicat așa de sus. „Viclenia și uneltirea l-au adus pînă la obrăznicia de a-și lua nasul la purtare, crezîndu-se de un neam cu noi, gîndea Valois. Dar mai domol, jupîne ! Te vom da jos de pe soclul acesta, mă leg cu jurămînt în privința asta, și ți-om arăta foarte curînd că vremea ticăloaselor tale măriri a trecut."

— Domnule Enguerrand, zise el întorcîndu-se cu trufie spre vrăjmașul său, cred că regele dorește acum să rămînă în familie.

Prin cuvîntul familie, nu ținea să numească decît pe monseniorul d'Evreux, pe Robert d'Artois și pe el însuși.

Marigny se făcu a nu pricepe și, adresîndu-se regelui, îi spuse, alegîndu-și cuvintele ca să nu stîrnească vreo izbucnire a lui Valois, dar lăsînd să se înțeleagă limpede că nu va da ascultare decît poruncilor regelui :

— Măria-ta, o mulțime de treburi rămase neisprăvite mă așteaptă. Pot pleca ?

Ludovic era cu gîndul în altă parte : vorba zvîrlită de negustorească nu înceta să i se învîrtească în cap. I-ar fi fost cu neputință să repete ce-i spusese Marigny.

— Fă cum crezi, domnule, fă cum crezi, răspunse el nerăbdător.

Și începu să urce treptele care duceau la odăile sale.

V

O PRINȚESĂ CARE TRĂIEȘTE LA NEAPOLE

În anii de pe urmă ai domniei sale, Filip cel Frumos pusese să i se zidească din nou și pe de-a-ntregul palatul din Paris. Omul acesta cumpătat, aproape zgîrcit în ce privea cheltuiala sa personală, nu cunoștea nici o margine cînd era vorba de a slăvi ideea regală. Palatul era uriaș, de o măreție strivitoare, aidoma cu catedrala Notre-Dame de peste drum : colo casa Domnului, ici casa regelui. Pe dinăuntru mai mirosea a tencuială proaspătă ; totul era somptuos și trist.

„Palatul meu", își zicea Ludovic al X-lea privind în jurul său. Nu șezuse în el de cînd fusese înnoit, locuind la palatul Nesle, pe care îl ținea, ca și coroana regatului Navarei, din moștenirea mamei lui. Începu să umble în lung și în lat prin odăile sale, parcă văzîndu-le atunci întîia oară, pentru că le privea cu ochi de stăpîn.

Deschidea uși, străbătea încăperi mari în care pașii îi răsunau pe pardoseala de piatră : sala tronului, sala dreptății, sala sfatului. În urma lui veneau, călcînd tăcuți, Charles de Valois, Ludovic d'Evreux, Robert d'Artois și șambelanul Mathieu de Trye.

Valeți lunecau de-a lungul coridoarelor, scribi se trăgeau în lături pe scări, dar nu li se auzea glasul ; păstrau încă toți o tăcere ca la priveghi.

Prin ferestre se vedeau licărind în întuneric vitraliile sfintei capele.

Pînă la urmă, Ludovic al X-lea se opri în odaia, nu prea mare, unde tată-său se închidea de obicei ca să lucreze. Ardea acolo un foc să frigi pe el un bou, și te puteai încălzi apro-

piindu-te de niște paravane de răchită, umezite înainte de a fi așezate în jurul vetrei, care te apărau de dogoarea flăcărilor. Ludovic îi porunci lui Mathieu de Trye să i se aducă veșminte uscate ; își lepădă caftanul, așezîndu-l pe una din apărătoarele de răchită. Cei doi unchi și văru-său d'Artois făcură la fel ; din postavurile grele pătrunse de apă, din catifelele, blănurile și pieptarele brodate începură îndată să iasă aburi, în vreme ce cei patru bărbați numai în cămașă și nădragi, ca niște țărani întorși de la cîmp, rămaseră în picioare, umblînd încolo și încoace ca să se dezmorțească.

Încăperea era luminată de o jerbă de lumînări înfipte într-un stîlp de fier forjat. Din clopotnița sfintei capele răsună toaca de vecernie.

Se auzi deodată un suspin lung, aproape un geamăt care venea din ungherul cel mai întunecos al odăii. Tresăriră toți, iar Ludovic al X-lea nu-și putu stăpîni un strigăt furios :

— Ce-i asta ?

Mathieu de Trye se întorcea tocmai atunci, urmat de un valet care-i aducea lui Ludovic un caftan uscat. Valetul se lăsă de-a bușilea pe dușumea și trase afară de sub o masă un ogar mare, cu spinarea înaltă și ascuțită, cu ochii vioi.

— Hai, Lombard, hai !

Era cîinele care-i plăcea mai mult lui Filip cel Frumos, darul bancherului Tolomei, cîinele pe care-l găsiseră lîngă trupul regelui, cînd se prăbușise neînsuflețit la ultima sa vînătoare.

— Cîinele ăsta era acum patru zile la Fontainebleau, cum a ajuns aici ? întrebă Aiuritul, clocotind de mînie.

Chemară un scutier.

— S-a întors aici o dată cu haita toată, măria-ta, lămuri scutierul, și nu ascultă de nimeni ; fuge chelălăind și de ieri nu mai știam unde se ascunde.

Ludovic porunci ca Lombard să fie luat de acolo și închis la grajduri, dar fiindcă ogarul se împotrivea, rîcîind pardoseala cu ghearele, îl goni izbindu-l cu piciorul.

Nu suferea cîinii din ziua cînd, copil fiind, fusese mușcat de unul căruia, în joacă, voia să-i găurească urechea cu un cui.

Se auzi zvon de glasuri în odaia de alături. Ușa se deschise, și o fetiță de trei ani se arătă în prag, încotoșmănată într-o rochie de doliu, și împinsă de la spate de doica ei, care-i zicea :

— Haide, domniță Jeanne, du-te de te-nchină măriei-sale regelui, tatăl domniei-tale.

Toți se întoarseră spre făptura aceea măruntă, cu obraji palizi, cu ochi nespus de mari, care nu judeca încă și era deocamdată moștenitoarea tronului Franței.

Jeanne avea fruntea rotundă și bombată a Margueritei de Burgundia, doar că părul și fața îi erau bălaie. Făcu cîțiva pași, privind la lucrurile și ființele din jurul ei, cu uitătura aceea neliniștită a copiilor care n-au parte de dragostea părinților.

Ludovic al X-lea o împiedică cu un gest să se apropie de dînsul.

— De ce ați adus-o aici ? strigă el. Nu vreau s-o văd ! Să fie numaidecît dusă îndărăt la palatul Nesle. Acolo-i locul ei, căci acolo...

Era gata să zică : „...a zămislit-o mă-sa în desfrînările ei". Se opri la timp și așteptă pînă ce doica ieși trăgînd fetița după dînsa.

— Nu vreau s-o mai văd pe bastarda asta !

— Ești oare atît de sigur că e bastardă, Ludovic ? întrebă monseniorul d'Evreux, îndepărtîndu-și veșmîntul din bătaia focului ca să nu se pîrlească.

— Îndoiala pe care o am îmi ajunge, răspunse Aiuritul, și nu vreau să recunosc nimic de la o femeie care m-a trădat.

— Copila asta e totuși blondă, ca noi toți.

— Filip d'Aunay era și el blond, i-o întoarse Aiuritul, înciudat.

— Frate dragă, Ludovic trebuie să aibă motive temeinice ca să vorbească așa cum vorbește, zise Charles de Valois.

— Și apoi, urmă Ludovic înălțînd glasul, nu vreau să mai aud vorba pe care o auzii adineauri cînd treceam prin galerie, nu vreau s-o ghicesc mereu în mintea oamenilor, nu vreau să le mai dau prilej să se gîndească la asta.

Monseniorul d'Evreux tăcu. Cugeta la fetița care va trăi de-acum înainte printre cîțiva servitori, în încăperile pustii ale uriașului palat Nesle. Îl auzi pe rege zicînd :

— Ah, voi fi tare singur aici !

Ludovic d'Evreux îl privi cu luare-aminte. Nu înceta să se mire de acest nepot care se lăsa în voia toanelor sale, care-și păstra pornirile dușmănoase așa cum zgîrcitul își păzește aurul, lua la goană cîinii pentru că unul îl mușcase, își izgonea fata pentru că îl înșelase nevasta, și se plîngea de singurătate.

„De-ar fi avut o fire mai blîndă și ar fi fost mai bun la inimă, gîndi el, nevastă-sa poate că l-ar fi iubit."

— Tot omul e singur, Ludovic, rosti d'Evreux rar și apăsat. Oricare din noi își îndură în singurătate clipa trecerii sale la cele veșnice, și-i deșartă amăgire să crezi că n-ar fi la fel în toate clipele vieții noastre. Chiar trupul soției cu care ne culcăm rămîne un trup străin ; pînă și copiii pe care i-am zămislit sînt niște ființe străine. Fără îndoială că Atoateziditorul a vrut să fie astfel pentru ca fiecare dintre noi să nu aflăm înțelegere decît la dînsul, și toți laolaltă numai din îndurarea lui să ne împărtășim... Nu-i alinare decît în milă și în gîndul că toți ceilalți suferă la fel cu noi.

Aiuritul ridică din umeri. Unchiul d'Evreux nu avea deci niciodată să-i dea nimic altceva decît pe Dumnezeu drept mîngîiere, și mila drept leac la toate ?

— Da, da, unchiule, firește, zise el. Aceasta însă nu-mi aduce răspuns la grijile care mă apasă.

Apoi, întorcîndu-se spre d'Artois, care sta cu bucile la foc, fumegînd ca un castron cu supă fierbinte, întrebă :

— Așadar, Robert, ești sigur că ea n-are să facă ceea ce-i cerem ?

D'Artois clătină din cap.

— Vere, măria-ta, așa cum ți-o spusei aseară, am stăruit pe lîngă doamna Marguerite în toate felurile și am îndemnat-o folosind argumentele mele cele mai tari, răspunse d'Artois cu o ironie căreia numai el îi știa înțelesul. M-am izbit de o încăpățînare atît de înverșunată, încît te pot încredința că nu vom putea dobîndi nimic de la dînsa. Și știi ce socoteală își face ? adăugă cu viclenie. Trage nădejde că măria-ta ai să mori înaintea ei.

Fără să vrea, Ludovic își pipăi, prin cămașă, răcliță sfîntă pe care o purta la gît, și rămase o clipă cu privirea rătăcită și părul vîlvoi, frămîntîndu-și mintea spre a găsi ce să spună. Se întoarse apoi către contele de Valois :

— Ei, unchiule, văzuși că nu merg toate așa de ușor cum mi le-ai făgăduit, iar despărțenia de care am nevoie nu pare să fie gata așa de repede !

— Mă gîndesc ce-i de făcut, nepoate, numai la asta mi-e capul, răspunse Valois, încrețindu-și fruntea îngîndurată.

Stînd în fața Aiuritului, al cărui creștet îi ajungea pînă la umeri, d'Artois îi șușoti în ureche așa de tare, că putea fi auzit la douăzeci de pași :

— Dacă ți-e teamă, vere, că ai să postești, aș putea oricînd să-ți aduc la așternut trup dulce de muieri pe care făgă-

duiala unei pungi de aur și mîndria de a sluji la desfătările unui rege le-ar face foarte drăgăstoase...

Își lingea lacom buzele, vorbind despre asta ca de o fleică bine friptă sau de o mîncare gustoasă cu sos.

Monseniorul de Valois își ridică degetele încărcate de inele.

— La ce ți-ar folosi, Ludovic, desfacerea căsătoriei, cîtă vreme nu ți-ai ales încă femeia pe care vrei s-o iei de soție ? Nu-ți mai face atîtea griji în privința despărțeniei, căci un rege sfîrșește întotdeauna prin a o dobîndi. Ceea ce-ți trebuie e să găsești de pe acum soția care să-ți stea alături ca regină și să-ți dea urmași zdraveni.

Monseniorul de Valois avea acest obicei, cînd o piedică îi stătea în cale, s-o disprețuiască și să sară spre viitoarea țintă ; la război el nu ținea seamă de cetățuile care nu se dădeau biruite și, ocolindu-le, pornea mai departe atacînd fortăreața următoare.

— Frate dragă, vorbi contele d'Evreux, socotit ca întotdeauna, lucrul nu mi se pare atît de lesne cînd te gîndești la situația nepotului nostru, dacă el nu vrea să se învoiască a lua o soție de un rang mai prejos ca al său.

— Nu mai spune ! Cunosc zece prințese în Europa care ar închide ochii în multe privințe, pentru a-și pune în cap coroana Franței. Uite, fără să caut mai departe, nepoată-mea Carolina a Ungariei...

Valois îi rosti numele ca și cum gîndul i-ar fi încolțit în cap abia atunci, cînd el clocea planul acesta de mai multe zile.

Așteptă să vadă cum e întîmpinată propunerea. Nimeni nu suflă o vorbă. Dar Aiuritul înălță capul, dornic să audă amănunte.

— E de-un neam cu noi, căci se trage din spița Anjou, urmă Valois. Tată-său, Carlo-Martello, care a renunțat la tronul regatului Neapolei și Siciliei pentru a-l dobîndi pe cel al Ungariei, a murit de mult ; din pricina asta, fără îndoială, ea nu s-a căpătuit încă. Dar frate-său, Caroberto, domnește acum în Ungaria, iar unchiu-său e regele Neapolei. Firește, Carolina a cam trecut nițel de vîrsta măritișului...

— Cîți ani are ? întrebă neliniștit Ludovic al X-lea.

— 22. Dar nu e oare mai potrivită una ca ea decît fetițele acelea care sînt silite să se mărite pe cînd se joacă încă cu păpușa și care, cînd se fac mai măricele, se dovedesc a fi ticăloșite pînă-n măduva oaselor, mincinoase și desfrînate ? Și apoi, nepoate, doar nici tu nu te însori pentru întîia oară !

„Toate astea sună prea frumos, gîndi Aiuritul. Trebuie să fie vreun cusur care mi se ascunde. Această Clémence e de bună seamă chioară sau gheboasă."

— Şi cum e... la chip ? întrebă.

— Nepoate, e cea mai frumoasă femeie din Neapole, iar pictorii, pe cît mi se spune, se silesc să-i împrumute trăsăturile cînd zugrăvesc în biserici chipul Fecioarei Maria. Mi-aduc aminte că încă din copilărie făgăduia să strălucească prin frumuseţe, şi am temeiuri să cred că şi-a ţinut această făgăduială.

— Se pare, într-adevăr, că e tare frumoasă, zise monseniorul d'Evreux.

— Şi virtuoasă, adăugă Charles de Valois. Mă aştept să vedem la dînsa toate însuşirile pe care le avea scumpa ei mătuşă, întîia mea soţie, Dumnezeu s-o odihnească. Şi nu uitaţi că Ludovic d'Anjou, celălalt unchi al ei, cumnatu-meu adică, renunţînd la domnie pentru a se călugări, fu acel sfînt episcop al Tuluzei care pînă azi face minuni pe mormîntul său.

— Aceasta ne va aduce un al doilea sfînt Ludovic în familie, întări Robert d'Artois.

— Unchiule, te-ai gîndit foarte bine, aşa cred, zise Ludovic al X-lea. Fiică de rege, soră de rege, nepoată de rege şi de sfînt, frumoasă şi virtuoasă..

Păru să cugete la altceva o clipă şi izbucni deodată :

— Ah ! Barem de n-ar fi oacheşă ca Marguerite, căci n-aş putea s-o văd !

— Nu, nu, se grăbi să răspundă Valois. Să n-ai nici o grijă, nepoate ; e blondă, de curată stirpe frîncească.

— Şi gîndeşti, unchiule Charles, că această căsătorie i-ar putea fi pe plac, ei şi alor săi ?

Monseniorul de Valois se umflă de nu-şi mai încăpea în piele.

— Le-am făcut destul bine rudelor mele d'Anjou ca să nu-mi refuze nimic, răspunse el. Regina Maria, care a socotit odinioară drept mare cinste pentru dînsa de a-mi da pe una din fiicele sale de soţie, mi-o va da pe nepoată-sa pentru cel mai drag dintre nepoţii mei, şi ca să fie regina celei mai frumoase ţări. Iau aceasta asupra mea.

— Atunci, nu mai aştepta, unchiule, spuse Ludovic. Trimite numaidecît o solie la Neapole. Ce crezi de asta, Robert ? Şi dumneata ce crezi, unchiule Ludovic ?

Robert făcu un pas înainte, cu braţele date în lături, vrînd parcă să arate că-i gata să pornească de îndată spre Italia. Ludovic d'Evreux, care se aşezase, răspunse că încuviinţează

ceea ce se pusese la cale, dar că hotărîrea nu era numai o treabă a familiei, ci tot pe atît a țării și prea însemnată ca să fie luată în pripă.

— Aș crede că e cuminte lucru, sfîrși el, întorcîndu-se spre nepotu-său, să ceri și părerea sfetnicilor tăi.

— Fie, răspunse repede Ludovic. Vom avea deci mîine consiliu. Îi voi trimite vorbă domnului de Marigny să-l adune.

— De ce domnul de Marigny ? întrebă Valois, prefăcîndu-se mirat. Pot s-o fac eu însumi. Marigny are prea multe pe cap și înjghebează în grabă niște consilii care n-au alt rost decît să încuviințeze, fără a cerceta mai de aproape, matrapazlîcurile lui. Dar vom schimba asta, iar eu îți voi aduna un consiliu mai vrednic să te slujească. De altminteri, era și voința tatălui tău. Mi-a spus-o între patru ochi în zilele sale din urmă.

Veșmintele se uscaseră și fiecare și le puse pe ale lui.

Ludovic al X-lea privea dus la focul din vatră. „Frumoasă și virtuoasă..." Apoi îl apucă tusea și abia mai auzi cuvintele de rămas bun ale celorlalți.

— Știu pe cineva care la noapte o să se cam perpelească de unul singur în pat, zise d'Artois cînd se văzu afară.

— Robert, îl dojeni Valois, nu uita că cel de care vorbești de acum încolo e regele.

— Nu, nu, n-o uit de fel, și n-am să mă apuc să spun asta în fața altora. Recunoaște însă și domnia-ta că i-ai vîrît în cap o idee care a și început să-i răscolească trupul. Drace ! Dar straşnic i-ai mai vîndut-o pe nepoata dumitale Clémence !

Monseniorul d'Evreux era cu gîndul la frumoasa prințesă care trăia într-un castel din golful Neapolei și a cărei soartă se hotărîse negreșit astăzi, fără ca ea să știe. Monseniorul d'Evreux găsea întotdeauna prilej să se minuneze cît de nepătrunse și tainice sînt împrejurările care făuresc ursita omului.

Pentru că un mare suveran murise înainte de vreme, pentru că un tînăr rege îndura greu singurătatea burlăciei, pentru că unchiu-său era nerăbdător să-i intre în voie, pentru că un nume zvîrlit la întîmplare încolțise în mintea regelui holtei, o fată cu păr bălai care, la cinci sute de leghe depărtare, poate că se mistuia de dor în ziua aceea privind marea veșnic albastră și gîndind că nici o întîmplare nu va veni să-i schimbe viața, se găsea deodată sortită să ajungă grija de căpetenie a curții Franței...

Monseniorul d'Evreux mai simți o îndoială apăsîndu-i cugetul.

— Frate, îl întrebă pe Valois, crezi într-adevăr că micuța Jeanne e bastardă ?

— Astăzi, frate, nu sînt încă sigur de asta, spuse Valois, lăsîndu-și mîna cu degete inelate pe umărul lui, dar te pot încredința că n-are să treacă multă vreme și toată lumea va vedea în ea o bastardă !

Răspunzînd astfel, monseniorul de Valois credea că nu-și slujește decît interesele sale trecătoare ; habar n-avea de urmările cuvintelor sale și nici nu bănuia că însuși fiul său va ajunge într-o zi, datorită lor, rege al Franței.

Cît despre monseniorul d'Evreux, dacă privirea lui ar fi putut străpunge vremea, pînă la ceea ce avea să se întîmple cu aproape cincisprezece ani mai tîrziu, ar fi aflat alte lucruri la care să se gîndească.

VI

PATUL REGELUI

Monumental, cu încrustații care înfățișau greoaie simboluri înaripate, patul regelui ocupa cam a treia parte a încăperii. Pologul, îmbrăcat în camohas de un albastru-închis, presărat cu crini de aur, părea o frîntură de cer noptatic, iar perdelele patului, înfășurate în jurul acestui baldachin, îți aduceau aminte de pînzele învălătucite pe vergile lor, ale unei corăbii.

Odaia, cufundată în tăcere, întuneric și teamă, nu era luminată decît de o candelă cu untdelemn, pusă într-o lampă de argint aurit, spînzurată în tavan de trei lanțuri ; sub licărirea palidă, macatul de brocart care cădea în pliuri întinse pînă-n pardoseală avea stranii sclipiri fosforescente.

De două ceasuri Ludovic al X-lea căuta zadarnic somnul în culcușul acesta uriaș care fusese al tatălui său. Se înăbușea sub plăpumile îmblănite și tremura de frig cînd se dezvelea. Oboseala prea mare aduce insomnia, și insomnia aduce spaima. Cu toate că Filip cel Frumos murise la Fontainebleau, Ludovic încerca o neliniște găsindu-se în acest pat, ca și cum ar fi simțit cadavrul acolo, lîngă dînsul.

Toate chipurile întîlnite și întîmplările trăite în ultimele zile, toate temerile și nădejdile de viitor care-l frămîntaseră se ciocneau în mintea lui... Cineva, din mulțime, îi striga „în-

cornoratule" ; Clémence a Ungariei îl refuza sau îi răspundea că se și logodise cu altul ; ...fața aspră a starețului Egidius se apleca peste mormîntul deschis... „Vom spune de acum încolo două rugăciuni..." ....„Și știi ce socoteală își face ? Trage nădejde că ai să mori înaintea ei !"

Se ridică deodată, simțind inima, care-i bătea în piept, ca un orologiu a cărui greutate e gata să se desfacă. Doctorul palatului îl cercetase, totuși, înainte de culcare, încredințîndu-l că sudorile care-l trec nu sînt prea fierbinți și că va petrece o noapte liniștită. Ludovic nu-i mărturisise însă cele două clipe de slăbiciune pe care le avusese la Saint-Denis, frigul ce-i înțepenise picioarele și amețeala ce-l cuprinsese, clătinînd ca-ntr-un vîrtej uriaș tot ce se afla în jurul său. Și iată că aceeași slăbiciune, de neînțeles, îl apuca din nou. Chinuit de spaimele lui, într-o lungă cămașă albă de noapte care părea să-i fluture pe umbra unui trup, Aiuritul umbla fără oprire în jurul odăii parcă gonit din urmă și temîndu-se că de îndată ce va sta locului are să-și dea sufletul.

Nu va muri oare acum, întocmai ca tată-său, lovit la cap de mîna lui Dumnezeu ? „Și eu am fost acolo, gîndi cu groază, cînd i-au ars pe templieri, chiar în fața palatului..." Putem ști oare vreodată noaptea în care vom muri ? Putem ști oare vreodată noaptea în care ne vom pierde mințile ? Iar dacă ar izbuti să scape teafăr din noaptea asta înfricoșătoare, dacă ar vedea ivindu-se zorile tîrzii ale dimineții de iarnă, în ce hal de sfîrșeală se va afla mîine cînd va prezida întîiul său consiliu ? Are să le spună : „Domnilor..." Într-adevăr, ce cuvinte ar putea găsi să le spună ? ....„Oricare din noi, nepoate, își îndură în singurătate clipa trecerii sale la cele veșnice, și-i deșartă amăgire să crezi că n-ar fi la fel în toate clipele vieții noastre."

— Vai, unchiule, rosti cu glas tare Aiuritul, de ce mi-ai spus asta ?

Propriul său glas i se păru străin. Continua să umble de colo pînă colo în jurul uriașului pat de stejar și de aur, gîfîind ca un pește pe uscat.

Tocmai această mobilă îl îngrozea. Patul acesta era blestemat și niciodată nu va putea să doarmă în el. În el fusese zămislit ; smintita rînduială a lucrurilor hotărîse deci să moară în el. „Îmi voi petrece oare toate nopțile domniei învîrtindu-mă așa, ca să nu mor ?" se întrebă el. Dar cum era să se ducă să doarmă într-altă parte, cum era să-și cheme slujitorii, cerîndu-le să-i pregătească altă odaie ? Unde să afle tăria de

a mărturisi : „Nu pot locui aici pentru că mi-e frică", și de a se arăta în ochii scutierilor, șambelanilor, vătafilor curții, cu fața răvășită, bîțîitor și descumpănit ?

Era rege și nu știa cum să domnească ; era om și nu știa cum să trăiască ; era însurat și nu avea soție... Apoi, chiar dacă această Clémence a Ungariei ar primi să se mărite cu dînsul, cîte săptămîni, cîte luni mai avea să aștepte pînă ce o făptură omenească ar veni să-i potolească spaima nopților, ajutîndu-l să-și afle somnul ? „Și voi-va oare să mă iubească femeia asta ? N-are să facă și ea ca cealaltă ?"

Porni deodată spre ușă, o deschise și, trezind pe întîiul său șambelan care dormea îmbrăcat în încăperea de alături, îl întrebă :

— Tot Eudeline e cea care vede de rufăria palatului ?

— Da, măria-ta. Așa cred, măria-ta, răspunse Mathieu de Trye.

— Ei bine, vezi de află. Și dacă e dînsa, trimite să mi-o aducă de îndată.

Uluit, buimac de somn... „Ăsta doarme !" gîndi cu ură Aiuritul... Șambelanul întrebă dacă regele dorește să i se schimbe așternutul.

Aiuritul avu un gest de nerăbdare.

— Da, asta vreau. Fugi de-o caută, m-auzi ?

Se întoarse apoi în odaia lui și începu iar să se rotească încolo și încoace, muncit de temeri nedeslușite, întrebîndu-se : „O mai fi locuind în palat ? Vor da oare de dînsa ?"

După cîteva clipe, madama Eudeline intră, ducînd pe brațe un vraf de albituri și, doar văzînd-o, Ludovic al X-lea simți că nu-i mai este frig.

— Monseniore Ludovic... vreau să zic, măria-ta ! izbucni ea. Știam că nu trebuia să ți se pună cearșafuri noi. Dormi prost în ele. Domnul de Trye a poruncit asta ! Zicea că așa-i datina. Eu voiam să pun cearșafuri spălate de mai multe ori, subțiri și moi.

Era o femeie blondă, în floarea vîrstei, înaltă și pieptoasă, cu niște sîni mari de doică, îmbiindu-te prin toată făptura ei la tihnă, la moleșeală și la odihnă. Avea 32 de ani, dar fața ei păstra nu știu ce aer de mirare liniștită, ca al unei fetișcane, și numai uitîndu-te la ea îți simțeai inima mai ușoară. De sub scufia albă ce și-o punea de obicei la culcare, ieșeau niște cosițe lungi aurii care se desfăceau pe umeri. Îmbrăcase în grabă o rochie peste cămașa de noapte.

Ludovic rămase o clipă cu ochii la ea, fără să scoată o vorbă.

— Nu pentru cearşafuri am trimis să te cheme, spuse în sfîrşit.

O roşeaţă uşoară, datorită fistîcelii, împurpură obrajii madamei.

— Vai, monseniore... măria-ta, vreau să zic ! Fiindcă v-aţi întors la palatul acesta, v-aţi adus aminte de mine...

Ea fusese întîia lui ibovnică, şi trecuseră zece ani de atunci. În ziua cînd aflase — avea cincisprezece ani pe vremea aceea — că îl vor însura în curînd cu o prinţesă de Burgundia, pe Aiurit îl apucară toate năbădăile, vrînd să descopere numaidecît ce e dragostea, dar se simţi totodată cuprins de groază la gîndul că s-ar putea să nu ştie să facă cele cuvenite cu soţia. În timp ce se punea la cale logodna, iar Marigny cîntărea cu Filip cel Frumos foloasele teritoriale sau militare ale acestei încuscriri, tînărul prinţ nu se gîndea decît la asta. Noaptea îşi închipuia toate doamnele de la curte gemînd sub îmbrăţişarea lui înfocată, iar ziua se pomenea în faţa lor, bălăbănindu-şi mîinile, cu gura căscată.

Apoi însă, într-o după-amiază, pe un coridor al palatului, se năpustise fără veste asupra acestei fete frumoase care păşea domol înaintea lui, cu braţele încărcate de rufe. Se aruncase peste dînsa cu atîta îndîrjire, cu atîta furie, de parcă îi purta pică, socotind-o vinovată pentru frica ce intrase în el. „Asta, ori nici una", îşi zicea, „acum, ori niciodată"... Nu o siluise, de altminteri ; tulburat, pătruns de teamă şi neîndemînatic cum era, nu ar fi fost în stare de aşa ceva. Îi ceruse Eudelinei, cu glas poruncitor, să-l înveţe ce-i dragostea. Lipsit de îndrăzneala bărbatului, înţelegea să folosească autoritatea sa de prinţ. Avusese noroc ; Eudeline nu-l luase în rîs, socotind că-i oarecum o cinste să se supună dorinţelor acestui fiu de rege, ba lăsîndu-l chiar să creadă că o face cu plăcere. Aşa de bine ştiuse să-l înveţe, că mai tîrziu Aiuritul ajunsese să se simtă întotdeauna bărbat în faţa ei.

Mai cu seamă cînd începea să se îmbrace pentru vînătoare sau chiar pentru a se duce să deprindă mînuirea suliţei şi a săbiei, Ludovic trimitea după dînsa, şi Eudeline înţelese repede că nevoia de dragoste nu-l apuca decît atunci cînd îl încolţea frica. Vreme de cîteva luni, înainte ca Marguerite să fi sosit la curte, şi chiar puţin timp după aceea, ea îl ajutase cu belşugul unui trup mare şi liniştit să-şi biruie spaimele. Iar

sfioasa gingășie de care Aiuritul era în stare uneori tot acestei femei frumoase o datora.

— Fiică-ta unde-i ? întrebă el.

— E la maică-mea, care o crește. N-am vrut să rămînă cu mine aici ; prea e leită tată-său, răspunse Eudeline, zîmbind cu jumătate gură.

— Asta, barem, cred că-i într-adevăr a mea, zise Ludovic.

— Vai, dar bineînțeles, monseniore ! E chiar a domniei-tale ! Voiam să zic, a măriei-tale ! În fiecare zi îți seamănă tot mai mult la față ! Și ar fi fost supărător lucru ca slujitorii palatului să vadă asta.

Căci o fetiță, care fusese botezată Eudeline, se născuse din îmbrățișările acelea de mîntuială. Orice femeie cît de cît pricepută în a trage sforile și-ar fi legat soarta de plodul pe care-l purta în pîntec, întemeind o stirpe de prinți. Eudeline însă, văzîndu-l pe Aiurit tremurînd așa de tare la gîndul că va trebui să destăinuiască tatălui său cele întîmplate, avusese încă o dată milă de el și tăcuse. Bărbatu-său, care era grefier al domnului de Nogaret, nu voise să creadă că ajunsese borțoasă prin vreo minune picată din cer, tocmai pe cînd el bătea drumurile Provansei, ținîndu-se după marele dregător. Atîta zbierase, că Eudeline sfîrși prin a face mărturisire. Așa se întîmplă întotdeauna, ca bărbații de aceeași teapă să aibă neveste de același soi. Grefierul nu era om să dea cu barda-n Dumnezeu, iar cînd află de la cine îi venea ploconul, groaza ce-l cuprinse îi potoli mînia, așa cum ploaia biruie vîntul. Se hotărî și el să-și țină gura, orînduindu-și astfel treburile ca să lipsească din Paris cît mai des. Muri de altminteri puțină vreme după aceea, răpus nu atîta de tristețe, cît de dizenterie.

Iar madama Eudeline continuase să vadă de albiturile palatului, primind pentru aceasta simbrie, cîte cinci gologani la fiecare sută de fețe de masă spălate. Ajunsese întîia lenjereasă, ceea ce în casa regelui nu era o slujbă de rînd.

În vremea asta, Eudeline cea mică creștea, cu acea neobrăzare pe care o au bastarzii de a-și arăta parcă într-adins trăsăturile adevăratei lor obîrșii. Puțini însă cunoșteau taina.

Madama Eudeline își zicea că Aiuritul are să-și aducă aminte într-o zi de odrasla ei.

Îi făgăduise cu atîta hotărîre, îi jurase așa de solemn că în ceasul cînd va fi rege are s-o acopere pe fiică-sa cu aur și că are s-o ridice la măriri, și că dînsa avea numai de cîștigat așteptînd pînă atunci !

Se gîndea acum că avusese dreptate încrezîndu-se în cuvîntul lui și se minuna văzîndu-l atît de grăbit să-și țină jurămintele. „N-are inimă rea, cugeta în sinea ei. E o fire stranie, dar nu e om rău."

Tulburată de amintiri, de fuga timpului, de ciudățeniile soartei, Eudeline se uita la suveranul acesta, care aflase în brațele ei întîia zvîcnire a bărbăției sale neliniștite și care sta acum înaintea ei în cămașă lungă, așezat într-un jilț, cu părul căzut pînă la bărbie și cu brațele în jurul genunchilor. „Pentru ce mie, își zicea dînsa, pentru ce tocmai mie mi s-a întîmplat una ca asta?"

— Ce vîrstă are fiică-mea astăzi? întrebă el. Nouă ani, nu-i așa?

— Chiar nouă, măria-ta.

— Am să-i dau rang de prințesă îndată ce-o ajunge la vîrsta măritișului. Asta-i vrerea mea. Iar ție, ce-ai pofti să-ți dau?

Avea nevoie de dînsa. Ar fi fost clipa cea mai potrivită, acum, ori niciodată, să-i ceară ceva. Față de puternicii lumii modestia nu slujește la nimic și trebuie să te grăbești a le cere ce ai de cerut cît timp îi vezi în toane bune. Căci, după aceea, ei se simt dezlegați de orice recunoștință doar pentru că s-au arătat gata să-ți dea ceva și uită să mai dea. Aiuritul și-ar fi petrecut chiar toată noaptea vorbind de dărnicia lui, numai ca Eudeline să stea cu el pînă în zori. Dar, luată așa, pe neașteptate, ea se mulțumi să răspundă:

— Cum ți-o plăcea, măria-ta.

Atunci, deoarece nu-i stătea în fire să poarte de grija altora, Ludovic se apucă să cugete numai la ale lui.

— Ah, Eudeline, Eudeline, izbucni deodată, ar fi trebuit să trimit după tine mai curînd și să te aduc la palatul Nesle, unde am avut mari necazuri lunile acestea.

— Știu, monseniore, că ai suferit amarnică ocară de la soția măriei-tale... Dar nu m-aș fi încumetat să viu la tine, nu știam dacă vederea mea are să-ți facă plăcere sau rușine.

El n-o mai asculta. Și într-însul se trezeau amintiri precise. Ochii lui mari albaștri luceau în lumina candelei. Eudeline știa bine ce voia să zică această privire; o avea aidoma la 15 ani și n-are să aibă niciodată alta în fața femeilor.

— Fii bună de te culcă, porunci el deodată.

— Aici, monseniore... vreau să spun, măria-ta? murmură Eudeline, puțintel înfricoșată, arătînd patul lui Filip cel Frumos.

— Da, chiar aici, răspunse cu glas înăbușit Aiuritul.

Între ceea ce i se părea a fi o pîngărire și refuzul de a i se supune, ce putea să facă ? La urma urmei, el era acum regele, și patul acesta al lui era. Își scoase scufia, lepădă rochia și cămașa, lăsînd să-i cadă pe spate cosițele-i aurii, desfăcute. Era mai plinuță ca odinioară, dar tot mai avea frumoasa-i arcuitură a șalelor, dosul mare și odihnitor, șoldul mătăsos în care juca lumina... Mișcările îi erau molatice și tocmai această moliciune stîrnea pofta lacomă a Aiuritului. O privea urcînd cele cîteva trepte de stejar și se gîndea că, așa cum se punea o ploscă cu apă fierbinte în culcuș pentru a goni frigul, frumosul ei trup va goni îndată duhurile rele cuibărite în patul acela.

Puțintel tulburată, puțintel uluită, dar mai cu seamă hotărîtă să se lase în voia soartei, Eudeline se vîrîse sub plapuma cusută în fir de aur.

— Aveam dreptate, zise ea numaidecît, cearșafurile acestea noi te zgîrie ! Știam eu asta.

Tremurînd de nerăbdare, Ludovic își scosese cămașa ; cu pieptul scofîlcit și umerii ciolănoși, greoi și neîndemînatic, se aruncă peste dînsa cu o grabă deznădăjduită, ca și cum i-ar fi fost teamă să nu scape cumva clipa prielnică.

Grabă zadarnică ! În unele privințe, regii sînt la fel cu ceilalți oameni, și nu toate cele ascultă de porunca lor. Poftele Aiuritului îi veneau mai ales dintr-o ațîțare a închipuirii. Agățat de umerii Eudelinei, ca un înecat de o scîndură, se căznea doar cu o pospăială să-și biruie slăbiciunea care părea să nu se mai sfîrșească. „Firește, își zicea Eudeline, dacă tot așa o cinstea și pe doamna Marguerite, înțeleg de ce l-a înșelat."

Toate ostenelile tăcute cu care dînsa se străduí, darnică, să-l îmbie în fel și chip, toate silințele lui, care nu erau ale unui prinț gîfîind pe urmele izbînzii, rămaseră zadarnice. În cele din urmă, se ridică, tremurător, istovit, rușinat, șovăind între furie și lacrimi.

Dînsa încercă să-l potolească :

— Ai umblat așa de mult astăzi, ți-a fost așa de frig și inima trebuie să-ți fie atît de întristată... E foarte firesc în seara în care ți-ai îngropat tatăl, și una ca asta i se poate întîmpla oricui, crede-mă.

Regele stătea cu ochii ațintiți la frumoasa femeie blondă ce i se dădea fără ca el s-o poată lua, culcată acolo, parcă

pentru a întrupa vreo pedeapsă a zeilor, și care îl privea cu milă.

— Tîrfa asta ! spuse el. E din pricina acestei tîrfe...

Eudeline se trase o clipă îndărăt, crezînd că ocara era pentru dînsa.

— Mă gîndii la Marguerite. Nu mă pot opri să gîndesc la ea, s-o am mereu înaintea ochilor... Și apoi, izbucni el deodată, mai e și patul acesta ! E blestemat, te paște nenorocirea culcîndu-te în el !

— Ba nu, monseniore Ludovic, răspunse Eudeline foarte încet, atrăgîndu-l la dînsa. E un pat bun, dar e un pat de rege. Și am priceput numaidecît ce-ți lipsește : pentru a goni ceea ce te împiedică, trebuie să culci o regină în patul acesta.

Vorbea mișcată, sfioasă, nici cîtuși de puțin necăjită, căci era o făptură bună la suflet.

— Crezi asta, Eudeline ? întrebă Aiuritul, întorcîndu-și ochii spre dînsa.

— Dar firește, monseniore Ludovic, într-un pat de rege e nevoie de o regină, mai spuse o dată.

— Voi avea poate una în curînd, și se pare că e blondă ca tine.

— Sînt foarte măgulită de ceea ce-mi spui, monseniore, răspunse Eudeline.

Și își întoarse fața pentru a-și ascunde rana la inimă pe care i-o făcuse.

— Se pare că-i tare frumoasă, urmă Aiuritul, și grozav de virtuoasă... Trăiește la Neapole.

— Dar firește, monseniore Ludovic, dar firește, sînt foarte sigură că te va face fericit. Acum, trebuie să încerci să dormi.

Eudeline îi așeză capul pe umărul ei călduț, care mirosea a levănțică. Ca o mamă, îl asculta visînd cu glas tare la femeia aceea necunoscută, la prințesa depărtată al cărei loc îl ținea dînsa atît de zadarnic în noaptea asta. El uita de necazurile sale trecute și de înfrîngerile sale de astăzi, mîngîindu-se cu încîntătoarele năluciri ale viitorului.

— Dar firește, monseniore Ludovic, chiar o soție ca aceasta îți trebuie. Să vezi cum ai să te simți în toate puterile lîngă dînsa.

Aiuritul tăcu în sfîrșit. Și Eudeline rămase îngîndurată, fără a îndrăzni să se miște, cu ochii mari deschiși la licărirea tremurătoare a candelei, așteptînd să se ivească zorile pentru a pleca de acolo.

Regele Franței dormea.

PARTEA A DOUA

LUPII SE MĂNÎNCĂ ÎNTRE EI

I

AIURITUL ÎȘI ȚINE ÎNTÎIUL SĂU CONSILIU

De șaisprezece ani, în fiecare zi cînd intra în camera de consiliu, Enguerrand de Marigny știa că are să dea acolo de prieteni. În dimineața aceea însă, de cum trecuse pragul, avu certitudinea că totul nu mai era ca înainte și rămase o clipă nemișcat, cu mîna stîngă la gulerul caftanului și cu dreapta strînsă pe geanta în care-și ținea hîrtiile.

De fiecare parte a mesei lungi se afla cam același număr de persoane ca de obicei ; focul din vatră sfîrîia și împrăștia în încăpere același miros cunoscut de lemne arse. Doar fețele oamenilor, ele nu mai erau aceleași.

Firește, membrii familiei regale care, după lege și datină, făceau parte din consiliul de taină, conții de Valois și d'Evreux, contele de Poitiers, tînărul prinț Charles și căpetenia oștirii Gauthier de Châtillon, se găseau acolo, dar nu mai erau pe locurile lor de totdeauna, iar monseniorul de Valois se așezase în dreptul jilțului regal, unde ședea de obicei Marigny.

Și nici Raoul de Presle, nici Nicole de Loquetier, nici Guillaume Dubois, praviliști cu greutate, slujitori credincioși ai lui Filip cel Frumos, nu erau de față. Oameni noi le luaseră locul : Mathieu de Trye, șambelanul lui Ludovic al X-lea, Etienne de Mornay, cancelarul contelui de Valois, alții încă pe care Marigny îi cunoștea, dar nu lucrase niciodată cu dînșii.

Nu era chiar o schimbare de guvern, ci mai degrabă, cum s-ar zice în graiul zilelor noastre, o remaniere a cabinetului.

Dintre foștii sfetnici ai Regelui de fier, doar Hugues de Bouville și Béraud de Mercoeur fuseseră păstrați, fără îndoială,

pentru că amîndoi făceau parte din nobleţea înaltă. Dar şi dînşii se vedeau împinşi la celălalt capăt al mesei. Toţi sfetnicii ieşiţi din burghezime erau scoşi. „Se cuvenea barem să fiu şi eu înştiinţat de aceste schimbări!" îşi zise Marigny într-o pornire de mînie.

Întorcîndu-se spre Hugues de Bouville, întrebă foarte tare, ca să-l audă toţi :

— Domnul de Presle e bolnav ? Domnii de Bourdenai, de Briançon şi Dubois fost-au împiedicaţi de treburi să vină, de nu văd pe nici unul din ei ? Trimis-au vorbă să li se scuze lipsa ?

Burduhănosul Bouville avu o clipă de şovăire şi răspunse, plecîndu-şi ochii de parcă se simţea vinovat :

— Nu eu am avut sarcina de a aduna consiliul. Domnul de Mornay e cel care s-a îngrijit de asta.

Privirea lui Marigny se încruntă şi toţi se aşteptară să-l vadă izbucnind.

Dar contele de Valois se şi vîrîse în vorbă, rostind cu glas tărăgănat şi îngăduitor :

— Nu cumva ai uitat, dragul meu Marigny, că regele cheamă la consiliu după cum vrea şi pe cine vrea ? E dreptul suveranului.

Se simţea în cuvintele „dragul meu Marigny" o bunăvoinţă dispreţuitoare, care nu-i scăpă întîiului cîrmuitor al ţării. Niciodată, pe cînd trăia Filip cel Frumos, Valois nu i-ar fi vorbit astfel. Marigny era gata să răspundă că, dacă regele avea într-adevăr dreptul de a pofti la consiliul său pe cine-i plăcea, avea şi datoria de a alege oameni care să ştie de rostul trebilor ţării şi că priceperea nu se capătă peste noapte. Găsi însă mai nimerit să-şi păstreze forţele pentru o dezbatere mai prielnică şi se aşeză, părînd liniştit, în faţa monseniorului de Valois, pe scaunul rămas gol la stînga jilţului regal.

Enguerrand de Marigny avea 49 de ani, părul roşcat care, cu vîrsta, începuse să cam îngălbenească, pieptul zdravăn şi umerii laţi. Bărbia groasă arăta încăpăţînare, pielea îi era noduroasă, nasul scurt, cu nările foarte largi. Îşi ţinea gîtul întins înainte şi părea întotdeauna gata să izbească cu fruntea, ca taurii. Ulitătura, sub pleoapele mari, era vioaie, iute, poruncitoare, iar mîinile, prin fineţea lor nervoasă, păreau nepotrivite cu înfăţişarea greoaie a făpturii sale.

Îşi deschise geanta, scoase de acolo hîrtiile, pergamentele şi plăcuţele ceruite, pe care le rîndui în faţa lui. Dar, negă-

sind sub tablaua mesei cîrligul de care își agăța de obicei geanta, avu un suspin de ciudă și înălță din umeri.

Monseniorul de Valois intrase în vorbă cu nepotu-său Charles, căruia îi dădu de veste că o plăcută surpriză îl așteaptă peste cîteva clipe, îndemnîndu-l totodată să-i dea sprijinul său pentru ceea ce pusese la cale. În pofida doliului curții, sau tocmai din pricina asta, monseniorul de Valois purta veșminte mai strălucite ca niciodată. Catifeaua neagră a giubelei sale, tivită cu blană scumpă, brăzdată cu înfloriturí de argint și cozi de cacom, îl împodobea ca pe un cal de dric. Nici o hîrtie nu se afla în fața lui și nimic pentru a face vreo însemnare. Cancelarul Etienne de Mornay avea sarcina măruntă de a citi și scrie pentru stăpînu-său, acesta mulțumindu-se să vorbească.

Se auziră pași pe coridor.

— Vine monseniorul Ludovic, zise Hugues de Bouville.

Valois se ridică cel dintîi, cu un fel de măreție și un respect atît de bătător la ochi față de cel care intra, încît devenea un gest ocrotitor.

— Scuzați-mi, domnilor, întîrzierea...

Se opri, nemulțumit de ceea ce spusese. Uitase că regele nu era niciodată în întîrziere, pentru că intra întotdeauna ultimul în consiliu.

Se simți iar pătruns de teamă, ca în ajun la Saint-Denis și ca noaptea trecută. Acum ar fi trebuit să se arate rege. Dar aceasta nu-i o însușire care-ți pică din cer, iar Ludovic aștepta, cu brațele nițel depărtate de trup, cu ochii înroșiți după noaptea nedormită, pe care un somn prea scurt n-o putuse înlocui. Uita să le spună sfetnicilor să șadă și să se așeze el însuși.

Clipele treceau, tăcerea se făcea tot mai apăsătoare, și fiecare simțea că regele șovăie.

Marigny avu gestul care trebuia : trase încetișor jilțul regelui, ca pentru a-i îngădui lui Ludovic să se așeze.

Ludovic se lăsă în jilț, murmurînd :

— Luați loc, domnilor.

Îl revăzu în gînd pe tatăl său, șezînd în același scaun și, fără să vrea, luă atitudinea lui, cu palmele amîndouă pe masă și privirea ațintită înainte, parcă în gol. Aceasta îi dădu un pic de încredere în sine pentru a se întoarce spre cei doi frați ai săi și a le spune cu un glas firesc :

— Aflați, mult iubiților frați ai mei, că întîiul meu hrisov în această dimineață pentru voi a fost. Filip, comitatul tău

de Poitiers l-am înălțat la rang de pairie, și iată-te de azi încolo printre pairii noștri, ca să stai lîngă mine, pentru a mă ajuta să apăr coroana, așa cum unchiul nostru Valois a stat lîngă părintele nostru, Dumnezeu să-l odihnească. Tu, Charles, vei primi să-ți fie moșie, cu toate veniturile lor, tîrgurile și satele comitatului La Marche, pe care părintele nostru l-a răscumpărat de la neamul Lusignanilor și avea de gînd, știu asta, să ți-l dea pe mînă.

Filip și Charles se ridicară și, apropiindu-se de fratele lor, îl sărutară pe obraz, în semn de mulțumire. Monseniorul de Valois întoarse fața către nepotu-său Charles, voind parcă a-i spune : „Vezi, am lucrat bine pentru tine".

Ceilalți clătinară din cap, bucuroși : pentru un început de domnie, lucrurile nu porniseră rău.

Ludovic al X-lea era însă nemulțumit, căci uitase să înceapă, așa cum avusese de gînd, cu o închinare adusă amintirii tatălui său și cu o vorbă despre continuitatea monarhiei. Pusese totuși să i se pregătească de dimineață două fraze bine ticluite, dar ele îi zburaseră din minte în tulburarea ce-l cuprinsese de cum intrase, și acum nu mai avea nimic de spus.

Tăcerea se făcu iarăși apăsătoare. Prea se simțea că lipsește cineva din această adunare : mortul.

Enguerrand de Marigny îl privea pe tînărul rege, așteptînd în chip vădit să-l audă rostind : „Domnule, te întăresc în drepturile pe care le ai astăzi, de locțiitor al regelui și cîrmuitor a toată țara, ca și în slujbele de șambelan, vistiernic și supraveghetor al palatului nostru, căpitan al Luvrului..."

Deoarece nimic nu ieșea din gura regelui, Marigny făcu așa ca și cum acestea ar fi fost rostite și întrebă :

— Despre care treburi dorește regele să fie pus în cunoștință ? Despre tributurile și dăjdiile ce s-au strîns, despre starea vistieriei, despre hotărîrile înaltei curți de judecată, despre foametea ce domnește în țară, despre locurile în care se găsesc oștile noastre, despre situația din Flandra, despre revendicările și plîngerile cîrdășiilor de baroni din Burgundia și Champagne ?

Ceea ce însemna, vorbind pe șleau : „Măria-ta, iată de care treburi mă ocup, și de multe altele încă, al căror șir lung aș putea să ți-l deapăn. Crezi că ai fi în stare să te lipsești de mine ?"

Îngrijorat și copleșit parcă, Aiuritul se întoarse către unchiul său Valois cu o mutră care cerșea sprijin.

— Domnule de Marigny, nu pentru treburile acestea ne-a adunat regele, zise contele de Valois ; are să le asculte mai tîrziu.

— Dacă nu sînt înştiinţat dinainte despre rosturile consiliului, eu nu le pot ghici, monseniore, răspunse Marigny.

— Regele, domnilor, urmă Valois, fără să ţină seama de întrerupere, *regele doreşte să audă sfatul nostru în privinţa celei* dintîi griji ce trebuie, ca vrednic suveran, să aibă, grija stirpei sale şi a urmaşilor la tron.

— Chiar la aceasta mă gîndeam, domnilor, spuse Aiuritul, încercînd să găsească tonul măreţiei pentru a-şi arăta o dorinţă care-i lipsea. Întîia mea datorie este de a mă îngriji să am urmaş la tron, şi pentru aceasta îmi trebuie o soţie...

Apoi rămase cu gura căscată, neştiind ce să mai spună.

— Regele socoate, aşadar, că trebuie să se însoare din nou, vorbi iarăşi Valois, şi gîndul i s-a îndreptat, după îndelungată chibzuire, către prinţesa Clémence a Ungariei, nepoata regelui Neapolei. Noi dorim să auzim părerea voastră înainte de a trimite solie.

Acest „noi dorim" izbi neplăcut urechea cîtorva dintre cei de faţă. Era oare monseniorul de Valois cel care domnea ?

Filip de Poitiers îşi aplecă într-o parte chipul său prelung. „Iată deci, gîndi el, pentru ce au început prin a mă îmbrobodi cu pairia ! Cîtă vreme Ludovic nu se însura din nou, eram al doilea la rînd printre urmaşii la tron, după mititica de Jeanne, bănuită că ar fi bastardă. Dacă îşi ia o nouă soţie care-i face alţi copii, eu nu mai sînt *nimic*... Şi asta au hotărît-o fără a se sinchisi de Charles şi de mine, care ne aflăm în aceeaşi încurcătură ca şi Ludovic, cu nevestele întemniţate."

— Care este părerea domnului de Marigny în această privinţă ? întrebă Filip de Poitiers pentru a-l sîcîi pe Valois.

Săvîrşea totodată, cu dinadinsul, o mare necuviinţă faţă de frate-său mai mare, căci rînduiala era ca suveranul, şi numai dînsul, să-i poftească pe sfetnicii săi a-şi da părerea. Puteai să aştepţi mult şi bine ca să vezi una ca asta la un consiliu al regelui Filip !

Astăzi, însă, părea că fiecare porunceşte, şi fiindcă unchiul noului rege îşi lua nasul la purtare, grozăvindu-se în faţa consiliului, fratele putea foarte bine să-şi îngăduie a face la fel.

Marigny îşi împinse niţel înainte fruntea de taur şi toţi ghiciră că acum are să se repeadă.

— Prinţesa Clémence a Ungariei are, negreşit, mari însuşiri pentru a fi regină, zise el, de vreme ce gîndul regelui s-a oprit

la dînsa. Dar, lăsînd la o parte că e nepoata monseniorului de Valois, ceea ce firește e de ajuns ca să ne fie dragă, nu prea văd ce ar putea să aducă țării această căsătorie. Tatăl ei, Charles-Martel, a murit de mult, nefiind rege al Ungariei decît cu numele ; frate-său, Charobert (spre deosebire de monseniorul de Valois, care se izmenea rostind aceste nume ca italienii, Marigny le zicea pe franțuzește), a izbutit cu chiu, cu vai anul trecut, după cincisprezece ani de stăruințe și de lupte, să-și pună această coroană a Ungariei, care i se cam clatină pe cap. Toate domeniile și principatele dinastiei d'Anjou sînt de pe acum împărțite printre neamurile acestei familii, așa de numeroasă, că se întinde peste lume ca o pată de ulei pe fața de masă, astfel că în curînd s-ar putea crede că dinastia Franței nu e decît o spiță a neamului d'Anjou. Nu putem aștepta de la o asemenea căsătorie vreo mărire a țării, așa cum o dorea întotdeauna regele Filip, nici vreun ajutor, la caz de război, dacă s-ar simți nevoie, căci toți prinții aceștia depărtați au destul de furcă pentru a-și păstra țările lor. Cu alte cuvinte, sînt convins că părintele măriei-tale s-ar fi împotrivit unei căsătorii a cărei zestre e alcătuită mai mult din nori decît din moșii.

Monseniorul de Valois se făcuse roșu de mînie, și genunchiul îi tremura sub masă. Tot ce se spusese acolo era îndreptat împotrivă-i, și fiecare frază cuprindea o înțepătură vicleană anume pentru dînsul.

— Dumitale îți vine ușor, domnule de Marigny, să-i faci pe morții din morminte să vorbească, izbucni el. Eu unul, însă, îți voi răspunde că virtutea unei regine e mai de preț ca o provincie ! Frumoasele căsătorii cu prințesele de Burgundia, pe care dumneata le-ai pus la cale în chip așa de iscusit, după ce l-ai încîntat cu atîta șiretenie pe frate-meu, nu ne-au adus lucruri prea mari pentru ca să ne dai astăzi sfaturi în această privință și să ne mai putem bizui pe dumneata. Rușine și amărăciune pentru toți, iată ce a ieșit din căsătoriile pe care le-ai urzit.

— Da, asta așa e ! strigă deodată Aiuritul.

— Măria-ta, răspunse Marigny, cu un dispreț abia simțit, erai încă foarte tînăr cînd tatăl măriei-tale a hotărît să te însoare, iar monseniorul de Valois nu părea pe atunci să arate ceva împotrivă, căci s-a grăbit să-l însoare pe însuși fiul său cu sora prințesei Marguerite, fără să se prea uite la înfățișarea miresei, pentru a se înrudi mai de aproape cu prințesa și cu măria-ta.

Valois primi lovitura fără să poată da vreun răspuns, dar fața lui acoperită cu bubulițe se făcu și mai roșie. Se crezuse

într-adevăr foarte dibaci însurîndu-l pe fiu-său mai mare, Filip, cu sora mai mică a Margueritei, căreia i se zicea Jeanne cea Mărunțică sau Jeanne cea Șchioapă, pentru că avea un picior mai scurt decît celălalt. Și iată că Marguerite era acum în temniță, iar șchioapa rămînea în familie.

— Virtutea femeilor măritate e tot așa de trecătoare ca și frumusețea lor, dar provinciile pe care le aduc în zestre, acelea rămîn, zise Marigny. Și monseniorul de Poitiers, care păstrează comitatul Franche-Comté, n-ar putea zice că nu-i așa.

— Consiliul acesta, îi tăie vorba cu mojicie Valois, are să-și irosească oare vremea ascultînd pe domnul de Marigny aducîndu-și singur laude, sau se va grăbi să împlinească dorințele regelui ?

Glasurile se înfierbîntau, și dezbaterea lua tot mai mult înfățișarea unei răfuieli.

— Pentru a face aceasta, monseniore, i-o întoarse Marigny, s-ar cuveni barem să nu punem carul înaintea boilor. Ne putem gîndi la toate prințesele de pe pămînt cînd e ca regele să-și aleagă o soție, și înțeleg nerăbdarea măriei-sale, deși trebuie să începem prin a-l desface de cea pe care o are. Contele d'Artois nu pare să fi adus de la Château-Gaillard răspunsurile așteptate, adăugă el ca să arate că știa tot ce se întîmplă. Pentru a obține desfacerea căsătoriei trebuie deci să fie un papă...

— ...acest papă pe care ni-l făgăduiești de șase luni, Marigny, dar care n-a ieșit încă din conclavul-fantomă. Trimișii dumitale la Carpentras s-au priceput așa de bine să-i batjocorească pe cardinali și să-i zvîrle pe fereastră, că aceștia și-au luat cîmpii cu sutanele suflecate și nu mai poți da de ei. N-ai pentru ce te mîndri prea mult cu asemenea treabă ! Dacă te-ai fi purtat mai blînd față de slujitorii Domnului, arătîndu-le un respect care nu-ți stă de fel în apucături, n-am fi acum la așa ananghie.

— Am vegheat pînă în ziua de azi ca nu cumva să se aleagă un papă care să fie la cheremul regelui Neapolei, tocmai pentru că regele Filip voia un papă binevoitor față de Franța.

Oamenii care îndrăgesc puterea nu sînt stăpîniți, așa cum se crede adesea, numai de pofta înavuțirii și a măririlor. Pe aceștia îi mînă mai cu seamă dorința abstractă de a făuri evenimentele, de a nu lăsa ca ele să se producă fără dinșii, de a înrîuri mersul lumii și de a afla că au judecat bine în toate cîte le-au făcut. Averea și demnitățile nu sînt în mîna lor decît mijloace ale înfăptuirii sau semne ale puterii.

Marigny și Valois erau două firi dintr-acest soi de oameni, și mai totdeauna, în consilii, burghezul procopsit îi venise de hac prințului de neam mare. Numai Filip cel Frumos știuse să-i țină în frîu pe cei doi vrăjmași, slujindu-se cît mai bine de însușirile militare ale unuia și de iscusința politică a celuilalt.

Ludovic al X-lea era cu totul covîrșit de furtuna ce se iscase ; dezbaterea mergea prea iute pentru priceperea lui, și, apoi, nu izbutea să gonească unele amintiri supărătoare din noaptea trecută.

Monseniorul d'Evreux se amestecă în vorbă, încercînd să potolească zîzania, și propuse o cale de mijloc menită să împace amîndouă taberele.

— Dacă în schimbul căsătoriei cu prințesa Clémence, spuse el, am obține de la regele Neapolei ca papa să fie francez și alegerea lui să se facă repede...

— Atunci, firește că o asemenea învoială ar avea un rost, zise Marigny cu glas mai potolit, dar mă îndoiesc foarte că s-ar putea ajunge la așa ceva.

— Să trimitem totuși o solie la Neapole, dacă aceasta este dorința regelui.

— Bineînțeles, monseniore.

— Bouville, ce zici ? întrebă pe neașteptate Aiuritul, pentru a-și da aerul că ia din nou în mînă dezbaterea.

Burduhănosul Bouville tresări. Fusese un foarte vrednic șambelan, grijuliu la cheltuială și bun majordom, dar mintea nu-l ducea prea departe, iar Filip cel Frumos nu i se adresa niciodată în consiliu decît pentru a-i porunci să deschidă ferestrele.

— Măria-ta, zise el, familia din care îți vei lua soția e de neam mare, și ea păstrează cu strășnicie vechile datini ale nobilimii războinice. Pentru noi va fi mare cinste să slujim o regină...

Își înghiți vorba, simțind privirea lui Marigny, care părea să-i zică : „Mă trădezi, Bouville !"

Normand ca și Marigny, Hugues de Bouville îi era cu cinci ani mai vîrstnic. În casa lui își începuse Marigny cariera, ca scutier. Scutierul nu întîrziase să-și întreacă stăpînul, dar, credincios, îl tîrîse mereu după dînsul, în uimitorul său urcuș pe scara măririlor.

Burduhănosul Bouville își plecă fruntea. Era un slujitor așa de devotat al coroanei și așa de orbit de măreția regală, că la orice vorbă a regelui nu știa decît să dea din cap, încuviințînd. Că Aiuritul putea fi un nătărău, aceasta nu voia s-o vadă ; în

ochii lui era *Regele*, și Bouville se pregătea să-l slujească cu toată rîvna ce-o avusese pentru Filip cel Frumos.

Această slugărnicie își primi îndată răsplata, căci Aiuritul hotărî, spre mirarea tuturor, ca Bouville să fie solul ce urma să plece la Neapole.

Nu se împotrivi, totuși, nimeni. Închipuindu-și că are să poată duce la capăt, prin scrisori, negocierile privind căsătoria, contele de Valois găsea că un om nu prea deștept, dar supus, era tocmai solul potrivit, în vreme ce Marigny gîndea : „N-aveți decît să-l trimiteți. Are atîta minte cît un copil de trei ani. Lasă, că vedeți voi cu ce ispravă se întoarce de acolo."

Vrednicul slujitor, roșindu-se pînă la urechi, se pomeni astfel însărcinat cu o înaltă misiune la care nu se aștepta.

— Nu uita, Bouville, că-mi trebuie un papă, îi zise tînărul rege.

— Numai la asta mă voi gîndi, măria-ta.

Ludovic al X-lea se arătă nerăbdător să vadă solia plecînd cît mai repede. Ar fi vrut ca trimisul său să se și afle la drum și, deodată, începu să dea porunci.

— La întoarcere vei trece prin Avignon, urmă el, și vei face în așa fel ca să dai zor conclavului. Și deoarece cardinalii sînt, pare-se, oameni care trebuie cumpărați, cată să ai, prin grija domnului de Marigny, aur de ajuns asupra dumitale.

— Da de unde să iau acest aur, măria-ta ? întrebă Marigny.

— Ei, fir-ar să fie ! De unde ! Din vistierie !

— Vistieria e goală, măria-ta, adică a mai rămas în ea atîta ca să avem cu ce face față plăților pînă la sfîntul Nicolae, dar nimic mai mult.

— Cum, vistieria e goală ? izbucni Valois. De ce n-ai spus-o mai devreme ?

— Cu aceasta voiam să încep, monseniore, dar nu m-ai lăsat să vorbesc.

— Și pentru ce, după părerea dumitale, e goală vistieria ?

— Pentru că, monseniore, birurile se adună greu cînd le iei de la un norod înfometat. Pentru că nobilii cei mari, cum o știi mai bine ca oricare, și Marigny ridică glasul cu semeție, nu vor să plătească tributul la care s-au învoit. Pentru că banetul împrumutat de la bancherii lombarzi a fost cheltuit cu războiul din Flandra, războiul acesta pe care l-ai dorit așa de mult...

— ...și căruia dumneata ai ținut să-i pui capăt cînd și cum ai voit, strigă Valois, mai înainte ca vitejii noștri să se fi acoperit de glorie, iar vistieria noastră să se fi umplut. Dacă

țara n-a tras foloase de pe urma ciudatelor tratative pe care te-ai grăbit să le închei, îmi închipui că nu tot așa stau lucrurile în ce te privește, Marigny, căci nu-ți stă în obicei să uiți a-ți face parte cînd pui la cale vreun tîrg. Am învățat asta pe pielea mea.

Aducea aminte prin vorbele acestea din urmă de un schimb de pămînturi care avusese loc între dînșii în 1310, cînd Valois îi ceruse lui Marigny să-i cedeze moșia sa de la Champrond pentru cea de la Gaillefontaine, iar mai tîrziu se socotise tras pe sfoară.

— Oricum ar fi, zise Ludovic al X-lea, Bouville trebuie să pornească la drum, fără întîrziere.

Părînd să nu țină seamă cîtuși de puțin de ultimele cuvinte ale regelui, Marigny își înălță glasul :

— Măria-ta, aș dori ca monseniorul de Valois să lămurească ce a vrut să spună adineauri în privința tratatelor de la Lille, sau să-și retragă cuvintele.

O tăcere grozavă se lăsă deodată în sala consiliului. Contele de Valois va îndrăzni oare să repete pe șleau cumplita învinuire pe care o rostise împotriva celui ce fusese mîna dreaptă a fratelui său ?

Monseniorul de Valois îndrăzni :

— Eu ți-o spun de la obraz, domnule, așa cum oricine o spune în spatele dumitale, că flamanzii te-au cumpărat ca să poruncești oștirii noastre să se tragă îndărăt, și că ai sfeterisit niște bani care s-ar fi cuvenit să intre în vistierie.

Marigny se ridicase. De necaz îi albise fața noduroasă și începuse să semene cu statuia sa din galeria marchitanilor.

— Măria-ta, vorbi el, mi-a fost dat să aud astăzi mai mult decît poate auzi un om cinstit în toată viața lui. Averile mele le datorez numai mărinimiei regelui, părintele măriei-tale, pentru osteneala ce mi-am dat, ajutîndu-l în toate trebile cîrmuirii vreme de șaisprezece ani. Am fost acum învinuit în fața măriei-tale de hoție și de cîrdășie cu vrăjmașii țării, fără ca vreun glas, și mai cu seamă al măriei-tale, să se ridice spre a mă apăra. Eu cer ca o comisie să fie numită pentru a cerceta socotelile de care sînt răspunzător înaintea măriei-tale, și numai înaintea măriei-tale.

Mînia e molipsitoare. Ludovic al X-lea se oțărî deodată, necăjit de atitudinea lui Marigny de cînd începuse consiliul, de felul cum acesta se punea de-a curmezișul planurilor lui, tratîndu-l ca pe un băiețaș, și făcîndu-l să simtă prea fățiș cît e de bicisnic față de tatăl său.

— Ei bine, domnule, vom numi această comisie, răspunse el, fiindcă dumneata însuți o ceri.

Cu această vorbă se despărțea de singurul ministru vrednic să cîrmuiască în locul său și să-i îndrumeze domnia. Nevolnicii nu îngăduie să fie înconjurați decît de lingușitorii care le ascund lor înșile nevolnicia. Franța avea să plătească ani îndelungați pentru această clipă de necaz a lui Ludovic al X-lea.

Marigny își luă geanta, vîrî în ea hîrțoagele și plăcuțele, apoi porni spre ușă ; gestul său îl întîrîtă și mai rău pe Aiurit.

— De-acum încolo, adăugă el, să faci bine a nu te mai amesteca în trebile vistieriei noastre.

— Mă voi feri de așa ceva, măria-ta, zise Marigny, păşind pragul.

Și i se auziră pașii depărtîndu-se pe coridor.

Valois îl doborîse, aproape mirîndu-se singur de iuțeala acestei execuții.

— Rău ai făcut, frate, îi spuse contele d'Evreux. Unui om ca dînsul nu-i pui mîna-n gît.

— Ba am făcut foarte bine, răspunse Valois, și în curînd îmi veți fi recunoscători că am făcut-o. Acest Marigny e un buboi pe obrazul țării, ce trebuia spart cît mai repede.

— Așadar, unchiule, întrebă Aiuritul, întorcîndu-se la singura lui grijă, cînd hotărăști să plece solia noastră la prințesa Clémence ?

Îndată ce Valois îi făgădui că Bouville va porni la drum chiar în săptămîna aceea, ridică ședința. Era grăbit să-și dezmorțească picioarele.

II

DOMNUL DE MARIGNY RĂMÎNE LA CÎRMA ȚĂRII

Pe cînd se întorcea acasă, cu trei armășei înainte, ca întotdeauna, și urmat de doi grămătici și un scutier, monseriorul de Marigny nu înțelegea încă bine ceea ce se petrecuse și cum de soarta i se schimbase în chip așa de neașteptat. Mînia îi întuneca judecata. „Netrebnicul ăsta, trîntorul ăsta să-mi arunce în obraz că fac învîrteli cu tratatele, își zicea. O asemenea învinuire are cel puțin haz în gura lui !... Și regișorul ăsta deștept

ca o muscă și arțăgos ca o viespe, care nu suflă o vorbă ca să mă apere, ci, dimpotrivă, îmi ia vistieria !"

Călărea fără să bage în seamă nimic din înfățișarea ulițelor, nici a oamenilor, fără să vadă chipurile dușmănoase ale celor care trebuiau să se dea deoparte la trecerea lui. Nu era iubit. Cîrmuia oamenii de la așa înălțime și de atîta vreme, încît pierduse obiceiul de a-i privi.

Ajunse la palatul său din strada Des Fossées-Saint-Germain, sări de pe cal, fără să mai aștepte sprijinul scutierului, străbătu curtea cu pași grăbiți, își zvîrli mantia întîiului braț, ce se întinse și, ținîndu-și mereu geanta cu hîrtii în mînă, urcă scara ce ducea la întîiul cat.

Palatul acesta semăna mai mult a minister decît a locuință particulară : mobile mari, sfeșnice mari, covoare groase, draperii grele, tot numai lucruri trainice, făcute să înfrunte vremea. O oaste întreagă de valeți vedea de toate acestea.

Enguerrand de Marigny împinse ușa odăii în care știa că o găsește pe nevastă-sa. Aceasta se juca, la gura sobei, cu un cîine pitic adus din Italia, a cărui blană cenușie tunsă mărunt îl făcea să semene unui cal de-o șchioapă. Soră-sa, doamnă de Chanteloup, o văduvă guralivă, se afla lîngă dînsa.

Văzînd mutra soțului ei, doamna de Marigny pricepu numaidecît că o nenorocire se abătuse asupră-i.

— Enguerrand, dragul meu, ce s-a întîmplat ? întrebă ea.

Jeanne de Saint-Martin, fina răposatei regine Jeanne, soția lui Filip cel Frumos, nutrea o admirație fără margini pentru bărbatul cu care se măritase și se topea de grija lui.

— Se întîmplă, răspunse Marigny, ca astăzi cînd stăpînul nu mai e aici ca să-i țină sub gîrbaci, cîinii să se năpustească să mă sfîșie.

— Te pot ajuta în vreun fel ?

Răspunse așa de aspru că era destul de mare ca să se apere singur, încît pe doamna de Marigny o podidiră lacrimile. Enguerrand se căi. O apucă de umeri, o sărută pe frunte, sub cununa ei de păr blond cu răsfrîngeri cenușii, zicîndu-i :

— Știu bine, Jeanne, că nu te am decît pe tine ca să mă iubești !

Trecu apoi în odaia sa de lucru și își aruncă geanta cu hîrtii pe un scaun. Mîinile îi tremurau de era cît pe ce să scape jos un sfeșnic, vrînd să-l mute din loc. Scrîșni o înjurătură, apoi făcu cîțiva pași de la fereastră pînă la cămin, pentru a da răgaz judecății sale să-și stăpînească mînia.

„Mi-ați luat vistieria, dar ați uitat că mai am și alte slujbe. Prea vă grăbiți, domnilor. Nu mă doborîți voi cu una, cu două."

Scutură un clopoțel.

— Să vină patru armășei, dar repede, spuse servitorului care se arătă în ușă.

Oamenii chemați veniră fuga din sala de gardă, avînd fiecare în mînă ghioaga cu floare de crin. Marigny le împărți poruncile :

— Tu du-te de mi-l caută pe domnul Alain de Pareilles, care trebuie să fie la Luvru, tu, pe frate-meu arhiepiscopul, la palatul episcopal, tu, pe domnii Guillaume Dubois și Raoul de Presle, iar tu, pe domnul Le Loquetier. Să mi-i găsiți oriunde ar fi. Îi aștept aici.

După ce armășeii plecară, Enguerrand împinse ușa încăperii unde lucrau secretarii.

— Să vie careva din voi pentru a scrie ceva ! le strigă el.

Un slujbaș se ivi îndată, aducîndu-și pupitrul și penele.

„Măria-ta, începu să dicteze Marigny, stînd în picioare, cu spatele la cămin, în starea în care mă află întoarcerea la Dumnezeu a celui mai mare rege din cîți a avut Franța..."

Îi scria lui Eduard al II-lea, rege al Angliei și ginere al lui Filip cel Frumos în urma căsătoriei sale cu prințesa Isabelle a Franței. Începînd din 1308, anul acestei căsătorii pe care el se ostenise s-o pregătească, Marigny avusese mai multe prilejuri să-i facă lui Eduard tot felul de servicii politice sau personale. Căsnicia mergea ca vai de lume, iar Isabelle se plîngea de apucăturile pidosnice ale soțului ei. În Guyenne situația rămînea tot așa de încordată ca mai înainte... Marigny fusese trimis împreună cu vrăjmașul său Charles de Valois pentru a lua parte, în numele regelui Franței, la ceremoniile încoronării din catedrala Westminster. În 1313, cu prilejul venirii sale în Franța, suveranul englez îl răsplătise pe locțiitorul regelui, făcîndu-i o pensie pe viață de o mie de livre.

Astăzi, Marigny era cel care avea nevoie de regele Eduard pentru a-i cere să pună o vorbă în sprijinul său. În scrisoarea întocmită, el se pricepu să dea acestuia a înțelege că avea de cîștigat dacă trebile Franței n-ar încăpea pe alte mîini. Cei care lucraseră împreună la pacea împărăților trebuiau să rămînă uniți.

Contopistul se grăbi să usuce pergamentul și să-l întindă lui Marigny ca să-și pună parafa.

— O dăm curierilor, monseniore ? întrebă el.

— Nicidecum. Aceasta o va duce la Londra fiul meu. Trimite unul din secretari să mi-l caute, dacă nu cumva se află pe aici.

Îndată ce slujbașul părăsi încăperea, Marigny se descheie la gulerul caftanului ; bătălia începută făcea să-i zvîcnească pieptul.

„Sărmană țară, își zise. În ce hal au s-o aducă, dacă i-am lăsa de capul lor ! De aceea m-am străduit oare atîta, ca să văd cum totul se duce de rîpă ?"

Asemenea tuturor acelora care au stat vreme îndelungată la cîrmă, ajunsese să se creadă una cu țara și să socotească orice atingere adusă persoanei sale ca o atingere adusă intereselor statului. De data aceasta, ce-i drept, nu se înșela ; dar era gata, fără măcar a-și da seama, să se ridice împotriva țării de îndată ce i se mai tăia din puterea de a o conduce.

În prada acestui zbucium, îl primi pe frate-său, Jean de Marigny. Cu trupul subțire strîns într-o mantie violetă, arhiepiscopul avea o înfățișare studiată temeinic, care nu-i plăcea locțiitorului regesc. Îl mînca limba să-i zică lui frățîne-său : „Mutra asta s-o iei față de canonicii tăi, dacă-ți place, dar nu față de mine, care te știu de cînd îți vărsai supa pe bărbiță și-ți suflai nasul în degete".

În zece fraze îi arătă pe scurt ce se petrecuse la consiliu și, fără să mai piardă o clipă, îi dădu îndrumările sale pe același ton tăios cu care vorbea slujbașilor săi :

— Nu vreau să se aleagă nici un papă deocamdată, căci cîtă vreme nu există papă îl am pe rege în mîna mea. Nu cumva să se țină vreun conclav ales pe sprînceană și gata să asculte de poruncile lui Bouville. Cardinalii să nu-și afle tihna la Avignon. Să se certe și să se sfîșie între dînșii. Fă ce știi, Jean, pentru ca toate să se petreacă așa pînă voi mai vedea ce-i de făcut.

Jean de Marigny, care începuse prin a împărtăși mînia fratelui său, se întunecă la față cînd acesta aduse vorba de conclav. Chibzui o clipă, cu ochii la frumosul inel de episcop din deget.

— Ei, la ce te gîndești ? întrebă Enguerrand.

— Planurile tale, frate, mă îngrijorează. Dacă voi ațîța mai tare zîzaniile care sfîșie conclavul, s-ar putea să-mi înstrăinez prietenia cutărui candidat care, avînd șanse să ajungă papă, mi-ar da, îndată ce s-ar alege, pălăria de cardinal...

Enguerrand sări în sus :

— Pălăria ta de cardinal ! De asta îți arde acum ! Dacă e s-o capeți vreodată, bietul meu Jean, tot eu am să ți-o dau, așa cum ți-am dat și mitra de episcop. Dar dacă te paște păcatul să treci de partea vrăjmașilor mei, curînd de tot ai să umbli nu numai fără pălărie, ci și fără papuci, călugăr nemernic, surghiunit la vreo mînăstire ! Ai uitat cam repede cîte am făcut pentru tine și beleaua din care te-am scos chiar acum două luni cînd cu matrapazlîcul ce-ai săvîrșit în averea templierilor. Și fiindcă veni vorba, ce s-a făcut cu afurisita aceea de chitanță pe care ai dat-o în mîna bancherului Tolomei și cu care lombarzii m-au silit să-i las în pace cînd am vrut să le pun bir mai mare ? Ai căpătat-o îndărăt ?

— Bineînțeles, frate, minți arhiepiscopul.

Dar se dădu bătut numaidecît.

— Ce trebuie să fac ? întrebă.

— Să-mi trimiți acolo niște oameni de-ai tăi, pe care te poți bizui întru totul, adică dintr-aceia pe care într-un fel îi ții la cheremul tău și au a se teme de mînia mea. Pune-i să împrăștie zvonuri care să se bată cap în cap, zicînd francezilor că noul rege are să lase sfîntul scaun să se întoarcă la Roma, iar italienilor, dimpotrivă, că vrea să-l țină pe viitorul papă lîngă Paris. Pune-i să vîre dihonia între dînșii, să se certe cum se ceartă popii de obicei. Bouville al nostru, culcîndu-se pe o ureche, n-o va mai scoate la capăt cu ei. Bertrand de Got îi scuturase cam prea tare pe cardinalii ăștia ; noi însă îi vom lua altminteri, băgînd într-înșii frica de ceea ce nu se vede. Nu-mi ajunge că nu se iubesc unii pe alții, eu vreau să se urască, și fiecare să-și arunce păcatele în capul celuilalt. Iar de tot ce se întîmplă acolo eu să fiu înștiințat la fiece săptămînă, dacă nu zi de zi... Tînărul nostru Ludovic al X-lea vrea un papă ? Are să-l aibă cînd i-o veni ceasul, dar nu orișice papă, care ne-ar face să pierdem dintr-o dată ceea ce regele Filip și cu mine am smuls în atîta amar de vreme de la doi papi... Fă, dacă se poate, în așa fel, ca oamenii pe care îi trimiți să nu se cunoască între dînșii.

Asupra acestora îl lăsă pe frate-său să plece, pentru a-și primi fiul, care aștepta la ușă. Cum se întîmplă adeseori în familii, Louis de Marigny semăna mai mult cu unchiu-său, arhiepiscopul, decît cu tătîne-său. Era subțirel, foarte grijuliu să arate întotdeauna ca scos din cutie, îmbrăcîndu-se cam prea bătător la ochi.

Fiu al unei mărimi înaintea căreia se pleca țara toată și, pe deasupra, fin al lui Ludovic Aiuritul, habar nu avea ce înseamnă să lupți pentru a dobîndi ceea ce poftești. Era ușuratic, îi plăcea să facă pe grozavul și să-și dea acel aer de noblețe ce și-l iau mai curînd odraslele din a doua generație decît acelea cu zece rînduri de strămoși ; iar dacă îl admira foarte mult pe tată-său, căruia îi datora totul și față de care se simțea atît de mic, nu se putea totuși opri de a-l judeca în sinea lui pentru asprimea apucăturilor sale. Flăcăul acesta avea o singură însușire, mai bine zis, o singură chemare : îndrăgea caii, se pricepea la ei și știa să-i strunească, de parcă ar fi avut de două veacuri numai cavaleri în neamul său.

— Ludovic, gătește-te de drum, îi spuse Enguerrand ; pleci de îndată la Londra să duci această scrisoare.

Tînărul făcu o mutră plictisită.

— N-am putea lăsa-o pe mîine, tată, sau să mă înlocuiască un curier ? Hotărîsem să merg mîine la vînătoare în pădurile dinspre Boulogne... Vînătoare fără alai mare, pentru că e doliu, însă...

— Vînătoare ! izbucni supărat Marigny. Numai la vînătoare ți-e capul ! Și ți-ai și găsit vremea pentru așa ceva ! Nu pot oare cere niciodată nimic de la ai mei, pentru care eu fac orice, fără să-i văd sclifosindu-se ? Află deci că eu sînt cel hăituit în clipa de față, iar dacă nu mă ajuți au să mă bleasă, și pe tine așijderea... Dacă un curier putea face treaba asta, mi-ar fi dat prin minte fără să mi-o spui tu ! Te trimit la regele Angliei și am să-l înștiințez de unele lucruri pe care nu le pot încredința hîrtiei... E oare o cinste destul de mare ca să te poți lipsi de vînătoarea ta ?

— Iartă-mă, tată, zise Louis de Marigny, nu pricepusem.

Marigny luă de pe masă tocul de piele în care era băgată scrisoarea făcută sul.

— Pe regele Eduard îl cunoști, căci l-ai văzut acum un an la Paris. Îi vei spune limpede următoarele : „Monseniorul de Valois vrea să apuce toată puterea în mîna lui. Mă tem că dacă ar izbuti, să nu schimbe învoielile care s-au făcut între cele două țări în privința Guyanei. Pe de altă parte, Valois ar voi să-l însoare pe noul rege cu o prințesă din familia de Anjou, care domnește în Ungaria, ceea ce ar întoarce aliențele noastre mai mult către miazăzi decît înspre miazănoapte." Atîta să-i spui. Regele Angliei să ia deci

aminte de aceste două lucruri ! Am să-l țin la zi cu ce s-o mai întîmpla, dacă s-or ivi altele.

Marigny își privi o clipă fiul. „Măriei-sale Eduard mult îi place de frumusețea bărbaților, gîndi el. Poate că n-are să rămînă nesimțitor la înfățișarea chipeșă a curierului."

— Să iei cu tine numai doi scutieri și rîndașii de care-i nevoie. Nu călători dîndu-ți ifose de prinț, cît te afli pe pămîntul Franței. Și cere-i vistiernicului meu două sute... nu, o sută de livre, au să-ți ajungă de cheltuială.

Se auziră două bătăi în ușă.

— A sosit domnul Alain de Pareilles, vesti un armășel.

— Să intre... Cu bine, Ludovic, și drum bun.

Enguerrand de Marigny își îmbrățișă fiul, lucru ce numai rareori făcea. Se întoarse apoi spre Alain de Pareilles, care intra, îl apucă de braț și, arătîndu-i un jilț în fața vetrei, îi spuse :

— Încălzește-te, Pareilles, trebuie să te fi pătruns frigul...

Căpitanul a toată arcășimea avea părul de culoarea oțelului, un obraz adînc brăzdat de vreme și de războaie, iar ochii lui, care văzuseră atîtea lupte și silnicii, atîția oameni puși la cazne grele sau dați morții, nu puteau să se mai mire de nimic. Spînzurații de la Montfaucon erau pentru dînsul o priveliște de toate zilele. Numai în anul din urmă dusese pe marele maestru al templierilor la rug, pe frații d'Aunay la roată și pe prințesele regale la temniță. De asemenea, sub porunca lui se aflau pîlcurile de arcași și de armășei din toate fortărețele, astfel că paza liniștii în toată țara tot pe dînsul îl privea. Marigny, care nu zicea o vorbă prietenoasă nici unuia dintre ai lui, îl tutuia pe acest vechi camarad, unealtă oarbă și nesovăitoare a puterii sale.

— Alain, am pentru tine două misiuni, pe care va trebui să le duci la îndeplinire fără zăbavă, zise el. Vei pleca tu însuți la Château-Gaillard, să mi-l scuturi pe măgarul care comandă acolo... Cum îi mai zice ?

— Bersumée, Robert Bersumée, răspunse Pareilles.

— Îi vei spune deci acestui Bersumée să urmeze întocmai poruncile ce i-am dat nu demult, în înțelegere cu regele Filip. Știu că a fost pe acolo contele d'Artois. Aceasta este o încălcare a poruncilor mele. Dacă vrea cineva să-l trimită, pe el sau pe altul, trebuie să ceară învoire de la mine. Numai regele poate intra acolo, dar nu mă tem de așa ceva. Vreau să nu pătrundă nimeni la prințesa Marguerite, să nu primească nici o scrisoare, nimic ! Spune-i

deci măgarului că am să-i tai urechile dacă nu se supune întocmai.

— Ce ai de gînd să faci cu prințesa Marguerite ? întrebă Pareilles.

— Deocamdată o țin zălog în mîna mea. Așadar să nu aibă de-a face cu nimeni, dar să fie bine păzită ca să nu i se întîmple nimic rău. Am nevoie ca ea să trăiască, și încă multă vreme. Să i se îndulcească chiar traiul, dacă rînduielile temniței i-ar vătăma sănătatea. Și acum, a doua poruncă pe care ți-o dau : îndată ce te vei întoarce din Normandia, te repezi la miazăzi, după ce vei fi trimis înainte trei sute dintre oamenii tăi luați din arcășimea Parisului, ca să te aștepte la Orange. Acolo, te pui în fruntea lor și îi așezi în fortul Villeneuve, cu fața spre Avignon. Vreau să-mi pregătești acolo o intrare cu tămbălău mare. Să mi-i pui pe arcașii tăi să defileze de șase ori de-a lungul meterezelor, pentru ca oricine i-ar vedea deasupra fluviului să-și închipuie că sînt două mii. Să bîțîie cardinalii în sutanele lor, căci pentru dînșii am urzit asemenea vicleim. Așa voi izbuti să le joc renghiul ce le-am pregătit pe alte căi. Îndată ce-ai făcut asta, îți lași oamenii acolo și te întorci la Paris.

— Treaba asta e o joacă, domnule Enguerrand, zău așa ! zise Alain de Pareilles. Să mă duc să-l trag de urechi pe măgar și apoi să bag spaima în grangurii ăia roșii [1] e mai plăcut decît să inspectez garda palatului, unde acuma...

Se opri, șovăind să-și ducă gîndul pînă la capăt, apoi își deșertă ce avea pe inimă :

— ...unde acuma, ca să spun drept, Enguerrand, vîntul care suflă pe-acolo nu-mi prieste de fel.

Își scutură amărît chica de culoarea oțelului.

— Și totuși trebuie să rămîi la locul tău, răspunse Marigny. Teamă mi-i că slujitorii regelui Filip vor avea multe de îndurat în zilele acestea. Am nevoie ca tu să rămîi mai departe în fruntea arcașilor. Cît privește oamenii ce-i vei lua cu tine, precum ți-am spus adineauri, nu trebuie să-l înștiințezi pe comandantul oștilor, i-o voi spune eu însumi. Cu bine, Alain.

Trecu după aceea în sala de lucru, unde praviliștii săi, cei pe care îi chemase și încă alții ca Briançon și Bourdenai, veniți ei singuri să afle ce mai e nou, sosiseră. La intrarea lui, glasurile atît de cunoscute tăcură deodată.

[1] Cardinalii poartă pălărie și sutană roșie.

De-a lungul pereților încăperii se înșiruiau jilțuri sculptate, de brațele cărora erau prinse călimări din corn de bou și, în fața lor, niște policioare pentru scris, de care se vedeau atîrnînd greutăți ca să țină întinse pergamentele. Pe stranele care puteau fi întoarse cînd într-o parte, cînd într-alta, erau rînduite tot felul de catastife și hîrțoage. Sala semăna astfel a paraclis, sau a bibliotecă de mînăstire.

— Domnilor, zise Enguerrand de Marigny după ce-i privise mișcat pe oamenii săi de încredere, nu vi s-a făcut cinstea de a fi poftiți la consiliul de azi-dimineață, la care eu am fost. De aceea vom ține acum între noi un sfat foarte intim.

— Nu va lipsi de la el decît regele Filip, spuse Raoul de Presle, zîmbind cu amărăciune.

— Să ne rugăm ca sufletul său să ne călăuzească, răspunse Marigny. El nu se îndoia de noi.

Apoi, într-o răbufnire a mîniei, izbucni :

— Sînt rugat, domnilor, să mă înfățișez cu socotelile spre a fi cercetate, și mi se ia din mînă vistieria. Așa stînd lucrurile, vreau ca socotelile acestea să fie foarte limpezi. Porunciți deci la toate plășile și ținuturile să se plătească tot ce se cuvine a fi plătit, începînd cu datoriile cele mai mărunte. Să fie achitate furniturile, lucrările începute, și toate cîte au fost cerute de coroană. Să se plătească în toată țara pînă n-o mai rămîne lețcaie în vistierie, chiar dacă plățile acestea ar putea să sufere amînare.

Ceilalți pricepuseră numaidecît jocul său. Enguerrand își pocni încheietura degetelor, ca și cum ar fi strîns de gît pe cineva.

— Împăratul Constantinopolei vrea să pună mîna pe vistierie ? N-are decît ! Dar va trebui să-și caute într-altă parte răsplata uneltirilor lui !

III

CHARLES DE VALOIS

Dacă pe partea stîngă a Senei, la locuința monseniorului de Marigny, se simțea furtună în aer, în schimb, de cealaltă parte a fluviului, în palatul contelui de Valois, domnea veselie mare.

Acolo toate gurile se lățeau într-un zîmbet de mîndrie. Cel mai neînsemnat scutier își dădea ifose de ministru cînd trăgea o săpuneală slugilor ; femeile porunceau mai aprig și țîncii țipau mai tare.

Fiecare știa, sau voia să arate că știe ; fiecare lua parte dinainte și în felul său la evenimentele ce se vesteau, și dintr-asta se isca o hărmălaie de lăudăroșenii, de șușoteli între două uși, de milogeală lingușitoare și de forfotă necontenită. Gașca marilor feudali triumfa.

Văzînd mulțimea de oameni care, de a doua zi după furtunosul consiliu, se îmbulzeau pe săli ca să arate că ei sînt cu partidul biruitor, s-ar fi putut spune că adevărata curte nu mai era la palatul regelui, ci la locuința lui Valois.

Reședință de rege, de altminteri ! Nu vedeai acolo bîrnă în tavan care să nu fie sculptată, nici cămin al cărui coș monumental să nu fie împodobit cu scuturile Franței și ale Constantinopolei. Pretutindeni pardoseala de piatră nu se mai zărea sub covoarele aduse din Orient, iar pereții, sub tapiseriile venite din Cipru, țesute în fir de aur. Pe scrinuri și policioare argintăria curată și argintul aurit, strunjite și șlefuite, se lăfăiau alături de vaze smălțuite și pietre scumpe.

Șambelani, făcînd pe grozavii, își șopteau unii altora cu un aer încruntat poruncile, și nu era grămătic, fie și cel de pe urmă, care să nu-și dea aere de mare dregător.

Doamnele și domnișoarele de onoare ale contesei de Valois sporovăiau în jurul canonicului Etienne de Mornay, care devenea omul cel mai de seamă al zilei după monseniorul de Valois. O întreagă „clientelă" neastîmpărată, clocotitoare, vicleană intra și ieșea, se grămădea în pervazul ferestrelor, punînd țara la cale. Se foiau toți pe acolo, prefăcîndu-se că fuseseră chemați, căci în odaia sa de lucru monseniorul de Valois se apucase de adevărate consultări.

A fost chiar văzut sosind, strigoi dintr-alt veac, sprijinit de un scutier cu barbă albă, vestitul domn de Joinville, jigărit și dărîmat de bătrînețe. Fostul seneșal de Champagne, omul care îl însoțise pe sfîntul Ludovic în cruciada de la '48 [1], care fusese martorul principal la procesul canonizării acestuia și care își dictase de curînd „Memoriile", deși amintirea începuse să i se cam încurce, avea 91 de ani. Pe jumătate orb, cu pleoapele căzute, tremurînd pe picioare, cu judecata slăbită, dar încă măgulit că se gîndiseră să-l

[1] E vorba de a șaptea cruciadă, pornită de Ludovic al IX-lea la 1248.

cheme, el aducea contelui de Valois, doar prin prezența sa, chezășia morală a nobilimii războinice de odinioară și a vechii lumi feudale.

Mirosul îmbietor al puterii se împrăștiase în tot Parisul și nu părea să se afle om care să nu dorească a-l adulmeca.

În dosul acestei fațade pompoase se ascundea însă o lepră : banii, lipsa de bani, necurmata goană de ani de zile după bani a lui Charles de Valois. Vrînd să pară întotdeauna cel dintîi, așa cum îi stătea în fire, ducea un trai mai presus de veniturile sale și, înglodîndu-se în datorii, numai cu chiu, cu vai ajungea să plătească dobînzile. Luxul de care se înconjura îl ținea foarte scump. Dar mai cu seamă ducea povara nenumăratei, nesăturatei sale familii. Mahaut de Châtillon, nevastă-sa de-a treia, îndrăgea cele mai costisitoare stofe și n-ar fi îndurat ca vreo altă doamnă să fie mai dichisită ca dînsa. Filip, iubitul său fiu, de cînd fusese făcut cavaler, nu înceta să cumpere armuri, zale englezești, subțiri și ușoare, cizme din piele de Cordova, lănci făcute din lemnul arborilor de la miazănoapte, săbii nemțești.

Harnic la prăsilă, monseniorul de Valois avea treisprezece fete născute din cele trei căsătorii ale sale ! Acelea dintre dînsele care se și măritaseră îl siliseră pe Charles să facă datorii peste datorii pentru ca nunțile lor să fie la înălțimea coroanelor cu care se uneau, iar în ce privește pe celelalte, trebuia să se gîndească a le încropi zestre, ca să poată lua niște soți de nasul lor.

Cît despre șambelani, scutieri, stolnici și feciori, aceștia erau droaie și grozav de lacomi. N-aveai cum să-i împiedici de-a face multă risipă și de-a fura încă și mai mult. Pentru a hrăni atîtea guri se aducea la cuhnii ditai vita întreagă, iar zarzavatul și de-ale băcăniei cu carul.

Nu demult, făcînd pe mărinimosul și slobozindu-și iobagii de pe moșii — pentru că frate-său, Filip cel Frumos, îl silise la aceasta — Valois putuse să-și stingă o parte din datoriile vechi cu banii de răscumpărare luați de la șerbii lui. Dar iobagilor nu le vinzi libertatea decît o singură dată ; iar dacă astăzi, cu prilejul schimbării de domnie, unchiul noului rege ținea așa de mult să apuce în mîna lui trebile țării, la aceasta îl îmboldea nu numai pofta de putere, ci și nevoia de a-și mai face rost de niscaiva împrumuturi.

Unele bătălii îl lasă pe învingător tot așa de strîmtorat ca și pe învins. Monseniorul de Valois avea acum în puterea lui vistieria regală ; dar era o vistierie în care sufla vîntul.

Şi în timp ce prin încăperile de dedesubt o liotă întreagă sta la căldurică şi se îmbuiba pe cheltuiala lui, Valois primea în odaia de lucru de la catul de sus vizitator după vizitator, căutînd mijloace spre a umple nu numai lăzile sale, ci şi pe acelea ale statului.

Pe cînd îl însoţea pînă-n capul scării pe temutul conte de Dreux, cu care tocmai se sfătuise în privinţa stării de lucruri din plăşile de la apus de Paris, auzi larmă venind de jos, amestecată cu strigăte de uimire.

Era Robert d'Artois, care, în mijlocul unei cete ce se strînsese roată în jurul său minunîndu-se, îndoia între degete o potcoavă. Se apucase careva să spună în faţa lui că regele Filip putea să facă una ca asta în tinereţe, şi uriaşul ţinea să arate că acest soi de talent îl aveau şi alţii din neamul lor. Aşa de tare se opintea, încît i se vedeau la tîmple vinele umflîndu-se ; dar potcoava i se îndoia sub degete şi bărbaţii clătinau din cap cu respect, în vreme ce femeile se sclifoseau scoţînd ahuri isterice.

Monseniorul de Valois se ivi într-un fel de balcon de unde putea îmbrăţişa cu privirea sala mare de dedesubt. De cum îl zăriră, toţi cei de acolo ridicară capul spre dînsul, ca un stol de păsări hămesite care aşteaptă să le pice grăunţele.

— D'Artois ! chemă Valois, aş dori să-ţi vorbesc.

— Viu numaidecît, vere, răspunse mătăhălosul Robert.

Zvîrli potcoava strîmbată unui scutier, care era cît pe ce s-o prindă cu fruntea, şi se grăbi să-l urmeze pe unchiul regelui în odaia de lucru a acestuia.

Încăperea era cît o catedrală. De-a lungul pereţilor, o uriaşă tapiserie, ţesută în fir de argint şi aur, înfăţişa îmbarcarea pentru cruciade. Peste tot statui de fildeş, tablouri ale căror obloane sculptate erau deschise, cupe împodobite cu nestemate ; aici bogăţia îţi lua ochii mai mult încă decît în celelalte încăperi ale palatului. Monseniorul de Valois avea mare slăbiciune pentru rarităţi.. Pe o măsuţă se vedea o tablă de şah din matostat şi jad, încrustată cu argint şi pietre scumpe, ale cărei figuri erau făcute din iaspis şi cleştar.

— Ce zici, îl întîmpină Valois, crezi că omul tău va veni ? Mi se pare că prea se lasă aşteptat.

Greoi, îndesat, roşu la faţă, ţanţoş de nu-şi încăpea în piele, se plimba cu fruntea încreţită de griji printre comorile sale, din care o bună parte nici nu era încă plătită.

— Eu, dragă vere, trag nădejde că are să vină ! răspunse d'Artois. Crede-mă, nu-s mai puţin nerăbdător ca dumneata

să-l văd arătîndu-se, căci după răspunsul ce mi-l va da mă pregătesc să-ţi cer şi eu ceva.

— Ce anume ?

— Vistieria regală, acum că-i pe mîna dumitale, n-ar putea oare să-mi dea o părticică din ce-mi datorează ?

Valois ridică braţele la cer.

— Ştiut-ai, vere, urmă d'Artois, că se împlinesc şapte ani de cînd nu mi s-au plătit cele cinci mii de livre, venitul comitatului meu Beaumont, pe care mi-au făcut hatîrul să mi-l dea, chipurile, pentru a mă despăgubi că mi-au răpit Artois-ul după ce trecuse în stăpînirea mea ? Socoate şi dumneata ! Mi se cuvin treizeci şi cinci de mii de livre ! Din ce să trăiesc, atunci ?

Valois îşi puse mîna pe braţul său, cu gestul ocrotitor care-i stătea în obicei.

— Ascultă, vere, zise el, ceea ce ne dă zor deocamdată e nevoie de a găsi cu ce să-l pornim la drum pe Bouville. Despre asta mă bate la cap regele în fiecare ceas. Pe urmă, ţi-o făgăduiesc, cea dintîi treabă de care mă apuc e a dumitale.

Dar neliniştea îi întuneca faţa. De ieri şi pînă acum cîtor inşi nu le făcuse aceeaşi făgăduială ?

— ...Dar renghiul pe care mi l-a jucat Marigny, poruncind platnicilor vistieriei să golească lăzile de bani, va fi cel de pe urmă, de asta să nu te îndoieşti ! izbucni el. Am să pun să-l spînzure, mă auzi tu, Robert, să-l spînzure ! Veniturile comitatului dumitale unde crezi c-au ajuns ? În punga lui, vere dragă, în punga lui ! Aşa cum îţi spun !

Din clipa cînd ajunsese să-i dea întîia lovitură cîrmuitorului ţării, mînia lui Valois nu mai cunoştea margini şi nu înceta să-i pună acestuia în cîrcă mereu alte şi alte nelegiuiri.

În ochii lui, Marigny era răspunzător de toate relele. Se săvîrşise vreun furtişag în Paris ? Vina era a lui Marigny, care nu-şi ţinea în mînă poliţia, ba poate că împărţea prada cu hoţii. Înalta curte a judecăţilor dăduse o hotărîre care nu-i venea la socoteală vreunui mare senior ? Marigny era cel care o poruncise. Un soţ îşi prinsese nevasta necredincioasă ? Tot de la Marigny se trăgea şi asta, din pricina neîmaipomenitei stricăciuni a năravurilor ce se făcea simţită de cînd cîrmuia el ţara. Puţin mai lipsea ca Marigny să fie înfăţişat drept cel care îndemnase la preacurvie prinţesele regale şi din vina căruia murise Filip cel Frumos.

— Crezi, barem, că italianul tău se va învoi să ne împrumute ? întrebă Valois pe neaşteptate.

— Bineînțeles. Are să ceară chezășii, dar ai să vezi că se învoiește.

D'Artois îl asculta și-l privea pe văru-său fără să se mai satură, înveselit și totodată fermecat. Pentru dînsul, Valois era „marele om", singura făptură în pielea căruia ar fi vrut să fie. Uriașul acesta, care nu era devotat decît lui însuși, aproape că se simțea în stare să facă orice de dragul lui Valois. În ochii unuia cam din același aluat, monseniorul de Valois apărea într-adevăr ca un om fermecător, și viața lui, ca o halima de care să te minunezi. Uimitor personaj prințul acesta totodată nerăbdător și dîrz, aprig și pișicher, neînfricat în fața primejdiei, dar slab în fața lingușirii și, mai presus de orice, însuflețit de o poftă de măriri pe care nimic, nici demnitățile înalte, nici privilegiile, n-o putea sătura ! Oricare altul în locul lui s-ar fi mulțumit pe deplin cu veniturile comitatului de Valois, știindu-se pair al Franței, conte d'Alençon, de Chartres, du Perche, d'Anjou și du Maine și, prin toate acestea, întîiul baron al țării. El, nu. Îl rodea dorința de a fi rege. La 13 ani primise coroana Aragonului, la care putea rîvni ca urmaș al lui Jaime Cuceritorul, dar pe care nu fusese în stare s-o păstreze. La 27 de ani, pus de frate-său în fruntea oștilor franceze, făcea prăpăd în Aquitania, iar la 31, chemat de socru-său, regele Neapolei, ca să pacifice Toscana, unde ghelfii și ghibelinii se sfîșiau între dînșii, izbutea să dobîndească de la papa iertarea păcatelor, ce se dădea celor ce luau parte la cruciade, o dată cu titlul de vicar general al creștinității și cu acela de conte de Romagne, bașca două sute de mii de florini de aur smulși de la locuitorii Florenței pe care îi sărăcise pînă la os, ca să le facă cinstea de a pleca de-acolo și de a înceta prădăciunile.

Rămas văduv după moartea soției sale dintîi, Marguerite d'Anjou-Sicile, se însurase din nou, fără să aștepte mult, cu una din neamul Courtenay, de care se îndrăgosti nebunește în clipa cînd înțelese că dînsa îi aducea, prin moștenire, titlul fabulos de împărat al Constantinopolei. Nu domnise acolo, vai, iar cei doi paleologi învești mîntați în purpură, care ocupau tronul Bizanțului, aveau destule necazuri în împărăția lor, ca să se mai sinchisească de acest zurbagiu ce se apucase la celălalt capăt al creștinității să facă pe împăratul universului.

În 1308 Valois se înfățișase iarăși — după cîte sforării ! — candidat la coroana sfîntului imperiu romano-germanic, fără să

capete, cînd se făcu alegerea, nici măcar un singur vot. Nu era în lume sceptru liber către care să nu-şi întindă numaidecît mîna.

La 44 de ani trecuţi, nu se lecuise încă de visurile sale bizantine şi nici de visurile germane. Aduna una lîngă alta în mintea lui toate coroanele pe care ar fi trebuit să le poarte, fără a uita s-o adauge pe cea a Franţei. Ca s-o aibă ar fi fost de ajuns o nimica toată : Filip cel Frumos să nu fi avut copii sau aceştia să fi murit în leagăn...

Iar cînd Valois îşi vărsa năduful uneori, strigînd : „Mi-am irosit viaţa ! Soarta a fost întotdeauna haină cu mine !", o făcea pentru că îşi închipuia că ar fi putut înjgheba din nou sub stăpînirea sa lumea romană, din Spania şi pînă la Bosfor, aşa cum era cu o mie de ani în urmă, pe vremea împăratului Constantin.

Acest prinţ, atins de sminteala măririlor, avea o fire de aventurier, apucături de parvenit şi darul tainic al unui întemeietor de dinastie, acela de a întrezări viitorul. Cei treisprezece regi ai seminţiei Valois, care aveau să purceadă de la dînsul, domnind vreme de două sute cincizeci de ani asupra Franţei, vor păstra toţi în sîngele lor, afară de Charles al V-lea, vreo trăsătură a firii lui zurlii. Dar scris i-a fost să nu apuce el însuşi nimic din ce rîvnise, căci avea să moară cu patru ani înainte ca Franţa să rămînă fără rege şi fiu-său să se urce pe tron.

— Iată în ce hal am ajuns, vere ! răbufni el deodată cu o deznădejde teatrală. Să fiu la cheremul unui bancher italian ca să pot începe a face oarecare rînduială în ţara asta !

IV

CINE OARE CÎRMUIEŞTE FRANŢA ?

Omul pe care Charles de Valois îl aştepta fu în sfîrşit anunţat, şi d'Artois îşi făcu mutra sa cea mai zîmbăreaţă ca să-l întîmpine pe jupîn Spinello Tolomei.

— Amice bancher, izbucni el, venind spre acesta cu mîinile întinse. am datorii mari faţă de dumneata şi ţi-am făgăduit mereu că mă voi plăti de-ndată ce norocul mi-o surîde iarăşi.

— Fericită veste, monseniore, răspunse bancherul.

— Ei bine, iată ! Încep prin a mă achita de recunoştinţa ce-ţi datorez, aducîndu-ţi un mușteriu regesc.

Tolomei îl salută pe Valois cu o plecăciune adîncă, zicînd :

— Cine nu cunoaşte pe înălţimea-sa, măcar din vedere şi din auzite... Că doar a lăsat neşterse amintiri la Sienna.

Aceleaşi ca şi la Florenţa, cu singura deosebire că, oraşul fiind mai mic, Valois nu luase decît şaptesprezece mii de florini ca să-l „pacifice" !

Oacheş la faţă, cu fălcile fleşcăite şi ochiul stîng închis — ziceau unii că-l deschidea numai cînd spunea adevărul, astfel că rareori i se vedea culoarea — cu părul sur, frumos pieptănat, care-i venea pînă peste gulerul caftanului de un verde-închis, jupîn Tolomei aştepta să fie poftit să şadă, ceea ce făcu monseniorul de Valois după ce îl cîntărise o clipă din ochi.

De la moartea bătrînului Boccanegra, Tolomei fusese ales de confraţii săi, aşa cum era de aşteptat, căpitan-general al companiilor lombarde din Paris, frumos titlu care nu avea nimic de a face cu milităria, dar îi dădea celui învestit o putere mai temeinică decît aceea a conetabilului. Prin slujba ce o avea, controla din umbră o treime a operaţiunilor bancare ce se făceau în toată ţara, şi se ştie că în acest soi de afaceri cine ţine în mîna lui o treime ţine totul.

— Mari schimbări se vor petrece zilele acestea în Franţa, amice bancher, vorbi Robert d'Artois. Domnul de Marigny, care nu ţi-e prieten, cred, cum nu ne este nici nouă, se află la mare strîmtoare...

— Ştiu... murmură Tolomei.

— Astfel stînd lucrurile, urmă d'Artois, i-am spus monseniorului, care avea tocmai nevoie să ceară sprijinul unui om hîrşit în daraverile băneşti, că n-ar putea face mai bine decît chemîndu-te pe dumneata, a cărui dibăcie o cunosc aşa cum îţi cunosc devotamentul...

Tolomei flutură un zîmbet politicos, dar se gîndi, bănuitor : „Dacă mă chemau pentru a mă face mare vistiernic al ţării, nu mă luau ei cu atîtea salamalecuri".

— Cu ce vă pot fi de folos, monseniore ? întrebă el întorcîndu-se spre Valois.

— Ei... cu ceea ce poate un bancher, domnule Tolomei, răspunse Valois pe tonul plin de trufie ce şi-l lua ori de cîte ori se pregătea să ceară bani.

— Vorba asta poate cuprinde o mulţime de lucruri,

răspunse italianul. Aveți ceva bani de plasat în niscaiva mărfuri bune al căror preț se va îndoi în cele șase luni următoare ? Sau poate doriți să vă băgați banii în negoțul de navigație, care ia o întindere tot mai mare în vremurile acestea, cînd trebuie aduse pe apă atîtea lucruri ce lipsesc ?

— Nu, nu despre asta-i vorba acum, mă voi gîndi la ce mi-ai spus mai tîrziu, răspunse repezit Valois. Deocamdată, aș vrea să-mi faci rost de ceva bani pe șin pentru vistierie.

Tolomei făcu o mutră grozav de amărîtă.

— Vai, monseniore, cu toată dorința mea de a vă fi de folos, e într-adevăr singurul lucru pe care nu-l pot face. Prietenii mei și cu mine am fost în ultima vreme storși pînă la sînge. Banii pe care i-am împrumutat vistieriei pentru războiul din Flandra nu i-am văzut încă înapoi. Datornicii particulari (Tolomei aruncă o privire înspre d'Artois) nu ne întorc nici dînșii un gologan din bănetul ce le-am împrumutat. Și ca să vorbim deschis, monseniore, am cam dat de fundul lăzilor mele. Cît v-ar trebui ?

— Mai nimic. Zece mii de livre.

Bancherul ridică mîinile, arătîndu-se îngrozit.

— *Santo Dio !* strigă el. Dar de unde să-i iau ?

Acestea nu erau decît prefăcătoriile cu care începea de obicei Tolomei, și d'Artois prevăzuse că bancherul, ca întotdeauna, are să se vaite că l-a ajuns sărăcia, că e curățat pînă la os, gemînd mai tare ca Iov pe mormanul său de gunoi. Dar Valois, care era zorit, vru să arate că știe să poruncească.

— Haide, haide, jupîne Tolomei ! strigă el pe tonul tăios cu care de obicei astupa gura oricui. Să lăsăm mofturile astea ! Te-am chemat ca să încheiem un tîrg și ca să-ți faci meseria așa cum ți-ai făcut-o întotdeauna, fără pagubă, așa cred.

— Meseria mea, monseniore, răspunse Tolomei, cu ochiul închis și cu mîinile încrucișate pe burtă, meseria mea e să împrumut, iar nicidecum să dau. Or, de vreme îndelungată nu fac decît să dau, fără a primi nimic îndărăt. Eu n-am fabrică de bani și nici n-am găsit piatra filozofală.

— Așadar, nu vrei să mă ajuți ca să vă scap de Marigny ? E în interesul vostru, pare-mi-se !

— Monseniore, să plătești tribut vrăjmașului tău atunci cînd e puternic, și apoi să plătești iar ca să nu mai fie, aceasta este o dublă operație care, veți recunoaște, nu aduce nici un cîștig. Afară de asta ar trebui să știu ce va urma de acum încolo și dacă îmi voi putea scoate banii împrumutați.

Charles de Valois se porni atunci să-i toarne pologhia cu care, din ajun, împuia urechile tuturor celor ce veneau să-l vadă. Era gata, numai să i se dea mijloacele pentru a o putea face, să desființeze toate „rînduielile noi" aduse de Marigny și de praviliștii săi burghezi, să restaureze puterea marilor baroni și să restabilească ordinea și propășirea în țară printr-o întoarcere la vechea rînduire feudală, care făcuse măreția Franței. Ordinea ! Ca toți zăbăucii politici, n-avea decît vorba asta în gură și nimic nu l-ar fi făcut să admită că într-un veac lumea se mai schimbase nițel.

— Nu va trece mult, își ridică el glasul, și vă asigur că ne vom întoarce la sănătoasele obiceiuri de pe vremea bunicului meu, sfîntul Ludovic !

Și zicînd asta arăta spre un soi de altar, pe care se vedea o raclă în formă de picior omenesc, conținînd un os din călcîiul bunicului său ; piciorul acesta era îmbrăcat în argint, cu unghiile de aur.

Căci moaștele sfîntului rege fuseseră drămuite bucată cu bucată, fiecare membru al familiei, fiecare paraclis regal vrînd să aibă o părticică. Partea superioară a craniului era păstrată într-un frumos bust de argint la sfînta capelă ; contesa Mahaut d'Artois avea în castelul ei de la Hesdin cîteva fire din părul sfîntului și o bucată din falca lui ; apoi, atîtea oscioare ale degetelor, atîtea așchii și rămășițe fuseseră astfel împărțite, încît te puteai întreba ce-o mai fi rămas în mormîntul de la Saint-Denis. Dacă i-ar fi trecut cuiva prin cap să reconstituie leșul, adunînd toate aceste fărîme, mare i-ar fi fost, fără îndoială, mirarea, văzînd că de la moartea lui sfîntul rege crescuse încă o dată pe atîta.

Căpitanul-general al lombarzilor, după ce își ceru voie, se duse să sărute cu evlavie degetul gros al piciorului de argint, apoi, întorcîndu-se, întrebă :

— Pentru ce vă trebuie taman zece mii de livre, monseniore ?

Valois se văzu silit să-i explice că poruncile lui Marigny izbutiseră să golească vistieria și că banii ceruți erau pentru solia cu care urma să plece Bouville.

— La Neapole... zise Tolomei. Da, da, facem mult negoț cu Neapole prin verii noștri de acolo, Bardi... Vreți să-l însurați pe rege... Da, da, vă înțeleg, monseniore... Să se adune în sfîrșit conclavul... Ah, monseniore, un conclav te costă mai scump ca un palat și nu-i așa de trainic !... Da, monseniore, da, vă ascult.

Apoi, după ce Valois destăinuise tot ce-i clocea în minte acestui omuleț rotofei, care se prefăcea într-una că habar nu are de nimic pentru a lăsa să i se explice lucrurile mai limpede, Tolomei zise :

— Toate acestea sînt, firește, bine chibzuite, monseniore, și eu vă urez din toată inima să izbîndiți ; dar nimic nu-mi garantează că-l veți însura pe rege, nici că veți avea un papă și nici, chiar dacă ar ieși lucrurile așa, că eu îmi voi mai vedea vreodată banii, presupunînd că sînt în măsură să vi-i dau.

Valois îi aruncă o privire supărată lui d'Artois. „Ce-i cu caraghiosul ăsta pe care mi l-ai adus aici ? părea să zică. Să-mi fi bătut oare gura de pomană, fără a scoate nimic de la el ?"

— Haide, bancherule, sări d'Artois de la locul său, poate că tu nu ai suma asta, dar, dacă vrei, poți să ne-o găsești, sînt sigur. Ce dobîndă ceri ? Și ce cîștig pe deasupra ?

— Dar nici o dobîndă, monseniore, și nici un cîștig, se apără Tolomei. Nu cu domnia-ta, o știi prea bine, voi sta la tîrguială, nici cu monseniorul de Valois, pe a cărui ocrotire pun atîta preț. Mă gîndesc numai... mă gîndesc cum aș putea să vă ajut.

Apoi, întorcîndu-și din nou fața spre piciorul de argint, adăugă cu glas moale :

— Monseniorul de Valois spunea adineaori că vrea să vadă țara întorcîndu-se la rînduielile sănătoase de pe vremea măriei-sale sfîntul Ludovic. Dar ce înțelege prin aceasta ? Fi-vor oare iarăși statornicite toate acele rînduieli ?

— Firește, răspunse Valois, fără a pricepe prea bine unde vrea să ajungă bancherul.

— Fi-va oare restabilit dreptul marilor baroni de a bate monedă în ținuturile lor ?

Cei doi baroni se uitară unul la altul, ca și cum o minune le-ar fi luminat mintea deodată. Cum de nu le trecuse asta prin cap mai curînd !

Într-adevăr, unificarea monedei în circulație, precum și monopolul regal de a bate această monedă erau statornicite de Filip cel Frumos. Înainte vreme marii feudali fabricau și lăsau să se fabrice propriii lor bani de aur și de argint care circulau în fiefurile lor împreună cu moneda regală, scoțînd dintr-acest privilegiu venituri mari. La fel trăgeau foloase cei care, asemenea bancherilor lombarzi, furnizau metalul brut și făceau speculații asupra diferențelor de curs de la o provincie la alta.

Charles de Valois se și văzu strîngînd iar avere.

— Vreți totodată să spuneți, monseniore, urmă Tolomei fără a-și lua ochii de la racla cu moaște, ca și cum socotea cam cîte parale făcea, că veți restabili dreptul baronilor de a se războ între dînșii ?

Încă una din datinele feudale pe care Filip cel Frumos o desființase, ca să-i împiedice pe marii vasali ai coroanei de a însîngera mereu țara, fie răfuindu-se între ei, fie făcînd paradă de vitejie sau doar așa, ca să le mai treacă de urît.

— Ah, de-ar fi iarăși precum zici, strigă Robert d'Artois, n-aș mai zăbovi o clipă și mi-aș lua îndărăt comitatul de la cățeaua de mătușă-mea, Mahaut !

— Dacă aveți nevoie de arme pentru oștile dumneavoastră, spuse Tolomei, le puteți căpăta prin mine de la armurierii toscani, plătindu-le mai ieftin ca oriunde.

— Jupîne Tolomei, ai ghicit întocmai ceea ce am de gînd să aduc la îndeplinire, izbucni Valois și de aceea îți cer să pășești cu încredere alături de mine.

Își însușise pe loc sugestiile bancherului, și mai înainte de-a trece un ceas le va îndruga altora, dîndu-le drept ideile sale.

Tolomei visa și dînsul, în felul său, căci marii bancheri nu sînt mai puțin porniți ca marii cuceritori în a-și făuri planuri de viitor, și înseamnă să nu-i cunoști bine dacă crezi că în dosul socotelilor pe care și le fac nu se țes visuri abstracte de putere.

Căpitanul-general al lombarzilor se și vedea furnizînd aur brut marilor baroni ai țării și atițînd zîzaniile dintre dînșii pentru a le vinde arme.

— Așadar, întrebă Charles de Valois, te-ai hotărît acuma să-mi faci rost de banii pe care ți i-am cerut ?

— S-ar putea, monseniore, s-ar putea, adică nu vi-i pot da eu însumi, dar îi pot găsi în Italia, ceea ce se nimerește bine, fiindcă tocmai într-acolo pleacă solia domniei-voastre. Mă voi pune eu chezaș pentru banii aceștia, luîndu-mi astfel o grea răspundere, dar o fac din dorința ce o am de a vă fi de folos. Bineînțeles, monseniore, va trebui ca un om de-al meu, avînd asupra sa scrisori către bancherul din Neapoli, să-l însoțească pe solul domniei-voastre, pentru a ridica banii și a ține socoteala lor.

Monseniorul de Valois încruntă din sprîncene ; clauzele învoielii nu-i plăceau de fel. Ar fi vrut mai degrabă să primească banii de-a dreptul și să păstreze ceva din ei pentru a face față nevoilor sale care nu-i dădeau răgaz.

— Vedeți, monseniore, nu se poate altminteri, zise Tolomei, pentru că n-am să fiu singur în afacerea asta, iar companiile italiene sînt mult mai neîncrezătoare decît noi. Trebuie să le dau toată siguranța că nu vor fi trase pe sfoară.

Adevărul era că voia să aibă un om al său în această expediție, pentru a ști tot ce se va întîmpla acolo.

— Și pe cine ai de gînd să-mi dai, ca să poată sta alături de domnul de Bouville ? întrebă Valois.

— Mă voi gîndi, monseniore, mă voi gîndi. Nu prea am oameni...

— De ce nu l-ai trimite, spuse d'Artois, pe flăcăul acela care a fost pentru mine în Anglia ?

— Nepotu-meu, Guccio ? întrebă Tolomei.

— Chiar la el mă gîndii, la nepotul dumitale. E un băiat subțire, ager la minte și chipeș. Are să-i fie de folos prietenului nostru Bouville, care nu prea vorbește, cred eu, limba celor de acolo, ajutîndu-l să se descurce pe drumurile Italiei. Te asigur, vere, urmă el întorcîndu-se către Valois, că flăcăul ăsta e tocmai ce ne trebuie.

— Are să-mi lipsească foarte mult în afacerile mele, zise bancherul, dar fie ce-o fi, vi-l dau, monseniore. Se vede că așa e scris, să căpătați întotdeauna tot ce vreți de la mine.

După ce jupîn Spinello Tolomei părăsi încăperea, Robert d'Artois se ridică și, dînd brațele în lături de i se auziră oasele trosnind, zise :

— Ei, văzuși, vere ? Nu-i așa că nu m-am înșelat ?

— Și știi ce l-a făcut să se hotărască ? Uite, asta ! răspunse Valois, arătînd cu un gest plin de măreție piciorul bunicului său. Vezi dar că în Franța n-a pierit orice respect pentru ceea ce-i nobil, și țara asta mai poate fi pusă pe picioare !

În seara aceea un tînăr simți o zvîcnitură a inimii, de mulțumire și de nerăbdătoare speranță, cînd unchiul său veni să-i spună că nici două zile nu vor trece, și solia Bouville va purcede la drum. Era Ludovic Aiuritul.

Alt tînăr însă, căruia tot unchiul său îi aducea aceeași veste, nu păru prea bucuros : acesta era Guccio Baglioni.

— Cum așa, nepoate ! se oțărî la el Tolomei. Ți se dă prilejul unei călătorii minunate, să vezi Neapoli, să cunoști curtea regală a Neapolei, să trăiești în mijlocul prinților și să-ți faci prieteni acolo, dacă nu ești *un idiota completo !* Ai să vezi un conclav, și asta e ceva nemaipomenit, un conclav ! Ai să petreci strașnic și ai să înveți multe lucruri ! Iar tu, în loc să te bucuri, îmi faci o mutră supărată, *la faccia lunga*, de

parcă ți-aș vesti o nenorocire. Prea te-a răzgîiat viața, băiete, și nu știi să-ți prețuiești norocul ! Ah ! Tineretul de astăzi ! Eu, la vîrsta ta... ehei ! Aș fi sărit în sus și m-aș fi repezit să-mi fac bocceaua !... Trebuie să fie la mijloc vreo fată de care-ți pare rău să te desparți, altfel n-ai face mutra asta plouată, nu-i așa ?

Fața de culoarea untdelemnului de măsline a tînărului Guccio se întunecă nițel, ceea ce era felul său de a roși.

— *Ma !* Are să te aștepte fata dacă te iubește, urmă bancherul. Femeile sînt făcute ca să aștepte. Le regăsești întotdeauna. Iar dacă ți-e teamă că nu te iubește îndeajuns, atunci fă-ți cheful cu acelea pe care le vei întîlni în călătorie. Un singur lucru nu-l mai regăsești niciodată : e tinerețea și vremea de-a umbla prin lume.

Estimp, Spinello Tolomei își cerceta din ochi nepotul, zicîndu-și : „Ciudată mai e viața ! Uite la băiatul ăsta care abia sosit de la Sienna s-a dus la Londra pentru viclenele sforării ale monseniorului d'Artois, de pe urma cărora a izbucnit scandalul cu prințesele de Burgundia, silindu-l pe Aiurit să se despartă de nevastă-sa ; și acum pleacă la Neapole, ca să-i găsească altă soție. Trebuie să fie în aștri o legătură între nepotu-meu și noul rege ; ursitele lor par să se împletească. Cine știe dacă Guccio n-are să ajungă un foarte mare personaj ? Va trebui să-i cer astrologului Martin să cerceteze toate acestea mai de aproape."

V

UN CASTEL DEASUPRA MĂRII

Sînt unele orașe mai tari ca veacurile ; timpul nu le schimbă. Stăpînirile se perindă una după alta, civilizațiile noi se așază peste cele dinainte ca straturile geologice, dar ele păstrează de-a lungul vremilor caracterul lor, parfumul propriu, ritmul și larma care le deosebește de toate celelalte de pe pămînt ! Neapole face parte dintre orașele acestea, și așa cum apare astăzi în ochii călătorului, așa era în evul de mijloc, și tot așa, fără îndoială, cu o mie de ani îndărăt, așezare pe jumătate africană, pe jumătate latină, cu ulicioarele sale strîmte, cu furnicarul său gălăgios, cu același miros de ulei, de jeratic, de șofran și de pește fript,

cu același colb auriu și același clinchet de zurgălăi la gîtul cailor și catîrilor.

Înjghebat de greci, cucerit de romani, apoi pustiit de barbari, Neapole ajunse rînd pe rînd în stăpînirea bizantinilor și a normanzilor. Dar și unii și alții n-au făcut decît să schimbe nițel înfățișarea caselor și să mai adauge cîteva cresuri și cîteva legende la acelea făurite de închipuirea băștinașilor.

Poporul nu era nici grec, nici roman, nici bizantin ; era poporul napolitan de totdeauna, poporul acesta cum nu e altul pe lume, a cărui veselie nu e decît o perdea pusă să ascundă tragedia sărăciei, a cărui vorbire umflată e un fel de a mai scutura monotonia zilelor, a cărui lene e doar o înțelepciune, aceea de a nu te preface că ești prins de treburi cînd n-ai nimic de făcut ; un popor care îndrăgește viața și încearcă să se strecoare cu șiretlicuri cînd soarta se arată haină, care e bun de gură și disprețuiește zarva războinică pentru că nu i se urăște niciodată cu pacea.

Pe atunci domneau la Neapole de vreo cincizeci de ani prinții din spița d'Anjou. Cele două semne mai vădite ale prezenței lor acolo erau linăriile pe care le înființaseră în mahalalele orașului și, zidit tot de dînșii la marginea mării, cartierul palatelor cîrmuirii, în mijlocul căruia se înălța spre cer Castelul-Nou, operă a arhitectului francez Pierre de Chaulnes, uriașă construcție căreia napolitanii, legați de milenarele lor superstiții falice, îi ziceau, din pricina formei sale *il maschio Angevino*, Mădularul Angevin...[1]

Într-o dimineață de pe la începutul lui ianuarie 1315, în una din încăperile acestui castel, înaltă și pardosită cu lespezi albe, Roberto Oderisi, tînăr pictor napolitan din școala lui Giotto, privea portretul pe care tocmai îl isprăvise. Stînd nemișcat înaintea șevaletului, cu o pensulă între dinți, Oderisi nu izbutea să se smulgă din cercetarea portretului, căruia uleiul încă proaspăt îi dădea răsfrîngeri umede. Se întreba dacă un ton de galben mai palid sau, dimpotrivă, de galben bătînd nițel în portocaliu, n-ar fi redat mai bine luciul auriu al părului, dacă fruntea era destul de luminoasă, dacă ochiul, frumosul ochi albastru puțintel cam rotund, păstra într-adevăr expresia vieții. Forma ochiului, da, asta era acolo, fără îndoială. Forma !... dar privirea ? De ce anume depinde privirea ? De un pic de alb pe pupilă ? De o umbră ceva mai întinsă pe pleoapă ? Cum poți ajunge vreodată cu niște culori frămîntate pe paletă și așezate

[1] Adică din Anjou.

pe pînză unele după altele, să redai realitatea unui chip omenesc şi straniile jocuri ale luminii pe conturul formelor ? Poate că, la urma urmelor, nici nu-i vorba aici de ochi, poate că ar trebui găsită proporţia justă între ochi şi nas... şi nici măcar proporţia... doar o transparenţă care lipsea nărilor, sau poate că o legătură pe care pictorul nu reuşise s-o fixeze între conturul calm al buzelor şi înclinarea pleoapelor...

— Aşadar, signor Oderisi, s-a isprăvit ? întrebă frumoasa prinţesă care-i servea de model.

Trecuse o săptămînă de cînd petrecea cîte trei ceasuri pe zi în această încăpere, şezînd nemişcată într-un jilţ, pentru a i se face portretul ce urma să fie trimis la curtea Franţei.

Prin marea fereastră ogivală deschisă se vedeau legănîndu-se uşor catargele unor corăbii din Orient trase la ţărm, iar mai încolo, cît cuprindeai cu ochii, golful Neapolei, marea nemărginită, uimitor de albastră sub pulberea de aur a soarelui, şi profilul veşnic al Vezuviului. Se simţea o blîndă adiere în aer şi toate te îmbiau să te bucuri de viaţă.

Oderisi îşi scoase pensula dintre dinţi, ca să răspundă :

— Vai, da, s-a isprăvit !

— Pentru ce „vai" ?

— Pentru că voi fi lipsit de fericirea de a o vedea în fiece dimineaţă pe *donna* Clemenzia, şi de aceea mi se va părea că soarele s-a stins.

Nu era cine ştie ce vorbă măgulitoare aici, căci pentru un napolitan a spune unei femei, fie ea prinţesă sau slujnică de han, că se va îmbolnăvi de moarte dacă n-are s-o mai vadă, nu e decît cel mai mic compliment la care îl obligă curtoazia.

— Şi apoi, domniţă... urmă el, şi apoi... zic „vai" pentru că portretul acesta nu e de fel izbutit. Nu te arată aşa de frumoasă precum eşti într-adevăr.

Dacă cineva i-ar fi spus că are dreptate, Oderisi s-ar fi simţit jignit, dar judecîndu-se el însuşi cu asprime, era sincer. Încerca deznădejdea artistului care spune în faţa operei sale terminate : „Na ! Trebuie să las tabloul aşa cum e, pentru că nu pot picta mai bine, şi totuşi e mai prejos decît ceea ce voiam, decît ceea ce visam să fac !" La flăcăul acesta de 17 ani se şi desluşeau însuşirile marelui pictor.

— Pot să văd ? întrebă Clémence a Ungariei.

— Da, domniţă, dar să nu mă ocărăşti prea tare. Nu eu vai, ci meşterul meu Giotto ar fi trebuit să-ţi zugrăvească chipul.

Cei de la curte îl chemaseră într-adevăr pe Giotto, trimiţînd un curier ce străbătuse Italia ca să ajungă la el. Dar meşterul toscan, care tocmai în anul acela începuse a zugrăvi viaţa sfîntului Francisc din Assisi în biserica Santa Croce de la Florenţa, de-a dreptul pe pereţii stranei, răspunsese din înălţimea schelelor sale că în locu-i să fie chemat tînărul său ucenic din Neapole.

Clémence a Ungariei se ridică şi se apropie de şevalet, foşnindu-şi cutele scrobite ale rochiei sale de mătase. Înaltă, zveltă, mlădioasă, prinţesa avea mai multă măreţie decît graţie şi poate că mai multă nobleţe decît feminitate. Dar impresia cam severă pe care ţi-o stîrnea portul ei era îndulcită de puritatea chipului, de căutătura blîndă a privirii mirate şi de o lumină ce se împrăştia din făptura ei, făcîndu-i un fel de nimb.

— Dar, *signor* Oderisi, strigă ea, m-ai înfăţişat aici mai frumoasă decît sînt !

— N-am făcut decît să-ţi redau trăsăturile, *donna* Clemenzia, încercînd astfel să-ţi zugrăvesc sufletul.

— Atunci, tare aş vrea să mă văd şi eu cum mă vezi, iar oglinda mea să aibă tot atîta talent cît ai dumneata.

Îşi zîmbeau, mulţumindu-şi unul altuia pentru complimentele lor.

— Să sperăm că portretul acesta al meu va plăcea regelui Franţei... vreau să zic unchiului meu, contele de Valois, adăugă dînsa fistîcindu-se niţel.

Se roşise la faţă. La 22 de ani mai roşea încă adeseori şi, dîndu-şi seama de asta, se socotea vinovată ca de o slăbiciune. De cîte ori nu-i repetase bunică-sa, regina Maria a Ungariei : „Clémence, nu se cade să roşeşti cînd eşti prinţesă şi cînd poţi ajunge într-o zi regină !"

Dumnezeule ! s-ar putea oare să ajungă regină ? Cu ochii întorşi spre mare, visa la vărul acela depărtat, la regele necunoscut care o ceruse de soţie şi de care i se vorbise atîta în ultimele paisprezece zile, de îndată ce un sol trimis anume sosise de la Paris, tocmai cînd ai săi se aşteptau mai puţin la aşa ceva.

Burduhănosul Bouville se pricepuse să i-l înfăţişeze pe Ludovic al X-lea ca pe un prinţ nefericit care fusese înşelat şi suferise mult, dar care era înzestrat cu tot farmecul unui chip atrăgător şi cu toate însuşirile unei minţi agere şi ale unei inimi simţitoare. Cît despre curtea Franţei, traiul acolo era tot aşa de plăcut ca la curtea Neapolei, bucuriile vieţii de familie împletindu-se cu măreţia unui fast regesc... Nimic

nu putea să ispitească mai mult pe o fată cu firea prințesei Clémence a Ungariei decît gîndul că dînsa avea să aline rănile sufletești ale unui bărbat greu încercat de trădarea unei soții necredincioase, și pe deasupra foarte atins de moartea timpurie a unui tată adorat. Pentru Clémence, iubirea nu putea fi despărțită de jertfa de sine. Și apoi mai era mîndria de a fi fost aleasă... De două săptămîni trăia ca într-o vrajă, copleșită de recunoștință față de Ziditorul lumii, care-i hărăzise așa noroc.

O draperie brodată cu împărați, lei și vulturi se trase deoparte, și un tînăr scund, cu nas subțire, ochi veseli și focoși, cu părul ca pana corbului, își făcu intrarea, pleconinducse.

— O, *signor* Baglioni, iată-te... izbucni voioasă Clémence a Ungariei.

Îi plăcea mult de tînărul sienez care părea să-i slujească de secretar lui Bouville, și care, în ochii ei, făcea și el parte dintre solii fericirii.

— Domniță, zise Guccio Baglioni, domnul de Bouville mă trimite să te întreb dacă poate veni să-ți facă vizita de toate zilele.

— Firește, răspunse Clémence. Știi doar că sînt întotdeauna bucuroasă să-l văd pe domnul de Bouville. Dar vino mai aproape și spune-mi ce gîndești despre acest portret, acum cînd e gata.

— Voi spune, domniță, vorbi Guccio după ce rămase o clipă tăcut în fața tabloului, că acest portret te arată de minune întocmai cum ești și că înfățișează privirii pe cea mai frumoasă doamnă ce au văzut vreodată ochii mei.

Oderisi, cu mîinile pătate pînă la cot de humă și de chinovar, sorbea lauda.

— Așadar, nu ești îndrăgostit de vreo domnișoară din Franța, cum credeam eu ? întrebă Clémence zîmbind.

— Ba sînt, firește... zise Guccio oarecum mirat.

— Atunci, nu ești sincer ori față de ea, ori față de mine, domnule Guccio, căci aud mereu zicîndu-se că pentru cine iubește nu se află chip mai frumos pe lume decît al făpturii iubite.

— Ființa căreia i-am închinat dragostea mea și care mi-o păstrează pe a ei, răspunse înflăcărat Guccio, e negreșit cea mai frumoasă din lume... după domnia-ta, *donna* Clemenzia, și nu înseamnă că n-o iubesc pentru că spun adevărul.

Clémence își făcea o joacă din a-l cicăli nițel. Căci, de cînd se afla la Neapole și trăia la o curte princiară, amestecat în pregătirile de căsătorie ale unui rege, nepotul bancherului Tolomei nu înceta să-și dea aerele unui viteaz cavaler care se topește de dorul unei iubite de departe, și așa ofta uneori, de s-ar fi înduioșat și pietrele. La drept vorbind, însă, dragostea nu-l făcea să sufere prea mult ; mîhnirea i se risipise după două zile de drum și el nu lăsase să-i scape nici una din plăcerile călătoriei.

Prințesa Clémence, pe jumătate logodită, se simțea deodată plină de curiozitate și de simpatie pentru dragostea celorlalți oameni ; ar fi vrut ca toți flăcăii și toate fetele de pe pămînt să fie fericiți.

— Dacă Dumnezeu vrea să merg în Franța (ca toți cei din jurul ei, pomenea numai pe ocolite despre acest proiect) voi fi bucuroasă s-o cunosc pe aceea la care te gîndești așa de mult și pe care o vei lua de soție, așa cred...

— Ah, domniță, facă cerul să vii ! Nu vei avea acolo slujitor mai vrednic ca mine și nici, sînt sigur, slujitoare mai credincioasă ca dînsa.

Făcu o plecăciune, cu cea mai desăvîrșită grație, ca și cum s-ar fi aflat la o întrecere cavalerească, în fața lojii doamnelor. Ea îi mulțumi cu un gest al mîinii ; avea degete frumoase, ca niște fuse, nițel cam lungi, asemenea degetelor pe care le vezi la sfintele zugrăvite în biserici.

„Ah, ce popor de treabă voi avea, tot oameni drăguți, cum e acesta", se gîndi prințesa, încîntată de micul italian care, în ochii ei, începuse să reprezinte Franța toată. Aproape că se simțea vinovată față de Guccio ; din pricina ei fusese nevoit să se despartă de dragostea lui ; din pricina ei, acolo, în Franța, o tînără fată trebuia să sufere știindu-l departe...

— Îmi poți spune cum o cheamă, întrebă ea, sau e o taină ?

— Nu e o taină pentru domnia-ta, dacă ții să afli aceasta, *donna* Clemenzia. Se numește Maria... Maria de Cressay. E de obîrșie nobilă ; tatăl ei era cavaler. Maria mă așteaptă în castelul lor, care e la zece leghe de Paris... Are 16 ani.

— Ei bine, îți doresc să fii fericit, *signor* Guccio ; fii fericit cu frumoasa dumitale Maria de Cressay.

Cînd ieși de acolo, Guccio străbătu coridoarele, dansînd. O și vedea pe regina Franței la nunta lui. Mai trebuia doar ca *donna* Clemenzia să ajungă regină și mai trebuia ca familia Cressay să binevoiască a i-o da de soție pe Maria, lui,

tînărului lombard, adică unuia care în ochii lumii era ceva mai mult ca un evreu dar ceva mai puțin ca un adevărat creștin ! Își dădu seama în același timp că pentru întîia oară se gîndea serios să se căsătorească cu tînăra castelană de la Neauphle, pe care n-o văzuse, la drept vorbind, decît de două ori în viața lui. Astfel plăsmuirile imaginației sfîrșesc prin a ne determina destinul, și e de ajuns să fi dat viață planurilor noastre de viitor, vorbind de ele, pentru a ne simți obligați să le îndeplinim.

Guccio îl găsi pe Hugues de Bouville în apartamentul unde fusese găzduit, printre mobile mari îmbrăcate în piele cu încrustații. Solul trimis în pețitorie de regele Franței se sucea pe o parte și pe alta cu o oglindă în mînă, căutînd lumina prielnică pentru a se vedea mai bine și a-și netezi șuvițele cărunte. Se întreba tocmai dacă n-ar fi mai nimerit să-și cănească părul. Călătoriile îmbogățesc sufletul celor tineri, dar se întîmplă ca ele să tulbure mintea oamenilor trecuți de 50 de ani. Aerul Italiei îl amețise cu totul pe Bouville. Bărbatul acesta cumpătat își înșelase soția la Florența și plînsese pentru că făcuse așa ceva. Dar cînd o înșelase din nou la Sienna, unde Guccio regăsise două dintre prietenele sale din copilărie ajunse fete de petreceri, borțosul de Bouville nu mai avu nici umbră de căință. La Roma se simțea întinerit cu douăzeci de ani. Neapole, care te îmbia cu desfătări la tot pasul, numai să fi avut ceva aur la chimir, fusese o încîntare. Ceea ce oriunde aiurea ar fi trecut drept stricăciune lua aici o înfățișare atît de firească, aproape nevinovată, că nu mai puteai nici să te miri. Pușți de 12 ani, zdrențăroși și arși de soare, îți codoșeau sora mai mare, lăudîndu-i coapsele cu o elocință antică, apoi se așezau cuminți în tindă, să-și scarpine picioarele goale. Și mai aveai pe deasupra sentimentul de a face o faptă bună, dînd de mîncare unei întregi familii pe toată săptămîna. Unde mai pui plăcerea de a te plimba în luna lui ianuarie fără mantie îmblănită ! Bouville umbla acum îmbrăcat după ultima modă, purtînd haine cu mîneci vărgate în două culori. Bineînțeles, la fiece colț de stradă i se fura cîte ceva din buzunare ! Dar nu i se părea că plătește prea scump atîta bucurie de a trăi !

— Prietene, îl întîmpină el pe Guccio, știi că am slăbit așa de mult încît s-ar putea s-ajung iar subțirel ca pe vremuri ?

Vorba asta era cel puțin îndrăzneață, căci, în ochii oricui altuia decît ai lui, Bouville păstra mai degrabă înfățișarea unui burduf.

— Domnule, zise tînărul, *donna* Clemenzia e gata să vă primească.

— Sper că portretul nu e gata? întrebă Bouville.

— Ba este, domnule.

Bouville oftă din adînc.

— Atunci, e semn că trebuie să ne întoarcem în Franța. Îmi pare rău, căci am prins dragoste de națiia asta, ți-o spun drept, și i-aș fi dat bucuros acestui pictor cîțiva florini ca să mai tărăgăneze nițel. Ce să-i faci, lucrurile cele mai bune au și ele un sfîrșit.

Își zîmbiră cu subînțeles și, pornind spre apartamentul prințesei, rotofeiul Bouville îl luă prietenește de braț pe Guccio.

Între acești doi bărbați, atît de deosebiți ca vîrstă și ca obîrșie, se născuse și crescuse de-a lungul drumului făcut împreună o adevărată prietenie. Pentru Bouville, tînărul toscan era însăși întruchiparea acestei călătorii, cu îndrăznelile și descoperirile ei, cu tinerețea regăsită. Iar Guccio, prin Bouville, se apropia tot mai mult de felul de viață al unui mare senior și trăia în intimitatea prinților. Ei își dezvăluiau unul altuia lumi necunoscute și se completau de minune, alcătuind o pereche în care de cele mai multe ori flăcăul îl călăuzea pe moșneag.

Pătrunseră astfel la *donna* Clemenzia; dar aerul de nepăsare ce li se așternuse pe față, trădînd că li-e gîndul la altele, se șterse de îndată ce dădură cu ochii de bătrîna regină-mamă a Ungariei. Stînd între nepoată-sa și Oderisi, ea cerceta tabloul cu o privire posomorîtă.

Noii-sosiți se apropiară, călcînd cu băgare de seamă, căci nu se afla om care să nu se simtă cuprins de sfială în prezența reginei Maria a Ungariei.

Era în vîrstă de 70 de ani. Văduvă a lui Charles II cel Șchiop, regele Neapolei, avusese treisprezece copii dintre care văzuse murind aproape o jumătate. Nașterile acestea îi lățiseră pîntecul, iar durerea atîtor pierderi îi săpase cute adînci pe la colțul gurii știrbe. Înaltă, pămîntie la chip și cu părul nins, avea întipărită în toată înfățișarea ei o expresie de forță, de hotărîre și de autoritate, pe care anii nu i-o îndulciseră. Își punea coroana pe cap de cum se scula. Era bătrîna regină înrudită cu toată Europa, care revendicase pen-

tru urmaşii săi tronul Ungariei şi se bătuse douăzeci de ani pentru ca dinşii să se aşeze în el.

Acum, cînd fiul primului ei născut era rege la Buda, cînd cel de al doilea fiu al ei, răposatul episcop, era pe cale de a fi canonizat, cînd al treilea, Robert, domnea peste Neapole şi vechea Apulie, cînd al patrulea era prinţ de Tarente, al cincilea, duce de Durazzo, şi cînd fiicele sale rămase în viaţă erau măritate, una cu regele insulei Majorca, cealaltă cu regele Aragonului, regina Maria nu părea să-şi fi isprăvit încă misiunea ; se ocupa de Clémence, nepoată-sa orfană, pe care ea o crescuse.

Zărindu-l pe Bouville, se întoarse brusc la dînsul, ca un şoim de munte care descoperă un clapon, şi-i făcu semn să se apropie.

— Ei, domnule, cum ţi se pare această cadră ?

Bouville rămase pe gînduri, cu ochii la şevalet. Ceea ce privea nu era atîta chipul prinţesei, cît cele două obloane făcute pentru a ocroti tabloul în timpul transportului, şi pe care Oderisi zugrăvise, de o parte Castelul Nou şi, de cealaltă parte, marea fereastră ogivală prin care se vedea golful Neapole. Contemplînd acest peisaj pe care avea să-l părăsească cu atîta părere de rău, *Bouville se şi simţea cuprins* de nostalgie.

— În ce priveşte arta, tabloul mi se pare fără cusur, rosti el în cele din urmă. Poate că doar rama e cam prea simplă pentru a încadra un chip atît de frumos. Nu credeţi că o ghirlandă aurită...

Căuta să mai cîştige o zi sau două.

— Nu interesează asta, domnule, îi tăie vorba regina. Găseşti că seamănă ? Da ? Iată ce-i important. Arta e deşertăciune şi m-ar mira ca regele Ludovic să se sinchisească prea mult de ghirlande. Ceea ce vrea el să vadă e chipul prinţesei, nu-i aşa ?

Spre deosebire de toţi ceilalţi de la curte, care nu pomeneau de căsătorie decît pe ocolite şi se prefăceau a crede că tabloul era destinat monseniorului de Valois, pentru dragostea ce o purta nepoatei sale, ea, Maria a Ungariei, spunea lucrurilor pe nume. Îl concedie pe Oderisi, zicîndu-i :

— Lucrul dumitale l-ai făcut cum trebuie, *giovanotto* [1] ; vei cere vistiernicului nostru să-ţi plătească ce ţi se cuvine. Şi acum întoarce-te la biserica pe care o zugrăveşti şi dă-ţi

[1] Flăcăule (în lb. ital.).

osteneală ca diavolul să fie cît mai negru, iar îngerii cît mai strălucitori.

Apoi, pentru a se descotorosi și de Guccio, îi porunci să-i ajute pictorului să-și ducă pensulele.

După ce aceștia ieșiră de acolo, făcînd plecăciuni la care dînsa abia răspundea, regina urmă :

— Așadar, domnule de Bouville, ai să te întorci acum în Franța.

— Cu o nespusă părere de rău, măria-ta, iar primirea de care m-am bucurat aici...

— Oricum, îl întrerupse ea, misiunea dumitale e terminată. Cel puțin, aproape terminată.

Ochii ei negri erau pironiți în ai lui Bouville.

— Aproape terminată, măria-ta ?

— Vreau să spun că afacerea asta a fost hotărîtă în principiu și că fiu-meu, regele, și-a dat învoirea. Dar această învoire, domnule... — și vorbind îi zvîcneau tendoanele gîtului printr-un soi de tic ce-o apuca adeseori — învoirea aceasta, să n-o uiți, domnule, rămîne totuși legată de anumite condiții. Căci, dacă socotim ca o foarte mare cinste pentru noi cererea vărului nostru, regele Franței, și dacă sîntem gata a-l iubi cu o credință într-adevăr creștinească și a-i da mulți urmași, femeile din neamul nostru fiind rodnice, trebuie totuși să rămînă lămurit că răspunsul nostru definitiv depinde de un lucru, și anume, ca stăpînul dumitale să fie despărțit de prințesa de Burgundia, și aceasta cît de repede.

— Dar nu va trece mult și, așa cum am avut cinstea să încredințez pe măria ta, vom obține despărțenia.

— Domnule, zise regina, sîntem aici între noi. Să nu mă încredințezi deci de un lucru ce nu s-a făcut. Cînd veți avea această despărțenie ? Și ce motive aveți ca s-o obțineți ?

Bouville tuși de cîteva ori ca să-și ascundă fîstîceala. Fața începea să i se roșească. Răspunse, încercînd să se arate sigur de sine :

— Treaba asta o va duce la capăt cum e mai bine monseniorul de Valois, care socoate de pe acum că are despărțenia în mînă.

— Da, da, bombăni bătrîna regină, îmi cunosc eu ginerele ! Numai gura e de el, și cînd se apucă de ceva nu se lasă pînă nu-și frînge gîtul.

Deși fiică-sa Marguerite murise încă în 1299, iar de atunci Charles de Valois se însurase din nou de două ori, ea con-

tinua să-i spună „ginerele meu", ca și cum celelalte căsătorii ale acestuia nici n-ar fi fost.

Ținîndu-se deoparte, lîngă fereastră, și privind marea, Clémence se simțea stînjenită de-a fi de față la o astfel de convorbire. Dragostea trebuia să fie oare însoțită de asemenea preliminarii care semănau grozav cu o discuție pentru încheierea unui tratat? La urma urmei era vorba acolo de fericirea și viața ei. Să ajungă regina Franței i se părea o soartă cum nici nu visase, și era hotărîtă să-i aștepte cu răbdare împlinirea. Așteptase și așa pînă la 22 de ani, întrebîndu-se dacă nu va fi nevoită să-și sfîrșească viața la mînăstire! Familia ei refuzase, fără să-i ceară părerea, pe atîția care o pețiseră, socotind că nu-s de ajuns de vrednici de dînsa. *Donna* Clemenzia găsea că bunică-sa lua un ton prea aspru... Colo, foarte departe, o corabie mare, cu pînzele umflate, părăsea golful, îndreptîndu-se spre coastele Africii.

— La întoarcere, mă voi abate pe la Avignon pentru a urma poruncile regelui, zicea Bouville. Și-ți făgăduiesc, măria-ta, că vom avea curînd pe acest papă care ne lipsește azi.

— Vreau să te cred, răspunse Maria a Ungariei. Dar noi dorim ca totul să fie hotărît pînă-n vară. Avem alte propuneri pentru Clémence; alți prinți o vor de soție. Nu vrem să-și piardă viitorul și nu putem aștepta mai mult.

Tendoanele gîtului îi zvîcniră din nou.

— Află că la Avignon, vorbi ea mai departe, cardinalul Duèze e candidatul nostru. Țin foarte mult ca el să fie și al regelui Franței. Veți obține mai repede desfacerea căsătoriei dacă se alege papă, deoarece ne este cu totul devotat și ne datorează mult. Și apoi, Avignon e pămînt angevin ce se află în stăpînirea noastră, bineînțeles sub sceptrul regelui Franței. Să nu uiți asta. Acum du-te de-ți ia rămas bun de la fiu-meu, regele, și fie ca toate să ți se împlinească după dorință... Dar pînă-n vară, ți-o mai spun o dată, pînă-n vară!

Bouville făcu o plecăciune și se retrase.

— Bunicuțo, măria-ta, spuse Clémence cu glas neliniștit, crezi că...

Bătrîna regină o bătu ușurel pe braț.

— Toate acestea în mîna lui Dumnezeu se află, răspunse ea, și nimic nu ni se întîmplă fără voia sa.

Și părăsi la rîndul ei încăperea.

„Regele Ludovic o fi avînd şi alte prinţese în cap, îşi zise Clémence îndată ce se văzu singură. Este oare bine să fie zorit astfel ? Nu-şi va muta el gîndul la alta ?"

Stătea înaintea şevaletului, cu mîinile încrucişate în poală, luînd fără să-şi dea seama înfăţişarea ce-o avea în pînza lui Oderisi.

„Un rege, se mai întrebă ea, pofti-va oare să sărute mîinile acestea ?"

VI

VÎNĂTOAREA DE CARDINALI

Hugues de Bouville, Guccio şi escorta lor porniră pe mare a doua zi în zori. Absorbiţi de pregătirile călătoriei, dormiseră puţin şi acum stăteau unul lîngă altul pe puntea dinapoi a corăbiei, rezemaţi de bastingaj, şi, cu acea melancolie tulbure care ne încearcă după nopţile prea scurte, priveau cum se depărtează Neapole, Vezuviul şi insulele dimprejur. Se zăreau corăbii, în stoluri albe, desprinzîndu-se de maluri şi pornind la pescuit ca în toate zilele.

Apoi ajunseră în larg. Mediterana era de un calm desăvîrşit, însufleţită de o uşoară adiere, tocmai cît trebuia pentru a împinge corabia.

Guccio, care nu se îmbarcase fără temeri, căci îşi amintea de jalnica sa călătorie de anul trecut prin Canalul Mînecii, se bucura că nu suferă de rău de mare ; şi n-a fost nevoie decît de douăzeci şi patru de ore pentru ca el să-şi facă o părere grozavă de propria-i vitejie şi să se compare niţeluş cu dumnealui Marco Polo, corăbierul veneţian a cărui carte, povestind călătoriile sale în ţara Marelui Han, începuse să fie cunoscută şi citită cam peste tot prin lume. Guccio umbla de colo-colo, de la pupă la proră, întreba cum i se zice fiecărui lucru în grai marinăresc şi se vedea el însuşi sub chipul unui om hîrşit în isprăvi nemaipomenite, pe cînd Bouville, mai-marele soliei, nu mai înceta să ofteze de dorul minunatului oraş de care trebuise să se despartă.

Domnul de Bouville nu-şi veni în fire decît după cinci zile, punînd piciorul pe uscat la Aigues-Mortes.

Se simţea iarăşi în Franţa cînd dădu cu ochii de portul acesta, de unde odinioară sfîntul Ludovic pornise în cru-

ciadă, şi a cărui construcţie nu fusese terminată decît sub domnia lui Filip cel Frumos.

— Gata, zise burduhănosul, silindu-se să-şi scuture aleanul, trebuie să ne apucăm acum de treburi care nu suferă zăbavă.

Vremea era friguroasă, cerul noros, iar Neapole nu mai părea decît amintirea unui vis.

Ajunseră la Avignon după alte patruzeci şi opt de ceasuri. Drumul făcut călare cu escorta de doisprezece scutieri şi argaţi nu fusese de loc o plimbare, mai ales pentru Guccio, care nu voia să scape din ochi nici o clipă lăzile ferecate, pline cu aurul primit de la verii Bardi din Neapoli.

Cît despre domnul de Bouville, el răcise. Drăcuia într-una, vărsîndu-şi năduful pe ţara asta care parcă nu mai era a lui şi unde i se părea că cea mai mică răpăitură de ploaie ţinteşte înadins capul său.

A doua seară cînd sosiră, bătuţi de vîntul de miazănoapte, îi aştepta o amară dezamăgire, căci în tot Avignonul nu se afla nici picior de cardinal. Straniu lucru pentru un oraş în care se ţinea un conclav ! Nimeni nu le dădu vreo lămurire solilor regelui Franţei, nimeni nu ştia, nimeni nu voia să ştie. Abia pe la ceasurile zece, cînd se înfăţişară la garnizoana din Villeneuve, care se găsea la capul podului, de cealaltă parte a Ronului, Bouville află de la un ofiţer trezit din somn, şi de aceea foarte ciufut, că tot conclavul se întorsese la Carpentras.

— Căpitanul ăsta de arcaşi nu e prea binevoitor cu cei care vin din partea regelui, îi zise Bouville lui Guccio. Am s-o spun celor de la Paris de-ndată ce vom sosi.

Erau douăzeci de leghe de la Avignon la Carpentras şi nu te puteai gîndi să porneşti noaptea într-acolo. Castelul pontifical era închis, şi dinăuntru nu răspundea nimeni. Cei doi bărbaţi se întoarseră la hanul unde cinaseră şi unde trebuiră să înnopteze cu escorta lor în sala comună. Toată ceata dormi de-a valma în faţa unei vetre stinse, într-o duhoare de ciubote. Vai, cît de departe erau frumoasele fete din Italia !

— Nu i-aţi vorbit destul de hotărît acestui căpitan, zise Guccio, arătîndu-se pentru întîia oară întărîtat împotriva lui Bouville. Ar fi trebuit să-i porunciţi să ne găzduiască.

— Aşa e, dar nu m-am gîndit la asta, recunoscu burduhănosul Bouville. Nu-s de ajuns de dîrz.

A doua zi toţi erau zbîrliţi, şi feţele li se întunecară şi mai rău cînd ajunseră la Carpentras ; nici acolo nu se vedea

urmă de cardinal. Pe deasupra, se mai lăsase și ger. În sfîrșit, la toate acestea se adăuga sentimentul tulbure că-i paște primejdia sau uneltirea, căci abia ieșise Bouville cu ai săi din Avignon, în zori, și doi călăreți le-o luase înainte, fără a le răspunde la salut, gonind din răsputeri înspre Carpentras.

— Ciudat lucru, observase Guccio ; s-ar zice că oamenii aceștia n-au altă grijă decît să ajungă înaintea noastră acolo unde ne ducem.

Orășelul Carpentras era pustiu ; locuitorii parcă intraseră în pămînt sau fugiseră.

— Aici și-a dat sufletul papa Clement, spuse Bouville. Ce-i drept, locul nu pare prea vesel. Sau poate unde venim noi se stîrnește acest gol înaintea noastră ?

Auzind numele lui Clement al V-lea, Guccio își desfăcu două degete în chip de coarne și pipăi, prin mantie, relicvele pe care le purta la gît... Își amintea de blestemul templierilor...

În cele din urmă, la catedrală dădură peste un călugăr care se prefăcu la început a-i lua drept niște drumeți veniți să se spovedească, și îi duse cu dînsul în sacristie. Era surd sau făcea pe surdul. Guccio se temea să nu li se fi întins o capcană ; tremura pentru lăzile lui, pentru pielea lui ; mergea cu mîna pe pumnal, gata să-l împlînte în bătrînul călugăr la cea mai mică primejdie. Moșneagul, după ce îi puse să-i repete de șase ori întrebările, mai chibzui, mai clătină din cap și mai scutură praful de pe pelerina-i roasă, apoi binevoi să le destăinuiască în cele din urmă că sfinții-lor cardinalii se aflau la Orange. Îl lăsaseră aici singur-singurel...

— La Orange ! izbucni domnul de Bouville. Dumnezeii și grijania lor ! Ăștia nu-s cardinali, ăștia-s porumbei călători ! Ești barem sigur că ar fi acolo ?

— Ei, sigur... făcu bătrînul călugăr, izbit de înjurătura care răsunase în sacristia lui. Sigur ! Poți fi oare sigur de ceva în lumea asta, afară numai că Dumnezeu există ? Oricum, cred că la Orange veți da de cardinalii italieni.

Pe urmă tăcu, parcă temîndu-se că și așa vorbise prea mult. Avea negreșit umilințe de răzbunat, dar nu îndrăznea să-și deschidă inima.

Guccio nu dorea decît să se vadă cît mai departe de Carpentras ; orașul acesta îi stîrnea neliniștea și dădu zor să iasă de acolo mai repede.

Dar abia făcură o leghe de drum, cînd Bouville și Guccio văzură iarăși doi călăreți care le-o luau înainte ; de data asta

nu mai avură nici o îndoială că într-adevăr pentru dînşii goneau călăreţii aceia.

Apucat de o neaşteptată toană războinică, Bouville vru să pornească cu oamenii lui pe urmele celor doi călăreţi şi să le sară-n spinare, dar Guccio se supără :

— Convoiul nostru e prea greoi, domnule Hugues, ca să-i putem ajunge vreodată şi, apoi, nu vreau să las lăzile mele în urmă.

La Orange aflară, fără să se mire prea tare, că domnii aceia din conclav nu erau acolo ; ar trebui mai curînd să-i caute la Avignon.

— Dar trecurăm prin Avignon şi nu se vedea ţipenie de om pe acolo ! se răsti Bouville, furios, la călugărul care binevoi să-i lămurească. Şi monseniorul Duèze ? Unde-i monseniorul Duèze ?

Călugărul răspunse că monseniorul Duèze fiind episcop de Avignon, se prea poate ca el să se găsească la Avignon. Ispravnicul din Orange, printr-o nefericită potrivealã, era plecat tocmai în ziua aceea, iar slujbaşul care îi ţinea locul nu primise nici o poruncă să poarte de grijă drumeţilor. Aceştia trebuiră să mai petreacă o noapte întreagă într-un han foarte murdar, lîngă un cîmp lăsat în paragină, cotropit de bălării, şi care li se păru tare urît. Aşezat în faţa unui Bouville frînt de oboseală, Guccio începea să-şi dea seama că trebuie să ia expediţia în mîna lui dacă voiau să mai ajungă vreodată la Paris, cu sau fără rezultat.

În fiecare necaz nou ce se abătea peste ei, vedeau semnul unei soarte haine. Un om din escortă îşi rupsese piciorul şi erau siliţi să-l lase acolo ; caii de samar, neodihniţi după atîta drum, începeau să facă răni la greabăn, iar ceilalţi toţi trebuiau potcoviţi din nou fără întîrziere ; domnului de Bouville îi curgea nasul de-ţi făcea milă şi vorbea cam prea des de o anumită doamnă din Neapole, întrebîndu-se într-una dacă l-o fi iubit într-adevăr. Arăta aşa de fleşcăit toată ziua următoare, părea aşa de deznădăjduit dînd cu ochii iarăşi de zidurile Avignonului, că nici nu se împotrivi cînd Guccio începu să conducă expediţia în locul său.

— Nu voi îndrăzni niciodată să mă înfăţişez regelui, gemea el. Dar spune-mi, rogu-te, cum să faci un papă, cînd toţi cei care poartă sutană o iau la fugă de îndată ce ne simt pe aproape ? Niciodată nu voi mai putea lua parte la consiliu, bietul meu Guccio, niciodată. În această singură misiune mi-am pierdut toate meritele cîştigate o viaţă întreagă.

Își făcea griji din fleacuri. Portretul prințesei Clémence era oare bine învelit în lada lui și nu fusese vătămat de ploaie ?

— Lăsați-vă în seama mea, domnule Hugues, îi răspunse Guccio cu autoritate. Și pînă una-alta, trebuie să vă fac rost de o locuință : mi se pare că aveți mare nevoie de așa ceva.

Guccio se duse să-l caute pe căpitanul orașului și se pricepu așa de bine să-l ia de sus, cum ar fi trebuit s-o facă Bouville de la început, îi vorbi așa de semeț, cu puternicul său accent italian, de titlurile șefului său și de acelea pe care și le dădu sieși, îi ceru pe un ton așa de firesc tot ce avea de cerut, încît în mai puțin de un ceas un palat fu golit de locatari ca să-i fie pus la dispoziție. Guccio își așeză oamenii acolo și îl culcă pe Bouville într-un pat bine încălzit ; apoi, după ce bortosul, prefăcîndu-se a nu fi în stare să ia vreo hotărîre de răcit ce era, se vîrîse sub plapumă, Guccio îi zise :

— Mirosul acesta de capcană ce plutește în juru-mi nu-mi place de loc și de aceea aș vrea acum să pun la adăpost bănetul nostru. Se află aici un agent al verilor noștri Bardi ; lui îi voi încredința aurul ce-l am asupră-mi. După care mă voi simți mai la largul meu ca să dau de cardinalii dumnevoastră.

— Cardinalii mei, cardinalii mei ! mormăi Bouville. Nu-s cardinalii mei și sînt tot așa de amărît ca și dumneata de renghiurile pe care mi le joacă. Vom mai vorbi despre asta, dacă vrei, după ce voi fi dormit nițel, căci mă simt pătruns tot de frig. Ești barem sigur de lombardul dumitale ? Putem avea încredere în el ? Banii aceștia, la urma urmei, sînt ai regelui Franței...

Guccio îi răspunse atunci destul de înțepat :

— Luați aminte, domnule Hugues, că tremur pentru banii aceștia întocmai ca și cum ar fi ai vreunuia din neamurile mele !

Porni drept înainte înspre cartierul Sainte-Agricole, unde se afla banca. Agentul verilor Bardi — care era de altminteri și el un văr de-al șefului acestei puternice întreprinderi — îl întîmpină pe Guccio cu toată dragostea datorată nepotului unui confrate de seamă și se duse să bage el însuși aurul în casa de fier. Schimbară între dînșii cuvenitele hîrtii privind banii depuși, apoi lombardul își însoți oaspetele în odaia sa de primire, pentru ca tînărul să-i povestească ce necazuri îl aduseseră pe acolo. La intrarea lor, un bărbat pirpiriu, *puțintel adus de spate, care stătea în fața căminului, se* întoarse deodată :

— *Guccio ! che piacere !* izbucni el. *Come stai ?* [1]

— *Ma... caro Boccaccio ! per Bacco ! che fortuna !* [2]

Căzură unul în brațele celuilalt.

Se întîmplă întotdeauna că aceiași oameni se întîlnesc la drum pentru că sînt întotdeauna aceiași care călătoresc.

Faptul că *signor* Boccaccio era acolo n-avea nimic uimitor, fiindcă el călătorea într-una pentru treburile companiei Bardi. Norocul potrivise numai în așa fel lucrurile, ca să i-l aducă înainte taman în ziua aceea. Guccio și Boccaccio făcuseră împreună cu un an în urmă o bucată de drum spre Londra ; se destăinuiseră atunci unul altuia ; Guccio știa că Boccaccio avea un copil de la o franțuzoaică ce-i fusese ibovnică.

În vreme ce lombardul din Avignon poruncise să li se aducă vin dres cu mirodenii, Guccio și Boccaccio stăteau de vorbă foarte bucuroși, ca niște prieteni de cînd lumea.

— Ce te aduce în tîrgul ăsta ? întrebă Boccaccio.

— Vînez aici cardinali, răspunse Guccio, și te asigur că nu-i un vînat ușor.

Și începu să-i povestească de-a fir-a-păr toată expediția, pățaniile prin care trecuse în zilele din urmă, stîrnind pe socoteala burduhănosului Bouville hohotele de rîs ale celuilalt. Se simțea el însuși înveselit de-a binelea ; era ca la dînsul acasă, printre ai săi.

Dacă întotdeauna în drumurile noastre întîlnim aceiași oameni, se întîmplă de asemenea ca întotdeauna aceiași oameni să ne ajute și să ne scoată din încurcătură.

— Să nu vă mirați de fel că nu puteți da de monseniorii voștri, zise *signor* Boccaccio. S-au învățat să fie cu ochii-n patru, și cînd aud că vine cineva de la curtea Franței sau pare a veni de acolo, o rup la fugă. Vara trecută, Bertrand de Got și Guillaume de Budos, nepoții răposatului papă, sosiseră aici trimiși de prietenii dumitale Nogaret și Marigny, chipurile, pentru a duce la Cahors trupul neînsuflețit al unchiului lor. N-aveau cu dînșii decît cinci sute de oșteni, cam prea mulți pentru a căra un leș ! Sarcina acestor viteji era să zorească alegerea unui papă care să nu fie cardinalul Duèze, și nu cu duhul blîndeții s-au apucat ei să-i convingă pe cardinali. Într-o bună dimineață, oștenii au dat iama prin casele înaltelor fețe bisericești, în vreme ce alții împresurau

[1] Ce plăcere, Guccio, ce mai faci ? (În lb. ital.)

[2] Dar... dragă Boccaccio, pe Bachus, ce noroc ! (În lb. ital.)

mînăstirea de la Carpentras, unde se ținea conclavul ; iar cardinalii trebuiră s-o șteargă printr-o crăpătură a zidului, fugind pe cîmp ca să-și pună pielea la adăpost. Pățania nu li s-a șters încă din minte.

— Adaugă la asta, spuse vărul bancherilor Bardi, că de curînd a fost întărită garnizoana din Villeneuve și că domnii cardinali se așteaptă în fiecare clipă să-i vadă pe arcași trecînd podul. Și și-au închipuit că pentru asta ați venit... Și știți cine erau călăreții care v-o tot luau înainte ? Oamenii lui Marigny, arhiepiscopul, fără îndoială. Mișună prin părțile acestea. Nu-mi pot da bine seama ce treburi învîrtesc ei, dar cu siguranță că-s altele decît cele ale dumitale.

— Bouville și cu tine, vorbi iarăși Boccaccio, n-o să ajungeți la nimic spunînd că veniți din partea regelui Franței, și cel mult riscați să înghițiți într-o seară nițică otravă în cina voastră și să nu vă mai deșteptați niciodată. Pînă una-alta, nu e chip să te apropii de cardinali... de unii cardinali !... decît înfățișîndu-te ca venind din partea regelui Neapolei. Veniți de acolo, parcă așa îmi spuseși ?

— Drept de acolo, răspunse Guccio, ba avem chiar binecuvîntarea bătrînei regine Maria ca să-l vedem cît mai curînd pe cardinalul Duèze.

— Ei, de ce nu mi-ai spus-o de la început ? Îți pot face rost de-o întrevedere cu acest Duèze, care e un om mai straniu decît îți închipui ! Chiar mîine, dacă vrei.

— Așadar, tu știi unde să dai de el ?

— Nu s-a clintit nici o clipă de aici, zise Boccaccio rîzînd. Întoarce-te la locuința ta și vei avea vești de la mine pînă-n seară. Vorba e, aveți ceva bănișori pentru dînsul ?... Bine. Căci are deseori nevoie și ne datorează destule parale.

Trei ceasuri mai tîrziu, *signor* Boccaccio bătea la poarta palatului unde era găzduit Bouville. Aducea vești destul de bune. Cardinalul Duèze se va duce a doua zi către ceasurile nouă să facă o plimbare de sănătate la o leghe mai sus de Avignon, într-un loc numit Podețul, din pricina unui mic pod ce se găsea acolo. Cardinalul s-ar învoi să-l întîlnească, cu totul întîmplător, pe seniorul de Bouville, dacă el ar trece taman atunci prin locurile acelea, însă cu condiția să nu fie însoțit decît de cel mult șase oameni. Escortele trebuiau să rămînă de o parte și de alta a unui cîmp mare, în vreme ce Duèze și Bouville ar sta de vorbă la mijloc, departe de orice ochi și de orice ureche. Acestui cardinal al curții papale îi

plăcea ca misterul să fie orînduit pînă în cele mai mici amănunte.

— Guccio, băiatule, ești salvatorul meu și-mi voi aduce aminte întotdeauna cît îți sînt de îndatorat, spuse Bouville, al cărui guturai se mai potolise nițel o dată cu speranța regăsită.

Așadar, a doua zi dimineață, Bouville, însoțit de Guccio, de *signor* Boccaccio și de patru scutieri, se duse la Podeț. O pîclă groasă învăluia totul împrejur, vătuind zgomotele, iar locul era cum nici nu se poate mai pustiu. Domnul de Bouville pusese pe dînsul trei rînduri de haine, ceea ce-l făcea să pară încă și mai borțos ca de obicei. Așteptară o bucată de vreme.

Într-un tîrziu, o ceată de călăreți se ivi din ceață, avînd în mijloc un flăcău călare pe-o catîrcă. Acesta sări sprinten din șa. Purta o sfită neagră sub care se ghiceau veșmintele roșii și avea pe cap o căciulă cu urechiere, căptușită cu blană albă. Porni cu pas iute, aproape săltăreț, prin iarba udă, și se văzu atunci că tînărul acela era chiar cardinalul Duèze și că adolescența-sa avea 70 de ani. Doar chipul său, cu obrajii scofîlciți, tîmplele scobite și sprîncenele albe pe pielea uscată îi trădau vîrsta, ochii însă căutau bănuitori împrejur cu o vioiciune care nu mai era aceea a tinereții.

Bouville se urnise și el din loc și se pomeni față în față cu cardinalul în dreptul unui zid înalt de trei palme. Cei doi bărbați rămaseră o clipă tăcuți, cercetîndu-se din ochi, mirați și unul și altul de înfățișarea lor, care nu aducea de fel cu cea închipuită. Bouville, cu respectul său înnăscut pentru biserică, se aștepta să vadă un prelat plin de măreție, puțintel rotofei și mieros, iar nu pe spiridușul ăsta țopăind prin ceață. Cardinalul curții papale, care credea că se trimisese la dînsul o căpetenie războinică de felul lui Nogaret sau al lui Bertrand de Got, se uita la burduhanul acesta înfoiat ca o ceapă și care își sufla nasul cu zgomot.

Cardinalul fu cel care deschise vorba. Vocea lui îi surprindea întotdeauna pe cei ce n-o auziseră încă. Răgușită ca o tobă de înmormîntare, sunînd spart cînd trebuia să ridice tonul, vocea asta repezită și surdă nu părea să iasă din el, ci din gîtlejul altcuiva ce s-ar fi aflat undeva aproape și pe care, fără să vrei, îl căutai.

— Vii așadar, domnule de Bouville, din partea regelui Robert al Neapolei, care mă cinstește cu creștinească-i încredere. Regele Neapolei... regele Neapolei, repetă el. Prea bine. Dumneata ești însă și trimisul regelui Franței... Erai mare

şambelan al regelui Filip, care nu mă iubea de fel... nu ştiu, de altminteri, din ce pricină, căci îi făcusem pe voie la conciliul de la Viena, rostindu-mă pentru desfiinţarea templierilor.

— Mi se pare, monseniore, răspunse Bouville, mirat de acest început, că sfinţia-ta te împotriviseşi cînd fuse vorba să fie decretat eretic papa Bonifaciu, sau cel puţin memoria lui ; şi regele Filip nu uitase asta.

— Mi se cerea, într-adevăr, prea mult, domnule. Regii nu-şi dau seama de ceea ce pretind. Cînd ştii că poţi deveni tu însuţi papă într-o zi, nu te apuci să creezi asemenea precedente. Un rege, cînd se urcă pe tron, nu proclamă că tată-său era trădător, curvar şi hoţ. Bonifaciu, asta e limpede, a murit nebun, refuzînd cuminecătura şi hulind cele sfinte, cu vorbe înspăimîntătoare. Dar biserica are oare de cîştigat trîmbiţînd această ruşine ? Iar papa Clément al V-lea, veneratul meu binefăcător... domnia-ta ştii că lui îi datorez puţinul ce sînt, eram amîndoi născuţi la Cahors... ei bine, papa Clément era de aceeaşi părere... Monseniorul de Marigny nu mă prea iubeşte nici el ; a făcut tot ce i-a stat în putere ca să-mi închidă calea, mai cu seamă în săptămînile acestea din urmă. Aşa stînd lucrurile, nu mai înţeleg nimic ! Pentru ce ai ţinut să mă vezi ? Marigny e tot aşa de puternic în Franţa, sau doar se preface a fi ? Spun unii că nu mai e cîrma în mîna lui, văd însă că toate i se supun ca şi înainte.

Ciudat om cardinalul acesta care umbla cu şiretlicuri de borfaş pentru a întîlni un ambasador şi, de parcă l-ar fi cunoscut de cînd lumea, intra în miezul lucrurilor din prima clipă. Afară de asta, glasul îi era înfundat şi repezit, vorbirea — întretăiată şi dezlînată. Asemenea multor bătrîni autoritari, îşi depăna gîndul trecînd de la una la alta, fără a se sinchisi dacă îl ascultă sau nu cineva.

Bouville nu voia să se prindă într-o discuţie cu privire la Marigny.

— Adevărul este, răspunse el, că mă aflu aici spre a înfăţişa sfinţiei-tale dorinţa regelui Ludovic şi a monseniorului de Valois de a avea cît mai curînd un papă.

Sprîncenele albe ale cardinalului se înălţară a mirare.

— Frumoasă dorinţă, n-am ce zice, vorbi el, cînd de nouă luni sînt împiedicat prin vicleşuguri, prin bani sau prin silnicie de a fi ales. Şi bagă de seamă, domnule, bagă de seamă... nu-s chiar aşa de zorit să mă văd papă ! Iată douăzeci de ani de cînd lucrez la al meu *Thesaurum Pauperum* şi mai am nevoie de încă şase ani întregi ca să-l duc la capăt, fără a mai pune

la socoteală *Arta Transmutatorie*, în care e vorba de alchimie și *Elixirul filozofilor*, opul meu mai ermetic, pe care mult aș vrea să-l văd terminat înainte de a muri. Toate acestea îmi iau destul timp și nu alerg după mitra papală, care m-ar strivi cu îndatoririle ei... Nu, nu, crede-mă, nu-s de loc grăbit. Dar cei de la Paris schimbatu-și-au hotărîrea ? Acum nouă luni aveam aproape toate voturile pentru mine, și regele Franței e cel care m-a făcut să le pierd. Pe mine doriți astăzi să mă vedeți papă ?

Bouville era la mare încurcătură, neștiind dacă pe Jacques Duèze sau pe altul îl voia monseniorul de Valois. I se spusese doar atît : „Un papă".

— Dar, firește, monseniore, răspunse el cu jumătate gură. De ce nu sfinția-ta ?

— Atunci, de bună seamă că cei de la Paris au vreun lucru mare să-mi ceară... în sfîrșit, să-l ceară celui care va fi ales, zise cardinalul. Despre ce e vorba ?

— Se întîmplă, monseniore, că regele are nevoie să fie despărțit de soția lui, vorbi Bouville...

— ...pentru a se căsători cu Clémence a Ungariei ?

— Cum ai aflat-o, monseniore ?

— Consiliul restrîns în care s-a luat această hotărîre s-a ținut acum vreo cinci săptămîni, nu-i așa ?

— Ești bine informat, monseniore. Nu știu cum face sfinția-ta de le știe pe toate...

Cardinalul nu răspunse și începu să se uite la cer, de parcă vedea trecînd îngeri pe acolo.

— Să desfaci o căsătorie, murmură el... Firește, o căsătorie se poate desface oricînd. Ușile bisericii erau oare deschise de-a binelea în ziua cununiei ? Domnia-ta erai de față... și nu-ți amintești, nu-i așa ? Da, se poate ca alții să-și aducă aminte că din greșeală ușile fuseseră închise... Apoi, regele dumneavoastră e văr de aproape al soției sale ! Poate că au uitat să ceară dispensa cuvenită. Cu aceasta ai putea să-i despărți de soțiile lor pe mai toți regii din Europa ; sînt toți veri unii cu alții, și-i de ajuns să le vezi odraslele ieșite din asemenea căsătorii ca să-ți dai seama de asta ; unul șchioapătă, altul e surd, celălalt se căznește degeaba la trup de femeie. Dacă unii n-ar păcătui din cînd în cînd pe de lături sau dacă nu s-ar strecura printre dînșii vreo mezalianță, i-ai vedea curînd stingîndu-se de gîlci sau de lingoare. Le voi arăta, de altminteri, toate acestea în al meu *Thesaurum*, pentru a-i îndemna pe săraci să nu urmeze pilda celor mari.

— Dinastia Franței, răspunse Bouville, jignit, se ține foarte bine, iar prinții noștri de stirpe regească sînt zdraveni ca niște rotari.

— Da, da, firește... dar cînd boala nu-i atinge la trup, îi lovește la cap. Și apoi mulți din copiii lor mor în vîrstă fragedă... Nu, crede-mă, nu-s de loc grăbit să fiu papă.

— Dar dacă ai ajunge, totuși, monseniore, întrebă Bouville, încercînd să reînnoade firul discuției, desfacerea căsătoriei ți s-ar părea lucru cu putință... pînă-n vară ?

— Să desfac o căsătorie mi-e mai puțin greu decît să recîștig voturile pe care alții m-au făcut să le pierd, rosti cu amărăciune Jacques Duèze.

Convorbirea bătea pe loc, fără a se urni mai departe. Bouville își zărea oamenii la marginea cîmpului și-i părea rău că nu-l poate chema pe Guccio, sau măcar pe acel *signor* Boccaccio, care părea așa de descurcăreț. Ceața începea să se risipească. Bouville era istovit de atîta stat în picioare, iar cele trei mantii puse pe dînsul începeau să tragă greu. Se așeză, fără a se gîndi la ce face, pe zidul acela din pietre netede puse unele peste altele, și întrebă a lehamite :

— În sfîrșit, cum stau lucrurile astăzi, monseniore ?

— Cum stau lucrurile ? repetă cardinalul.

— Da, vreau să zic, în ce privește conclavul...

— Conclavul ? Dar nici nu există. Cardinalul Albano...

— Sfinția-ta vorbește de monseniorul Arnaud d'Auch, fostul episcop de Poitiers ?

— Întocmai.

— Îl cunosc ; a venit anul trecut la Paris ca împuternicit al papii, pentru a-l osîndi pe marele maestru al templierilor.

— Chiar despre el vorbeam. Fiind cardinal locțiitor al papii, el trebuie să ne adune ; o potrivește însă în așa fel ca să n-o facă de cînd domnul de Marigny i-a interzis-o.

— Dar dacă pînă la urmă...

În clipa asta Bouville își dădu seama că era așezat în timp ce cardinalul rămăsese în picioare și se ridică deodată, scuzîndu-se.

— Nu, nu, te rog, domnule, îi zise Duèze, silindu-l să se așeze la loc.

Și veni el însuși, mișcîndu-se sprinten, să șadă alături pe rămășița aceea de zid.

— Dacă s-ar aduna în cele din urmă conclavul, întrebă din nou Bouville, la ce ar putea ajunge ?

— La nimic. Aceasta e foarte uşor de înţeles.

Foarte uşor pentru Duèze, fără îndoială, care, ca orice candidat la o alegere, îşi făcea în minte de zeci de ori pe zi socoteala voturilor ; nu însă tot aşa de uşor pentru Bouville, care numai cu oarecare greutate reuşi să prindă ceea ce-i spunea cardinalul, mereu cu acelaşi şoptit ca la spovedanie :

— Papa trebuie să fie ales cu două treimi din voturi. Sîntem douăzeci şi trei prezenţi : cincisprezece francezi şi opt italieni. Dintre aceşti opt, cinci sînt pentru cardinalul Caetani, nepotul lui Bonifaciu... şi-s de nezdruncinat. Nu-i vom avea niciodată de partea noastră. Vor să-l răzbune pe Bonifaciu, urăsc coroana Franţei şi pe toţi aceia care, făţiş sau prin papa Clément, veneratul meu binefăcător, au slujit-o vreodată.

— Şi ceilalţi trei ?

— ...îl urăsc pe Caetani ; e vorba de cei doi Colonna şi de Orsini. Zîzanii de familie. Nici unul din ei neavînd destulă putere ca să se poată alege, sînt tustrei de partea mea în măsura în care eu stau în calea lui Caetani, afară numai dacă... nu li se făgăduieşte cumva că sfîntul scaun va fi mutat iarăşi la Roma, ceea ce ar putea să-i pună la unison, cu riscul de-a se ucide pe urmă între dînşii.

— Şi cei cincisprezece francezi ?

— A, dacă francezii ar vota laolaltă, aţi fi avut de multă vreme un papă ! Dar numai şase sînt pentru mine, cei faţă de care, prin mijlocirea mea, regele Neapolei s-a arătat darnic.

— Şase francezi şi trei italieni, socoti Bouville, fac nouă voturi pentru noi.

— Ei, da, domnule, fac nouă şi trebuie să fim şaisprezece ca să ieşim la socoteală. Bagă de seamă că ceilalţi nouă francezi nu-s de ajuns nici dînşii pentru a alege papa pe care l-ar vrea Marigny.

— Ar trebui deci să-ţi obţinem şapte voturi. Sfinţia-ta crede că unele din ele ar putea fi cumpărate cu bani ? Sînt în măsură să-ţi las ceva aur. Cam cît socoţi pe cap de cardinal ?

Bouville gîndi c-o scosese foarte dibaci la capăt ; spre mirarea lui, Duèze nu păru să se repeadă la această propunere.

— Nu cred, răspunse el, să fie simţitori la asemenea argument cardinalii francezi care ne lipsesc. Nu pentru că cinstea ar fi virtutea lor cea mai de seamă, nici pentru că ar trăi ca nişte schimnici, dar frica pe care o au de domnul de Marigny îi aşază deocamdată deasupra bogăţiilor lumii acesteia. Italienii sînt mai lacomi, ura însă le ţine loc de conştiinţă.

— Așadar, spuse Bouville, totul stă în mîna lui Marigny și în puterea pe care o are asupra celor nouă cardinali francezi ?

— De asta depinde totul, domnule, astăzi... Mîine poate să depindă de altceva. Cît aur îmi vei putea lăsa ?

Bouville căscă ochii.

— Dar îmi spuseși, monseniore, că aurul acesta nu ți-ar fi de nici un folos !

— Mai înțeles greșit, domnule. Aurul acesta nu mă poate ajuta să cîștig noi partizani, dar mi-e necesar ca să-i păstrez pe cei pe care îi am și cărora, pînă nu-s ales, nu le pot da ghelîruri. Frumos mi-ar sta dacă, atunci cînd domnia-ta îmi vei fi găsit voturile care îmi lipsesc, eu să le fi pierdut între timp pe cele care mă sprijină.

— De cîți bani ai nevoie, monseniore ?

— Dacă regele Franței e destul de bogat ca să-mi dea cinci mii de livre, mă însărcinez să le întrebuințez cum e mai bine.

Tocmai atunci Bouville simți din nou nevoie să-și sufle nasul. Celălalt luă asta drept un șiretlic și se temu că ceruse o sumă prea mare. Fu singurul punct cîștigat de Bouville în această convorbire.

— Chiar cu patru mii, șușoti Duèze, aș putea face față... pentru o bucată de vreme.

Știa de mai înainte că aurul acesta nu va ieși din buzunarul său decît pentru a-și plăti cu el datoriile.

— Banii aceștia, zise Bouville, îi vei primi de la bancherii Bardi.

— Să rămînă în păstrarea lor, răspunse cardinalul ; am un cont la dînșii. Voi scoate de acolo pe măsura nevoilor.

După care se arătă deodată zorit să-și încalece catîrca, îl asigură pe Bouville că nu va uita să se roage pentru dînsul și că i-ar face plăcere să-l mai întîlnească.

Întinse burtosului mîna ca să-i sărute inelul, apoi se depărtă, sărind prin iarbă așa cum venise.

„Straniu papă vom avea în omul ăsta care slujește deopotrivă alchimia și biserica, gîndea Bouville, uitîndu-se în urma lui ; e oare făcut pentru slujba ce și-a ales-o ?"

În sinea lui, Bouville nu era prea nemulțumit de felul cum se descurcase. Fusese însărcinat să-i vadă pe cardinali ? Izbutise să stea de vorbă cu unul... Să găsească un papă ? Acest Duèze părea că nici nu cere altceva decît să fie... Să împartă aur ? O făcuse și pe asta.

Cînd se văzu iarăşi lîngă Guccio şi îi povesti cu un aer *mulţumit cum se desfăşurase* întrevederea şi la ce rezultate ajunsese, nepotul lui Tolomei izbucni supărat :

— Aşadar, domnia-ta ai reuşit să-l cumperi foarte scump pe singurul cardinal care era mai dinainte al nostru.

Şi astfel, o parte din aurul cu care bancherii Bardi din Neapoli îl împrumutaseră, prin Tolomei, pe regele Franţei, se întorcea la bancherii Bardi din Avignon, pentru datoria ce-o avea la *dînşii Duèze*, candidatul regelui Neapolei.

VII

TÎRGUIALĂ PENTRU UN PAPĂ?...

Cu trupul deşirat pe picioarele subţiri şi cu bărbia în piept, aducînd nitel a cocostîrc, Filip de Poitiers stătea în faţa Aiuritului.

— Frate, măria-ta, îi zicea el cu glas liniştit şi rece, amintind oarecum pe cel al lui Filip cel Frumos, ar însemna să tăgăduieşti adevărul care sare în ochi dacă ai recunoaşte altceva decît ceea ce arată cercetarea noastră.

Comisia de conturi anume însărcinată să verifice gestiunea bănească a lui Enguerrand de Marigny îşi încheiase în ajun lucrările.

Zile de-a rîndul, sub prezidenţia încruntată a lui Filip de Poitires, conţii de Valois şi d'Evreux, contele de Saint-Pol, Ludovic de Bourbon, canonicul Etienne de Mornay, care începea să-şi facă slujba de cancelar al coroanei, fără a fi primit încă investitura, primul şambelan Mathieu de Trye şi, în sfîrşit, arhiepiscopul Jean de Marigny, toţi aceştia citiseră documente, scotociseră arhive, puricaseră rînd cu rînd condica vistieriei pe o perioadă de şaisprezece ani, ceruseră lămuriri după lămuriri şi *adeverinţe pentru* fiecare cheltuială. Nu-şi cruţaseră osteneala, şi nici o părticică din activitatea lui Marigny nu scăpase nerăscolită. Într-o anchetă în care vrăjmăşiile se înfruntau, toate urmele fuseseră cercetate. Nimic însă nu se găsise ca să poată fi scos vinovat. Ieşea la iveală că administrase cinstit averile coroanei şi banii statului, arătîndu-se grijuliu pînă la para. Dacă era bogat, avuţiile îi veneau din mărinimoasa dărnicie a răposatului rege, şi pe care el se pri-

cepuse să le sporească. Dar nimic nu dovedea că ar fi tras vreodată foloase pentru dînsul, cel puțin bănești, în paguba statului, și încă mai puțin că ar fi prădat vistieria, așa cum îl învinuiau vrăjmașii lui.

Această descoperire era oare cu adevărat o noutate neașteptată pentru monseniorul de Valois? Mai degrabă o dezamăgire furioasă de jucător păgubaș. Se încăpățînase pînă la capăt, singur el din toată comisia, să tăgăduiască ceea ce era neîndoios, sprijinit de Mornay, bineînțeles, care răspundea la cuvintele lui ca un ecou.

Ludovic al X-lea avea deci acuma încheierile comisiei, cu șase voturi contra două, și totuși mai șovăia să le consfințească, punîndu-și iscălitura dedesubt; această șovăire îl jignea adînc pe frate-său.

— Ce rost avea, frate, urmă Filip, să mă pui în fruntea comisiei dacă n-ai de gînd să recunoști rezultatul pe care ți-l aduc?

— Marigny are mulți apărători care se simt legați de soarta lui, răspunse într-o doară Aiuritul.

— În orice caz pot să te asigur că în comisie nu era mai nimeni să-l apere, afară de frate-său...

— ...și de unchiul nostru d'Evreux și poate de tine însuți?

Filip de Poitiers ridică din umeri și răspunse fără să se piardă cu firea:

— Nu văd în ce fel soarta mea ar putea fi legată de cea a lui Marigny, și înseamnă să mă insulți...

— Nu asta voiam să zic, crede-mă, Filip, nu asta.

— Eu nu-s aici apărătorul cuiva, ci doar al dreptății, așa cum tu însuți, Ludovic, ar trebui să fii, pentru că ești rege.

Istoria cunoaște situații atît de asemănătoare între ele, de parcă ar fi una singură care în chip straniu se repetă mereu. Aceeași nepotrivire în felul de-a fi care existase între Filip cel Frumos și frate-său mai mic, Charles de Valois, se regăsea între Ludovic al X-lea și Filip de Poitiers. Numai că de astă dată cel slab de fire era regele. Pe lîngă un frate care domnea cu adevărat, pizmărețul Valois jucase doar rolul unui încurcălume; acum, dimpotrivă, fratele mai mare părea nevolnic de-a ține cîrma țării, iar cel mic avea o minte de suveran. Și așa cum Valois, în înfumurarea lui, își îngînase vreme de douăzeci și nouă de ani: „Ah, să fi fost eu regele...", astăzi Filip de Poitiers începea să-și zică, și cu mai multă dreptate: „Mi-ar sta negreșit mai bine în locul lui".

— Și apoi, spuse Ludovic, sînt unele lucruri care nu-mi plac. De pildă, scrisoarea pe care am primit-o de la regele Angliei ; mă povățuiește să-i arăt lui Marigny aceeași încredere ce-o avea tatăl nostru în el și-l laudă pentru serviciile aduse celor două țări... Nu-mi place să mi se spună ce am de făcut.

— Pentru că îți dă un sfat cuminte, de aceea nu vrei să-l asculți pe cumnatul nostru ?

Ochii mari și spălăciți ai lui Ludovic al X-lea fugeau în lături spre a nu întîlni privirea fratelui său.

— Să așteptăm întoarcerea lui Bouville. Unul din scutierii mei trimis să-l întîmpine mi-o vestește pentru azi.

— Ce amestec are Bouville în hotărîrea ta ?

— Vreau să văd ce știri mi-aduce de la Neapole și cum stăm cu conclavul, spuse Aiuritul, începînd să-și piardă sărita. Nu doresc să merg împotriva unchiului Charles tocmai cînd mi-o găsește pe nepoată-sa de soție și cînd îmi face un papă.

— Așadar ești gata să jertfești un ministru fără pată toanelor unchiului Charles și să îndepărtezi de la cîrmă pe singurul om care știe, în ziua de azi, să conducă treburile țării ? Bagă de seamă, frate, n-ai să poți face lucrurile pe jumătate. Ai văzut doar că în timp ce noi îi căutam nod în papură lui Marigny, cercetîndu-i socotelile ca unui servitor necinstit, în Franța toate continuau să asculte de dînsul ca mai înainte. Va trebui ori să-l așezi la loc în toată puterea lui, ori să-l dobori de-a binelea, scoțîndu-l vinovat de nelegiuiri născocite și pedepsindu-l pentru că ți-a fost credincios ; aceasta ar însemna să-ți faci singur rău. S-ar putea ca Marigny să aibă nevoie de încă un an pînă să-ți facă un papă ; dar el îți va da unul potrivit cu interesele țării, cum ar fi fostul episcopul de Poitiers, pe care-l cunosc bine pentru că e din comitatul meu ! Unchiul Charles are să-ți făgăduiască un papă pentru fiecare a doua zi ; fără îndoială că nici el n-o s-o ducă la capăt mai repede, și pînă la urmă îți va scoate vreun Caetani, care va voi să se mute iar la Roma, să-ți numească de acolo episcopii și să facă pe stăpînul la tine acasă.

Ludovic privea documentul din fața lui, întocmit de Filip de Poitiers, prin care Marigny era scos basma curată.

„...astfel, comisia încuviințează, laudă și primește socotelile înfățișate de dumnealui Enguerrand de Marigny (Valois ceruse și obținuse să nu fie înșirate titlurile primului-ministru) *și-l ține, pe el și moștenitorii săi, descărcat de toate sumele intrate în vistieria templului, a Luvrului și în aceea a regelui."*

Nu mai lipsea de pe pergament decît regeasca semnătură și pecetea.

— Frate, vorbi iar contele de Poitiers, m-ai numit pair al coroanei tale ca să-ți stau într-ajutor și a te sfătui. Ca pair ce sînt te sfătuiesc să încuviințezi. Dreptatea cere să faci asta.

— Dreptatea e în mîna regelui, izbucni Aiuritul, cu îndîrjirea neașteptată pe care o avea de îndată ce se simțea strîns cu ușa.

— Nu, măria-ta, răspunse potolit cel care avea să devină Filip cel Lung : regele trebuie să fie în slujba dreptății, pentru a o întruchipa și a o face să iasă biruitoare.

*

Bouville și cu Guccio ajunseră la Paris pe la chindii. Capitala începea să amorțească în frigul și în întunericul timpuriu al serilor de iarnă. La bariera Saint-Jacques dădură peste primul șambelan Mathieu de Trye, care-i aștepta acolo. Acesta îl salută pe predecesorul său în numele regelui și-l înștiință că era așteptat la palat.

— Ei, cum asta ? făcu supărat Bouville. Așa, pe nerăsuflate ? Sînt rupt de oboseală, dragă prietene, și pe deasupra murdar. Mare minune că mă mai țin pe picioare. Nu mai sînt la vîrsta unor asemenea isprăvi.

Era nemulțumit văzîndu-se luat în primire cu atîta grabă. Își închipuise că are să cineze pentru o ultimă oară cu Guccio, singuri într-o odăiță a vreunui han cumsecade, că își vor pune gîndurile la unison, încercînd amîndoi să se lămurească mai bine asupra rezultatului misiei lor, și că își vor spune tot ceea ce nu găsiseră cum să-și spună în patruzeci de zile de călătorie, tot ceea ce simțeau nevoia să-și mărturisească în această ultimă seară, ca și cînd asemenea prilej n-avea să li se mai arate.

Se văzură siliți să se despartă în mijlocul străzii, și fără a da friu liber sentimentelor de prietenie, căci prezența lui Mathieu de Trye îi stînjenea. Bouville era amărît ; simțea melancolia lucrurilor care se sfîrșesc ; privindu-l pe Guccio cum se duce, vedea depărtîndu-se frumoasele zile de la Neapole și acea minunată clipă de tinerețe pe care o trăise în toamna vieții lui. Acum floarea acestei a doua tinereți fusese secerată și nu va mai crește iarăși.

„Nu i-am mulțumit îndeajuns pentru cît bine mi-a făcut și pentru plăcutele zile ce le-am petrecut în tovărășia lui", gîndea Bouville.

Nici nu băgase de seamă că Guccio luase cu dînsul lăzile în care se găsea aurul fraților Bardi, din care nu lipsea decît toată cheltuiala călătoriei și spaga dată cardinalului, astfel că banca Tolomei avea în orice caz de unde să-și oprească ce i se cuvenea pentru misitia ei.

Asta nu-l împiedica pe Guccio să fie și el tulburat că se desparte de Bouville, căci simțul interesului, atît de viu la oamenii făcuți pentru afaceri, nu-i oprește nicidecum de-a fi sentimentali.

Intrînd în palat, Bouville observă unele lucruri care nu-i plăcură. Servitorii întîlniți păreau să nu-și mai dea silința de-a se mișca cu acea strășnicie pe care el știuse să le-o impună pe vremea regelui Filip, și nu mai aveau aerul ceremonios și plin de respect pînă-n cele mai mărunte gesturi, spre a arăta că sînt pătrunși de cinstea de a aparține casei regale. Se muiase disciplina.

Dar de îndată ce se văzu în prezența lui Ludovic al X-lea, fostul mare șambelan uită de orice gînd de critică ; era în fața regelui și nu se mai gîndea la nimic altceva decît să facă o plecăciune destul de adîncă.

— Ei, ia spune, Bouville, întrebă Aiuritul, îmbrățișîndu-l grăbit — ceea ce-l dădu gata pe borțos — cum arată doamna Ungariei ?

— Înfricoșătoare, măria-ta... Mă făcea să tremur de cîte ori o vedeam. Dar e uimitor de ageră la minte pentru vîrsta ei.

— Înfățișarea, chipul ?

— E impunătoare încă, măria-ta, deși nu mai are nici un dinte în gură.

Pe obrazul Aiuritului se așternu groaza. Charles de Valois, care se afla lîngă nepotu-său, pufni în rîs.

— Dar nu, Bouville, strigă el, regele nu te întreabă de regina Maria, ci de prințesa Clémence.

— Vai, să mă ierte măria-ta ! zise Bouville roșindu-se. Prințesa Clémence ? Dar am să ți-o arăt, măria-ta.

— Cum ? Ai adus-o acum cu dumneata ?

— Nu pe dînsa, măria-ta, ci portretul ei.

Și la porunca lui Bouville, tabloul făcut de Oderisi fu adus și așezat pe o policioară. Deschiseră cele două obloane care ocroteau cadra ; apropiară niște lumînări.

Ludovic se mișcă încet într-acolo, călcînd cu băgare de seamă, ca spre un lucru primejdios, ce-ar fi putut să explodeze și să-l pocnească în cap. Zîmbi apoi și se uită la unchiușău cu un aer fericit.

— Dacă ai ști, măria-ta, ce frumoasă e țara aceea ! zise Bouville, revăzînd Neapole în priveliștile zugrăvite pe cele două obloane.

— Ei, ce zici, nepoate, te-am mințit ? sări cu gura Valois ; ia mi te uită la fața asta, la părul ca mierea, la ținuta plină de măreție ! Și sînii, ce frumoși sîni de femeie !

Își lăuda nepoata ca un geambaș care-și prezintă iapa la obor.

— Și trebuie să spun regelui, adăugă Bouville, că domnița Clémence e încă și mai atrăgătoare cînd o vezi aievea decît zugrăvită.

Ludovic tăcea ; părea să fi uitat că mai sînt de față ceilalți doi. Cu fruntea înainte, adus nițel de spate, era prins într-o ciudată convorbire tainică cu portretul. În ochii prințesei Clémence, regăsea ceva din privirea Eudelinei, un fel de răbdare îngîndurată și de bunătate liniștitoare ; surîsul, ba chiar și culorile feței erau aproape aidoma... O Eudeline, dar una care ar fi fost născută din neam regesc și pentru a fi regină. O clipă, silindu-și imaginația, Ludovic încercă să suprapună portretului chipul Margueritei, fruntea ei rotundă și bombată, părul ei negru încîrlionțat, pielea ei de femeie oacheșă, ochii care se încruntau dușmănos... Apoi chipul se șterse și cel al Clémencei reapăru triumfător în frumusețea lui calmă, iar Ludovic avu convingerea că, lîngă această blondă prințesă, trupul lui își va birui neputința.

— Ah, făcu el în sfîrșit, e frumoasă, e într-adevăr frumoasă ! Unchiule, îți sînt foarte îndatorat, s-o știe toți, iar dumitale, Bouville, îți dau o pensie de două sute de livre, care se vor lua din vistierie, drept mulțumire pentru solia ce-ai împlinit-o.

— O, măria-ta, îngînă Bouville cu recunoștință, eram plătit îndeajuns prin cinstea de a te sluji cum trebuie.

— Așadar sîntem logodiți, urmă Aiuritul. Nu-mi rămîne decît să mă despart de Marguerite. Sîntem logodiți...

Umbla de colo pînă colo, foarte tulburat.

— Da, măria-ta, spuse Bouville, cu condiția să fii despărțit de soția cealaltă pînă-n vară.

— Socot că voi fi ! Dar cine a pus această condiție ?

— Regina Maria... Ea are alți petitori pentru domnița Clémence, și cu toate că măria-ta ești, dintre toți care o cer de soție, cel mai dorit și mai de cinste, regina Maria nu înțelege să aștepte mai mult decît pînă-n vară.

Aiuritul se întunecă la față, și Bouville gîndi că praful se va alege de pensia lui de două sute de livre. Dar regele se întorsese cu un aer întrebător spre Valois, care se prefăcea a fi foarte mirat.

În timp ce Bouville se afla la Neapole, peste capul său, Valois rămăsese în legătură epistolară cu familia regală de acolo prin curieri, și-l asigurase pe nepotu-său că tîrgul era gata să se încheie, definitiv și fără nici o amînare.

— E o condiție de care regina Ungariei ți-a pomenit în ultima clipă ? întrebă el pe Bouville.

— Da, monseniore.

— Nu e decît o vorbă ca să facă pe grozava și să ne zorească nițel. Dacă din întîmplare desfacerea căsătoriei ar mai întîrzia, ceea ce de altminteri nu cred, regina Ungariei are să aștepte.

— Nu știu, monseniore, mi-a spus-o pe un ton foarte serios și foarte hotărît.

Valois nu se prea simțea la largul său și ciocănea cu vîrful degetelor în brațul jilțului.

— Pînă-n vară, murmura Ludovic, pînă-n vară... Și cu conclavul cum stăm ?

Bouville făcu atunci o dare de seamă asupra trecerii sale prin Avignon, silindu-se să nu iasă prea caraghios din asta. Nici nu pomeni în ce fel ajunsese să-l întîlnească pe cardinalul Duèze. Se feri de asemenea să dea în vileag uneltirile lui Marigny ; nu voia să aducă învinuiri celui mai vechi prieten al său și mai ales să-l învinuiască pe nedrept. Căci Bouville îl admira pe Marigny și-i știa de frică ; îi cunoștea unele șiretlicuri politice, pe care el însuși nu se simțea în stare să le înțeleagă. „Dacă unelteşte astfel, înseamnă că știe bine ce face, gîndea. Să nu ne băgăm în asta, judecîndu-l strîmb." Se mulțumi să stăruie asupra faptului că alegerea unui papă stătea mai cu seamă în mîna primului-ministru.

Ludovic al X-lea asculta cu mare luare-aminte, fără să-şi ia ochii de la portretul prinţesei Clémence.

— Duèze... da, făcu el. De ce n-ar fi Duèze ? E gata să-mi dea numaidecît despărţenia... Îi lipsesc patru voturi franceze. Aşadar, dumneata mă asiguri, Bouville, că numai Marigny îi poate veni de hac acestei afaceri, dîndu-mi un papă ?

— Asta o cred cu tărie, măria-ta.

Aiuritul se apropie încet de masa pe care se afla pergamentul adus de frate-său, cu încheierile comisiei. Luă o pană de gîscă, o muie în cerneală.

Faţa lui Charles de Valois păli.

— Nepoate, izbucni el repezindu-se la Ludovic, n-ai să-l scoţi basma curată pe ticălosul ăsta !

— În afară de domnia-ta, unchiule, mai toţi ceilalţi afirmă că socotelile lui sînt cinstite. Şase dintre baronii însărcinaţi să facă cercetarea cred astfel. Doar cancelarul domniei-tale îţi împărtăşeşte părerea.

— Eu te rog, nepoate, să aştepţi... strigă Valois. Omul acesta ne înşală, aşa cum l-a înşelat pe tatăl tău...

Bouville ar fi vrut să nu se afle acolo.

Ludovic al X-lea îl privi pe unchiul său cu un aer încăpăţînat, răutăcios.

— Ţi-am spus că-mi trebuie un papă, rosti el. Şi fiindcă baronii mei mă încredinţează că Marigny e cinstit...

Cum celălalt încerca să se mai împotrivească, Ludovic îşi înălţă capul, şi cu un glas foarte poruncitor, dar căutînd parcă cuvintele pe care le uitase, adăugă :

— Regele este în slujba dreptăţii, pentru... pentru... pentru a o face să iasă biruitoare.

Şi iscăli pergamentul, prin care se adeverea că socotelile lui Marigny erau curate. Astfel, datorită purtării sale necinstite — faţă de rege, dacă nu şi faţă de Franţa — în afacerea conclavului, Marigny vedea recunoscîndu-i-se cinstea cu care gospodărise averea statului.

Valois părăsi încăperea, în prada unei furii pe care n-ar mai fi putut-o stăpîni multă vreme. „Mai bine făceam, îşi zicea, găsindu-i o fată strîmbă şi slută. N-ar fi fost aşa de zorit. M-au tras pe sfoară."

Ludovic al X-lea se întorsese spre Bouville.

— Domnule Hugues, îi spuse, trimite să mi-l aducă aici pe domnul de Marigny.

VIII

O SCRISOARE CARE PUTEA SĂ SCHIMBE TOTUL

O rafală de vînt izbi geamul îngust, şi Marguerite de Burgundia se trase repede îndărăt, ca şi cum cineva din înaltul cerului voise s-o plesnească.

Se crăpa de ziuă şi în lumina palidă a răsăritului începea să se deslușească în zare pădurea de la Andelys. Era ceasul cînd întîiul schimb al gărzii se urca pe meterezele fortăreței Château-Gaillard. Nimic mai trist decît unele dimineți vîntoase din Normandia, cînd uriași nori negri vin necontenit de la apus, ducînd în pîntecele lor munți de apă. Vîrfurile copacilor se încovoiau ca niște spinări de cai speriați rupînd-o la fugă.

Sergentul Lalaine veni să descuie ușa care despărțea la jumătatea scării celulele celor două prințese, iar arcașul Gros-Guillaume puse pe scaunul necioplit două străchini de lemn umplute cu terci fierbinte. Apoi ieșiră fără să fi scos o vorbă, tîrîndu-și picioarele.

— Blanche, chemă Marguerite apropiindu-se de scara în spirală.

Nu primi nici un răspuns.

— Blanche, repetă ea mai tare.

Şi tăcerea care urmă o umplu de spaimă. Se auzi, în sfîrșit, un foșnet de fuste şi bocănitul galenților pe trepte. Blanche intră clătinîndu-se, trasă la față ; în lumina mohorîtă a încăperii, ochii ei limpezi aveau acea expresie rătăcită şi în același timp încăpățînată pe care o au privirile nebunilor.

— Ai dormit puțin ? o întrebă Marguerite.

Fără să răspundă, se apropie de urciorul cu apă ce se afla lîngă străchini, îngenunche şi, aplecînd urciorul spre gură, bău din el pe nerăsuflate. Avea de la o vreme asemenea apucături strani. în cele mai obișnuite gesturi ale vieții.

Nu se mai vedeau acolo nici una din mobilele lui Bersumée. Comandantul fortăreței şi le luase îndărăt de îndată ce primise, cu două luni înainte, prin vizita destul de brutală a lui Alain de Pareilles, porunca lui Marigny de a urma întocmai vechile instrucțiuni în privința traiului prințeselor. Nu mai era

acolo tapiseria roasă care fusese atîrnată în cinstea monseniorului d'Artois și pentru a-i face pe plac ; nu mai era masa pe care regina întemnițată mîncase în fața vărului ei. Un crivat păcătos, avînd salteaua umplută cu păstăi de mazăre uscate, luase iarăși locul patului.

Atîta doar că Bersumée, căruia Marigny îi trimisese vorbă că ține la viața doamnei Marguerite, avea grijă ca focul să ardă în sobă, păturile cu care se învelea să fie destul de groase, iar hrana să ajungă barem s-o sature.

Cele două femei se așezară una lîngă alta pe patul de scînduri, cu străchinile puse pe genunchi.

Fără a se folosi de lingură, Blanche lăpăia terciul de hrișcă de-a dreptul din strachină, cum fac și cîinii. Marguerite nu mînca. Își încălzea degetele în jurul blidului de lemn ; asta era una din prea puținele clipe plăcute ale zilei și cea de pe urmă bucurie a simțurilor care îi mai rămăsese în temniță. Închidea ochii, absorbită toată de jalnica plăcere de a primi puțină căldură în căușul palmelor.

Deodată, Blanche se ridică și-și zvîrli strachina de supă cît colo. Fiertura se împrăștie pe dușumea, unde avea să se înăcrească vreme de-o săptămînă.

— Ce te-a apucat ? întrebă Marguerite.

— Mă voi arunca pe scară ca să mă omor și tu vei rămîne singură... *singură !* țipă Blanche. De ce ai refuzat ? Eu nu mai pot, înțelegi, nu mai pot. Nu vom ieși niciodată de aici, niciodată, pentru că tu n-ai vrut. Din vina ta, totul e din vina ta, chiar de la început. Dar vei rămîne aici singură, singură de tot !

Își pierdea mințile sau se întărîta înadins ca să pară smintită, ceea ce, oricum, este una din fețele nebuniei.

La cei închiși, speranța neîmplinită e mai rea decît așteptarea. Blanche crezuse după vizita lui Robert d'Artois că avea să fie eliberată. Apoi nimic nu se întîmplase, afară doar că nu se mai bucurau de acele îndulciri aduse traiului lor de pușcăriașe în urma trecerii vărului Robert pe acolo. De atunci, se produseseră în Blanche schimbări înfricoșătoare. Încetase să se mai spele ; slăbea văzînd cu ochii, trecea de la furii neașteptate la crize de lacrimi care îi lăsau brazde adînci pe obrajii mînjiți. Și nu mai contenea s-o judece pe Marguerite, mergînd pînă acolo încît s-o învinovățească de a o fi împins, din bolnăvicioasă plăcere, în brațele lui Gauthier d'Aunay, și apoi să-i ceară bătînd din picioare să

scrie la Paris că se învoiește cu propunerile ce i se făcuseră. Ura se așezase între ele.

— Ei bine, n-ai decît să crăpi, dacă n-ai curajul să lupți ! răspunse Marguerite.

— Să lupt, pentru cine ? Să lupt, pentru ce ? Să lupt împotriva zidurilor... Pentru ca tu să fii regină ? Pentru că tu mai crezi că ai să fii regină ?

— Dar dacă mă învoiesc cu ceea ce mi se cere, idioato, mie mi se va da drumul de aici, nu ție !

— Singură, singură, vei rămîne singură ! repeta Blanche fără să știe de nimic.

— Cu atît mai bine ! Nici nu doresc altceva decît să rămîn singură ! strigă Marguerite.

Aceste două luni de pe urmă îi pustiiseră și ei sufletul mai mult decît jumătatea de an dinainte. Văzînd că zilele trec fără să aducă nimic, începuse a se gîndi tot mai des că împotrivirea ei fusese o greșeală, iar arma pe care credea că o are în mînă nu-i slujea la nimic.

Blanche se repezi spre scară. „Ei bine, n-are decît să-și sfărîme oasele ! Să n-o mai aud bocind și urlînd ! Nu va muri din asta, dar cel puțin o vor lua de-aici", își zise Marguerite.

Apoi, în ultima clipă, cum cealaltă dădea să treacă pragul, o strigă :

— Blanche !

Și veni s-o apuce pe cumnată-sa de braț. O clipă se înfruntară din privire. Marguerite ațintindu-și ochii ei negri și lucioși în ochii rătăciți ai Blanchei. Apoi, Marguerite spuse pe un ton de lehamite :

— Fie, voi face scrisoarea asta. Nici eu nu mai pot îndura.

Și, aplecîndu-se peste balustrada scării, strigă :

— Ei, ostași ! Chemați-l pe căpitanul Bersumée !

Nu-i răspunse decît vîntul de iarnă care zgîlțîia obloanele pe acoperișuri.

— Vezi... făcu Marguerite înălțînd din umeri, chiar cînd vrei s-o faci... Le voi spune să-l cheme pe Bersumée sau pe capelan, cînd ne vor aduce prînzul.

Dar Blanche coborî treptele și începu să bată cu degetele în ușa de jos, țipînd că vrea să-l vadă pe căpitan. Arcașii de pază se opriră din jocul de zaruri și unul dintre ei răspunse că se duce să-l caute.

Bersumée veni după o clipă, cu căciula-i din blană de lup trasă pînă la sprîncenele îmbinate. Ascultă cererea Margueritei.

Pene de scris, un pergament ? Ce să facă cu ele ? Întemnițatele n-aveau voie să comunice cu nimeni, oricine o fi, nici prin grai, nici prin scris ; așa suna porunca monseniorului de Marigny.

— Trebuie să scriu regelui, zise Marguerite.

Regelui ? A, negreșit, asta era o problemă pentru Bersumée. *Oricine o fi* însemna oare și regele ?

Marguerite îi vorbi pe un ton așa de ridicat și-l luă așa de repede că sfîrși prin a se lăsa convins.

— Ei, acum grăbește-te, nu mai zăbovi, îi strigă ea.

Scrisoarea asta pe care refuza de atîta vreme s-o scrie i se părea deodată că trebuie s-o trimită chiar atunci, că orice întîrziere ar fi groaznică.

Deoarece capelanul lipsea în dimineața aceea, Bersumée se duse el singur să-i aducă din sacristie cele de trebuință pentru scris.

În clipa cînd era gata să înceapă scrisoarea, Marguerite avu o ultimă împotrivire și parcă un gest de spaimă. Niciodată de acum înainte, dacă o întîmplare norocoasă ar face să i se redeschidă procesul, nu se va mai putea apăra zicîndu-se nevinovată și pretinzînd că fraților d'Aunay le-au fost smulse mărturii mincinoase prin cazne. Cu scrisoarea asta îi va răpi fiicei sale orice drept la coroană...

— Haide, haide ! îi sufla Blanche.

— Oricum, mai rău n-ar putea să ne fie, murmură Marguerite.

Și începu să-și scrie renunțarea.

„...Recunosc și declar că fiica mea Jeanne nu e nicidecum copilul regelui, soțul meu. Recunosc și declar că întotdeauna m-am împotrivit, nelăsînd pe acest soț al meu, regele, să se atingă de trupul meu, astfel că niciodată nu s-a săvîrșit între noi trupeasca împreunare... Așa după cum mi s-a făgăduit, aștept să fiu dusă la o mînăstire din Burgundia..."

Bersumée rămase lîngă dînsa, bănuitor, tot timpul cît scrise, apoi, cînd sfîrși, luă scrisoarea și o cercetă o clipă, ceea ce nu era decît prefăcătorie, căci nu știa să citească.

— Aceasta trebuie să ajungă cît mai repede în mîna monseniorului d'Artois, zise Marguerite.

— A, dar asta schimbă lucrurile, doamnă ! Mi-ați spus că era pentru rege...

— ...în mîna monseniorului d'Artois, pentru ca el s-o dea regelui ! strigă Marguerite. Ești, într-adevăr, prea neghiob. Vezi doar : e scris acolo sus !

— A, da... Și cine are să ducă scrisoarea ?
— Cine dracu s-o ducă, chiar dumneata !
— Dar n-am porunci în privința asta.

Raporturile dintre dînșii se stricaseră de-a binelea în vremea din urmă. Marguerite nu se mai sfia să-i spună lui Bersumée ce gîndea despre el, iar Bersumée îi arăta dispreț, fiindcă o vedea tot în temniță.

Căpitanul se frămîntă ziua întreagă pînă să se hotărască asupra celor ce avea de făcut. Ceru și sfatul capelanului care, și fără asta, tot și-ar fi dat seama că i se luaseră pene de scris din sacristie. Capelanul fu de părere ca Bersumée să ducă scrisoarea. Și asta din mai multe motive : se vorbea mult că Marigny căzuse în dizgrație, ba chiar că regele avea să-l judece. Un lucru era neîndoielnic : Marigny continua să trimită instrucțiuni, dar bani nu mai trimitea, și Bersumée nu reușea să-și primească solda, nici a lui, nici a oștenilor. Era un bun prilej de a merge să vadă la fața locului cum stau lucrurile.

A doua zi, deci, își puse pe cap chivăra și, după ce porunci sergentului Lalaine să nu care cumva să lase țipenie de om să intre sau să iasă din Château-Gaillard cît o lipsi el, dacă nu vrea să ajungă în streang, Bersumée, călare pe o corcitură de perșeron rotat, luă drumul Parisului.

Sosi acolo în după-amiaza zilei următoare tocmai cînd se pornise o ploaie cu găleata. Plin de noroi pînă-n ochi, Bersumée intră într-o cîrciumă de lîngă palatul Luvru ca să mai prindă puteri și să mai cugete acolo la ale lui. Căci tot timpul drumului îndoiala nu încetase să-i frămînte mintea. Cum să știe dacă făcea bine sau rău, dacă lucra pentru sau împotriva înaintării sale în grad ? Și dilema se rezuma la aceste două nume : Artois... Marigny ; Artois... Marigny. Dacă ar călca poruncile celui de-al doilea, ce-ar avea de cîștigat de la celălalt ?

Providența veghează asupra nătărăilor așa cum veghează asupra beților. Pe cînd Bersumée stătea cu burta la sobă ca să se usuce, o palmă zdravănă în spinare îl trezi din gîndurile lui.

Era sergentul Quatre-Barbes, un fost camarad de garnizoană, care intrînd acolo îl recunoscuse. Nu se mai văzuseră de șase ani. Se îmbrățișară, apoi se dădură cu un pas înapoi pentru a se cerceta unul pe altul, se mai îmbrățișară o dată și făcură mare gălăgie, cerînd să li se aducă vin spre a sărbători revederea.

Quatre-Barbes, un vlăjgan ciolănos, cu dinți negri și ochii vîrîți în fundul capului, era sergent în compania de arcași a palatului Luvru, la doi pași de acolo, și obișnuia să se abată pe la cîrciuma aceea. Bersumée îl invidia că locuiește la Paris, iar Quatre-Barbes îl invidia pe Bersumée că înaintase în grad mai repede ca dînsul și ajunsese comandant de fortăreață. Treaba mergea deci bine, de vreme ce fiecare din ei se minuna de soarta celuilalt.

— Cum ? Tu ești cel de-o ai în pază pe doamna Marguerite ? izbucni Quatre-Barbes. Pezevenghi bătrîn, cred că nu te plictisești cu ea !

— Oho, ce-ți mai trece prin cap ! Să nu crezi una ca asta !

De la întrebări trecură la mărturisiri, apoi la problemele care-l frămîntau pe Bersumée. Ce era adevărat în pretinsa dizgrație a lui Marigny ? Quatre-Barbes trebuia s-o știe, el, care trăia în capitală și-și făcea slujba chiar la palatul Luvru, ce se găsea pe mîna întîiului dregător al țării ! Bersumée află astfel, spre marea lui spaimă, că monseniorul de Marigny ieșise cu bine din încurcăturile în care unii voiau să-l bage, că regele îl chemase la dînsul, sînt trei zile de-atunci, și-l îmbrățișase în fața mai multor baroni, înmînîndu-i dovada scrisă a cinstei lui și că era iarăși mai tare ca niciodată.

— De-aș fi eu Marigny, știu bine ce-aș face... zicea Quatre-Barbes.

„Iată-mă vîrît într-o boroboață cu scrisoarea asta", gîndea Bersumée.

Vinul dezleagă limba. Avînd grijă ca nimeni din jurul lor să nu-l poată auzi, Bersumée îi destăinui prietenului regăsit ce anume îl aducea acolo și-i ceru sfatul.

Sergentul își legănă o clipă nasul lung deasupra ulcelei sale cu vin, apoi răspunse :

— În locul tău m-aș duce la palat, să-i vorbesc lui Alain de Pareilles, care-ți este șef, să-și dea și el părerea. Vei fi, barem, la adăpost de neplăceri.

Așa, vorbind și bînd, trecuse după-amiaza. Bersumée se cherchelise nițel și se simțea ușurat că altul hotărîse pentru dînsul ce avea de făcut. Dar era o oră prea tîrzie ca să se înfățișeze căpitanului arcașilor. Quatre-Barbes nu era de gardă în seara aceea. Cei doi prieteni cinară tot acolo ; apoi, așa cum se cuvine neapărat cînd primești un vechi prieten din provincie, îl trase pe Bersumée la fetele de petreceri care, după o rînduială a sfîntului Ludovic, se găseau adunate în

ulițele din spatele catedralei Notre-Dame și se purtau cu părul vopsit, ca să poată fi deosebite, fără greș, de femeile cinstite.

Și astfel, scrisoarea Margueritei de Burgundia, care putea să schimbe succesiunea la tronul Franței, rămase toată noaptea cusută în căptușeala tunicii lui Bersumée, pe o laviță de bordel.

Cînd se făcu ziuă, Quatre-Barbes îl pofti pe Bersumée să vină în odaia lui de la Luvru pentru a se spăla, iar către ceasurile nouă, periat, lustruit și bărbierit cu perdaf, Bersumée sosi la corpul de gardă al palatului, cerînd să fie anunțat lui Alain de Pareilles.

Căpitanul arcașilor nu avu nici o clipă de îndoială cînd Bersumée îi arătă despre ce e vorba. Își trecu degetele prin părul de culoarea oțelului și întrebă :

— De la cine îți primești poruncile ?

— De la monseniorul de Marigny, domnule.

— Cine, deasupra mea, comandă fortărețele regelui ?

— Monseniorul de Marigny, domnule.

— Cui raportezi despre tot ce se întîmplă la Château-Gaillard ?

— Domniei-tale.

— Și mai sus de mine, cui ?

— Monseniorului de Marigny.

Bersumée se simțea parcă luat de mînă și îndrumat, trăind sentimentul plăcut al întoarcerii la copilărie, pe care îl încearcă orice vrednic ostaș înaintea unui om mai mare în grad ca dînsul.

— Atunci, monseniorului de Marigny trebuie să-i duci această epistolă. Dar bagă de seamă s-o dai chiar în mîna lui.

După o jumătate de ceas, în strada des Fossées-Saint-Germain, Enguerrand de Marigny, care lucra în cabinetul său printre secretari, fu anunțat că un oarecare căpitan Bersumée, venind din partea domnului de Pareilles, stăruia să-l vadă.

— Bersumée... Bersumée, repetă Enguerrand. A, da ! E dobitocul care comandă la Château-Gaillard. Îl voi primi.

Și făcu semn să fie lăsat singur.

Tremurînd tot cînd se văzu în fața întîiului cîrmuitor al țării, Bersumée trase din căptușeala tunicii scrisoarea destinată monseniorului d'Artois. Deoarece nu era pecetluită, Marigny o citi numaidecît, cu mare luare-aminte și fără ca vreun mușchi al feței să-i tresară.

— Cînd a fost scrisă ? întrebă.

— Alaltăieri, monseniore.

— Foarte bine ai făcut aducîndu-mi-o. Te felicit. Încredințeaz-o pe doamna Marguerite că scrisoarea ei va ajunge acolo unde trebuie. Și dacă-i vine poftă să mai scrie altele, fă în așa fel ca ele să apuce pe același drum... Cum o duce cu sănătatea doamna Marguerite ?

— Ca la închisoare, monseniore. Dar ea se ține mai bine, fără îndoială, decît doamna Blanche, care pare să se cam scrîntească la minte.

Marigny avu un gest vag, dînd a înțelege că puțin îi pasă de mintea prințeselor captive.

— Ai grijă de sănătatea lor trupească ; să aibă hrană și căldură.

— Fiindcă veni vorba, monseniore...

— Ce mai e ?

— Îmi cam lipsesc banii la Château-Gaillard. N-am de unde plăti oamenilor solda la zi, nici pe a mea n-o primesc.

Marigny ridică din umeri ; asta nu-l mira. De două luni încoace toate mergeau anapoda.

— Voi da poruncă la isprăvnicia dumitale, spuse el. Nu va trece o săptămînă, și plătitorul lefilor are să vă dea ce vi se cuvine. Dumneata însuți cît ai de primit ?

— Cincisprezece livre și șase gologani.

— Vei căpăta de-ndată treizeci.

Și Marigny își sună secretarul ca să-l însoțească pe Bersumée și să-i plătească prețul supunerii sale.

Rămas singur, mai citi o dată cu mare luare-aminte scrisoarea Margueritei, chibzui o clipă, apoi o aruncă în foc.

Privi cu un zîmbet mulțumit pergamentul care se răsucea în flăcări ; acum se simțea într-adevăr cel mai puternic dintre dregătorii țării. Nimic nu putea să-i scape și ținea în mîna lui soarta tuturor, chiar și a regelui.

PARTEA A TREIA

DRUMUL SPRE MONTFAUCON

I

FOAMETEA

Sărăcia locuitorilor Franței fu în anul acela mai mare ca niciodată în ultima sută de ani, și o plagă care pustiise veacurile trecute se arătă iar : foametea. La Paris, drobul de sare atinsese zece gologani de argint, iar baniţa de grîu se vindea cu şaizeci de gologani, preţuri nici pe departe atinse vreodată. Această scumpire a traiului o pricinuise în primul rînd recolta nenorocită din celălalt an, dar în bună parte şi dezorganizarea administraţiei, neliniştea pe care cîrdăşiile baronilor o făceau să domnească în numeroase provincii, spaima celor ce-şi îngropaseră grînele în hambare, că nu vor avea ce mînca, precum şi lăcomia speculanţilor.

În anii de foamete, februarie e fără îndoială luna cea mai cumplită, mai greu de îndurat. Cele de pe urmă provizii de toamnă sînt sfîrşite, trupul şi sufletul oamenilor nu mai au un pic de vlagă. Frigul îşi dă mîna cu foamea. E luna în care mor cei mai mulţi. Oamenii îşi pierd nădejdea de a mai vedea vreodată primăvara, şi această deznădejde la unii se preface într-o amărăciune care-i doboară, iar la alţii în ură. Luînd prea des drumul cimitirului, fiecare se întreabă cînd îi va veni şi lui rîndul.

La ţară oamenii mîncaseră cîinii, nemaiavînd cu ce-i hrăni, şi prindeau pisicile sălbatice ca pe un vînat sadea. Vitele mureau din lipsă de nutreţ, şi lumea se bătea în jurul stîrvurilor. Se vedeau femei smulgînd iarba îngheţată ca să-şi astîmpere foamea. Aflaseră toţi că scoarţa de fag dă o făină mai bună decît scoarţa de stejar. Flăcăi se înecau în fiecare zi sub gheaţa eleşteielor, încercînd să prindă peşte. Bătrîni aproape că nu mai erau de fel. Tîmplarii, vlăguiţi şi gălbejiţi,

lucrau zi și noapte la coșciuge. Morile amuțiseră. Mame înnebunite își legănau leșurile pruncilor, care mai țineau încă între degete un pumn de paie putrede. Uneori oamenii se îmbulzeau la porțile vreunei mînăstiri, dar chiar pomana nu slujea la nimic, căci de cumpărat nu mai erau de nici unele, afară doar de giulgiuri pentru a înveli morții. Și hoarde, clătinîndu-se pe picioare, porneau din sate către tîrguri, mînate de visul zadarnic de a căpăta acolo pîine ; dar se încrucișau pe drum cu alte hoarde de schelete care veneau din orașe și păreau să meargă la judecata de apoi.

Așa era în ținuturile vestite pentru bogăția lor, ca și în cele sărace, în Valois ca și în Champagne, în Marche ca și în Poitou, în Angoumois, în Bretania, ba chiar în Beauce și în Brie, și la fel în Ile-de-France. Așa era la Neauphle și la Cressay.

Întorcîndu-se de la Avignon la Paris, împreună cu Bouville, Guccio văzuse în treacăt jalea răspîndită pretutindeni. Dar cum el nu trăsese decît pe la dregătoriile de plasă ori la castelele regale, cum avea destule merinde pentru drum și aur sunător în buzunar spre a plăti prețurile uriașe ce i se cereau la hanuri și cum era zorit să ajungă mai repede acasă, privise foametea de sus.

Nu se sinchisea de restriștea asta nici cînd, trei zile după întoarcere, mergea călare de la Paris la Neauphle. Mantaua lui de călătorie, căptușită cu blană, îi ținea cald, calul era sprinten și-l ducea spre femeia iubită. Guccio șlefuia în minte fraze pentru a-i spune frumoasei Maria cum vorbise despre dînsa cu prințesa Ungariei, viitoarea regină a Franței, și că numai la dînsa i-a fost gîndul, ceea ce la drept vorbind era adevărat. Căci infidelitățile întîmplătoare nu ne împiedică să ne gîndim la ființa pe care o înșelăm, ci tocmai dimpotrivă ; și acesta e chiar felul cel mai obișnuit al bărbaților de a fi statornici. După aceea îi va descrie Mariei frumusețile Neapolei... Se simțea împodobit cu prestigiile călătoriei și ale înaltelor misiuni îndeplinite ; venea să-și caute dragostea.

Abia cînd ajunse în apropiere de Cressay, și deoarece cunoștea bine locurile acelea pe care le îndrăgise pentru că ele fuseseră în primăvară decorul iubirii lui, Guccio începu să-și deschidă ochii la altceva decît la el însuși.

Cîmpurile pustii, tăcerea cătunelor, puținele hornuri ale colibelor din care mai ieșea fum, lipsa dobitoacelor, halul de slăbiciune și de murdărie al celor cîțiva oameni întîlniți, și mai ales privirile lor, toate stîrneau în tînărul toscan un

sentiment de neliniște și de nesiguranță care creștea la fiecare pas. Iar cînd pătrunse în ograda vechiului conac, deasupra pîrîului la Mauldre, avu presimțirea nenorocirii. Nici o pasăre care să rîcîie în gunoi, nici un muget venind din staul, nici un lătrat de cîine. Tînărul făcu cîțiva pași fără ca țipenie de om, slugă sau stăpîn, să-i iasă înainte. Casa părea moartă. „Să fi plecat oare toți ? se întreba Guccio. Să le fi sechestrat și scos în vînzare tot ce aveau ? Ce s-a întîmplat ? Sau poate o fi bîntuit ciuma pe aici ?"

Își priponi calul de un cîrlig prins în zid — nu-și luase argat cu dînsul pentru un drum așa de scurt, ca să fie mai liber — și intră în conac. Se pomeni în fața doamnei de Cressay.

— O ! domnul Guccio ! strigă ea. Credeam într-adevăr că ai să te întorci... Credeam într-adevăr... Iată-te deci iarăși pe la noi...

O podidiseră lacrimile pe cucoana Eliabel și se sprijinea de o masă, ca și cum surpriza i-ar fi muiat picioarele. Slăbise cu zece kilograme și îmbătrînise cu zece ani. Rochia care nu demult îi strîngea destul de tare șoldurile și pieptul acum juca pe dînsa ; avea fața pămîntie, iar obrajii fleșcăiți îi atîrnau sub vălul de văduvă care-i încadra chipul.

Ca să nu arate cît e de uimit găsind-o așa de schimbată, Guccio își roti ochii prin marea încăpere. Înainte vreme se vedeau acolo semnele unui trai demn păstrat în ciuda mijloacelor puține ; astăzi toate vădeau sărăcia lucie, harababura prăfuită a caliciei.

— Nu sîntem cum e mai bine spre a primi un oaspe, spuse cu amărăciune cucoana Eliabel.

— Unde vi-s feciorii, Pierre și Jean ?

— La vînătoare, ca în toate zilele.

— Și Maria ? întrebă Guccio.

— Vai ! făcu dînsa plecîndu-și ochii.

Guccio simți niște gheare reci înfigîndu-i-se în cap, în ceafă și în inimă.

— *Ch'è successo ?* Ce s-a întîmplat ?

Cucoana Eliabel înălță din umeri, covîrșită de tristețe.

— E așa de slabă și așa de istovită, zise dînsa, că nu mai sper să se îndrepte vreodată, nici măcar să apuce paștile.

— De ce boală suferă ? întrebă Guccio, simțind că ghearele acelea își slăbesc strînsoarea, căci la început înțelesese ce-i mai rău.

— Boala de care suferim toți și de care oamenii mor pe capete aici ! Foamea, *signor* Guccio. Și dacă cogeamite trup cum era al meu e sleit de nu se mai poate ține pe picioare, îți închipui ce prăpăd e în stare să facă foamea într-un trup încă în creștere, cum e al fiicei mele.

— Dar pentru numele lui Dumnezeu, cucoană Eliabel, izbucni Guccio, credeam că foametea nu-i dobară decît pe cei sărmani !

— Și noi ce alta crezi că sîntem, răspunse văduva, decît niște sărmani ? Nu sîntem mai căpătuiți pentru că ne tragem dintr-un neam nobil și trăim într-un conac dărăpănat. Toată averea unora ca de-alde noi, mici moșieri, sînt șerbii noștri și munca șerbilor noștri. Cum am putea aștepta ca ei să ne hrănească, atunci cînd nici ei n-au ce mînca și vin să moară la ușa noastră cerșind de-ale gurii ? Am fost nevoiți să tăiem toate vitele ca să le împărțim cu dînșii. Adaugă la asta ce ne-a mai jecmănit ispravnicul, pe noi ca și pe alții, cu poruncă de la Paris, zicea el, ca să-și hrănească vătășeii, care sînt tot așa de grași cum îi știi... Cînd toți clăcașii noștri vor fi murit, ce alta ne va rămîne decît să murim și noi ? Pămîntul nu face doi bani ; n-are preț decît dacă e muncit, și nu leșurile pe care le îngropăm într-însul îl vor face să dea roade... Nu mai avem nici argați, nici slujnice. Șchiopul nostru, săracul de el...

— Cel căruia îi ziceați sofragiul dumneavoastră ?

— Da, „sofragiul nostru" a luat drumul cimitirului săptămîna trecută. Și la fel se prăpădesc toate în jurul nostru.

— Unde-i dînsa ? întrebă Guccio.

— Maria ? E sus în odaia ei.

— Pot s-o văd ?

Văduva se codi o clipă ; în restriștea ei mai ținea totuși la rînduielile bunei-cuviințe.

— Da, bineînțeles, spuse ea. Mă duc să-i dau de veste că ai sosit.

Se urcă tîrîndu-și pașii la catul de sus, și o clipă după aceea îl strigă pe Guccio. El ajunse în capul scării din cîteva sărituri.

Maria de Cressay zăcea pe un pat îngust de modă veche, cu marginile macatului nepetrecute sub saltea și cu pernele foarte ridicate sub spate, astfel că trupul părea să stea în picioare.

— *Signor* Guccio... *signor* Guccio... rosti Maria.

Ochii îi erau măriți de cearcănele vinete dimprejur ; părul ei lung, castaniu cu răsfrîngeri aurii, era desfăcut pe perna de catifea. Pe obrajii supți, pe gîtul firav pielea avea o străvezime îngrijorătoare. Și impresia că absorbise în ființa ei toată lumina soarelui, pe care ți-o dădea Maria mai înainte, dispăruse, de parcă un mare nor alb ar fi trecut peste dînsa.

Cucoana Elisabel îi lăsă singuri, ca să nu i se vadă lacrimile, și Guccio se întrebă dacă dînsa știa, dacă Maria, văzîndu-se bolnavă, își ușurase inima, mărturisind mamei sale dragostea ei.

— Maria *mia*, frumoasa mea Maria, șopti Guccio oprindu-se chiar lîngă pat.

— În sfîrșit, iată-te, în sfîrșit ești iarăși aici. Ce frică, o ! ce frică mi-a fost că am să mor fără să te mai văd vreodată !

Se uita lung la Guccio și în ochi îi lucea o întrebare dureroasă.

— De ce anume suferi, Marie ? întrebă el pentru că nu găsea nimic altceva de spus.

— De slăbiciune, iubitul meu, de slăbiciune. Și de teama cumplită că m-ai părăsit.

— Trebuia să mă duc în Italia pentru a-l sluji pe rege și am plecat cu atîta grabă, că n-am putut să-ți dau de veste.

— Pentru a-l sluji pe rege... murmură ea.

Marea întrebare mută îi lucea mereu în adîncul privirii. Și Guccio se simți deodată rușinat de sănătatea lui zdravănă, de hainele îmblănite de pe dînsul, de săptămînile fără grijă petrecute în călătorie ; rușinat chiar că se bucurase de soarele Neapolei, ca și de trufia deșartă de care fusese plin pînă adineaori pentru că trăise printre mărimile lumii acesteia.

Maria îi întinse frumoasa ei mînă slăbită ; și Guccio luă această mînă într-a lui ; și degetele lor reînnoiră cunoștința veche, își puseră întrebări și sfîrșiră prin a se uni, înlănțuindu-se într-o strîngere care e un legămînt de dragoste mai tare decît un sărut, ca și cum cele două mîini diferite se împreunau pentru aceeași rugăciune.

Abia atunci întrebarea mută se șterse din ochii Mariei, care închise pleoapele.

Rămaseră așa o clipă, fără să-și vorbească ; prin degetele lui Guccio, Maria simțea cum pătrunde în ea o vlagă regăsită.

— Marie, spuse deodată Guccio, uite ce ți-am adus !

Scoase din punga atîrnată la brîu două plăcuțe de aur lucrate migălos, încrustate cu mărgăritare și nestemate șle-

fuite, cum purtau pe atunci la gulerul mantiilor femeile din clasele avute. Maria luă aceste podoabe și le duse la buze. Guccio avu atunci o strîngere de inimă, căci aurul, fie el șlefuit de cel mai priceput giuvaergiu venețian, nu potolește foamea. „O oală cu miere sau cu dulceață ar fi fost astăzi un dar mai nimerit", gîndi Guccio. O mare grabă de a întreprinde ceva spre a o ajuta îl cuprinse.

— Mă duc să caut tot ce trebuie ca să te faci bine, spuse el.

— Mi-ajunge că ești aici, că te gîndești la mine și nu cer nimic altceva... Pleci așa de curînd?

— Peste cîteva ceasuri voi fi iar lîngă tine.

Cînd să treacă pragul, se mai întoarse o dată:

— Mama ta... știe? întrebă cu jumătate de glas.

Maria făcu din pleoape semn că nu și adăugă în șoaptă:

— Nu eram îndeajuns de sigură de tine ca să dau în vileag taina noastră. O voi face numai atunci cînd ai să vrei tu.

Guccio se întoarse în odaia mare de jos, unde o găsi pe cucoana Eliabel împreună cu cei doi fii ai săi, care tocmai veniseră de la vînătoare. Îngălați și nebărbieriți, cu ochii aprinși de oboseală, cu hainele rupte și peticite ca vai de lume, Pierre și Jean de Cressay aveau și dînșii foamea întipărită pe față. Își arătară bucuria de a revedea un prieten. Dar nu-și puteau ascunde un pic de invidie și de amărăciune privind la înfățișarea înfloritoare a tînărului lombard care, pe deasupra, n-avea încă nici vîrsta lor. „Hotărît lucru, bancherii se descurcă mai bine ca nobilii", își zicea Jean de Cressay.

— Mama v-a povestit cum o ducem, și apoi ați văzut-o pe Maria... spuse Pierre. Un corb și un hîrciog, iată tot ce am vînat azi-dimineață. Strașnică ciorbă pentru o familie întreagă are să iasă din asta! Ce putem face? Țăranii au pus capcane peste tot. Degeaba îi amenințăm cu bătaia dacă vor vîna pentru dînșii, preferă să fie bătuți, dar să mănînce vînatul. Îi înțeleg; oricine în locul lor ar face la fel.

— Șoimii milanezi pe care vi i-am adus toamna trecută vă sînt, barem, de folos? întrebă Guccio.

Cei doi frați priviră în lături, cu un aer stînjenit. Apoi Jean, cel mai mare și mai morocănos, se hotărî să spună:

— Am fost siliți să-i dăm ispravnicului Portefruit, ca să ne lase ultimul porc ce ne mai rămăsese. De altfel nu mai aveam cu ce-i asmuți.

Era ruşinat şi foarte nemulţumit că trebuise să mărturisească ce întrebuinţare dăduseră darului primit de la Guccio.

— Foarte bine aţi făcut, îi spuse acesta ; la întîiul prilej voi încerca să vă fac rost de alţi şoimi.

— Ciinele ăsta de ispravnic, izbucni Pierre de Cressay clocotind de mînie, nu se poartă mai omenos, crede-mă, de atunci de cînd ne-ai scos din ghearele lui. E mai crunt ca foametea şi el singur face de două ori mai mult rău decît ea.

— Mi-e tare ruşine, domnule Guccio, de masa sărăcăcioasă la care te poftesc, zise văduva.

Guccio refuză cu vorbă subţire, zicînd că e aşteptat să prînzească la banca lui din Neauphle.

— Lucrul cel mai de seamă este să găsesc cu ce s-o hrănim pe fiica dumneavoastră, cucoană Eliabel, adăugă dînsul, şi să n-o lăsăm să se prăpădească astfel. Mă duc să caut ce trebuie.

— Îţi foarte mulţumim că te-ai gîndit, dar n-ai să găseşti nimic, afară de iarba din marginea drumurilor, răspunse Jean de Cressay.

— Ei nu, zău ! se îndîrji Guccio, bătîndu-se peste punga spînzurată la brîu. N-aş mai fi lombard dacă n-aş izbuti.

— Nici chiar aurul nu mai foloseşte la nimic, spuse Jean.

— Asta o s-o vedem.

Era scris pesemne ca, ori de cîte ori va sosi în mijlocul acestei familii, Guccio să apară în chip de cavaler izbăvitor, iar nu ca un creditor, cum continua să fie pentru o datorie de trei sute de livre, rămase neplătite de la moartea răposatului domn de Cressay.

Guccio porni glonţ spre Neauphle, încredinţat că slujbaşii băncii Tolomei îl vor scoate din încurcătură. „Aşa cum îi cunosc, trebuie să fi dosit de-ale mîncării sau or fi ştiind unde poţi cumpăra plătind bine."

Îi află însă pe cei trei slujbaşi strînşi în jurul unui foc de turbă ; galbeni ca ceara, stăteau abătuţi, cu nasul în pămînt.

— De două săptămîni negoţul nu mai mişcă de loc, domnule Guccio, îi spuseră ei. Nu ne mai intră nici măcar un ban pe zi. Nimeni nu-şi mai plăteşte datoriile şi n-ar folosi la nimic să punem sechestru ; de unde nu-i, n-ai ce lua... Dacă avem ceva de-ale gurii ?

Înălţară din umeri.

— Ne vom ospăta chiar acum cu o livră de castane, spuse mai-marele băncii, şi după asta ne vom linge pe buze răb-

dînd alte trei zile. Se mai găsește sare la Paris ? Mai mult ca orice, lipsa sării ne dă gata. Dacă ai putea să ne trimiți barem un drob de sare ! Ispravnicul de la Montfort are destulă, dar nu vrea s-o împartă cu nimeni. Ăsta nu duce lipsă de nimic, zău așa, a jecmănit tot ținutul de jur împrejur, de parc-ar fi trecut războiul pe aici.

— Tot el va să zică ! Dar Portefruit ăsta e o adevărată pacoste ! strigă Guccio. Mă duc să-l caut. Să dea ochii cu mine. I-am mai venit eu de hac o dată tîlharului ăstuia.

— Domnule Guccio... încercă șeful băncii să-l îndemne la mai multă băgare de seamă.

Dar Guccio era de-acum afară și sărea pe cal. Îi clocotea în piept un val de ură, cum nu simțise niciodată.

Pentru că Maria se stingea de foame, el trecea dintr-o dată de partea sărmanilor și năpăstuiților ; după asta ar fi putut să-și dea seama cît de mult o iubea.

El, lombardul, odraslă de bancheri, se alătura sărăcimii. Abia acum vedea că din zidurile caselor se împrăștia parcă o tristețe de moarte. Se simțea legat de familiile care mergeau clătinîndu-se în urma sicrielor, de oamenii aceia cu pielea lipită de umerii obrajilor și ale căror priviri deveniseră priviri de dobitoace.

Își va împlînta pumnalul în burta ispravnicului Portefruit ; era hotărît s-o facă. O va răzbuna pe Maria, va răzbuna toată provincia, făcînd astfel dreptate. Și va fi arestat, fără îndoială ; ținea să fie, și fapta lui va avea mare răsunet. Unchiul Tolomei are să umble peste tot, bătînd la toate porțile ; se va duce la monseniorul de Bouville și la monseniorul de Valois. Procesul va veni înaintea înaltei curți de judecată de la Paris, ba chiar în fața regelui. Și atunci Guccio va spune sus și tare : „Măria-ta, iată pentru ce l-am ucis pe ispravnicul măriei-tale..."

Un galop de o leghe și jumătate îi mai potoli nițel închipuirea înfierbîntată. „Amintește-ți, băiete, că un leș nu plătește dobînzi", obișnuia să-i zică jupîn Tolomei. Și apoi fiecare nu se bate bine decît cu armele ce-i sînt proprii, iar dacă Guccio, ca orice toscan, se pricepea să mînuiască destul de bine pumnalul, aceasta nu era totuși specialitatea lui. Încetini deci goana cînd ajunse la bariera tîrgului Montfort-l'Amaury, își puse și calul și mintea în frîu și se înfățișă la isprăvnicie. Deoarece armășelul de pază nu arătă atîta zor să-l primească pe cît s-ar fi cuvenit, Guccio scoase din manta teșchereaua pecetluită chiar cu sigiliul lui Ludovic

al X-lea şi întocmită din porunca lui Valois, aşa cum ceruse Tolomei pentru călătoria nepotului său în Italia.

Cuvintele scrise acolo spuneau îndeajuns pentru ca patalamaua, după socoteala lui Guccio, să-i mai fie de folos multă vreme. *„Cer tuturor judeţilor, seneşalilor şi ispravnicilor mei să dea ajutor şi sprijin..."*

— Din partea regelui ! zise Guccio.

Dînd cu ochii de pecetea regală, armăşelul isprăvniciei se făcu numaidecît binevoitor şi plin de rîvnă, şi alergă să deschidă porţile.

— Să-i dai de mîncare calului meu, îi porunci Guccio.

Oamenii cărora le-am pus o dată piciorul în piept se socot mai totdeauna bătuţi dinainte de îndată ce se găsesc în prezenţa noastră. Chiar dacă ar vrea să se împotrivească, asta nu le ajută la nimic, căci apele curg întotdeauna într-acolo unde au pornit. Aşa stăteau lucrurile între jupînul Portefruit şi Guccio.

Cu o teamă nedesluşită în suflet şi simţind cum bîţîie carnea pe dînsul ca piftia de viţel, ispravnicul ieşi înaintea oaspelui.

Citirea patalamalei... „Cer tuturor ispravnicilor mei..." nu făcu decît să-l tulbure şi mai rău. Care puteau fi tainicile însărcinări ale acestui tînăr lombard ? Venea oare să cerceteze, să inspecteze ? Filip cel Frumos avea odinioară asemenea agenţi misterioşi care, dîndu-şi alte meserii de ochii lumii, umblau prin ţară, îşi făceau rapoartele, apoi, într-o bună zi, vreun cap cădea, o poartă de temniţă se deschidea...

— Domnule Portefruit, vorbi Guccio, înainte de orice vreau să te înştiinţez că n-am pomenit nimic la curte despre afacerea ceea cu moştenirea familiei Cressay, care făcu să ne întîlnim anul trecut. Am înţeles că a fost o greşeală la mijloc. Îţi spun asta ca să te liniştesc.

Frumos chip, într-adevăr, de a-l linişti pe ispravnic ! I-o spunea adică din capul locului, de la obraz : „Îţi amintesc, jupîne, că te-am prins cu mîţa-n sac şi pot face să se afle asta cînd oi vrea".

Faţa buhăită a ispravnicului, rotundă ca luna, păli niţel, afară de fraga ceea de carne liliachie care-i îmbobocea urîcios pe frunte. Ochii îi erau mici şi galbeni. Omul acesta trebuie să fi avut ceva dinspre partea ficatului, care nu funcţiona bine.

— Îţi sînt recunoscător, domnule Baglioni, pentru felul cum ai judecat întîmplarea aceea, răspunse dînsul. Într-ade-

văr, a fost o greşeală. De altminteri, am pus de s-au şters socotelile din catastif.

— A fost deci nevoie să fie şterse ? observă Guccio.

Celălalt înţelese că-l luase gura pe dinainte şi spusese o gugumănie primejdioasă. Hotărît lucru, acest tînăr lombard avea darul de a-l zăpăci.

— Voiam tocmai să mă aşez la masă, zise el ca să schimbe vorba cît mai repede. Îmi vei face cinstea de-a prînzi cu mine...

Începea să se arate slugarnic. Demnitatea îi poruncea lui Guccio să refuze, dar şiretenia îi cerea să primească : niciodată oamenii nu-şi dezleagă limba mai uşor ca la masă. Afară de asta, Guccio nu îmbucase nimic de dimineaţă şi alergase mult. Astfel că, venind din Neauphle cu gînd să-l ucidă pe ispravnic, se pomeni acum aşezat la largul său lîngă acesta, şi slujindu-se de pumnal doar pentru a tăia din purcelul de lapte, bine rumenit, care plutea în untura lui aurie.

Felul cum se ospăta ispravnicul în mijlocul unui ţinut bîntuit de foamete era de-a dreptul revoltător. „Cînd mă gîndesc, îşi zicea Guccio, cînd mă gîndesc că am venit aici spre a găsi ceva de mîncare pentru Maria şi acum mă îndop eu !" Cu fiecare înghiţitură simţea că-i creşte ura împotriva lui Portefruit ; şi cum celălalt, crezînd că-l cîştigă pe oaspe de partea sa, poruncea să fie scoase bucatele cele mai bune şi vinurile cele mai rare, Guccio îşi repeta la fiecare cupă pe care o dădea pe gît : „Are să mi-o plătească porcul ăsta ! N-am să mă las pînă nu-l voi trimite să se legene în ştreang." Niciînd un prînz nu fu dat gata cu atîta poftă şi cu aşa de puţin folos pentru gazdă. Guccio nu pierdea nici un prilej ca să-l amărască pe ispravnic.

— Aflai că-ţi cumpăraşi nişte şoimi, jupîne Portefruit, spuse el pe neaşteptate. Aşadar, ai drept să vînezi ca nobilii ?

Celălalt se înecă cu vinul la gură.

— Vînez cu nobilii din împrejurimi, cînd binevoiesc să mă poftească la vînătorile lor, răspunse repede ispravnicul.

Încercă din nou să abată vorba la altele şi adăugă, doar ca să spună ceva :

— Călătoreşti mult, mi se pare, domnule Baglioni ?

— Mult, ce-i drept, răspunse Guccio pe un ton nepăsător. Mă întorc din Italia, unde am fost cu o treabă de-a regelui pe lîngă regina Neapolei.

Portefruit îşi aduse aminte că la întîia lor întîlnire Guccio se întorcea dintr-o misie pe lîngă regina Angliei. Hotărît

lucru, flăcăul acesta părea să fie trimis mereu spre a sta de vorbă mai ales cu reginele : avea deci trecere mare. Afară de asta, găsea mijlocul să știe întotdeauna lucruri despre care ar fi fost mai bine să nu se vorbească...

— Jupîne Portefruit, slujbașii băncii pe care o are unchiumeu la Neauphle au ajuns la mare ananghie, spuse deodată Guccio. I-am găsit lihniți de foame, și ei mă încredințează că nu pot cumpăra nimic. (Ispravnicul înțelese că Guccio începea să dea pe față ceea ce-l adusese acolo.) Pe ce temei ceri dumneata de la oamenii unui ținut așa de pustiit de foamete să-ți dea zeciuiala, strîngînd și sechestrînd tot ce le mai rămîne ca să-și astîmpere foamea ?

— Ei, domnule Baglioni, e o grea problemă pentru mine și care mă mîhnește foarte, ți-o jur. Dar trebuie să ascult de poruncile venite de la Paris. Sînt dator să trimit în fiecare săptămînă trei căruțe cu merinde, ca toți ceilalți ispravnici de prin părțile acestea, căci monseniorul de Marigny se teme de răzmeriță și vrea să-și țină capitala în mînă. Ca întotdeauna, satele sînt acelea care duc greul.

— Dar cînd vătășeii dumitale strîng să umple trei căruțe, mai apucă destul ca să umple patru, așa că una o păstrezi pentru dumneata.

Spaima cuprinse iar inima ispravnicului. Vai, ce prînz apăsător ! Avea de ce se teme să nu i se aplece !

— Niciodată, domnule Baglioni, niciodată ! Ce-ți trece prin minte ?

— Haide, haide, ispravnice ! De unde-ți vin toate acestea ? izbucni Guccio, arătînd masa. Șuncile, după cîte știu, nu cresc pe ferestrele dumitale. Iar vătășeii dumitale nu cumva se îngrașă, cum îi vedem, doar lingînd floarea de crin de pe ghioagele lor ?

„Să fi știut asta, gîndi Portefruit, nu l-aș fi ospătat așa de bine."

— Pentru că, vezi dumneata, răspunse el, dacă vrei să fie liniște în țară, trebuie să-i hrănești cum se cuvine pe cei puși s-o păzească.

— Firește, firește, se învoi Guccio. Bine zici. Un om împovărat cu o slujbă așa de înaltă cum e a dumitale nu trebuie să judece ca oamenii de rînd și nici să se poarte la fel cu dînșii.

Începea deodată să-i dea dreptate ispravnicului, vorbindu-i prietenos și împărtășindu-i întru totul vederile. Fără s-o facă înadins, se purta întocmai ca monseniorul Robert

d'Artois, pe care îl văzuse de mai multe ori și ale cărui apucături îi plăcuseră grozav... Încă puțin și l-ar fi bătut pe umeri. Portefruit, care băuse zdravăn ca să prindă curaj, căzu în capcană.

— La fel și în privința dăjdiilor... urmă Guccio.

— Dăjdiile ? repetă ispravnicul.

— Ei, da ! dumneata le ai în arendă. Trebuie să trăiești din ele și să-ți plătești vătășeii. Așa că, vrînd-nevrînd, trebuie să scoți mai mult decît ai de dat vistieriei. Cum faci asta ? Iei birul îndoit, nu-i așa ? E ceea ce fac, pe cît știu eu, toți ispravnicii.

— Cam așa, recunoscu Portefruit fără să se mai codească, încredințat că are în față, dacă nu un complice, barem un om care știe cum stau lucrurile. Sîntem siliți la asta. Gîndește-te că pentru a căpăta slujba mea a trebuit să șpăguiesc pe unul din secretarii lui Marigny.

— Adevărat ? Un secretar al lui Marigny ?

— Firește, și-l ating mereu cu cîte ceva în fiecare an de Sfîntul Nicolae. Trebuie de asemenea să împart cu dăbilarul meu, fără să mai vorbesc de cît mă ciupește judele care e deasupra mea. Așa că la încheierea socotelilor...

— Nu mai rămîne mare lucru pentru dumneata, înțeleg asta... Atunci, ispravnice, îmi vei da o mînă de ajutor, precum am dreptul să-ți cer, iar eu îți voi propune un tîrg din care n-ai să ieși păgubit. Trebuie să-mi hrănesc slujbașii băncii. În fiecare săptămînă le vei da sare, făină, bob, miere și carne proaspătă sau uscată cît au nevoie pentru trai, și pe care ți le vor plăti la prețul cel mai bun al Parisului, ba încă și trei gologani pe deasupra de fiece litră. Îți pot lăsa chiar cincizeci de livre arvună, adăugă el, zornăindu-și punga doldora.

Clinchetul aurului sfîrși prin a adormi neîncrederea ispravnicului. Se mai tocmi chipurile nițel, hotărînd împreună cu Guccio cîte ocale are să dea de fiecare marfă, acesta socotindu-le pe toate îndoit, ca să poată da o parte familiei Cressay.

Cum Guccio ținea să ia numaidecît cu dînsul cîte ceva din merindele făgăduite, ispravnicul îl duse în cămara lui, care semăna a magazie de negustor.

Acum că încheiase tîrgul, la ce bun să se mai ascundă după deget ? Era chiar bucuros că putea în sfîrșit să arate cuiva, fără teamă, comorile sale alimentare cu care se făIea

negreşit mai mult decît cu dregătoria sa. Dacă ambiţia îl făcuse să ajungă ispravnic, în schimb, însuşirile sale din născare îl arătau înzestrat pentru negoţul de băcănie. Cu faţa rotundă, nasul în aer şi braţele scurte, se tot foia printre baniţele de linte şi de mazăre, adulmeca brînza, mîngîia din ochi şirurile de cîrnaţi. După ce se ospătase două ceasuri, părea că i se şi făcuse din nou foame.

„Căpcăunul ăsta ar merita să-l calce oamenii, prădîndu-l şi muindu-i oasele cu furca şi toroipanul", gîndea Guccio. Un argat pregăti o legătură cu bunătăţi pe care o înveli într-o pînză, ca să nu se vadă ce-i acolo, şi Guccio o prinse de oblîncul şeii.

— Iar dacă ţi se întîmplă şi dumitale să duci lipsă la Paris de-ale gurii, îi spuse ispravnicul însoţindu-l la plecare, poate că aş putea cu vreun prilej să-ţi trimit o căruţă.

— Mă voi gîndi la asta, ispravnice. De altminteri n-are să treacă mult şi ai să mă vezi iar pe aici. Iar pînă atunci, fii fără grijă, voi vorbi de dumneata cum se cuvine.

Asupra acestora, Guccio porni îndărăt spre Neauphle, oprindu-se la bancă, unde slujbaşii îl copleşiră cu binecuvîntările lor cînd aflară vestea cea bună.

— Aşadar, zise Guccio, în fiecare săptămînă va veni cineva de la Cressay să ia jumătate din merindele pe care vi le va da ispravnicul ori le veţi duce voi acolo după ce s-o înnopta. Unchiu-meu se interesează grozav de această familie, care are mai multă trecere decît s-ar părea ; aveţi deci grijă să nu ducă vreo lipsă.

— Urmează să ne plătească cu bani peşin, sau trebuie să adăugăm la datoria lor tot ce le vom da ? întrebă maimarele zărăfiei.

— Veţi întocmi o socoteală deosebită pe care o voi supraveghea eu.

După zece minute Guccio sosea la conac, învîrtind în mînă, triumfător, legătura cu provizii. Maria avu lacrimi în ochi cînd îl văzu în odaia ei, scoţînd una după alta bunătăţile ce dobîndise.

— Guccio, îmi vine a crede că eşti un vrăjitor, izbucni dînsa.

— Voi face încă şi mai mult ca să te văd iar sănătoasă şi să mă bucur de iubirea ta. La fiecare opt zile veţi primi tot atîta... Crede-mă, adăugă el zîmbind, e mai uşor să găseşti de mîncare decît să găseşti un cardinal în tot Avignonul.

Aceasta îi aduse aminte că nu venise la Cressay numai pentru a-i spune fetei vorbe dulci. Deoarece se aflau singuri în odaie, Guccio folosi prilejul ca s-o întrebe dacă lădița pe care i-o încredințase toamna trecută era tot la locul ei în capelă.

— O vei găsi unde am pus-o, răspunse Maria. De aceea mi-a fost și teamă că mor fără să știu ce trebuie să fac cu ea.

— Nu te mai necăji pentru asta, o voi lua eu de acolo. Și te rog, dacă mă iubești, nu te mai gîndi la moarte !

— Acum nu mă mai gîndesc ! spuse fata, zîmbind.

După ce-i făgădui că va veni mai des la Cressay, Guccio o lăsă singură, în timp ce dînsa mînca cu nespusă poftă niște prune uscate.

Întors în odaia mare de jos, îi spuse cucoanei Eliabel că adusese din Italia cîteva relicve strașnice foarte bune de leac și că dorea să se roage avîndu-le alături, singur în capelă, pentru a obține tămăduirea Mariei. Văduva se minună că flăcăul acesta atît de umblat, atît de săritor, atît de iscusit era totodată și așa de cucernic. Hotărît lucru, avea toate darurile...

Luînd cheia, Guccio merse așadar să se încuie în capelă ; acolo, trecu în spatele micului altar, găsi fără bătaie de cap piatra aceea de se răsucea pe locul ei și, scotocind prin cîteva sfinte oseminte ale nu se știe cui, dădu peste cutia de plumb care conținea chitanța iscălită de Marigny arhiepiscopul. „Iată o relicvă bună să vindece țara", își spuse, și, așezînd piatra la loc, ieși din capelă, dîndu-și un aer cuvios.

Primi îmbrățișările și mulțumirile castelanei și ale celor doi feciori ai ei, apoi o întinse numaidecît, luînd iar drumul Parisului.

Biruit de oboseală, făcu popas într-un sătuc, Versailles, unde dormi cîteva ceasuri. A doua zi se înfățișă unchiului său, căruia îi povesti tot, în sfîrșit, aproape tot, adică nu stărui prea mult asupra poruncilor pe care le dăduse pentru a ajuta familia Cressay, dar i-o descrise și vorbi de matrapazlîcurile ispravnicului cu o mînie care-l surprinse pe bancher.

— Mi-ai adus chitanța arhiepiscopului ? întrebă Tolomei.

— Firește, unchiule, răspunse Guccio, întinzîndu-i cutia de plumb.

— Și zici că ispravnicul ți-a mărturisit el însuși că le ia oamenilor birul îndoit, vărsînd apoi o parte unui secretar al lui Marigny ? Aflat-ai căruia din ei ?

— Aș putea s-o aflu. Portefruit ăsta mă crede acum prietenul său cel mai bun.

— Și el spune că și ceilalți ispravnici fac la fel ?

— O spune pe șleau. Asta nu-i o rușine ? Ei fac un negoț murdar cu foamea și se îndoapă ca niște porci, pe cînd în jurul lor norodul crapă de sărăcie. Regele n-ar trebui oare înștiințat despre aceasta ?

Ochiul stîng al lui Tolomei, cel care nu se vedea niciodată, se deschisese pe neașteptate, dînd întregii fețe o altă expresie, în același timp ironică și amenințătoare. Bancherul își freca încet una de alta mîinile sale grase cu degete ascuțite.

— Ei bine, mi-aduci vești foarte bune, spuse el, și repetă zîmbind : foarte bune vești, dragul meu Guccio.

II

VINCENNES

Cînd omul zilelor noastre încearcă să-și înfățișeze evul de mijloc, el crede de obicei că pentru asta i se cere un mare efort al imaginației. Evul de mijloc îi apare ca o epocă întunecată, pierdută în noaptea timpurilor, o clipă din istoria lumii în care soarele nu se arată niciodată și în care trăia o umanitate cu niște orînduieli pe de-a-ntregul deosebite de cele știute de noi. Or, e de ajuns să deschidem ochii asupra universului nostru, e de ajuns să citim în fiecare dimineață gazetele noastre spre a descoperi că evul de mijloc e aici, foarte aproape. El continuă să existe alături de noi, și nu numai prin cîteva vestigii monumentale ; îl găsești de cealaltă parte a mării care udă țărmurile noastre, la cîteva ceasuri de zbor ; face parte din ceea ce se mai numește încă imperiul francez și pune oamenilor noștri de stat ai veacului al XX-lea probleme pe care dînșii nu izbutesc să le rezolve.

Cîteva țări musulmane din Africa de Nord și din Orientul apropiat, care sînt încă, foarte exact, la veacul al XIV-lea al erei lor, ne pot da, sub multe aspecte, o imagine a ceea ce fu lumea medievală europeană. Aceleași orașe cu ulițe strîmte, într-o veșnică forfotă, cu colibe înghesuite unele într-altele și cu cîteva palate somptuoase ; același contrast între sărăcia în-

fiorătoare a claselor sărace și huzurul marilor feudali ; aceiași povestitori pe la colțul ulițelor, împrăștiind visul o dată cu noutățile zilei ; același norod în care nouă oameni din zece nu știu carte, îndurînd vreme îndelungată asuprirea și apucat pe neașteptate de revolte aprige, de spaima ucigătoare ; același amestec neîngăduit al credinței religioase în treburile obștești ; aceleași fanatisme, aceleași uneltiri ale stăpînirii, aceeași vrajbă între tagmele potrivnice, aceleași comploturi așa de straniu urzite, că nu-și mai află deznodămîntul decît în sînge !... Conclavurile din evul de mijloc trebuie să fi fost foarte asemănătoare cu adunările ulemașilor [1]. Dramele dinastice care au pecetluit sfîrșitul capețienilor direcți par aidoma dramelor dinastice care frămîntă în zilele noastre țările arabe ; și însăși povestirea de față va fi fără îndoială mai bine înțeleasă cînd vom spune că ea oglindește lupta pe viață și pe moarte dintre pașa Valois și marele vizir Marigny. Singura deosebire e în aceea că țările europene din evul de mijloc nu slujeau drept cîmp de expansiune pentru interesele națiunilor mai bine înzestrate cu mijloace tehnice și armament. De la căderea imperiului roman, colonialismul murise, cel puțin pe meleagurile noastre.

*

„Nu l-am putut doborî izbindu-l fățiș — nu face nimic ! — îl vom doborî pe de lături", spusese bancherul Tolomei, vorbind de Marigny după ce acesta redobîndise încrederea regelui.

Cînd Guccio îi destăinuise învîrtelile ispravnicului de la Montfort-l'Amaury, Tolomei chibzui două zile întregi la ce avea de făcut ; apoi, în cea de-a treia zi, punîndu-și giubeaua îmblănită, scufa și pelerina, căci ploua și fulguia în după-amiaza aceea, merse la palatul lui Valois. Găsi acolo pe unchiul regelui împreună cu văru-său d'Artois, amîndoi destul de cătrăniți, vărsîndu-și năduful după înfrîngerea suferită și frămîntînd în mintea lor gînduri de răzbunare.

— Înălțimile-voastre, le spuse Tolomei, ați încurcat treburile într-așa fel în săptămînile acestea din urmă, că de-ați fi ținut bancă sau prăvălie, ajungeați de-a dreptul la faliment.

[1] Teologi musulmani.

Putea să-şi îngăduie asemenea ton : i se datorau zece mii de livre, şi cei doi înghiţiră dojana fără să crîcnească.

— Nu mi-aţi cerut sfatul, urmă cămătarul, aşa că nu vi l-am dat. Aş fi putut să vă spun din capul locului că un om atît de mare cum este Enguerrand nu se va apuca să fure vîrîndu-şi mîinile în lăzile de bani ale regelui. Dacă a făcut mîncătorii, le-a făcut într-alt chip.

Apoi, întorcîndu-se cu faţa la contele de Valois :

— Monseniore Charles, ţi-am dat mulţi bani ca să te poţi ridica în ochii regelui, cîştigîndu-i încrederea ; banii aceştia urma să-mi fie înapoiaţi de îndată.

— Dar ţi se vor înapoia, jupîne Tolomei, se răsti Valois.

— Cînd ? N-am să cutez a pune la îndoială cuvîntul domniei-tale. Sînt sigur de banii pe care mi-i datorezi ; ar trebui totuşi să ştiu de unde şi cu ce îmi vor fi plătiţi, căci vistieria nu mai e pe mîna domniei-tale, ci-i din nou la cheremul lui Marigny.

— Şi ce ne sfătuieşti să facem ca să-i venim de hac acestui mistreţ împuţit ? întrebă Robert d'Artois. Sîntem tot atît de interesaţi în asta ca şi dumneata, crede-mă, iar dacă ai cumva vreo idee mai bună ca ale noastre, va fi binevenită.

Tolomei îşi netezi cutele caftanului, apoi îşi încrucişă mîinile pe pîntec.

— Înălţimile-voastre, răspunse el, încetaţi de a-l mai învinui pe Marigny. Încetaţi de a mai da sfoară-n ţară că-i un hoţ, atunci cînd regele a hotărît că nu e. Arătaţi-vă cîtăva vreme împăcaţi cu cîrmuirea lui, şi după aceea, fără ca el să ştie, puneţi să se facă cercetări prin provincii. Să nu-i însărcinaţi cu treaba asta pe dregătorii regali, căci tocmai pe dînsii trebuie să-i ţinem sub ochi ; spuneţi nobililor, mari şi mici, asupra cărora aveţi putere, să tragă cu urechea cam peste tot spre a afla de învîrtelile oamenilor pe care Marigny i-a vîrît în slujbe la isprăvniciile de plasă. În multe locuri sînt strînse biruri din care numai o jumătate merge la vistierie. Ce nu li se ia oamenilor în bani li se ia în merinde cu care se face negoţ. Puneţi să se cerceteze, vă zic, şi apoi obţineţi din partea regelui şi a lui Marigny însuşi să fie chemaţi toţi ispravnicii, perceptorii şi dăbilarii dijmelor pentru a li se cerceta socotelile în faţa baronilor ţării. Atunci, vă spun, vor ieşi la iveală furtişaguri aşa de grozave, că n-are să vă fie greu să i le puneţi în cîrcă lui Marigny, fără să vă mai bateţi capul spre a vedea dacă-i vinovat sau nu. Şi făcînd astfel, monseniore de Valois, îi

vei avea de partea domniei-tale pe toți nobilii care se burzuluiesc văzînd că pe moșiile lor vătășeii lui Marigny își vîră nasul în toate ; și vei avea de asemenea norodul, care crapă de foame și caută un țap ispășitor pentru suferința lui. Iată, înălțimile-voastre, sfatul pe care îmi îngădui să vi-l dau și l-aș da regelui, dacă aș fi în locul dumneavoastră... Aflați, de altminteri, că societățile lombarde, care au agenții cam peste tot, pot să vă dea ajutor în această cercetare, dacă o doriți...

— Va fi greu să-l hotărîm pe rege, zise Valois, căci deocamdată ține mult la Marigny și la frate-său, arhiepiscopul, de la care așteaptă un papă.

— În ce-l privește pe arhiepiscop nu vă faceți grijă, răspunse bancherul. Îl am cu ceva la mînă, și cînd va veni ceasul vă voi da acest mijloc de a-l sili să joace așa cum vrem.

După ce Tolomei ieși, d'Artois îi spuse lui Valois :

— Unchiașul ăsta e mai tare ca noi.

— Mai tare.. mai tare... mormăi Valois. Adică ne spune în graiul său de negustor lucruri pe care noi le gîndisem dinainte.

Și pentru a doua oară el urmă întocmai instrucțiunile ce-i erau dictate de puterile banului. Cu cele zece mii de livre, pentru care dăduse garanția sa confraților italieni, jupîn Spinello Tolomei își oferea luxul de a conduce Franța.

Dar lui Valois i-au trebuit aproape două luni pînă să-l convingă pe Aiurit. Degeaba îi tot repeta nepotului:

— Amintește-ți, Ludovic, ultimele cuvinte ale tatălui tău. Amintește-ți că ți-a spus : „Cată să afli cît mai curînd starea țării tale". Ei bine, chemîndu-i pe toți ispravnicii și perceptorii, vei putea cunoaște această stare. Și sfîntul nostru străbun al cărui nume îl porți îți arată calea, căci și dînsul făcu o mare cercetare de acest fel în anul 1247.

Marigny găsea nimerită o asemenea adunare, dar socotea că nu-i venise încă vremea. Avea întotdeauna un motiv bun ca s-o amîne, afirmînd, cu drept cuvînt, că nu trebuia, tocmai cînd țara era tulburată, să fie îndepărtați de la reședințele lor toți dregătorii regelui dintr-o dată, aruncîndu-se astfel bănuieli asupra ocîrmuirii lor.

În vremea asta autoritatea centrală se destrăma și, vrîndnevrînd, trebuia să recunoști că în Franța erau două puteri care se înfruntau, se încurcau și se anulau una pe alta. Hărțuit între cele două partide, rău informat, nemaiștiind ce era clevetire și ce era adevărat din cîte i se spuneau, nefiind în

stare prin firea lui să se rostească fățiș, dîndu-și încrederea ba la stînga, ba la dreapta, Ludovic al X-lea nu lua alte hotărîri decît acelea ce i se impuneau și credea că el cîrmuiește țara, cînd nu făcea decît să se supună voinței altora.

Iar mitră papală tot nu se vedea răsărind pe cerul Avignon-ului, unde Marigny împingea împotriva cardinalului Duèze niște candidaturi care țineau în loc alegerea.

În sfîrșit, la 19 martie 1315, cedînd în fața îndîrjirii cîrdășiilor de mari feudali și ascultînd de sfatul celor mai mulți dintre sfetnicii săi, Ludovic al X-lea iscăli cartea către seniorii normanzi, după care aveau să urmeze în scurtă vreme cărțile către cei din Languedoc, Burgundia, Picardia și Chartres. Ele restabileau turnirurile, războaiele nobililor între dînșii, duelurile. Le era din nou îngăduit nobililor *„să se războiască unii cu alții, să umble călare încolo și încoace și să aibă armele asupra lor..."* Seniorii puteau iarăși după voia lor să împartă moșii, făcîndu-și noi vasali, fără a mai fi ținuți să raporteze despre aceasta regelui. Nobilii nu mai aveau să fie judecați decît de tribunale de ale lor. Armășeii sau ispravnicii regelui nu mai puteau să aresteze pe cei ce-ar încălca legea, fără să ceară mai întîi încuviințarea nobilului stăpîn al locului. Burghezii și țăranii slobozi nu mai aveau voie, în afară de cîteva cazuri excepționale, să părăsească moșiile seniorilor pentru a se duce să ceară oblăduirea regelui.

În sfîrșit, tributul de război și dreptul regelui de a ridica oaste erau astfel orînduite, încît baronii redobîndeau un fel de neatîrnare care le îngăduia să hotărască singuri dacă vor sau nu să ia parte la războaiele țării și cît să li se plătească pentru aceasta. Marigny și Valois, într-un glas amîndoi, lucru ce rareori se întîmpla, izbutiseră să strecoare la sfîrșitul acestor hrisoave o formulă în doi peri privind autoritatea supremă a regelui și tot ceea ce *„potrivit vechii datini era în mîna prințului domnitor și a nimănui altuia"*. După pravili, această formulă ar fi îngăduit unei ocîrmuiri puternice să desființeze unul cîte unul toate privilegiile pe care fusese silită a le da. La drept vorbind, se prăbușeau toate rînduielile Regelui de Fier. Dar ori de cîte ori i se amintea de aceasta, pomenindu-i-se de Filip cel Frumos, Aiuritul, inspirat de Valois, răspundea că el urmează pilda sfîntului Ludovic.

Marigny, care luptase pînă la capăt apărînd opera celor șaisprezece ani ai vieții sale, spuse în ziua aceea, ieșind de la consiliu, că se aruncase sămînța unor mari tulburări.

Tot atunci se hotărîse ca adunarea tuturor ispravnicilor, vistiernicilor și perceptorilor să se țină pe la jumătatea lui april ; controlori ai cîrmuirii, cărora li se zicea „reformatori", fură trimiși prin toată țara. Și, cum tocmai se căuta un loc pentru adunare, Charles de Valois propuse Vincennes, în amintirea sfîntului rege.

*

În ziua rînduită, Ludovic al X-lea împreună cu pairii, baronii și sfetnicii săi, însoțiți de înalții dregători ai coroanei și de membrii curții de conturi, porniră cu mare pompă înspre castelul de la Vincennes. Era un alai de toată frumusețea și oamenii ieșiseră în pragul porților să privească, în vreme ce micile haimanale se țineau după el, strigînd : „Trăiască regele !", în speranța că li se va zvîrli un pumn de zaharicale. Umbla zvonul că regele are să-i judece pe perceptori, și nimic nu putea să bucure mai mult poporul. Era o zi blîndă de april, cu norișori care goneau pe cer deasupra copacilor din pădure. O adevărată zi de primăvară, care aducea iar speranța în inimile oamenilor ; dacă foametea bîntuia mai departe, scăpaseră barem de frig, și își ziceau că recolta viitoare are să fie bună, dacă sfinții de gheață nu vor pîrjoli bucatele pe cîmp.

Adunarea se ținu sub cerul liber, în vecinătatea castelului regal. Cu mare greutate fusese regăsit chiar stejarul sfîntului Ludovic, căci stejari erau în tot locul. Vreo două sute de perceptori, vistiernici și ispravnici se aflau înșiruiți, cei mai mulți pe bănci de lemn, iar ceilalți — așezați jos de jur împrejur.

Sub un baldachin brodat cu pajura Franței, tînărul rege, avînd coroana pe cap și sceptrul în mînă, ședea într-un jilț, un soi de scaun ce se putea strînge, făcut după cel al magistraților Romei vechi, și care de la începuturile monarhiei franceze îi slujea suveranului drept tron oriunde se ducea. Pe brațele acestui jilț al lui Ludovic al X-lea se vedeau sculptate capete de ogari, iar speteaza era căptușită cu o pernă de mătase roșie. De o parte și de alta a regelui ședeau pairii și baronii, iar în spatele unor mese lungi, sprijinite pe căpriori, judecătorii curții de conturi. Unul după altul, slujbașii regali se înfățișau fiecare cu catastiful în mînă, o dată cu „reformatorii" care umblaseră prin părțile lor. Cercetarea amănunțită a socotelilor arăta să fie o treabă tare plicticoasă, și Ludovic al X-lea, ca să-i treacă

de urît, se distra numărînd guguștiucii care își luau zborul din copaci.

Nu fu nevoie de multă vreme ca să iasă la iveală că socotelile arătau peste tot o risipă uriașă, urme de nedrepte luări și de sfeterisiri, mai cu seamă în lunile de pe urmă, mai cu seamă de la moartea lui Filip cel Frumos încoace, mai cu seamă de cînd fusese știrbită autoritatea lui Marigny.

Neliniștea se întindea tot mai mult în rîndurile seniorilor, iar frica — în rîndurile slujbașilor. Cînd se ajunse la ispravnicii și perceptorii regiunii Montfort-l'Amaury, Neauphle, Dourdan și Dreux, asupra cărora Tolomei dăduse „reformatorilor" cele mai precise capete de acuzare, se stîrni în jurul regelui un mare val de mînie. Dar cel mai pornit dintre toți seniorii, cel care-și dădu drumul furiei cu mai multă înverșunare, fu Marigny. Glasul său acoperi dintr-o dată toate celelalte glasuri cînd se răsti la slujbașii săi cu o strășnicie care-i făcu să-și încovoaie spinarea. Le cerea să pună la loc tot ce furaseră, îi amenința cu pedepse. Ridicîndu-se deodată, monseniorul de Valois îi tăie vorba.

— Frumos mai știi să faci pe grozavul în fața noastră, domnule Enguerrand, strigă el, dar nu-ți ajută la nimic să răcnești așa de tare în nasul acestor netrebnici, căci ei nu-s decît oamenii dumitale pe care i-ai pus în slujbă, și totul arată că ai împărțit cu dînșii.

O atît de mare tăcere urmă după aceste cuvinte, încît se auzi lătratul unui cîine în cîmp. Aiuritul privi nedumerit în jurul său ; nu se aștepta la asemenea izbucnire. Toți își țineau răsuflarea, căci Marigny se îndrepta acum spre Charles de Valois.

— Eu, monseniore... făcu el cu glas înăbușit. Despre mine ai cutezat să vorbești ?... Dacă vreuna dintre aceste pușlamale... (arăta cu mîna spre toți perceptorii) dacă vreunul dintre acești nevrednici slujitori ai țării poate veni să spună într-adevăr și să jure că m-a plătit în vreun fel, sau că mi-a dat cît de cît din ce a strîns de la locuitori, să se apropie.

Atunci, împins din spate de laba uriașă a lui Robert d'Artois, fu văzut apropiindu-se, tremurînd tot, un om cu brațele scurte și fața rotundă, care avea o urîcioasă pată roșie în colțul sprîncenei.

— Cine ești tu ? Ce ai de spus ? Vii să-ți cauți streangul ? întrebă Marigny.

Jupîn Portefruit rămase mut. Fusese totuși bine dresat, de Guccio mai întîi, apoi de contele de Dreux, stăpînul ținutului Montfort, și la urmă de Robert d'Artois, în fața căruia îl aduseseră cu două zile înainte. I se va lăsa viața, și chiar averile pe care le strînsese, numai dacă vine să aducă mărturie mincinoasă împotriva lui Marigny.

— Ei, ce ai de spus ? întrebă la rîndul său Valois. Mărturisește fără teamă adevărul, căci iubitul nostru rege se află aici ca să-l audă și să facă dreptate.

Portefruit își puse un genunchi jos înaintea lui Ludovic al X-lea și, desfăcîndu-și brațele, rosti cu glas așa de slab, că abia putu fi auzit :

— Măria-ta, sînt un mare păcătos, dar am fost silit la aceasta de către un secretar al monseniorului de Marigny, care îmi cerea în fiecare an un sfert din birurile ce strîngeam, pentru stăpînul său.

Marigny îl dădu deoparte cu piciorul pe ispravnicul de Montfort, care, o dată împlinită treaba-i mîrșavă, se trase repede îndărăt, pierzîndu-se în mulțime.

— Măria-ta, zise Enguerrand, nu-i nici un cuvînt adevărat în ceea ce bîlbîie omul acesta ; nu-s decît vorbe învățate. Cine l-a învățat să le spună ? Asta o văd prea bine. Să mi se găsească vină că mi-am pus încrederea în toți ticăloșii aceștia a căror necinste a ieșit la iveală ; să mi se găsească vină că nu i-am frecat îndeajuns și că n-am poruncit să fie trași pe roată vreo duzină din ei, aș înțelege asemenea dojană, măcar că de patru luni încoace mi se iau toate mijloacele de a-i mai ține în mînă. Dar să nu mi se aducă pîră că aș fi un hoț. E pentru a doua oară, domnule de Valois, și de data asta n-am s-o îngădui.

Întorcîndu-se spre rege, cu o atitudine grozav de teatrală, contele de Valois strigă :

— Nepoate, sîntem înșelați de un om primejdios care a rămas prea mult printre noi, și ale cărui nelegiuiri au adus blestem asupra neamului nostru. De la el au pornit jecmănelile de care se plîng oamenii, și tot el, pentru banii ce i s-au dat, a oprit de mai multe ori războiul împotriva flamanzilor, spre rușinea țării. Dintr-aceasta tatăl tău a căzut la așa mîhnire, că i s-a tras moartea înainte de vreme. Enguerrand e cel vinovat de moartea lui. În ce mă privește sînt gata să fac dovada că e un hoț și că a trădat țara, iar dacă nu vei porunci să fie arestat de îndată, mă jur înaintea lui Dumnezeu că nu voi mai pune piciorul la curtea ta, nici la consiliul tău.

— Numai minciuni ți-au ieșit din gură ! îi strigă Marigny.

— Mincinos ești tu, Enguerrand, martor mi-e Dumnezeu ! răspunse Valois.

Cu această vorbă se aruncă asupra lui Marigny, apucîndu-l de gît, și cei doi bivoli, din care unul era împărat al Constantinopolei, iar celălalt își avea statuia printre regi, se luară la bătaie ca niște hamali, față de toată curtea și toată cîrmuirea țării, stîrnind nori de praf în juru-le și împroșcîndu-se cu ocări.

Baronii se ridicaseră în picioare, ispravnicii se trăseseră îndărăt, răsturnînd băncile într-o învălmășeală înfricoșată. Se auzi deodată un hohot de rîs. Era Aiuritul, care nu izbutea să facă pe sfîntul Ludovic pînă la capăt.

Indignat de rîsetul acesta mai mult decît de spectacolul rușinos pe care-l dădeau cei doi bătăuși, Filip de Poitiers se apropie și, cu o putere ce n-ai fi bănuit-o la dînsul, îi despărți pe adversari și-i ținu de-o parte și de alta a brațelor sale lungi. Marigny și Valois gîfîiau, roșii la față, cu veșmintele rupte.

— Unchiule, zise Filip de Poitiers, cum de îndrăznești ? Și dumneata, Marigny, cată de te stăpînește, ți-o poruncesc. Fă bine și întoarce-te acasă, așteptînd pînă vă veți potoli amîndoi.

Energia și hotărîrea ce se simțeau la flăcăul acesta de 21 de ani îi siliră pe niște bărbați de două ori mai vîrstnici ca dînsul să se supună.

— Pleacă, ți-o spun, Marigny ! stărui Filip de Poitiers. Bouville ! Însoțește-l !

Marigny se lăsă dus de Bouville și ajunse la poarta castelului Vincennes. Se dădeau toți la o parte în fața lui, ca în fața unui taur pe care încerci să-l bagi în cușcă după ce l-ai scos din arenă.

Valois nu se clintise din loc ; tremura de furie și repeta într-una :

— Am să fac să-l spînzure ! Nu mă las pînă nu-l văd spînzurat !

Ludovic al X-lea nu mai rîdea. Intervenția fratelui său îi dăduse o lecție de autoritate. Afară de asta, înțelesese deodată că fusese tras pe sfoară. Se ridică din jilțul său, își săltă mantia pe umeri și-i spuse lui Valois, cu glas răstit :

— Unchiule, am a-ți vorbi fără întîrziere, fii bun de mă urmează.

III

TÎRGUL PORUMBEILOR

— M-ai încredințat, unchiule, răcnea Ludovic Aiuritul, umblînd de colo-colo cu pași mari printr-una din sălile castelului Vincennes... m-ai încredințat că nu era vorba de data aceasta să-i aduci învinuiri lui Marigny, și totuși ai făcut-o ! Asta-i prea de tot, să-ți bați joc de voința mea.

Ajuns la capătul încăperii, se răsuci deodată în călcîie, și mantia îi flutură de jur împrejur, bătîndu-i pulpele.

— Cum să nu-ți pierzi sărita, nepoate, în fața unei asemenea mișelii ? ! răspunse Charles de Valois, gîfîind încă după încăierarea de adineaori și ținîndu-și fîșiile gulerului rupt.

Aproape că era de bună-credință și se convingea acum că se lăsase tîrît de o pornire neașteptată, deși comedia pe care o jucase fusese hotărîtă cu două luni înainte.

— Știi bine că-mi trebuie un papă și știi de asemenea că numai Marigny mi-l poate face ! urmă Aiuritul. Bouville ne-a spus-o destul de limpede.

— Bouville ! Bouville ! Nu crezi decît în ceea ce ți-a spus Bouville, care n-a văzut nimic și nu pricepe nimic. De la tînărul lombard, cel de-a fost trimis cu dînsul ca să țină socoteala banilor, am aflat mai mult decît de la Bouville al tău despre ce se întîmplă la Avignon. Niciodată, mă auzi, niciodată Marigny nu-ți va face un papă pe gustul tău. Dimpotrivă ! Îți cunoaște dorința și pune toate piedicile pe care le poate scorni, înadins ca să-l ții mai departe în slujbă. Unde vei fi în seara asta, nepoate ?

— Am hotărît să nu mă mișc de aici, răspunse Ludovic.

— Atunci, pînă-n seară îți voi aduce unele dovezi care au să-l strivească pe Marigny al tău, și sper că ai să sfîrșești prin a-l lăsa pe mîna mea.

După care vorbă, Valois porni înspre Paris, însoțit de Robert d'Artois și de scutierii ce-i slujeau de escortă obișnuită. Pe drum întîlniră convoiul de căruțe care aduceau la Vincennes paturi, lăzi, mese, văsărie, pentru ca regele să poată înnopta acolo, căci în vremea aceea castelele regale nu erau întotdeauna mobilate, sau abia dacă erau, și trebuiau aduse cele de trebuință, pe care o ceată de tapițeri le orînduiau în două ceasuri.

Valois se întoarse la palatul său pentru a-și schimba hainele, iar pe Robert d'Artois îl trimise la Tolomei.

— Prietene bancher, îi spuse uriașul, iată că a sosit clipa cînd trebuie să-mi dai adeverința aceea de care îmi vorbiseși, dovada hoțiilor săvîrșite de Marigny arhiepiscopul în averea templierilor. Monseniorul de Valois are nevoie de ea chiar acum.

— Nu mă luați așa de repede, monseniore Robert. Îmi cereți să las din mînă o armă care ne-a mai scăpat o dată, pe mine și pe toți prietenii mei. Dacă ea vă ajută să-l doborîți pe Marigny, sînt foarte încîntat. Dar dacă, din nenorocire, Marigny rămîne la cîrmă după asta, s-a zis cu mine... Și apoi... și apoi m-am gîndit bine, monseniore...

Robert stătea ca pe jeratic în timpul acestui logos, căci Valois îi ceruse să dea zor și știa prețul fiecărei clipe pierdute ; dar știa de asemenea că repezindu-l pe Tolomei nu se putea obține niciodată nimic.

— Da, m-am gîndit bine, urmă bancherul. Bunele rînduieli ale monseniorului Ludovic cel Sfînt, cărora e vorba să li se dea iar putere, sînt minunate pentru țară ; mi-ar plăcea însă ca ordonanțele prin care toți lombarzii fură izgoniți din Paris să fie lăsate deoparte. Prietenii mei mi-au deschis ochii asupra acestui lucru și aș vrea să fiu asigurat că vom fi lăsați în pace.

— Dar bine, monseniorul de Valois ți-a spus-o : vă sprijină, vă ocrotește !

— Da, da, cuvintele-s frumoase, dar am vrea mai degrabă ca toate acestea să fie scrise. Companiile lombarde al căror căpitan general sînt, după cum știți, au pregătit o jalbă respectuoasă către rege, cerîndu-i să întărească privilegiile noastre obișnuite ; și în zilele acestea, cînd regele semnează toate pitacele ce i se înfățișează, am ține mult să-l semneze și pe al nostru. După care, monseniore, vă dau bucuros la mînă cu ce să-l puteți spînzura sau arde sau trage pe roată, cum veți alege, pe Marigny cel tînăr sau pe Marigny cel bătrîn, sau pe amîndoi deodată.

D'Artois repezi un pumn în masă de se cutremurară toate în odaie.

— Nu întinde coarda prea mult, Tolomei ! strigă el. Ți-am spus că nu mai putem aștepta. Dă-mi jalba ta și ai cuvîntul meu că voi face să fie semnată de rege ; dar dă-mi tot acum și celălalt pergament. Sîntem în aceeași tabără și ar trebui măcar o dată să ai încredere în mine.

Cu mîinile încrucișate pe burtă, Tolomei oftă.

— Fie, făcu el, sînt uneori împrejurări cînd trebuie să rişti ; dar vă spun drept, monseniore, mie unuia nu-mi place asta.

Şi îi înmînă contelui d'Artois, o dată cu jalba lombarzilor, şi cutia de plumb pe care Guccio o adusese îndărăt de la Cressay. Apoi intră frica în el şi zile întregi avea să fie bolnav, gîndindu-se la ce făcuse.

După un ceas, în palatul episcopal lipit de catedrala Notre-Dame, conţii de Valois şi d'Artois dădeau buzna cu tărăboi mare la arhiepiscopul Jean de Marigny.

Într-o sală de primire cu tavanul boltit, mirosind toată a tămîie, tînărul prelat le întinse inelul să i-l sărute. Valois se prefăcu a nu vedea gestul acesta, iar d'Artois duse degetele arhiepiscopului pînă la buzele sale cu o astfel de obrăznicie, încît ai fi zis că are să facă vînt mîinii acesteia peste umăr.

— Monseniore Jean, vorbi Charles de Valois, ar trebui să ne spui în sfîrşit prin ce mijloace dumneata şi fratele dumitale vă împotriviţi aşa de tare la alegerea cardinalului Duèze, astfel că acest conclav de la Avignon seamănă întocmai unui sobor de strigoi.

— Dar n-am nici un amestec în asta, monseniore, nici un amestec, răspunse Jean de Marigny, pălind uşor la faţă, însă păstrînd un ton plin de blîndeţe dulceagă. Frate-meu face cum e mai bine, sînt sigur, pentru a-l ajuta pe rege, iar eu însumi îl slujesc cît pot, deşi conclavul depinde de cardinali, şi nicidecum de dorinţele noastre.

— Ei, bine ! izbucni d'Artois, dacă aşa stau lucrurile, dacă creştinătatea se poate lipsi de papă, eparhia de Sens şi de Paris s-ar putea lipsi de arhiepiscop !

— Nu înţeleg spusele domniei-tale, monseniore Robert, zise Jean de Marigny, afară numai că aceste cuvinte sînt o ameninţare împotriva unui slujitor al lui Dumnezeu.

— Nu cumva Dumnezeu e cel ce ţi-a poruncit, jupîne arhiepiscop, să-ţi însuşeşti niscaiva odoare de-ale templierilor, care trebuiau să intre la vistierie, şi gîndeşti că regele, care e şi trimisul lui Dumnezeu pe pămînt, ar putea îngădui la amvonul catedralei sale metropolitane un prelat necinstit ? Asta o recunoşti ? sfîrşi d'Artois, vîrîndu-i sub nas documentul încredinţat de Tolomei.

— E un fals ! strigă arhiepiscopul.

— Dacă-i un fals, răspunse Robert d'Artois, atunci să ne grăbim pentru a face să iasă adevărul la lumină. Cere deci

să se purceadă la judecată în fața regelui ca să se afle falsificatorul !

— Slava bisericii n-ar avea nimic de cîștigat din asta...

— ...iar domnia-ta totul de pierdut, așa cred, monseniore.

Arhiepiscopul se așezase într-un jilț înalt și se uita la pereți, de parcă ar fi căutat pe unde să iasă de acolo. Era prins în capcană și simțea că voința îl părăsește. „Nu se vor da în lături de la nimic, își zicea. Să ajung aici pentru două mii de livre de care am avut nevoie e într-adevăr jalnic." Simțea că îl trec toate sudorile sub veșmintele sale violete și își vedea viața toată năruindu-se din pricina unei cotcării vechi de un an și mai bine, al cărei cîștig îl tocase de mult.

— Monseniore Jean, zise atunci Charles de Valois, ești încă foarte tînăr și ai un mare viitor înaintea domniei-tale, atît în treburile bisericii, cît și în acelea ale țării. Ceea ce ai săvîrșit aici (luă pergamentul din mîna lui Robert d'Artois) e o abatere ușor de înțeles într-o vreme cînd orice morală se destramă, și nu ai săvîrșit-o, cred, decît avînd sub ochi pilde rele. Ar fi mare păcat dacă această greșeală, doar bănească, ar întuneca strălucirea mitrei episcopale ce porți sau ți-ar scurta zilele. Căci, dacă din nenorocire acest înscris ar ajunge sub ochii regelui, cu toată durerea ce am avea-o toți, aceasta te-ar duce la mînăstire... sau la rug. Părerea mea, monseniore, este că săvîrșești o greșeală mult mai mare față de țară slujind uneltirile fratelui domniei tale împotriva dorinței regelui. Dacă primești să dai în vileag această de-a doua greșeală, te vom ține chit pentru cea dintîi.

— Ce-mi cereți ? întrebă arhiepiscopul.

— Părăsește tabăra fratelui domniei-tale, care nu mai face nici o para, zise Valois, și vino să-i arăți regelui Ludovic tot ce știi despre poruncile ticăloase ce ți s-au dat în privința conclavului.

Prelatul acesta era dintr-un aluat moale. El nu-și datora măririle decît fratelui său ; i se dăduse o mitră și cel mai de seamă scaun episcopal din Franța ca să-i osîndească pe templieri, atunci cînd cei mai mulți dintre episcopi se dădeau în lături, refuzînd să-i judece. Dar acolo, în piața catedralei Notre-Dame, cînd Jacques de Molay fusese executat, se speriase rău. Nu era tare decît în zilele obișnuite ; în ceasurile grele era mișel. Acum, frica nu-i lăsa nici răgazul de a se gîndi la frate-său, căruia îi datora tot ; nu se gîndi decît la el însuși și intră ușor în rolul lui Cain, care trebuie să-i fi

fost menit din naștere. Trădarea lui avea să-i aducă o lungă viață de onoruri sub patru regi, unul după altul.

— Mi-ai deschis ochii, monseniore de Valois, zise el, și sînt gata să-mi răscumpăr greșeala așa cum îmi vei arăta. Aș vrea numai ca pergamentul acesta să-mi fie înapoiat.

— Foarte bucuros, răspunse contele de Valois, întinzîndu-i documentul. E de ajuns că l-am văzut noi, contele d'Artois și cu mine ; mărturia noastră trage greu în fața țării întregi. Ne vei însoți chiar acum la Vincennes ; un cal te așteaptă în poartă.

Arhiepiscopul porunci să i se aducă mantia, mănușile brodate și tichia, apoi coborî încet scara, călcînd plin de ifos, înaintea celor doi baroni.

— N-am văzut încă om pe lume să se tîrască cu atîta măreție, îi șopti Robert d'Artois lui Valois.

*

Orice rege, orice om își are plăcerile lui, care, mai mult ca vreo altă faptă, îi dau pe față pornirile adînci ale firii. Regele Ludovic al X-lea nu era de fel făcut pentru vînătoare, nici pentru întreceri la spadă sau turniruri. Din copilărie îi plăcea jocul cu mingea ; dar mai ales îi făcea plăcere cînd se afla undeva la țară, să se bage în vreo șură sau vreun șopron, cu un arc în mînă, și să tragă de la cîțiva pași în porumbeii cărora un scutier le dădea drumul unul după altul dintr-un coș.

Era tocmai absorbit de această desfătare crudă, cînd unchiul Valois și văru-său d'Artois i-l aduseră pe arhiepiscop. Șopronul era tot plin de pene și mînjit de sînge. Un hulub cu aripa țintuită de-o bîrnă continua să se zbată și să țipe ; alții, atinși mai bine, zăceau la pămînt, cu lăbuțele îndoite și chircite pe burtă. Aiuritul scotea un strigăt de bucurie de cîte ori săgeata lui străpungea victima.

— Alta ! poruncea el scutierului, care se grăbea să ridice capacul coșului.

Pasărea își lua zborul rotindu-se și se înălța ; Ludovic trăgea cu arcul, iar dacă săgeata nu nimerea ținta și se frîngea într-un perete, el se mînia pe scutier, care nu dăduse drumul porumbelului tocmai la țanc.

— Nepoate, îi spuse Charles de Valois, azi îmi pari mai dibaci ca oricînd, dar dacă vrei să lași pentru o clipă vînă-

toarca asta, aș putea să-ți spun ceva în legătură cu lucrurile destul de grave despre care ți-am vorbit.

— Ce, ce mai e? întrebă nerăbdător Aiuritul.

Avea fruntea îmbrobonită de sudoare și era tulburat de joaca lui. Dînd cu ochii de arhiepiscop, îi făcu semn scutierului să părăsească șopronul.

— Așadar, e adevărat, monseniore, că mă împiedici să am un papă?

— Vai, măria-ta! spuse Jean de Marigny. Vin să-ți dau în vileag unele lucruri pe care le credeam poruncite de măria-ta și care mă amărăsc grozav aflînd că sînt potrivnice vrerii tale.

Apoi, cu aerul celei mai depline sincerități din lume și cu oarecare emfază dulceagă în ton, îi arătă regelui toate manevrele lui Enguerrand de Marigny pentru a împiedica adunarea conclavului și a pune bețe-n roate la alegerea lui Jacques Duèze.

— Oricît de greu mi-ar veni, măria-ta, să-ți dezvălui urîcioasele fapte ale fratelui meu, sfîrși el, mi-e încă și mai greu să-l văd uneltind împotriva intereselor țării. Nu-l mai socot ca fiind din familia mea, căci un om al bisericii, cum sînt eu, nu-și află familia adevărată decît în Dumnezeu și în regele său.

„Mai-mai să-ți stoarcă lacrimi pușlamaua, gîndea Robert d'Artois. Se pricepe să dea din gură, ticălosul!"

Un porumbel uitat se așezase pe pervazul unei ferestre. Aiuritul trase o săgeată care, trecînd prin pasăre, făcu geamul țăndări.

— Și atunci, unde am ajuns cu treburile mele? zbieră el întorcîndu-se deodată.

Robert d'Artois îl tîrî repede afară pe arhiepiscop, și Valois rămase singur cu regele.

— Da, unde am ajuns? întrebă din nou Aiuritul. Toți mă trădează. Nimeni nu-și ține făgăduielile față de mine. Sîntem la jumătatea lui aprilie, vara-i peste șase săptămîni, și-ți aduci aminte, unchiule, că doamna Ungariei a spus: „Pînă-n vară". De aici în șase săptămîni îmi poți face un papă?

— Cinstit vorbind, nepoate, nu mai cred asta.

— Atunci, atunci, vezi că am dreptate! Ce-o să mă fac?

— Te-am sfătuit îndeajuns, încă de astă-iarnă, să te descotorosești de Marigny.

— Dar fiindcă aceasta nu s-a făcut, n-ar fi mai bine să-l chem pe Enguerrand, să-i trag un frecuș, să-l amenințși să-i

poruncesc să părăsească drumul pe care a pornit, intrîndu-mi în voie ? Nu e oare singurul om de care ne putem sluji ?

Din sminteală, cît și din încăpățînare, Aiuritul se întorcea mereu la Marigny ca la singura soluție posibilă. Începuse iarăși să măsoare șopronul cu pași mari, umblînd încoace și încolo ca un zăpăcit ; pene albe i se lipiseră de pantofi.

— Nepoate, spuse pe neașteptate Charles de Valois, eu am fost pînă acum de două ori văduv după niște soții minunate. E într-adevăr o mare nedreptate ca tu să nu fii după o soție dezmățată.

— Ah, da ! izbucni Aiuritul. Ah, da ! Numai de-ar crăpa Marguerite !

Se opri deodată din mers, îl privi pe unchiu-său, și amîndoi rămaseră o clipă nemișcați, ochi în ochi.

— Iarna a fost friguroasă, temnițele sînt dăunătoare pentru sănătatea femeilor, urmă Charles de Valois, și a trecut multă vreme de cînd Marigny nu ne-a mai dat vreo știre despre starea Margueritei. Mă mir că a putut îndura traiul aspru la care a fost supusă... Poate că Marigny îți ascunde cît e de bolnavă și că nu mai are mult de trăit.

Tăcerea se lăsă iar între dînșii. Cuvintele lui Valois răspundeau celor mai tainice dorințe ale Aiuritului, dar n-ar fi îndrăznit niciodată să le rostească el întîi. Un complice i se oferea, gata să ia asupra sa totul, scutindu-l chiar de a vorbi, chiar de a voi.

— Îmi făgăduiseși, nepoate, că ai să mi-l dai pe Marigny în ziua cînd vei avea un papă, zise Valois.

— Ți-l pot da, unchiule, tot așa de bine și în ziua cînd voi fi văduv, răspunse Aiuritul.

Valois își trecu mîinile inelate peste obrazul său lat și urmă cu jumătate de glas :

— Ar trebui să mi-l dai mai întîi pe Marigny, deoarece el comandă toate fortărețele și împiedică să intre cineva la Château-Gaillard.

— Fie, răspunse Ludovic al X-lea. Îmi ridic mîna de pe el. Îi poți deci spune cancelarului de Mornay să-mi aducă să semnez toate poruncile pe care le crezi de cuviință.

*

În aceeași seară, după cină, tocmai cînd Enguerrand de Marigny pregătea singur întîmpinarea pe care socotea s-o dea regelui, cerîndu-i învoirea de a se bate, adică dreptul de a

provoca la duel orice persoană care ar cuteza să susţină că el era trădător sau sperjur, Hugues de Bouville veni la dînsul. Fostul mare şambelan al lui Filip cel Frumos părea muncit de gînduri ce se băteau cap în cap, şi demersul pe care-l făcea parcă-i apăsa cugetul.

— Enguerrand, vorbi el, să nu dormi acasă în noaptea asta, căci vor să te aresteze ; o ştiu, sînt sigur de ceea ce-ţi spun.

Se apucase iar să-l tutuiască pe Marigny, ca în zilele cînd vechiul său prieten îşi începuse cariera în casa lui, ca scutier.

— Nu vor îndrăzni, răspunse Marigny. Şi cine ar veni să mă aresteze, rogu-te ? Alain de Pareilles ? Niciodată Alain nu se va învoi cu o asemenea poruncă. S-ar închide mai degrabă cu arcaşii săi în palatul meu şi ar lupta, decît să lase pe cineva să se atingă de un fir de păr din capul meu.

— Rău faci că nu mă crezi, Enguerrand, şi rău ai făcut de asemenea, te asigur, purtîndu-te aşa cum te-ai purtat în lunile acestea din urmă. Cînd eşti într-o dregătorie înaltă, precum sîntem noi, a lucra împotriva regelui, oricare ar fi regele, înseamnă să lucrezi împotriva ta însuţi. Şi eu de asemenea sînt pe cale de a lucra împotriva regelui în clipa asta, din prietenia ce o am pentru tine şi fiindcă aş vrea să te scap.

Burtosul se simţea într-adevăr nefericit. Era înduioşător să-i vezi atîta bunăvoinţă. Slujitor credincios al suveranului, prieten devotat, dregător fără pată, respectuos faţă de legile lui Dumnezeu şi faţă de legile ţării, cum se făcea că, însufleţit de sentimente aşa de curate, glasul său avea atît de puţină vlagă în el ?

— Ceea ce-ţi spusei, Enguerrand, urmă el, o ştiu de la monseniorul Filip de Poitiers, care ţi-e singurul sprijin în ceasul de faţă. Monseniorul de Poitiers ar vrea să pună depărtarea între tine şi mînia pe care ai stîrnit-o printre baroni. L-a sfătuit pe frate-său să te trimită să cîrmuieşti vreo ţară depărtată, Ciprul de pildă.

— Ciprul ? sări în sus Marigny... să mă las închis în insula aceea, la capătul mării, după ce am cîrmuit regatul Franţei ? Acolo vor să mă surghiunească ? Nu, voi continua să umblu ca stăpîn pe acest pămînt al Parisului sau voi muri aici.

Bouville clătină trist din cap, scuturîndu-şi şuviţele negre şi albe.

— Crede-mă, repetă el, nu dormi în noaptea asta la tine. Orice s-o întîmpla, nu voi avea de ce să-mi fac mustrări că nu te-am înștiințat la timp.

Îndată ce plecă Bouville, Enguerrand veni să se sfătuiască cu soția sa și cu sora acesteia, doamna de Chanteloup. Cele două femei fură și ele de părere că era cuminte lucru să plece numaidecît la vreuna din moșiile normande, și apoi, de acolo, dacă primejdia se arăta limpede, să ajungă într-un port și să-și caute adăpost la regele Angliei, care era cu totul de partea lui Marigny.

Dar Enguerrand izbucni mînios :

— Nu-s deci înconjurat decît de muieri și de becisnici !

Apoi plecă să se culce ca în toate serile. Își mîngîie cîinele favorit, se lăsă dezbrăcat de fecior și se uită cum acesta trase greutatea orologiului, obiect încă puțin răspîndit în vremea aceea și pe care îl plătise scump. Frămîntă o clipă în minte ultimele fraze ale memoriului, gîndind să-l încheie a doua zi dimineață ; se apropie apoi de fereastră, dădu perdeaua la o parte și privi acoperișurile orașului adormit. Pîndarii de noapte treceau prin strada Fossées-Saint-Germain, repetînd la fiecare douăzeci de pași cu glasul lor mașinal :

— Straja... E miezul nopții... Dormiți în pace !...

Ca de obicei, erau în întîrziere cu un sfert de ceas față de orologiu...

Enguerrand se trezi în zori, auzind un tropăit greu de cizme prin curtea lui și pumni care izbeau în ușa palatului. Un scutier înfricoșat veni să-i spună că arcașii erau jos. Își ceru hainele, se îmbrăcă în grabă și, în tinda scării, se ciocni de soția sa și de fiu-său, care veneau în fugă.

— Aveai dreptate, Jeanne, îi spuse soției, sărutînd-o pe frunte ; nu te-am ascultat îndeajuns cît am trăit. Cată să pleci undeva chiar astăzi împreună cu Ludovic.

— Aș fi plecat cu tine, Enguerrand. Acum însă nu mă pot depărta de locul unde vei avea de suferit.

— Regele Ludovic e nașul meu, spuse Ludovic de Marigny ; mă duc să dau fuga la Vincennes...

— Nașul tău e un zevzec și coroana i se cam clatină pe cap, răspunse Marigny cu mînie.

Apoi, cum pe scară era întuneric, strigă :

— Hei, slujitori ! Lumină ! Să mi se facă lumină !

Iar cînd servitorii alergară într-acolo, Marigny coborî scara, între făcliile lor, ca un rege.

Curtea vuia de oşteni. Prin pervazul uşii se deslușea în dimineața plumburie o umbră înaltă purtînd za uşoară.

— Cum de ai primit, Pareilles, să faci asta ?... Cum ai îndrăznit ?

— Eu nu-s Alain de Pareilles, răspunse ofiţerul. Domnul de Pareilles nu mai comandă arcaşii.

Se dădu în lături, lăsînd să treacă un bărbat pirpiriu, cu o scufă de culoare închisă pe cap. Era cancelarul Etienne de Mornay. Aşa cum Nogaret, cu opt ani în urmă, venise chiar el să pună mîna pe marele maestru al templierilor, Mornay venea chiar el să-l aresteze pe cîrmuitorul regatului.

— Domnule Enguerrand, îi zise, te rog să mă urmezi la Luvru, unde am poruncă să te închid.

La aceeaşi oră, cei mai mulți dintre marii pravilişti burghezi ai domniei trecute, Raoul de Presle, Michel de Bourdenai, Guillaume Dubois, Geoffroy de Briançon, Nicole Le Loquetier, Pierre d'Orgemont, erau ridicați de la casele lor şi duşi pe la diferite închisori, unii din ei pentru a fi puşi la cazne grele, în vreme ce un pîlc de arcaşi se îndrepta spre Châlons, pentru a-l ridica de acolo pe episcopul Pierre de Latille, prietenul de tinerețe al lui Filip cel Frumos şi pe care acesta îl chemase aşa de stăruitor în clipele sale din urmă.

Cu dînşii, intra în temniță toată domnia Regelui de Fier.

IV

NOAPTEA FĂRĂ ZORI

Cînd Marguerite de Burgundia auzi în toiul nopții coborîndu-se podul fortăreței Château-Gaillard, apoi tropot de cai răsunînd în curțile închisorii, i se păru la început că aceste zgomote nu erau adevărate. Aşteptase atîta, visase atîta clipa asta din ziua cînd, prin scrisoarea trimisă contelui d'Artois, se învoise să fie îndepărtată de la tron, lepădîndu-se de toate drepturile, pentru dînsa ca şi pentru fiică-sa, în schimbul unei eliberări făgăduite şi care nu mai venea !

Zece săptămîni trecuseră, zece săptămîni de tăcere mai nimicitoare ca foamea, mai istovitoare ca frigul, mai înjositoare ca păduchii care o rodeau, mai chinuitoare ca singurătatea. Deznădejdea se cuibărise în sufletul Margueritei. În ultimele zile nu se mai dădea jos din pat, scuturată de friguri

care o ţineau într-o stare de somnolenţă tulbure. Singurele ei gesturi erau doar pentru a apuca urciorul cu apă pus jos lîngă dînsa şi a-l duce la gură. Cu ochii mari deschişi, aţintiţi la turnul cufundat în beznă, stătea ore întregi să-şi asculte inima bătînd prea repede, apoi, dacă febra o mai lăsa niţel, dacă o adiere neaşteptată îi răcorea fruntea, dacă inima începea să-i bată mai potolit, se ridica deodată, ţipînd, săgetată de gîndul cumplit că va muri într-o clipă. Tăcerea se umplea de o larmă care nu era decît în auzul ei ; ameninţări înfricoşătoare care nu mai veneau de pe pămînt, ci din lumea cealaltă străpungeau întunericul. Delirul insomniilor îi tulbura mintea... Filip d'Aunay, frumosul Filip, nu murise de-a binelea. Călca alături de dînsa, cu picioarele frînte şi pieptul însîngerat ; Marguerite întindea braţul spre el şi nu putea să-l apuce. O tîra, totuşi, fără ca ea să se mişte, pe drumul care duce de la pămînt la Dumnezeu, fără să mai simtă pămîntul sub picioare şi fără să-l vadă vreodată pe Dumnezeu. Şi drumul cumplit va dura pînă în vecii vecilor, pînă la judecata de apoi ; poate că acesta era, la urma urmelor, purgatoriul.

— Blanche, strigă ea. Blanche ! Auzi-i cum vin !

Căci lacătele, zăvoarele, uşile scîrţîiau într-adevăr dedesubt, la intrarea în turn ; o mulţime de paşi urcau treptele de piatră.

— Blanche ! Auzi ?

Dar glasul slăbit al Margueritei nu ajungea pînă la vară-sa, prin poarta grea care despărţea în timpul nopţii cele două caturi ale temniţei lor. Flacăra unei singure lumînări o orbi deodată pe regina captivă. Nişte bărbaţi, Marguerite nu putu să vadă cîţi erau, se îmbulzeau în pervazul uşii ; ea nu-l vedea decît pe uriaşul cu mantie roşie, cu ochi strălucitori şi cu jungher de argint la brîu care venea spre dînsa.

— Robert ! şoptiră buzele ei, Robert, iată-te în sfîrşit !

La spatele contelui d'Artois un oştean aducea pe cap un scaun pe care-l puse lîngă patul Margueritei.

— Aşadar, dragă verişoară, îi spuse Robert aşezîndu-se, nu prea te lauzi cu sănătatea, după cît mi se spune şi după cîte văd. Eşti bolnavă...

— Foarte bolnavă, zise Marguerite. Nu mai ştiu dacă trăiesc...

— Am sosit la timp. În curînd totul se va sfîrşi. Ţi-aduc o veste bună : vrăjmaşii tăi au fost doborîţi. Te simţi în stare să scrii ?

— Nu știu, zise Marguerite.

Aducînd lumînarea mai aproape, d'Artois îi cercetă cu luare-aminte obrazul răvășit și tras, buzele subțiate, ochii negri înfundați, cu strălucirea lor nefirească, părul ud de sudoare, ce i se lipise de fruntea bombată.

— Să poți măcar dicta scrisoarea pe care o așteaptă regele. Hei, capelanule ! chemă el pocnind din degete.

O sutană albă, o scăfîrlie rasă și învinețită se iviră din penumbră.

— Mi s-a desfăcut căsătoria ? întrebă Marguerite.

— Cum să se desfacă, verișoară, dacă ai refuzat ce ți se cerea ?

— N-am refuzat, spuse ea. Am acceptat... am acceptat tot ce mi s-a cerut. Nu mai știu. Nu mai înțeleg.

— Duceți-vă de căutați un urcior cu vin ca să mai prindă puteri, porunci d'Artois întorcînd capul.

Se auziră pași depărtîndu-se în odaie, apoi pe scară.

— Dă-ți osteneala, verișoară, să poți dicta, urmă d'Artois. Acum trebuie să accepți ce-ți voi spune.

— Dar ți-am scris, Robert, ți-am scris ca să-i spui lui Ludovic... tot ce mi-ai poruncit... că fiică-mea nu-i a lui...

Toate cîte erau în jurul ei începură să se clatine.

— Cînd ? întrebă Robert.

— Dar sînt zece săptămîni de atunci... zece săptămîni de cînd aștept, de cînd ar fi trebuit să mă scoți de aici...

— Cui ai dat scrisoarea aceea ?

— Cui era s-o dau... lui Bersumée.

Și Marguerite se înfricoșă, fulgerată de un gînd : „Am scris oare într-adevăr ? E groaznic, nu mai știu... nu mai știu nimic."

— Întreab-o pe Blanche, murmură ea.

În clipa aceea, însă, izbucni lîngă dînsa o hărmălaie ; Robert d'Artois se ridicase și, înfigîndu-și mîna în gîtul unuia ce se afla în preajma lui, îl zgîlțîia cu putere, zbierînd de se cutremurau pereții. Cît de înfiorător izbeau aceste strigăte auzul Margueritei, răsunîndu-i în cap !

— Dar, monseniore, eu... chiar eu am dus scrisoarea, răspundea glasul înnebunit de spaimă al lui Bersumée.

— Unde ai dus-o ? Cui ?

— Dați-mi drumul, monseniore, dați-mi drumul, mă înăbușiți. I-am dat-o monseniorului de Marigny. Așa mi se poruncise.

Se auzi bufnitura surdă a unui trup izbit de perete.

— Eu mă numesc Marigny ? Cînd ți se încredințează o scrisoare pentru mine, trebuie oare s-o duci altcuiva ?

— Mi-a făgăduit, monseniore, că are să v-o dea...

— Lasă, bobocule, mă răfuiesc eu cu tine mai tîrziu, zise d'Artois.

Apoi, întorcîndu-se la Marguerite :

— N-am primit niciodată scrisoarea ta, verișoară. Marigny a păstrat-o pentru dînsul.

— Ah, bine ! făcu ea.

Îi mai venise inima la loc. Acum, cel puțin, știa că o scrisese într-adevăr.

În clipa asta, sergentul Lalaine intră, aducînd urciorul cu vin. Robert d'Artois se uită cum bea Marguerite, zicîndu-și :

„La urma urmelor, dacă aduceam otravă, ar fi fost poate mai ușor ; mare prostie că nu m-am gîndit la asta... Așadar, ea acceptase... Păcat... păcat că n-am știut. Acum e prea tîrziu ; și apoi, oricum, în halul în care se afla, tot nu mai avea multe zile de trăit."

Nu mai era pornit împotriva ei și se simțea aproape trist. Nu mai avea de luptat. Stătea acolo, voinic, așezat cu mîinile pe genunchi, înconjurat de oșteni înarmați pînă-n dinți, lîngă patul sărăcăcios în care zăcea o tînără femeie istovită. Cum o mai urîse pe cînd era regină a Navarei și moștenitoarea tronului Franței ! Nu făcuse oare totul pentru a o duce la pieire, umblînd peste tot, uneltind necontenit, cheltuind cu nemiluita, unind împotriva ei curtea Angliei și curtea Franței ? O urîse cît era puternică ; o dorise cît era frumoasă. Nu mai departe de iarna trecută, așa mare baron al țării cum era, iar Marguerite doar o biată captivă, ea îl mai dominase încă. Acum, contele d'Artois se simțea purtat de izbînda lui mai departe decît ar fi vrut să meargă. Misiunea cu care Valois îl însărcinase, pentru că n-o putea încredința nimănui altuia, îi displăcea îndeajuns. Nu încerca un sentiment de milă, ci doar un fel de nepăsare scîrbită, o lehamite amară. Atîtea mijloace mobilizate împotriva unui trup ce nu se mai putea apăra, slăbit și bolnav ! În sufletul lui Robert ura se stinsese pentru că nu mai avea o țintă pe măsura forței sale.

Și-i părea rău într-adevăr, da, îi părea rău din toată inima că scrisoarea șterpelită de Marigny nu-i ajunsese în mînă. Marguerite ar fi fost închisă la vreo mînăstire... Păcat ! Acum era prea tîrziu ; sorții au căzut și jocul trebuia dus pînă la capăt.

— Vezi ce vrăjmaș ți-a fost Marigny, verișoară, și cum a uneltit împotriva ta de la început, zise Robert. De nu era el, niciodată n-ai fi fost învinuită, și nici Ludovic, soțul tău, nu te-ar fi prigonit astfel. De cînd Ludovic e rege, Marigny a făcut totul

ca să te țină mai departe aici, așa cum a făcut totul ca să ducă țara de rîpă. Astăzi, însă, așa cum ai auzit, ticălosul acesta e arestat, iar eu vin să-mi dai plîngere împotriva lui pentru răul ce ți-a făcut, ca să grăbim judecata regelui și totodată iertarea ta.

— Ce trebuie să declar ?

Își dusese mîna la gît, căci vinul pe care-l băuse făcea să-i bată și mai repede inima în piept, gata-gata să se spargă.

— Îi voi dicta eu capelanului, pentru tine, zise Robert ; știu cuvintele ce trebuie puse acolo.

Capelanul se așezase jos, cu tăblița pe genunchi, iar lumînarea pusă alături lumina cele trei chipuri.

„Măria-ta, soțul meu, începu Robert cu glas tărăgănat, căci se silea să nu uite o iotă din textul întocmit de Charles de Valois, *mă sting de boală și de întristare. Te rog în genunchi să mă miluiești cu iertarea ta, căci dacă nu o vei face repede, simt că am foarte puțin de trăit și că sufletul mă va părăsi. Tot ce s-a întîmplat e din vina domnului de Marigny, care a vrut să mă piardă în ochii tăi și în aceia ai răposatului rege, cu pîră, ce jur că-i mincinoasă, aducîndu-mă prin chinuri groaznice...*

— O clipă, monseniore, întrerupse capelanul.

Apucase briceagul ca să răzuiască o pată zgrunțuroasă în pielea de vițel pe care scria.

— *...la restriștea în care mă aflu,* urmă Robert, *totul se trage de la acest om hain. Te rog de asemenea să mă scapi din starea jalnică în care am ajuns și te încredințez că n-am încetat niciodată de a-ți fi soție supusă, așa cum a vrut Dumnezeu."*

Marguerite se ridică puțin în patul ei. Nu putea să înțeleagă prin ce uriașă contradicție voiau acum, după un an de temniță, s-o scoată nevinovată.

— Atunci cum rămîne, vere, întrebă ea, cum rămîne cu mărturisirile ce mi s-au cerut ?

— Nu mai e nevoie de ele, vară dragă, răspunse Robert, și ceea ce ai să semnezi le înlocuiește pe toate.

Căci Charles de Valois nu avea nevoie deocamdată decît să strîngă împotriva lui Enguerrand toate mărturiile mincinoase cu putință. Cea care va purta semnătura Margueritei era de mare preț, oferind pe deasupra și avantajul de-a spăla, barem de ochii lumii, rușinea regelui, dar mai ales de-a o face pe regină să-și anunțe singură moartea. Monseniorul de Valois era într-adevăr un om care știa să le brodească !

— Şi Blanche, întrebă ea, ce-o să se facă Blanche după toate astea ? V-aţi gîndit la Blanche ?

— Să n-ai grijă, zise Robert. Vom face totul pentru dînsa.

Şi Marguerite îşi puse numele în josul pergamentului.

Robert d'Artois se ridică atunci şi se aplecă asupra ei. Ceilalţi, la un semn al său, se trăseseră îndărăt către fundul încăperii. Uriaşul îşi puse mîinile pe umerii Margueritei, foarte aproape de gît.

La atingerea palmelor sale mari, Marguerite simţi cum i se împrăştie în tot trupul o căldură plăcută, odihnitoare. Îşi aduse mîinile ei, numai piele şi os, pe degetele lui Robert, ca şi cum s-ar fi temut să nu şi le retragă prea repede.

— Adio, verişoară, zise el. Adio. Îţi doresc un somn liniştit.

— Robert, întrebă ea în şoaptă, căutîndu-i privirea, rîndul trecut cînd ai fost aici şi ai voit să fiu a ta, mă doreai într-adevăr ?

Nici un om nu e cu totul rău ; contele d'Artois avu în clipa aceea una din puţinele vorbe miloase care i-au ieşit vreodată din gură :

— Da, frumoasa mea verişoară, te-am iubit mult.

Şi o simţi răsuflînd uşurată sub mîinile lui, împăcată, aproape fericită. Să fie iubită, să fie dorită, iată într-adevăr pentru ce trăise această regină. Mai mult decît pentru coroane şi măriri.

Se uită cu un fel de recunoştinţă la văru-său, care se depărta o dată cu lumina ; atît era de mare, încît i se părea o vedenie şi, privindu-l cum se trage îndărăt în penumbra odăii, gîndul te ducea la eroii nebiruiţi din legendele depărtate ale Mesei rotunde.

Sutana albă a dominicanului şi coiful de fier al lui Bersumée se făcură nevăzute în faţa lui Robert, care îi împingea pe toţi spre uşă. El mai rămase încă o clipă în prag, ca şi cum ar fi încercat o uşoară şovăială, ca şi cum ar mai fi avut ceva să-i spună. Apoi uşa se închise, întunericul de nepătruns cuprinse iar încăperea, şi Marguerite se minună că nu aude zgomotul obişnuit al zăvoarelor. Aşadar n-o mai încuiau, şi gestul acesta omis pentru întîia oară după trei sute cincizeci de zile era ca o făgăduială a izbăvirii.

Mîine o vor lăsa să coboare şi să se plimbe în voie prin Château-Gaillard ; apoi, curînd, o trăsură va veni s-o ia şi s-o ducă spre copaci, spre oraşe, spre oameni. „Putea-voi oare să mă ţin pe picioare ? Avea-voi putere ? O, da, am să-mi recapăt puterile !"

O ardeau brațele, dar se va vindeca, știa că se va vindeca. Știa de asemenea că nu va mai putea să doarmă în noaptea aceea. Dar avea atîtea speranțe să-i țină tovărășie pînă-n zori !

Deodată, deslușì un zgomot abia auzit, nici măcar un zgomot, doar un fel de adiere stîrnită de răsuflarea reținută a unei ființe. Era cineva în odaie.

— Blanche ! strigă ea. Tu ești ?

Or fi descuiat și ușa dintre cele două caturi. N-auzise, totuși, nici o țîțînă scîrțiind. Și pentru ce s-ar fi apropiat vară-sa călcînd în vîrful picioarelor ? Afară numai dacă... Dar nu, Blanche nu-și pierduse mințile pînă într-atît, așa, din senin. Părea chiar că-și mai venise în fire în ultimele zile, o dată cu sosirea primăverii.

— Blanche ! repetă Marguerite cu glas gîtuit de spaimă.

Se făcuse însă iarăși tăcere, și Marguerite crezu o clipă că febra ei născocea prezența cuiva în întuneric. Dar îndată după asta auzi din nou aceeași răsuflare reținută, mai aproape, și un foarte slab fîșîit pe pardoseală, ca zgomotul pe care-l face un cîine rîcîind cu unghiile... Respira cineva lîngă dînsa. Poate că era într-adevăr un cîine, cîinele lui Bersumée, care intrase în urma stăpînului și îl uitaseră acolo ; sau poate guzganii... guzganii cu pașii lor mărunți, asemenea oamenilor, cu foșnetul lor, cu alergătura lor conspirativă, cu felul lor straniu de a se deda noaptea unor tainice îndeletniciri. Se iviseră în mai multe rînduri șobolani prin turn și tocmai cîinele lui Bersumée îi omorîse. Dar pe șobolani nu-i poți auzi respirînd.

Marguerite se ridică deodată în culcușul ei, cu inima îngrozită ; se auzise un clinchet slab, de parcă un fier ar fi atins piatra zidului. Cu ochii holbați de spaimă, scruta întunecimile din jur. De acolo, din stînga, se auzise. Zgomotul venea din stînga.

— Cine-i ? strigă ea.

Iarăși tăcerea. Dar acum nu se mai îndoia : nu era singură. Își reținu și dînsa răsuflarea. O groază cum nu simțise niciodată o cuprinse. Va muri peste cîteva clipe ; avea această certitudine de necrezut și, mai rea decît groaza morții, era groaza de a nu ști cum va muri, nici în ce parte a trupului va fi lovită, nici ce chip avea prezența nevăzută care se apropia de dînsa de-a lungul peretelui.

O grămadă rotundă se abătu deodată peste patul ei. Marguerite scoase un urlet pe care Blanche de Burgundia, în odaia de deasupra, îl auzi străpungînd noaptea, și de care își va aduce aminte cît va trăi. Țipătul fu curmat brusc de cearșaful ce-i as-

tupă gura. Două mîini o apucaseră pe regina Franței și-i răsuceau cearșaful în jurul gîtului. Cu capul strîns lipit de pieptul voinic al unui bărbat, cu brațele bătînd aerul și tot trupul zbătîndu-se ca să scape din încleștare, Marguerite horcăia tot mai slab. Pînza petrecută în jurul gîtului se strîngea ca un colier de plumb fierbinte. Se înăbușea. Ochii i se umplură de foc ; uriașe clopote de bronz începură să-i sune în urechi. Dar ucigașul avea o dibăcie neîntrecută ; funia clopotelor se rupse deodată cu o trosnitură puternică a vertebrelor, și Marguerite se rostogoli în hăul fără margini și fără de sfîrșit.

Cîteva minute mai tîrziu, în curtea fortăreței Château-Gaillard, Robert d'Artois, care dădea pe gît un pahar cu vin și se prefăcea a împărți porunci, ca să treacă vremea mai repede, îl văzu venind pe valetul său Lormet. Acesta se apropie de calul lui d'Artois, chipurile ca să-l înșeueze.

— S-a făcut, monseniore, murmură Lormet.

— N-ai lăsat vreo urmă ? întrebă Robert în șoaptă.

— Nimic, monseniore. Le-am pus toate la loc, cum au fost.

— Nu e ușor fără lumină.

— Știți doar, monseniore, că eu văd pe întuneric.

După ce încălecă, d'Artois îi făcu semn lui Bersumée să se apropie.

— Am găsit-o pe doamna Marguerite destul de rău, îi spuse. Tare mă tem, văzînd în ce hal e, că n-o să mai apuce săptămîna, și poate că nici ziua de mîine. Dacă moare, îți poruncesc să te înfățișezi la Paris, dar s-o ții numai într-o goană pînă acolo, și să te duci glonț la monseniorul de Valois spre a-i da veste... La monseniorul de Valois, cred că ai auzit bine ce ți-am spus. Vezi de rîndul acesta să nu mai nimerești în altă parte. Și să nu sufli o vorbă nimănui ! Nu-ți frămînta capul, că nu ți se cere asta. Și ține minte că monseniorul de Marigny al tău e în temniță și că s-ar putea găsi un loc și pentru tine pe aceeași spînzurătoare.

Zorile începeau să mijească de-a lungul pădurii Andelys, tivind crestetul copacilor cu o dungă subțire de lumină plumburie bătînd în trandafiriu. La poalele fortăreței Château-Gaillard fluviul scînteia slab.

Lăsîndu-se în jos de pe țărm, Robert d'Artois simțea sub el zvîcniturile regulate ale spinării calului și coastele călduțe care fremătau apăsate de cizmele lui. Trase cu putere în piept aerul răcoros al dimineții.

— Oricum ar fi, murmură el, bun lucru e să trăiești.

— Da, monseniore, bun lucru, răspunse Lormet. Vom avea negreșit o zi frumoasă cu soare.

V

O DIMINEAȚĂ DE MOARTE

Deși răsuflătoarea beciului era îngustă, Marigny putea să vadă printre gratiile groase încrucișate bolta măreață a cerului de aprilie presărată cu stele strălucitoare.

Nu voia să doarmă. Trăgea cu urechea la vuietele surde ale Parisului, ca și cum ascultîndu-le și-ar fi dovedit sieși că mai trăiește. Zgomote rare : strigătul pîndarilor de noapte, clopotul unei mînăstiri din apropiere, huruitul căruțelor de țară, aducînd încărcătura lor de zarzavat în piață... Orașul acesta căruia el îi lărgise străzile, îi înfrumusețase clădirile, îi potolise răzmerițele, orașul acesta neastîmpărat în care simțeai la fiece clipă cum bate inima țării și căruia tocmai de asta îi închinase vreme de șaisprezece ani toate gîndurile și toată grija sa, îi stîrnea de două săptămîni încoace ură ; îl ura cum urăști un om.

Această ură se născuse în dimineața cînd Charles de Valois, temîndu-se că Marigny ar putea găsi la Luvru, al cărui comandant fusese, oameni care să-l ajute să fugă, hotărîse să-l strămute în turnul templului. Călare, înconjurat de armășei și arcași, Marigny străbătuse deci o mare parte a capitalei și descoperise pe neașteptate că poporul acesta care, vreme de atîția ani, se plecase la trecerea lui, îi purta pică. Ocările ce i se aruncaseră, explozia de bucurie de-a lungul străzilor parcurse, pumnii ridicați, batjocurile, rîsetele, amenințările de moarte, toate acestea fuseseră pentru fostul mare dregător al țării o lovitură poate chiar mai dureroasă decît arestarea.

Cînd ai cîrmuit oamenii vreme îndelungată, cînd ai crezut că te străduiești pentru binele obștesc, cînd știi cîtă trudă ai cheltuit ca să-ți împlinești sarcina și bagi de seamă pe neașteptate că niciodată oamenii nu te-au iubit, nici înțeles, ci doar te-au suportat, atunci te cuprinde o mare amărăciune, și te întrebi dacă nu cumva ai fi putut face altceva mai bun în viață.

Zilele ce au urmat nu au fost mai puțin groaznice. Adus la Vincennes, de data aceasta nu ca să-și mai ia locul în consiliu, printre marii dregători ai țării, ci ca să se înfățișeze înaintea unui tribunal alcătuit din baroni și prelați, printre care se găsea propriul său frate, arhiepiscopul, Enguerrand de Marigny trebuise să audă pe un grefier, numit Jean d'Asnières, citind, din porunca lui Charles de Valois, pomelnicul nesfîrșit al fărădelegilor ce i

se puneau în cîrcă : jefuirea vistieriei, trădare, luare de mită, legături ascunse cu vrăjmașii țării.

Enguerrand ceruse cuvîntul ; i se refuzase. Ceruse să se bată în duel, potrivit datinii feudale, cu cei care-l învinuiau ; și acest lucru i se refuzase. Era deci limpede că tribunalul îl socotea de acum înainte vinovat, fără a-l lăsa măcar să se apere, ca și cum ar fi judecat pe un mort.

Iar cînd Enguerrand întorsese ochii spre frate-său Jean, așteptînd ca barem el să-și ridice glasul pentru a-i ține parte, nu întîlnise decît un obraz nepăsător, o privire care fugea în lături și niște degete frumoase care netezeau cu un gest elegant panglicile brodate ale mitrei, ce-i căzeau pe umeri. Dacă pînă și frate-său se lepăda de dînsul, dacă pînă și frate-său trecea cu un asemenea cinism în rîndul vrăjmașilor, cum să mai aștepți de la careva, chiar de la cei care-i datorau slujba și averea, un gest de dreptate sau de recunoștință !

Filip de Poitiers, jignit fără îndoială de a vedea că Enguerrand nu luase în seamă avertismentul pe care i-l dăduse prin Bouville, nu venise la această ședință.

Marigny fusese adus îndărăt de la Vincennes în huiduielile furioase ale mulțimii, care-l scotea acum răspunzător de sărăcia și foametea din țară. Apoi îl închiseseră iarăși la templu, dar de această dată punîndu-l în fiare, și chiar în celula care slujise de temniță pentru Jacques de Molay.

Cîrligul prins în perete era cel de care vreme de șapte ani fusese nituit lanțul marelui maestru al ordinului templierilor. Silitra nu acoperise încă liniuțele scrijelite în piatră de către bătrînul cavaler, pentru a însemna curgerea zilelor.

„Șapte ani ! se gîndise Marigny. Îl osîndiserăm să petreacă aici șapte ani, ca să-l ardem apoi pe rug. Eu nu sînt aici decît de șapte zile, dar am și înțeles ce trebuie să fi suferit."

Omul de stat, din înălțimea la care își exercită puterea, ocrotit de toată armătura poliției și a oștilor, simțindu-și pielea la adăpost, nu condamnă, atunci cînd rostește pedepse cu închisoarea sau cu moartea, decît niște abstracțiuni. El nu chinuiește sau nimicește oameni, ci înfrînge împotriviri și desființează simboluri. Marigny își amintea totuși ce neliniște îl cuprinsese cînd a văzut templierii arzînd pe rug în ostrovul jidovilor, și cum înțelesese în clipa aceea că era vorba de făpturi omenești, adică de semeni de-ai lui, iar nu numai de principii și de erori. În ziua aceea, fără a îndrăzni să-și arate gîndul, ba chiar mustrîndu-se ca de o slăbiciune, se simțise solidar

cu cei omorîți, și se temuse pentru el însuși. „Într-adevăr, am fost toți blestemați pentru ceea ce am săvîrșit acolo."

Apoi, din nou, Marigny fusese dus a treia oară la Vincennes, ca să fie de față la cea mai înspăimîntătoare paradă a josniciei. Ca și cum toate nelegiuirile ce i se aruncaseră în spinare n-ar fi fost de ajuns, ca și cum ar mai fi rămas în cugetul poporului îndoieli ce trebuiau nimicite cu orice preț, se apucaseră să-l învinuiască de crimele cele mai stranii, aducînd împotriva lui un uluitor tacîm de martori mincinoși.

Charles de Valois se făcea că descoperise la timp o înfricoșătoare uneltire vrăjitorească. Doamna de Marigny și soră-sa, doamna de Chanteloup, îndemnate, bineînțeles, de Enguerrand, făcuseră farmece, căznind și străpungînd cu ace niște păpuși de ceară care înfățișau pe rege, pe însuși contele de Valois și pe contele de Saint-Pol. Cel puțin așa veniră să afirme cîteva pramatii aduse din strada Bourbonnais, unde își aveau taina lor într-ale vrăjitoriei, cu îngăduința poliției căreia îi slujeau de iscoade. Cele două doamne avuseseră și complici : o șchioapă, slujind zice-se diavolului, și un oarecare Paviot, prins tot cu o asemenea îndeletnicire, fură arși pe rug, fiind oricum osîndiți la aceasta.

După care fu anunțată, spre marea emoție a tribunalului, moartea Margueritei de Burgundia, aducîndu-se, ca o ultimă dovadă împotriva lui Marigny, scrisoarea pe care ea o trimisese regelui din închisoare.

— A fost ucisă ! strigase Marigny.

Dar oamenii care-l păzeau îl trăseseră repede îndărăt, în vreme ce Jean d'Asnières își întregea rechizitoriul cu această nouă fărădelege a învinuitului.

În zadar intervenise din nou printr-o scrisoare regele Eduard al Angliei, cerînd stăruitor cumnatului din Franța să cruțe viața fostului locțiitor al lui Filip cel Frumos ; în zadar se aruncase Ludovic de Marigny la picioarele Aiuritului, nașul său, cerîndu-i îndurare și dreptate. Repetînd în fața tribunalului cuvintele pe care le rostise în fața unchiului de Valois, Ludovic al X-lea spusese arătîndu-l pe Marigny : „Ridic mîna mea de pe dînsul".

Și Enguerrand se auzise condamnat la moarte prin spînzurătoare, soția să-i fie întemnițată și toate averile lui confiscate. În timp ce Jeanne de Marigny și doamna de Chanteloup erau arestate și închise la templu, pe Marigny îl duseră într-o a treia temniță, cea de la Châtelet, căci Valois își amin-

tise că vrăjmașul său fusese și administrator al templului. Valois vedea peste tot complici și se temu pînă în ultima clipă să nu-i scape din mînă răzbunarea.

Dintr-o celulă a închisorii Châtelet contempla deci Marigny cerul în noaptea de 30 aprilie 1315, printr-o răsuflătoare de beci. Nu-i era frică de moarte, cel puțin încerca să se împace cu ceea ce era de neînlăturat. Dar amintirea blestemului îl chinuia ; simțea nevoia, înainte de a se înfățișa lui Dumnezeu, să-și lămurească lui însuși dacă era vinovat sau nu.

„Pentru ce ? Pentru ce am fost toți blestemați, cei care și-au auzit numele și cei al căror nume nu s-a rostit, numai pentru că au fost de față ? Totuși, noi nu lucrasem decît pentru binele țării, pentru slava bisericii și pentru credința fără de prihană. Pentru ce, atunci, înverșunarea asta a cerului împotriva fiecăruia dintre noi ?"

Acum, cînd era la cîteva ceasuri de a fi el însuși executat, gîndul i se întorcea la etapele procesului templierilor, ca și cum acolo, mai mult decît în oricare alta dintre acțiunile politice sau private săvîrșite de-a lungul vieții sale, se ascundea ultima explicație, ultima justificare pe care voia s-o afle înainte de a muri. Și tot întorcîndu-se la ce a fost, urcînd una cîte una treptele amintirii, se văzu ajuns deodată ca în fața unui prag unde se făcu lumină și unde înțelese totul.

Blestemul nu venea de la Dumnezeu. Blestemul venea din el însuși, neavînd altă obîrșie decît în propriile sale fapte ; și aceasta era la fel de adevărat pentru toți oamenii și pentru toate pedepsele.

„Templierii se îndepărtaseră de rostul lor ; ei se abătuseră de la slujirea creștinătății pentru a nu se mai îndeletnici decît cu camăta ; stricăciunea se strecurase în rîndurile lor ; dintr-aceasta li se trăgea blestemul și drept era să fie nimiciți. Dar spre a le veni de hac templierilor, l-am pus în scaun de arhiepiscop pe fratele meu, care era ambițios și mișel, într-adins ca să-i osîndească pentru fărădelegi născocite ; nu e deci de mirare că fratele meu s-a întors împotriva mea și m-a trădat atunci cînd ar fi putut să mă scape. N-am de ce să-i port pică ; eu sînt cel vinovat... Negreșit, ar fi fost bine pentru Franța să avem un papă francez ; dar pentru că acest papă, ca să se poată alege, se înconjurase de cardinali alchimiști, lacomi nu de virtute, ci de aurul pe care voiau să-l fabrice, el a murit înghițind pulberea de smaralde ce i-au vîrît-o pe

gît cardinalii săi. Pentru că Nogaret chinuise prea mulți nevinovați ca să scoată de la dînșii mărturisirile pe care le voia și pe care le credea necesare binelui țării, vrăjmașii săi au sfîrșit prin a-l otrăvi... Pentru că Marguerite de Burgundia fusese măritată din interese politice cu un prinț pe care nu-l iubea, dînsa a trădat căsătoria ; pentru că a trădat, a fost descoperită și întemnițată. Pentru că am ars scrisoarea care i-ar fi putut reda libertatea regelui Ludovic, am dus-o la pieire pe Marguerite și în același timp mi-am urzit mie însumi pieirea... Pentru că Ludovic a pus s-o omoare, aruncînd crima în spinarea mea, ce se va întîmpla cu dînsul ? Ce se va întîmpla cu Charles de Valois, care în dimineața asta pune să mă spînzure pentru nelegiuiri ticluite ? Ce se va întîmpla cu Clémence a Ungariei dacă, pentru a fi regina Franței, primește să se mărite cu un ucigaș ?... Chiar atunci cînd sîntem pedepsiți pentru vreo vină născocită, există întotdeauna o cauză adevărată a pedepsei care ne lovește."

Și, după ce descoperi asta, Enguerrand de Marigny încetă să mai urască pe careva și să țină răspunzător pe altul pentru soarta lui. Era felul său de a se pocăi, dar găsea în această căință mai multă alinare decît ar fi putut afla în rugăciuni învățate pe dinafară. Își simțea cugetul împăcat și parcă învoit cu Dumnezeu pentru a primi ca soarta să se împlinească astfel.

Rămase foarte liniștit pînă în zori și nici o clipă nu i se păru că ar coborî iarăși de pe pragul luminos unde gîndurile sale îl duseseră.

Pe la șapte ceasuri, auzi de cealaltă parte a zidului o zarvă care se tot apropia. Cînd îi văzu intrînd în celulă pe polițaiul Parisului, pe judele anchetator și pe procuror, se ridică încet de la locul său și așteptă să i se scoată fiarele. Își luă mantia purpurie pe care o purta în ziua arestării și își acoperi cu ea umerii. Încerca o stranie impresie de forță și își repeta într-una adevărul ce i se dezvăluise : „Orice nedreptate, chiar săvîrșită pentru o cauză dreaptă..."

Îl urcară într-o căruță trasă de patru cai, și porni, escortat de străjeri și de arcași, de oamenii aceștia pe care el i-a comandat și care acum îl duceau la moarte.

La urletele mulțimii ce se îmbulzea de-a lungul străzii Saint-Denis, Marigny, în picioare, răspundea cu același aer liniștit, de parcă l-ar fi întîmpinat cu urale : „Oameni buni, rugați-vă lui Dumnezeu pentru mine".

Convoiul se opri la capătul străzii Saint-Denis, în fața mînăstirii Fiicele Domnului. Acolo îl dădură jos pe Marigny din căruță și-l duseră în curtea mînăstirii, la piciorul unui crucifix de lemn așezat sub un baldachin. „E adevărat, așa se obișnuiește întotdeauna, gîndi el, dar n-am venit niciodată să văd. Și am osîndit totuși atîția oameni... Am avut parte de șaisprezece ani de fericire și de huzur care mi-au fost răsplata pentru binele ce am putut face, apoi șaisprezece zile de nenorocire și o dimineață de moarte ca să mă pedepsească pentru cît rău am făcut... Dumnezeu e încă milostiv."

La piciorul crucifixului, deasupra lui Marigny îngenuncheat, duhovnicul mînăstirii bolborosea rugăciunea morților. Apoi călugărițele îi aduseră osînditului un pahar cu vin și trei bucăți de pîine pe care le mestecă încet, simțind pentru cea din urmă oară gustul bunătăților lumii acesteia. Dincolo de ziduri, mulțimea continua să zbiere : „La moarte cu el !" și, auzindu-i urletele, Marigny își spuse : „Pîinea ce-o vor mînca acum li se va părea mai puțin bună decît cea care mi s-a dat mie".

De acolo convoiul porni mai departe, apucînd prin mahalaua Saint-Martin, și, în sfîrșit, pe o înălțime se zări spînzurătoarea de la Montfaucon.

Arăta ca o uriașă clădăraie pătrată sprijinită pe doisprezece bolovani neciopliți care alcătuiau temelia unei platforme, sprijinită la rîndul ei pe șaisprezece stîlpi, cu un acoperiș deasupra. Înăuntru se vedeau înșiruite spînzurătorile. Stîlpii erau legați între dînșii prin grinzi groase și lanțuri de fier, de care se agățau trupurile osîndiților după execuție. Erau lăsate să putrezească acolo în bătaia vîntului, ciugulite de corbi, ca să slujească drept pildă și bună învățătură poporului. În ziua aceea o duzină de trupuri se legănau, unele aproape schelete, altele începînd să se descompună în veșmintele lor, cu fețele verzi sau negre, cu scursori scîrboase ce li se prelingeau din urechi și din gură, cu fîșii de carne smulse de ciocul păsărilor, atîrnînd peste postavul hainelor. O duhoare groaznică se împrăștia de jur împrejur.

Marigny însuși fusese cel care, cu cîțiva ani înainte, poruncise să se înalțe această frumoasă spînzurătoare nouă, foarte trainică, pentru a curăța orașul de răufăcători. Și tocmai aici era trimis să moară. Într-un anume înțeles, niciodată soarta unui om n-a fost mai pilduitoare decît aceea care-l trimitea pe împărțitorul dreptății să piară spînzurat în același cîrlig laolaltă cu tîlharii.

Cînd Marigny se dădu jos din căruță, preotul ce-l însoțea îl pofti să-și mărturisească păcatele pentru care a fost osîndit.

— Nu, părinte, zise Marigny pe un ton foarte demn.

Tăgădui că pusese să i se facă farmece regelui, tăgădui că furase banii vistieriei, tăgădui toate capetele de acuzare ce i se aduseseră și susținu că faptele de care era învinuit fuseseră toate poruncite și încuviințate de către stăpînul său, răposatul rege.

— Dar pentru cauze drepte am săvîrșit nedreptăți, recunoscu el, cu ochii la leșurile atîrnate deasupra lui.

Mulțimea urla așa de tare, că Marigny își duse mîinile la urechi, ca și cum vuietul acesta îl împiedica să cugete. Călcînd în urma călăului, urcă treptele de piatră care duceau la platformă și, cu glasul său poruncitor de totdeauna, întrebă arătînd spînzurătorile :

— Care din ele ?

Ca de la înălțimea unei estrade, aruncă o ultimă privire spre mulțimea aceea, cîtă frunză și iarbă, în care femeile scoteau țipete isterice, copiii își ascundeau capul în mantaua tatălui lor, iar bărbații zbierau : „Bine-i face ! Destul ne-a jecmănit ! Acuma plătește !" Marigny ceru să i se dezlege mîinile.

— Să nu mă țină nimeni.

Își dădu singur deoparte părul de pe ceafă și-și vîrî capul său de taur în lațul ce i se înfățișa. Trase cu putere aer în piept, ca și cum ar fi vrut să păstreze cît mai mult cu putință viața în plămînii săi, își strînse pumnii, și funia se înălță încet în văzduh.

Iar din mulțimea care nu aștepta decît clipa asta, se ridică un uriaș strigăt de uimire. Vreme de cîteva minute fu văzut răsucindu-se, cu ochii ieșiți din orbite, vînăt la față, apoi violet, cu limba scoasă și dînd din mîini și din picioare, de parcă ar fi încercat să se cațere pe un catarg invizibil. În cele din urmă brațele îi căzură de-a lungul trupului, zvîrcolirile se făcură tot mai slabe, pînă încetară cu totul, iar privirea ochilor se stinse.

Atunci norodul amuți, uluit de ceea ce vedea și parcă dîndu-și seama cu groază de complicitatea lui. Călăii dădură jos trupul și, trăgîndu-l de picioare de-a curmezișul platformei, îl atîrnară, în frumoasele-i veșminte de senior, la locul de cinste ce i se cuvenea, în fața spînzurătorii, pentru a lăsa să putrezească acolo pe unul din cei mai mari slujitori din cîți avu Franța vreodată.

VI

STATUIA DOBORÎTĂ

În noaptea aceea, la Montfaucon, unde lanțurile scîrțîiau bătute de vînt, hoții scoaseră din ștreang pe întuneric leșul ilustru și-l despuiară de veșminte ; cînd se iviră zorile, trupul lui Marigny fu găsit întins gol pe piatră.

Monseniorul de Valois, care mai era în pat cînd ai lui veniră fuga să-i aducă vestea, porunci ca leșul să fie îmbrăcat iar și spînzurat din nou. Apoi, după ce se îmbrăcă și dînsul, coborî în stradă, viu și teafăr, mai viu ca oricînd, și porni, plin de vlagă proaspătă, să se amestece în forfota orașului, în treburile oamenilor, în cîrmuirea regilor.

Ajunse la palat, și acolo, însoțit de canonicul Etienne de Mornay, fostul său cancelar, pe care îl făcuse ministru de justiție al Franței, veni să se așeze la balustrada unei ferestre interioare ce dădea spre galeria marchitanilor, ca să-și satură ochii cu un alt spectacol așteptat de ani și ani. La picioarele sale, o droaie de negustori și de gură-cască se uitau cum patru zidari cocoțați pe o schelă scoteau statuia lui Enguerrand de Marigny. Ea era prinsă temeinic de zid, nu numai prin soclu, ci și pe la spate. Mai mare decît omul pe care îl înfățișa, statuia parcă nu voia să iasă din firida ei, nici să se desprindă de palatul acesta. Tîrnăcoapele și dălțile loveau piatra. Sfărîmături albe zburau în jurul zidarilor.

— Am isprăvit, monseniore, inventarul lui Marigny, spuse Etienne de Mornay. Socoteala e destul de grasă.

— Regele va putea astfel să răsplătească pe cei care l-au slujit bine în afacerea asta, grăi Valois. Vreau ca mai întîi să mi se dea îndărăt moșia de la Gaillefontaine, pe care ticălosul mi-a luat-o printr-un schimb necinstit. Apoi, fiu-meu Filip a ajuns la vîrsta cînd trebuie să locuiască în afara palatului meu și să aibă o curte a lui. Prilejul e bine venit ; să i-o spui regelui. Casa din strada d'Austriche, sau cea din strada Fossées-Saint-Germain, i-ar conveni de minune. Cea din strada d'Austriche mai curînd... Știu de asemenea că nepotu-meu vrea să-i dăruiască ceva lui Henriet de Meudon, căruia îi zice maestrul său de vînătoare, fiindcă-i deschide coșurile de porumbei. Ah ! Și apoi nu uita că vistieria îi datorează monseniorului d'Artois treizeci și cinci de mii de livre asupra veniturilor comitatului de Beaumont. Cred că a sosit

vremea să i se dea măcar o parte din banii aceştia, dacă nu toţi.

— Regele va trebui să-i facă daruri măreţe noii sale soţii, urmă cancelarul şi, îndrăgostit cum e, pare hotărît să le aleagă pe cele mai scumpe, cheltuială căreia vistieria nu e nicidecum în stare să-i facă faţă. Nu s-ar putea pune deoparte de pe acum din averea lui Marigny darurile ce urmează să le primească noua noastră regină?

— Bine te-ai gîndit, Mornay. Înfăţişează-i regelui o împărţeală în acest fel, punînd-o pe nepoata mea Clémence a Ungariei în capul moştenitorilor averii lui Marigny, răspunse Charles de Valois, fără să-şi ia ochii de la zidarii care doborau statuia.

— Firește, monseniore, zise cancelarul, nu cer nimic pentru mine însumi.

— Şi în aceasta ai dreptate, căci gurile rele ar putea să spună că n-ai voit pieirea lui Marigny decît pentru a te înfrupta din averile sale. Aşadar, vezi de îngroaşă niţel partea mea, şi-ţi voi da de la mine, după rîvna ce-o arăţi.

Spatele statuii era acum desprins pe de-a-ntregul de zid; oamenii prindeau în funii torsul de marmură şi începeau să întindă vîrtejurile ca să-l ridice. Deodată, Valois îşi puse mîna inelată pe braţul cancelarului:

— Ştii, Mornay, că mă încearcă un simţămînt ciudat? Mi se pare că-i voi duce lipsa lui Marigny.

Mornay se uită mirat la unchiul regelui. Nu pricepea ce voia să spună Valois, şi Valois însuşi n-ar fi putut să lămurească ce simţea. Ura făureşte legături tot aşa de tari ca şi acelea ale dragostei, iar vrăjmaşul împotriva căruia ai luptat vreme îndelungată îţi lasă, cînd dispare, un gol în inimă, aşa cum lasă un gol sfîrşitul oricărei mari pasiuni.

Tot atunci, în odaia de culcare a regelui, bărbierul isprăvea tocmai să-l radă pe Ludovic al X-lea. La cîţiva paşi de dînsul, stătea în picioare duduia Eudeline, frumoasă, trandafirie şi proaspătă, ţinînd de mînă o fetiţă de zece ani, cam slăbuţă şi fîstîcită, care habar nu avea că regele acesta din faţa ei îi era tată.

Aiuritul poruncise să fie chemate cele două Eudeline, mama şi fiica. Prima lingereasă a palatului aştepta, tulburată şi plină de speranţe, ca regescul ei ibovnic să binevoiască a vorbi.

Cînd bărbierul, după ce uscase cu un prosop cald obrazul Aiuritului, ieşi de acolo, luîndu-şi strachina, bricele şi ali-

fiile, regele Franței se ridică, își scutură chica lungă în jurul gulerului și spuse :

— Poporul meu e mulțumit, nu-i așa, Eudeline, că am pus să-l spînzure pe Marigny ?

— Firește, monseniore Ludovic... măria-ta, vreau să zic, răspunse dînsa. E veselie mare prin tot orașul în dimineața asta, și oamenii cîntă sub soarele de primăvară. S-ar zice că s-a isprăvit cu necazurile fiecăruia...

— Vreau ca așa să fie, îi tăie vorba Ludovic. Ți-am făgăduit să mă îngrijesc de soarta acestei copile...

Eudeline puse un genunchi jos și o sili pe fiică-sa să facă la fel, pentru a primi vestea binefacerilor ce aveau să cadă din gura atotputernică.

— Măria-ta, murmură Eudeline, simțind că o podidesc lacrimile, copila aceasta te va binecuvînta pînă la sfîrșitul zilelor în rugăciunile ei.

— Ei bine, e tocmai ce-am hotărît, răspunse Aiuritul. Să se roage ! Vreau ca ea să se călugărească la mînăstirea Saint-Marcel, care-i menită fetelor de neam mare, și unde se va simți mai bine ca oriunde aiurea.

Lingereasa încremeni. Dezamăgirea i se așternu pe față. Eudeline cea mică, însă, ea nu părea să fi înțeles bine spusele regelui, nici că era vorba de soarta ei.

— Așadar, aceasta ai hotărît-o măria-ta pentru dînsa ? S-o închizi la o mînăstire ?

Se ridicase de jos.

— Trebuie, Eudeline, îi șopti Ludovic la ureche ; are un obraz care o dă în vileag. Și apoi e bine pentru mîntuirea noastră și a ei, ca să răscumpere printr-o viață cucernică păcatul ce l-am săvîrșit aducînd-o pe lume. Cît despre tine...

— Monseniore Ludovic, mă închizi și pe mine la mînăstire ? întrebă Eudeline cu groază.

Cum se schimbase Aiuritul în puțină vreme ! În omul acesta care-și rostea poruncile pe un ton ce nu suferea replică, ea nu mai regăsea nimic din flăcăul care își începuse cu dînsa viața lui de bărbat, nici chiar din bietul prinț, tremurînd de neputință și de frig, pe care dînsa îl încălzise într-o seară din iarna trecută. Doar ochii îi fugeau în lături, ca atunci.

Ludovic șovăi. Nu părea gata să-și ia toate riscurile. Se gîndea că viitorul era nesigur și că ar putea să mai aibă nevoie de frumosul trup de femeie, planturos și supus.

— Ţie, zise el, îţi voi da slujba la Vincennes, să vezi de mobilă şi de rufărie, pentru ca toate să fie pregătite de fiecare dată cînd voi trage acolo.

Eudeline dădu din cap. Această îndepărtare de palat, acest surghiun într-o reşedinţă de a doua mînă, ea le simţi ca o jignire. Nu erau oare mulţumiţi de felul cum îngrijea de rufărie ? La urma urmelor, s-ar fi învoit mai degrabă să meargă la mînăstire. Mîndria ei ar fi fost mai puţin rănită.

— Sînt sluga măriei-tale şi voi face cum vrei, răspunse cu răceală.

Cînd să iasă pe uşă, văzu portretul prinţesei Clémence a Ungariei, aşezat pe o policioară, şi întrebă :

— Ea e ?

— E viitoarea regină a Franţei, răspunse Ludovic.

— Fii deci fericit, măria-ta, spuse dînsa părăsind încăperea. Nu-l mai iubea.

„Fireşte, fireşte, am să fiu fericit", repeta Aiuritul, umblînd prin odaia în care soarele îşi împrăştia razele bogate.

Pentru întîia oară de cînd era rege, se simţea pe deplin mulţumit şi sigur de sine. Nevasta şi-o omorîse, pe ministrul tatălui său îl spînzurase ; o îndepărtase de Paris pe întîia lui ibovnică, iar pe fiică-sa nelegitimă o trimisese la mînăstire. Toate drumurile înaintea sa erau curăţate. Putea acum s-o primească pe frumoasa prinţesă napolitană, alături de care se şi vedea trăind o lungă şi glorioasă domnie.

Îşi sună şambelanul.

— Să mi-l cauţi pe domnul de Bouville, îi spuse.

În clipa asta se auzi ceva prăbuşindu-se cu zgomot mare undeva în palat, dinspre galeria marchitanilor.

Era statuia lui Enguerrand de Marigny, care, smulsă de pe soclul ei, fusese dată jos în mijlocul strigătelor de bucurie ale celor de faţă. Vîrtejurile porniseră să se rotească prea iute, şi cele douăzeci de chintale de marmură atinseseră dintr-o dată pămîntul.

Din întîiul rînd al mulţimii, doi oameni se aplecau spre uriaşul doborît : jupîn Spinello Tolomei şi nepotu-său, Guccio. Tolomei nu era ca Valois ; în bucuria izbînzii sale nu se strecura nici pic de melancolie. Burta lui mare bîţîise de frică vreme de două săptămîni, şi abia în această ultimă noapte Tolomei putuse, în sfîrşit, să doarmă ca lumea, cînd

îl ştiuse pe Marigny spînzurat. Se simţea într-una din zilele lui de mărinimie.

— *Guccio mio* ! spuse el, m-ai ajutat bine. Văd în tine un copil din sîngele meu, întocmai ca şi cum ai fi băiatul meu. Ţin mult să-ţi dau o răsplată, să te întovărăşesc şi mai mult în afacerile mele. Cît vrei să-ţi dau partea ta ? Ai vreo dorinţă ? Spune, băiatule, spune ce ţi-ar plăcea să ai.

Se aştepta să-l audă pe Guccio răspunzîndu-i ca nepot respectuos : „Hotărăşte tu singur, unchiule".

Guccio îşi plecă nasul său subţire şi lungile sale gene negre şi, luîndu-şi inima în dinţi, zise :

— Unchiule Spinello, aş vrea să fie a mea agenţia din Neauphle.

— Ei, cum ? făcu Tolomei foarte mirat. Aceasta e tot ce rîvneşti ? O agenţie de ţară cu trei slujbaşi care-s prea de ajuns pentru cîtă treabă au ? Ai visuri mărunte, băiatule !

— Îmi place agenţia asta, spuse Guccio, şi sînt sigur că vom putea-o mări foarte mult.

— Iar eu unul sînt foarte sigur, vorbi Tolomei, că se află vreo fată prin părţile acelea, căci mi se pare că te duci la Neauphle mai des decît o cere negoţul nostru de bani. E frumoasă ?

Înainte de a răspunde, Guccio îl cercetă din ochi pe unchiu-său şi-i văzu zîmbetul.

— E frumoasă cum nu-i alta, unchiule, şi-i de neam mare.

— Măi, măi ! izbucni Tolomei, ridicînd mîinile în sus. O fată de neam mare ! Te bagi într-o încurcătură din care ţi se vor trage multe necazuri. Cei de neam mare, să ştii, sînt întotdeauna gata să ne ia banii, dar nicidecum să lase sîngele lor să se amestece cu al nostru. Familia se învoieşte ?

— Se va învoi, unchiule, ştiu că se va învoi. Fraţii ei se poartă cu mine ca şi cum aş fi unul de-ai lor.

— Sînt bogaţi ?

— Au un conac mare cu pămînturi întinse împrejur şi mai multe sate cu clăcaşi pe care nu i-au eliberat încă. Toate acestea fac laolaltă o avere. Şi se au foarte bine cu contele de Dreux, suzeranul lor.

Trasă de doi cai de ham, statuia lui Marigny părăsea tocmai galeria marchitanilor. Zidarii îşi încolăceau funiile, şi mulţimea se împrăştia.

— Şi cum se numesc, întrebă Tolomei, aceşti puternici seniori care te-au îndrăgit aşa de tare, că sînt gata să-şi dea fata după tine ?

Guccio le rosti numele atît de încet, încît Tolomei nu putu să-l audă.

— Repetă, n-am auzit.

— Domnii de Cressay, unchiule, zise Guccio.

— Cressay... Cressay... domnii de Cressay: Ah ! da, cei care-mi datorează şi acum trei sute de livre. Asta ţi-e familia cea bogată ! Încep să înţeleg.

Guccio îşi înalţă capul, gata-gata să se zburlească, şi bancherul ghici că era vorba într-adevăr de o afacere serioasă.

— *La voglio, la voglio tanto bene !* zise Guccio, amestecînd cele două graiuri pentru a convinge mai bine. Şi ea de asemenea mă iubeşte ; dacă vrea cineva să ne silească să trăim unul fără altul înseamnă că vrea să ne facă să murim ! Cu noile cîştiguri pe care le voi scoate la Neauphle, am să pot repara conacul, care-i frumos, crede-mă, dar care merită puţină osteneală, şi vei avea un castel, unchiule, *un castello*, ca *un vero signore* [1].

— Da, da, făcu Tolomei, mie însă nu-mi place la ţară. Visasem pentru tine o altă însurătoare cu o fată a verilor noştri Bardi, spre pildă, ceea ce ar fi sporit afacerile noastre...

Chibzui o clipă înainte de a urma :

— Dar înseamnă să nu-i iubeşti cu adevărat pe cei ce-ţi sînt dragi, dacă vrei să-i faci fericiţi împotriva voinţei lor. Fie, băiatule ! îţi dau agenţia din Neauphle, cu condiţia să rămîi totuşi jumătate din vreme la Paris, lîngă mine. Şi însoară-te cu cine-ţi place. Sienezii sînt oameni liberi, şi omul trebuie să-şi asculte inima cînd îşi alege soţia.

— *Grazie, zio Spinello, grazie tante !* [2] spuse Guccio, sărindu-i de gît bancherului. Şi ai să vezi... ai să vezi...

În clipa asta, burtosul Bouville, ieşind de la rege, cobora scara şi străbătea galeria marchitanilor. Avea mutra lui de zile mari, îngrijorată, şi călca cu pasul hotărît, pe care-l lua atunci cînd suveranul îi făcea cinstea de a-i da vreo poruncă.

— Ah ! Prietenul Guccio ! exclamă el dînd cu ochii de cei doi lombarzi. E un adevărat noroc să te întîlnesc aici. Trimisesem tocmai un scutier să te aducă.

[1] Un castel, ca un adevărat senior (în lb. ital.).

[2] Mulţumesc, unchiule Spinello, mulţumesc mult (în lb. ital.).

— Cu ce vă pot fi de folos, domnule Hugues? întrebă tînărul. Unchiu-meu și cu mine sîntem cu totul la dispoziția domniei-voastre.

Bouville se uită la Guccio cu o prietenie adevărată. Aveau frumoase amintiri împreună și, în fața acestui flăcău, fostul mare șambelan se simțea redevenind tînăr.

— O veste bună, da, o veste foarte bună! I-am vorbit regelui de meritele dumitale și i-am arătat cît de folositor mi-ai fost.

Tînărul mulțumi, făcînd o plecăciune.

— Așadar, prietene Guccio, adăugă Bouville, pornim iar spre Neapole!

ANDRIEȘ C. LUCIAN
Nr 2676
Biblioteca Personală

CUPRINS

Prefață 5

Volumul I: REGELE DE FIER 17
Personajele principale 21
Cuvînt înainte 23

Partea întîi: Blestemul 25

I Regina fără dragoste 27
II Întemnițații din beciul templului 41
III Nurorile regelui 53
IV Catedrala Notre-Dame era albă 65
V Marguerite de Burgundia, regina Navarei . . . 71
VI Cum se petreceau lucrurile la sfatul regelui . . 79
VII Turnul îndrăgostiților 88
VIII „Vă chem la judecata lui Dumnezeu..." . . . 94
IX Caramangiii 100

Partea a doua: Prințesele adultere 107

I Banca Tolomei 109
II Drumul Londrei 119
III La Westminster 127
IV Polița 133
V Lanul de secară 143
VI Alai regesc la Clermont 152
VII Cum e tata, e și fata 157
VIII Mahaut, contesă de Burgundia 165

IX Sîngele regilor 171
X Judecata 181
XI Piața du Martrai 185
XII Călărețul din amurg 189

Partea a treia : Mîna lui Dumnezeu 195

I Ulița vrăjitoarelor 197
II Tribunalul umbrelor 204
III Documentele unei domnii 211
IV Zile de vară ale regelui 217
V Puterea și banii 221
VI Toiomei cîștigă 228
VII Tainele lui Guccio 235
VIII Întîlnirea de la Pont Sainte-Maxence 242
IX Un întuneric mare se lasă peste țară 250

Volumul II : REGINA SUGRUMATĂ 259

Principalele personaje 261

Cuvînt înainte 265

Partea întîi : Zorile unei domnii 267

I Prințesele întemnițate 269
II Monseniorul Robert d'Artois 278
III Ultima șansă de a fi regină 287
IV Trăiască regele ! 296
V O prințesă care trăiește la Neapole 305
VI Patul regelui 312

Partea a doua : Lupii se mănîncă între ei . . . 321

I Aiuritul își ține întîiul său consiliu 323
II Domnul de Marigny rămîne la cîrma țării 333
III Charles de Valois 341
IV Cine oare cîrmuiește Franța ? 347
V Un castel deasupra mării 354
VI Vînătoarea de cardinali 365
VII Tîrguială pentru un papă ?... 373
VIII O scrisoare care putea să schimbe totul . . . 386

Partea a treia: Drumul spre Montfaucon . . 395

I Foametea 397
II Vincennes 411
III Târgul porumbeilor 420
IV Noaptea fără zori 429
V O dimineață de moarte 437
VI Statuia doborîtă 444

ANDRIEȘ C. LUCIAN
Nr 2676
Biblioteca Personală

Redactor responsabil : ANGELA CISMAŞ
Tehnoredactor : AURICA IONESCU

Dat la cules 06.02.1965. Bun de tipar 03.04.1965. Apărut 1965. Tiraj 45 155 ex. broşate. Hîrtie tipar înalt tip B satinat sul de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 27,73. Coli tipar. 28,5. A. nr. 1 445. C. Z. pentru bibliotecile mari 84. C. Z. pentru bibliotecile mici 84—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 50.144 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R.

Lei 16